

SCIENTIA DANICA · SERIES H · HUMANISTICA · 8 · VOL. 19

Anonymus Cantabrigiensis
Commentarium in Sophisticos
Elenchos Aristotelis

Edited by Sten Ebbesen

1742

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab
The Royal Danish Academy of Sciences and Letters

DET KONGELIGE DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB

udgiver følgende publikationsrækker:

THE ROYAL DANISH ACADEMY OF SCIENCES AND LETTERS

issues the following series of publications:

	AUTHORIZED ABBREVIATIONS
Scientia Danica. Series B, Biologica <i>Formerly: Biologiske Skrifter, 4°</i> (Botany, Zoology, Palaeontology, general Biology)	Sci.Dan.B
Scientia Danica. Series H, Humanistica, 4 <i>Formerly: Historisk-filosofiske Skrifter, 4°</i> (History, Philosophy, Philology, Archaeology, Art History)	Sci.Dan.H.4
Scientia Danica. Series H, Humanistica, 8 <i>Formerly: Historisk-filosofiske Meddelelser, 8°</i> (History, Philosophy, Philology, Archaeology, Art History)	Sci.Dan.H.8
Scientia Danica. Series M, Mathematica et physica <i>Formerly: Matematisk-fysiske Meddelelser, 8°</i> (Mathematics, Physics, Chemistry, Astronomy, Geology)	Sci.Dan.M
<i>Oversigt, Annual Report, 8°</i>	Overs.Dan.Vid.Selsk.

Correspondence

Manuscripts are to be sent to

The Editor

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

H. C. Andersens Boulevard 35

DK-1553 Copenhagen V, Denmark.

Tel: +45 33 43 53 00.

E-mail: kdvs@royalacademy.dk.

www.royalacademy.dk

Questions concerning subscription to the series should be directed to the Academy

Editor Marita Akhøj Nielsen

© 2019. Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab. All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced in any form without the written permission of the copyright owner.

Anonymus Cantabrigiensis
Commentarium in Sophisticos Elenchos Aristotelis

Abstract

Anonymus Cantabrigiensis' *Commentary on Aristotle's Sophistical Refutations* is the most extensive and complete among preserved Latin commentaries on that work from before ca. 1225. It was almost certainly composed by a Parisian master in the first decade of the thirteenth century. The commentary is a rich work by a mature master who is a philosophically perceptive close reader of the Aristotelian text, but whose Aristotelian corpus is still limited to the *Ars vetus* plus *Prior Analytics*, *Topics* and *Sophistical Refutations*. He does take various pieces of doctrine from the *Posterior Analytics* into account, but may not have had first-hand acquaintance with that work. He would appear to have been a late adherent of the school of *Nominales*, and offers interesting information about inter-school debates that employed the argumentational technique of *instantiae* ("objections"). The commentary is an important source of information about the development of logic in the third quarter of the twelfth century and the very beginning of the thirteenth, i.e. the period in which the teachers in Paris began to organize themselves into what became the University of Paris.

Anonymus Cantabrigiensis

Commentarium in
Sophisticos Elenchos Aristotelis

Edited by Sten Ebbesen

Scientia Danica. Series H, Humanistica, 8 vol. 19

DET KONGELIGE DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB

© Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab 2019
Printed in Denmark by Special-Trykkeriet Arco a-s
ISSN 1904-5492 · ISBN 978-87-7304-424-7

DM Jani Pinborg

Submitted to the Academy November 2018
Published December 2019

Contents

Acknowledgments 7

Introduction 9

1. Early Latin Commentaries on the *Sophistical Refutations* 9
 2. Place of Origin and Date of Anonymus Cantabrigiensis' Commentary 13
 3. The Author's School Affiliation 17
4. The Author's Knowledge of the Aristotelian Corpus 24
5. Which Text of the *Elenchi* Did our Author Use? 29
 6. Use of Materials from Greek Commentaries 31
 - 6.1 John Philoponus on the *Posterior Analytics* 31
 - 6.2 Alexander of Aphrodisias on the *Topics* 32
 - 6.3 Michael of Ephesus on the *Sophistical Refutations* 35
7. Modern studies of *Anonymus Cantabrigiensis* 36
 8. The Manuscript 36
 - 8.1 General Description 36
 - 8.2 Features of Handwriting 37
 - 8.3 Orthographical Habits 38
 - 8.4 Morphological Habits and Variant Forms of Words 40
 - 8.5 Textual Errors 41
 - 8.6 Corrections 42
 9. *Ratio edendi* 43
 10. Bibliography 46

Text 51

Index of Quotations 377

Index verborum 381

Acknowledgments

I feel grateful to the successive librarians of St John's College, Cambridge, who have allowed me to repeatedly consult the manuscript on which this edition is based in the college library over a period of nearly forty years. On some of those occasions I have enjoyed the hospitality of the nearby Trinity College, the college of my friend and fellow enthusiast of medieval philosophy, Dr John Marenbon.

I must also express my thanks to a number of other individuals and foundations that have in one way or another contributed to my research:

My first visit to St John's College occurred in the spring of 1973. It was made possible by a grant from the Danish Research Council for the Humanities, which also paid for a microfilm of the manuscript. It was not then my purpose to edit the *Elenchi* commentary, and although I immediately found it extremely interesting and continued to return to the text for a variety of purposes over the following decades, there was no way I could find the time to embark on a proper edition until 2009 when a grant from the Danish VELUX Foundation made it possible to create *Centre for the Aristotelian Tradition* in the University of Copenhagen, at the same time freeing me from most teaching duties for three years.

During the years 2009-2011 parts of the text were discussed at several workshops arranged by the network *The Aristotelian Tradition – The Reception of Aristotle's Works during the Middle Ages* (created by Dr Christina Thomsen-Thörnqvist of Gothenburg University and funded by the Bank of Sweden's Tercentenary Foundation) and the *Centre for the Aristotelian Tradition* in Copenhagen. All participants offered valuable comments, but none more than Prof. Christopher Martin of Auckland University, New Zealand, with whom I have had some thirty years of dialogue about the anonymous' exposition of *SE* chapter 12. Thanks to his detailed analysis of this part of the text the edition could be ameliorated at several points.

With Prof. David Bloch, Copenhagen, I have had useful discussions of the passages in the text that touch on demonstrative knowl-

edge, and Dr Jakob Fink, Copenhagen, offered me his observations after a careful reading of passages concerning dialectic. Prof. Bloch also kindly read and commented on the introduction when it had got its almost final shape, which resulted in some improvements.

In 2010 a gifted student of Latin at the University of Copenhagen (now MA) Mr. Peter Kristian Bruun Hansen helped me check my transcription of the text, he reading the transcription while I looked at photos of the manuscript. His diligent eye caught many minor and some not so minor errors and infelicities.

In 2011 Prof. Rodney Thomson, University of Tasmania, kindly communicated to me his at the time unpublished description of the Cambridge manuscript so that I could compare it with my own, and previously two other expert paleographers, Drs Dominique Poirel and Anne Grondeux of Paris, had been so kind as to examine pictures of the manuscript and offer me their opinion about its date and provenance.

To all those who helped me between 2009 and 2011 I apologize for having let the edition go into hibernation for the next seven years. What little work was left to finish it before handing it in for publication was done in August and September 2018. In February 2019 I received reports on the book by two anonymous referees. Both contained useful suggestions for how to clarify obscure passages in the introduction, for which I am grateful. Virtually all their suggestions have been incorporated in the text.

I dedicate this book to the memory of my friend and teacher, Jan Pinborg (1937-1982), professor of classics in Copenhagen, whose inspiring example made me choose medieval philosophy as my main area of research when, as a young man, I had to decide between several fascinating possibilities.

Introduction

1. Early Latin Commentaries on the *Sophistical Refutations*

Having been forgotten for six centuries, Boethius' early 6th-century Latin translations of Aristotle's *Prior Analytics*, *Topics* and *Sophistical Refutations* surfaced from oblivion in the early 12th century. How this came about, is an unsolved mystery.¹

Not much later, in the 1130s or thereabouts, James of Venice did a new translation of the *Sophistical Refutations* (*Sophistici Elenchi* in Latin, abbreviated *SE*)—or maybe rather a revision of Boethius'; which of the two is is hard to know, as we only possess isolated readings from James' text.² James also translated the *Posterior Analytics*³ and other Aristotelian works of which there was no prior Latin translation, and furthermore a commentary on *SE* by his Byzantine contemporary Michael of Ephesus, as well as one on the *Posterior Analytics* (*APo*) by, or dependent on, John Philoponus (6th c.). Although both of the Latin versions of the Greek commentaries have since disappeared, a goodly number of fragments testify to their existence.⁴ James is furthermore credited with having composed commentaries of his own on both *APo* and *SE*, but very little is known about their contents.⁵ It seems probable, however, that in his commentary on *SE* he incorporated a translation of a couple of extracts from Alex-

1. All of Boethius' translations have been edited by L. Minio-Paluello and B.G. Dod in *Aristoteles Latinus* (henceforward *AL*) I-III and V-VI. For information about the *fortuna* of those translations, see the prefaces to the editions.

2. Editions of Boethius' translation and the fragments of James' by B.G. Dod in *AL* VI. Supplements in Ebbesen 1979a. See also § 5, below.

3. Edition by Lorenzo Minio-Paluello and Bernard G. Dod in *AL* IV. For a general introduction to James of Venice, see Ebbesen 2008b.

4. Fragments of the translation of Michael on *SE* have been gathered in Ebbesen 1981, vol. 2, with comments in vol. 3. Addenda in Ebbesen 2008a, ch. 14 and Ebbesen 2011b. See further § 6.3, below. For fragments of the translated commentary on *APo.*, see Ebbesen 2008a, ch. 14 and § 6.1, below.

5. Bloch 2008 calls the very existence of James' commentary on *APo.* in doubt, but his arguments have failed to convince me.

ander of Aphrodisias' commentary on the *Topics* (cf. § 6.2, below). Whereas the *Prior* and *Posterior Analytics* and the *Topics* did not become part of the standard curriculum in the Latin world until about the second quarter of the 13th century, reading the *Sophistical Refutations* soon became a regular part of the teaching of logic, and whereas not a single Latin commentary on the *Topics* or the *Posterior Analytics* and only one on the *Prior Analytics*⁶ survives from the 12th or very early 13th century, we have five—more or less complete—on the *Elenchi* from this period plus some treatises on fallacies that are based on it, but do not have the format of commentaries.

1. The earliest commentary is the anonymous *Glossae in Sophisticos Elenchos* [SE5],⁷ which may be as early as ca. 1150. The work has been preserved almost complete, only a few leaves having been lost at the end. The last lemma is *frequenter* (SE 33.182b8),⁸ which means that the extant part of the *Glossae* covers more than 9/10 of Aristotle's text. Including the prologue, the text takes up 65 pages in De Rijk's 1967 edition. By later standards, this is a brief commentary, but it already shows that some discussion of the text had been going on. In particular, it contrasts the views of master Alberic (of Paris) and master James (of Venice).

2. Only a small fragment remains of Anonymus Bodleianus' commentary [SE12]. The fragment contains a prologue and comments on the first few lines of the *Elenchi*, the last lemma being 164b27. It is impossible to estimate the size of the full work (if it ever existed). A date somewhere in the second half of the 12th century seems likely.

3. The commentary by Anonymus Aurelianensis I [SE13], tenta-

6. Anonymus Aurelianensis III. For editions of this and other texts referred to, see the bibliography, below.

7. Numbers of the type [SE5] refer to the list of *Elenchi*-related works in Latin from the 12th and 13th centuries in Ebbesen 1993, which, among other things, provides information about which manuscript(s) each work is found in and whether there is an edition.

8. Places in Aristotle's works are identified with *Name of work* + book number (when applicable) + chapter + page + column (a or b) and line, all numbers being keyed to Immanuel Bekker's *Aristoteles graece*, Berlin 1831. Book numbers are in Roman, all other numbers in Arabic numerals.

tively dated 1160/80, is also a fragment, but a substantial one. The last lemma is *SE* 6.168b27, and there is a lacuna from 166b28 till 167b1. The preserved part thus covers a little less than 1/5 of Aristotle's text, yet in the edition it takes up no fewer than 175 pages, and in the manuscript two quires with a total of 15 leaves. If the author managed to complete it, it will have been a huge work!

4. Anonymus Laudianus' commentary [SE24] is also fragmentary. What is left is one quaternion, covering *SE* 7.169a36-12.172b25, corresponding to ten pages in the *Aristoteles Latinus* edition, which suggests that some five other quires are missing. Thus this, too, will have been a sizeable text. It is difficult to date, but the handwriting suggests a date before ca. 1230, and its exegesis of the Aristotelian text is sometimes similar to that of Anonymus Cantabrigiensis (see footnotes *ad* 167b1 and 167b3). It is almost certainly of English origin.⁹

5. Finally, there is the commentary of Anonymus Cantabrigiensis [SE15] edited in this volume. It seems to belong to the very early 13th c. (see § 2, below), and covers *SE* chapters 1-19, i.e. roughly 2/3 of the Aristotelian text. The preserved part consists of four numbered quires (quaternions, i.e. eight leaves apiece). If the commentary on chapters 20-34 was as prolix as that on the earlier part of the *Elenchi*, exactly two quires are missing. Even if it grew less wordy towards the end, the lost text could scarcely have been contained in just one quire. The last of the preserved quires covers *SE* 13.173b6-20.177a35, corresponding to a little more than eleven *Aristoteles Latinus* pages, or 1/5 of the total text. At that rate, about 1.4 *AL* page a leaf, the missing comments on the last eighteen *AL* pages would have demanded thirteen leaves.

The prolixity of the three last-named commentaries is closely connected to the success of *Sophistical Refutations* in the schools. After the relatively timid early stage evidenced by the *Glossae*, masters of

9. About this commentary, its date and origin, see Ebbesen 1977. NB: On p. 8, mid-page, in the sentence "On paleographical grounds I discline to date the fragmentary codex of Anonymus Laudianus' commentary later than the first quarter of the 12th century", "12th" is a typing error for "13th". Rodney Thomson (2011: 168) dates the fragment "s. xiii in."

arts had become confident that they could deal with the text in details, although they did not always agree on the correct interpretation of particular passages. Anonymus Cantabrigiensis repeatedly records rival interpretations, sometimes deciding in favour of one of them, at other times just presenting them without judging their merits.

As already mentioned, we also have summaries of the doctrine of the *SE* that date to the 12th or early 13th century. The most important ones in assessing the environment in which Anonymus Cantabrigiensis worked are

1. Anonymus, *Summa Sophisticorum Elenchorum* [SE6], an early work, probably from the third quarter of the 12th c.
2. Anonymus Parisiensis, *Compendium Sophisticorum Elenchorum* [SE8], approximately the same period.
3. Anonymus Aurelianus II, *De paralogismis* [SE14], third-fourth quarter of the 12th c.
4. Willelmus, *Fallaciae magistri Willelmi* [SE20], between 1186 and ca. 1200.
5. Anonymus, *Fallaciae Parvipontanae* [SE17], ca. 1195 ± 10 years.
6. Anonymus, *Fallaciae Londinenses* [SE18], 1190s.
7. Anonymus, *Fallaciae Lemovicenses* [SE23], 1200 ± 10 years.
8. Anonymus, *Tractatus Anagninus VI, De arte sophistica* [SE25], 1210-1230.
9. Anonymus, *Dialectica Monacensis* [SE27], 1220s.¹⁰
10. Anonymus, *Tractatus Monacensis IV, Fallaciae* [SE28], 1220s.¹¹

All dates should be taken *cum grano salis*, but this is the best anyone can do at the moment.

10. Dated to the 1170s and considered an English product by the editor, L.M. de Rijk (1962-67: II.1: 414). But see Ebbesen 2013: 71. To the arguments advanced there I may add that the text contains two tacit quotations of Aristotle's *Physics*, one of which, at *LM* II.2: 518.16-17, reproduces Aristotle's definition of time as *numerus motus secundum prius et posterius* (*Ph.* IV.11.219b1-2 & 220a24-25) in the peculiar form "tempus est mensura motus *primi mobilis* secundum prius et posterius". The insertion of *primi mobilis* suggests influence from Averroes' commentary.

11. *Tractatus Monacenses* is a group of logical treatises found in the same manuscript as *Dialectica Monacensis*, and to all appearances with an origin in the same environment. Cf. Ebbesen 2013: 71. I am preparing an edition.

2. Place of Origin and Date of Anonymus Cantabrigiensis' Commentary

Expert palaeographers,¹² without taking the contents into account, have agreed on dating the one preserved manuscript to the very late 12th century, 1190s or so, whereas they have disagreed on whether the handwriting is English or Continental.

Internal evidence makes it reasonably clear that our text was composed in Paris. Not only does it refer to Parisian schools, such as the *Meludinenses* (Melun-people, i.e. followers of Robert of Melun) and the *Adamitae* (followers of Adam of Balsham, also known as *Parvipontani*), it also uses the example ‘The Seine is here and in Rouen’,¹³ which makes it an almost inevitable conclusion that ‘here’ is Paris.

As for the date, the internal evidence is apparently contradictory.

Our commentary has no noticeable affinity to *Summa Sophisticorum Elenchorum* or Anonymus Parisiensis' *Compendium Sophisticorum Elenchorum*. With Anonymus Aurelianensis II's *De paralogismis* our text shares some material about demonstration, but its treatment of the fallacies is very different. Anonymus Cantabrigiensis likewise shares some of his material about demonstration with Anonymus Aurelianensis I's commentary, but that is not all. The two also share the habit of introducing each new fallacy by asking “What is x ?, What is a fallacy according to x ? In how many ways (*modi*) may it happen?”, x being equivocation, amphiboly etc., and in some cases there is substantial agreement between their answers. Two are particularly noteworthy:

– Commenting on *SE* 4.166a6ff., Anonymus Cantabrigiensis reckons with six modes of amphiboly, Anonymus Aurelianensis I, pp. 96-98, operates with five only, and they are identical with the first five of Anonymus Cantabrigiensis' six (except for a difference in the order of modes 2 and 3). Anonymus Cantabrigiensis introduces mode six with the words *Sextum modum dicimus fieri quando...*, which suggests that it is

12. Anne Grondeux of CNRS and Dominique Poirel of CNRS/IRHT, Paris, and Rodney Thomson of University of Tasmania. Personal communication.

13. P. 151: “Secana est hic et Rotomagi, ergo aliquid est hic et Rotomagi”.

his own or his school's addition on top of an earlier list of five modes. A little later he says that some want to add a seventh mode, but he does not consider that a good proposal.

- Commenting on *SE* 4.166biff., Anonymus Cantabrigiensis states that there are four modes of the fallacy of accent and presents them, after which he adds *Quintum modum volunt quidam addere*. He does not, however, accept the unnamed persons' fifth mode. The corresponding passage in *Fallaciae Parvipontanae*, *LM* 1: 584-5 is very similar. Anonymus Aurelianus I, pp. 121-122, also presents the fifth mode as an addition to a standard set of four, but it is not clear that he rejects it, even though he does mention its objectionable feature, viz. that it overlaps with other fallacies:

Quintus modus videtur addi posse, ut quando ex indistincta prolatione dubium fit utra duarum orationum proferatur, ut 'quicquid est semper est'; secundum quod plurimos modos compositionis et divisionis continet accentus, <et>¹⁴ omnis deceptio ex indistincta prolatione potest dici secundum accentum fallacia.

Is Anonymus Aurelianus I the *quidam* of the other texts?

While short of proving it, these passages suggest that Anonymus Cantabrigiensis composed his commentary a little later than Anonymus Aurelianus I composed his.

The standard scheme for introducing a fallacy shared by the two commentators also appears, with minor variations, in *Fallaciae Parvipontanae*, *Fallaciae Londinenses*, *Fallaciae Lemovicenses*, and the incomplete *Tractatus Anagninus VI De arte sophistica*, as well as in *Dialectica Monacensis*. Of these, *Tractatus Anagninus VI* may be left out of consideration, as its fragmentary state means that comparison with our text is only possible in the case of the first four fallacies. Anyway, the two texts do not seem to be closely related.

Fallaciae magistri Willelmi offers no good opportunities for comparison and relative dating.

In some cases our commentary resembles *Fallaciae Lemovicenses*, which, however, joins company with *Fallaciae Londinenses* in being more "modern", and hence presumably later, than our commentary, for they introduce the technical terminology of supposition theory

14. The added <et> is not in the edition, which does, however, in the apparatus suggest that something is missing. <et> seems to be the lightest correction possible.

in their discussion of figure of speech,¹⁵ of which there is no trace in our work. The closest we get is an instance of *appellatio* used in a way that seems to foreshadow the technical use of the term rather than being a fully-fledged instance of it.¹⁶

Our commentary surely antedates *Dialectica Monacensis* and the treatise on fallacies in *Tractatus Monacenses*, which, in fact, are probably the most recent of the texts taken into consideration here. Not only do they use supposition theory, they also, alone among the texts considered, have a fully developed doctrine of *causae apparentiae* and *causae non existentiae* or *falsitatis*.¹⁷

We are thus left with *Fallaciae Parvipontanae*, with whose treatment of all the fallacies in speech plus *secundum quid et simpliciter*, *petitio principii* and *non causa ut causa* there are some striking similarities. The two texts ought to be roughly contemporary, although the rather developed doctrine of *appellatio* in *Fallaciae Parvipontanae*¹⁸ suggests that it is the later of the two.

The data so far considered suggest that Anonymus Cantabrigiensis produced his work after Anonymus Aurelianensis I, but before any of the treatises on fallacies numbered 5-9. Given current

15. Ebbesen & Iwakuma 1993: 6-7

16. P. 110 f.: "Ad hunc modum {namely the second mode of equivocation} reducenda sunt illae orationes in quibus appellatio generalis nominis variata ex adiunctione verbi praesentis et praeteriti vel futuri deceptionem facit, ut hic 'Quodcumque animal est rationale, heri fuit rationale †et econverso†, omne animal est rationale, ergo omne animal heri fuit rationale'. Similiter 'Quicumque phoenix fuit vel non fuit est vel non est †et econverso†, omnis phoenix fuit vel non fuit, ergo omnis phoenix est vel non est'. Huiusmodi quidem nomina cum verbis praeteriti temporis iuncta habent appellationem pertinentem ad ea quae et sunt et fuerunt, iuncta cum verbis praesentis temporis pertinent tantum ad ea quae sunt, iuncta cum verbis futuri temporis ad omnia ea quae et sunt et erunt. Unde non conceditur quod omnis homo differet ab Antichristo."

17. In Anonymus Cantabrigiensis the phrase *causa apparentiae* only occurs in the exposition of 10.171a7 ff., where the *causa apparentiae* of a sophistical refutation is said to reside in the syllogism, the contradiction or both. There is never talk of separate *causae apparentiae* for each of the thirteen fallacies. More about the appearance of *causa apparentiae* in early texts in Ebbesen 2013: 74-75.

18. See, in particular, De Rijk 1962-67, I: 562-570.

estimates of the dates of the other texts, this should indicate a date of composition in the 1180s (or 1190s, at the very latest).

Moreover, the author speaks of the Parisian schools of *Meludinenses* etc. as if they were still alive and well, which most scholars believe they were no longer after ca. 1185. So, a date in the 1180s would fit both the palaeographers' assessment and our present general idea about developments in Paris.

Unfortunately, however, the text contains the example paralogism 'The king has only one castle in Rouen, consequently the king has only one castle'.¹⁹ Since we already know that 'here' is Paris, the king must be the king of France, but as far as I have been able to ascertain, the king of France did not have a castle in Rouen until Philip Augustus conquered the town from the English in 1204.

Assuming that our text really presupposes a situation that only began to obtain in 1204, we must see how to modify the arguments that suggested our text had been composed several years earlier.

The paleographical argument is no problem. A writing style that experts consider 1190-ish can easily have survived for another decade.

The argument from the relative chronology of texts on fallacies can be somewhat blunted by simply adding a few years to the estimated dates of composition without giving up the supposed chronological sequence. I see no objections to this. The only absolute date on which earlier assumptions rest is the year 1186, which is a probable *terminus post quem* for *Fallaciae magistri Willelmi*.²⁰

The argument about school sectarianism is more serious. We are left with two possibilities, it seems. Either the sectarian Parisian schools survived for a generation longer than is usually assumed, or Anonymus Cantabrigiensis depicted a situation that no longer obtained when he produced the version of his commentary that has come down to us. If the latter alternative is chosen, we may try to explain what went on as follows:

Anonymus Cantabrigiensis' work got its final shape in connec-

19. P. 165: "Rex habet unum solum castrum Rotomagi, ergo rex habet unum solum castrum".

20. See Iwakuma 1993a: 6-7.

tion with a course given by the author in or shortly after 1204, the use of Rouen in two examples reflecting the fact that its recent conquest by Philip Augustus was a topic of conversation in Paris. This was not, however, the first time the author lectured on the *Sophistical Refutations*; he was a senior teacher and re-used much of his material from earlier courses. Indeed, the commentary leaves one with the impression that this is the work of a mature scholar with a good grasp of his topic and of Aristotelian logic in general. If he was, perhaps, in some ways stuck in a bygone world, he had also had the time it takes to think through both major and minor problems in the Aristotelian text he had taught.

3. The Author's School Affiliation

Twelfth-century schools such as *Nominales*, *Meludinenses* and *Albricani* marked their difference from each other by each holding a number of characteristic theses (*positiones*),²¹ which would be handed down to new generations as long as school loyalty persisted. Our author alludes to this fact when saying:

Ad 2.165b3sqq.: Probabile in opinione est ut poenas malis apud inferos praeparatas esse. Ad hanc speciem probabilis possumus reducere positiones nostras a magistris nostris antiquioribus nobis traditas.

The “we” implied in “nostras” are probably the members of the author’s school, but could also just be “we scholars” and thus embrace members of all schools. Which was the author’s own *secta*?

We can exclude *Meludinenses* and *Adamitae* (= *Parvipontani*) because of the way they are introduced in the following passage:

Ad 18.176b35sqq.: Instantia secundum opinionem est quae potest fieri ad unum interrogantem et non ad quemlibet; *ut si aliquis Melidumensis utatur tali argumentatione* ‘Si id quod currit movetur, aliquid movetur; ergo si nihil movetur nec id quod currit movetur’, poterit dari instantia in universali, quoniam ex falso nihil sequitur, et falsum est nihil moveri. Poterit etiam dari instantia in particulari, hoc modo: ‘Si Socrates non est lapis, Socrates non est margarita; ergo si Socrates est

21. See Ebbesen 1992.

margarita, Socrates est lapis'. Sed dabitur instantia in simili secundum opinionem, *ut si quis Adamita utatur tali argumentatione* 'Hoc genus animal est genus huic speciei homo, ergo omnis homo est animal': 'Hoc genus animalia est genus huic speciei <homo>, ergo omnis homo est animalia'. Item dabitur instantia in contrario secundum opinionem, *si quis Melidunensis* faciat talem argumentationem; 'Ista sunt opposita, ergo de quocumque praedicatur unum, ab eodem removetur reliquum': 'Haec species homo et hoc proprium risibile sunt paria, ergo de quocumque haec species et hoc proprium'.

One does not say "if some X ..." if 'X' is the designation of adherents of one's own school.

We can also safely exclude *Porretani*. Porretans had not only some very characteristic theses but also a terminology of their own, of which there is no trace in our work.²²

The sect of *Albricani* (followers of Alberic of Paris) is improbable, for in a list of Alberic's theses,²³ one finds "argumentum est dictum hypotheticae generaliter propositae", but our author speaks of those who hold that an *argumentum* is a *dictum* as if they do not belong to his own group:

Ad 15.174b19: Ut si dicat quis propositionem–conclusionem–praemissam esse argumentum, considerandum est utrum dicat contrarium eis qui dicunt quod dictum propositionis est argumentum, quia eodem modo debet sustineri haec positio et illa.

The *Parviponani* are credited with a similar thesis to that of the *Albricani*,²⁴ and may be the ones our author has in mind, but still the passage makes it unlikely that he was an *Albricanus*.

We know next to nothing about the group called *Montani*. The few sources that mention them leave one with the impression that they were theologians rather than logicians, so they may probably be left out of consideration.²⁵

22. For the theses and terminology of the Porretans, see Ebbesen, Fredborg & Nielsen 1984 and Ebbesen 2001.

23. Anon., *Sententia magistri nostri Alberici* 3,7, ed. in Iwakuma 2013: 31.

24. Iwakuma & Ebbesen 1992: 192, T39b.

25. De Rijk 1966 identified the *Montani* with the *Albricani*, but as pointed out by Iwakuma & Ebbesen 1992: 174 and Iwakuma 2013: 29 this is implausible. Once this iden-

We are left with the *Nominales*, Abelard's intellectual heirs. And there are, indeed, signs that Anonymus Cantabrigiensis subscribed to some of their striking theses. One of their famous paradoxes was *nihil crescit*,²⁶ which rests on the assumption that a thing is identical with the sum of its parts. The following passage offers a way to argue in favour of the *nihil crescit* thesis despite its *prima facie* implausibility:

Ad 15.174b12: Sophisticum. Aliam cautelam ponit. Quandoque proponimus probare aliquod improbable ad \quod/ probandum non erunt multae rationes. Tunc considerandum est quod probabilius adiunctum est illi improbabili, et debemus illud interrogare. [*Follows an example derived from Michael of Ephesus' commentary, after which the text continues:*] Possumus autem familiarius exemplum inducere, ut si velimus probare quod nihil crescit, quod valde improbable est, interrogandum erit hoc probabilius, sc. utrum illud reliquum Socratis quod est a genibus supra sit pars Socratis, quo concesso facile probabitur quod nihil crescit, quia ablato pede illud idem erit Socrates quod modo est pars Socratis, et ex hoc facile habebitur quod nihil crescit.

Sophistical. He lays down another rule. Sometimes we take upon us to prove something implausible, for the proof of which there will not be many available arguments. Then we must consider what more plausible <tenet> is connected to the implausible one, and ask about that one <i.e. about the more plausible tenet>. [*Follows an example derived from Michael of Ephesus' commentary, after which the text continues:*] We can, however, introduce a more familiar example: If we wish to prove that nothing grows, which is extremely implausible, we should ask the following, which is more plausible: "Is what is from the knees and upwards in Socrates a part of Socrates?". Once that has been granted it

tification is rejected, there is no reason to ascribe the logical treatises that De Rijk named *Introductiones Montanae maiores & minores* to the group. The scarce references to *Montani* are gathered in Iwakuma & Ebbesen 1992; see T10, 11, 25a, 36n, 41a. Of these T10 and T36n regard Christological questions, and T11 probably also. T25 concerns the status of demonstrative pronouns, and could equally well have a grammatical, a logical and a theological background. It is uncertain whether in T41a "Montanus" classifies some master as a member of a group or alludes to his name ("de Monte"); anyway, the person meant is praised for his orthodoxy (he is "a column of the faith"), not for his logical prowess.

26. Iwakuma & Ebbesen 1992: T 26, 37, 48c, 53.

is easy to prove that nothing grows, for if Socrates loses his legs,²⁷ the very same that is now a part of Socrates will become Socrates, and from this it is easy to reach the conclusion that nothing grows.

So, prior to the amputation, Socrates consisted of two parts, legs and torso. After the amputation the torso, that was previously just a part of him, is the whole Socrates. This most people can to agree on. But this means that the integral whole that was Socrates (Socrates₁) has perished and been replaced with a new integral whole (Socrates₂). Hence, there is not one thing to be the bearer of the predicate ‘has his size reduced’. Having obtained this concession from the person we are discussing with, the Nominalist can then point out that by similar reasoning growth, i.e. the addition of parts to some thing X₁, will result in a new thing, X₂, and so X₁ has not grown—it has simply ceased to exist. *Ergo* nothing grows.²⁸

Another famous thesis of the *Nominales* was *quod semel est verum semper est verum*,²⁹ which is mentioned in two places. On the first occasion, the author imagines a respondent who posits “Once a truth, always a truth” as his thesis, and an opponent who tries to refute it:

Ad 5.167b21sqq.: Alio modo fit haec fallacia (*sc. plures interrogationes ut unam*) in syllogismis ad impossibile quando non continuatur aliis inductis quod pro causa inducitur, ut si ponat aliquis quod quicquid semel est verum semper est verum, obiciet aliquis sic. ‘Quicquid semel est verum semper est verum, nullus motus fit nisi in composito tempore, hoc tempus est tantum simplex tempus, ergo nullus motus modo est; sed hoc est impossibile, quare et impossibile est ex quo <sequitur>, sc. quod quicquid semel est verum semper est verum.

Notice that the opponent’s argument is said to be fallacious. Indeed, the primary purpose of the passage is to illustrate a type of sophistical argument, so it is remarkable that the author chooses to exemplify with an argument against a Nominalist thesis. Without

27. Strictly speaking, the text only mentions one leg, but it must be meant to represent both extremities below the knees.

28. For a more in-depth analysis of the *nihil crescit* thesis, see Martin 1998.

29. See Ebbesen 1992: 74, Iwakuma & Ebbesen 1992: T 44a, 46, 51, 50b, 52d, 70

expressly endorsing the thesis, he seems to hint that it should be endorsed.

In the following passage the thesis is repeatedly mentioned:

Ad 12.172b29: Rursum Ponit locum proprium. †Ideo primo† considerandum est de quo genere est ille qui disputat. Genera autem disputantium secundum principales positiones cognoscuntur, ut si sint de eorum genere qui dicunt quod quicquid semel est verum semper est verum, vel eorum qui dicunt quod nihil sequitur ex falso, vel quod ex impossibili sequitur quidlibet. Et tunc considerandum est quod secundum alios in eius opinione si[n]t improbabilis, quod circa illud facilius ducetur ad inopinabile.

Et hoc est Rursum etc. Est Diceret aliquis forte in eius opinione nihil est inopinabile, ideo dicit Est enim in singulis opinionibus aliquid tale i.e. inopinabile aliis, *quemadmodum in nostra opinione inopinabile quod numquam esset verum te esse in Paradiso, in aliorum opinione inopinabile est quod non possunt nobis facere necessaria argumenta procedendo ex hac ‘Quod semel est verum semper est verum’, quia dicunt \quod/ex falso nihil sequitur.*

<12.172b31> Elementum autem etc. Alia cautela est quod non debet interrogans unam solam positionem interrogare sed plures simul commiscere, ut ita facilius ducatur respondens ad inopinabile, ut non tantum debet inter<rogare> ‘Quicquid \semel/ est verum semper est verum’ sed istas duas simul commiscere ‘Quicquid semel est verum semper est verum’ et ‘Nihil potest incipere vel desinere esse verum’, quia sic forte citius accidet inopinabile. Ista autem cautela non minus utilis est respondenti quam interroganti, si enim noverit respondens de quo genere sit interrogans, facilius poterit invenire instantias secundum eius opinionem.

Et hoc est Elementum autem i.e. idoneitas horum i.e. ad omnes huiusmodi cautelas est sumere plures positiones singulorum respondentium, in propositionibus i.e. in argumentatione[m], sic enim facilius ducetur ad inopinabile.

<12.172b33> Solutio Quoniam haec cautela non minus erat utilis respondenti quam interroganti, iccirco ponit eius solutionem, non quia hic ponat instructionem respondentis, sed in hoc ipse instruit interrogantem ut sc. caute sciat uti hac cautela. Solutio autem horum i.e. harum argumentationum quibus ducimus ad inopinabile fertur competens i.e. competenter ostendere i.e. ostendendo quoniam non accidit illud propter suam orationem i.e. propter suam argumenta-

tionem, sed propter positionem; *adiunctum est enim positioni quod numquam esset verum te esse in Paradiso, semper autem hoc vult ille qui contendit* i.e. ille qui disputat, ut propter suam argumentationem accidat improbabile.

In the first paragraph there is no indication that the author feels closer to “those who say that whatever is once a truth is always a truth” than to the two other groups mentioned (in fact, the *Meludinenses* and the *Adamitae*), who, respectively, hold that nothing follows from a falsehood and that anything follows from the impossible.³⁰ But the second paragraph not only explicitly claims the otherwise unattested thesis *quod numquam esset verum te esse in Paradiso* for the author’s school, but also says that those, i.e. the *Meludinenses*, who claim that nothing follows from a falsehood cannot argue against “us” by deducing unacceptable consequences from *Quod semel est verum semper est verum*, for they hold this to be a falsehood and so cannot claim that anything follows from it. In the last paragraph, *Numquam esset verum te esse in Paradiso* is described as a corollary (*adiunctum*) of *Quod semel est verum semper est verum*.

The originally Abelardian notion of *status* is found once, but this was not the unique possession of the *Nominales*:

Ad 5.166b32: Cum enim dicitur ‘Coriscus homo est’ intelligitur participare humana[m] natura[m], et ita compositio notatur inter Coriscum et statum quem notat hoc nomen ‘homo’

Anonymus Cantabrigiensis expresses his support for some views in a way that makes it tempting to think that they were among the *positiones* he subscribed to:

Ad 1.165a6: Unde *non concedimus* quod aliqua sint infinita, *licet tamen vere possit dici* infinita esse aliqua.

Ad 4.166a6: Continuatio: Praedicti paralogismi fiunt secundum amphibologiam, <4.166a23> secundum compositionem autem sunt hui-

30. *Nihil sequitur ex falso* is thesis 11 in *Secta Meludina* (see De Rijk 1962-1967, II.1: 283) and is further attested as a Melun thesis in Iwakuma & Ebbesen 1992: T 38. *Ex impossibili sequitur quidlibet* is vindicated for the *Adamitae* (= *Parvipontani*) in T 57; for this thesis, see further Iwakuma 1993b. The *Albricani*, by contrast, held (thesis 2) *Ex falso aliquid sequitur* and (thesis 3) *Ex impossibili aliquid sequitur*; see Iwakuma 2013: 30.

usmodi orationes ut posse sedentem ambulare i.e. ut haec ‘Possibile est sedentem ambulare’ et haec ‘Possibile est non scribentem scribere’. Ex hiis autem paralogismi possunt fieri secundum compositionis fallaciam hoc modo: ‘Sedentem possibile est ambulare, sedentem ambulare dicitur hac propositione «Sedens ambulat», ergo quod dicitur hac propositione est possibile’. Item ‘Non scribentem scribere dicitur hac propositione «Non scribens scribit», ergo quod dicitur hac propositione est possibile’.

Hoc autem *secundum quosdam* est falsum. Modo autem interposito conceduntur huiusmodi propositiones quoniam eis fit sermo de re, ut si dicatur ‘Sedentem possibile est ambulare’. Modo autem ad ultimum posito non concedunt, ut si dicatur ‘Sedentem ambulare est possibile’, nam hac propositione fit sermo de dicto, quod impossibile dicunt esse.

*Nos autem concedimus quod album esse nigrum est possibile*³¹ quocumque modo intelligatur, sive de re sive de dicto. Et huiusmodi aliarum dicta concedimus esse possibilis si tales sint quod earum subiectum et praedicatum possibile sit vere dici de eodem.

Ad 17.176b11: Si autem Docet alium modum respondendi sophisticè per exempla, qui etiam ad alios terminos transferri potest. Si necessaria argumentatione probetur de aliquo quod ipsum habeat contrarium, concedendum erit quod habeat contrarium; et \si/ quaeratur quod sit illud contrarium, dicendum erit non esse nomen per quod designetur. Et *similiter dicimus nos* quod Socratem sedere significabitur alia propositione quam hac ‘Socrates sedet’; si quaeratur ‘Qua?’, dicendum erit forte quod nondum est instituta ista propositio.

I will conclude that most likely our author had been raised a *Nominalis* and felt some allegiance to that particular current in logic.

On this background it comes as a surprise that his descriptions of several fallacies and their subtypes (*modi*) are most closely matched by the treatise known as *Fallaciae Parvipontanae*. Even many of the examples are the same, and like Adam of Balsham, the founder of the Parvipontanean school, our author has a predilection for using examples couched in terms taken from logic itself, such as (*ad*

31. The *Meludinenses* held a similar thesis. See *Secta Meludina* thesis 51 “Album esse nigrum est possibile” in De Rijk 1962-1967, II.1: 284.

4.165b30sq.) *Omne universale praedicatur de pluribus, hoc problema est universale, ergo praedicatur de pluribus.*

It is not clear, however, that the doctrine of fallacies was a battleground on which Parvipontaneans and *Nominales* would be likely to clash. Quite probably there could be a friendly exchange of material. It is not clear either that *Fallaciae Parvipontanae* deserves the name given it by its editor, L.M. de Rijk, in 1962.³² The basis for calling it Parvipontanean is: (1) Its definition of equivocation is Adam of Balsham's. (2) Its division of equivocation into types, and the examples used, show an affinity to the second edition of Adam's *Ars disserendi* (possibly produced by Alexander Neckham). (3) There are occasional similarities to Adam's work in other parts of *Fallaciae Parvipontanae*. This, I submit, is too slender a basis for an attribution to the school of the *Parvipontani*, and there is no trace in the work of the few logical theses definitely attributed to the school by other sources, the most famous of which is *Ex impossibili sequitur quidlibet*.

4. The Author's Knowledge of the Aristotelian Corpus

Anonymus Cantabrigiensis seems to have had some acquaintance with the whole of the *Organon*. He quotes or refers to *Categories* (proem, ad 4.166b14, 7.169a33, 18.177a2), *Peri hermeneias* (proem, ad 10.171a18), *Prior Analytics* (proem, ad 1.164a22, 1.164b27, 2.165a38, 3.165b8, 5.167a36, 5.167b37, 18.176b36) and *Topics* (proem, ad 1.164b27, 2.165b4, 4.166b1, 5.167a21, 5.167b1, 5.167b31, 5.167b37, 5.168a7, 8.170a12, 9.170b3, 9.170b4, 11.172b5, 12.172b25, 12.172b27, 15.174a19, 15.174a26, 15.174a28, 15.174a33, 15.174b8, 16.175a23, 16.175a26, 17.175a38, 17.176a2, 17.176a27, 18.176b35, 18.177a5). There is no reason to doubt that he had first-hand knowledge of all of these works. A remark on p. 90 indicates that he had previously composed a commentary on the *Topics*, although it is impossible to tell whether Aristotle's *Topica* or Boethius' *De topicis differentiis* is meant.

With the *Posterior Analytics* the situation is different. In references to the *Prior Analytics* Anonymus Cantabrigiensis repeatedly says "in Analyticis" without further specification, as if there were no *Posterior-*

32. See De Rijk 1962-1967: I.135-136 for (1)-(2), and pp. 144 & 148 for (3).

ra.³³ Moreover, in § 2 of the proem, where he distinguishes the ways syllogisms are treated in the *Organon*'s four works about them, he calls the two Analytics *Priora* and *Posteriora Resolutoria*, respectively, using Boethius' terminology³⁴ and thus indicating dependence on sources from before *Analytica Posteriora* became a household name. Commenting on Aristotle's "in Analyticis dictum est" at 2.165b9, he correctly glosses "Posterioribus", but this gloss, which also occurs in Anonymus Aurelianus I,³⁵ could be one inherited from Michael of Ephesus' commentary.³⁶

While these features of the text suggest a lack of familiarity with the *Posterior Analytics*, other features indicate that Anonymus Cantabrigiensis knew *something* about the contents of the work. He displays a great interest in demonstration, especially in his thorough and perceptive discussion of *SE* chapter 2,³⁷ and several times he uses terminology with an origin in *APo*. Thus in his comments on 2.165b1 he distinguishes demonstration *propter quid* from demonstration *quia*, and *immediatae propositiones* from *suppositiones*: He further divides immediate propositions into four types:

Quattuor autem modis sumuntur: inter definitionem et definitum, inter speciem et proprium, inter passionem et subiectum, inter speciem et proximum eius genus. Inter definitionem et definitum ut 'Omnis animal est substantia animata sensibilis'. Inter speciem et proprium ut 'Omnis homo est risibilis', de qua tamen dubium est utrum sit immediata vel non, licet hoc videatur Aristoteles velle in Posterioribus. Inter passionem et subiectum, ut 'Omnis homo est rationale'. Inter genus et proximam eius speciem, ut 'Omnis albedo color'.

Here is a direct appeal (his one and only) to the *Posterior Analytics*, but

33. *Ad* 1.164a22, 5.167a36 (twice), 5.167b37, 18.176b36. But he uses "in Prioribus Analyticis" *ad* 1.164a27, 2.165a38 and 2.165b8.

34. See, in particular, Boethius, in *Isagogen. ed. 1^a, 13*.

35. Anonymus Aurelianus I, *Commentarium in Sophisticos Elenchos*, 64: "de demonstrativis dictum est in Analyticis, scilicet Posterioribus".

36. Michael Ephesius, *Commentarium in Sophisticos Elenchos, ed. ultima, CAG* 2.3: 19.4-5: "ἐν τοῖς Ὑστέροις εἴρηται ἀναλυτικοῖς" (I use italics instead of Wallies' spacing to indicate the lemma).

37. See analysis in Ebbesen 2017.

unfortunately it is not easy to see which passage could be meant, though I.3.73a6-7 may be a candidate. The couple *passio et subiectum* merits attention. The peculiar use of the term ‘passion’ is first introduced in *APo* I.7, where it is said that there are three elements in a demonstration: (1) the conclusion which is demonstrated—that something inheres by itself in some genus—, (2) the axioms on which the demonstration is based, and (3) the subject genus, whose *per se* passions and accidents the demonstration reveals.³⁸

For anyone with a background in the world of *Ars vetus + Sophistical Refutations* and *Topics* the passage in *APo* I.7 must have seemed puzzling. What exactly is a subject genus? And what about its “passions”?—in this place the word surely cannot mean the sort of passion that is the counterpart of action. And what are accidents doing here? They have no business in demonstration. In his comments on 2.165b1, Anonymus Cantabrigiensis does not mention the accidents, and he does nothing to explain the peculiar use of ‘passion’, but when he reaches II.172a11-12 he does offer an explanation:

Et hoc est <II.172a11> Nunc autem non est dialecticus syllogismus circa aliquod genus determinatum i.e. circa alicuius disciplinae genus determinate. Et nota quod genus artis dicitur id circa quod versatur ipsa ars, ut numerus arithmeticae genus dicitur. *Partes generis dicuntur ipsa contenta, passiones partium ipsarum proprietates.*

This clearly echoes *APo* I.28, 87a38-39, which in James of Venice’s translation (*AL* IV.1: 60-61) runs:

Una autem scientia est quae est unius generis, quaecumque ex primis componuntur et partes aut passiones horum sunt per se.

Later, when commenting on 13.173a32 ff., our author tells us that Aristotle is in the habit of calling properties passions:

Tertius locus {sc. negationis} est quando passio describitur per subiectum. Passio appellatur proprietas, quia materia patitur impressionem

38. *APo*. I.7.75a39-b1, *AL* IV.1: 19: “Tria enim sunt in demonstrationibus, unum quidem quod demonstratur, conclusio, hoc autem est quod inest alicui generi per se. Unum autem dignitates, dignitates autem sunt ex quibus est. Tertium genus subiectum, cuius passiones et per se accidentia ostendit demonstratio.”

formae, et ideo consuetudo Aristotelis est ut passiones appellet proprietates.

The combination of *genus* and *passiones* also turns up in this remark:

<11.172a36> Quoniam autem haec i.e. communia sunt multa et quoniam haec de omnibus sunt i.e. circa omnem disciplinam. Et vere haec sunt communia, non autem talia sunt haec ut eorum natura quae<dam> sit genus, i.e. ut sint circa aliquod genus determinate et circa naturales passiones illius generis

All this suggests some acquaintance with the *Posterior Analytics*, but sometimes items with an ultimate origin in *APo* can be shown to have reached our author via middlemen. Thus in his discussion of 2.165b1ff. he says:

Dicitur etiam specialius demonstratio syllogismus demonstrativus, qui sic <de>scribitur: Demonstrativus syllogismus est syllogismus faciens scire ex per se credibilibus et certis rationibus receptus.

Demonstratio est syllogismus faciens scire is derived from *APo* I.2.71b17-18, which in James of Venice's translation had become *Demonstratio autem dico syllogismum ἐπιστημονικόν, id est facientem scire* (*Aristoteles Latinus* IV.1: 7.13-15), but the sequel—*ex per se credibilibus etc.*—does not come from Aristotle. However, a perfect match for the whole definition is found in John Philoponus' commentary on the *Posterior Analytics* (*CAG* 13.3: 3.1-2.):

ἀπόδειξις τοίνυν ἐστὶ συλλογισμὸς ἐπιστημονικὸς ἐξ αὐτοπίστων καὶ ὁμολογουμένων λαμβανόμενος.

Philoponus' definition of demonstration is also quoted by Anonymus Aurelianus I (see Ebbesen 2008a: 191).

A case like this makes one suspect that material that can ultimately be traced back to the *Posterior Analytics* reached Anonymus Cantabrigiensis via Latin commentaries on the *Sophistical Refutations*, where bits and snippets with an origin in James of Venice's translations of Philoponus on *APo* and Michael of Ephesus on *SE* were floating around.

Anonymus Cantabrigiensis clearly took a strong interest in the

concept of demonstration, and he had not got the *Posterior Analytics* all wrong, but he equally clearly was not intimately familiar with the work. Whether, in spite of that, he did have *some* first-hand acquaintance with the book can hardly be decided on the basis of the evidence currently available.

Did Anonymus Cantabrigiensis know any Aristotelian works beyond the *Organon*? Probably not. There is, however, one passage that is hard to explain except as a faint echo of *Physics* VI. This is the reconstruction in the comment on II.172a8 of Zeno's argument for the impossibility of traversing a stadium. Neither the *Elenchi* passage commented on, nor the brief reference to the argument in *Topics* VIII.8.160b8-9, nor Michael of Ephesus' comments on the *Elenchi* passage suffice to explain the way Anonymus Cantabrigiensis presents the argument. Rather, he seems to combine the information from the *Topics* ("Zeno's <sc. argument> argument that it is not possible to move or to traverse the stadium")³⁹ with *Physics* VI.2.233a21-23 ("Zeno's argument that it is not possible to traverse the infinitely many or touch the infinitely many one by one in a finite time")⁴⁰ plus VI.9.239b9-14 ("Zeno's arguments about motion, which cause such trouble to those who try to solve them, are four in number. The first is the one about there being no motion because the object moved must arrive halfway before arriving at at the goal; we have dealt with this argument earlier").⁴¹

Our author also claims two other arguments against motion to be Zenonian. The first of these is:⁴²

39. My translation. In Boethius' translation: "Zenonis <sc. oratio> quoniam non contingit moveri neque stadium pertransire".

40. My translation. In James of Venice's translation: "Zenonis ratio falsum opinatur quod est non posse infinita transire aut tangere infinita secundum unamquamque in finito tempore."

41. My translation. In James of Venice's translation: "Quatuor autem sunt rationes de motu Zenonis habentes difficultates solventibus. Prima quidem de eo quod non movetur propter hoc quod prius in medium oportet accedere quod fertur quam ad finem, de qua divisimus in prioribus rationibus."

42. *Ad* II.172a8: "omnis actio composita est, et non contingit aliquam actionem in simplici tempore exerceri, quare non in aliquo momento; cum autem omne tempus per momenta decurrat, sic numquam aliquid contingit moveri."

Every action is composite, and it is not possible for any action to take place in an indivisible time, and so not in a moment; since, however, all time proceeds by moments, it will never be possible for anything to move.

While not being taken straight out of Aristotle, this argument may well have been inspired by *Physics* VI.8.239a10-239b4. I have not, however, found any plausible source of inspiration for the anonymous' second "Zenonian" argument:⁴³

Every place is full of tiny little bodies, according to some philosophers; if, then, it was possible for something to move from one place to another, it would be required that the tiny bodies that previously were in that place migrated to some other place, and thus the movement would be propagated to all things, so that when one thing moved all things would be moved. But this is impossible, and so it is impossible for anyone to move.

Our author is unlikely to have read the *Physics*. If he had done so, his account of Zeno's arguments would have been much closer to Aristotle's, we may assume. But it does seem as if he has had direct or (more probably) indirect access to a text by someone who had actually read *Physics* VI.

5. Which Text of the *Elenchi* Did our Author Use?

The author must have had a fairly standard manuscript of the *Elenchi* in Boethius' translation, most of whose deviations from the text established by Bernard Dod in *Aristoteles Latinus* VI.1 are simply corruptions of Boethius' words. Many of these erroneous readings also occur in mss cited in Dod's apparatus.

43. *Ad* 11.172a8: "Omnis locus minutissimis corporibus plenus est, ut aiebant quidam philosophi; si ergo contingeret aliquid moveri de uno loco in alium, oporteret quod quae in loco illo prius erant ab ipso in alium transirent, et sic ad omnia motus transferre[n]tur, quare una re movente omnia moverentur; hoc autem impossibile, impossibile est ergo [esse] aliquem moveri."

More interestingly, the manuscript used seems to have suffered some slight contamination from James of Venice's translation:

- At 1.165a1-2 Anonymus Cantabrigiensis read *aliud aliquid* for **ἕτερόν τι**, which Boethius had rendered *diversum quid*. In Dod's edition *aliud aliquid*, which is attested in mss *Bo* and *Yf*, is attributed to James.
- At 12.173a4 Boethius had rendered **παράδοξα** as *extra opinionem*. Our text carries the abbreviation *ne.*, which may indicate a variant translation *necopinata*. Alternatively, it may be a corruption of *ino.*, which could stand for *inopinabilia* (cf. the next item).
- At 12.173a17 our author's ms joined mss *Bn* and *Ma* in having *inopinabilia* for **παράδοξα** instead of Boethius' *quod extra opinionem esset*. Dod has attributed the un-Boethian variant to James.

Moreover, at one point our author shows awareness of the existence of another translation than the standard one. Commenting on 1.164a27 he notes that instead of *tribualiter* (Boethius' translation), an *alius interpres* offers *propinquier*. The word to be rendered was $\phi\upsilon\lambda\epsilon\tau\iota\kappa\omega\delta\varsigma$, which if interpreted "in the manner of $\phi\upsilon\lambda\epsilon\tau\alpha\iota$ " would justify the translation *propinquier* "in the manner of *propinqui*". The only objection to attributing the variant to James is that he certainly knew the interpretation, also mentioned by our author, according to which the word refers to the behaviour of the Athenian tribes at festivals. This is the interpretation found in the commentary by Michael of Ephesus⁴⁴ that James himself translated.

In some places our author knows of variant readings which seem to be the result of errors in the transmission of Boethius' text. Thus at 11.172a37 his preferred manuscript appears to have read *natura quaedam sit genus*, but he mentions that there is a variant reading *natura quaedam sit* without the final *genus*. Similarly at 12.172b19 he mentions that *alii libri* omit a *non*, and at 17.176a37 he first comments on *eundem obviandum*, then adds that *alii libri* offer *eundem obviando* (which is, in fact, the correct reading).

44. Michael Ephesius, *Commentarium in Sophisticos Elenchos*, ed. ultima, *CAG* 2.3: 8.28-9.1. A somewhat differently formulated variant of the same scholium was already in the first edition of Michael's commentary; cf. Ebbesen 1981: I.297.

6. Use of Materials from Greek Commentaries

6.1 *John Philoponus on the Posterior Analytics*

Twelfth-century scholars knew of a translation of a Greek commentary on the *Posterior Analytics* book I, and possibly one on book II as well. All sources found so far attribute it to Alexander, but the attribution is certain to be wrong. There is little doubt that at least the commentary on book I was John Philoponus', the one that is printed in *CAG* 13.3, or based on it; cf. Ebbesen 2008a: 187-198, where the fragments are gathered. The translator surely was James of Venice. Anonymus Cantabrigiensis does not explicitly refer to "Alexander" on the *Posterior Analytics*, but a few passages contain echoes of Philoponus' work all the same. They are identified in the apparatus. One was mentioned in § 4. Another passage was overlooked in my 2008a collection of fragments. Commenting on 9.170a23, our author says:

scientia definitur sic: "Scientia est finis demonstrationis vel habitus in anima ex demonstratione factus"

The definition is derived from Philoponus, *APo*, *CAG* 13.3: 23.23-24:

ἐπιστήμη μὲν ἐστὶν αὐτὸ τῆς ἀποδείξεως τὸ πέρασ καὶ ἡ ἕξις ἢ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστήμης ἐγγινομένη τῆ ψυχῆ.

Previously the fragment was known only in the truncated form

Scientia est terminus demonstrationis et habitus in anima factus

provided by Radulphus Brito in roughly the 1290s (Ebbesen 2008a: 193). Combining the two sources we may reconstruct the translation as follows:

Scientia est terminus demonstrationis et habitus in anima ex demonstratione factus

While the possibility cannot be excluded, it is not necessary to assume that Anonymus Cantabrigiensis had actually seen James' translation of Philoponus. Flotsam from the work was drifting around in 12th-century companions to the *Sophistical Refutations*.

6.2 *Alexander of Aphrodisias on the Topics*

Commenting on SE 2.165b3 our author says:

Probabile est quod videtur omnibus vel pluribus vel sapientibus et hiis vel omnibus vel praecipuis vel pluribus. “Probabile est quod videtur”, i.e. quod ex natura sui habet unde debeat videri, nam si omnibus videatur aliquid, nisi hoc ex sui naturali evidentia contrahat, non dicitur probabile; “omnibus”, ut (α) prudentiam meliorem divitiis; “pluribus”, etsi non omnibus, ut (β) divitias appetendas esse; “sapientibus et hiis omnibus” ut (γ) unum solum deum esse; “pluribus” ut (δ) bona animae bonis corporis praestare – hoc quidem Epicuro non videtur, qui summum bonum circa corporis voluptatem constituit; “aut maxime notis” ut (ε) Aristoteli animam esse immortalem.

The examples used can be traced back to Alexander of Aphrodisias’ *Topics* commentary. The relevant section runs as follows (CAG 2.2: 18.30-19.16, passages in bold are echoed in our text):

πᾶσι μὲν τὸ αἰρετὸν ἀγαθὸν εἶναι, **τὸ δὲ αἰρετὸν εἶναι** ὑγείαν, **πλοῦτον**, τὸ ζῆν· οἱ γὰρ ἄλλως λέγοντες οὐχ ὡς οὕτως διακεῖμενοι λέγουσιν, ἀλλὰ θέσει παρίστανται· μαρτυροῦσι δὲ αὐτοῖς ὡς τοιούτοις διὰ τῆς αἰρέσεως αὐτῶν. τοιαῦτα καὶ τὸ τὸ ἀγαθὸν ὠφελεῖν καὶ τὸ δεῖν τοὺς γονεῖς τιμᾶν· τοῖς δὲ πλείστοις **τὸ τὴν φρόνησιν πλοῦτου αἰρετωτέραν εἶναι** ἢ τὸ ψυχὴν σώματος εἶναι τιμιωτέραν <καὶ> **τὸ θεοῦ εἶναι**. [...] ἔστι δὲ ἐν τούτοις ἔνδοξον πρῶτον μὲν τὸ πᾶσι δοκοῦν τοῖς σοφοῖς, οἷόν ἐστι **τὸ τὰ τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ μείζω εἶναι τῶν τοῦ σώματος**, τὸ μηδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίνεσθαι, τὸ τὰς ἀρετὰς ἀγαθὰ εἶναι· ἢ τὸ τοῖς πλείστοις αὐτῶν, ὡς τὸ τὴν ἀρετὴν δι’ αὐτὴν αἰρετὴν εἶναι, εἰ καὶ μὴ Ἐπικούρω δοκεῖ, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ὑπ’ ἀρετῆς γίνεσθαι, ὁμοίως τὸ μὴ εἶναί τι σῶμα ἀμερὲς μηδὲ κόσμους ἀπείρους· ἢ γοῦν τὸ τοῖς ἔνδοξοτάτοις, ὡς **τὸ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον** διὰ Πλάτωνα ἢ πέμπτον τι εἶναι σῶμα δι’ Ἀριστοτέλην.

That the loan from Alexander is second- or rather third-hand is clear, because our author pairs the examples wrongly with the clauses of the definition of *probabile*. His (α) ought to illustrate *probabile pluribus* not *omnibus*. His (β) renders *αἰρετὸν εἶναι ... πλοῦτον*, which in Alexander illustrates *probabile omnibus*, not *pluribus*. (γ) in Alexander illustrates *probabile pluribus*, not *probabile omnibus sapientibus*, (δ) is Alexan-

der's exemplification of *probabile omnibus sapientibus*, not *pluribus sapientibus*, and our author has mistakenly attached to it the clause about Epicurus being an exception. (ε) is correctly attributed to *maxime notis*, but to the wrong philosopher (Aristotle instead of Plato).

The changed location of (γ) is due to influence from Cicero, *De inventione* I.29.46 (see Ebbesen 1976: 119) and is paralleled in one of the three other texts that use Alexander's examples, but none of the others has rearranged Alexander's examples as much as Anonymus Cantabrigiensis. In all likelihood, his source was an older commentary on the *Elenchi* in which some confusion had already occurred.

Together, the four known Latin sources have nearly all of Alexander's examples, as will appear from the following table, which supersedes the one in Ebbesen 1976: 119 with addenda in Ebbesen 1979b: XLI.

A = Anonymus Aurelianus II, *De paralogismis*, pp. 43-44.

S = *Summa Sophisticorum Elenchorum*, LM I: 273-274.

P = Anonymus Parisiensis, *Compendium Sophisticorum Elenchorum*, p. 67.

C = Anonymus Cantabrigiensis.

The number '1' in the columns for the Latin texts means that the corresponding *probabile* occurs as an example of Alexander's type 1, and similarly with the other numbers. Parentheses indicate that the example has been seriously deformed in the text in question.

Alexander	A	S	P	C
1. τὰ δοκοῦντα πᾶσι				
I.1.1 τὸ αἰρετὸν ἀγαθὸν εἶναι	1	1	1	
I.1.2.1 τὸ δὲ αἰρετὸν εἶναι ὑγείαν				
I.1.2.2 <τὸ δὲ αἰρετὸν εἶναι> πλοῦτον				2
I.1.2.3 <τὸ δὲ αἰρετὸν εἶναι> τὸ ζῆν				
I.2 τὸ ἀγαθὸν ὠφελεῖν	(1)	1		
I.3 δεῖν τοὺς γονεῖς τιμᾶν		1		
2. τὰ δοκοῦντα τοῖς πλείστοις				
2.1 τὴν φρόνησιν πλοῦτου αἰρετωτέραν εἶναι	2	2	2	1

2.2 ψυχὴν σώματος εἶναι τιμιωτέραν			2	
2.3 θεοὺς εἶναι	(3)			(3)
3. τὰ δοκοῦντα πᾶσι τοῖς σοφοῖς				
3.1 τὰ τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ μείζω εἶναι τῶν τοῦ σώματος	3	2		4
3.2 μηδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίνεσθαι			3	
3.3 τὰς ἀρετὰς ἀγαθὰ εἶναι				
4. τὰ δοκοῦντα τοῖς πλείστοις αὐτῶν				
4.1.1 τὴν ἀρετὴν δι' αὐτὴν αἰρετὴν εἶναι	(4)	4	4	
4.1.2 εἰ καὶ μὴ Ἐπικούρω δοκεῖ	(4)	4		4
4.2 τὴν εὐδαιμονίαν ὑπ' ἀρετῆς γίνεσθαι		4	4	
4.3.1 μὴ εἶναί τι σῶμα ἀμερές	(5)	4		
4.3.2 μηδὲ κόσμους ἀπείρους		4		
5. τὰ δοκοῦντα τοῖς ἐνδοξοτάτοις				
5.1.1 τὴν ψυχὴν ἀθάνατον	5	5	5	5
5.1.2 διὰ Πλάτωνα	5	5	5	
5.2.1 πέμπτον τι εἶναι σῶμα		5	5	
5.2.2 δι' Ἀριστοτέλην		5	5	5

Another set of examples that can be traced back to Alexander on the *Tópicis* is found in our author's remarks on *SE* 4.165b30:

ut hoc nomen 'sanum', cum unum solum principaliter habeat significare, quandoque ex adiuncto significat effectum sanitatis ut 'Medicina est sana', quandoque conservativum sanitatis ut 'Diaeta haec sana est', quandoque significativum sanitatis ut '... haec sana est' vel 'Urina sana est'.

As far as I can see, the only possible source of the examples is Alexander's scholium on *Tóp.* I.15.106b35ff., *CAG* 2.2: 104b.29-105.2:

ὑγιεινὸν λέγεται τὸ μὲν ὡς ποιητικὸν ὑγείας, ὡς φάρμακον, τὸ δὲ φυλακτικόν, ὡς δίαίτα, τὸ δὲ σημαντικόν, ὡς χρῶμα, σφυγμός, εὐπνοια, οὖρα.

As transmitted in the Cambridge manuscript, our text has lost at least one example. Where the edition has three asterisks, the manuscript has blank space indicating that the scribe could not decipher his model at this point. The missing word could well be a translation or transliteration of εὑνοια.

Traces of Alexander's commentary on the *Topics* are so scarce in Latin texts that it seems most unlikely there was a complete translation of his work. The easiest way to account for the few traces that do occur—so far the only certain ones are the two sets of examples presented above—is to assume that Michael of Ephesus had incorporated some extracts into his own, and now lost, commentary on the *Sophistical Refutations*,

6.3 Michael of Ephesus on the *Sophistical Refutations*

Anonymus Cantabrigiensis repeatedly refers to “Alexander”, alias Michael of Ephesus, on the *Sophistical Refutations*, but I doubt that he ever held James of Venice's translation of Michael's work in his hands. There are no long *verbatim* quotations, and most of the material that can be traced back to Michael is well-known from 12th-century texts. For the whole matter of Michael's commentary and its translation into Latin, see Ebbesen 1981 with addenda in Ebbesen 2008a: 198-201 and Ebbesen 2011b. In the 1981 book it was not taken for granted that the Greek text that James of Venice had translated was simply Michael's rather than one very similar to his, but doubts were dispelled when a Latin text turned up in which the author is referred to as *Efesius*, not *Alexander*.⁴⁵ The only remaining question is which version of Michael's work James used: the first edition (“Ps.-Alexander-2”), or the final one (“editio ultima” or “Ps.-Alexander 1”, the text edited in *CAG* 2.3). There are indications in both directions, so perhaps James had access to Michael's working copy, which will have contained the original text enriched with the author's changes and additions.⁴⁶

45. See Ebbesen 1996: 255.

46. On this problem, Ebbesen 1996: 261-263; *id.* 2008a: 159 fn. 159.

7. Modern studies of *Anonymus Cantabrigiensis*

No one had written about the commentary before the 1970s, when the present editor started to mention it in his studies of the Latin tradition for commenting on the *Sophistical Refutations*. The publication in Ebbesen & Iwakuma 1983 of an extract about *instantiae* attracted some interest; in particular, Christopher Martin of Auckland University repeatedly discussed the light that the passage sheds on inter-school debates and techniques of argumentation in the 12th century and finally published an article about the matter (Martin 2013), while I have argued on a couple of occasions that the author was probably right in assuming that at *SE* 12.172b29-31 Aristotle is talking about inter-school debates in Athens comparable to those of 12th-century Paris (Ebbesen 2011a, 2014). There is a study by Fink 2013 about Anonymus Cantabrigiensis' understanding of peirastic disputation, one by myself (Ebbesen 2017) about his discussion of the section about demonstration in *SE* chapter 2, and finally Brumbert-Chaumont 2017 analyzes his notions of syllogistic matter and form.

8. The Manuscript

8.1 *General Description*⁴⁷

The only witness to the text is the parchment ms C = D.12 in St John's College, Cambridge. Apart from a fly-leaf ('I') with a list of vestments, it consists of three parts that must have been bound together already in the Middle Ages, for there is a continuous foliation in Arabic numerals the shapes of which are medieval. In 1389 the ms belonged to Dover Priory, later it was owned by William Crashaw and still later by Thomas Wriothesley, earl of Southampton, who in 1635 gave it to the college.⁴⁸

47. The description of the manuscript is based on my own observations made during visits to St John's College. There is an old description in James 1913: 115-117 and a newer one in Thomson 2013: 160-161.

48. The information about ownership is taken from Thomson 2013: 161.

The three parts are these:

α 11-50v Statius, *Thebais*, in an 11th-century hand.

β 51r-79v Anonymus, *Glosulae in Priscianum* (text ends 79r, 79v *vac.*), written in two columns by one or more hands from around 1200, very similar to that of the scribe of part **γ**. Corrections are also done in a way very similar to what one sees in part **γ**. The two mss were not, however, an original unity, as the size of the parchment and, most importantly, the width of the columns differ. The total width of the two columns plus the blank between them is 140 mm or more, which is more than 10 mm wider than what is found in part **γ**.

γ 80r-111v Anonymus Cantabrigiensis, *Commentarium in Sophisticos Elenchos*. This part consists of four quires (quaternions) marked 'I', 'II', 'III', 'III' at the bottom of ff. 87v, 95v, 103v, 111v by the text hand or a contemporary. Originally, there must have been also a fifth, and probably also a sixth quire (see § 1, above). The text is written in two columns (80r, exceptionally, in full lines) by (probably) one hand from around 1200, with contemporary corrections (see § 8.6, below) and marginal notes in the form of an *h* with one or two bars through the hasta (function unclear), and Roman numerals numbering items treated in the text, such as the modes of a fallacy.

The pages measure about 250 × 160 mm, but there is a considerable variation in height (between ca. 215 and 257 mm) and width (between 153 and 164 mm).

On most pages the ruling, in lead pencil, it would seem, is clearly visible. Each column measures mm 215 × 61 separated by 5 mm of blank space. The number of lines varies a little from one page to another, the average being about 55.

Due to tight binding, marginal additions in the inner margins can be difficult or even impossible to read in their entirety.

8.2 Features of Handwriting

The handwriting presents a considerable challenge to the reader, as several different letters and abbreviations are poorly distinguished. Thus it is often hard or impossible to decide whether an *h* with something hanging in the air after it was meant to be *h* (*hoc*), *h*' (*hic*)

or *h'* (*haec*), and similarly the abbreviations for *qui* and *quae* can be virtually indistinguishable. The scribe uses both *a* and *ā* to represent the first letter of the alphabet, with no clear criteria of distribution. Unfortunately, he uses his pen in the same way when constructing an *a* and when constructing an *o*, so that in a great many cases the only possible criterion for deciding which was meant is what makes best sense in the context.

Such cases of unusually sloppy writing apart, there are also the standard problems with Gothic book hands: *i*, *m*, *n* and *u* are most often written *ı*, *m*, *n*, and *u* with no attempt to help the reader decide whether, e.g., *m* means *iu*, *in*, *ui*, *ni* or *m*. *c* and *t* are for the most part hard or impossible to distinguish, and both may also have an unpleasant similarity to a sloppily written *e* or *o*. And then there is, of course, the extensive use of abbreviations, some of which follow widely accepted scribal customs, while others are *ad hoc* creations and consist in suppressing most of the word affected, leaving only the first one or two letters followed by a dot. The latter form of abbreviation is particularly common in the lemmata from the Aristotelian text (cf. § 8.5 below)

The apparatus only informs about such cases of ambiguous writing in which the rejected interpretation just might be right.

8.3 Orthographical Habits

On the whole, the orthographical habits of the scribe of C are those that were the standard ones in the later 12th and the 13th c. Classical *ae*, *oe* and *e* are all represented by *e*, and *e caudata* (*ē*) seems to occur only once, in *hēē* (86rA). Classical *oe* is, however, preserved in *soloecismus*.

Classical *ti* before a vowel is (almost) consistently rendered *ci*, as in *iusticia* and *paciamur*.

Use of *h* is not totally erratic. The main deviations from classical standard are the standard medieval spellings *rethorica*, *ypothetica*, *habundare* (but *abundare* also occurs). Occasional slips of the type *as* for *has*, *ominum* for *hominum*, *his* for *is*, *heedem* for *eedem* and *homittendo* for *omittendo* demonstrate, however, that the scribe's Latin had no [h] in its phonetic inventory. In forms of *pulc(h)er*, C uses *h* only in the form

pulcher, no doubt to indicate that the pronunciation is [pulker], not [pulser]. The name *Catilina* occurs in three forms: *Catilina*, *Catelina*, *Cathelina*.

The scribe must have pronounced *c* followed by a front vowel as [s]. This is shown by frequent misspellings such as *scito* for *cito* (96rA) and *setera* for *cetera* (106rB).

As usual in the period, a parasitic *p* occurs in *idemptitas* (= *identitas*).

Assimilation of consonants is not consistently indicated. Thus, in accordance with a widespread practice, the prefix *in-* is usually left unassimilated, as in *immobilis*, whereas *tam+quam* is always or almost always written *tanquam*. The combination *ad+c*, again in accordance with standard practice, is always represented by *acc* as in *accidere*, but in the compound *id+circo* the scribe vacillates between *iccirco* (27 occurrences) and *idcirco* (12 occurrences).

The scribe had little feeling for when to use single and when double consonants. We often find a single consonant instead of a double one, thus *assignat* for *assignat* (102rA), and *pecat* for *peccat* (97rA) but at least as often the ms offers geminates instead of simple consonants as in *cautella* (102rB, though the scribe's preferred form is *cautela*). The double *p* before *t* in *apptari* (90rA) and *apptitudines* (96vA) is unusual, but double *t* between vowels is so common that *nittuntur*, *uttuntur*, *littigiosus* may be considered the scribe's standard forms, though single *t* also occurs in the same words. Even *multiplicitatem* sometimes turns up as *multiplicitatem* (99vB), and similarly *unittates* (100rA). Occasionally such misspellings have been corrected; thus a *nittuntur* has been corrected into *nituntur* on 100vB, but such corrections are rare.

Greek loan words: The letter *y* is used in *ypotheticus* (= *hypotheticus*), but usually Greek *v* is represented by *i* as in *cignus*, *discolus*, *sillogismus* and *tirannus*. *C* consistently spells *analetica* and *dialetica*, but allows both variants in *topica/thopica* and *geumetria/geometria*, albeit with a preference for *top-* and *geum-*. For *arithmetic* the scribe uses the standard medieval form *arismetica*. In the case of these words I have everywhere written the modern standard forms, i.e. *Analytica*, *dialectica*, *Topica*, *geometria*, *arismetica*. I have, however, left one "medievalism" unchanged, allowing the stylistic figure of ellipsis to be

called *eclipsis* in accordance with standard medieval practice, which collapsed the astronomers' *eclipsis* and the grammarians' *ellipsis* into one term.

8.4 Morphological Habits and Variant Forms of Words

In the rather few cases in which standard Latin offers a choice between two terminations, our text usually offers only one, but there are exceptions:

In comparatives, the ablative singular ends in *-e* in the rule *Quicquid est maius maiore est maius minore*, but elsewhere *-i* is preferred, as in *in minori propositione*.

Present participles usually make their genitive plural in *-ium*, as in *sapientium*, but with this particular word the form *sapientum* without the *-i-* also occurs.

These preferences may well go back to the author rather than to the scribe.

When written out in full, the manuscript offers *amphibologia* instead of *amphibolia* in all occurrences but two (*ad* 10.170b35 and 19.177a12). I have therefore opted for the longer form whenever the manuscript offers an ambiguous abbreviation, which it does in most cases. I have followed this principle even when the abbreviated word occurs in a lemma, except at 177a12, which is quoted twice, once with the abbreviated form *amphi.* and once with the full form *amphibolia*. On the strength of an indisputable *amphibola* at 4.166a12 I have resolved *amphi.* at 17.175a41 as *amphibola* in accordance with the Aristotelian text, but at 17.175a37 I have taken *a(m).* to stand for *amphibologiam*, even though Boethius' genuine text has *amphibola*, because our author's treatment of the place suggests he had the former reading, which occurs as a variant in Dod's apparatus in *Aristoteles Latinus* VI.1.

In just one case the ms has *exercitatio*, elsewhere an abbreviation is used which is most naturally interpreted as *exercitio*, and since the latter form does exist, I have chosen to thus resolve the abbreviation, while not excluding that *exercitatio* could have been what was meant.

Both *tresdecim*, *tredecim* and the ambiguous *XIII^{cm}* occur. I have left the unambiguous spellings as I found them, but have arbitrarily decided to resolve the ambiguous abbreviation as *tresdecim*.

8.5 Textual Errors

The Cambridge manuscript (C) teems with errors, only a minor part of which have been corrected *in scribendo* or during a later proof-reading (cf. below). As the corrections found in the ms show, the scribe committed some *sauts du même au même*, and doubtless more than the corrector or I have noticed. There is no reason, however, to assume a great number of hidden lacunas in the text. The main problem is misreadings or omissions of single words. They are not of a type so as to necessitate the assumption of several intermediaries between the author's copy of the text and C. What the evidence suggests is that (1) the exemplar copied by our scribe was somewhat untidy, (2) it used as many abbreviations as C itself, and (3) the scribe of C was not well-acquainted with the subject of the text. In fact, I consider it quite likely that C was copied directly from Anonymus Cantabrigiensis' own manuscript.

A large part of the textual corruptions can be plausibly emended on the assumption that they rest on misinterpretations of abbreviations. A typical example: at 15.174b29-30 our author wrote: *si praesumpserit*, i.e. *si noverit qua argumentatione debeat uti interrogans*. But what C offers is the nonsensical *si praesumpserit*, i.e. *si noverit contra argumentationem debeat uti interrogans*. The cause of the trouble must be a *q^a* (= *qua*) in the exemplar that our scribe misread as *g^a* (= *contra*), after which he added an *m* to *argumentatione* because *contra* governs the accusative. Anyone not familiar with the abbreviation system of the time may find many of my emendations implausibly far-fetched, but I have, in fact, refrained from emending if I could find no paleographically plausible path from my assumed original text to the one actually found in C.

The many lemmata are in a league of their own when it comes to errors. In C lemmatic words are indicated as such by being underlined. This was standard procedure at the time, and I have used the

same convention in the edition. In a large number of cases the scribe has forgotten to underline words that *are* lemmata, or has underlined words that *are not* taken from Aristotle's text. This, however, is common in manuscripts of literal commentaries, and may well reflect a combination of authorial and scribal negligence. For the modern editor it is a time-consuming task to check against Aristotle's text, and there will always be some border-line cases in which one is in doubt, but on the whole it is not too difficult to correct erroneous underlining. Whenever I have done so, relevant information is found in the critical apparatus.

The real problem is the use of abbreviations in the lemmata. 12th-century custom was to abbreviate lemma words by writing just their first one or two letters followed by a dot. This is also the manner of C— and the scribe seems to have had no choice but to do so, because his exemplar obviously used the system and he himself did not have a copy of the *Elenchi* at his elbow to help him decipher the exemplar's abbreviations. The result was disastrous, as the critical apparatus will amply demonstrate, although I have omitted information about the way a lemma word actually appears in the manuscript as long as the letters representing it match the first letters of the word of the Aristotelian text.

8.6 Corrections

Numerous corrections have been performed in the ms, often by expunging or overlining a word or words and writing something else above the line, on other occasions by adding text above the line or in the margin. Some corrections were obviously made *in scribendo*, the correction appearing in the line after a deleted word, but in many cases it is unclear whether the correction was made *in scribendo* or not, as most or all of the corrections may be in the main scribe's hand. The marginal corrections, it is true, tend to allow letters to have longer *hastae*, but this may just be due to the availability of more space in the margins than in the text, where there is very little space between the lines. Many of the corrections, and especially those in the margins, are, however, clearly the result of proof-reading done after the main text had been written, as the colour of the

ink is darker than that of the main text. This is notably the case with virtually all those marginal additions whose lines are at a 90° angle to those of the main text (such additions occur on ff. 84v, 85r, 85v, 87r, 92v, 94r, 95r, 98r, 100r, 104v, 106r, 108v).

In the majority of cases there is no doubt that the *p.c.* text is the correct one, but exceptions occur. Thus on f. 81vA in a comment on 1.165a9, the correct reading *arbitrantur inquam* has been changed into *arbitrantur in contrarium*, which must mean that the scribe did not correct in order to obtain a better sense but because he – mistakenly – thought his first interpretation of an abbreviation as *quam* was wrong. Similarly, at the bottom of 82vA a correct *falsis* has been changed into *false* (= *falsae*), no doubt because the ablative looked misplaced due to an accidental omission of a preceding *ex*. On f. 96vA in the scholium on 7.169b9 the corrupt *ex in petitione principii* has been corrected into *ex petitione principii*, which looks right, but is wrong; the true reading is *et in petitione principii*. On 100vB, on 11.171b34, *iat* has been expunged without being replaced with the correct reading *ait*.

9. *Ratio edendi*

The present edition is primarily based on transcription from a microfilm that St John's College kindly let me have about 1973. I have, however, repeatedly visited the college library, examining doubtful reading in the ms itself, the last check being done in the summer of 2011 when the edition was virtually finished.

Unless otherwise indicated, this edition reproduces the words of the Cambridge manuscript. It does not, however, respect the scribe's orthography, punctuation or paragraphing, nor does it contain information about such matters beyond what was presented in § 8.3, above. Similarly, abbreviations have been resolved without this leaving any record in the main text or the apparatus. Exceptions to these rules only occur when registering the ms reading as precisely as possible may help explain emendations or might be of use for future conjectural emendation.

I have refrained from resolving the abbreviation *q.d.*, which means *quasi dicat* or *quasi diceret*, a frequently used formula in literal

commentaries, because on four occasions the phrase is written out in full, but not in the same way. There is one instance of *quasi dicat* and three of *quasi diceret*. For the manuscript's *f.* (= *scilicet*) and *.i.* (= *id est*) I use the modern abbreviations *sc.* and *i.e.*, respectively.

I use a classicizing orthography which in most matters agrees with that of Lewis and Short's *A Latin Dictionary* (1879, with numerous later reprints). This means that I have had to make a decision in the few cases in which classical orthography disambiguates what is ambiguous in medieval orthography—principally this means deciding between such forms as *finite* and *finitae*, i.e. deciding whether to take the manuscript's *finite* to be adverbial or adjectival. Cases of doubt are extremely rare, and on the whole classicizing creates no serious problems in an edition meant to serve students of the history of philosophy rather than students of the history of Latin orthography.

On a few occasions on which I have felt that disambiguation might be needed, I have used the Renaissance convention of marking the final *-a* of *a*-stem nouns with a circumflex, *materiâ*, e.g., in order to indicate that the word should be taken as an ablative and not as a nominative. Similarly, in *intellectûs* the circumflex warns the reader against taking this to be a nominative in the singular.

Punctuation is a tricky matter. Mine reflects the way I have understood the text, and it is more closely related to the customs of the English speaking world than to those influenced by the German tradition of basing punctuation on a subject-predicate analysis of periods and subordinate clauses. Readers should be alert to the possibility of making sense of apparently nonsensical passages by the simple expedient of changing my punctuation. C's punctuation is scarce and of little or no use for structuring the text. It mainly takes the form of a multi-purpose point, which may separate syntactic or semantic units (clauses), but may also just separate one word from another or indicate that something is an abbreviation.

I have added the headings *PROOEMIUM*, *LIBER I* and *LIBER II*, which have no analogue in the manuscript, as well as italicized numbers that indicate the structure of the proem and certain parts of the commentary, notably such passages in which the author, after announcing a number of topics to be treated, actually treats of them.

Further I have prefixed certain passages with an italicized *O*, a *Q* or an *S* (possibly followed by a number). An *O* indicates that the passage contains an objection against Aristotle's text or against an interpretation, a *Q* indicates that a question is raised, and an *S* that here comes an answer to the objection or question.

The manuscript on several occasions carries Roman numerals in the margin, numbering modes of fallacies and the like. This feature is reproduced in the edition by means of italicized Roman numerals, but I have also on several occasions added such numbers on my own, without indicating which are mine and which the manuscript's.

At the beginning of each major section and sporadically elsewhere, I have added references to the Aristotelian text quoted in the lemma and commented on. These references appear in pointed brackets, thus: <I.165a2> = *Sophistici Elenchi*, chapter 1, page 165, column a, line 2 in Immanuel Bekker's landmark edition *Aristoteles Graece* from 1831.

Together, the main text and the apparatus record all deviations from the wording of ms C. Also, all differences between *a.c.* and *p.c.* readings in C are recorded, even such trivial matters as the canceling of one obviously superfluous letter or the insertion of one obviously required letter. The information is partly presented in the main text by means of the symbols [...], <...>, [[...]] and \.../ (see the *Conspectus siglorum*, below), partly in the apparatus, where the same symbols are also sometimes used.

The apparatus further contains identification of passages referred to by the author, identification of some of his unacknowledged sources, and references to other near-contemporary works on sophistics. When quoting from published editions I do not necessarily respect the editors' orthography or punctuation.

10. Bibliography

Abbreviations

AL = *Aristoteles Latinus*, varying publishing houses, 1961-. Volume VI contains (VI.1) Boethius' translation of the *Sophistical Refutations*, (VI.2) fragments of James of Venice's translation, and (VI.3) William of Moerbeke's revision of Boethius' translation. It was edited by Bernard G. Dod in 1975. In the apparatus of this edition of Anonymus Cantabrigiensis, 'teste Dod' and similar expressions refer to information provided by him in *AL* VI.

CAG = *Commentaria in Aristotelem Graeca*, Berlin 1882-1909.

CIMAGL = *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin*, Copenhagen 1969-. Starting with vol. 80 (2010) published as an electronic journal: <http://cimagl.saxo.ku.dk/>.

LM = *Logica Modernorum*. See De Rijk 1962-1967, below.

PL = *Patrologia latina*, ed. J.-P. Migne: Paris 1844-1855.

Ancient and Medieval Authors

Alex., *Top.* = Alexander Aphrodisiensis, *In Aristotelis Topicorum libros octo commentaria*, ed. M. Wallies, *CAG* 2.2, Reimer. Berlin 1891.

"Alexander", *SE* refers to the fragments (including some spurious ones) of the Latin translation of Michael of Ephesus' commentary on the *Sophistical Refutations* gathered in Ebbesen 1981, vol. 2.

Anonymus, *Dialectica Monacensis*, ed. L.M. de Rijk in *id.*, 1962-1967, vol. II.2.

–, *Fallaciae Lemovicenses*, ed. Y. Iwakuma & S. Ebbesen, *CIMAGL* 63 (1993) 3-42.

–, *Fallaciae Londinenses*, ed. L.M. de Rijk in *id.*, 1962-1967, vol. II.2.

–, *Fall. Parvip.* = *Fallaciae Parvipontanae*, ed. L.M. de Rijk in *id.*, 1962-1967, vol. I.

–, *Glossae in Poetram Horatii*, ed. K. Friis-Jensen in *id.*, 1990.

–, *Glossae in Sophisticos Elenchos* ed. L.M. de Rijk in *id.*, 1962-1967, vol. I.

–, *Secta Meludina*, ms London BL Royal 2.D.xxx. 95rA-102vB. Extracts in *LM* II.1: 282-289.

–, *Summa Sophisticorum Elenchorum*, ed. De Rijk in *id.*, 1962-1967, vol. I.

–, *Tractatus Anagninus VI De arte sophistica*, ed. L.M. de Rijk in *id.*, 1962-1967, vol. II.2.

– Aurelianensis I, *Comm. SE = Commentarium in Sophisticos Elenchos*, ed. S. Ebbesen, *CIMAGL* 34, 1979.

– Aurelianensis II, *De paralogismis*, ed. S. Ebbesen, in Ebbesen 1976.

– Aurelianensis III, *in Aristotelis Analytica Priora*, ed. C. Thomsen Thörnqvist, *Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters* 115, Brill: Leiden Boston, 2014.

- Bodleianus, *Commentarium in Sophisticos Elenchos*, ed. S. Ebbesen, *CIMAGL* 34, 1979.
 - Laudianus, *Commentarium in Sophisticos Elenchos*, ms Oxford, Bodleian, Laud. misc. 368, ff. 27v & 220221v. No edition. Some extracts are found in Ebbesen 1977.
 - Parisiensis, *Compendium Sophisticorum Elenchorum*, ed. S. Ebbesen & Y. Iwakuma, *CIMAGL* 60 (1990) 47-112 [based on ms Paris lat. 4720A]. New edition based on ms Uppsala C.924 in Ebbesen 1996.
- Arist. = Aristoteles. Cited with abbreviated title of work + book, chapter, page, column and line of I. Bekker's *Aristoteles graece*, Berlin 1831. Sometimes a reference to the Latin text in *AL = Aristoteles Latinus* is added. Abbreviations used: *Cat.* = *Categoriae*, *Int.* = *De interpretatione*, *APr.* = *Analytica Priora*, *APo.* = *Analytica Posteriora*, *Top.* = *Topica*, *SE* = *Sophistici Elenchi*.
- Boethius, Anicius Manlius Severinus, *De divisione liber*, ed. J. Magee, *Philosophia Antiqua* 77, Brill: Leiden-Boston-Köln 1998. Outdated edition in Migne, *PL* 64.
- , *De institutione arithmetica*, ed. G. Friedlein, Teubner: Leipzig 1867.
 - , *Syll. Cat.* = *De syllogismo categorico*, ed. Ch. Thomsen Thörnqvist, *Studia Graeca et Latina Gotoburgensia* 68, University of Gothenburg: Gothenburg 2008. Outdated edition in Migne, *PL* 64.
 - , *Top. Diff.* = *De topicis differentiis*, ed. D. Z. Nikitas, *Philosophi Byzantini* 5, Academy of Athens-Vrin-Ousia: Athens-Paris-Bruxelles 1990. Outdated edition in Migne, *PL* 64.
 - , in *Isagogen*, ed. 1^a = Anicii Manlii Severini Boethii in *Isagogen Porphyrii commentorum editio prima*, in Anicii Manlii Severini Boethii in *Isagogen Porphyrii commenta*, rec. Samuel Brandt, *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum* 48, Tempsky-Freytag: Wien-Leipzig 1906.
 - , in *Topica Ciceronis*, ed. J.C. Orelli & J.G. Baiter, in *Marci Ciceronis scholiastae, Pars prima* (= *M. Tullii Ciceronis Opera quae supersunt omnia*, ed. Io. Casp. Orellius, V.1), Zürich 1833. Less reliable edition in *PL* 64.
 - , *Int.*, ed. 2^a = Anicii Manlii Severini Boetii *Commentarii in librum Aristotelis Περὶ Ἐρμηνείας, Pars posterior, secundam editionem ... continens*, ed. C. Meiser, Teubner: Leipzig 1880.
 - , *Introductio ad syllogismos categoricos*, ed. Ch. Thomsen Thörnqvist, *Studia Graeca et Latina Gotoburgensia* 69, University of Gothenburg: Gothenburg 2008.
- Ioannes Philoponus, *In Aristotelis Analytica Posteriora commentaria*, ed. M. Wallies, *CAG* 13.3, Reimer: Berlin 1909.
- Michael Ephesius, *Commentarium in Sophisticos Elenchos*, ed. ultima = *Alexandri quod fertur in Aristotelis Sophisticos Elenchos commentarium*, ed. M. Wallies, *CAG* 2.3, Reimer: Berlin 1898.

- Priscianus, *Institutionum grammaticarum libri XVIII*, vol. II, ed. M. Hertz, Grammatici Latini III, Teubner: Leipzig 1859.
- Theodericus Carnotensis, *Commentarius super Rhetoricam ad Herennium*, ed. K. M. Fredborg in *The Latin Rhetorical Commentaries by Thierry of Chartres*, Studies and Texts 84, Pontifical Institute of Mediaeval Studies: Toronto 1988.
- Willelmus, *Fallaciae magistri Willelmi*, ed. Iwakuma Y, in Iwakuma 1993a. *Ed. princeps* by L.M. de Rijk in *id.*, 1962-1967, vol. II.2: 681-702.

Modern Authors

- Bloch, D., 2008: 'James of Venice and the *Posterior Analytics*', *CIMAGL* 78: 37-50.
- Brumbert-Chaumont, J. 2017: 'Form and Matter of the Syllogism in *Anonymus Cantabrigiensis*', in Bydén & Thomsen, eds., 2017: 188-213.
- Bydén, B. & C. Thomsen Thörnqvist, eds., 2017: *The Aristotelian Tradition*, Papers in Mediaeval Studies 28, Pontifical Institute of Mediaeval Studies: Toronto.
- Ebbesen, S., 1976: 'Anonymus Aurelianus II, Aristotle, Alexander, Porphyry and Boethius. Ancient Scholasticism and 12th century Western Europe', *CIMAGL* 16: 1-128.
- , 1977: 'Jacobus Veneticus on the Posterior Analytics and some early 13th century Oxford Masters on the Elenchi', *CIMAGL* 21: 1-9.
- , 1979a: '[Review of] Aristoteles Latinus VI.1-3', *Vivarium* 17: 67-80.
- , 1979b: 'Anonymi Aurelianus I Commentarium in Sophisticos Elenchos', *CIMAGL* 34: i-xlvi + 1-200.
- , 1981: *Commentators and Commentaries on Aristotle's Sophistici Elenchi. A Study of Post-Aristotelian Ancient and Medieval Writings on Fallacies*, 3 vols., = *Corpus Latinum Commentariorum in Aristotelem Graecorum* VII.1-3, Brill: Leiden.
- , 1992: 'What Must One Have an Opinion about?', *Vivarium* 30: 62-79. Rp. in *Topics in Latin Philosophy from the 12th-14th centuries: Collected Essays of Sten Ebbesen, Volume II*, Aldershot: Ashgate, 2009.
- , 1993: 'Medieval Latin Glosses and Commentaries on Aristotelian Logical Texts of the Twelfth and Thirteenth Centuries', in Ch. Burnett, ed., *Glosses and Commentaries on Aristotelian Logical Texts*, Warburg Institute Surveys and Texts 23, Warburg Institute: London, 129-177.
- , 1996: 'Anonymi Parisiensis Compendium Sophisticorum Elenchorum. The Uppsala Version', *CIMAGL* 66: 253-312.
- , 2001: 'A Porretanean Commentary on Aristotle's *Categories*', *CIMAGL* 72: 35-88.
- , 2008a: *Greek-Latin Philosophical Interaction: Collected Essays of Sten Ebbesen*, Volume I, Ashgate: Aldershot.
- , 2008b: 'Jacques de Venise', in M. Lejbowicz, ed., *L'Islam médiéval en terres*

- chrétiennes : science et idéologie*, Presses Universitaires du Septentrion: Ville-neuve d'Ascq, 115-132.
- , 2011a: 'Context-sensitive Argumentation: Dirty Tricks in the *Sophistical Refutations* and a Perceptive Medieval Interpretation of the Text', *Vivarium* 49: 75-94.
- , 2011b: 'Yet Another Fragment of James of Venice's Translation of Michael of Ephesus on the *Sophistical Refutations*', *CIMAGL* 80: 136-137.
- , 2013: 'Early Supposition Theory II', *Vivarium* 51 (= E.P. Bos, ed., *Medieval Supposition Theory Revisited*), Brill: Leiden-Boston): 60-78.
- , 2014: 'The Advantage of Being Medieval', in Ebbesen, Bloch & al. 2014: 101-108.
- , 2017: 'Demonstrative Disputation – A *contradictio in adiecto*? Medieval and Recent Commentators on Aristotle's *Sophistical Refutations*', in Bydén & Thomsen, eds., 2017: 162-187.
- & D. Bloch, J.L. Fink, H. Hansen & A.M. Mora-Márquez, 2014: *History of Philosophy in Reverse. Reading Aristotle through the Lenses of Scholars from the Twelfth to the Sixteenth Centuries*, Scientia Danica series H 8.7, Royal Danish Academy of Sciences and letters: Copenhagen.
- & K.M. Fredborg & L.O.Nielsen, 1984: 'Compendium logicae Porretanum ex codice Oxoniensi 'Collegii Corporis Christi 250: A Manual of Porretan Doctrine by a Pupil of Gilbert's', *CIMAGL* 46: iii-xviii + 1-113.
- & Iwakuma Y., 1992: 'Logico-theological Schools from the Second Half of the Twelfth Century. A List of Sources', *Vivarium* 30: 173-210.
- & Iwakuma Y., 1993: 'Fallaciae Lemovicenses', *CIMAGL* 63: 3-42.
- Fink, J. Leth, 2013: 'Tempting Moves: Anonymus Cantabrigiensis on Peirastic Dialectic', in Fink & al., eds., 2013: 85-103.
- Fink, J.L. & H. Hansen & A. M. Mora-Márquez, eds., 2013: *Logic and Language in the Middle Ages*, Investing Medieval Philosophy 4, Brill: Leiden-Boston.
- Friis-Jensen, K., 1990: 'The *Ars Poetica* in Twelfth-century France. The Horace of Matthew of Vendôme, Geoffrey of Vinsauf, and John of Garland', *CIMAGL* 60: 319-388.
- Iwakuma, Y., 1993a: 'The *Fallaciae* and *Loci* of William de Montibus. An Edition', *Journal of Fukui Prefectural University* 2: 5-28.
- , 1993b: 'Parvipontani's thesis ex impossibili quidlibet sequitur', in K. Jacobi, ed., *Argumentationstheorie. Scholastische Forschungen zu den logischen und semantischen Regeln korrekten Folgerns*, Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters 38, Brill: Leiden, 123-151.
- , 2013: 'Alberic of Paris on Mont Ste Geneviève against Peter Abélard', in Fink & al., eds., 2013: 27-47.
- James, M.R., 1913: *A Descriptive Catalogue of the Manuscripts in the Library of St John's College, Cambridge*, Cambridge University Press: Cambridge.

- Martin, C.J., 'The Logic of Growth: Twelfth-Century Nominalists and the Development of Theories of the Incarnation', *Medieval Philosophy and Theology* 7: 1-15.
- , 2013: 'Instantiae and the Parisian Schools', in Fink & al., eds., 2013: 65-84.
- Rijk, L.M. de, 1962-1967: *Logica Modernorum*, vols I & II.1-2, Van Gorcum: Assen.
- , 1966: 'Some new Evidence on twelfth century Logic: Alberic and the School of Ste Geneviève (Montani)', *Vivarium* 4: 157.
- Thomson, R.M., 2011: *Catalogue of Medieval Manuscripts of Latin Commentaries on Aristotle in British Libraries. Volume I: Oxford*, Brepols: Turnhout.
- , 2013: *Catalogue of Medieval Manuscripts of Latin Commentaries on Aristotle in British Libraries. Volume II: Cambridge*, Brepols: Turnhout.

TEXT

Anonymi Cantabrigiensis
Commentarium in
Aristotelis Sophisticos Elenchos

Conspectus siglorum

<i>O.</i>	<i>sequitur obiectio</i>
<i>Q.</i>	<i>sequitur quaestio</i>
<i>S.</i>	<i>sequitur solutio obiectionis vel quaestionis</i>
<album>	album, quod in codice non extat, inserendum duxi
[album]	album, quod in codice extat, delendum duxi
\album/	album secundario, vel in margine vel supra lineam, additum est
<<album>>	album bibliopegae opere invisibile factum in intima margine prope spinam latere putandum est
[[album]]	album delendum esse indicavit librarius primus vel corrector
{i.e. album}	'i.e. album' expositio est ab editore addita
contin..ac	inter contin et ac una vel duae litterae extant, quas legere nequivi
p(e)r	tantum litterae p et r scriptae extant, sed e per modum abbreviationis indicata est
p(a/e)r	utrum litteram non scriptam a an e esse voluerit librarius diiudicari non potest
***	lacunam indicavit librarius
...	litterae illegibiles
///	rasura
C	codex Cantabrigiensis, Collegii Sancti Iohannis D.12
C^{corr}	manus correptrix in codice C
<i>a.c.</i>	ante correcturam
<i>add.</i>	addidit
<i>Arist.</i>	Aristoteles vel textus Aristotelicus
<i>cf.</i>	confer; conferend-us/a/um etc.
<i>del.</i>	delevit
<i>exp.</i>	expunxit
<i>fere induicia C.</i>	quod codex C praebet ei quod est induicia simile videtur
<i>frg.</i>	fragmentum
<i>inv.</i>	invertit
<i>iter.</i>	iteravit
<i>lin. subd.</i>	lineam subductam
<i>om.</i>	omisit
<i>p.c.</i>	post correcturam
<i>sim.</i>	simile
<i>s.l.</i>	supra lineam
<i>quam(?)</i>	fortasse quam
<i>v.l.</i>	varia lectio

Prooemium

|| 1. Sicut ad disserendum in arte disciplinalium¹ principiorum ratio 80rA
methodorum idoneitatem comparat, sic[ut] et ad artem docendum
elementorum ipsius artis inspectio² viam habet. Est autem artem³
disserendi⁴ multipliciter docere, sicut secundum artis doctrinam
multipliciter disseritur. Quadrupliciter autem ex arte disseritur;
simpliciter quidem per se, ut secundum apodicticam (demonstra-
toris enim negotium per se, non ad alterum est); tripliciter autem ad
alterum, ut secundum exercitativam, ad cuius perfectionem exigitur
dialecticae, temptativae, litigiosae artificiosa perfectio.⁵ Quamvis
autem apud plerosque ars non dicatur illarum trium artificiosa per-
ceptio, tamen apud Alexandrum⁶ huiusmodi habet<ur> artis accep-
tio in commento super hoc volumine. Sapientiam enim definiens
ait: “Sapientia est virtus artis et scientiae inter utrumque medium
locum tenens”, per “artem” artificiosam perceptionem illarum⁷ tri-
um intelligens,⁸ per “scientiam” demonstrationis effectum. Atten-
dens ergo Alexander illarum quattuor facultatum effectus ad sapi-
entiam concurrere, eam recte sic definivit:⁹ “Sapientia est virtus artis
et scientiae” i.e. effectus demonstrativae, dialecticae, temptativae,
litigiosae “inter intellectum et scientiam medium tenens locum” i.e.
communem: communiter enim exiguntur ad sapientiam. Constat
itaque quod nomine artis artificiosa perceptio illarum trium faculta-
tum designatur.

2. Sicut autem ex arte quadrupliciter disseritur, sic et ars quadru-
pliciter secundum elementorum ipsius artis considerationem doce-
tur. Elementa autem huius artis sunt termini simplices. Primi enim
occurrunt in quaestione propositionum et argumentationum et ul-
timi in resolutione. De terminis autem in Categori[[c]]is secundum

1 disciplinalium] disciplinatum *vel* disciplinateum C, *ut videtur.* 2 inspectio] in-
spectatio C *a.c.* 3 artem *s.l.*] *ad in linea* C. 4 disserendi] disserendum C. 5
perfectio] *an perceptio scribendum?* 6 “Alexander”, *SE Prooemium* 1.D, Ebbesen
1981: 2.368-369. 7 illarum] illorum C. 8 intelligens] intellecte C. 9 defini-
vit] *vel potius* definiunt C.

significationem et praedicationem sufficienter egit Aristoteles ad propositiones. De propositionibus autem in libro Perihermenias egit ad syllogismos; de syllogismis quadrupliciter secundum quod a se invicem distinctae sunt quattuor syllogismi species. Etsi enim in arte peripatetica omnia quae ad disserendum expediunt doceat Aristoteles, disseritur autem syllogistice, enthymematice, inductive et per exempla, totam tamen inventionem¹ suam Aristoteles ad syllogismos convertit. Est² enim syllogismus ex omnibus disserendi instrumentis violentior et ad contradicendum efficacior.

De qualibet itaque praedictarum specierum Aristoteles tripliciter - secundum inventionem, compositionem et usum - tractavit/. Inventio enim dialecticarum orationum docetur in Topicis praeter primae et octavae partitionis continentiam. In sex enim reliquis methodi constructivae et destructivae³ ad omne genus problematis continentur. In octava autem partitione earum usus⁴ orationum habetur quarum ex Prioribus habita est inventio. Ibidem, ut quidam etiam asserunt, usum temptatarum docet orationum. In Posterioribus autem Resolutoriis demonstratarum orationum aperitur usus et inventio. In volumine proposito litigiosarum inventio et usus temptatarum etiam in eodem inventio docetur et exercitium secundum quosdam. Sicut enim dialectica locos suos demonstrativae, sic litigiosa suos temptativae communicare videtur. Quid tamen de his verius et probabilius dici poterit in sequentibus disquiretur. Compositionem autem syllogisticam, ut quae omnibus syllogismi speciebus communis est, in Prioribus docemur Resolutoriis.

3.0 Quoniam itaque in hoc opere principaliter docetur sophistica, videndum est quae sit intentio Aristotelis in hoc opere, quae utilitas, quis modus agendi, cui parti logices supponatur, quis titulus.

3.1 Intendit itaque Aristoteles sophisticas fallacias et locos propter sophisticum elenchum determinare. Inter fallaciam et locum distinguo hoc loco sicut distinguendum est inter effectum et causam: fallacia enim effectus est loci sophistici. Solet tamen quandoque ap-

1 inventionem] *fort.* mentem *scribendum*. 2 est enim - efficacior] Arist., *Top.* I.12.106a18-19. 3 constructivae et destructivae] constructione et distinctivae C. 4 usus] *uf*⁹ (= usus) *vel* *m*^o (= modo) C.

pellari fallacia ipsa causa deceptionis secundum quod dicitur aequivocatio esse una fallaciarum tresdecim. Magis proprie tamen ipsam deceptionem dicimus esse fallaciam, sicut cum mors proprie dicatur passio talis, transumptive tamen solet mors appellari causa inferen[ti]s talem passionem, secundum quod dici solet “Gladius iste mors illius erit”. Sophisticus autem elenchus est elenchus obnubilatus aliqua dicendarum fallaciarum.

3.2 Utilitas huius operis ut \ex/ secundi voluminis initio¹ patet, bipertita est. Utilis enim est liber iste ad philosophiam, utilis est et ad gloriam. Ad philosophiam quidem ne paralogizemur ab aliis nec a nobis ipsis, ad quod cavendum summo opere necessaria est fallaciarum discretio. Hiis enim ignoratis accidit plerumque docentem conturbari, discentem non provehi, secum cogitantem falli, disputantem omnino superari. Quod in contrarium cedit in fallaciarum discretione[m] perito, nam his cognitis ordinem doctrina, scientiam disciplina, viam in omnibus diligens consideratio, †si†² omne propositum consequetur disputatio. Ad gloriam quidem, gloriosum enim est \in omnibus/ exercitatum videri et in nullo inscie se habere.

3.3 Modus agendi quinquepertitus est. Agit enim definiendo, dividendo, exempla supponendo, communitates et³ differentias assignando, probando et improbando; quod in singulorum exercitatione satis erit manifestum. Ordine hoc agit: in duo volumina partitur hoc opus, in primo quorum sophisticarum orationum inventio, in secundo earundem⁴ docetur iudicium. Quem ordinem in agendo de his habeat, melius in serie litterae explicabitur.

3.4.1 Hoc opus ad logicam non pertinere quidam asserunt eo quod cavendus sit usus eorum quae in hoc opere docentur. Sed peccant, quoniam maxima logices perfectio consistit in⁵ electione eorum quae disputatione sunt eligenda et fuga eorum quae sunt fugienda. Hic⁶ autem docentur ea quae fugienda sunt, sed etiam quorum exercitium maxime est necessarium.

3.4.2 Cui vero parti logices supponatur non erit dubium si cui

1 secundi voluminis initio] Arist., SE 16.175a5-16. 2 si] victoriam circa *vel sim. scribendum videtur.* 3 et] *lectio incerta, fort. autem C.* 4 earundem s.l.] eandem C a.c., ut videtur. 5 in] *unam vocem erasam add. C.* 6 hic] *potius hoc C.*

quae sint partes logices innotescat. Nam secundum quod assignantur partes eius, scientia sc. inveniendi et scientia iudicandi, scientiae inveniendi principaliter supponitur tractatus iste, secundario vero scientiae iudicandi, quoniam in eo quae et quot¹ peccata formam syllogisticam impediunt aperitur, hoc autem ad iudicium pertinet. Secundum quod tres ei assignatur partes – scientia definiendi et dividendi et argumentandi –, ad ultimam spectat hoc opus, sc. ad² argumentandi scientiam. Secundum vero³ quod in quattuor partes separatur logica – demonstrativam, dialecticam, temptativam et sophisticam –, non satis commode quaeritur⁴ cui illarum supponatur, eo quod una illarum partium⁵ hic perfecte tractetur.

3.5 Titulus talis est: “Incipit primus liber Sophisticorum Elenchorum”; ‘primus’ ad differentiam secundi.

Sed cum generaliter tractetur in hoc opere de sophisticis [[elenchis]] syllogismis, mirum videtur quare diffusior sit materia quam in tituli inscriptione notetur. Inscibitur enim “De sophisticis elenchis” quasi non generaliter de sophisticis syllogismis, sed⁶ <de> talibus sophisticis syllogismis intendit.

Ad⁷ hoc responde quoniam talis facta est inscriptio ut ex eo maior captetur attentio.⁸ Per apparentes enim elenchos, de quibus se tractaturum proponit, id assequitur sophista quod maxime appetit, sc. apparentem redargutionem. Nam sicut dialecticae finis positioni<s> est redargutio, sic et sophisticae apparens redargutio; ac sicut inter syllogismorum species tantum per elenchos ad veram pervenitur redargutionem, sic inter sophisticorum syllogismorum species tantum per apparentes elenchos apparens habetur redargutio.

1 quot] tot C. 2 ad] in C. 3 vero quod] *inv.* C. 4 quaeritur cui] quare una C.
 5 partium] pertinet C. *a.c.* 6 sed] s. C. 7 ad] ab C. 8 attentio] intentio C.

Liber I

<1.164a20> DE SOPHISTICIS AUTEM

More suo Aristoteles operi suo breuem versiculum loco prooemii praemittit, in quo captat docilitatem, attentionem et benevolentiam.¹ Docilitas hic sicut et alibi in assignatione materiae captatur, quod facit cum dicit De sophisticis etc. Attentio² in utilitate operis exposita. Reddit ergo attentos ubi et dociles, cum dicit sc. “De sophisticis elenchis”, quoniam per haec³ de quibus agit finem maxime exoptat<um> sophista assequitur. Benevolentiam vero captat in exponendo modum agendi, cum dicit “incipientes secundum naturam a primis”. autem expletive ponitur.

Legatur autem sic littera: <1.164a20> Dicemus de sophisticis elenchis et de his etc., haec coniunctio ‘et’ expositive legi potest et numeraliter.⁴

Expositive sic: Dicemus de sophisticis elenchis et i.e.⁵ de hiis qui videntur etc. Sophisticus elenchus secundum hanc lectionem⁶ dicitur qui habet peccatum in elencho, i.e. in contradictione, i.e. qui non infert contradictoriam alicuius propositionis prius concessae, sed apparentem contradictoriam impediende aliqua sophistica fallacia. Secundum hoc ergo non sic se habet sophisticus elenchus ad elenchum ut se habet sophisticus syllogismus ad syllogismum, quoniam cum sophisticorum syllogismorum alius sit syllogismus, alius non, et \ita/ illa praedicabilia sint excedentia et excessa, sophisticus elenchus et elenchus sunt opposita, quoniam nullus sophisticus elenchus est elenchus nec econverso.

Numeraliter sic: Dicemus de sophisticis elenchis videlicet qui sunt elenchi || et etiam de hiis etc.

8ovA

1 Cf. Anon. Aurel. I, *Comm. SE*, 10: “Assuetum breviloquium Aristoteles hic servans operi suo quendam praescribit versiculum in quo morem gerens lectori benivolentiam, attentionem ac docilitatem captat.” 2 attentio &c.] *subaudiendum* est captatur. 3 haec] hoc C. Si haec minus placet, hos scribas. 4 numeraliter] *potius u(niversa)l(ite)r C.* 5 i.e.] i.e. C. 6 lectionem] locutionem C, *ut videtur.*

Sed ut haec distinctio pateat, nota quod sophisticorum elenchorum alii habent peccatum in materia, alii in forma, alii in contradictione. In materia est peccatum quando aliqua propositionum sophistica est. In forma quando a modi vel figurae observatione decidit argumentatio. In contradictione quando et si necessitas syllogistica¹ servetur, proprietates tamen contradictionis omittitur. Nihil autem impedit argumentationem in materia peccatum habere, esse tamen syllogismum et etiam elenchum. Quodsi in forma vel in contradictione inferenda peccaverit, nulla ratione erit elenchus. Quod ergo dicit De sophisticis elenchis refer ad illos qui sunt sophistici secundum materiam, non minus² tamen elenchi. Quod autem addit et de hiis refer ad illos qui sunt sophistici secundum elenchum, i.e. secundum contradictionem, et non sunt elenchi. Unde quia³ commune est tam his quam praedictis videri elenchos, ideo ad distinguendum hos ab illis subdit <1.164a21> sunt autem paralogismi, sed non elenchi. Non videtur hoc verum, quoniam hoc nomen ‘paralogismus’ dictum de aliquo privat ab illo syllogismi rationem. Si ergo omnes sophistici elenchi secundum contradictionem sunt paralogismi et non elenchi, nulli tales erunt syllogismi. Sed nihil impedit argumentationem syllogisticam esse, inferre sc. aliqua ex necessitate observata proprietate et modi et figurae, si tamen respectus habeatur ad illam cuius contradictoriam debet inferre, sophisticus erit elenchus.

Notandum ergo quod cum hoc nomen⁴ ‘paralogismus’ privet syllogismi rationem quando simpliciter sumitur, ex adiunctis tamen restringitur eius significatio. Cum enim dicitur aliquid esse paralogismus demonstrativi, non intellige ab eo privari rationem syllogismi, sed rationem demonstrativi syllogismi; similiter cum dicitur aliquid esse paralogismus dialectici syllogismi intellige ipsum non esse dialecticum syllogismum, sive tamen sit syllogismus sive non. Ita ergo in hoc loco restringenda est significatio huius nominis ex adiuncto, sic sc. <1.164a21> sunt autem paralogismi elenchorum, non dico omnes tales paralogismos, sed paralogismos elenchorum, non autem elenchos.

1 syllogistica] sophistica C. 2 minus] unius C. 3 quia] quidem C. 4 hoc nomen] hac unum C.

<1.164a22> incipientes. Benivolentiam captat modum agendi de proposita materia aperiendo. Ait ergo: Dicemus, inquam, de praedictis, nos dico incipientes <a> primis secundum naturam i.e. a prioribus natura, cuiusmodi quaedam in qualibet disciplina occurrunt. Sunt enim quaedam quae necessarium est praecognoscere ad posteriorum intelligentiam.

Vel sic: incipientes secundum naturam secundum naturalem ordinem a primis i.e. ab eis quae prima sunt. Naturalis ordo est quando ea quae priora sunt prius dicuntur, quae sequentia sunt in dicendo sequuntur. Artificialis ordo est quando prius dicuntur quae posteriora sunt, quo ordine utitur Aristoteles in *Analyticis*,¹ nam cum prior sit terminus quam propositio, de propositione tamen agit ante terminum.

<1.164a23> Quoniam ergo ad hoc respicit quod dixerat in propositione, dictum est enim quod sophisticorum elenchorum alii sunt elenchi, alii videntur et non sunt. Quod, ne [que] simpliciter dictum pro falso habeatur, dupliciter demonstrat: primo similitudinem exemplorum inductione, secundo ratione et earum assignatione. ergo inceptivum est, quoniam sophisticorum elenchorum alii sunt syllogismi, alii cum non sint, videntur, manifestum est i.e. ex dicendis² potest esse manifestum. Vel legatur 'ergo' pro 'sed', hoc modo: Dixi sophisticorum elenchorum alios esse elenchos, alios videri et non esse, ergo i.e. sed quoniam etc.

<1.164a24> Nam quemadmodum. Similitudines duas ad hoc manifestandum inducit, unam a rebus animatis sumptam, alteram a rebus inanimatis, ut, cum ostensum fuerit quasdam res tam in hoc genere quam in illo alicuiusmodi esse, alias vero propter conformitatem³ quandam eiusmodi videri, non tamen esse, a simili etiam pateat orationum quasdam alicuiusmodi esse, alias eiusmodi videri et non esse.

Et hoc est <1.164a24> Nam quemadmodum hoc fit⁴ in aliis ab orationibus, quod sc. quaedam cum non sint alicuius generis videntur tamen alicuius generis esse per quandam similitudinem quam habent cum rebus illius generis, sic et in orationibus se habet quod

¹ Arist., *APr.* I.1 *respicitur*. ² dicendis] dictis C *a.c.* ³ conformitatem] confirmatam C. ⁴ fit] sit C.

quaedam apparent tales quales eas non facit esse <nisi> aliqua sophistica fallacia interveniens. et enim habitum et vere in aliis ab orationibus hoc fit. et enim alii habent bene habitum i.e. bonam corporis habitudinem, alii autem videntur habere bonam habitudinem cum tamen non habeant, inflantes se tribualiter.

Proverbialiter dictum est hoc, et sumitur a quadam Atheniensium consuetudine.¹ Solebant enim singulae tribus Atheniensium singulis annis diis sacrificare; qui vero macilentas hostias habebant, cutem perforabant et calamo inflantes eas sophistic<e> impinguebant. Inde usus obtinuisse videtur ut ‘tribualiter inflata’ dicantur quaecumque se fingunt esse alicuiusmodi cuiusmodi non sunt.

Alius interpretes² dicit propinquirer, quod satis consonat huic: nihil enim aliud est tribus quam sanguinis propinquitas.

Potest idem aliter exponi: alii habent ex se unde gloriantur, vel in quo valeant, inflant se tamen et extollunt propter tribus suae generositatem. Vel ut ‘tribualiter’ a ‘tribuo, -is’ dicatur: inflantes se tribualiter i.e. attri||buentes sibi quod eorum non est. Sed haec expositio alteri translationi non competit.

<I.164a27> Et pulcri quidem. Alia est similitudo, ad id tamen spectans et circa eadem.

Et hoc est <I.164a27> et pulcri quidem sunt alii propter decorem quem habent ex munere naturae, alii autem videntur habere decorem componentes se ut ex artificio acquirant quod natura negavit.

Posset aliter legi haec littera, ut primum exemplum ad habitum interiorem, sc. animae, secundum ad corporis compositionem referatur.

<I.164b21> Et in <in>animatis quidem³ similiter. Non⁴ satis videbatur congrue inducta esse similitudo rerum⁵ animatarum ad orationes, quoniam res animatae ex propria sui industria sibi conferunt apparentiam et faciunt se videri quales non sunt; ideo consequenter inducit aliam sumptam a rebus inanimatis, ut sicut in illis quaedam

¹ Haec interpretatio eius quod est “tribualiter inflantes” ex Michaelis Ephesii commentario originem ducit (vide CAG 2.3: 8.28-9.1) et a compluribus Latinis Alexandro attribuitur (vide “Alexander”, SE 164a27, Ebbesen 1981: 2.351-357). ² An Iacobus Veneticus? ³ quidem] quoque Arist. ⁴ non] potius nam C. ⁵ rerum] non C.

revera sunt alicuiusmodi, quaedam falso videntur esse eiusmodi, similiter manifestum sit in orationibus accidere.

Et hoc est: in rebus animatis praedicto modo se habet, <1.164b21> et in rebus inanimatis si<c> accidit, nam et horum i.e. <in> animatorum haec quidem sunt argentea vere i.e. argentum, quod¹ in alia translatione invenitur, illa vero i.e. alia, sunt autem non i.e. aurum, alia autem non sunt argentea \nec/ aurea, videntur autem secundum sensum² sc. visum, fallitur enim sensus ex [non] differentium similitudine, quia fallax est experientia sensuum, ut lithargyrea³ et stagnea videntur esse argentea. Quod stagnea videantur argentea nulli nostrum venit in dubium.

Lithargyrum⁴ quidam dicunt esse faciem argenti, alii lapidem, et dicitur lithargyrum a 'lithos' quod est "lapis" et 'argyros' quod est "argentum", sicut chrysalithus⁵ lapis quidam dicitur auro similis, dictus a 'chrysis' quod est "aurum" et 'lithos' quod est "lapis".

Alii dicunt quod lithargyrum quoddam genus terrae est qua liniti⁶ par'i/etes et desiccati ad colorem argenti accedunt. Lithargyrea ergo vocat vel facta ex lithargyro vel linita lithargyro.

<1.164b24> felle vero tincta videntur⁷ esse aurea. Dicunt enim philosophi⁸ quod quodlibet metallum felle taurino tinctum auro simile fiet. Vel potest dici quoniam fel vocat tincturam, sicut alibi invenimus tincturam venenum appellari, ut apud Ovidium "Tyrus suffusa veneno".⁹ Forsitan autem aliqua tinctura est quae superducta¹⁰ cuivis metallo faciet illud simile auro.

<1.164b25> Eodem autem modo. Positis similitudinibus adaptat illas. Ait ergo: in rebus animatis et in [[ai]] rebus inanimatis ita est, eodem autem <modo> et syllogismus hic¹¹ quidem i.e. alius est syllogismus, ille vero i.e. alius¹² non est syllogismus, et elenchus hic quidem est elenchus, ille vero i.e.¹³ alius non est elenchus. Large ex

1 argentum *vera lectio translationis Boethianae est, argentea varia lectio satis communis. Vide apparatus A.L. VI.1: 5.* 2 secundum sensum *Arist.*] s(unt) e(st) n(eque) C. 3 lithargyrea] loqui *vel sim.* C. 4 lithargyrum] *semper* litargir-um/ea *praebet* C; *similiter* litos *pro* lithos, *argiros* *pro* *argyros*. 5 chrysalithus] *crisalitus* C; *similiter* crisis *pro* chrysis. 6 liniti] *lituti* C. 7 videntur] *videatur* C. 8 philosophi] *physici* C *a.c., ut videtur.* 9 suffusa veneno *legitur* Ov., *Metamorph.* 2.777, *sed sine voce* Tyrus. 10 superducta] *superdicta* C. 11 hic] *hoc* C; *item paullo infra.* 12 alius] *alterius* C. 13 i.e. alius] *i.e. alius* C.

parte subiecti appellationem habent haec nomina ut etiam ponantur in designatione eorum quibus non revera conveniunt. Ita¹ autem distinguo constructionem, quoniam inconveniens videtur totum parti connumerare. Vel forte, ut quidam volunt, dici potest ‘syllogismus et elenchus’; concedunt enim quod bene dicatur ‘animal et homo’, male autem ‘et homo et animal’.

<I.164b26> videtur autem esse² elenchus qui non est elenchus propter imperitiam eorum qui minus attendunt.

Sed numquid <e>len<chus> dicitur videri syllogismus quia imperitis videatur? Non equidem, nisi et causae intrinsecae assint. Causa equidem extrinseca est imperitia auditoris non attendentis fallacia<m>. Causa intrinseca est ipsa argumentationis [[disputatio]] dispositio et fallax necessariae illationis imitatio, quae magis confert apparentiam argumentationi quam auditorum stultitia. Si enim ob nihil aliud videretur argumentatio syllogismus³ quae sophistica est nisi propter imperitiam, male videretur Aristoteles⁴ dixisse in sequentibus quoniam etiam peritissimos latent istae fallaciae. Imperiti possunt hic recte vocari homines indisciplinati⁵ qui nullum in artibus habuerunt exercitium, unde in alia translatione invenitur “propter <in>exercitium”.⁶

<I.164b26> Nam imperiti⁷ Revera propter imperitiam videtur illatio sophistica necessaria, nam imperiti speculantur⁸ modum inferendi velut longe distantes, qui propter spatii remotionem visus efficaciam amittunt et asinum equo, bovem cervo connumerant.⁹

Ab alio interprete¹⁰ dicitur Nam infiniti. Infinitos vocamus istos qui circa artis documenta nullam certam sibi doctrinam constituunt; hii ergo arte carentes in devio vagantur, infinitas enim arti contraria est, quae infinita sub finita doctrina comprehendens ea ad certam cognitionem reducit.

1 ita] item C. 2 esse elenchus] esse elenchus C. 3 syllogismus] syllogismi C. 4 Arist., *SE* 33.182b22. 5 indisciplinati] in disciplinam C. 6 *De variis lectionibus* propter inexercitium et infiniti cf. *Ebbesen* 1979a: 76. 7 imperiti] uī C. 8 imperiti speculantur] ispe C. 9 connumerant] connumerat C *p.c.*; communicat C *a.c.* 10 interprete] interpositione C.

<I.164b27> NAM SYLLOGISMUS EST

Dicto quoniam quaedam orationes videntur esse syllogismi et non sunt, quaedam videntur esse elenchi et non sunt, definitionem tam syllogismi quam elenchi subiungit, ut ex coaptatione definitionis ad propositam orationem sit manifestum quoniam sunt orationes quae sunt syllogismi, sunt quae videntur et non sunt, sunt orationes quae sunt elenchi, sunt quae videntur || et non sunt. Ait ergo: Quaedam orationes videntur esse syllogismi et non sunt, nam syllogismus est etc. supple sed quaedam oratio videtur talis oratio et non est, ergo quaedam oratio videtur esse syllogismus et non est. 81rA

Definitio haec¹ syllogismi deminute ponitur hic,² indiget enim generis additione ut sit integra definitio sic facta: syllogismus est oratio in qua <positis> quibusdam aliud <aliquid> accidit ex necessitate per ea quae posita sunt. Sicut autem sub brevitate quadam posita [[sunt]] est, ita sub brevitate quadam pertranseunda est.

Notandum itaque quod [[tamen]] \cum/ [ex] sexto Topicorum³ dicatur interimendam esse definitionem assignatam alicui composito quae materiae tantum meminit,⁴ compositionem et formam compositi praetereundo, proprii principii observator Aristoteles in definitione syllogismi, qui est quasi quoddam compositum, materiae et formae meminit syllogisticae.

Materia autem syllogismi duplex est, nam alia est principalis, alia secundaria. Prima et elementaris materia syllogismi sunt termini, maior sc. extremitas, minor, et medium. Secunda materia (quia et ipsa est ex alia, ut prima) sunt propositiones, maior sc. propositio, minor, et conclusio, quia dimidietas propositionum est.

Forma autem syllogismi triplex est: modus, figura, complexio. Modus est dispositio regularis duarum propositionum; figura regularis terminorum ordinatio; complexio est necessaria adiunctio propositionum ad conclusionem.

Solet autem a quibusdam⁵ ipsa conclusio forma dici: sicut enim [[fa]] materia rudis est nec sufficit ad perfectionem compositi donec

1 haec] *lectio incerta* C. 2 hic] hoc C. 3 Fortasse Arist., *Top.* VI.14. 4 meminit] metuit C a.c. 5 quibusdam] *inter eos Anonymus Aurelianensis I, 23, et Anonymus Aurelianensis II, 17.*

forma adveniens totum perficiat, sic inutilis videtur et vane sumpta¹ propositionum praemissio donec conclusio, quae quodam modo ipsas propositiones informat, <inferatur>.

Per hoc ergo quod dicit ex quibusdam positis notatur ex toto prima materia, sc. termini, et ex parte secundaria materia, sc. duae propositiones conclusioni praemissae. Per hoc quod dicit aliud quid notatur tertia pars secundae/ materiae, sc. conclusio. Per hoc quod subditur, sc. ex necessitate notatur complexio syllogistica.

Sed cum sit triplex necessitas, necessitas sc. proveniens ex habitudine terminorum, item alia proveniens ex habitudine propositionum, item tertia secundum solam terminorum et propositionum dispositionem considerata, ad determinandum de qua necessitate hic loquitur, subdit per ea quae posita sunt, quasi dicat “ex necessitate qua propositiones et termini [et non]² in modo \et/ figura dispositi operantur”.

In hac autem definitione, sicut et in aliis bene assignatis, generi primo loco intelligendae supponuntur differentiae per quas propositi ad quodlibet ei oppositum notatur differentia. Ponitur ergo primo loco hoc nomen ‘oratio’ quasi genus syllogismi, sed quia omnibus argumentationibus commune est esse orationes, subdit ex quibusdam, per quod removentur exempla et maxima pars enthy-mematum. Sed et per hoc quod dicit positis modum syllogizandi manifestat; licet enim propositiones dialecticae ante illationem interrogari debeant, in ipsa tamen illatione sumi debent et positive proferri, unde Aristoteles in Prioribus Analyticis:³ “Dialectica propositio est percuncta<n>ti[m] quidem interrogatio contradictionis, syllogizanti vero sumptio apparentis et probabilis.”

Per hoc \quod/ dicit aliud aliquid⁴ ridiculosae removentur orationes, ut ‘Est homo, ergo est homo’.

Per hoc quod subiungit, sc. ex necessitate, inductiones removet quarum pleraeque magis probabilitati quam necessitati innituntur.

Quod autem sequitur, sc. per ea quae posita sunt, ad nullius dif-

¹ vane sumpta] cf. Arist., *APr.* I.25.42a23 & 29 ² et non] et n(on), quod praebet C, ex et t(ermin)i iterato ortum dixerim. ³ Arist., *APr.* I.1.24b10-12, rec. Flor. ⁴ aliud ali-quid] noster lectionem codicum. Bo, *Yf sequitur, quam Bernardus Dod Iacobo Venetico attribuit; di-versum quid trl. Boethii.*

ferentiam apponitur sed ad necessitatis¹ praefatae determinationem – nisi quis dicat ad exclusionem quarundam inductionum hoc appositum esse quae videntur necessitatem habere, sed non ex complexione syllogistica, cuiusmodi est ista ‘Omne rationale est substantia, omne irrationale est substantia, ergo omne animal est substantia’.

Per has etiam differentias possunt omnes sophisticae removeri fallaciae. Nam per hoc quod dicit aliud aliquid excluditur principii petitio, per hoc quod dicit per ea quae posita sunt excluditur non causa ut causa, per hoc quod dicit ex necessitate omnium aliarum fallaciarum alienatur incidentia.

Q1. Sed quaeritur quare per hanc differentiam ‘ex necessitate’ non removeantur duae exceptae² fallaciae sophisticae sicut et aliae.

S. Ad quod respondemus quoniam istae duae fallaciae vitiosas quidem et ad propositum inutiles reddunt orationes, sed necessitatem non auferunt, quoniam || sicut nulla propositio verior est quam illa in qua idem de se praedicatur, sic nulla argumentatio verior quam illa in qua idem de se infertur. Item, quicquid ad aliquid simpliciter sumptum sequitur, videtur ad idem sequi cum quolibet adiuncto.

81rB

Q2. Quaeretur forsitan quare Boethius³ apposuerit hanc differentiam ‘concessis’ quasi ea indigeat haec definitio.

S. Dicendum quoniam Boethii consideratio circa dialectici syllogismi considerationem coartata aliarum syllogismi specierum proprietates non attendit, Aristoteles tamen sufficientius omnium naturam investigans nihil apposuit quo non omnis syllogismus participaret; in omni enim syllogismo aliqua ponuntur, sc. positive proferuntur, sed non in omni syllogismo sumptorum <fit> concessio.

Inutiliter videntur mihi quidam venari ad probandum quod syllogismus sit enuntiatio ex eo quod syllogismus dicitur esse oratio, cum nec sit deprecatio nec imperativa oratio nec interrogativa ora-

1 necessitatis] necessitates C a.c. 2 exceptae] eceptae C a.c. 3 Boethius, *Tóp. Diff.* II.2.3 (PL 64: 1183A): “Syllogismus est oratio in qua positis quibusdam et concessis aliud quiddam per ea ipsa quae concessa sunt evenire necesse est quam sunt ipsa quae concessa sunt.” Cf. *Syll. Cat.* II, p. 69 Thörnqvist (PL 64: 821A): “Syllogismus est oratio, in qua positis quibusdam et concessis aliud quoddam, quam sunt ea, quae posita et concessa sunt, necessario contingit per ipsa, quae concessa sunt.”

tio nec optativa; nam, ut dicit ipse Boethius,¹ angustissima est haec orationis divisio. Sed et si² sufficiens esset, non tamen ex his haberetur syllogismum enuntiationem esse, quoniam cum dicitur “syllogismus est oratio” idem est ac si dicatur “syllogismus est argumentatio”.

<1.165a2> Elenchus autem syllogismus est. Sicut definitionem syllogismi posuit ad ostendendum quoniam quaedam orationes videntur [[esse]] syllogizatae quae tamen non sunt syllogizatae, similiter ponit definitionem elenchi ut ex ipsius coaptatione ad quasdam orationes manifestum sit illas quibus non convenit elencho non esse. Ait ergo: syllogismus est oratio in qua quibusdam positis aliud aliquid accidit, elenchus autem est syllogismus cum contradictione conclusionis. Ex hac definitione duo attendimus consideranda esse in elencho, proprietatem sc. syllogisticam et contradictionis naturam. Ad hoc enim quod aliqua argumentatio sit elenchus oportet ut observet omnia quae concurrunt at hoc ut fiat syllogismus, et omnia quae concurrunt ad faciendum aliquarum propositionum contradictionem.

Dubitatur autem qualiter accipiatur hoc nomen ‘contradictio’ in proposita definitione. Nam si contradictio dicitur altera pars contradictionis, ut sit sensus “elenchus est syllogismus inferens alteram partem contradictionis”, omnis argumentatio erit elenchus, quoniam omnis argumentatio fere infert contradictoriam alicuius propositionis. Item, si contradictio dicatur duae contradictoriae, ut sit syllogismus contradictionis syllogismus habens duas contradictorias in sui constitutione, vel paucissimi vel nulli syllogismi erunt elenchi.

Notandum ergo quoniam finaliter data est haec definitio. Est enim sensus “elenchus est syllogismus contradictionis, i.e. syllogismus factus ad contradicendum i.e. inferendum contradictoriam positionis”. Nam forsitan elenchus dici poterit quicumque syllogismus infert aliquam ex qua possit haberi contradictoria factae propositionis, interimit enim positionem, licet non inferat eius dividen-

¹ Boethius, *Syll. Cat.* I, p. 14 Thörnqvist (*PL* 64: 797B) ² si sufficiens] insufficientis C.

tem. Ex hoc autem manifestum est quod nec omnis dialecticus syllogismus est elenchus nec omnis elenchus est dialecticus syllogismus, nam quidam dialecticus syllogismus fit cum relatione propositi <qui> non est ad interimendum¹ positionem iam factam, et ita non est elenchus. Item non omnis elenchus est dialecticus syllogismus, nam quidam elenchus sophisticus elenchus est et habet peccatum in materia syllogistica, sumit enim apparentia probabilia; cadit ergo a ratione dialectici secundum materiam, et ita non est dialecticus syllogismus. Cum ergo ad elenchum fieri conveniunt quaecumque et ad syllogisticam necessitatem et ad contradictionem conveniunt, elenchus sophisticus dicitur qui vel habet peccatum in syllogismo vel in contradictione. Potest autem etiam peccatum in syllogismo sine vitio contradictionis et vitium contradictionis sine peccato syllogismi incidere. Quocumque autem istorum modorum peccet, sophisticus <erit> elenchus; quod si in contradictione tantum, non erit sophisticus syllogismus. Non ergo sic omnino se habet sophisticus elenchus ad sophisticum syllogismum sicut se habet elenchus ad syllogismum.

Et hoc est <1.165a2> elenchus autem est syllogismus cum² contradictione conclusionis i.e. habens contradictionem in conclusione, factus sc. ad concludendum contradictionem.

<1.165a2> Illi vero. Positis definitionibus earum assignationem a quibusdam alienat orationibus, ut manifestum sit eisdem³ non convenire definita, et hoc est illi vero, i.e. sophistici syllogismi et sophistici elenchi, non faciunt hoc, i.e. non inferunt aliud aliquid cum contradictione ex necessitate ut elenchi, nec sine contradictione ut simpliciter syllogismi, videntur autem syllogismi esse et elenchi ob multas causas deceptionum, i.e. propter locos sophisticos, quorum unus et est aptissimus et publicissimus qui⁴ sc. fit per nomina, i.e. per nominum aequivocationem.

Nota quod locus sophisticus causa deceptionis est. Dicitur etiam [et] fallacia, nam ut prius dictum est,⁵ fallacia dicitur cum deceptio, tum causa || fallendi. Hoc autem ex adiunctis potest perpendi, nam

8ivA

1 interimendum] inferendum C. 2 cum] extra C. 3 eisdem] vel easdem C.
4 qui sc. fit] qui sc. fit C. 5 In prooemio, §3.1.

cum dico aliquid esse fallaciam secundum aequivocationem, ibi fallaciam appello deceptionem ex aequivocatione proveniente; cum autem dico tresdecim esse fallacias, ibi fallaciam locum¹ sophisticum intelligo. Ex huiusmodi autem locis trahitur argumentatio sophistica, ut ex locis dialecticis dialectica, ex locis rhetoricis rhetorica. Primum enim sophisticè arguentis² negotium est causam decipiendi comperire, consequens vero compertam latentem facere, tertiam est argumentum sophisticum elicere.

Q. Queritur autem quare dicat hunc locum, qui aequivocatio est, aptissimum esse. Numquid enim ad decipiendum aptior est quam alius? Non utique! Publicissimus enim est, ac quanto magis obvolutum est, tanto aptius ad fallendum.

S. Aptissimum ergo dixit hunc locum ad exemplificandum de eo; vel aptissimum ad comperiendum et resistendum illi, facile enim potest dissolvi syllogismus factus in aequivoco. Publicissimum autem dicit illum quoniam etiam idiotae utuntur hoc loco.

<I.165a6> Nam quoniam non est Rationem inducit ad probandum quoniam aequivocatio faciat videri orationem syllogizatum esse, cum tamen syllogizata non sit. Est enim, ut patebit in sequentibus, aequivocatio proprietas dictionis diversa significantis. At frequenter contingit nos una et eadem dictione uti in diversarum rerum designatione in aliqua oratione, et tunc equidem videtur dictio, eo quod una tantum sit, in designatione unius tantum poni; inde sortitur apparentiam argumentatio.

Et hoc est: aequivocatio orationem facit videri syllogisticam, cum tamen non sit; <I.165a6> nam quoniam non est i.e. non contingit semper nos ferentes ipsas res disputare, i.e. nos in disputatione ipsas res deferre posse. Ferre dicitur rem in disputationem qui rem illam de qua fit sermo potest demonstrare ad oculum. Hoc autem non possumus semper facere, quoniam quandoque res absens est, quandoque incorporea, quandoque de aliquo indeterminato fit sermo; sed tunc³ utimur pro rebus nominibus notis, i.e. significantivis rerum. Vel notis i.e. cognitivis et usitatis. Et quoniam, inquam, oportet

1 locum] loco C a.c.

2 arguentis] agentis C.

3 tunc] tunc C.

tet nos uti nominibus pro rebus, quando hoc fit, arbitramur quod¹ accidit in nominibus accidere in rebus, unitatem sc. in significato secundum nominis unitatem attendendo et semper diversitatem significationum ex varietate nominum considerando. Unde decipimur putantes vere esse² syllogizatum in aequivoco.

Arbitramur, inquam, similiter esse in rebus et in nominibus, <1.165a9> velut ratiocinantibus in compotis, i.e. in computationibus – in illis, inquam, videtur similiter esse in numeris et numeratis, et merito, nam progressionem rerum numeratarum sequitur progressio numeri et e converso; paritatem numeri comitatur paritas rerum numeratarum, et si numerus finitus est, res numeratae finitae sunt. Omnis equidem proportio in numeris considerata in numeratis rebus sibi similiter respondet.

Arbitrantur, inquam,³ quidam sic esse in significantibus et significatis ut computantibus⁴ in numeris et numeratis; <1.165a10> hoc autem non est simile, nam cum numeri certam comprehensionem certarum <rerum> comitetur comprehensio, nec sic est in nominibus et rebus, nam nomina quidem <finita> sunt et orationum multitudo finita est, res autem infinitae⁵ sunt numero.

Q. Quaeritur quare potius nomina dicantur esse [[in]]finita quam res, <et res> potius infinitae quam nomina. Si⁶ infinita dicantur hoc loco aliqua quorum numerus facile sciri non potest, habebis quod nec nomina erunt finita nec res. Si infinita dicantur aliqua quorum nullus est numerus, nec nomina nec res erunt infinitae, quoniam quorumlibet aliquis est numerus. Unde non concedimus quod aliqua sint infinita, licet tamen vere possit dici infinita esse aliqua.

S1. Dicimus ergo res infinitas dici quia certo nobis et determinato numero comprehendi non possunt; nomina etiam hoc modo infinita posse dici. Dicuntur tamen finita respectu infinitatis ipsarum rerum.

S2. Vel, ut melius dicatur, res dicuntur infinitae propter incertitudinem status earum et essentiae mutabilitatem, quae impedit ipsas certo fine intelligentiae comprehendi, subiacent enim generationi et

1 quod accidit in nominibus accidere in rebus] ac(cidere) in no(minibus) quod ac(cidit) in re(bus) C. 2 esse] est C. 3 inquam C a.c.] in contrarium C p.c. 4 computantibus] competente C. 5 infinitae sunt numero] ne sunt numeri C; numero infinitae (+ sunt *Id*) Arist. 6 si] sc. C.

corruptioni, quia cottidie¹ infinitae corrumpuntur et infinitae res generantur; nomina autem, quia immutabilia forte sunt nec tam facile nascuntur nec intereunt, certe et [in]finite esse² intelliguntur. Inde etiam facile intelligi potest quare oporteat uno nomine plures res designare, nam cum infinitae res cottidie incipiant esse, nomina autem minime, nam non facile nova inveniuntur, et oportet quamlibet illarum rerum aliquo nomine designari, oportet sumere nomina prius excogitata, et ita oportet aliis rebus imponere ipsa prius aliis imposita.

8ivB Et hoc est quod subdit <I.165a12> Necesse est ergo Q.d.: || quia nomina et orationes sunt [in]finite, res autem infinitae, et oportet quamlibet rem aliquo nomine designari,³ necesse est ergo etc. Hoc obici potest illis qui nullum nomen dicunt esse aequivocum.

<I.165a13> Quemadmodum. Ex praedictis patet aliter esse in numeris quam in sig<nifi>cantibus, unde horum ad invicem manifestatur differentia.⁴ Ne ergo nullo modo convenientia videantur, ostendi<t> in quo simile accidat in⁵ his et illis. Dicit ergo quod sicut in numeris qui nesciunt multiplicationes et divisiones numerorum expelluntur a peritis, sic et qui significationes vocabulorum nesciunt a scientibus abiciuntur.

Et hoc est: in praedictis differunt nomina a numeris, <I.165a13> ergo i.e. sed quemadmodum illic i.e. in numeris qui non sunt prompti ferre⁶ numeros i.e. qui non sunt periti circa numerorum proprietates (ferre dicitur ille numeros qui novit scientiam multiplicandi <et> partiendi) expelluntur a scientibus et pro imperitis reputantur, sic et in orationibus se⁷ habet quod illi sc. qui sunt ignari virtutis nominum i.e. significationis nominum paralogizantur.

Triplex est virtus vocum: significatio, consignificatio, translatio. Significatio quidem consideratur in oratione, ut hic ‘Homo est animal’; translatio ut hic ‘Pratum ridet’; consignificatio ut hic ‘Nullum legens erit Antichristus’, nam propter consignificationem praesentis quam habet participium videtur posse concedi nullum legens futurum esse Antichristum.

1 cottidie] tota die C. 2 esse] sese C a.c. 3 designari] designare C. 4 differentia] elria *vel sim.* C a.c. 5 in his et illis] est his et aliis C. 6 prompti ferre *Arist.*] do. fex C. 7 se habet] se habet C.

Qui igitur has virtutes nominum, i.e. dictionum, ut large accipias ‘nomina’, ignorant, illi, inquam, <1.165a16> paralogizantur i.e. decipiuntur et ipsi disputantes i.e. quando argumentantur. Credunt enim se bene argumentari eo quod ignorant fallaciam argumentationi implicitam. et audientes alios sc. cum respondent, et quando pro iudicibus sedent.

Vel sic: paralogizantur ipsi disputantes sc. et quando interrogant et quando respondent, nam duplex est disputantis officium, interrogare sc. et respondere ad interrogata; et etiam decipiuntur audientes alios quando assistunt aliorum disputationi. Non enim comperiunt quid vel in quo decipiat.

<1.165a17> Ob hanc A praemissis est illatio, q.d. Quandoquidem aequivocatio facit orationem videri syllogisticam \cum non sit, ergo ob hanc causam sc. aequivocationem et eas quae dicendae sunt, sc. amphibologiam/, compositionem, divisionem et alias, est² syllogismus apparens non existens autem. In hac facultate idem dicimus apparens quod sophisticum, in *Topicis*³ autem apparens dicitur probabile, in *Analyticis* manifestum. Propter locos ergo sophisticos est apparens argumentatio, i.e. *sophistica*, non existens autem secundum quod est *sophistica*.

<1.165a19> QUONIAM AUTEM MAGIS Ostendo quod aliquae disputationes sint *sophisticae*, quoniam et quidam *sophistici* elenchi videntur esse elenchi et non sunt, ne inutile videretur huiusmodi disputationes quaerere et de eis tractare si nulli essent qui eis uterentur, ostendit quoniam quidam sunt, sc. *sophistae*, qui maxime appetunt huiusmodi disputationibus uti ut assequantur quod appetunt, sc. apparentem sapientiam.

Lege sic litteram: <1.165a19> quibusdam est magis operae pretium i.e. utile. Vel sic: quibusdam est magis operae pretium i.e. magis est pretium laboris et sollicitudinis eorum videri esse sapientes quam esse et non videri: ad hoc maxime nititur labor eorum et intentio ut appareant sapientes, quare istud est magis pretium sive pretium operae illorum quam esse sapientes.

1 quando] quod C. 2 est syllogismus] *lin. subd. om.* C. 3 Quosnam locos in *Topicis* vel *Analyticis* in mente habuerit auctor non liquet.

<1.165a21> Est enim sophistica quasi aliquis quaereret “Circa quid laborant ipsi ut hoc assequantur? Estne aliqua facultas quae possit eis hoc offerre?” Est utique, sc. sophistica, est enim sophistica apparens sapientia non existens autem sapientia.

Ex hiis verbis quidam inconsiderate volunt habere quod sophistica scientia non sit, nam si est apparens scientia non existens autem, non existit scientia; non est itaque scientia. Sed qui sic obiciunt quasi pro indifferenti habent scientiam et sapientiam, quod equidem falsum est. Ex hiis ergo verbis non habetur quod sophistica non sit scientia, sed forsitan quod non sit sapientia.

Aliis autem rationibus volunt habere quod sophistica ars non sit. Nam si ars est, liberalis vel mechanica est; at mechanicam eam non esse constat, liberalis igitur est, ergo aliqua de trivio vel aliqua de quadrivio; at facile ostendi poterit quoniam nulla earum sophistica est, quare liberalis ars non [[est]] erit, ars igitur non est.

Ad hoc dici poterit quoniam sophistica ars est, nec tamen ars est liberalis vel mechanica sed pars artis liberalis, sc. logices. Nihil enim prohibet artem aliquam artis partem esse. Sed nonne tantum liberales artes vel mechanicae sunt artes? Sunt utique, et tamen aliqua ars est quae nulla huiusmodi artium est, sicut concedimus tantum has esse partes || huius domus, et tamen¹ aliquid est pars huius domus quod nulla harum partium est. †‘Solum’ enim non excludit partes totius vel totum partium communium†.

Obicitur enim quod omnis ars eligendorum est, at sophistica fugiendorum est, itaque sophistica ars non est. Quod autem sophistica fugiendorum sit videtur tum propter opus in quo consistit haec ars, <quod> decipere est, at decipere malum est et artis institutione indignum,² artis ergo exercitium malum est, et ita sophistica fugienda est, nam omne malum fugiendum est; propter effectum etiam quem³ habet fugienda videtur, nam cum ipsa sit apparens sapientia, non existens autem, effectus eius est apparere sapientem et non esse, at hoc malum est, effectus igitur huius artis malus est, quare fugiendus, quare sophistica fugienda est.

Ad hoc dici potest quod etsi in hoc opere doceatur scientia per quam potest aliquis alium decipere, non tamen doctrina haec mala

1 tamen] tantum C.

2 indignum] indigenum C a.c.

3 quem] quod C.

est, quoniam non ad hunc usum docetur, ut decipiamus, sed potius ad hoc ut a deceptionibus caveamus. Decipere itaque non est uti hac doctrina, sed potius abuti. Usus ergo sophisticae disputationis in disputatione causa victoriae vel gloriae contemptibilis et malus.

Quod autem sophistica scientia decipiendi dicitur intelligendum secundum accidens; dicitur enim multipliciter¹ aliqua scientia alicuius: ut scribentis, ut ‘grammatica Prisciani’, ‘dialectica Aristotelis’; aut ut finis, <ut> medicina est ‘scientia sanandi’; aut alicuius ut eius quod est ad finem, ut medicina dicitur ‘scientia diaetandi’;² aut alicuius ut per se, ut medicina <dicitur> ‘scientia cognoscendi salubria’; aut ut per accidens, ut physica est ‘scientia faciendi aegrum’. Simili modo sophistica³ dicitur ‘scientia decipiendi’, nam sicut aegrum facere potius est abuti physica quam uti, licet tamen quaedam doceantur in physica propter cavendum, quibus si male utatur aliquis possit alicui aegritudinem inferre, sic et decipere vel sophisticè disputare propter gloriam magis est arte \hac/ abuti quam recte uti. Sed quia ad hoc dicitur quod Aristoteles dicit eius effectum esse apparere sapientem et non esse, dicimus quidem quoniam ibi deteriore effectum, qui⁴ accidentaliter in<de> oritur, assignat, et hoc forsitan ideo facit ut sophistas⁵ invitet et faciat attentos, quoniam hunc effectum magis sibi appetunt, quasi meliorem.

Quod sophistica ars sit ex verbis Aristotelis haberi potest, ait⁶ enim: “Quaedam orationes videntur syllogizare soloecismum et non syllogizant, quaedam autem videntur syllogizare et syllogizant; quare manifestum est quoniam quaedam ars est quae hoc potest facere”. At quae ars poterit hoc facere nisi sophistica? Sophistica igitur ars est.

Item, aliquis habet scientiam sophisticè disserendi⁷, i.e. naturaliter vel ex artificio habet illam; naturaliter autem eam non habet, quare ex artificio; ex alicuius itaque artis praeceptis habet hanc scientiam; inde ergo videbitur sophistica ars esse.

1 multipliciter] multiplex C. 2 diaetandi] dictandi C. 3 sophistica] physica C. 4 qui] quam C. 5 sophistas] sophistic.. C a.c. 6 ait] ut C. Respicitur Arist., *SE* 14.173b22-24, *AL* VI.1: 31: “Manifestum ergo quoniam et ars quaedam hoc potest facere, eo quod multae orationes non colligentes soloecismum videntur syllogizare”. Cf. *nostris ad locum scholium*. 7 disserendi] differendi C.

Item, sophisticè disputare disputare est, quare sophisticè disse-
rere disserere est, quare sophisticè scire disserere est scire disserere,
ergo scientia sophisticè <disserendi> est scientia disserendi, ergo a
simili ars sophisticè disserendi est ars disserendi. Inde ergo videtur
quod¹ sit logica² vel pars logices.

Ut autem facilius sit quod dicitur sophistica esse apparens sapi-
entia, et non existens, videndum est quid sit sapientia. Ut ait Ale-
xander in commento,³ sapientia est virtus artis et scientiae inter
utrumque medium locum tenens. Haec definitio superius⁴ exposita
est. Hic⁵ tamen alio modo exponatur. Videndum itaque quid hic
dicatur <ars>. Ars, ut proprie accipiatur, est collectio praeceptorum
circa id quod natura habet principium ad unum finem [con]tenden-
tium, ut collectio praeceptorum quae in arte grammatica sunt ad
unum finem spectant, sc. ad recte loqui et scribere. Hic⁶ autem ars
dicitur intellectus principiorum, ut gratia significantium attribuitur
haec appellatio quasi significatis, sc. intellectui constituto per prin-
cipia. Maxima est enim affinitas significantium et significatorum.
Scientia enim dicitur tum ars cum cognitio. Ars quidem secundum
quod dicitur magistrum hunc docuisse discipulum suum scientiam
suam. Secundum quod scientia cognitio dicitur, sic dividitur: scienti-
arum alia sensitiva, alia intellectiva, alia demonstrativa. Scientia
sensitiva est illa quae per sensuum experientiam habetur, ut sensu
scitur hoc corpus esse durum, sc. tactu, sensu scitur hoc esse ama-
rum, sc. gustu. Haec autem scientia sophistica est quoniam multo-
tiens fallitur sensuum iudicium. Intellectiva autem scientia est quae
habetur de principiis, quoniam principia sciri nihil aliud est quam
ea intelligi. Quam cito quidem auditur hoc principium ‘Quicquid
est maius maiore est maius minore’⁷ intelligitur, nec aliter scitur,
quoniam intellectae sunt eius causae per quas possit cognosci.

82rB Scientia de||monstrativa est scientia per demonstrationem compa-
rata, haec autem scientia recte dicitur, quoniam ex causis et natura-
liter notioribus est. Per nomen itaque artis prius positum intellecti-
vam scientiam intellige, per nomen scientiae demonstrativam, ut sit

1 quod] quid C. 2 logica vel] logicalis C *a.c.* 3 “Alexander”, *SE Prooemium*
1.D, Ebbesen 1981: 2.369-370. 4 *Vide initium prooemii.* 5 hic] *potius* hoc C.
6 Hic] haec C. 7 minore] fort. maiore C *a.c.*

sensus “Sapientia est virtus artis et scientiae, i.e. vigor quidam surgens ex intellectiva scientia et demonstrativa”. Qui enim intelligit¹ principia disciplinarum et habet perfectam scientiam eorum quae demonstrantur per principia utique sapiens dicetur. Vigor, dico, tenens medium locum inter intellectum et scientiam; medium, inquam, non abnegatione sed participatione extremorum, communiter \enim/ ad sapientiam exiguntur ista.

Ex hiis itaque potest intelligi quare sophistica dicatur apparens et non existens, eo sc. quod facit apparentem aliquem intellectum habere principiorum et scientiam eorum quae demonstrantur per principia.

Q. Potest autem quaeri utrum sophistica sit sapientia vel non, vel utrum ex ea sit aliqua sapientia. Quod videtur quidem, nam ipsa habet aliqua praecepta quasi principia ad unum finem tendentia, quorum tantum est intelligi ita quod non sciri.² †Sumit³ et<i>am sunt ea† quae demonstrantur per principia. Videtur itaque quod ex comprehensione horum et illorum sit sapientia secundum prius datam sapientiae definitionem. Ita ergo vel sophistica erit sapientia, vel ex sophistica erit sapientia.

<S. ***>

Sequitur <1.165a21> et sophista, qui est opifex artis huius, est copiosus de apparente sapientia, non existenti autem. Satis enim apparet sapiens, cum tamen insipiens sit. Est ergo copiosus de apparente sapientia, quasi plenus apparente sapientia.

Commentator⁴ tamen sic exponit et sophista est copiosus de apparente sapientia, i.e. abundans muneribus et divitiis propter apparentem sapientiam, et quoniam hoc est, sc. quod magis est utile sophist[ic]is apparere sapientes quam esse et non apparere,⁵ palam quoniam ad assequendum quod appetunt magis necessarium est videri facere opus sapientis quam facere et non videri; et ita magis necessarium est eis sophisticè insistere disputationibus quam aliis.

<1.165a24> Est autem, ut sit. Ut manifestius sit quod dixerat, sc. quod sophista appetit videri facere opus sapientis, ostendit quid sit

1 intelligit] intelliget C. 2 sciri] an sentiri scribendum? 3 sumit – sunt] lectiones incertae. 4 “Alexander”, *SE* 165a21-22.C, Ebbesen 1981: 2.375. 5 apparere] apparentem C.

opus sapientis. Ait ergo quia opus scientis in unoquoque i.e. ali<cui>us periti in aliqua disciplina, quaecumque ipsa sit.

Vel aliter: in unoquoque i.e. in qualibet disciplina est opus scientis non mentiri eum¹ de quibus novit, hoc quantum ad respondentem, cuius est in inquisitione verum fateri, falso contradicere, mentientem autem manifestare posse, hoc quantum ad opponentem, cuius est falsas interimere positiones transmutando quicquid non videtur ei bene dici; opus, inquam, sapientis est hoc, ut sit ad unum dicere i.e. ut perfecte et breviter dicamus.

Vel sic: ut sit ad unum dicere duo, i.e. ut duo gratia unius dicantur, duo enim ponit in quibus unum consistit opus sapientis.

Potest autem congrue id quod est non mentiri ad opponentem referri: sapientis enim est in opponendo demonstrationibus uti, at demonstrationes tantum ex veris sunt; eius itaque est uti veris. mentientem manifestare posse refertur ad respondentem, eius enim est falsis² interrogatis contradicere et interrogantem falsa mendacii arguere. Secundum hoc autem dialectico non conveniet sapientem esse sive scientem, quoniam nihil refert vera dicat an falsa dialecticus, dummodo probabilia dicat. Eius ergo \non/ est non mentiri. Ideo in exponendo praedicta subaudiatur aliquid, ut dicatur opus sapientis non mentiri ex intentione, quod equidem dialectico convenit.

<165a27> Haec autem sunt hoc quidem [est] Quia in duobus dixit opus sapientis consistere, ideo secundum quid utrumque³ illorum ad ipsum pertineat ostendit dicens: Non mentiri et manifestare mentientem sunt opus sapientis, haec autem sc.⁴ duo officia eius considerantur, hoc quidem i.e. non mentiri pertinet ad ipsum in eo quod potest dare orationem i.e. respondere – congrue dicitur respondens dare orationem interrogatam quando eam concedit, auferre enim videtur illam cui contradicit –, illud autem i.e. manifestare mentientem in eo quod potest sumere⁵ ad syllogizandum propositionem concessam.

Vel sic aliter: hoc quidem i.e. non mentiri pertinet ad sapientem in eo quod potest dare orationem i.e. propositionem ut concedatur

1 eum] cum C. 2 falsis] fall(aci)is C. 3 utrumque] *potius* utrique C. 4 sc.] *potius* secundum C. 5 sumere *Arist.*] so. C.

vel negetur, illud autem in eo quod sumere i.e. in eo quod potest recipere quaestionem interrogatam.

<1.165a28> Necesse est Quia sophisticae disputationis exercitium facit sophistas apparere sapientes, quod ipsi maxime appetunt, ergo necesse est eos qui volunt sophisticè agere ut assequantur quod appetunt quaerere genera i.e. maneries dictarum disputationum.

Vel aliter potest accipi hoc nomen ‘genus’. Dicitur enim in quolibet arte genus illud¹ circa quod et eius inferiorum proprietates assignandas tota laborat artis inquisitio. Hic autem genus appellabitur ars ipsa, quae circa aliquod genus versatur. Est ergo sensus: Necesse est eos quaerere genus dictarum disputationum i.e. artem quae consistit in tractatu dictarum disputationum.

Q. Sed quaeritur ubi disputationes illae sint dictae.

S. Dicimus quidem quod nullas dixit, sed² quod aliquae sunt ex dictis || dedit intelligi, sc. ubi dixit <165a17> “Ob hanc ergo causam etc.”³ 82vA

Exponatur ergo sic: <1.165a29> dictarum disputationum i.e. disputationum ex dictis comperiendarum, et vere necessarium est eis hoc, enim i.e. quia huiusmodi disputatio est prae opere i.e. laboris eorum. Nam huiusmodi potestas sc. sophistica faciet eos videri sapientes, cuius sc. apparentiae ipsi sunt habentes desiderium. Potentiae vocantur sophistica, dialectica, temptativa, rhetorica, quoniam opifices suos potentes efficiunt ut verum extra opinionem ponant, falsum in opinione constituent; facultates etiam eadem dicuntur quoniam reddunt facile quod in sui natura difficile est.

<1.165a32> Quoniam ergo Epilogum facit⁴ ostendens de quibus egerit. Iam enim probavit quod propositum erat, videlicet quoniam aliquid sit genus sophisticarum disputationum et quoniam sophisticae appetunt uti sophisticis orationibus. Iam itaque nihil restat nisi artem tractare sophisticam.

Et hoc est <1.165a32> Quoniam ergo – locus a causa finali est – huiusmodi est genus disputationum quoniam hi quos vocamus sophistas appetunt huiusmodi potestatem sc. sophisticam manifestum est ex praedictis.

1 illud] illius C. 2 sed] haec(?) C. 3 etc.] et cā C. 4 facit] faciat C a.c

<1.165a34> Quot. Breviter totius sequentis operis materiam tangit, quasi diceret: De genere sophisticarum disputationum dictum est, nunc autem dicemus quot sunt species disputationum sophisticarum quae quinque sunt, nam alia est ad redargutionem ut ad finem,¹ alia ad soloecismum, alia ad falsum, alia ad nugationem, alia ad inopinabile. et ex quot numero ea potestas constat, hoc quantum ad tresdecim fallacias, in quibus tota sophistica consistit disputatio. quot partes contingit esse huius negotii, quae quidem tantum duae sunt: [commutatio] \inventio/ sc. et iudicium – pars illa videlicet quae interrogantis est, et illa in primo volumine docetur;² et illa quae respondentis, et illam in secundo libro exequitur. et de³ aliis quae suffragantur ad hanc artem, qualia sunt illa quae in fine primi voluminis annectuntur de⁴ ordine et modo interrogandi sophisticae.

<2.165a38> SUNT ERGO DISPUTATIONUM

Ostenso quoniam aliquod⁵ sit genus sophisticarum disputationum restat ipsum ab aliis generibus distinguere. Divisionem igitur proponit quae separat⁶ ea ab invicem, hanc sc.: disputationum alia est demonstrativa, alia dialectica, alia temptativa, alia sophistica. Disputatio est duorum altercatio⁷ facta cum interrogatione et responsione, “altercatio” dico “duorum”, quoniam unus in contrarium nititur eius quod alter profitetur; “facta cum interrogatione et responsione”, quoniam unus interrogat, alius ad interrogatum respondet affirmando vel negando.

Sed secundum hoc negotium demonstratoris disputatio non erit, quoniam ipsum altercatio non est, nec in litigio consistit; nec etiam duorum negotium videtur esse, quoniam demonstratoris officium est per se; tertio quia in interrogatione et responsione non consistit, non⁸ enim interrogat sed sumit qui demonstrat, nec qui discit respondet sed audit. Revera secundum hanc acceptionem disputationis demonstratoris negotium non dicitur disputatio; haec

1 finem] fi... C a.c.; ad correctionem clarificandam finem in mg. add. 2 docetur] dicitur C. 3 de Arist.] cum C. 4 de] et C. 5 aliquod] potius aliquid C. 6 separat] perseverat C a.c. 7 altercatio] alteratio C; item in sequentibus. 8 non – demonstrat] Arist., AP: I.1.24a24, rec. Flor. (AL III.1: 5) ad verbum.

autem acceptio comprobatur ex etymologia huius nominis ‘disputatio’; quid enim aliud est disputare quam diversa putare?

Accipitur et aliter disputatio, sc. pro tractatu, unde Boethius:¹ “Dictum est hoc \in/ disputatione prioris voluminis”, i.e. in tractatu. Secundum hoc autem bene demonstrativa disputatio disputatio dicitur, tractatur enim a demonstratore sicut aliae disputationes ab aliis.

Q. Quaeritur autem utrum haec divisio sufficiens sit.

Quod \non/ videtur, dupliciter enim contingit ferre instantiam:

Primo quidem quoniam quaedam disputationes fiunt ex manifeste falsis et impossibilibus, ut quando fiunt syllogismi per impossibile; at huiusmodi disputationes nec sunt demonstrativae, quoniam ex principiis non sunt, nec sunt dialecticae, quoniam non sunt ex probabilibus, nec temptativae, quoniam non sunt ex apparentibus principiis, nec sunt sophisticae, quoniam non sunt ex apparentibus probabilibus.

Item, sicut sunt quaedam falsa probabilia, sic sunt quaedam vera improbabilia. Unde Aristoteles in octavo:² Quaedam vera quandoque erunt peiora falsis. At disputationes quae ex huiusmodi sunt, sub quo istorum generum continebuntur?

S. Dicendum ergo quoniam haec divisio facta circa hoc generale ‘disputatio’ insufficiens est. Disputatio tamen prout hic intelligitur sufficienter per ea dividitur, solent enim generalia vocabula in divisionibus restringi et ad specialitatem quandam reduci, ut cum propositio per divisionem definiatur in Prioribus Analyticis hoc modo:³ “Propositio est oratio affirmativa vel negativa alicuius de aliquo” – non innuitur generaliter divisio propositionis sed categoricae propositionis. Similiter hoc in loco intellige dividi disputationem cuius usus inter aliquos est, ut sit sensus “Disputationum quibus utimur alia est demonstrativa etc.”, et ad hoc non erit invenire instantiam, nam nullus usus est disputationum quae sunt <ex> manifeste falsis⁴

1 Cf. Boethius, *Arithmetica* II, p. 24 Friedlein: “Superioris libri disputatione digestum est”.

2 Cf. Arist., *Tóp.* 8.11.162a3-7, *AL* V.1: 173: “Erit autem quandoque oratio et conclusa non conclusa peior, quando haec quidem ex fatuis concluditur cum non sit huiusmodi propositio, illa autem indigeat talibus quae sunt probabilia et vera”.

3 Arist., *APr.* I.1.24a16-17.

4 falsis C a.c.] falsae C p.c.

82vB vel ex veris improbabilibus, quoniam nec haec <nec> illa¹ || ab aliquo recipiuntur.²

Q₂. Quaeri solet tamen de³ disputationibus illis quae sunt ex propositionibus diversorum generum, variatis videlicet ex uno principio et uno probabili, vel ex principio et apparente principio vel ex principio et apparente probabili. Nam eadem ratione qua sub unam specierum disputationis cadunt cadent etiam sub reliqua<s>.

S. In hiis ergo considerandum erit utra⁴ propositionum maiorem in modum⁵ inferendi habeat efficaciam. Quod si ipsa principium sit, demonstrativa erit oratio; si probabilis sit; dialectica erit; similiter et de reliquis. Quod si aequam vim habent in inferendo, semper ab indigniori sumenda erit denominatio, quod per aliorum inductionem verisimilius erit. Nam cum in syllogismo affirmativa propositio et negativa ponantur, a negatione quidem sumit denominationem, quoniam negativus syllogismus dicitur quicumque in sui institutione habet negativam. Similiter et hypotheticus dicitur quicumque in sui institutione habet hypotheticam, etsi tamen habeat plures categoricas.

Q₃. Utrum haec divisio sit per opposita post eius †exertionem†⁶ dicitur.⁷

Differunt autem dividenda quattuor modis: materiâ, instrumento, fine, artifice.⁸ Materiâ quidem quoniam principia sunt materia demonstrativae disputationis, probabilia materia dialecticae, apparentia principia temptativae, apparentia probabilia sophisticae. Fine quoniam demonstrativa disputatio fine scientiae instituitur, dialectica fine credulitatis sive inquisitionum,⁹ temptativa fine experientiae, sophistica fine victoriae vel gloriae. Instrumento etiam, quoniam huius instrumentum est demonstrativus syllogismus, illius dialecticus, tertiae temptativus, quartae sophisticus. Artifice, quoniam artifex demonstrativae est demonstrator, dialecticae dialecticus, temptativae temptator, sophisticae sophista.

Continuatio: Dicendum est de his quae pertinent ad genus

1 illa] [[illa]] \nomina/ C. 2 recipiuntur] recipiantur C. 3 de] in C. 4 utra] potius utrum C. 5 modum] modo C. 6 exertionem] aut expositionem aut executionem scribendum videtur. 7 Cf. p. 97 infra: "Quod sit per opposita ex prius dictis videtur." 8 artifice] artificio C. 9 inquisitionum] fort. inquisitionis scribendum.

sophisticarum disputationum. Ergo ut hoc manifestius sit, distinguendum est genera disputationum. <2.165a38> Quattuor sunt genera dialecticarum disputationum. Doctrinales Idem dicimus esse doctrinalem disputationem, disciplinalem, mathematicam, demonstrativam. Doctrinalis dicitur propter docentem, disciplinalis quia eam addiscimus, mathematica quasi disciplinalis. dialecticae Has secundo loco ponit, et merito, digniores enim sunt aliis post demonstrativam, dialectica¹ enim sit inquisitiva ad omnia methodorum principia viam habet. temptativae Tertio loco ponit has, et merito: quoniam casus sunt demonstratarum, digniores [[ergo]] sunt litigiosis, quae sunt casus dialecticarum disputationum.

<2.165b1> DOCTRINALES QUIDEM

Distinctis generibus disputationum exequitur illa materiam illorum² assignando, quoniam materia propria est unicui<que> istorum – forma enim communis est omnibus et eadem. Unde, ut certissimam inter illa exprimat differentiam, id in quo magis differunt ostendit.

O. Primo autem agit de demonstrativis disputationibus, in quo videtur rationem ordinis mutare, nam dialecticae disputationes prius sunt addiscendae quam demonstrativae (unde Alexander:³“Prius probabilius insudantes facilius in necessariis proloquemur”), si ergo prius addiscendae sunt, et prius docendae sunt; si prius docendae, prius tractandae. Quare prius agendum de dialecticis quam de demonstrativis.

S. Ad hoc dicendum quoniam Aristoteles secundum finium istorum considerationem de hiis ante illas tractavit, quoniam scientia finis est demonstrationis, opinatio⁴ sive credulitas finis est dialecticae disputationis; at scientia dignior⁵ est sua opinione, quare demonstratio dignior est dialectica disputatione. Quare prius agendum est de ea.

1 dialectica – viam habet] Cf. Arist., *Tóp.* I.2.101b3-4, *AL* V.1: 7: “Cum enim {sc. dialectica} sit inquisitiva, ad omnium {v.l. omnia} methodorum principia viam habet.” 2 illorum] illarum C. 3 “Alexander”, *SE* Prooem. 7.C, Ebbesen 1981: 2.344. Cf. Ebbesen 2008a: 191. 4 opinatio] an opinio scribendum? 5 dignior] dignius C.

Videndum est enim quot modis accipiatur hoc nomen ‘demonstratio’, et quid sit demonstratio secundum quod hic accipitur, et quot sint genera demonstrationum, et quae sit materia [[disputationum]] demonstrationum.

1. Dicitur ergo demonstratio actus demonstrantis, i.e. demonstrativis orationibus utentis. Dicitur item demonstratio quilibet syllogismus, secundum quod invenitur¹ “Quaedam demonstrationes sunt ex veris, quaedam autem ex falsis”.

Dicitur etiam specialius demonstratio syllogismus demonstrativus, qui sic <de>scribitur:² Demonstrativus syllogismus est syllogismus faciens scire ex per se credibilibus³ et certis rationibus receptus.

2. Ad habendum convertibilem definitionem sufficit quod dicitur “syllogismus faciens scire”, sola enim demonstratio facit scire, nam scire⁴ est causas rei nosse quod sic sit, et aliter esse non possit intelligere. At secundum hoc, cum dicitur “demonstratio est syllogismus faciens scire” non || describitur demonstratio nisi secundum digniorem eius speciem, videlicet quae ex causis est. Nam cum scire tantum ex causis est, sola illa faciet scire quae ex causis est. Scientia autem et demonstratio ita sibi cognata sunt et coniuncta ut necessarium sit in utriusque ratione altero uti, ut sicut in definitione demonstrationis ponitur scire, similiter in definitione scientiae⁵ ponitur aliquid quo designetur demonstratio. Scientia⁶ enim est demonstrativus [rei] habitus rerum semper vel frequentius similiter se habentium. “Habitus demonstrativus”, i.e. <per> demonstrationem comparatus; “rerum semper similiter se habentium” quantum ad mathematicas disciplinas, in quibus doctrinae veritas immutabilis est; “aut frequentius” – hoc totale ad physicam, cuius⁷ documenta plerumque fallit⁸ medicorum experientia. Recte autem sic descri-

1 *Non extat in Aristotele, ut videtur.* 2 Iohannes Philoponus, *APo.*, *CAG* 13.3: 3.1-2. *Cf.* Ebbesen 2008: 191. 3 credibilibus] condibilibus C. 4 scire – intelligere] *Cf.* Arist., *APo.* I.2.71b9-12, *ALIV*.1: 7: “Scire autem opinamur unumquodque simpliciter, sed non sophisticō modo qui est secundum accidens, cum causamque arbitramur cognoscere propter quam res est, quoniam illius causa est, et non est contingere hoc aliter se habere.” 5 scientiae ponitur] scire ponatur C. 6 *De hac definitione scientiae, quam quidam auctores saeculi XII Alexandro attribuunt, videsis* Ebbesen 1981: 2.378-379 & 3.164-165 7 cuius] eius C. 8 fallit medicorum experientia] fallunt medicorum

bitur scientia, nam cum scientiarum tria genera constituamus, scientiam sensitivam, intellectivam, demonstrativam, sola illa quae per demonstrationes est proprie dicitur scientia, et sola demonstratio facit scire, prout scire dicitur causas rei nosse.

3. Quod autem additur “ex per se credibilibus¹ et certis rationibus receptus” ad distinguendas materias demonstrationum secundum diversa earum genera apponitur. Unde videndum prius quot sint earum genera.

Demonstrationum itaque alia est propter quid, alia est demonstratio quia.

Demonstratio propter quid est illa in qua proxima causa probat aliquid de causato vel causatum de aliquo – de causato aliquid, ut si dicam ‘Omne animal rationale mortale est substantia, omnis homo est animal rationale mortale, ergo omnis homo est substantia’; causatum de aliquo sic: ‘Omne animal rationale mortale est homo, omne risibile est animal rationale mortale, ergo omne risibile est homo’, sicut etiam sic:² ‘Cuicumque stellae obicitur, ipsa patitur; sed lunae obicitur, ergo patitur’.

Demonstratio quia est illa in qua causatum³ probat aliquid de causa vel causam de aliquo. Aliquid de causa sic: Omne animal est substantia, omnis substantia [[nam]] sensibilis est animal, ergo omnis substantia animata sensibilis est animal. Causam de aliquo sic: omni stellae quae patitur obicitur, sed luna⁴ patitur, ergo lunae⁵ obicitur. Defectus probat obiectum, cuius ipse⁶ est effectus. Ad hanc etiam secundam⁷ speciem reducuntur illae demonstrationes in quibus remota causa probat aliquid de causato, ut si substantia probet aliquid de Socrate, propinquior enim causa est haec species «homo». Dicitur autem prior demonstratio ‘propter quid’ quoniam ei causa implicita est: d[e]ocetur [est] enim eâ de aliquo quid sit et etiam quare sit. Secunda autem demonstratio ‘quia’ dicitur, quoniam eâ non docetur de aliquo quare sit, sed simpliciter manifestatur quia sit.

experientiam C. 1 credibilibus] condibilibus C, ut videtur. 2 sic] fit C. 3 causatum] t(om) (= tantum) C, ut videtur. 4 luna] lunae C. 5 lunae obicitur] inv. C a.c. 6 ipse] ipsum C. 7 secundam] potius secundum C.

4. Secundum haec duo genera demonstrationum distincta est materia. Nam illius quae est propter quid materia sunt immediatae¹ propositiones, illius autem quae est demonstratio quia materia sunt suppositiones. Illius etiam quae est propter quid materia sunt artium prima principia, illius quae non est propter quid materia sunt² conclusiones principiorum.

4.1 Immediata³ est propositio⁴ habens interius fidem, sc. propositio non indigens medio ad sui fidem.

Immediatarum alia est affirmativa, alia negativa.

Immediata affirmativa est illa cuius praedicatum et subiectum ita sibi cohaerent quod \nihil/ magis cohaeret praedicato vel subiecto quam praedicatum subiecto et subiectum praedicato. Quattuor autem modis sumuntur: inter definitionem et definitum, inter speciem et proprium, inter passionem et subiectum, inter speciem et proximum eius genus. Inter definitionem et definitum ut 'Omne animal est substantia animata sensibilis'. Inter speciem et proprium ut 'Omnis homo est risibile', de qua tamen dubium est utrum sit immediata vel non, licet hoc videatur Aristoteles velle in Posterioribus.⁵ Inter passionem et subiectum, ut 'Omnis homo est rationale'. Inter genus et proximam eius speciem, ut 'Omnis albedo color'. Videtur tamen quod immediata non sit, nam propinquior est definitio speciei quam eius genus. Ideo notandum quod immediata propositio duobus modis dicitur. Uno quidem modo illa quae habet terminos inter quos non est medium naturâ; alio modo immediata propositio dicitur inter cuius terminos non est medium naturâ ex eadem coniugatione sumptum. Secundum hoc ergo haec est immediata, quoniam licet definitio sit medium inter terminos eius, non est tamen ex eadem coniugatione cum terminis illius, quia non occurrit medium in ascensu vel descensu⁶ praedicamenti.

Immediata negativa est illa cuius termini ita discohaerent quod nihil magis dischohaeret ab uno illorum quam reliquum. Ista autem duobus modis sumuntur: inter generalissima, ut 'Nulla sub-

1 immediatae] immediates C a.c. 2 sunt] fiunt vel sunt C. 3 Immediata - fidem] Ex Iohannis Philoponi *Comm. APo.*, CAG 13.3: 30.5-6. Vide Ebbesen 2008a: 194. 4 propositio] iter: C a.c. 5 Quis locus respiciatur non liquet; fortasse Arist., *APo.* I.3.73a6-7. 6 descensu] discensu C.

stantia est qualitas', inter proximas eiusdem generis species, ut 'Nulla albedo est nigredo'. In ordine enim praedicamentali nihil est quod uni illorum sit propinquus quam reliquum.

De huiusmodi propositionibus est demonstratio propter quid.

4.2 Suppositiones autem dicuntur propositiones illae in quibus aliqua praedicantur de aliis quae eis habent supponi, ut 'Omnis homo est substantia'. Huiusmodi propositiones sunt materia demonstrationis quia, quoniam immediatae non sunt. Vel suppositiones dicuntur || propositiones per quas exemplariter docetur quod per principia generaliter, ut haec propositio 'De quocumque praedicatur haec species «homo» et hoc genus «animal»'.

83rB

5. Non ergo omnis demonstratio ex immediatis est, nec omnis syllogismus in quo ponitur immediata demonstratio propter quid est, quoniam etiam illae in quibus causatum probat causam quandoque ex immediatis sunt.

Legitur littera sic: <2.165b1> doctrinales quidem disputationes sunt quae syllogizant ex propriis principiis cuiusque disciplinae.

Or. Non videtur haec descriptio sufficiens, quoniam quaedam demonstrationes sunt ex communibus principiis et non ex propriis. Principiorum enim quaedam sunt propria, quaedam communia.

Propria principia sunt quae sumuntur secundum terminos ad unum genus determinate pertinetes, ut principia quae in geometria dantur omnia, inquam, ad hoc genus «figura» determinate pertinent; principia similiter ex quibus est arithmetica omnia ad numerum pertinent.

Communia vero principia sunt illa quae sunt ex terminis ad nullum genus determinate pertinentibus, quorum tamen consideratio ad omnia potest transferri, qualia sunt principia dialecticae, ut hoc 'De quocumque species et genus', nam non magis ad demonstrandum circa unum genus artis quam circa aliud pertinet hoc principium.

Alia autem quaedam dicuntur principia communia, non quia sint ex² terminis ad nullum genus determinate pertinentibus, sed

1 propter quid - in quibus] enim quid est quoniam illae a(utem) a(l)iquibus C.
2 ex] \ex/ [[de]] C.

quia eorum consideratio ad dialecticum pertinet, cuius est communia considerare. Huiusmodi sunt haec ‘Omne animal est substantia animata sensibilis’ ‘Omnis homo est animal’ – horum quidem consideratio ad dialecticum pertinet, nec tamen ad <nullam> ali[qu]am artem spectant ista.

Ex prioribus communibus principiis est dialectica, de istis communibus agit dialectica, et non est ex istis; ex huiusmodi autem fiunt demonstrationes. Unde insufficienter assignat materiam cum dicit eas fieri ex propriis principiis disciplinarum.

S. Dicendum ergo: secundum frequentiore[m] usum eis assignatur haec materia, quoniam frequentius in quadruvio quam in dialectica; vel potest dici quoniam etiam illae demonstrationes quae fiunt ex principiis dialecticae ex propriis principiis sunt – non dico propriis i.e. ad unum genus pertinentibus determinate, sed propriis artis dialecticae, nec inde sequitur quod sint propria dialecticae, immo hoc in contrarium cedit, quia enim propria sunt dialecticae, ideo communia debent esse. Sunt ergo ista propria alicuius artis, sed non propria alicuius generis, nec simpliciter propria.

O₂. Propter aliud etiam videtur insufficientis haec descriptio. Quaedam enim demonstrationes sunt ex conclusionibus principiorum, et non sunt ex propriis principiis.

S₁. Ad hoc dici poterit quoniam secundum digniorem sui speciem hic¹ definitur demonstratio.

S₂. Vel potest dici quoniam haec appellatio ‘artis principium’ minus communiter et magis communiter accipitur. Dicuntur enim quandoque principia artis propositiones et regulae ex quibus est ars, et secundum hoc dici potest quoniam principiorum alia sunt prima, alia media, alia ultima; quaedam enim artis propositiones per alias eiusdem propositiones² probantur, quod in geometria facile est videre. Dicuntur alio modo principia ea quae inter artis propositiones sunt prima et communiora. Secundum primam ergo acceptionem demonstrationes dicuntur fieri ex propriis artis principiis sive fiant ex primis sive fiant ex conclusionibus³ primorum. Et ita sufficiens erit descriptio.

1 hic] haec C. 2 propositiones] propositionis C. 3 conclusionibus] divisionibus C, ut videtur.

<2.165b2> et non est ex his. Hoc non apponitur ad notandum aliquid de materia demonstrationis, sed ad restringendum hanc materiae assignationem circa demonstrationem, haec enim materia plerumque dialectico convenit, nam dialecticus syllogismus ex principiis quandoque est sicut demonstrativus, sed differenter, nam dialecticus fit ex illis secundum probabilitatem, sc. secundum quod probabilia sunt, demonstrativus autem secundum necessitatem, sc. secundum quod vera sunt. Dialecticus in syllogizando ex illis attendit quod respondententi videantur, demonstrator nullius concessionem considerat. Ad differentiam ergo dialectici syllogismi ait et non ex his quae videntur respondententi q.d. Ex propriis principiis est demonstrativus et non ita ut in syllogizando attendatur quid videatur respondententi. Vel potest hoc apponi ad exclusionem temptativi. Forsitan enim videretur praedictum quoquo modo posse convenire temptativo, dicitur enim quod temptativus ex principiis syllogizat quando sumit apparentia principia quae non sunt principia; ut ergo hunc omnino removeat ait: Demonstrativus syllogizat ex propriis principiis et non ex talibus principiis quae videantur esse propria principia cum non sint. Et hoc notavit cum dixit et non ex his etc.

<2.165b3> oportet enim Q.d. Demonstrator secundum veritatem syllogizat, non secundum quod respondententi videtur, non est enim exigenda concessio ab eo qui audit. oportet enim eum qui discit credere¹ quicquid a demonstrante proponitur.

<2.165b3> DIALECTICAE

Descriptionem ponit dialecticae disputationis. Unde videndum est quid sit dialectica et unde dicatur et quid sit dialecticus syllogismus et quae eius materia et in quo ipsa differat a vero.

1. Dialectica ergo est disciplina de omni problemate syllogizativa ex probabilibus. De problemate ergo² affirmativo, de negativo, de generali, de definitivo, de accidentali, [de problemate] de || proprio syllogizat. Syllogizare autem de problemate dicitur quoniam³ utramque partem problematis probabiliter probat, utramque probabiliter interimit. In opinione enim respondententis ponitur utramli-

83vA

1 credere] etc. C. 2 ergo] g⁹ (i.e. genus) C. 3 quoniam] An qui scribendum?

bet affirmare, utramlibet negare. “Ex probabilibus” additur ad notandum differentiam huius facultatis ad alias.

Intelligendum enim quoniam hoc nomen ‘dialectica’ triplicem habet acceptionem. Secundum¹ primam est nomen artis, secundum alias nomen facultatis.

Dicitur enim dialectica ars docens disserere demonstrative, temptative et sophisticæ, secundum quod idem est dialectica et logica. Demonstrativa enim solius logicae pars est, similiter et temptativa. Sed demonstrativa dupliciter dicitur: cum ea quae docet demonstrare² tum ea quae demonstrat. Solius logicae pars est demonstrativa disciplina, dico, quae docet demonstrare; cuiuslibet tamen artis est demonstrativa, sc. quae demonstrat, quia in qualibet disciplina sunt aliqua ex quibus ali<qu>a fit demonstratio.

Dicitur dialectica ars docens disserere ex probabilibus simpliciter et probabilibus respondentem; secundum quod continet dialectica temptativam, unde in Sophisticis dicitur³ “Dialectica est quaedam temptativa”.

Tertio vero dicitur dialectica ars docens syllogizare ex probabilibus per se, secundum quam⁴ nobis superius definita est, et sic ipsa una quattuor facultatum⁵ discrete intelligitur.

2. Dicitur autem dialectica a ‘dia’ quod est “duo” et ‘logos’ quod est “sermo”, inde ‘dialectica’ quasi “dualis sermo”, i.e. sermo inter opponentem et respondentem constitutus; vel dicitur dialectica a ‘dia’ quod est “de” et ‘lectio’ quod est “dictum”, quasi “scientia de dictis vel de prolatis”.

Secundum Alexandrum⁶ dicitur a ‘dialegeste’ quod est “disputare cum interrogatione et responsione”.

3. Dialecticus autem syllogismus est qui <est> ex probabilibus probabiliter syllogizatus. Per hoc quod dico ‘syllogizatus’ formam eius noto et differentiam ad litigiosum et temptativum, per hoc quod dico ‘ex probabilibus’ materiam eius exprimo et differentiam ad demonstrativum. Differt⁷ tamen aliis modis dialecticus ab hiis

1 secundum] quarum C. 2 demonstrare] demonstrat(iv)e C. 3 Arist., *SE* 11.171b4-5. 4 quam] quod a(utem) C. 5 facultatum] facultatum[[t]] C.

6 “Alexander”, *SE* 165b3.2.C, Ebbesen 1981: 2.387. ‘dialegeste’ = διαλέγεσθαι, quod *tempore Iacobi Venetici* [ðiaˈleʝeste] pronuntiabatur. 7 differt] definitur C.

syllogismi speciebus, quoniam fine; modo etiam syllogizandi differt a demonstrativo, quoniam dialecticus interrogando syllogizat, quem modum temptativae et sophisticae communicat, demonstrator vero sumendo.

4. Probabilia autem sunt materia dialecticae sicut principia demonstrativae. Probabile¹ est quod videtur omnibus vel pluribus vel sapientibus et hiis vel omnibus vel praecipuis vel pluribus. “Probabile est quod videtur”, i.e. quod ex natura sui habet unde debeat videri, nam si omnibus videatur aliquid, nisi hoc ex sui² naturali evidentiā contrahat, non dicitur probabile; “omnibus”, ut³ prudentiam meliorem divitiis; “pluribus”, etsi non omnibus, ut divitias appetendas esse; “sapientibus et hiis omnibus”⁴ ut unum solum deum esse; “pluribus” ut bona animae bonis corporis praestare – hoc⁵ quidem Epicuro⁶ non videtur, qui summum bonum circa corporis voluptatem⁷ constituit; “aut maxime notis” ut Aristoteli animam esse immortalem, et per hoc etiam comprehenditur illud quod dicit Boethius:⁸ “aut unicuique artifici secundum propriam facultatem”, quod autem addit “vel etiam ei cum quo sermo conseritur” intellige propter temptativam⁹ appositum esse. Est autem facta per divisionem haec definitio, quae talis est: probabilium aliud videtur omnibus, aliud pluribus et non est,¹⁰ aliud sapientibus omnibus, aliud pluribus sapientibus, aliud maxime notis.

Possunt aliae fieri probabilis divisiones, nam aliud est probabile ex natura, aliud ex opinione, aliud ex usu. Probabile natura est cui causa <m> evidentiā confert: naturalis rerum eventus <vel> disposi-

1 *Definitio probabilis ex Arist., Tóp. I.1.100b21-23 (ALV.1: 5-6) petita esse videtur potius quam ex Boeth., Tóp. Diff. I.7.4 (PL 64: 1180C), nam infra de clausulis a Boethio definitioni Aristotelicae additis mentio fiet.* 2 sui naturali] *inv. C a.c.* 3 *Exempla huius paragraphi ex Alex., Tóp., CAG 2.2: 18-19 originem ducunt. Vide praefationem, § 6.2.* 4 omnibus] omnibus C. 5 hoc] *hic C.* 6 Epicuro] *Epicurus C.* 7 voluptatem] *voluntatem C.* 8 Boethius, *Tóp. Diff. I.7.4 (PL 64:1180C-D):* “Probabile vero est quod videtur vel omnibus vel pluribus vel sapientibus, et his vel omnibus vel pluribus vel maxime notis atque praecipuis, vel quod unicuique artifici secundum propriam facultatem, ut de medicina medico, gubernatori de navibus gubernandis, et praeterea quod videtur ei cum quo sermo conseritur, vel ipsi qui iudicat.” 9 temptativam] *vel temptativum C.* 10 est] *an omnibus scribendum?*

tio, ut matrem diligentem¹ esse. Probabile usu² est quod ex rerum consuetudine evidens est, ut avarum negligere iusiurandum, adulterum errabundum esse, ambitiosum liberalem esse. Probabile in opinione est ut poenas malis apud inferos praeparatas esse. Ad hanc speciem probabilis possumus reducere positiones³ nostras a magistris nostris antiquioribus nobis traditas.

Item, alia est divisio probabilis, nam aliud est probabile per se, ut in navi eligendum esse rectorem arte non sorte;⁴ aliud ex collatione, ut contrariorum eandem esse disciplinam, nam quia conferitur huic ‘Contrariorum idem est sensus’, quod per se videtur, ideo ipsum contrahit evidentiam.

Item probabilium ex collatione aliud est probabile <ex collatione> simpliciter facta, ut quod in proximo posuimus; aliud est probabile ex collatione in contrarium facta, ut oportere inimicis male facere, nam oportet amicis bene facere, et quod omne falsum \falsum/ sit esse sicut omne verum verum \est/ esse.

Item probabilium ex collatione aliud est probabile ex collatione facta in contrarium [facta] sine †protransi<ti>one†⁵ ad contradictionem;⁶ aliud est probabile ex collatione facta in contrarium cum †protransi<ti>one† in contradictionem. Hanc autem divisionem plenius in Topicis executi sumus.⁷

5. Differt autem probabile a vero quoniam iudicium probabilis sumitur ex opinione, iudicium vero \veri/ ex re ipsa.

1 diligentem] diligendam C. 2 Cf. Cic., *Inv.* I.29.46: “In eo genere quod fere fieri solet probabile huiusmodi est: ‘Si mater est, diligit filium’, ‘Si avarus est, negligit ius iurandum’. In eo autem quod in opinione positum est, huiusmodi sunt probabilia: impiis apud inferos poenas esse praeparatas, eos qui philosophiae dent operam non arbitrari deos esse.” 3 positiones – traditas] “Positiones nostras” saeculo 12° cuiusque sectae (scholae) philosophicae sectatores theses vocabant quibus tenendis se a reliquis sectis separabant. 4 Cf. Boeth., *Top. Diff.* 2.2.10 (PL 64: 1183D), ubi inductionis exemplum affertur: “si in regendis navibus non sorte sed arte legitur gubernator, si in regendi equis auriga non sortis eventu, sed” 5 protransi<ti>one – protransi<ti>one] an pertransi<ti>one – pertransi<ti>one scribendum? 6 contradictionem] contradictorium vel sim. C a.c. 7 in Topicis executi sumus] Ad commentarium a se in Aristotelis *Topica* scriptum vel viva voce datum referre videtur noster, quamquam etiam de *Topicis* Boethii (= *De topicis differentiis*) cogitare licet.

Lege litteram: Demonstrativae sunt quae syllogizant ex principiis, <2.166b3> dialecticae autem disputationes sunt quae ex probabilitibus sunt collectivae contradictionum. Per hoc quod dicit “ex probabilitibus” materiam notat; per hoc quod dicit “contradictionem” [principium] finem dialecticae disputationis attingit, sc. redargutionem; haec enim est meta ad quam praecipue tendit dialecticus. 83vB

O. Sed non videtur sufficiens esse haec descriptio, quoniam non in omni dialectica disputatione syllogizatur contradictio, quoniam, ut prius¹ dictum est, quandoque disputat dialecticus celando propositum, et tunc nullam interimit positionem, et ita non facit elenchum; non ergo syllogizat contradictoriam prius datae.

S. Ad hoc responde quoniam secundum² frequentiore usum data est haec descriptio sicut et superior demonstrativae, frequentius enim fit dialecticus syllogismus ad redarguendum quam aliter.

Vel potest dici quoniam non dicit dialecticas disputationes colligere contradictionem, sed collectivae esse contradictionum, et fiat vis i<n> dictione aptitudinem notante, quod enim aliquando celatur³ propositum magis ad proprietatem sophisticae agentis quam dialecticae <pertinet>. Ait ergo: Dialecticae disputationes sunt quae sunt collectivae contradictionum, i.e. idoneae⁴ ad syllogizandum contradictionem. ‘Colligere’ ponit pro ‘inferre’ sive ‘argumentari’. Unde Boethius:⁵ “Omnis pars logicae aut definit aut partitur aut colligit”.

<2.165b4> TEMPTATIVAE

Tertio loco de temptativo agit.

Q. Sed quaeritur quare hic de litigioso agat post temptativum, cum in Topicis⁶ ipsum temptativo praeponat.

S. Ad hoc dicendum quoniam ultimo loco agitur de eo in Topicis, non enim certum erat adhuc ipsum inter species syllogismorum per se accipi debere; quoniam vero ibi iam facta disquisitione con-

¹ *Supra*, ad 1.165a2. ² secundum C] *nescioquid* C *a.c.* ³ celatur] datur C.
⁴ idoneae] idonei C. ⁵ Boethius, *In Topica Ciceronis* 274.5-6 Orelli-Baiter (*PL* 64: 1045B): “Omnis namque vis logicae disciplinae aut definit aliquid, aut partitur, aut colligit”. ⁶ *Potius* Arist., *Top.* VIII.12 *quam* I.1 *respici ex eis quae infra ad 165b6 dicit noster concludere licet*.

stans erat ipsum separandum¹ esse, hic propter eius dignitatem tertio loco agit de eo, est enim dignior litigioso quoniam cadit ab eo qui dignior est, dialectico.

Circa ipsum ergo inquirendum est quid sit temptativus syllogismus et quot sint eius species, deinde quare dicatur temptativus, ad ultimum quae sit eius materia.

1. Sciendum ergo quoniam principaliter duae distinguuntur temptativi species. Temptativorum enim alius fit ex communibus, alius fit ex principiis.

Ex communibus fit qui dialecticum imitatur in materia, de quo dicitur <II.172a35-36> “temptativus arte syllogistica dialecticus est” et <II.171b3-4> “temptativa quaedam dialectica est”. Hunc ita describimus: temptativus est qui fit ex probabilibus respondenti – non dico ex simpliciter probabilibus, sed talibus quae videntur ei² cum quo sermo conseritur.³

Ex propriis autem principiis <fit> qui ad experientiam alicuius circa aliquam disciplinam fit; sic hunc describimus: temptativus est qui ex principiis vel apparentibus principiis apparenter syllogizat, vel qui ex apparentibus syllogizat principiis. In hac autem descriptione⁴ tres dantur intelligi temptativi species:⁵ Una quidem quae ex principiis apparenter syllogizat, et huiusmodi temptativus secundum⁶ materiam non peccat, sed cadit a forma syllogistica, ideoque temptativus syllogismus est, non autem syllogismus. Alia quae ex apparentibus principiis apparenter syllogizat, et huiusmodi temptativus syllogismus habet peccatum et in materia et in forma. Tertia quae ex apparentibus principiis syllogizat, et huiusmodi oratio simpliciter habet peccatum in materia; nihil utique prohibet eam syl-

1 separandum] *Vox suspecta. Fort. tractandum scribendum.* 2 Formula ei cum quo sermo conseritur ex Boethii *Top. Diff.* I.7.4 (PL 64:1180D) *originem ducit* 3 conseritur] *unam litteram add. & exp. C.* 4 descriptione] *definitione C.* 5 Cf. Anon. Aurel. I, *Comm. SE*, 58: “Sunt igitur tres species temptativorum syllogismorum, aut enim ex principiis apparenter syllogizat<us>, aut ex apparentibus principiis apparenter syllogizatus, aut ex apparentibus principiis necessario factus. Dicitur autem casus demonstrativi syllogismi quia cadit a ratione demonstrativi; aut enim prima proponit et non secundum ea procedit, in quo statim cadit a ratione demonstrativi; aut ea quae videntur prima assumit, et tunc statim cadit a demonstrationis ratione in proponendo. Merito ergo casus eius appellatur.” 6 secundum] *fo add. & exp. C.*

logisticam esse. Divisionem istam plenius in distinctione facultatum exequemur.

2. Dicitur autem ‘temptativus’ ab officio sive fine sui,¹ fit enim ad temptandum aliquem qui in aliqua disciplina profitetur se scientem. Sed cum haec causa appellationis solummodo conveniat illi temptativo qui fit ex principiis, qua ratione dicitur ille temptativus qui est ex communibus? Dicimus quidem quoniam magis proprie dicitur illa oratio temptativus syllogismus qui fit circa principia artium. Antiquitus enim circa haec sola fiebat experientia, nunc autem tantum in experiendo aliquem circa communia luctamur, ut in communibus, quod ideo fit quia omnes exercitantur magis in dialectica quae ex communibus quam in alia facultate, ideoque ad ea quae dialecticae considerationis sunt tota transfertur experientia.

3. Ex hiis patere potest quae sit materia eius. Cuiusdam² enim materia sunt communia, cuiusdam principia, cuiusdam apparentia principia. Haec itaque descriptio quam ponit in hoc loco assignanda est generaliter temptativo, ut una pars illius uni speciei, reliqua alii aptetur.

Legatur ergo hoc modo: dialecticae disputationes sunt quae syllogizant ex probabilibus, <2.165b4> temptativae vero disputationes sunt quae syllogizant ex hiis <quae> videntur respondenti, hoc ad speciem illam temptativi refertur quae syllogizat ex probabilibus alicui et communibus, et quae³ ex his quae necessarium est ei scire qui simulat se habere scientiam apparenter syllogizat, hoc ad aliam speciem temptativi spectat – ea quae necessarium est scire eum qui simulat se habere scientiam sunt principia artium; ex quo enim artem aliquam profitetur, cum totam artis inquisitionem in se gera<n>t ipsa eius⁴ principia, oportet ipsum aliquam eorum scientiam praetendere, <2.165b6> quemadmodum determinatum est,⁵ q.d. Temptativus ex communibus syllogizat, || ex principiis apparenter syllogizat, quemadmodum⁶ determinatum est in aliis. Ubi hoc sit determinatum manifestat sequens littera, quae dicit ipsum de dia-

84rA

1 Cf. Anon. Aurel. I, *Comm. SE*, 58: “Temptativus vero a fine dicitur.” 2 cuiusdam] huiusdam C. 3 quae] qui C. 4 eius] enim C. 5 quemadmodum determinatum est] *ferre quam de r’ C.* 6 quemadmodum] quam C.

lecticis et temptativis simul tractasse. [In]¹ Cum enim non nisi in Topicis docu<er>it inventionem vel exercitium dialecticarum orationum, aut ibi aut nu\\$/quam de temptativis interserit. Multa quidem in octavo ponuntur quae magis ad temptativam pertinent quam ad dialecticam, sed notandum quod licet utramque speciem temptativae in Topicis executus est, hic tantum illam quae imitando dialectici materiam ei propter sophisticae vicinitatem conformatur.

Potest aliter legi haec littera ut haec descriptio aptetur tantum uni speciei temptativae, videlicet speciei² quae ex principiis est. Sed cum huius quidem duae sint species, unam partem definitionis uni speciei, reliquam reliquae aptabimus, sic: temptativae disputationes sunt quae syllogizant ex his quae videntur respondententi, per hoc intellige illum temptativum qui peccat in materia, sumendo sc. apparentia principia, eo quod sc. videantur respondententi. Duplex enim est modus ostendendi per principia, sed apparentia falsa concedendo arguetur ignorantiae, si rationum sumantur vera principia ea negando inscientem manifestabis, et qui videtur syllogizare paralogizat. Aut ex hiis quae necessarium est ei scire qui simulat se habere scientiam i.e. ex principiis, per hoc intellige illum temptativum qui³ in materia non peccando formae rationem omittit.

Notanda est haec constructio⁴ quoniam frequenter duo †capitula† per defectum verbi proferuntur, ut⁵ tandem supponatur verbum tamquam debeat reddi utrique, cum tamen tantum alteri debeat aptari; et hoc verbum ‘syllogizat’ tantum primo †capitulo† reddendum est, cum tamen videatur ipsum debere reddi utrique. Simile in tertio Topicorum⁶ inve<ni>tur “utrum aut duum aut plurium magis eligendum etc.”, nam cum haec dictio ‘utrum’ praeponatur quasi reddenda utrique genitivo sequenti, alteri tantum illorum convenienter apponitur.

1 in] *lectio incerta* C. 2 speciei] pp'ei⁹ (= propter eius) C. 3 qui] quae C.
 4 constructio] *lectio incerta, fere constr*o C. 5 ut] et C. 6 Arist., *Tóp.* III.1.116a3, *ALV.1*: 50: “Utrum autem sit magis eligendum aut melius duum aut plurium”.

<2.165b7> LITIGIOSAE VERO

Quarto loco describuntur litigiosae disputationes. \Unde/ videndum est quid sit litigiosus syllogismus et quae eius materia et quae eius differentia ad temptativum.

1. Litigiosus ergo syllogismus est qui ex apparentibus vel apparenter syllogizat. Apparentium alia videntur propter imperitiam probabilia, cum non sint; alia propter sophisticam fallaciam implicitam. Ad ea quae ignorantia facit videri probabilia declinare debet temptator, ad ea quae propter fallaciam sophista.

2. Ex hac definitione tres sumuntur litigiosi syllogismi, nam alius ex apparentibus probabilibus <sylogizat, alius ex probabilibus apparenter syllogizat, alius ex apparentibus probabilibus> apparenter syllogizat. Primus peccat in materia et non in forma; secundus in forma et non in materia, tertius e[s]t in forma et in materia. Primus e[s]t sophisticus est syllogismus et syllogismus, secundus et tertius sophistici sunt syllogismi et non syllogismi.

Est autem litigiosus casus dialectici, nam cadit a ratione, i.e. a definitione illius, nam cum dialecticus semper sumat probabilia et syllogizet, sophisticus autem sumit probabilia et non syllogizat aut syllogizat et non sumit probabilia aut nec sumit probabilia nec syllogizat, ex his apparet quae sit natura litigiosi: est enim duplex, quandoque apparentia probabilia <sumit>, quandoque probabilia.

3. Consideranda est habitudo litigiosi ad temptativum. Horum ergo habitudo talis est quod ipsi² opposita sunt. Sed magis dubitatur de habitudine temptativi ad sophisticum, dicunt enim plerique quoniam excedentia et excessa sunt. Nos autem dicimus quoniam paria sunt sophisticus syllogismus et litigiosus syllogismus, sunt itaque temptativus et sophisticus opposita, ad quod quidem probandum nititur Aristoteles, sophisticus enim sophizat, i.e. decipit audientem, deceptio³ vero non manifestat ignorantem, quoniam secundum hanc etiam peritissimi falluntur; temptativus vero semper manifestat ignorantem. Non igitur sophisticus syllogismus temptativus est. Licet tamen idem dicamus esse litigiosum syllogismum et sophisticum, propter aliud tamen dicitur sophisticus, propter aliud

1 nec] non C. 2 ipsi] ipsa C. 3 deceptio - falluntur] cf. Arist., SE 8.169b27-29.

litigiosus. Nam sophisticus dicitur quia fit propter gloriam, litigiosus quia propter victoriam. Unde ut manifestius habeatur dictorum habitudo, generalius consideranda est, istorum sc. ad invicem: syllogismus demonstrativus, dialecticus syllogismus, temptativus syllogismus, litigiosus syllogismus, elenchus, sophisticus elenchus, sophisticus syllogismus, paralogismus, apparens syllogismus.

Demonstratio ergo sicut et dialecticus syllogismus ad syllogismum habet se quasi pars ad totum. Litigiosus syllogismus et temptativus ad syllogismum se habent ut excedentia¹ et excessa; de<h>incistarum specierum quaelibet alii opponitur. Elenchus ad syllogismum se habet ut pars et totum, ad unamquamque specierum ut excedens et excessum. Sophisticus elenchus ad syllogismum ut excedens et excessum se habet, ad demonstrativum et di||alecticum et temptativum ut² oppositum, ad litigiosum sive sophisticum syllogismum secundum quosdam ut inferius, secundum alios ut excedens et excessum. Sophistici syllogismi eadem est habitudo ad singula quae et litigiosi, quoniam paria sunt ista, ut prius³ dictum est.

Paralogismus syllogismo oppositum est, similiter et demonstrativo et dialectico et elencho, ad litigiosum vero et ad temptativum et ad sophisticum elenchum se habet ut excedens et excessum. Notandum autem quoniam hoc nomen per se sumptum generalem faciens privationem ex adiunctis restringitur, nam paralogismus demonstrativi soli demonstrativo, paralogismus dialectici soli dialectico, paralogismus simpliciter syllogismo <simpliciter> oppositum.

‘Apparens syllogismus’, haec appellatio, minus communiter et magis communiter accipitur. Quandoque enim dicitur apparens syllogismus qui videtur esse syllogismus⁴ et non est, et secundum hoc paria sunt paralogismus et apparens syllogismus; quandoque dicitur apparens syllogismus qui propter sophisticam fallaciam implicitam videtur esse syllogismus cum non sit, et secundum hoc apparens syllogismus inferius est ad litigiosum syllogismum.

Ex hiis apparet quoniam divisio haec syllogismorum “alius demonstrativus, alius dialecticus, alius temptativus, alius litigiosus” non est superioris ad inferiora. Si vero proposita divisione dicatur

1 excedentia] excidentia C. 2 ut] et C. 3 *Vide supra, ad 2.165b7.* 4 syllogismus] falsus C.

dividi hoc universale «disputatio», ut sit talis divisio “disputatio-
num alia demonstrativa, alia dialectica, alia temptativa,¹ alia sophi-
stica”, forsitan vere dici poterit quoniam sit² superioris per inferio-
ra, vel si etiam fiat sic divisio “modorum argumentandi alius est
modus argumentandi demonstrative, alius dialectice, alius tempta-
tive, alius sophisticæ”. Quod sit per opposita ex prius dictis videtur.

Quid tamen possit obici [possit] et aliter ad obiecta responderi
†alibi†³ dixisse sufficiat.

Lege litteram: Temptativæ disputationes sunt quæ ex principiis
paralogizant, litigiosæ vero disputationes sunt quæ syllogizant ex
his quæ videntur probabilia propter sophisticam fallaciam implici-
tam, non sunt autem probabilia.

Notandum quia hæc descriptio non potest aptari nisi uni speciei
litigiosi syllogismi, videlicet quæ habet peccatum in materia non
autem in forma syllogistica, nam cum aliæ duæ sint eius species,
alteri convenit non ex probabilibus syllogizare, alteri ex apparenti-
bus non syllogizare.

<2.165b8> De demonstrativis Post assignationem istarum specie-
rum definitionum, ne quis de eis sufficientiorem in hoc volumine
doctrinam expectet, ostendit se de tribus tractasse, ideoque tantum
restat de una illarum tractare, ergo pro ‘sed’ legatur, hoc modo: De-
monstrativæ orationes sunt quæ ex principiis sunt et dialecticæ
quæ ex probabilibus, ergo i.e. sed de demonstrativis orationibus in
Analyticis dictum est Posterioribus, ibi enim materia<m> demon-
strationum docet. De demonstrativo etiam quaedam docet in Prio-
ribus Analyticis, licet non videatur nisi generaliter syllogismorum
formam tractare.⁴

<2. 165b9> de dialecticis vero et temptativis dictum <est> in aliis,
videlicet in Topicis. Ecce manifeste innuit ubi temptativum docue-
rit. Nunc autem i.e. in proposito volumine dicemus de⁵ agonisticis
i.e. sophisticis⁶ syllogismis, et pro ‘sc.’ litigiosis, idem enim est liti-
giosus syllogismus et agonisticus et sophisticus.

1 temptativa] de(monstrativa) C, ut videtur. 2 sit] sic C. 3 alibi] lectio incerta; fere
aibi C. 4 tractare] tractasse C a.c. 5 de agonisticis] lin. subd. om. C. 6 sophi-
sticis] temptativis C.

<3.I65b12> PRIMUM ERGO

Praemissis hiis de quibus ut de primis natura erat agendum, de proposita materia incipit tractare. Perfectio autem huius disciplinae in duobus consistit: in instructione opponentis et instructione respondentis. Primum ergo docendum¹ est quibus adversarium debeamus impetere, deinde <quibus> adversantis iniurias possimus repellere.

Opponentem itaque hoc modo instruit: prius fines ad quas sophisticè disputanti tendendum sit demonstrat, deinde vias aperit quae ad metas ducunt propositas. Prius enim est volenti ire metam ad quam tendat praefigere, consequenter de via \de/ liberare, tertium est iam² aggredi propositum. Similiter disputanti primo occurrit metam disputationis praevidere, secundo³ inveniendum⁴ quo ad metam perveniat, tertium est in effectum ducere.

Sunt autem quinque metae ad quas sophista tendere solet: redargutio, falsum, inopinabile, soloecismus, nugatio. Immo, ut verius dicatur: apparens redargutio, apparens falsum, apparens inopinabile, apparens nugatio, apparens soloecismus. Sophista enim potius apparentiam appetit quam existentiam rei.

I. Est autem redargutio, cum aliquid conceditur, eius oppositi demonstratio. Differt autem redargutio a repugnantia, sive redargutus a repugnante, quoniam repugnans dicitur qui uno oppositorum concesso post aliquot interrogationes alterum sponte concedit indiscretus⁵ in recipiendo, redargutus vero proprie dicitur qui cum concesserit aliquid rationibus inductis eius oppositum cogitur concedere. Haec autem meta merito prima ponitur, quoniam maxime a sophistis⁶ appetitur.

II. Falsum hoc loco dicimus manifeste falsum et \non/ probabile. Quaedam enim falsa sunt quae tutius est quam vera concedere et sustinere facilius; huiusmodi non dicimus metas disputationum.

III. Inopinabile est quod extra omnium vel plurium opinionem est. Differt autem || falsum ab inopinabili quantum verum a probabili, nam falsum a re ipsa, inopinabile ab opinione iudicium sumit.

1 docendum] *an* dicendum *scribendum?*

2 iam] non C.

3 secundo] secundum

C. 4 inveniendum] in()dum C.

5 indiscretus] est (*vel et*) discretus C *a.c.*

6 sophistis] singulis C.

Quodlibet autem falsum, quodlibet inopinabile ad quod ducitur respondens, dicimus interrogantis metam esse, non falsum simpliciter, non inopinabile. Secundum hoc ergo plures erunt metae quam quinque, sed non plura metarum genera; licet tamen secundum¹ antiquae veritatis similitudinem dici possit quoniam hoc falsum et illud falsum sint una meta, nec tamen unum aliquid. Licet [[tamen quandoque]] \autem/ idem verum sit et inopinabile, et inopinabile dicatur meta sophistae, non tamen verum metam eius oportet dicere, non enim proponit respondentem ducere ad illud quia est verum sed potius quia est inopinabile.

IV Soloecismus autem est incongruitas locutionis vel secundum vocem \vel/ secundum intellectum. Secundum vocem ut ‘Albus res currit’, secundum intellectum ut ‘Homo qui <ir>rationalis² est disputat’. Non enim congruus ab auditore intellectus ex hac dictionum coniunctione concipitur.

V Nugatio autem est eiusdem secundum vocem vel intellectum repetitio sine commoditate et necessitate. Ideo dico “commoditate” quoniam propter amplificationem laudis vel vituperii commodum est quandoque aliquid repetere, ut ‘Magnus³ poeta Vergilius fuit, magnus poeta Vergilius fuit!’; necessitate enim fit repetitio dictorum ut non intelligente discipulo ex semel dictis. Secundum vocem fit repetitio ut hic ‘Homo est homo’; secundum intellectum ut ‘Homo est rationalis’. Intellectûs autem quandoque repetitio comitatur et repetitionem vocis, ut in primo exemplo, quandoque sine vocis repetitione, ut in secundo exemplo; quandoque vocis repetitio sine aliqua intellectus geminatione, ut ‘Sex sunt duo et duo et duo’. Ex nugatione tamen secundum intellectum semper poterit quis duci ad nugationem secundum vocem, et non convertitur.

Nec est praetereundum quod dicunt quidam non esse nugationem nisi ex eadem parte orationis fiat geminatio vocis vel intellectus. Nam geminatio vocis sive ex eadem parte orationis sive ex diversis sine commoditate et necessitate locutionem faci[a]t nugatoriam ut ‘Homo est homo’: fatuas enim huiusmodi veritates

¹ secundum - similitudinem] *haec quamvis non intelligam, corrupta esse non puto.*

² <ir>rationalis] *si coniectura nostra minus placet, rugibilis vel rudibilis vel hinnibilis scribas.* ³ Magnus etc.] Priscianus, *Institutiones grammaticae* XVII.1.3.

esse iudicamus. Non sic enim iudicamus de nugatione secundum intellectum facta ex diversis orationis partibus, non enim nugatio est huiusmodi locutio ‘Homo est rationalis’.

Differt autem a nugatione soloecismus quoniam soloecismus est incongruitas locutionis sine repetitione, nugatio vero plerumque incongruitas ex repetitione proveniens.

Continuatio: Quia prius est metam praefigere quam viam qua ad metam pervenitur considerare, <3.165b12> ergo primum sumendum¹ quot coniectant i.e. ad quot coniecturaliter tendunt, sc. veri similiter. Recte dicitur ‘coniecturaliter’,² quoniam sophistae non appetunt redarguere sed magis coniecturaliter, sc. apparenter, redarguere, qui in disputationibus decertant et corrixantur oblatrando respondentes, hii autem sunt sophistae, qui magis causa victoriae et³ gloriae litigiosam⁴ constituunt quam causa scientiae disputationem.

<3.165b13> Sunt ergo quinque haec † numerum † intellige: redargutio, falsum, inopinabile, soloecismus, [nugatio] et quantum est facere eum nugari qui contra agit i.e. respondentem, q.d. Quinta meta est nugatio. Et quia hoc magis ignotum videbatur quam aliquid aliorum, iccirco illud exponit dicens hoc autem i.e. facere nugari respondentem est cogere eum dicere idem frequenter sine commoditate et necessitate, idem, dico, vel repetendo voces vel intellectum prius sumptae orationis.

<3.165b17> aut quod Quia redargutio potius meta est dialectici quam sophistae, non enim appetit sophista redarguere sed apparenter redarguere,⁵ ideo statim subdit prius dictorum correctionem.

Et hoc est: Dixi redargutionem et falsum metam esse sophistae, aut[em], \ut/ verius dici potest, metam sophistae esse <3.165b17> quod non sit aliquod istorum sed quod videatur esse singulum horum, ut apparentem redargutionem, apparens falsum, apparens⁶ inopinabile et sic de⁷ reliquis. Nam maxime volunt videri. Duorum

1 sumendum] o. di vel sim. C. 2 coniecturaliter] sc. apparenter re *add. & del.* C (cf. sc. apparenter redarguere *post* coniecturaliter *paullo infra*). 3 et] quam C. 4 litigiosam] litigiosum C. 5 redarguere] redargutione C a.c. 6 apparens] apparentis C a.c. 7 de C p.c.] *nescioquid* C a.c..

praemissorum causam subiungit, videlicet quare metarum assignationem mutaverit, et quare ordinem talem in eorum enumeratione servaverit, q.d. Merito dixi metam eorum esse non redargutionem sed apparentem redargutionem, nam sophistae maxime volunt videri redarguentes;¹ sive enim redarguant sive non, nihil quaerunt nisi videri redarguere. Merito etiam primum² inter fines sophisticae disputationis³ posui apparente<m> redargutionem, nam maxime volunt videri⁴ redarguentes; licet enim alios fines assequi desiderent, magis tamen hunc quam aliorum aliquem adoptant.

<3.165b19> Secundum autem Primum est apparere redarguere, secundum autem i.e. secundus finis, qui\|a/ magis post alium exoptatus est, falsum aliquid monstrare – tale, dico, falsum quod improbabile sit; tertium est ducere respondentem ad hoc quod est praeter opinionem plurium; quartum vero est facere uti soloecismo, et hoc exponit cum subdit hoc autem i.e. facere uti soloecismo est facere ex oratione i.e. per orationis, sc. argumentationis, coactionem respondentem barbarizare i.e. corrupte loqui secundum locutionem i.e. secundum <in>convenientem iuncturam dictionum in locutione considera||tam ex dissimilitudine accidentium. Sed secundum hoc non definitur nisi una species soloecismi, videlicet quae attenditur in voce, ideoque aliter poterit exponi, ut clare accipiatur barbarizare secundum locutionem pro peccare in voce et peccare in intellectu, utroque enim modo locutio redditur⁵ incongrua, et quando in ea dictiones inconvenienter⁶ iunguntur secundum earum accidentia, et quando dictionibus convenienter coniunctis intellectus tamen redditur incongruus.

84vB

<3.165b22> Ultimum autem est i.e. ultima meta est frequenter idem dicere. Videri, inquam, hoc facere, adhuc⁷ ultimus finis est sophistae.

Ex hac additione⁸ vel quasi dictorum quadam correctione videtur Aristoteles praedictos fines a sophisticis alienasse disputationibus, cum tamen videatur multotiens praedictos fines assequi sophi-

1 redarguentes] ce. C. 2 primum] primam C. 3 disputationis] disputationes C.
 4 videri] au. C. 5 redditur] reddatur C. 6 inconvenienter] incontinue C.
 7 adhuc] ad hoc C. 8 additione] addictione C a.c.

sta sicut et dialecticus. Quandoque enim redarguit, quandoque ad falsum ducit, quandoque ad inopinabile, quandoque ad soloecismum, quandoque ad nugationem. Aut ergo non omne illud finis eius erit quod in disputatione pro fine assequitur, aut ista fines eius dicuntur.

Ad hoc dicunt quidam quoniam eiusdem disputationis fines sunt vel qui primo assignantur vel qui ultimo, sed secundum aliud et aliud. Nam cum eadem sit disputatio sophistica et litigiosa, secundum quod sophistica est, ad gloriam est et non contendit ad redargutionem \sed tantum ad apparentiam; secundum quod litigiosa est, ad victoriam est et contendit/ vel ad falsum vel ad aliquod illorum quinque. Sufficenter ergo primo litigiosae, secundo sophisticae disputationi fines assignati sunt.

Alii dicunt nec hic nec ibi sufficienter assignatos esse fines, sed ex hic et ibi dictis sufficienter posse colligi. Primam enim metam constituunt redargutionem vel apparentem redargutionem, secundam falsum vel apparens falsum et sic de reliquis, ut primi et secundi sub disiunctione sumantur.

Alii autem primos omnino separandos esse a sophista, ita ut non dicantur fines illius. Licet enim quandoque eos assequamur, hoc tamen non ex intentione nec ex effectu sophisticae argumentationis assequimur.

<4.165b23> MODI AUTEM Distinctionem metarum ordine congruo sequitur¹ locorum sophisticorum consideratio. Sophisticae enim fallaciae vi/ae sunt per quas ad has metas ducitur respondens. Fallacia enim, ut prius dictum est,² dicitur cum deceptio, tum causa deceptionis ex loco sophistico progrediens. Harum autem unam generalem facit distinctionem per duo membra proposita, nam alia est in dictione,³ alia extra dictionem. In dictione dicitur esse fallacia quae ex aliqua dictionum proprietate intrinseca vel extrinseca vel orationum⁴ sumitur, ut aequivocatio ex significatione dictionum, amphibologia ex significatione orationum, quae est earum proprietas intrinseca; compositio et divisio ex quadam orationum proprietate fallunt, videlicet ex similitudine propositionum sub eadem forma vocis sumptarum; fallacia secundum accentum⁵ et ea quae est secundum figuram dictionis ex extrinseca vocum proprietate sumuntur,⁶ accentu sc. et terminatione vel similium accidentium participatione. Extra dictionem dicuntur esse illae fallaciae quae magis ex rerum quam dictionum oriuntur proprietatibus, ut fallacia secundum accidens multotiens ex proprietatibus diversis artificio et natura comparatis.

Et hoc est: Metae sunt quinque, <4.165b23> modi autem arguendi i.e. cogendi ad has metas sunt duo.

Vel sic: Modi arguendi i.e. redarguendi sunt duo, loci enim isti quos primo assignat proprii sunt apparentis redargutionis; unde primo horum distinctionem, in fine huius libri alios locos addit proprios aliarum metarum. Quare autem isti loci proprii dicantur redargutionis, cum etiam ad alios fines facere videantur, suo⁷ loco determinabitur.

<4.165b23> Nam significatio est subdivisionis, q.d. Duo sunt modi principales, et sub utroque plures modi continentur, nam alii quidem sunt secundum dictionem, qui ex proprietatibus dictionum sumuntur, alii extra dictionem, qui secundum rerum⁸ naturas attenduntur.

1 sequitur] [[c]]sequitur C. 2 Sc. in prooemio, §3.1. 3 in dictione] inductione C a.c. 4 orationum] non add. & del. C. 5 accentum] accidens C a.c. 6 sumuntur] sumitur C. 7 suo loco] vide infra, ad 12.172b9. 8 rerum] materias add. & del. C.

<4.165b24> Sunt autem Numerum ponit eorum quae faciunt fallaciam secundum dictionem, q.d. Modorum arguendi alii sunt secundum locutionem, alii non, sunt autem ea quae faciunt phantasiam i.e. verae et necessariae illationis apparentiam sex numero, et statim quae sunt illa sex ostendit per hoc quod subdit Sunt autem haec aequivocatio etc.

Q. Quaeritur quare primo de fallaciis quae sunt in dictione tractet quam de aliis quae sunt extra dictionem, cum illae ex rerum proprietatibus, istae ex dictionum natura sumantur, res autem sint digniores vocabulis.

S. Ad hoc potest dici¹ quoniam fallaciae illae quae dicuntur esse secundum dictionem quasi ab habitu² habent appellationem, illae autem quae dicuntur esse extra dictionem quasi a privatione, \nam esse in dictione quasi habitus est, esse extra dictionem est quasi privatio. Prior autem est habitus privatione, / ideoque priores sunt fallaciae quibus haec appellatio convenit quam illae quibus illa; quare prius tractandae. Item sciri non posset quid esset fallacias esse extra dictionem || nisi sciretur quid esset fallacias esse in dictione.

<4.165b27> Huius autem fides Sex dixerat esse fallacias in dictione, et quae essent illae propriis et distinctis ostendit appellationibus. Quod autem istae solae sint in dictione dupliciter probari posse dicit, inductione videlicet et syllogistice, sed nec inductionem format nec syllogismum.

Inductione autem sic potest probari: haec fallacia in dictione³ est aliqua istarum sex, et illa et tertia et quarta et quinta et sic de multis aliis, ergo omnis fallacia in dictione est aliqua istarum sex, cum non possit ferri instantia. Cum enim in omnibus particularibus aliquo modo se habeat vel etiam in pluribus, etsi non in omnibus, necessarium est concedere ita esse in omnibus vel ferre instantiam.

Sed quoniam inductio minus⁴ firma argumentatio est, innititur enim magis probabilitati quam necessitati, iccirco non sufficit inductiva probatio nisi et fides adhibeatur syllogistica.

1 dici] dico C a.c. 2 habitu] auditu C a.c. 3 in dictione] inductione C a.c.
4 minus] nimis C.

Potest itaque hoc syllogismo ita probari, quem ponit Alexander in commento:¹ Omnia quae non eadem eisdem nominibus et orationibus significantur sex modis contingit fieri; sed omnis fallacia in dictione fit secundum quod non eadem eisdem nominibus et orationibus significantur, ergo omnem fallaciam in dictione his sex modis contingit fieri. Non eadem significari eisdem nominibus et orationibus est diversa illis significari, omnis ergo fallacia facta secundum quod non eadem eisdem nominibus et orationibus significantur [in] aliquo[rum] istorum sex modorum fit, quoniam omnis quae fit secundum diversas eiusdem nominis vel orationis significationes aliquo istorum sex modorum fit.

At secundum hanc expositionem assumptio falsa videtur. Non enim omnis fallacia in dictione fit <per> eiusdem nominis vel orationis diversas significationes, quoniam tunc omnis esset² aequivocatio vel amphibologia. Quare non omnis fallacia fit in dictione secundum quod non eadem eodem nomine et³ oratione significamus.

Ideo notandum est quot sint significationes huius orationis ‘multipliciter dici’, ut, cum similiter se habeant ista ‘multipliciter dici’ ‘non eadem⁴ eisdem nominibus vel orationibus significari’, expositis significationibus †unius⁵ non liceat posse inveniri in aliquo†. Tripliciter accipitur haec oratio ‘multipliciter dici’:

Quandoque sic ut ‘multipliciter dici’ sit “eadem voce vel sub eadem vocis forma plura significari vel videri significari”, et secundum hoc omnis fallacia in dictione <fit> secundum multipliciter dictum, quoniam aequivocatio et amphibologia fit secundum quod eadem voce plura significantur, compositio et divisio secundum quod sub eadem forma vocis plura significantur, nam cum oratio composita sit oratio secundum significationem differens a divisa, secundum vocis formam eadem est illi, et ideo indifferenter ab indiscretis una \pro altera/ conceditur, ut haec fallacia sit secundum quod sub eadem prolotionis forma diversis diversa significantur prolotionibus; similiter et fallacia accentus⁶ fit secundum quod vel diversae dictiones sub eadem vocis forma vel dictio et oratio pro-

1 “Alexander”, SE 165b27.A.5, Ebbesen 1981: 2.399-401. 2 esset] or(ati)o C. 3 et] an vel scribendum? 4 eadem] esse C. 5 unius- aliquo] fort. omnes non liqueat posse inveniri in aliquo scribendum. 6 accentus] accidentis C.

feruntur; fallacia secundum figuram dictionis fit secundum quod eadem voce plura videntur significari, nam cum hoc verbum ‘operari’ unum habeat significare, sc. actionem, ex similitudine quam habet ad passiva videtur aliud significare et ita videtur duo significare.

¶ Aliam habet acceptionem haec oratio in qua idem est ‘multipliciter dici’ quod “eadem voce plura significari/ vel videri [[plura]] significari”,¹ et sic a multiplicitate compositio [[et]], divisio, accentus excluduntur.

Tertiam habet acceptionem in qua idem est quod “eadem voce plura significari”, et sic tantum fallaciae secundum aequivocationem et amphibologiam secundum multipliciter fiunt.

Tot modis accipienda est haec oratio ‘non eadem eisdem nominibus et orationibus significari’, sed etsi ipsa forsitan ex vi sua tot modis accipi [non] possit, cum tamen Auctor dixit “Omnis fallacia in dictione fit in eo quod non eadem eisdem nominibus et orationibus significantur” dicere voluit, vel per dictum intelligi, “Omnis fallacia in dictione fit secundum quod eisdem nominibus et orationibus, vel apparentibus eisdem, plura significantur vel videntur significari.”

Patens est ergo veritas maioris syllogismi †maioris² etiam†. Sic potest³ ad utramque probandam syllogismus induci: ad minorem iste ‘Omnis malitia⁴ prolotionis fit secundum quod non eadem eisdem nominibus et orationibus significantur, sed omnis fallacia in dictione fit secundum malitiam prolotionis, ergo omnis fallacia⁵ in dictione fit secundum quod non eadem eisdem nominibus et orationibus significamus’.

85rB Maior propositio probatur sic, sumpto pro hac oratione ‘non eadem eisdem nominibus et orationibus significantur’ haec ‘duplex nomine vel oratione’: ‘Omnis oratio quae fit secundum duplex nomine vel oratione fit secundum duplex actu vel potentiâ vel phantasiâ, sed omnis fallacia quae fit secundum duplex actu vel potentiâ vel phantasiâ aliquo[rum] istorum sex modorum fit, ergo om-

1 significari] significare cum i supra e secundo addita C. 2 maioris etiam. Sic aut <et> minoris etiam. Sic aut [maioris]. Etiam sic scribendum videtur. 3 potest] unam litteram ante hoc verbum deletam habet C. 4 malitia] malatia C. 5 fallacia] malitia C.

nis fallacia quae fit secundum duplex nomine vel oratione fit aliquo istorum sex modorum' [fit].

'Duplex actu' referri debet ad aequivocationem et amphibologiam, 'duplex potentiâ' ad compositionem et divisionem et accentum, 'duplex phantasiâ' ad figuram dictionis. Prima duo sunt secundum duplex actu, quoniam cum profert aliquis orationem plura significantem ex nominis aequivocatione vel constructionum diversitate, actualiter plura significat propositione prolata,¹ nam etiam plura quasi ab eo dicta a² diversis audientibus intelliguntur.³ Compositio vero⁴ fit secundum duplex potentiâ, quoniam cum aliquis profert alterutram duarum propositionum sub eadem vocis forma⁵ latentium non plura dici<t> nec plura ex propositione prolata facit intelligi, ideoque non est ibi multiplicitas actu; sed quoniam forma vocis ad duas propositiones potest accommodari, et ita ad duo significanda, ideo dicitur ibi esse multiplicitas potentiâ. Idem de accentus fallacia intellige. Figura dictionis dicitur secundum duplex phantasiâ, i.e. apparentiâ, quia⁶ ex consimili figuratione dictionis cum dictione vide[a]tur dictio plura significare, cum tamen nec plura significet nec ad plura significanda possit accommodari nisi alia fiat institutio. Prima duo determinatione indigent, sc. ut determinate propositio plura significans ad unam suarum significatorum applicetur. Tertium⁷ indiget divisione, ut duorum sc. sub una forma vo\ci/s prolatorum unum separetur⁸ ab altero, ne propter similitudinem indifferenter unum pro altero recipiatur.⁹ Ultimum indiget similis exempli inductione.

†Earum¹⁰ habens† inductionem et syllogismum et propositiones syllogismi evidenter probatas. Continuatio: Dixi tantum has sex fallacias in dictione, <4.165b27> huius autem fides sc. quod tantum haec sex fallaciae sint in dictione, est et ea fides quae est per inductionem,

1 prolata] probata C. 2 a diversis] adversis C. 3 intelliguntur] intelligantur C. 4 vero] *aut* et divisio *addendum aut* compositio *per breviliquium pro* compositio et divisio *stare putandum*. 5 forma latentium] formam habentium C. 6 quia] quam C. 7 tertium indiget] tria indigent C. 8 separetur] separatur C. 9 recipiatur] accipiatur C *a.c* 10 Earum habens] Iam habes *vel sim. scribendum videtur*.

et sylogismus est fides huius, i.e. factivus fidei huius,¹ unde effectum² causae attribuit.

<4.165b28> si quis sumatur alius. Commentator⁴ sic legit: Syllogismus, dico, est huius rei fides si quis alius syllogismus sumatur,⁵ i.e. si sumantur tres syllogismi ad hoc probandum, unus principalis, duo autem syllogismi qui ad probandas propositiones principalis syllogismi inducantur,⁶ quoniam ad hanc pluralitatem notandam “alius” dixit et non “alter”, ut plures quam duos sumendos esse daret intelligi.

Vel sic potest legi: Inductive dico et syllogistice hoc posse probari si quis sumatur alius modus arguendi a praedictis, q.d. Si dicat quis alios⁷ esse modos arguendi in dictione a praedictis, facile cum inductione tum syllogistice potest probari quod non sint alii.

<4.165b28> et quoniam Q.d.: Et hoc syllogistice potest probari quoniam non significamus idem eisdem nominibus et orationibus i.e. sumendo hoc pro medio ‘non eadem eisdem nominibus et orationibus significamus’ ut faciamus maiorem propositionem ‘Omnis fallacia facta in eo quod non eadem eisdem nominibus et orationibus significamus hiis sex modis fit’, et per hoc dedit Alexander⁸ materiam trium syllogismorum extra sumptorum.

1 huius] unum *vel* verum *vel sim. add. & del.* C. 2 effectum] effectus C. 3 si] . f. (= scilicet) C. 4 “Alexander”, SE 165b27.A.5, Ebbesen 1981: 2.400-1. 5 sumatur] *lin. subd. om.* C. 6 inducantur] *fort. inducuntur scribendum.* 7 alios] alius C. 7 dedit Alexander] d’ d’ Alexandro C.

<4.165b30> 'SUNT AUTEM SECUNDUM AEQUIVOCATIONEM

Postquam ostensum est quot sunt fallaciae in dictione et quod tot sunt nec plures nec pauciores probatum est, de fallaciis agit ordine congruo, prius de eis quae secundum dictionem fiunt quam de hiis quae extra. Causa autem superius assignata est quae a ratione appellationis sumpta est. Alia etiam poterit assignari, quoniam sc. cum quaedam fallaciae fiant ex proprietate dictionum, quaedam ex rerum proprietatibus, illae quae secundum dictionem fiunt magis ad alios fiunt quoniam ad alios decipiendos magis sunt necessariae; illae autem quae secundum rerum proprietatem fiunt secum agentes fallunt; per illas gloria et victoria comparatur, per has propria inscitia manifestatur. Frequentius autem cum aliis agimus quam nobiscum, unde usus illarum magis est necessarius quam istarum, ideoque plus tractandae sunt.

De aequivocatione prius agit, quoniam locus ille publicissimus est et aptissimus est. Quoniam etiam aequivocatio in significatione dictionis, amphibologia in significatione orationis attenditur, dictio autem prior est oratione, ideo haec fallacia prior est amphibologiâ. Quare autem illae duae priores sunt, in sequenti determinabitur.

Quoniam autem ab Aristotele non nisi exempla de hac fallacia supponuntur, a nobis dicatur quid sit aequivocatio, quid fallacia secundum aequivocationem, quot modis habeat fieri.

1. Aequivocatio² est multiplicitas dictionis plura significantis ex diversis institutionibus. "Multiplicitas dictionis" dico ad differentiam multiplicatis orationis, quae amphibologia, non aequivocatio, debet dici. "Plura significantis" || dico³ ad differentiam⁴ quarundam dictionum quae, etsi ex diversis adiunctis multipliciter contra-

85vA

1 SUNT AUTEM - 86vB semper praesentis temporis retinent significationem in *CIMAGL* 67 (1997) 133-140 edidi.

2 Aequivocatio - institutionibus] *Hanc definitionem inter alias memorat et comprobat Anonymus Aurelianensis I, Comm. SE, 85, addit autem, ut noster, aequivocationem in hac iunctura 'fallacia aequivocationis' latius accipi. Similis definitio similisque nota de lata acceptione in Tractatu Anagnino VI, LM II.2: 327. Cf. etiam Fallaciae Londinenses, LM II.2: 648.*

3 dico] dicam C.

4 differentiam] diversam C a. c.

hant, non tamen plura significare dicuntur; ut hoc nomen ‘sanum’, cum unum \solum/ principaliter habeat significare, quandoque ex adiuncto significat effectum sanitatis ut ‘Medicina² est sana’, quandoque conservativum sanitatis ut ‘Diaeta haec sana est’, quandoque significativum sanitatis ut ‘***³ haec sana est’ vel ‘Urina sana est’. “Ex diversa institutione” appono ad differentiam quarundam dictionum quae ex demonstratione vel relatione plura significant, ut pronomina; quia enim hoc habent ex una institutione facta in primaria earum⁴ impositione, iccirco aequivoca dici non debent.

2. Largius autem accipitur hoc nomen ‘aequivocatio’ cum dicitur aliquid esse fallacia aequivocationis. Dicitur enim fallacia aequivocationis quae provenit tum ex multiplicitate vocis plura significantis simpliciter, cum ex multiplicitate vocis \significantis/ plura ex adiunctis et non simpliciter, cum etiam ex diversis eiusdem vocis consignificationibus.⁵ Item, tam illa fallacia quam facit dictio plura significans ex diversis institutionibus quam illa quam facit dictio plura significans ex demonstratione vel relatione dicitur fallacia aequivocationis.

3. Ex hiis ergo colligimus quinque modis fieri hanc fallaciam.⁶

I. Primum modum facit dictio plura significans ex diversis institutionibus, ut hic ‘Omnis canis est latrabile animal, quaedam marina⁷ belua est canis, ergo quaedam marina belua est latrabile animal’.

II. Secundum modum facit dictio plura significans ex⁸ adiunctis et non principaliter: ‘Omne sanum est animal, quidam cibus est sanus, ergo quidam cibus et animal’; ‘Omne quod⁹ ridet est homo, pratum ridet, ergo pratum est homo’. Ad hunc modum reducendae sunt illae orationes in quibus appellatio generalis nominis variata

1 ut hoc nomen ‘sanum’ etc.] Cf. Arist., *Top.* I.15.106b35-36, *ALV*.1: 24: “sanativum dicitur hoc quidem sanitatis effectivum illud autem conservativum illud vero significativum”. *Exempla ex Alex.*, *Top. ad loc.*, *CAG* 2.2: 104.29-105.2, *petita*: “ὕγιεινὸν λέγεται τὸ μὲν ὡς ποιητικὸν ὑγείας, ὡς φάρμακον, τὸ δὲ φυλακτικόν, ὡς διαίτα, τὸ δὲ σημαντικόν, ὡς χρῶμα, σφυγμός, εὐπνοια, οὖρα”. Cf. *praefationem*, §6.2. 2 medicina] mediana C a.c. 3 ***] *spat. vac.* 15-20 *litt. reliquit* C; *exemplum deperditum fortasse translatio eius quod est* εὐπνοια *fuit.* 4 earum] [[eorum]] \earum/ C. 5 consignificationibus] consignantibus C a.c. 6 *Idem quinque modi in Fallacis Parvipontanis*, *LM* I.555-560, *nisi quod nostri quartus ibi quintus et nostri quintus ibi quartus est.* 7 marina] magna C a.c. 8 ex] diversis institutionibus ut hic omnis canis *add. et del.* C. 9 quod] ridet C a.c.

[[est]] ex adiunctione verbi praesentis et praeteriti vel futuri deceptionem facit, ut hic ‘Quodcumque animal est rationale, heri fuit rationale †et econverso†, omne animal est rationale, ergo omne animal heri fuit rationale’. Similiter ‘Quicumque phoenix fuit vel non fuit est vel non est †et econverso†, omnis phoenix fuit vel non fuit, ergo omnis phoenix est vel non est’. Huiusmodi quidem¹ nomina cum verbis praeteriti temporis iuncta habent appellationem pertinentem ad ea quae et sunt et fuerunt, iuncta cum verbis praesentis temporis pertinent tantum ad ea quae sunt, iuncta cum verbis futuri temporis ad omnia ea quae et sunt et erunt. Unde non conceditur quod omnis homo differet ab Antichristo.

III. Tertius modus huius fallaciae fit ex consignificationibus diversis eiusdem dictionis, ut hic: ‘Laborans sanabatur et sanus, ergo laborans sanus² est’; nam haec dictio ‘laborans’ iuncta³ cum verbo praeteriti temporis praeteritum consignificat, iuncta cum verbo praesentis temporis praesens videtur consignificare. Sed notandum quod in huiusmodi locutionibus ‘Aliquis laborans sanabatur’ haec dictio ‘laborans’ non ponitur ad supponendum locutioni aliquid sed ad verbi determinationem.

IV. Quartum modum facit dictio diversa significans ex diversa demonstratione, ut hic ‘Hoc est falsum Socratem esse animal si Socrates⁴ est substantia, unde falsum⁵ est Socratem esse animal, ergo illud est falsum si Socrates est substantia.’ In prima quidem propositione potest ad diversa fieri demonstratio propter ‘hoc’ pro/nomen ibi positum, nam et ad dictum hypotheticae et ad consequens illius.

V. Quinto modo fit haec fallacia quando decipit dictio diversa significans ex diversa relatione, ut hic ‘Socrates est <animal> rationale vel irrationale quod est asinus, ergo Socrates est animal quod est asinus’, nam in prima propositione potest per hoc nomen ‘quod’ fieri⁶ relatio ad hoc ‘vel irrationale’, ut distinguantur termini isti ‘rationale’ ‘irrationale quod est asinus’, et secundum hoc vera est locutio. Similiter hic decipit diversa relatio et soloecismus infert ‘Socrates est rationale vel irrationale quod est homo’.

1 quidem] quidam C. 2 sanus] sanum C. 3 iuncta] iter. C. 4 Socratem – Socrates] idem – idem C a.c. 5 falsum] solum C. 6 fieri] ferri C.

Possunt autem illi modi fieri circa omnes partes orationis, non omnes tamen.

1. Secundum nomen quidem quolibet¹ istorum modorum potest fieri deceptio. Primo sic: 'Omnis leo est rugibile animal, sed iste homo est Leo, ergo est rugibile animal'. Secundo sic: 'Omne universale praedicatur de pluribus, hoc problema est universale, ergo praedicatur de pluribus.' Tertio sic: 'Ista duo sunt aliqua viginti, omnia viginti sunt plura quam duo, ergo ista duo sunt plura quam duo'; vel sic: 'Iste asinus est res risibilis, omnis res risibilis est homo, ergo iste asinus est homo' – diversa consignificat haec dictio 'risibilis' ex coincidentia diversorum casuum in eadem voce. Quarto modo sic: 'Solus Socrates est talis, ergo Plato non est talis' facta demonstratione ad aliud. Quinto modo sic: 'Solus Socrates est affectus albedine vel nigredine qua aethiops est affectus, ergo est affectus colore quo aethiops est affectus'.

2. In verbis et participiis tantum tribus \primis/ modis accidit fallere eo quod ipsa careant demonstratione et relatione.

2.1 In verbo primo modo sic: 'Quae\cum/que leguntur scribuntur, sed hii flores leguntur, ergo scribuntur'. Secundo modo sic: 'Quicumque volat pennas habet, sed sagitta volat, ergo habet pennas'. Tertio sic: 'Verum est grammaticum et musicum esse Socratem, ergo gram||maticum et musicum sunt Socrates' – videtur enim quod infinitivus modus habeat consignificationem et pluralis et singularis numeri, unde potest in utrumque resolvi. Similem fallaciam assignant quidam huic paralogismo 'Socratem legere et ¶c et¶ erit verum, ergo Socratem legere erit verum'.

2.2 In participio primo modo contingit aliquem decipi sic: 'Omnes legentes aliqua sunt loquentes, sed isti sunt legentes flores, ergo sunt loquentes'. Secundo modo sic: 'Omne currens pedes habet, fluvius est currens, ergo habet pedes', 'Isti vident legentes, quicumque vident sunt, ergo isti sunt legentes'.

3. In pronomibus duobus ultimis modis. Quarto sic: 'Tantum Socrates est iste homo, ergo Plato non est iste homo'. Quinto sic: 'Solus Socrates est id quod ipse est, ergo Plato non est id quod ipse est', vel sic: 'Quicquid vere dicitur de Caesare, dicitur de aliquo; sed

1 quolibet] quodlibet C a.c.

hoc vere dicitur de Caesare, ipsum non esse; ergo vere dicitur de aliquo ipsum non esse.’

4. In adverbiiis primo modo et secundo et quarto <et> quinto accidit fieri paralogismos. Primo modo sic: ‘Altera’ istarum boum pariet antea, ergo non pariet posterius’. Secundo modo sic: ‘Iste homo bene obiit, ergo bene vixit’; similiter ‘Iste male cantat, ergo male loquitur’, ‘Iste bene percussit illum, ergo bene aliquid fecit’. Quarto sic: ‘Socrates est citra Secanam, ergo Socrates non est ultra Secanam’ – non est necessarium propter diversam demonstrationem adverbiorum. Quinto modo sic: ‘Socrates fuit albus vel niger aliquando quando Plato fuit albus, ergo fuit coloratus aliquando quando Plato fuit albus’.

5. In praepositionibus <fit> fallacia tertio modo frequentissime, et idem in illis est paralogismos fieri tertio modo et secundo; ex diversis enim consignificationibus praepositionum fit fallacia quando fit ex diversis significationibus secundum adiuncta constructis, ut si dicam ‘Hac interrogatione tantum quaeritur de qualitate, ergo non quaeritur de Socrate’, vel sic: ‘Iste homo est de Anglia, ergo est de terra’.

6. In coniunctionibus similiter fit fallacia ex diversis significationibus, ut ‘si’ quandoque confirmationem, quandoque dubitationem consignificat, [[et]]\u/nde si sumatur significatio una pro alia, facile poterit quis decipi.

Continuatio. Aequivocatio prima est fallaciarum in dictione, <4.165b30> sunt autem secundum aequivocationem huiusmodi orationes i.e. argumentationes. Oratio ab Aristotele tripliciter dicitur, <dicitur> enim oratio disputatio, dicitur item oratio argumentatio, dicitur item oratio vox² significativa ad placitum cuius aliquid partium extra significat. Hic autem dicitur oratio argumentatio. Oratio illa secundum aequivocationem dicitur esse in qua aequivocatio deceptionem facit.

<4.165b31> Ut quoniam discunt scientes i.e. ut illa argumentatio

1 altera – posterius] Cf. Arist., *SE* 33.182b17-18. 2 vox – significat] Cf. Arist., *Int.* 4.16b26-27 (*AL* II.1: 7): “Oratio autem est vox significativa cuius partium aliquid significativum est separatum” & Boeth., *Syll. Cat.* I, p. 13 Thörnqvist (*PL* 64: 797A): “Oratio est vox designativa ad placitum, cuius partes aliquid extra significant.”

qua probatur quoniam scientes discunt, illa inquam secundum aequivocationem est, est enim aequivocum hoc verbum ‘discere’, ‘discere’ enim secundum unam significationem est intelligere utentem disciplina, secundum aliam idem est quod accipere disciplinam a docente. Fit ergo paralogismus sic: ‘Grammatici discunt, omnes grammatici sunt scientes, ergo scientes discunt’. Conclusio quidem vera est secundum eandem significationem huius verbi ‘discunt’ secundum quam propositio vera est, falsa autem secundum eandem secundum quam propositio est falsa.

<4.165b32> Nam Dico quod scientes discunt, nam grammatici discunt secundum os, i.e. ita discunt quod intelligunt ore prolata, et cum omnes grammatici sint scientes oportet concedi quoniam scientes discunt.

Vel legatur sic ut “hos” pronomen sit, hoc modo: Bene dico quod sciente<s> discunt, nam grammatici discunt secundum hos, i.e. secundum scientes, i.e. eodem modo quo dicitur de scientibus quod discant dicitur etiam de grammaticis quod discant; ergo cum vere dicatur de grammaticis quod discant, vere dicetur de scientibus quod discant.

<4.165b32> Discere Merito dixi hanc orationem esse secundum aequivocationem, discere enim est aequivocum ad duo, i.e. ‘discere’ hoc verbum duo significat \aequivoce/: et intelligere eum qui utitur disciplina et accipere disciplinam ab aliquo ut a docente. Nota quod iste paralogismus spectat ad primum modum huius fallaciae, quem facit dictio principaliter plura significans.

<4.165b34> Et rursus¹ quoniam: Aliud exemplum quod pertinet ad secundum modum huius fallaciae, quem facit dictio ex adiuncto mutans significationem. Oratio talis est: ‘Omnia expedientia sunt bona, mala sunt expedientia, ergo mala sunt bona’; non provenit, quoniam hoc nomen ‘expediens’ in prima significatione dicitur eligendum et appetibile, secundum hoc omne expediens est bonum; at quando dicitur malum esse expediens, ibi ‘expediens’ non dicitur eligendum sed necessarium sive opportunum,² sicut³ dicitur quod expediens sit istud incidi[t], quia opportunum est.

1 rursus] fere unum C. 2 opportunum] oportunum C. Ex oportet *etymologizasse auctor infra videbitur.* 3 sicut] sive C.

Et hoc est. Et oratio illa secundum aequivocationem est qua probatur <4.165b34> quoniam mala sunt bona. Et statim probationem huius inducit, nam quae expediunt sunt bona, mala autem expediunt; conclusio praemissa est. Duplex enim expediens, q.d. Hanc orationem sicut et priorem dico secundum aequivocationem esse, duplex¹ enim est hoc nomen² expediens – non dico duplex quasi duo³ simpliciter significans, sed quia uno modo per se, alio modo ex adiuncto dicitur. Et vere duplex est || ‘expediens’, nam et expediens dicitur necessarium <i.e.> opportunum fieri, quod i.e. necessarium accidit plerumque in malis, et hoc probatur: est enim malum quidem necessarium i.e. tale quod fieri oportet, et bona etiam, sicut et necessarium dicimus esse expedientia, sed secundum aliam significationem quam necessaria.

86rA

<4.165b38> Amplius: exemplum aliud ponit quod ad tertium modum pertinet, quem diversa dictionis eius<dem con>significatio facit. Ponit autem duos paralogramos permiscendo propositiones illorum et assumptiones et conclusiones. Sunt autem hii: ‘Quicumque surgebat stat, sed sedens surgebat, ergo sedens stat’, ‘Quicumque sanabatur sanus est, laborans sanabatur, ergo laborans sanus est’. In hiis est deceptio ex diversis participii consignificationibus, nam ipsum iunctum cum verbo praeteriti temporis praeteritum tempus consignificat, cum verbo praesentis temporis significat praesens.

Et hoc est <4.165b38> Amplius argumentationes heae⁴ ad fallaciam aequivocationis spectant quibus probatur eundem sedere et stare, i.e. sedentem stare, quod idem est, et eundem laborare et sanum esse, i.e. laborantem sanum esse. Nam qui Propositiones illorum paralogramorum ponit: Nam <qui> surgebat stat haec est propositio primi; et qui sanabatur sanus est haec est propositio secundi. Surgebat⁵ autem sedens: assumptio primi; et sanabatur laborans: assumptio est secundi paralogrami.

<4.166a2> Nam laborantem: Probat quoniam secundum aequivocationem fiu<n>t huiusmodi orationes. Diversa enim \con/significat participium <in> propositione et assumptione positum.

1 duplex enim est] null est C. 2 nomen] unum *vel* unde C. 3 quasi duo] q.d.o. C. 4 heae] heç C. 5 surgebat] sunt C.

Et hoc est: Bene dico quod secundum aequivocationem hic fit deceptio, <4.166a2> nam laborantem quidlibet facere aut pati non unum significat. Haec propositio pro multis ponitur, q.d. Ponere hoc participium ‘laborans’ sive etiam aliud participium praesentis temporis, quodcumque ipsum sit, cum verbo activo vel passivo non est unum tantum significare, immo multa, nam diversa significantur qualibet oratione <in> qua participium ex parte suppositi ita copulatur verbo activo vel passivo.

O. Secundum hoc autem dicemus istas orationes ‘Laborans sanabatur’ <et ‘Laborans sanatur’> multiplices esse, ut utrobique retineat participium utriusque temporis consignificationem; quod etsi forsit/an dici posset de hac ‘Laborans sanabatur’ nequaquam dici debet de hac ‘Laborans sanatur’.

S. Ad hoc dicendum quoniam in istis attendit Aristoteles institutionem quam habent participia praesentis temporis; instituta sunt enim ad consignificationem tam praesentis quam praeteriti imperfecti; unde reddunt propositiones multiplices quibuscumque verbis iungantur si retineant consignificationem ab inventionem data<m>. Nos autem non attendimus institutionem sed usum, et constringimus ea tantum ad consignificationem praesentis quando' cum verbis praesentis temporis iunguntur. Unde dicimus hanc non esse multiplicem ‘Laborans sanatur’, quamvis tamen Aristoteles institutionem attendens hoc velit.

Et hoc est <4.166a2> Nam laborantem quidlibet facere aut pati, i.e. locutio in qua hoc participium ‘laborans’ cum aliquo verbo activo vel passivo construitur non unum tantum² significat, et per hoc intellige eodem modo esse in aliis, sc. ubi ponitur hoc participium ‘sedens’ vel aliud huiusmodi, sed quandoque significat³ quoniam qui nunc⁴ laborat aliquid facit vel patitur.⁵ aut Etiam locutio in qua ‘sedens’ construitur cum verbo activo vel passivo, quandoque significat quoniam qui nunc sedet aliquid facit vel patitur. quandoque autem significat quoniam qui laborabat prius⁶ aliquid facit vel patitur; similiter et illa in qua ponitur ‘sedens’ quandoque significat

2 quando] quod C. 2 tantum] tantum tantam C. 3 significat] significat C. 4 nunc] non C; *item paullo infra*. 5 patitur] [[.]] *add.* C. 6 prius] *lin. subd. om.* C.

quoniam qui prius sedebat aliquid facit vel patitur. Nihil aliud sibi volunt haec verba nisi quod ‘laborans’ et ‘sedens’ iuncta cum verbis activis vel passivis quandoque significant nunc laborantes aut sedentes, quandoque prius laborantes aut sedentes. Unde, ut apertius distinguat, subdit <4.166a4> Verum q.d. Dico quoniam ‘laborans’ quandoque significat nunc laborantem, quandoque prius laborantem, verum i.e. sed ut apertius distinguam¹ dico quoniam² sanabatur et laborans et non laborans, i.e. dico quoniam utraque istarum est vera ‘laborans sanabatur’ ‘non laborans sanabatur’, nam cum dico ‘laborans sanabatur’ ‘laborans’ significat laborantem prius, cum dico ‘non laborans sanabatur’ ‘laborans’ significat laborantem nunc³. Sanus est autem Dico autem: laborans sanabatur, sanus est autem non laborans, i.e. hoc dico verum esse non laborantem sanum esse, et non solum verum est quoniam non laborans est sanus \autem i.e. sed laborans est sanus/, laborans, dico, ut⁴ intelligatur non nunc laborans, sed prius laborans.

O. Huic⁵ autem manifeste videtur obviare quod⁶ dicimus cum participia tum adiectiva cum quibuscumque verbis iungantur positionem facere circa ea quae sunt. Unde non concedimus quod laborans sanatum fuerit nisi id quod modo laborat sanatum fuerit, nec album fuisse Socratem nisi aliquid quod modo sit album fuerit Socrates.

S. Sed poterimus praedicto modo solvere, quoniam Aristoteles in huiusmodi locutionibus participiorum institutionem attendit, nunc autem in huiusmodi magis dominatur usus quam institutio.

In hiis tamen habenda est quaedam consideratio, quoniam participia quandoque ad determinationem verborum ponuntur et ad propositum spectant; quandoque ex parte suppositi ponuntur ad determinationem appositivi, ut ‘legens proficio’, inde etiam est quod huiusmodi dictiones sic positae cum verbis in prima et secunda persona sine pronomine construuntur, quando autem || ita est, semper cadunt participia in idem tempus cum verbo apposito; quando vero ex parte suppositi ponuntur, semper praesentis temporis retinent significationem.

86rB

1 distinguam] dist *add. et del.* C. 2 quoniam] quoniam C. 3 nunc] notat C.
4 ut] non C. 5 huic] *potius* hoc C. 6 quod] qui C.

<4.166a6> SECUNDUM¹

Secundo loco agit de amphibologia, quoniam ipsa magis affinis est aequivocationi quam aliqua alia fallacia, quoniam sicut aequivocatio duplex² dicitur actu, sic et amphibologia, et sicut oratio multiplex efficitur ex aequivocatione, sic et multiplicem eam facit amphibologia. De hiis autem duabus ante omnes alias merito tractatur quoniam secundum intrinsecas³ et quasi substantiales vocum proprietates attendimus, sc. secundum significationem.

Circa hanc fallaciam considerandum quid sit amphibologia, quid fallacia secundum amphibologiam, et quot modis habeat fieri.

1. Amphibologia est multiplicitas orationis ex diversis suarum partium constructionibus proveniens.⁴ Quoniam enim multiplicitas orationis quandoque provenit ex aequivocatione, et illa non est amphibologia, iccirco appono “ex diversis partium constructionibus proveniens”.

2. Fallacia secundum amphibologiam est deceptio ex diversa partium alicuius orationis constructione proveniens.

Differt autem amphibologia a compositione et⁵ divisione quoniam amphibologia variat orationis constructionem, compositio et divisio autem partium ordinationem,⁶ non constructionem. Sed et si forsitan constructio⁷ varietur, illa variatio⁸ non in eadem oratione fit.

3. Sex modis fit haec fallacia.⁹

1. Primus modus attenditur secundum diversam duorum nominativorum constructionem, ut ‘Ista sunt aliqua futura’, nam potest ‘futura’ in vi participii accipi et construi cum hoc nominativo ‘aliqua’ substantive,¹⁰ potest etiam in vi nominis accipi. Secundum hoc poteris sic paralogizare:¹¹ ‘Si aliqua sunt aliqua futura, ipsa

1 secundum] sciendum C a.c. 2 duplex] dupliciter C. 3 intrinsecas] extrinsecas C. 4 Cf. *Fall. Parvip.*, LM I: 572. 5 et] vel C. 6 ordinationem] *potius* orationem C. 7 constructio] constructa C. 8 variatio] terminatio C. 9 *Paucis mutatis eosdem sex modos agnoscit Auctor Fallaciarum Parvipontanarum*, LM I: 572-574. *Modos 1-5 agnoscit Anonymus Aurelianensis I, Comm. SE* pp. 96-98, *ordine tamen modorum 2-3 mutato*. 10 substantive] sustē C. ‘substantive’ idem valere quod ‘ut verbum substantivum’ videtur. 11 *Eadem exempla apud Anonymum Aurelianensem I*, pp. 96-97, *et fere eadem in Fall. Parv.*, LM I: 572.

sunt; sed aliqua sunt futura aliqua, ergo ipsa sunt'. Sic etiam: 'Quicquid erit tempus et non est tempus est futurum tempus, sed crastina dies erit tempus et non est tempus, ergo crastina dies est futurum tempus'.

II. Secundum modum facit diversa nominativi cum obliquo constructio, ut 'Socrates est albus albedine existente in Platone, ergo Socrates est albus albedine quae est in Platone'. In prima possunt illi duo ablativi poni absolute, quo modo non potest poni unus illorum per se in conclusione, possunt etiam construi cum hoc nominativo 'albus', ut sit sensus 'Socrates est albus albedine existente in Platone' i.e. per albedinem existentem in Platone. Simili modo fit deceptio cum dico 'Hoc genus «animal» praedicatur de aliquibus et haec species «homo» de pluribus, ergo praedicatur de pluribus² quam hoc genus «animal»'. Potest enim accipi haec dictio 'pluribus' comparative, et tunc habemus constructionem comparativam ad nominativum subauditum, potest etiam accipi simpliciter³ et positive, et tunc nullam habebis ad nominativum constructionem. Unde large intellige hunc modum attendi secundum diversam constructionem nominativi ad obliquum, fit enim et quando nominativus habet diversas constructiones ad obliquum et quando uno modo habet aliquam, alio modo positum in constructione nullam habet. Hoc modo large⁴ dicimus fieri commutationem praedicationis, ut post dicitur.⁵

III. Tertium modum facit diversa obliquorum inter se constructio, ut hic 'Quaecumque species praedicatur de inferiori specie[[i sed]], ipsa est genus;⁶ sed haec species «homo» praedicatur de inferiori specie, ergo est genus'. Diversae sunt constructiones inter hos ablativos 'inferiori specie', nam possunt construi transitive et intransitive. Similis deceptio fit ex diversis constructionibus horum ablativorum 'pluribus differentibus' cum dico 'Quicquid praedicatur de pluribus differentibus specie in quid est genus, haec species «homo» praedicatur de pluribus differentibus specie in quid, ergo est genus'.

1 quae] qua C. 2 pluribus] paucioribus C. 3 simpliciter] *nescioquid* C a.c.
4 large] I[[e]]ar/ge C. 5 *Infra*, p. 149, ad 4.166b10. 6 genus *hic et in conclusione scripsi coll. Fallaciis Parvipontanis*, LMI: 573] species subalterna C.

IV. Quartus modus huius fallaciae consideratur ex eo quod aliquod verbum cum duobus casualibus diversis modis construitur, ut ‘Genera continent species, ergo genera continentur a speciebus’, nam quia in utramque istarum vocum ‘genera’ ‘species’ co<in>cidunt accusativus et nominativus, ideo diversis modis cum istis construitur hoc verbum ‘contine<n>t’.

V. Quintum modum facit diversa verbi cum uno casuali constructio, hoc modo: ‘Quaecumque \praedicantur de se/ [ponuntur] paria sunt, ista ‘homo’ ‘asinus’ praedicantur de se, ergo paria sunt’. Similiter ‘Quicumque diligunt se sunt amici, isti diligunt se, ergo sunt amici’; non provenit, potest enim hoc verbum ‘diligunt’ construi cum hoc accusativo ‘se’ reciproce, potest etiam construi cum illo sub sensu transitionis, secundum quod conceditur prima propositio.

VI. Sextum modum dicimus fieri quando aliquod verbum uno modo cum obliquo casuali construitur et videtur alio modo posse construi cum illo; quod cum¹ artis grammaticae regulae non patiuntur, fit tamen illatio quasi eo modo posset fieri constructio, ut si dicam ‘Quod tu dicis esse, hoc est; lapidem dicis esse; ergo lapidem est’, soloecismus infertur, et fit illatio ac si posset in propositione construi hoc verbum ‘est’ cum hoc pronomine ‘hoc’ observata accusativi casus proprietate, sed \hoc/ nequaquam fieri potest.

86vA VII. Septimum modum volunt quidam addere, quam volunt fieri quando aliquod adverbium sive illa dictio non casualis diversis modis cum duabus casualibus dictionibus construitur, ut ‘Quicquid vivit semper est’, nam potest hoc || adverbium ‘semper’ esse determinatio prioris verbi, potest et esse determinatio sequentis, et secundum hoc potest fieri² deceptio. Melius autem in huiusmodi fallacia compositionis vel divisionis assignabitur, nam non variatur hic modus construendi; sed et si dicatur variari, non tamen in una oratione hoc fit. Alia est enim \propositio/ haec ‘Quicquid vivit semper, est’, alia haec ‘Quicquid vivit, semper est’.

Continuatio: Praedicti paralogismi sunt secundum aequivocationem, <4.166a6> secundum amphibologiam autem fiunt tales oratio-

1 cum] *vel* tamen C.

2 fieri] determinatio *add. et del.* C.

nes' quales sunt quae sequentur. velle me Materiam ponit unius paralogismi qui fit secundum quartum modum, nam deceptio est ex diversis constructionibus² huius verbi 'accipere' cum istis casualibus 'me' 'pugnantes'. Paralogismus sic formatur: 'Volo me accipere pugnantes; quoscumque volo accipere me, volo <ut> \me/ accipiant; ergo volo ut pugnantes me accipiant'. Ab aliis quoque formatur 'Me velle accipere pugnantes est verum, me velle accipere pugnantes dicitur hac propositione 'Me volunt accipere pugnantes',³ ergo quod dicitur hac propositione est verum'.

Ait⁴ ergo: Orationes quaedam decipiunt amphibologiam, tales sc. velle me accipere pugnantes, in hac enim oratione imperfecta est amphibologia, sed ad hoc ut sit perfecta sensus ex additione supplendus est.

<4.166a7> et putas quod quis⁵ s<c>it. Aliud est exemplum, quod ad quintum modum pertinet, quoniam in eo fit deceptio ex diversis constructionibus verbi unius cum uno casuali. Paralogismus sic forma: 'Quod quis scit, hoc scit; sed aliquis grammaticam scit; ergo grammatica scit'.

Et hoc est <4.166a7> et haec⁶ oratio similiter secundum amphibologiam est quod quis scit hoc scit, sunt enim in ea diversae constructiones huius verbi 'scit' cum hoc pronomine 'hoc', et inde proveniunt diversae significationes; nam contingit hac oratione scientem significari ut scientem, sc. hoc pronomine⁷ 'hoc' retento in vi accusativi casus⁸ -non dico per⁹ hoc pronomen 'hoc' retentum ita rem scientem significari ut scientem, sed per hanc orationem retento ita pronomine, significat enim aliquem scientem aliquid scire illud scientem ut scitum vel¹⁰ ut scientem retento hoc pronomine 'hoc' in vi nominativi casus, secundum hoc enim rei designatae per ipsum attribuitur actus designatus per hoc verbum 'scio' in quam prius transire ostendebatur. Melius ad exprimendum diversitate<m> significationum dixisset "contingit hac oratione rem scitam significari ut scitam et rem scitam ut scientem", satis tamen aequipollenter di-

1 orationes] orationes C. 2 constructionibus] [[in]]\con/st()onibus C. 3 pugnantes] est verum *add. et del.* C. 4 ait] aut C *a.c.* 5 quis] aliquis C. 6 haec] haec C. 7 pronomine] retento *add. et del.* C. 8 casus] pro *add. et del.* C. 9 per] *om.* C *a.c.* 10 vel] *ferē h* C.

xit quoniam quando res scita significatur ut scita res sciens significatur ut sciens.

<4.166a10> et putas quod tu Hoc exemplum ad sextum modum spectat, quem¹ dicimus fieri <quando> secundum unam verbi cum aliquo constructionem congruam et aliam apparentem paralogismus ex eo formatur. Ait enim et quod tu dicis esse hoc tu dicis esse² haec est pro propositione, dicis autem lapidem esse haec est assumptio, tu ergo dicis lapidem esse haec pro conclusione est, et infertur soloecismus. Videtur autem posse intelligi diversis modis propositio maior et diversis modis posse construi hoc verbum ‘dicis’ cum hoc pronomine ‘hoc’.³ Similis oratio est haec ‘Quod tu dicis esse hoc est, lapidem dicis esse, ergo lapidem est’.

Or. Quidam volentes non concludi soloecismum sic volunt intelligere propositionem: “Quod tu dicis esse hoc tu, vel tu existens hoc, dicis esse”, et secundum hoc falsa erit propositio et quasi sub hoc sensu concederetur infertur ‘Tu ergo lapis dicis esse’ i.e. “Tu existens lapis dicis aliquid esse”.

S. Ideo sic exponunt quia non videtur eis quod aliqua oratione possit soloecismus inferri, nam si aliqua oratione soloecismus infertur, ut hic ‘Quod verum est esse hoc est, verum est lapidem esse, ergo lapidem est’, quaeritur utrum illa oratio argumentatio sit vel non. Nam si non est argumentatio, qualiter \aliquid/ ea infer[r]etur? Quod si argumentatio est, propositionem et conclusionem habebit, at quae erit⁴ eius conclusio? Si dicatur \haec/ ‘lapidem esse’, haec igitur oratio est, ergo congrua dictionum ordinatio. Si etiam dicatur quod aliqua argumentatione possit soloecismus inferri, probabitur quod necessaria argumentatione poterit inferri, nam si quis concedat hanc orationem ‘Quod verum est esse hoc est’ ita ut concedat hanc dictionem ‘hoc’ in accusativo casu teneri, ei quidem necessario infertur soloecismus. Item, si argumentatio est, sophistica erit vel non⁵ sophistica; si sophistica, quod dici oportebit, ergo in ea est aliqua sophistica fallacia, ergo aequivocatio vel amphibologia vel aliqua aliarum; sed cum in ea non sit aequivocatio vel amphibolo-

1 quem] quod C. 2 dicis esse] dicere C. 3 hoc] hic C. 4 erit] iter. C.
5 non] erit *add. add. et exp.* C.

gia, quoniam \nulla/ multiplicitas facit eam sophisticam, facile erit ostendere quoniam nullam habet fallaciam implicitam.

O₂. Quod autem aliqua argumentatione soloecismus inferatur videtur ex verbis Aristotelis, habebis enim in sequentibus¹ “quaedam orationes videntur syllogizare soloecismum et non syllogizant, quaedam videntur syllogizare et syllogizant”. Item, hac ratione² dicetur quod aliquâ argumentatione infertur falsum, aliquâ inopinabile, aliquâ oratio nugatoria, aliquâ redarguitur aliquid, et nullâ infertur soloecismus.

Item, iste cogitur concedere soloecismum; numquid argumentando cogit || eum³ opponens vel non argumentando? Si argumentando, ergo argumento vel argumentis, et sic oportebit dicere quod argumento vel argumentis intulit opponens soloecismum.

86vB

S. Ad hoc solvimus dicentes quoniam argumentatione necessaria quandoque infertur soloecismus, sed argumentatio huiusmodi non habet conclusionem, sed forsitan propositionem secundum quod necessaria est; habet autem aliquid positum loco conclusionis, et huiusmodi argumentatio conveniens est, oratio tamen inconveniens est. Simile autem in illis invenies: nam quandoque verus versus est oratio falsa, et oratio vera quandoque est falsus versus.

Q. Si quaeratur utrum huiusmodi argumentatio ‘Quod tu dicis esse hoc est, lapidem dicis esse, ergo lapidem est’ sit sophistica et ita habeat sophisticam fallaciam implicitam,

S. dicimus quidem quoniam fallacia secundum amphibologiam implicita est, non tamen in ea est amphibologia, sicut multas argumentationes sophisticas facit fallacia secundum aequivocationem in quibus tamen non decipit aequivocatio.

<4.166a12> et putas est tacentem Aliud est exemplum, ad quartum modum pertinens, sed oportet addere ‘aliquid’ †totius† quod possit dissimiliter construi cum hoc verbo ‘dicere’, sicut et haec dicitio ‘tacentem’. Fiat ergo paralogismus sic: ‘Contingit tacentem dicere aliquid, ergo contingit quod tacens dicat aliquid’; deceptio ex diversi<s> constructionibus huius verbi ‘dicere’ cum illis casualibus,

1 Non ad verbum, sed cf. SE 14.173b17-24, 32.182b3-4. 2 ratione] oratione C a.c. 3 eum] tum vel tamen C.

nam potest transitio esse inter ‘tacentem’ et ‘dicere’ et ‘aliquid’ ut sit sensus ‘Contingit aliquid dicere tacentem’ i.e. quod ‘aliquid’ dictio repraesentet rem tacentem et hoc verum¹ est; potest item transitio esse inter ‘dicere’ et ‘aliquid’, intransitio inter ‘dicere’ et ‘tacentem’, et erit sensus ‘Contingit tacentem dicere aliquid’ i.e. quod tacens dicat aliquid, et hoc falsum est.

Et hoc est: et haec oratio amphibola est <4.166a12> Putas est tacentem dicere aliquid. Et hoc probat: duplex enim etc. Significationes huius orationis perverso modo exponit, nam cum debeat ostendere quod haec oratio significat rem tacentem loqui dicendo aliquid, quod etiam significat aliquid loqui de re tacente, dicit quoniam haec oratio significat rem loquentem tacere, quod significat rem quae dicitur tacere, cum tamen omnino aliud sit rem tacentem loqui quam rem loquentem/ tacere, et omnino aliud sit rem dictam tacere quam rem tacentem dici. Satis aequipollenter credit se dixisse Aristoteles, nam si res tacens loquitur, res loquens tacet. Ideoque cum debeat dicere quod hac oratione significatur rem tacentem loqui, satis aequipollenter dicit quod hac oratione significatur rem loquentem tacere. Item, si quod dicitur tacet, aliquis dicit quod tacet et e converso, ideoque satis convenienter unum pro altero submittit.

Continuatio: Bene in exemplum multiplicis orationis induxi hanc ‘Est tacentem loqui’, <4.166a12> duplex enim est haec conclusio est tacentem loqui aliquid, nam significat hunc i.e. aliquem dicentem tacere i.e. tacentem dicere et loqui de aliquo, et etiam significat ea quae dicuntur tacere i.e. quod² aliquis loquitur de re quae tacet, quod fere idem est, vel si non idem, aequivalens.

<4.166a14> SUNT AUTEM. Exemplis positis modos quibus habeant fieri dictae fallaciae enumerat, quos tres dicit esse.

O. Sed vel haec enumeratio modorum erit insufficientis aut in nostra aliquid erit superfluum.³ Cum enim Aristotelem tantum tres modos istis assignet, nos undecim assignavimus, quinque aequivocationis, sex amphibologiae.

S: Ad hoc dicendum quoniam et haec et nostra enumeratio suf-

1 verum] verbum C a.c. 2 quod] add *add. et exp.* C. 3 superfluum] *et add. et exp.* C.

ficiens et conveniens est, sed hic et ibi differenter modi enumerantur. Hic enim ostenduntur modi aequivocationis et amphibologiae, i.e. quot modis contingat fieri aequivocationem vel amphibologiam, qui tantum tres sunt. Nos autem ostendimus quot modis contingat aliquem decipi secundum aequivocationem vel secundum amphibologiam, et aliud est ostendere modum quo fit aequivocatio quam ostendere modum quod decipit aequivocatio.

Sed in hac modorum terna¹ distinctione diversis modis diversi laborant. A quibusdam enim dicitur quod duobus modis fit aequivocatio: ex institutione et usu. Unus enim modus aequivocationis est quando locutio ex institutionis² multiplicitate principaliter plura significat, alius modus est aequivocationis quando locutio plura significat non principaliter, sed unum principaliter, aliud ex usu. Duobus modis iterum fit amphibologia, uno quidem modo quando aliqua oratio ex diversa partium suarum constructione plura principaliter significat, alio modo quando non una oratio plura significat, sed ex diversitate³ constructionum in diversis orationibus diversitas significationum provenit, ut si dicam 'Genera continent species'. Nam si hoc nomen 'genera' intransitive construatur cum hoc verbo 'continent', propositio erit habens subiectum terminum hoc nomen 'genera' in nominativo casu intellectum; quodsi hoc nomen transitive verbo reddatur, alia erit propositio || habens subiectum terminum hoc nomen 'species' et praedicatum hoc complexum 'continent genera'. Est ergo diversa significatio istarum propositionum, etiam <si> sub eadem forma vocis proferantur, ex diversis constructionibus proveniens. Tertium modum volunt alii addere amphibologiae, quem dicunt fieri quando oratio plura significat ex usu et non principaliter, sed huius exemplum reperire erit difficillimum.

87rA

Cum ergo a prioribus duo modi assignentur aequivocacioni, duo amphibologiae, primum dicunt⁴ esse communem aequivocacioni⁵ et amphibologiae, facere sc. orationem plura significantem principaliter. Secundus autem⁶ modus aequivocacioni assignatus proprius eius est, secundus item assignatus amphibologiae proprius eius est.

1 terna] *vel trina* C, *compendio ambiguo usus*. 2 institutionis] unius rationis C.
 3 diversitate] diversis C. 4 dicunt] autem (au') C. 5 aequivocacioni] aequivocacionem C.
 6 autem] ei *add. et exp.* C.

Q1. De hoc autem ultimo modo ambigitur utrum ad amphibologiam spectare debeat, omnis enim amphibologia multiplicitas videtur esse, et talis quae orationem actu duplicem reddat.

S. Ad hoc dicunt quoniam non omnis amphibologia est multiplicitas actu, sed quaedam est multiplicitas potentia, ut ita dicam, quemadmodum de compositione et divisione iudicant.

Q2. Quaeritur item in quo attendatur haec amphibologia, utrum in oratione vel in orationibus.

S. Ad hoc dicunt quoniam nec in oratione nec in orationibus attenditur, sed in coniunctione dictionum, quae diversis modis sibi invicem construi possunt. Secundum hoc ergo erit fallacia secundum amphibologiam in¹ argumentatione cuius nulla pars amphibologiam praetendit.

O. At aliud difficilius incumbit. Non enim in huiusmodi coniunctionibus dictionum ‘Genera continent species’ propter constructionis diversitatem variandae² sunt propositiones et praedicata et subiecta, sive enim hoc nomen ‘genera’ in vi accusativi sive in vi nominativi accipiatur, oportebit dici quoniam sic prolata propositione subicietur hoc nomen ‘genera’. Quod manifestum erit ex signi universalis appositione, ut si dicam ‘Quodlibet caput habet animal’, nam sive hoc nomen ‘caput’ accusativi casus sit sive nominativi, quocumque modo accipiatur aut nihil in hac subicietur aut hoc nomen ‘caput’. Si enim dicatur hoc nomen ‘animal’ subici, quando ipsum est nominativi casus, falsa erit propositio; sic enim dicitur ‘Animal habet³ quodlibet caput’, quod falsum est, cum tamen vera sit haec ‘Quodlibet caput habet animal’ hoc nomine ‘caput’ in vi accusativi retento et hoc nomine ‘animal’ in vi nominativi. In hiis ergo videbitur oportere dici non variari ordinem praedicatorum⁴ et subiectorum propter diversitatem constructionem, sed quocumque <modo> accipiatur ista ‘Quodlibet caput habet animal’ praedicatus terminus erit hoc complexum ‘habet animal’, subiectus vero terminus tantum hoc incomplexum ‘caput’. Si autem in hiis varianda non sunt, quare in hiis ‘Genera continent species’ ‘Saeculum scit aliquid’ erunt varianda?

1 in] [[1]]i C. 2 variandae] variendae C. 3 habet] est C. 4 praedicatorum] praedicamentorum C *a.c.*

Sr. Dicunt tamen quidam quod etiam in universalibus mutanda sunt praedicata et subiecta secundum rationem constructionis. Sed secundum hoc dicere oportebit quoniam haec falsa est ‘Quodlibet caput habet animal’ quocumque modo intellecta. Nam si hoc nomen ‘animal’ nominativi casus ibi intelligatur et ita subiciatur, ut volunt, falsum erit quod proponetur, sc. animal habere quodlibet caput. Unde etiam quidam dicunt omnes huiusmodi ‘Quemlibet hominem videt aliquid’ ‘A quolibet homine habetur caput’ ex institutione falsas esse, ex usu autem et modo proferendi ad verum dicendum accommodari.

S2. Vel potest dici quoniam etsi in universalibus propter signi determinationem non mutatur¹ praedicatum vel subiectum secundum rationem constructionis, in particularibus tamen et indefinitis mutatur.

Legatur sic littera secundum hanc sententiam: Praedictis modis fiunt paralogismi secundum aequivocationem et amphibologiam, <4.166a14> sunt autem tres modi secundum aequivocationem et amphibologiam i.e. tres sunt modi quibus fit aequivocatio vel amphibologia, unus quidem² modus est, et communis illis est quando nomen vel oratio significat plura. Quod dicit “nomen” refer ad aequivocationem, quod “oratio” refer[t] ad amphibologiam. ut piscis et³ canis Exemplum est de nomine significante plura principaliter, hoc nomen ‘piscis’ principaliter significat duo, animal sc. tale et caeleste signum. Aequivocatio huius nominis ‘canis’ manifesta est. De amphibologia non ponit exemplum, quia possunt in principio⁴ posita sufficere.

<4.166a16> alius autem modus⁵ aequivocationis est quando soliti sumus sic dicere, qui ex usu solo, non ex institutione provenit. Et hic modus aequivocationis proprius est, non enim invenitur amphibologia in oratione ex solo usu plura significante. Huius autem exemplum potest esse hoc nomen ‘piscis’, nam ipsum unum significat principaliter, sc. animal, et aliud ex usu, sc. partem piscis.

<4.166a17> Tertius vero modus⁶ est aequivocationis vel amphibologiae quando compositum significat plura i.e. quando compositio

1 mutatur] mutari C. 2 unus quidem] *lin. subd. om.* C. <?> et] vel C. 3 principio] p(ro)uo C. 5 modus] modus C. 6 modus est] modus est C.

dictionum facit plures orationes diversa significantes. Hic modus amphibologiae proprius non in una oratione invenitur, ut dictum est, sed in compositione dictionis secundum diversas rationes constituentium orationis. separatum vero i.e. utralibet propositionum per se considerata simpliciter significat, i.e. unum tantum, et inde ponit exemplum ut scit saeculum i.e. compositio istarum dictionum ‘Scit saeculum aliquid’ diversas facit propositiones diversa significantes, quarum utraque unius tantum significationis est; nam et illa propositio in qua hoc nomen ‘saeculum’ subicitur unum solum significat, et illa in qua hoc nomen ‘aliquid’ subicitur. Sed nota quod exemplum imperfecte ponitur, ideoque additione huius nominis ‘aliquid’ oportet ipsum suppleri.

87rB <4.166a18> Nam utrumque Bene in exemplum induxi || istud ‘Saeculum scit aliquid’, nam cum haec dictionum compositio faciat amphibologiam, utrumque i.e. utraque propositionum quas facit illa dictionum congeries unum tantum¹ significat; si contingit temperamentum est, q.d. Nisi forte, inquam, dictionum multiplicitas inveniatur. Hoc ideo quia hoc verbum ‘scire’ multipliciter dici solet. Dicimur enim scire in universali, scire in particulari; dicimur simpliciter scire, dicimur secundum accidens scire; dicimur sensitiva scientia scire, intellectiva scientia scire; demonstrativa scientia scire. Utraque, dico, propositionum significat unum solum, sc. et scire et saeculum i.e. haec propositio ‘Saeculum scit aliquid’ et haec ‘Aliquid scit saeculum’. Per hoc nomen ‘saeculum’ positum intellige propositionem illam in qua subicitur hoc nomen ‘saeculum’, per ‘scire’ intellige propositionem illam in qua subicitur hoc nomen ‘aliquid’, quam ideo per hoc verbum designavit quia non posuerat aliquem alium terminum per quem illam designaret. ambo autem i.e. illa congeries dictionum quae ambas propositiones praetendit plura significat, et ostendit quae plura: aut saeculum ipsam habere scientiam² de aliquo, videlicet si accipiatur hoc nomen ‘saeculum’ in nominativo casu, aut saeculi alium³ secundum quod hoc nomen ‘saeculum’ in accusativo casu intelligetur.

Si quaeratur differentia huiusmodi amphibologiae ad compositionem vel divisionem, hanc assigna quod haec amphibologia fit

1 tantum] tantum C. 2 scientiam] *lin. subd. om.* C. 3 alium] *lin. subd. om.* C.

non tantum permutato partium ordine sed modo et ratione construendi permutato,¹ compositio vero vel divisio² non fit ex ratione constructionis variata.

Possunt aliter et expeditius modi isti distingui. Dicamus ergo duos esse modos aequivocationis quos praediximus, duos etiam esse amphibologiae. Unus quidem modus eius est quando oratio plura significat principaliter ex praedicati vel subiecti multiplicitate secundum ambiguum constructionem considerata, ut ‘Video canem comedere panem’, nam in praedicato huius est multiplicitas ex diversis constructionibus in subiecto, ut si dicam ‘Canem comedere panem est verum’, iste autem modus communis est aequivocationi et amphibologiae, quoniam aequivocatio fit quando oratio plura significat principaliter ita quod in subiecto³ vel in praedicato est multiplicitas, similiter amphibologia fit quando oratio plura significat principaliter/ ex subiecti vel praedicati multiplicitate. Alius modus amphibologiae est quando oratio plura significat principaliter ita quod nec in subiecto nec in praedicato est diversa ratio constructionis, sed ex coniunctione praedicati ad subiectum, ut hic ‘Genera continent species’, nam neque in praedicato est multiplicitas ex diversis constructionibus nec in subiecto, si per se consideretur; sed ex coniunctione praedicati et subiecti. Similiter et haec ‘Saeculum scit aliquid’. Iste autem modus proprius est amphibologiae, aequivocatio enim non facit orationem plura significantem principaliter ita quod nec in subiecto nec in praedicato sit multiplicitas.

Secundum hoc legetur haec littera sic: <4.166a15> unus quidem modus et communis illis est quando nomen vel oratio plura significat principaliter, oratio, dico, ita ut in aliqua eius parte per se considerata possit inveniri multiplicitas illa, alius autem hoc non mutatur, tertius vero modus est qui proprius est amphibologiae quando compositum i.e. oratio ex pluribus composita significat⁴ plura faciente hoc compositione partium, separatum vero i.e. una pars illius separata ab alia, praedicatum sc. a subiecto, significat simpliciter i.e. unum tantum. Nam nec praedicatum per se consideratum nec

1 permutato] permutatis *malim, sed -o propter modo tolerari posse videtur.* 2 divisio] l add. et exp. C. 3 subiecto] sub[[st]]iecto/ C. 4 significat plura] *lin. subd. om. C.*

subiectum per se multipliciter facit, sed compositio praedicati et subiecti in una et eadem oratione facit multipliciter.

<4.166a18> ut scit saeculum Apponi¹ oportet hoc nomen ‘aliquid’ ad hoc ut competat exemplum, q.d. Haec oratio ‘Aliquid scit saeculum’ plura significat, ita tamen quod nec in praedicato nec in subiecto per se est multipliciter, nam utrumque i.e. utraque pars propositionis, sc. ‘scire saeculum aliquid’. Sed quia non posuerat hoc nomen ‘aliquid’, iccirco sufficit ei ponere partem praedicati, significat unum tantum,² si contingit, et forte hoc dicit quia forte multipliciter dicitur hoc verbum ‘scire’, sed illa tamen multipliciter non facit amphibologiam in hac oratione, ambo autem i.e. ex ambobus coniunctum plura significat, et ostendit quae sint illa. Secundum hoc ergo eandem dicemus esse propositionem sub hac forma propositam ‘Aliquid scit saeculum’ quando ‘aliquid’ nominativi casus est et quando accusativi. Nihil enim prohibet eandem propositionem habere subiectum terminum nominativum et accusativum secundum diversas significationes.

<166a22> Ergo aequivocatio. Quandoquidem hiis tribus modis fiunt aequivocatio et amphibologia, ergo aequivocatio et amphibologia circa hos tres modos sunt [[vel]] †vel per ‘hos’ potest fieri demonstratio ad modos prius enumeratos[†], alio forsitan modo posset haec littera legi.

<4.166a22> SECUNDUM COMPOSITIONEM

Post fallaciam amphibologiae agit de fallacia compositionis et fallacia divisionis, quoniam magis coniunctae sunt istae fallaciae amphibologiae quam aliae fallaciae, quoniam sicut amphibologia fit ex variata partium alicuius orationis constructione, compositio et divisio fit ex variata³ partium alicuius orationis ordinatione. Item, sicut aequivocatio et amphibologia faciunt unam orationem plura significantem, compositio et divisio faciunt eandem vocis formam continere duas prolationes diversa significantes.

De hiis autem coniunctim agit Aristoteles, quoniam sese semper

1 apponi] aporti vel sim. C. 2 tantum] tantum C. 3 variata] per intellectus *add. et del.* C.

sequuntur compositio et divisio, licet non semper se comitantur fallacia compositionis et fallacia divisionis. Nec pro una reputandae sunt istae duae fallaciae, sic enim non nisi¹ quinque essent fallaciae in dictione, in quem errorem Galenus² incidit sophista.||

87vA

Videndum est ergo quid sit compositio, quid divisio, quid fallacia compositionis, quid fallacia divisionis, quot modis fiant istae fallaciae.

1. Compositio³ est aliquorum coniunctio, divisio est coniunctorum disiunctio. Sed quandoque coniunguntur coniungenda, quandoque non coniungenda, quando<que> disiunguntur coniungenda, quandoque disiungenda. Si coniunguntur disiungenda, fit fallacia compositionis; si disiunguntur coniungenda fit fallacia divisionis.⁴ Compositionis autem solutio est eorum divisio quorum decipit compositio, divisionis eorum compositio quorum decipit divisio. Quando enim divisio falsa est, compositio vera est; et e converso quando divisio vera est, compositio falsa est.

2. Est ergo fallacia compositionis et⁵ divisionis quando coniunguntur non coniungenda vel disiunguntur non disiungenda.

3. Undecim modis fiunt istae fallaciae, quorum quinque sunt communes illis, sc. compositioni et divisioni, tres proprii compositionis, tres proprii divisionis.⁶ Unde, ut modos utriusque habeamus, octo uni, octo alii \esse/ assignandos dicimus.

Notandum autem quod compositio sicut et divisio quandoque in terminis fit, quandoque in rebus. In primis modis compositionem <est> terminorum et divisionem notare, in aliis rerum †quam in fine distinguetur.†

1 nisi] nisit C a.c. 2 Galenus] Galini C. *Quae de Galeno narrat noster* = "Alexander", SE 166a23-38 1.C, Ebbesen 1981: 2.451. *Ex commentario Michaelis Ephesii originem ducunt.* 3 *Eadem definitio compositionis et divisionis apud Anonymum Aurelianensem I*, 107, et in *Fallaciis Londinensibus*, LM II.2: 657. 4 fallacia divisionis] inv. C a.c. 5 et] vel C. 6 Cf. *Fall. Parvip.*, LM I: 576: "Sunt autem undecim modi paralogismorum qui fiunt secundum compositionem et divisionem. Quorum quinque sunt communes compositioni et divisioni; aliorum vero tres fiunt secundum compositionem, tres secundum divisionem." Cf. etiam *Fallaciae Londinenses*, LM II.2: 657-663, et *Lemovicenses* 3.3.3, ubi septem modi communes et tres unicuique fallaciae proprii enumerantur: *Anonymus Aurelianensis I*, pp. 110-115, quattuor modos communes assignat, qui idem sunt ac quattuor primi *Anonymi Cantabrigiensis*, et duos modos proprios compositioni, duos divisioni.

I. Primus¹ modus est quando aliqua dictio nunc est praedicatus² terminus vel subiectus terminus, nunc determinatio praedicati, ut cum dico ‘Sedentem possibile est ambulare’, nam sub hac vocis forma duae proponuntur propositiones, in una quarum subicitur haec dictio ‘sedentem’ et modus est determinatio praedicati, in alia subicitur haec oratio ‘sedentem ambulare est’ et praedicatur simpliciter modus iste ‘possibile’. Secundum hunc modum sic fiet paralogismus: ‘Sedentem possibile est ambulare; si sedens ambulat, aliquis sedendo ambulat; ergo possibile est aliquem sedendo ambulare’. Vel sic: ‘Sedentem ambulare est possibile; sed sedentem ambulare est dictum huius propositionis ‘Sedens ambulat’; ergo dictum huius propositionis est possibile’. Fit autem duplex compositio, duplex etiam divisio. Nam cum fit compositio istorum ‘sedentem’ ‘ambulare’ ut ex eis fiat unum subiectum, tunc fit divisio istorum ‘ambulare’ ‘possibile’, et sic cum fallit illa compositio fallit haec divisio. Item, cum fit divisio istorum ‘sedentem’ ‘ambulare’ ut haec dictio ‘sedentem’ per se subiciatur, tunc fit compositio istorum ‘ambulare’ ‘possibile’, nam unum praedicatur, alterum ei ad determinationem apponitur, et sicut illa compositio, sic haec divisio veram reddit orationem. Unde dico quia³ iste modus compositioni et divisioni est communis. Sub hoc etiam modo est huiusmodi paralogismus ‘Omnia mea sunt, quaecumque mea sunt illa possideo; ergo omnia possideo’, nam hoc verbum ‘sunt’ cum est praedicatum simpliciter, tum determinatio praedicati. Et item duplex hic est compositio et divisio, nam cum fit compositio pronominis ad nomen, fit divisio pronominis ad verbum; cum iterum fit⁴ compositio pronominis ad verbum, fit divisio eius ad nomen. Et ita communis est haec oratio utrique.

II. Secundus⁵ modus huius fallaciae est quando eadem dictio nunc est subiectum⁶ vel praedicatum alicuius categoricae, nunc de-

1 Cf. *Fall. Parvip.*, LM I: 576: “Primus itaque inter eos qui communes sunt utrique fallaciae est quando aliqua dictio ita sumi potest ut sit subiectus vel praedicatus per se vel determinatio praedicati.” 2 praedicatus] primus C *a.c.* 3 quia] *fort.* quod *scribendum.* 4 fit] sit C. 5 Cf. *Fall. Parvip.*, LM I: 577: “Secundus modus est quando aliqua dictio ita sumi potest ut sit praedicatus cuiusdam categoricae vel determinatio consequentis cuiusdam hypotheticae.” 6 subiectum] praedicatum C *a.c.*, *ut videtur.*

terminatio consequentis propositionis hypotheticae, ut cum dico ‘Necessarium est Socratem esse animal si Socrates est homo’, nam potest haec dictio ‘necessarium’ subici huic orationi ‘Socratem esse animal si Socrates est homo’ vel praedicari de ea,¹ si intelligatur haec propositio categorice. Potest iterum² haec dictio esse determinatio consequentis huius ‘Socratem esse animal’ si pro illa categorica propter eandem vocis formam sumatur hypothetica ‘Si Socrates est homo Socratem esse animal est necessarium’ ordine permutato. Secundum hunc modum sic fiet paralogismus: ‘Necessarium est Socratem esse album si Socrates est candidus; sed Socrates est candidus; ergo necessarium est Socratem esse album’. Hic potest facile notari duplex compositio et duplex divisio. Huiusmodi etiam sunt istae propositiones ‘Nihil est homo si nihil est animal; nihil est animal si nihil est homo’. Nam haec dictio ‘nihil’ tum potest poni loco signi et subiecti ut in categorica, cum potest poni in consequenti hypotheticae, nam poteris sic paralogizare: ‘Nihil est animal si nihil est homo, nihil est homo si nihil est animal, aliquid est animal si aliquid est homo, ergo aliquid est homo si aliquid est animal’. Similiter sic: ‘De nullo nisi de Socrate est verum quod sit si Socrates est; ergo nullus praeter Socratem est si Socrates est; ergo solus Socrates est si Socrates est’. In huiusmodi autem argumentis †m<i>norem iudicamus partem hypotheticas³ considerantis†. Magis enim solent istae in vi hypotheticarum accipi quam categoricarum. Unde omnes istae negandae sunt ‘Nihil est animal si nihil est homo’ ‘Aliquid est animal si aliquid est homo’ ‘Aliquid est homo si nihil est animal’; haec autem concedendae ‘Aliquid est animal si aliquid est homo’ ‘Nihil est homo si nihil est animal’, nam hypotheticae veritatem non mutabit consequentis vel antecedentis transpositio.

III. Tertius modus est quando aliqua dictio nunc est pars alicuius propositionis, nunc pars partis istius, ut si dicam ‘Socrates est homo vel Socrates est lapis si Socrates est asinus’; nam sub hac forma vocis comprehenduntur duae hypotheticae, disiuncta et naturalis, una cuius pars est ista propositio ‘Socrates est homo’, alia cuius pars est ista ‘Socrates est homo⁴ vel Socrates est lapis’, et huius partis pars

1 ea] et *add. et exp.* C. 2 iterum] it(em) vel t(un)c C. 3 hypotheticas considerantis] an hypotheticae consequentis *scribendum?* 4 homo] animal C.

est haec oratio ‘Socrates est homo’. Ex hoc exemplo sic potes paralogizare: ‘Socrates est homo vel Socrates est lapis si Socrates est asinus; ergo Socrates non est asinus si nec Socrates est homo nec Socrates est lapis’. Vel sic: ‘Socrates est vel Socrates est lapis si Socrates est asinus; || si Socrates est homo vel lapis, Socrates est lapis vel homo et e converso; ergo Socrates est lapis vel homo si Socrates est asinus’. Simili modo fit paralogismus quando coniuncta et naturalis sub eadem vocis forma sunt, hoc modo: ‘Caesar est animal et Caesar est substantia si Caesar est homo; ergo Caesar est animal et verum est Caesarem esse animal si Caesar est homo, ergo Caesar est animal et aliquid est verum’. Hoc etiam modo decipit forma vocis ad coniunctam et ad disiunctam communiter se habens ut hic † ‘Caesar est animal vel Caesar est lapis vel Caesar est homo si Caesar est homo vel lapis Caesar est lapis vel homo et e converso, ergo Caesar est asinus et Caesar est homo vel Caesar est lapis’. †

In hiis etiam facile, si inspicias, notabis duplicem compositionem et duplicem divisionem.

Primus autem istorum modorum attenditur secundum similitudinem duarum categoricarum ad quas eadem vocis se habet forma; secundus attenditur secundum similitudinem categoricae ad hypotheticam indifferenter illi propter vocis formam sumptam. Tertius attenditur secundum similitudinem hypotheticae ad hypotheticam.

IV, Quartus¹ modus huius fallaciae fit ex eo quod aliqua diversorum <de>terminatio est, ut \hic/ ‘Quicquid vivit semper est’. Nam haec dictio ‘semper’ potest esse cum verbi sequentis tum praecedentis determinatio. Ex hoc exemplo sic poteris paralogizare: ‘Quicquid vivit semper est, istud vivit, ergo istud semper est’. Sub hoc modo est iste paralogismus² ‘Quocumque vidisti hunc percussus hic percussus est, oculo vidisti hunc percussus, ergo oculo percussus est’, nam haec dictio ‘oculo’ potest esse cum determinatio huius verbi³ ‘videre’ tum huius dictionis ‘percussus’, et inde provenit deceptio. Item haec oratio sub hunc modum cadit ‘Si unum necessarium est verum unum verum necessario est verum, ergo si unum

¹ Cf. *Fall. Parvip.*, LM I: 578-579: “Quartus modus est quando aliqua dictio distrahi potest ad diversa et diversorum potest esse determinativa. Ut cum dicitur: ‘*quicquid est verum semper est verum*’.” ² *Exemplum ed Arist.*, SE c. 20 *petitum*. ³ verbi] verbo C.

necessarium est verum unum verum est necessarium', nam potest haec dictio 'necessario'¹ cum determinatio esse huius dictionis 'unum'² tum huius verbi 'est'. Ad hunc etiam modum reducendae sunt huiusmodi orationes 'Socrates desinit esse in hoc momento, quandocumque Socrates desinit esse Socrates moritur, ergo Socrates moritur in hoc momento', nam haec oratio 'in hoc momento' potest esse determinatio cum huius dictionis 'desinit' tum huius dictionis 'esse'. Item 'Socrates erit cras nasciturus, ergo Socrates cras nascetur'; diversorum terminatio potest esse haec dictio 'cras' sicut et hac dictio 'heri' cum dico 'Caesar fuit heri natus'.

V. Quintus modus est quando determinatio semel posita bis intelligitur, vel non posita intelligitur. Semel posita bis intelligitur ut 'Socrates et Plato sunt aliquod grammaticum et musicum', nam semel positum hoc nomen 'aliquod' bis intelligitur, unde potest sic fieri paralogismus 'Socrates et Plato sunt aliquod grammaticum et musicum, quicquid est aliquod grammaticum et musicum³ est aliquod sciens grammaticam et musicam, ergo Socrates et Plato sunt aliquod sciens grammaticam et musicam'. Fit autem hic duplex compositio et duplex divisio, nam cum fit divisio huius nominis 'aliquod' ab hoc nomine 'musicum' ita quod non intelligitur cum illo, fit compositio istorum 'grammaticum' et 'musicum' circa idem. Item, cum fit istorum divisio, fit illorum compositio. Simile est si dicam 'Socrates et Plato sunt aliquid quod est Socrates et Plato, ergo Socrates et Plato sunt aliquid' vel 'aliquid est Socrates et Plato.' Sub hoc etiam modo sunt huiusmodi orationes 'Socrates est vel erit asinus', nam semel positum hoc nomen 'asinus' bis potest intelligi; 'Aliquid est vel erit quod nec est nec erit'. Ad hunc etiam modum possunt reduci huiusmodi orationes 'Quinque sunt duo et⁴ tria' 'Socrates erit sanus et aeger', nam ex illa paralogizant ut nomen semel positum bis sit intelligendum, ex alia ut nomen semel positum tantum semel sit intelligendum. Quandoque vero ex determinatione non posita et subintellecta fit fallacia, ut si dicam 'Socrates videt solem ubi ipse est, ergo Socrates est videns solem ubi ipse est, ergo est ubi sol est', potest intelligi haec determinatio 'existens',

1 necessario] necessarium C a.c. 2 unum] unū C. 3 musicum] [[s]]musicum C. 4 et] et *supra lineam add.* C.

potest item intelligi haec determinatio ‘existentem’; unde propter has determinationes subintellectas et non positas fit in argumentatione deceptio.

Hii sunt modi quos diximus esse communes compositioni et divisioni.

VI (I). Primus modus compositionis proprius et in modorum ordine sextus est quando aliqua quae ponuntur¹ divisim [et] sumuntur coniunctim tamquam poni possent coniuncta, ut ‘Haec propositio est composita, haec propositio est hypothetica, ergo haec propositio est composita hypothetica’ ‘Haec definitio est oratio, haec definitio est perfecta, ergo haec definitio est oratio perfecta’; similiter ‘Iste² est citharoedus, iste est bonus, ergo iste est citharoedus bonus’.

VII (II). Secundus modus divisionis proprius, qui septimus in ordine est, fit quando quae coniunctim ponuntur sumuntur per se tamquam divisim possint praedicari, hoc modo: ‘Hoc nomen est vox composita, hoc nomen est vox, ergo hoc nomen est compositum’ ‘Iste homo est monachus albus, ergo iste homo est albus’. Huiusmodi autem argumentationibus diversae possunt assignari fallaciae et causae³ deceptionis, nihil⁴ enim prohibet eandem rationem habere plures fallendi modos implicitos.

VIII (III). Tertius modus proprius compositionis est quando quod convenit aliquorum cuilibet sumitur quasi simul illis conveniat, hoc modo ‘Omnis monoculus habet tantum unum oculum, isti sunt monoculi, ergo tantum unum habent oculum’ ‘Isti duo possunt legitime ducere illam mulierem, ergo non sunt fratres’ ‘Ista duo individua sunt praedicabilia de uno solo, et ipsa sunt plura, ergo non sunt praedicabilia de se’.

IX (IV). Quartus modus divisionis proprius et in ordine nonus est
88rA quando || quod pluribus simul convenit sumitur tamquam cuilibet⁵ per se conveniat, hoc modo: ‘Ista duo individua praedicantur de pluribus, ergo sunt universale vel universalia’ ‘Istae species praedi-

1 ponuntur - sumuntur] ponitur - sumitur *C a. c.*; ponuntur - sumuntur *C p. c.* 2 Iste est etc.] *Exemplum ex Arist., Int. 11.20b35-36.* 3 causae] c’ce *C.* 4 nihil - implicitos] *Cf. Arist., SE 24.179b17.* 5 cuilibet] *nescioquid C a. c.*

cantur de pluribus differentibus specie in quid, ergo sunt genus vel genera' 'Isti habent duo capita, ergo sunt bicipites'.

X (I). Quintus modus proprius compositionis est quando quod convenit pluribus diversis temporibus intelligitur illis convenire habito respectu ad idem tempus, hoc modo: 'Iste fuit in diversis civitatibus, ergo verum fuit istum esse in diversis civitatibus' 'Socrates' fuit et sanus et aeger, ergo non semper fuit tantum sanus vel tantum aeger'. Similiter cavillare poteris ex hac 'Adam et Noe fuerunt'.

XI (VI). Sextus modus divisionis proprius, et in ordine undecimus, est quando quod convenit aliquibus gratia unius tantum assignatur convenire illis gratia utriusque: 'Ista duo incipiunt esse hoc momento², sc. die[s] hodierna, ergo non tantum unum istorum incipit esse'; vel sic: 'Socrates et Plato desinunt esse et vivunt, ergo moriuntur'. In hiis etiam quattuor ultimis modis, si diligenter inspicias, magis rerum terminorum quam ipsorum terminorum compositionem invenies, in aliis autem terminorum.

Primos autem paralogismos compositioni attribuit, sequentes divisioni, quoniam compositio naturaliter prior est divisione, non est enim divisio nisi compositorum.

Continuatio: Praedicti paralogismi fiunt secundum amphibologiam, <4.166a23> secundum compositionem autem sunt³ huiusmodi orationes ut posse sedentem ambulare i.e. ut haec 'Possibile est sedentem ambulare' et haec⁴ 'Possibile est non scribentem scribere'. Ex hiis autem paralogismi possunt fieri secundum compositionis fallaciam hoc modo: 'Sedentem possibile est ambulare, sedentem ambulare dicitur hac propositione «Sedens ambulat», ergo quod dicitur hac propositione est possibile'. Item 'Non scribente<m> scribere est possibile, non scribentem scribere dicitur hac propositione «Non scribens scribit», ergo quod dicitur hac propositione est possibile'.

O. Hoc autem secundum quosdam est falsum.

1 Socrates] ideo(?) C *a.c.* 2 momento] momentum C. 3 sunt] fiunt C.
4 haec possibile est] haec possibile est C.

Sr. Modo autem interposito¹ concedunt huiusmodi propositiones quoniam eis fit sermo de re,² ut si dicatur ‘Sedentem possibile est ambulare’. Modo autem ad ultimum posito non concedunt, ut si dicatur ‘Sedentem [[est]] ambulare est possibile’, nam hac propositione fit sermo de dicto, quod impossibile dicunt³ esse.

S2. Nos autem concedimus quod album esse nigrum est possibile quocumque modo intelligatur, sive de re sive de dicto. Et huiusmodi aliarum dicta concedimus esse possible si tales sint quod earum subiectum et praedicatum possibile sit vere dici de eodem.

Q. Sed quare dicit huiusmodi orationes esse secundum compositionem, cum similiter etiam sint secundum divisionem? Sunt enim communes illis.

S. Ad hoc dicendum quia in istis manifestior est compositio decipiens quam divisio.

<I.166a24> Non enim idem significat Bene dico quod huiusmodi orationes secundum compositionem decipiunt,⁴ nam aliud significatur sub hac forma vocis ‘Sedentem ambulare est possibile’ quando in unum praedicatum componuntur ‘sedentem’ et ‘ambulare’, aliud quando dividuntur.

Et hoc est <I.166a24> Non enim idem significat si quis dividens dicat quoniam⁵ possibile est sedentem, ambulare et si⁶ quis <componens> dicat quoniam possibile est sedentem ambulare, immo aliud omnino⁷ dicit quid dividit ‘sedentem’ et ‘ambulare’ et aliud qui componit, sub eadem tamen vocis forma dicunt<ur> ea quae significantur, et non scribentem scribere.

Et hoc est <I.166a27> et hoc sicut et sedentem ambulare similiter significat aliud si quis componat hunc⁸ terminum non scribentem huic termino scribere⁹ in unum subiectum; aliud, inquam, significat quam qui divisim¹⁰ intelligit ‘non scribentem’ et ‘scribere’. Quod

1 interposito] interposita C. 2 re] sive de dicto et huiusmodi aliarum dicta concedimus esse possible si tales sint quod earum subiectum et praedicatum possibile sit vere dici de eodem sed quare dicit huiusmodi oratio *add. & del.* C. 3 dicunt] dicant C. 4 decipiunt] desipiunt C *p.c.* 5 quoniam] *lin. subd. om.* C. 6 si quis] si quis C. 7 omnino] oratio C. 8 hunc terminum] hunc terminum C. 9 scribere] sunt C, *ut videtur.* 10 divisim] diversa C.

nihil aliud <est> nisi quod sub hac vocis forma ‘Non scribentem scribere est possibile’ aliud significatur quando subicitur haec oratio ‘non scribentem scribere’, aliud quando subicitur iste terminus ‘non scribentem’; et vere aliud et aliud, enim i.e. quia qui componit ista ‘non scribentem scribere’ significat quoniam aliquis habet¹ potestatem ut non scribens scribat i.e. ut non scribendo scribat, quod falsum est. si autem non componat sed modum cum verbo in uno praedicato coniungat, significat quando non scribit habet potestatem ut scribat, et hoc verum est.

<4.166a30> Et discere Alia est oratio ex qua similiter secundum primum modum potest fieri paralogismus hoc modo: ‘Scientem litteras possibile est discere illas, sed <<scientem litteras discere>> est dictum huius propositionis <<Sciens litteras discit illas>>, ergo dictum huius propositionis est possibile’. Prima propositio vera est quoniam² secundum divisionem intelligitur, nam ille qui modo discit litteras potest denuo discere illas, quia potest oblivioni tradere; quasi tamen praemissa esset composita sophisticum modo fit illatio.

Et hoc est: et similiter haec oratio secundum compositionem est ‘Possibile est aliquem <4.166a30> discere nunc litteras’, i.e. possibile est aliquem scientem litteras discere litteras; per “nunc” intellige scientem nunc litteras.

<4.166a30> si quidem Bene dico quod ex hac oratione ‘Scientem litteras possibile est discere litteras’ potest fieri paralogismus secundum compositionem <si> pro hac divisim intellecta vera, et ideo concessa, sumitur composita. Et quod haec sit vera divisim intellecta probat[ur] a simili dicens Si³ aliquis didicit litteras quas nunc scit, et sicut didicit illas, quia ignoravit, sic et poterit discere iterum || quia poterit scitas nunc in futuro ignorare.

88rB

<4.166a31> Amplius Alia est oratio, ad primum tamen modum sicut aliae spectans. Amplius haec oratio secundum compositionem est ‘Quod unum solum potest ferre plura posse ferre’ i.e. ferentem unum solum plura ferre est possibile. Nam sub hac vocis forma duae⁴ intelligi possunt propositiones, una composita et falsa qua

1 habet] *lectio incerta* C.
didicit quas scit *Arist.*

2 quoniam] *fort.* quando *scribendum*.
4 duae] duas C.

3 si - scit] *si quidem*

dicitur de dicto huius ‘Ferens unum solum fert plura’ <quod¹ sit possibile, alia divisa et vera qua dicitur quod ei qui unum solum fert> sit [im]possibile ferre plura.

Vel potest haec oratio ad quartum modum reduci, nam hoc complexum ‘unum solum’ diversis potest ad eorum determinationem applicari, huic verbo sc. ‘ferre’ et huic verbo ‘potest’, unde potest sic fieri paralogismus: ‘Qui potest ferre unum lapidem potest ferre plures,² ergo qui unum solum potest ferre potest ferre plura’.

Alii dicunt quod ista oratio spectat ad octavum modum, qui fit quando pluribus simul assignatur quod eorum cuilibet³ convenit, ut sic fiat paralogismus: ‘Qui unum solum lapidem potest ferre potest ferre hunc lapidem, potest ferre illum lapidem, potest etiam ferre tertium lapidem, ergo potest ferre plures lapides’.

<4.166a33> SECUNDUM DIVISIONEM VERO

Positis orationibus quae sunt secundum compositionem ponit illas quae sunt secundum divisionem. Ait ergo: Praedictae orationes secundum compositionem sunt, Secundum divisionem vero sunt orationes quae sequuntur, sc. oratio qua probatur quoniam quinque sunt duo et tria. Sed nonne hoc verum? Simpliciter est quidem, sed etsi verum sit, potest tamen sophistico modo inferri. Vel, quod melius est, non dicit orationem quae probat quoniam quinque sunt duo et tria secundum divisionem, sed illam quae probat quoniam quinque sunt duo et sunt tria sophistico modo, sic sc. ‘Quinque sunt duo et ea quae sunt tria; quaecumque sunt tria, illa sunt tria; ergo quinque sunt duo et sunt tria’. Vel forsitan non posuit exemplum de conclusione sed potius de propositione, qua concessa fit paralogismus secundum divisionem.

Et hoc est <4.166a33> ut⁴ oratio qua proponitur quoniam quinque sunt duo et tria, et inde inferatur ergo quinque sunt paria et imparia. Paralogismus sic forma: ‘Quinque sunt duo et tria, quaelibet duo sunt paria, quaelibet tria sunt imparia, ergo quinque sunt

1 quod - fert] *exempli gratia supplervi.*

2 plures] plura C.

3 cuilibet] *potius* quilibet

C. 4 ut] vero Arist.

paria et imparia'. Hoc forsitan concedendum non est; nimiam¹ enim vim habent nomina privative sumpta.

Vel forte posuit hoc nomen 'imparia' pro hoc complexo 'non sunt paria', unde poteris talem facere paralogismum: 'Quinque sunt duo et tria, quaecumque sunt duo sunt paria, quaecumque sunt tria sunt imparia, ergo quinque sunt paria et non sunt paria'.

<4.166a34> Et maius aequale q.d. Et etiam oratio illa secundum divisionem est qua probatur maius aliquo² esse aequale illi. Et statim probationem sophisticam inducit.

Et hoc est <4.166a34> maius enim³ aliquo est tantundem et adhuc amplius i.e. tantum quantum illud quo est maius <et adhuc amplius>. \Paralogismum sic forma: 'Aliquid quod est maius aliquo est tantum quantum illud/ et adhuc amplius, ergo aliquid quod est maius aliquo est tantum quantum illud'. Vel sic: 'Aliquid quod est maius aliquo est tantum quantum illud et adhuc amplius, quicquid est tantum quantum illud est aequale illi, ergo aliquid quod est maius aliquo est aequale illi'. Et istae orationes ad septimum modum spectant, qui divisionis est proprius. Sed dubitatur utrum haec sit concedenda 'Aliquid quod est maius aliquo est tantum quantum illud et adhuc amplius', quod videtur quidem, cum quia haec ponitur ab Aristotele quasi concedenda, sed ex ea sophisticè proceditur, tum quia similiter concedendum esse videmus in eis quae secundum numerum sumuntur, verum est enim et concedi solet quod ea quae sunt plura aliquibus sunt tot quot illa et adhuc plura. Aliter tamen videtur dandum esse in illis quae comparantur aliis secundum numerum quam in illis quae secundum quantitates continuas ad alia comparationem admittunt;⁴ unde non est concedendum aliquid quod sit maius ali<qu>o esse tantum quantum illud et adhuc amplius. Vel si forte hoc conceditur, nulla tamen ratione dici debet quod maius aliquo sit aequale illi et adhuc amplioris quantitatis.

<4.166a35> Nam eadem Q.d. In huiusmodi secundum divisionem fit fallacia quando pro divisa sumitur composita vel pro composita divisa, sed non recte ita fit, aliud enim significat divisa, aliud composita, ideoque non est una sumenda pro altera.

1 nimiam - sumpta] *fortasse corrupta.* 2 aliquo] a()a C. 3 enim] *lin. subd. om.*
C. 4 admittunt] admittunt C, *ut videtur.*

Et hoc est <4.166a35> Nam eadem oratio divisa et composita non semper videbitur idem significare, immo aliud composita, aliud divisa.

Sed quid est quod dicit eandem orationem compositam et divisam non significare idem, quasi eadem sit divisa et composita oratio?

Quidam huic litterae adhaerentes dicunt eandem orationem esse divisam et compositam, ut hanc ‘Sedentem ambulare est possibile’, et dicunt ipsam unum tantum principaliter significare, sed diversos modos habere significandi, unde exponunt quod dicit “non idem semper” i.e. “non eodem modo semper significare videbitur”.

Nos dicimus quod² eandem dicit compositam et divisam quia sub eadem vocis forma proferuntur,³ ut tota identitas ad formam vocis, non ad essentiam propositionis referatur.⁴

Et hoc est quod dicit <4.166a35> Nam eadem oratio composita et divisa i.e. sub eadem vocis forma propositae composita et divisa oratio non idem semper significare videbuntur. Ut ‘Ego te posui servum entem liberum’ i.e. sub hac vocis forma propositae composita et divisa non idem significant. || Divisam orationem ex hoc exemplo habere potes sic intelligendo “Ego te entem servum feci liberum”, et haec vera est, nam quando eras servus feci te liberum. Compositam iterum⁵ orationem habere potes sic intelligendo “Ego posui te entem servum liberum” i.e. ita tibi statui ut esses liber ens servus, quod falsum est.

<4.166a37> Et [ut] ‘Quinquaginta virorum centum reliquit divus Achilles’ Hoc exemplum ad amphibologiam magis⁶ quam ad compositionem spectat; ex diversis enim constructionibus potest hic notari multiplicitas, significat enim haec oratio quod Achilles de numero centum reliquerit quinquaginta et quod de numero quinquaginta reliquerit centum. Occasionem autem huius amphibologiae facit diversa consignificatio istarum dictionum ‘centum’ ‘quinquaginta’. Sed quare dictum est aliquid de amphibologia? Propter similitudinem, ut ostendat quod quemadmodum amphibologi\c/a oratione non unum tantum significatur, similiter nec sub

1 non semper] fere f.i.sī. C. 2 quod] quia C. 3 proferuntur] proferantur C.
4 referatur] proferatur C. 5 iterum] inter C. 6 magis] quam agis C a.c.

eadem forma quae se ad compositam et divisam habet orationem. Possumus tamen, ut exemplis positus satisfaciamus,¹ \hoc/ idem exemplum compositioni adaptare: possum enim ex hac vocis forma divisam et compositam orationem habere. Divisam sub hoc sensu “Dives Achilles reliquit quinquaginta de numero centum virorum, sc. de numero virorum qui fuerant centum”. Compositam ut componas ista ‘quinquaginta centum virorum’ quasi in unum praedicatum, hoc modo “Dives Achilles reliquit quinquaginta centum virorum, i.e. virorum manentium centum quinquaginta² reliquit Achilles”. ‘Dives’³ Achilles dicitur quasi “potens”; vel ‘divus Achilles’ vel ‘dius’⁴ in quibusdam⁵ codicibus invenitur.

<4.I66bI> SECUNDUM ACCENTUM.

Post fallacias compositionis et divisionis agit de fallacia accentus, quoniam similiter se habet haec illi. Nam sicut illae fallaciae fiunt ex eo quod sub eadem forma vocis plures proferuntur propositiones, sic fallacia accentus fit ex eo quod sub eadem vocis forma plures proferuntur dictiones. Sicut compositio et divisio dicuntur multipliciter potentiâ, in illis autem potius ambiguitatem quam multipliciter advertimus, similiter accentus multipliciter dicitur potentiâ.

Hoc ergo loco considerandum erit qui<d> sit accentus, quid fallacia secundum accentum, et quot modis habeat haec fallacia fieri.

1. Accentus⁶ est modulatio vocis in communi loquendi genere, sed cum sic accipiatur a grammaticis, hic⁷ autem a dialecticis dicitur accentus indistinctio prolationis⁸ vel scripturae circa aliquam dictionem.

2. Fallacia secundum accentum est deceptio proveniens ex indistinctio prolationis vel scripturae.

1 satisfaciamus] fatisfaciamus C. 2 quinquaginta] q(ua)n(do) C. 3 dives] b(re)vis C (*quod tamen verisimilius est ex dius quam ex dives ortum esse*). 4 dius] dives C. 5 quibusdam codicibus] quibus orationibus C. 6 *Eadem definitiones accentus secundum grammaticos et dialecticos, eandem definitionem fallaciae accentus et eosdem modos apud Anonymum Aurelianensem I, 120 sqq. et in Fallaciis Parvipontanis, LM I: 583-585, invenies. Auctores Fallaciarum Londinensium et Lemovicensium aliter modos assignant.* 7 hic] hoc C. 8 prolationis] vel prolocutionis C. *Eadem ambiguitas semper in sequentibus.*

3. Sunt autem pauci modi quibus fiat haec fallacia, quoniam non est idoneum cuique paralogizare alium secundum accentum, nam et ex prolotione debet distingui accentus, et etiam ridiculae sunt orationes quae fiunt secundum hoc genus fallaciae.

Quattuor modis attendimus hanc fallaciam [[fieri]], quarum duo in prolotione, duo in scriptura considerantur.

I. Primus modus est quando aliqua dictio ita indistincte proferatur ut incertum sit utra duarum dictionum proferatur, ut si ita indistincte proferat aliquis hanc vocem ‘loqueris’ ut incertum sit utrum proferat *lóqueris*¹ praesens an² *loquéris* futurum. Similiter et poterit ambigue aliquis proferre hanc dictionem ‘malum’ ut nesciat respondens an proferat ‘malum’ habens primam circumflexam an ‘malum’ habens primam acutam. Secundum hunc modum poteris sic paralogizare: ‘Tu loqueris, ergo verum est te loqui’, ‘Quoscumque iustos oportet pendere iniusti sunt, sed iustos viros oportet pendere, ergo iusti viri iniusti sunt’.

II. Secundus modus est quando aliqua dictio ita indistincte proferatur ut incertum sit an dictio an oratio proferatur, ut si quis sine determinatione accentus proferat hanc vocem ‘quies’ sive hanc vocem ‘invite’. Secundum hunc modum sic fient paralogismi: ‘Quicquid est quies est qualitas, tu es quies, ergo tu es qualitas’.

III. Tertius modus, qui in scriptura attenditur, est quando ita indistincte scribitur aliqua dictio ut incertum sit an dictio scribatur an oratio, ut si scribatur ‘quaeritur’ haec dictio sic *q̄r̄*, incertum est enim an scribatur ‘quaeritur’ an ‘quare’, quoniam scriptura communis est repraesentationi utriusque. Similiter si scribatur haec dictio ‘pendere’ sine nota accentus determinante, hoc modo *pendere*, poterit³ esse deceptio. Secundum hunc modum fiunt idem paralogismi qui secundum primum, sed in primum modum cadunt quando fiunt ex ambiguitate prolotionis, in secundum quando ex ambiguitate fiunt scripturae.

IV: Quartus modus est quando ita ambigue scribitur aliqua dictio ut dubium sit an dictio scribatur an oratio, ut si quis continue vel sine magna distantia scribat hoc ‘res publica’⁴ et sine notula accen-

1 *lóqueris* - *loquéris*] *sic, cum accentibus* C. 2 an] aut C a.c. 3 *pendere poterit*] *poterit pendere* C. 4 *publica*] *puplica* C.

tus superscripta, poterit enim dubium esse an dictio scribatur an oratio.

V. Quintum modum volunt quidam¹ addere, quem dicunt fieri quando oratio orationi similis est propter vocis similem formam, et ex indistincta prolotione dubium est utra duarum orationum profertur. Sed melius dici potest quod || quando indistinctio prolotionis vel scripturae dictionem excedit, ad compositionis vel divisionis fallaciam spectat in dictione considerata<m>, sive respectu dictionis sive respectu orationis hanc fallaciam parit. 88vB

Continuatio: Secundum praedictas fallacias idoneum est facere orationes, <4. 166b1> non est autem idoneum dialecticis facere orationem secundum accentum in hiis quidem quae sunt sine scriptura i.e. in prolotione, possunt enim cogi distincte proferre si indistincte aliquid protulerint.² in scriptis autem et in poematibus magis idoneum est dialecticis facere orationes sophisticas secundum accentum. Sed qualiter poterunt [facere] aliqui facere orationes in scriptura? Numquid poterit quis argumentari nihil pronuntiando? Non utique! Notandum itaque quod non est adversatio ad id quod dixerat sed ad id quod ex dicto voluit intelligi. Cum enim ait “dialecticis non est idoneum facere orationes in prolotione secundum accentum”, dat³ intelligi quia <non> est idoneum aliquem paralogizari⁴ secundum accentum in prolotione, in scriptis autem \et/ poematibus magis idoneum est aliquem paralogizari, videlicet si secum habuerit considerationem, ex ambiguitate enim scripturae impercepta se ipsum intuentem decipiet.

Videtur autem ex hiis innuere quod idoneum sit dialectico disputare sophisticè et secundum alias fallacias orationes facere, cum tamen in Topicis⁵ dicat “Verendum est dialectico disputare ad nomen”. Ad hoc potest dici quod dialecticum large appellat logicum, ut dialecticus demonstrativae, dialecticae, temptativae opifex et sophisticæ. Vel potest dici quod quandoque quidem dialectico ido-

1 quidam] *Fortasse Anonymus Aurelianensis I*, 122. Cf. *Fall. Parvipont.*, LM I: 584-585.

2 protulerint] protulit C. 3 dat] \de/ait C. 4 paralogizari] paralogizare C a.c. 5 Arist., *Tóp.* I.18.108a34-35, ALV.28: “quare omnino verendum dialecticis huiusmodi ad nomen disputare”.

neum est facere sophisticam orationem, cum non habet sc. aliter de proposito disputare. Secundum accentum vero in prolatione numquam idoneum est ei paralogismum facere.

<4.166b3> ut metuo Exemplum hoc ab Horatio sumptum est,¹ in quo fit ambiguitas inter dictionem et orationem ex accentus indistinctione. Poterunt enim intelligi duae subdistinctiones sub hac forma vocis *metuo*, et secundum hoc erit² constructio conveniens sic facta ‘o³ Lydia dormis longas noctes me tuo pereunte’ i.e. me, qui tibi servu<s su>m, pereunte. Potest etiam⁴ unum verbum intelligi, [sc.] ‘metuo’ sc., sub eadem vocis forma, et secundum hoc nulla erit conveniens constructio in oratione proposita. Possunt etiam⁵ intelligi istae tres dictiones ‘me’ ‘tu’ ‘o’ duae⁶ ita: ‘metu’ et ‘o’.

<4.166b6> et heu quianam Aliud est exemplum, a Vergilio sumptum,⁷ in quo provenit ambiguitas ex hac forma vocis ‘quianam’, quae habet se ad unam dictionem et ad duas dictiones.

Ex hiis exemplis a latinis sumptis volunt quidam convincere⁸ hunc librum <non> ab Aristotele graeco compositum esse. Sed forsitan latini nostri graecos imitantes multa dicta a graecis in latinum sermonem transtulerunt, unde non est mirum si in Vergilio et Horatio inveniantur aliqui versus in latinum translati et in graecis †uno† ab Aristotele positi. Vel potest verisimilius dici quod translator huius operis commoda nostrae doctrinae a nostris auctoribus sumpsit exempla, forsitan enim exempla ab Aristotele posita si transferrentur ambiguitatem non reciperent.

<4.166b10> QUI AUTEM SECUNDUM FIGURAM DICTIONIS

Ultimo loco agit de fallacia quae est secundum figuram dictionis; nec est quaerenda ratio, quoniam dictum est quare omnes fallaciae iure praecesserint. Si tamen necessarium est rationem assignare, dicas quod maior dubitatio erat de hoc genere fallaciae quam de

1 Horatius, *Carmina* I.25-7-8: “me tuo longas pereunte noctes, Lydia, dormis?”.

2 erit] exigit C. 3 o - pereunte] o. li. dor. lo. no.me.p(er)e C. 4 etiam] enim C. 5 etiam] enim C. 6 duae ita] duo item C. 7 Vergilius, *Aeneis* V.13: “heu quianam tanti cinxerunt aethera nimbi?”. 8 convincere] convincere *vel* connicere C. *Fort. conicere scribendum.*

aliquo aliorum. Unde et quidam conati sunt illud ad fallacias extra dictionem reducere.

Circa hanc fallaciam considerandum erit quid sit figura dictionis, quid fallacia secundum figuram dictionis, et quot sunt huius fallaciae [[h]] modi.

1. Figura dictionis <est> qualitas terminationis secundum quam multotiens accidentia dictionis perpenduntur. Hic autem dicitur figura dictionis similitudo dictionis cum dictione in terminatione vel in accidentibus considerata. Quandoque enim similis est dictio dictioni in terminatione, ut haec dictio ‘musa’ huic dictioni ‘Catilina’, quandoque assimilatur dictio dictioni non¹ in terminatione² sed in accidentibus, ut haec dictio ‘laurus’ huic dictioni ‘musa’ quoniam eiusdem generis sunt, eiusdem numeri, eiusdem casus. Praevalet in assimilando dictionem dictioni terminationis conformitas similitudini accidentium. Licet tamen †iste†³ stricte per se accipiatur haec appellatio ‘figura’, ex adiuncto tamen fit communior. Dicitur enim fallacia secundum figuram dictionis quae fit ex commutatione accidentium circa dictiones terminatione similes, et etiam terminatione dissimiles ex commutatione praedicamentorum, et quae fit ex permutatione eius quod est hoc aliquid in quale quid vel e converso. Nec tamen omnino sine ratione omnes hii modi secundum figuram dictionis dicuntur fieri. Similitudo enim ex terminatione considerata omnibus⁴ hiis modis fallendi praebuit originem. Ex eo enim quod dictiones in terminatione sunt similes || videntur in aliis esse similes, sc. cum in accidentibus tum in modo praedicandi, sed cum sint dissimiles fit circa illas et accidentium et modorum praedicandi permutatio.⁵ Ex hac etiam terminationis similitudine fit permutatio a dictione significante hoc aliquid ad dictionem significantem quale quid vel e converso eo quod quae similem habent vocem similem videntur habere significationem.

89rA

2. Paralogismorum vero qui secundum hanc fallaciam⁶ fiunt quidam habent notam similitudinis intra⁷ sumptam, quidam extra

1 non] ut C a.c. 2 terminatione] determinatione C a.c. 3 iste] fort. ita scribendum. 4 omnibus] aliquibus C a.c. 5 permutatio] permixtio cum mutatio suprascripto C, lectori utrum permixtio an permutatio praefendum relinquens. 6 fallaciam] vocem C. 7 intra] infra C hic et semper in sequentibus.

intellectam, sed quasi intra sit¹ sumpta fit in argumentatione deceptio. Intra sumptam habent huiusmodi: ‘Similiter dicitur Catilina ut musa, sed Catilina est masculini generis, ergo musa’. <Extra> intellectam ut hic: ‘Secari est pati, uri est pati, ergo operari² est pati’.

3. Sex modis fit haec fallacia.³

I. Primus modus est quando similitudo dictionis cum dictione in argumentatione, <notâ similitudinis intra> sumptâ, facit deceptionem, hoc modo: ‘Similiter dicitur hoc verbum ‘videre’ huic verbo ‘docere’, sed hoc verbum ‘docere’ actionem significat, ergo hoc verbum ‘videre’ actionem significat’; ‘Similiter dicitur hoc nomen ‘manus’ huic nomini ‘cygnus’, sed hoc nomen ‘manus’ feminini generis est et quartae declinationis, ergo hoc nomen ‘cygnus’.’ Et in hoc possunt fieri paralogismi secundum generum commutationem et praedicamentorum et eius quod est hoc aliquid in⁴ quale quid.

II. Secundus modus est quando in argumentatione fit generum commutatio, notâ similitudinis extra⁵ sumptâ, hoc modo: ‘Quicquid verum est esse necessarium, illud est enuntiabile; sed hunc syllogismum verum est esse necessarium; ergo hic syllogismus est enuntiabile’; ‘Quicquid verum est esse sanum illud est animal, sed hunc cibum verum est esse sanum, ergo hic cibus est animal’. Sic autem magis latenter fit haec commutatio, quoniam circa dictionem unam in una eius terminatione fit. Minus autem latenter fit quando fit circa dictionem variatis cum⁶ genere terminationibus hoc modo: ‘Quicquid est necessarium est enuntiabile, sed syllogismus est necessarius, ergo syllogismus est enuntiabile’, ‘Quicquid est naturale non est factum ab homine, statua est naturalis, ergo non est facta ab homine’, ‘Quilibet populus est homines, haec arbor est populus, ergo haec arbor est homines’.

III. Tertius modus est quando in argumentatione fit numeri commutatio. Hoc autem quandoque fit in eadem terminatione dictionis, et tunc magis latenter; quandoque in diversis terminationibus, et tunc fit minus latenter. In eadem terminatione hoc modo: ‘Quicquid est est unum, populus est, ergo populus est unum’, nam

1 sit] *exp.* C. 2 operari] *fort.* imperari C *a.c.* 3 *Eosdem sex modos agnoscit Auctor Fallaciarum Parvipontanarum, LM I: 587-590.* 4 in] vel C. 5 extra] [[est]] infra C. 6 cum] aū, *i.e.* autem C *a.c.*; cū, *i.e.* cum *p.c.*

per intellectum hoc verbum ‘est’ in assumptione pluralem numerum gerit; ‘Nulla species specialissima est plures species, omnes species sunt plures species, ergo nulla \species/ est species specialissima’, ‘Omnia differentia sunt plura, nulla communis differentia est plura, ergo nulla communis differentia est differentia’. In diversis terminationibus hoc modo: ‘Omne animal est rationale vel irrationale, ista sunt animalia, ergo sunt rationalia vel irrationalia’, ‘Omnes homines habent plura capita, iste est homo, ergo habet plura capita’.

IV. Quartum modum facit commutatio casuum in argumentatione facta. Hoc autem dupliciter fit, vel in una terminatione dictionis et latenter, hoc modo: ‘Omnia quinque sunt plura quam quattuor, ista tria sunt aliqua aliquorum quinque, ergo ista tria sunt plura quam quattuor’, ‘Quaelibet manus est una manuum, iste digitus est [hoc] manus, ergo est una manuum’. Vel diversis terminationibus et minus latenter, hoc modo: ‘Omne risibile est homo, sed iste asinus est risibilis, ergo iste asinus est homo’. Nec mireris¹ si exemplum hiis modis adaptemus in quibus etiam aliae incidunt fallaciae, nihil² enim prohibet eandem orationem plures habere fallendi occasiones.

V. Quintus modus est quando a praedicabili pertinente ad unum praedicamentum fit commutatio ad praedicabile pertinens ad aliud praedicamentum, vel etiam ad praedicabile ad nullum praedicamentum pertinens. Large enim dicimus fieri praedicamentorum commutationem vel quando praedicabilia diversorum praedicamentorum in se commutantur, vel quando etiam praedicabilia non praedicamentalia commutantur ad praedicamentalia vel econverso. Duobus autem modis dicitur praedicabile ad praedicamentum aliquod spectare: significatione et praedicatione. Praedicatione enim ad illud³ dicitur spectare cuius generalissimum genus de eo praedicatur; significatione ad illud cuius generalissimi rem ipsum principaliter significat. Omnia quidem denominative sumpta <praedicatione> ad praedicamentum primum spectant, quoniam hoc genus <substantia> de omnibus fere denominative sumptis praedicatur.

1 mireris] i(n)nue’s C. 2 nihil - occasionem] laudatur Arist., SE 24.179b17 3 illud] aliud C a.c.

Significatione vero nulla ad primum praedicamentum pertinent, sed vel ad praedicamentum qualitatis, ut ‘albus’, ‘grammaticus’ vel ad praedicamentum quantitatis, ut ‘bicubitum’ ‘tricubitum’,¹ vel ad aliquod aliorum praedicamentorum.

Proprie autem et recte dicitur praedicamentorum commutatio fieri quando a praedicabili pertinente ad unum secundum significationem fit commutatio ad praedicabile pertinens ad aliud secundum significationem. Tot autem modis fit praedicamentorum commutatio quot modis praedicamentalia in alia commutari contingit.

Ad horum autem notitiam huiusmodi sufficiat exempla inducere: ‘Quicquid heri vidisti, hodie vides; heri vidisti album; ergo hodie vides album’, a substantia || fit commutatio in qualitate<m>. Item, ‘Qualiscumque Socrates heri fuit, Socrates adhuc est; sed heri fuit Platoni similis; ergo adhuc est Platoni similis’ – a qualitate ad relationem fit variatio. Item, ‘Quantus est hodie, tantus heri fuit; hodie est aequalis huic; ergo heri fuit aequalis illi.’

Fit etiam quandoque commutatio a praedicabili pertinente ad unum praedicamentum ad aliud praedicabile pertinens ad idem² praedicamentum, non tamen sine fallacia, ut hic: ‘Quanti homines sunt hic intus, tanti fuerunt heri hic intus et econverso; hodie decem sunt hic intus; ergo heri decem fuerunt hic intus’: ‘tanti’ quantitatem designat, ‘quanti’³ similiter et ‘decem’, sed hoc continuam,⁴ illud discretam.

VII. Sextus modus est quando a termino designante hoc aliquid fit commutatio ad terminum designantem quale quid vel econverso. Hoc aliquid dicitur dictio designare quae significat aliquid discrete ad quod potest fieri demonstratio vel relatio. Quale quid dicitur dictio significare quae nihil significat ad quod potest demonstratio fieri vel relatio vel etiam illud quod determinate intellectu possit comprehendi.

Fit ergo commutatio ab eo quod est hoc aliquid ad quale quid hoc modo: ‘Iste habet odio⁵ hoc vinum, ergo habet odio vinum’, ‘Hoc argentum⁶ est pretiosius hoc auro, ergo argentum est pretio-

1 bicubitum tricubitum] bicubitio tricubitio C a.c. 2 pertinens ad idem] pertinens ad illud C a.c. 3 quanti] quantum C. 4 continuam] [[contin..ac]] \continuam/ C. 5 odio] hodio C a.c. 6 argentum] argumentum C a.c.

sius auro', 'Hac propositione «Iste homo currit» dicitur istum hominem currere, ergo hac dicitur hominem currere'.

A quali fit commutatio hoc modo ad hoc aliquid: 'Dies crescunt, ergo isti vel alii dies crescunt', 'Hoc nomen «homo» significat hominem, ergo istum vel alium hominem', 'Iste desiderat filium, ergo istum vel alium ab isto'.

Ad hunc etiam modum debent reduci quidam paralogismi de quibus apud plerosque venit in dubium sub quam fallaciam cadant. Qui huiusmodi sunt: 'Socrates¹ erit sanus et aeger in eodem anno, ergo erit sanus et aeger in eodem tempore' 'Socrates et Plato sunt in eadem regione, ergo in eodem loco' 'Secana est hic et Rotomagi, ergo aliquid est hic est Rotomagi'.

Quidam enim eos² redigunt ad fallaciam secundum accidens, quidam autem eos fieri <dicunt> in eo quod soliti sumus³ sic dicere, quos omnes eadem culpa confundit: potius enim fiunt secundum commutationem eius quod est quale quid in hoc aliquid. Unde nota quod dupliciter intelliges hoc aliquid, dupliciter quale quid: secundum praedicationem et secundum compositionem. Secundum praedicationem inferioribus attribuitur significare hoc aliquid, superioribus significare quale quid. Quanto⁴ \enim/ aliquid communius est, tanto minus determinatam habet significationem; quanto inferius, tanto certius intellectu comprehensa eius significatio minus a sensu recedit. Secundum compositionem vero inferiora significant quale quid, superiora hoc aliquid. Per 'quale quid' enim intelligimus substantiam accidentibus participantem, per 'hoc aliquid' substantiam pure intellectam. Quanto autem aliqua sunt inferiora, tanto plures proprietates circa substantiam condeterminant; quanto superiora, <tanto> puriorem substantiam faciunt intelligi. Fit ergo commutatio ab eo quod quale quid designat in hoc aliquid cum dico 'Isti fuerunt in eodem anno, ergo in eodem tempore', quoniam quaedam compositio notatur per hoc nomen 'annus' gratia cuius attribuitur istis fuisse in anno eodem; quae, quia non notatur per hoc nomen 'tempus', non attribuitur istis fuisse in eodem tempore.

Ab eo vero quod designat hoc aliquid fit commutatio ad praedi-

1 Socrates] g^o [= ergo] C *a.c.* 2 eos] eas C. 3 sumus] simus C. 4 quanto] Quinto [[quarto]] C.

cabile designans quale quid ut hic: ‘Quaecumque substantia heri fuit in hoc loco, est in hoc loco; quidam homo heri fuit in hoc loco, ergo quidam homo est in hoc loco’, nam hoc nomen ‘substantia’ designat hoc aliquid respectu significationis huius nominis ‘homo’.

Continuatio: praedictis modis fiunt paralogismi secundum compositionem et divisionem et accentum. <4.r66b10> Qui autem¹ secundum figuram dictionis fiunt paralogismi, inquam, illi accidunt secundum quod non idem i.e. dissimile interpretatur similiter i.e. in expositione sumitur tamquam simile, q.d. In hoc fiunt paralogismi secundum figuram dictionis quod inter dissimilia sumitur similitudo, semper enim in huiusmodi paralogismis in quibus assignatur similitudo inter alia datur et inter alia sumitur. Nam data in terminatione sumitur in accidentibus vel significatione; vel data in accidentibus sumitur in terminatione. Ut si dicam “Similiter dicitur hoc nomen ‘Catilina’ huic nomini ‘musa’; sed hoc nomen ‘Catilina’ est masculini generis, ergo et hoc nomen ‘musa’,” data est similitudo in terminatione et sumitur in accidentibus, in quibus tamen inter illa est dissimilitudo, dissimile ergo interpretatur simile, nam sumitur similitudo ubi est dissimilitudo. Et nota[t] quod per non idem designat dissimile, nam identitatem semper solet comitari similitudo.

Potest autem hoc verbum ‘interpretatur’ passive² active exponi, hoc modo: Qui autem secundum figuram dictionis fiunt, illi accidunt quando aliquis interpretatur non idem i.e. dissimile similiter³ (hoc non mutatur), ut quando aliquis interpretatur masculinum femininum, credit enim masculinum esse femininum propter similitudinem terminationis, unde sic argumentatur ‘Similiter dicitur «Catilina» ut «musa», sed «musa» feminini generis est, ergo «Catilina»’, nihil enim aliud est masculinum interpretari femininum quam masculinum sumere quasi sit femininum. Vel quando aliquis interpretatur femininum masculinum deceptus similiter propter terminationis similitudinem, || ut si cui videatur hoc nomen ‘laurus’ masculini generis quia similiter dicitur huic nomini ‘currus’. Vel quando quis interpretatur quod est inter haec i.e. neutrum alterum

1 autem] sunt *add. Arist., sed - teste Dod - om. codd. Bn et Od.* 2 passive] *Locus suspectus. Fort. passive <dicta> vel sim. scribendum.* 3 similiter] si *sine linea subducta C.*

horum i.e. masculinum vel femininum. ‘Inter haec’ i.e. inter masculinum et femininum dicitur neutrum abnegatione, nam neutrum est quod nec masculinum nec femininum est. vel rursum quando aliquis interpretatur quale quantum sumendo nomen ad qualitatem pertinens quasi¹ quantitatem significet; vel quantum quale, et haec pertinent ad praedicamentorum permutationem; vel quando quis interpretatur faciens [vel] patiens i.e. terminum designantem actionem sumit quasi significantem passionem; vel dispositum facere i.e. vel quando dict<i>o dispositionem notans, ut ‘sedere’, interpretatur quasi actionem significans; et quando <4.166b14> alia praedicamenta permutantur in alia, †quam†² determinatum <est> prius i.e. secundum praedicamentorum distinctionem, quae facta est prius sc. in libro Praedicamentorum. Vel potest haec determinatio referri ad ea quae in proximo dicta sunt, determinavit enim, licet breviter, qualiter quaedam praedicamenta permutentur in alia.

<4.166b15> Est enim quod Bene dico quod illi parallogismi fiunt secundum quod aliquis interpretatur dictionem designantem passionem vel qualitatem vel dispositionem dictionem designantem actionem, vel alio modo praedicamenta commutat, est enim i.e. contingit <quod> sc.³ ali<quid> quod non est eorum quae sunt facere i.e. significare aliquid quod non est actus velut eorum quae sunt facere i.e. velut actionem dictione[m]⁴ i.e. propter dictionem, sc. propter similitudinem dictionis cum dictione, ut vigere quidem dicitur similiter ei quod est secare vel aedificare, similiter, dico figura⁵ dictionis i.e. secundum dictionis figurationem sc. terminationem, ideoque significabit aliquis illud tamquam actionem eo quod secare et aedificare agere sit, quamvis hoc quidem i.e. ‘vigere’ designat⁶ quale quid et affectum quodam modo, dictum sc.⁷ de alio, quia per hoc verbum ‘viget’ in praedicato positum quaedam qualitas subiecto attribuitur, illud vero i.e. ‘secare’ sive ‘aedificare’ significat facere, secare enim agere <est>. Eodem autem modo in aliis quod quaedam sc. nomina et verba in dictiones aliarum significationum transmutantur.

1 quasi quantitatem] i.e. qualitatem C. 2 quam] ut *Arist.* 3 sc. ali<quid> quod] si *ali. quod* C. 4 dictione[m] *propter glossam* i.e. propter dictionem *scribendum censui, quamquam varia lectio dictionem in quibusdam codicibus Aristotelicis extat.* 5 figura] *si* C. 6 *designat]* *de* C; indicat *Arist.* 7 sc. de alio] *lectio incerta; fere f- d(e) a(li)o C.*

<4.166b20> Ergo Ad alia transiturus breviter ostendit quid docuerit. Ait ergo: Sufficenter docuimus locos sophisticos secundum dictionem ex quibus sophisticae elicantur orationes. Ergo ex hiis locis sunt redargutiones secundum dictionem i.e. secundum locutionis proprietatem; per hoc innuit istos locos ad redargutionem spectare, unde in sequentibus pertractatis hiis et aliis quibusdam locis quasi propriis redargutionis alios docebit aliis metis competentes.

<4.166b21> EORUM VERO QUI

De fallaciis quae sunt extra dictionem incipit agere hoc modo: prius eas enumerat, deinde enumeratas exequitur. Dicuntur autem extra dictionem esse fallaciae istae quasi extra locutionis proprietatem, quoniam magis eas facit rerum quam vocum proprietatem.

Continuatio: Sex species fallaciarum secundum dictionem hucusque executi sumus, <4.166b21> eorum¹ vero paralogismorum qui sunt extra dictionem species sunt septem i.e. fallaciarum quae extra dictionem sunt septem sunt maneries; “paralogismorum” ait pro ‘fallaciarum’, quoniam paralogismi secundum fallacias fiunt. Vel septem dicit esse modos paralogismorum extra dictionem quoniam septem sunt modi generales, ut secundum quamlibet fallaciam unum generalem modum attendamus,² qui tamen multos alii/os sub se contineat.

<4.166b22> Una quidem³ species est ea quae est secundum accidens. Hoc complexum ‘secundum accidens’ ponitur pro nomine huius fallaciae.

<4.166b22> Secunda vero i.e. secundus modus paralogizandi est in eo quod est simpliciter et non simpliciter i.e. qui fit ex alterna permutatione sumendi aliquid simpliciter et non simpliciter sed quo.

Ad horum intelligentiam hoc sufficiat dicere quoniam simpliciter aliquid sumitur quando dicitur sine qualibet determinatione, non simpliciter autem quando ei additur aliqua determinatio pertinet⁴ ad partem integram ut ‘Socrates est albus pedem’, vel ad tempus ut ‘Socrates dormit in nocte’, vel ad locum ut ‘Nox est apud antipodes’, vel in respectu alicuius ut ‘Istud est aequale illi secundum longitudinem’.

Hos ergo modos dicendi⁵ non simpliciter determinat cum subdit <4.166b23> sed quo q.d. Secundus modus paralogizandi est qui fit ex <eo> quod aliquid sumitur simpliciter in aliqua propositione et idem non sumitur simpliciter in alia sed quo i.e. cum determinatione[m] ad partem pertinente, aut ubi i.e. cum determinatione

1 eorum] ex C. 2 attendamus] attendimus C. 3 quidem] lin. subd. om. C.
4 pertinens] iter. C. 5 dicendi] docendi C.

assignativa loci, aut quando i.e. cum nota temporis, aut ad aliquid i.e. cum nota respectus.

<4.166b24> Tertia autem species est quae est secundum elenchi ignorantiam.

<4.166b24> Quarta vero species est secundum consequens etc.¹

<5.166b28> ERGO SECUNDUM ACCIDENS

Fallaciis enumeratis illas exequitur. Et primo agit de fallacia secundum accidens, nec potest in hiis fallaciis ordinis causa assignari sicut in illis quae secundum dictionem fiunt, eodem autem ordine quo posuerat istas fallacias easdem exequitur, ut similiter enumerationi respondeat executio. Forsitan tamen secundum effectus sui praeeminentiam ordinantur. Unde fallacia secundum accidens prima ponitur, nam ipsa aliis est efficacior, per eam enim artifices et omnino scientes ab || insciis arguuntur.

89vB

Videndum est quid sit accidens, quid fallacia secundum accidens, quot modi paralogismorum fiant secundum hanc fallaciam.

1. Accidens proprie dicitur omnis fortuna accidentalis. Transumptive autem dicitur accidens praedicabile quod dictum de alio praedicabili rei illius formam accidentalem copulat, ut ‘musicum’ ‘album’. Tertio modo dicitur accidens omne praedicabile, sive accidentale sive quod non accidentale sed² substantiale. Unde Aristoteles hac generali utens appellatione praedicatum nomine accidentis, subiectum nomine rei designare multotiens videtur. Accidere enim praedicari est sive convenire. Unde dicitur quod accidit homini esse rationale, esse animal, non quia accidentale sit homini sed quia homini convenit.

2. Dubitatur autem quo istorum modorum accipiatur hoc nomen³ in ista iunctura locutionis ‘fallacia secundum accidens’. Dicunt quidam quia accidens hic dicitur accidentale praedicabile, unde dicunt fallaciam esse secundum accidens in qualibet argumentatione quae⁴ infert aliquam conclusionem ex habitudine accidenta-

¹ *Utrum post etc. lacuna lateat an illud etc. eodem modo quinta, sexta et septima glossanda esse indicet non constat.* ² sed] sive C. ³ nomen] n^m[[ñ]] C, ut paullo infra. Videtur esse correctio ab abbreviatura ññ, ad alteram ei aequivalentem, sc. n^m. ⁴ quae] qua C.

lis praedicabilis hoc modo: ‘Omne coloratum est [[hoc]] corpus, istud est coloratum, ergo \istud/ est corpus.

Similiter autem hanc fallaciam dicunt incidere in argumentatione quae ex mixtione contingentis et alterius propositionis sive de necessario sive de inesse quid colligit, non omnem autem argumentationem dicunt esse non necessariam in qua haec fallacia potest assignari.

At melius dicemus quoniam accidens in hac iunctura locutionis ‘fallacia secundum accidens’ dicitur praedicatum sive ipsum sit accidentale praedicabile sive substantiale, ut¹ dicatur fallacia secundum accidens deceptio proveniens ex omissione \habitudinis/ unius praedicabilis ad aliud, sive praedicati ad subiectum sive subiecti ad praedicatum. Cum autem fiat haec fallacia quandoque secundum omissam habitudinem subiecti ad praedicatum, quandoque secundum omissam habitudinem praedicati <ad subiectum>, a digniori tamen, sc. a praedicato, nomen² sumpsit haec fallacia, sicut et fallacia secundum consequens a consequenti, cum tamen quandoque fiat secundum inobservatam antecedentis³ proprietatem. Habitudo autem rationem omitti facit extranea sumptio praedicati et subiecti, i.e. quando aliquod praedicatum extra proprietatem subiecti sumitur vel e converso. Praedicabile autem extra proprietatem alterius sumi dico †magis rem designatem⁴ per ipsam quam per ipsum†, verbi gratia ‘Omnis statua est aes, omne aes est naturale, ergo omnis statua est naturalis’. In prima enim non sumitur praedicatum extra proprietatem subiecti, sed quodam modo componitur illi, aes enim compositionem recipit ut ipsum sit statua; at omnino sine hac compositione intelligitur cum dicitur ‘aes est naturale’, non enim ideo quod est statua est naturale, sed potius inde est non naturale, ut ita dicam. De eo ergo dicitur ‘naturale’ ut ipsum sumitur extra sui subiecti, sc. statuae, proprietatem, et ex hoc impeditur ‘naturale’ dici de statua.

1 Cf. *Fallaciae Magistri Willelmi*, ed. Iwakuma p. 16 (= De Rijk 1967: 692): “Est enim fallacia secundum accidens deceptio proveniens ex omissa habitudine praedicati ad subiectum, vel e converso”; *Fallaciae Lemovicenses 4.1.2*: “Fallacia secundum accidens est deceptio proveniens ex omissa habitudine praedicati ad subiectum.” 2 nomen] n^o[[ñ]] C, ut paullo supra. 3 antecedentis] accidentis C. 4 designatem] sic C.

Sunt autem habitudines heae subiecti ad praedicatum: ‘De quocumque subiectum praedicatur et praedicatum’ ‘Quicquid de subiecto universaliter’ praedicatur de praedicato <praedicatur> particulariter. Praedicati habitudines ad subiectum sunt heae: ‘Quicquid de praedicato praedicatur et de subiecto praedicabitur’ ‘Quicquid a praedicato removetur et a subiecto removebitur’. Has habitudines in quibusdam terminis non² observari facit extranea sumptio praedicati vel subiecti, ut dictum est.

3. Sunt autem huius fallaciae diversi modi, quorum quidam sunt communes etiam fallaciae secundum consequens, quidam autem sunt eius proprii, qui tantum erunt hic assignandi.³

I. Primus modus est quando aliquid dicitur de praedicato quod non dicitur de subiecto illius propter extraneam praedicati sumptionem, vel quando aliquid removetur a praedicato quod non removetur a subiecto, vel quando aliquid dicitur <universaliter> de subiecto quod non dicitur de praedicato particulariter, ut in hiis orationibus: ‘Omnis statua est aes, omne aes est naturale, ergo omnis statua est naturalis’ ‘Nullum aes est artificiale, omnis statua est aes, ergo nulla statua est artificialis’ ‘Omnis statua est artificialis, quaedam statua est <aes>, ergo quoddam aes est artificiale’.

De huiusmodi tamen habetur controversia. Quidam enim non dicunt has maximas esse ‘Quicquid de praedicato praedicatur, et de subiecto’ ‘Quicquid a praedicato removetur, et a subiecto removetur’, immo falsas has dicunt, sed per adiectionem posse fieri veras, sic sc.: ‘Quando aliquid de aliquo ut de subiecto <praedicatur>, quicquid de praedicato praedicatur ut de subiecto, de subiecto praedicabitur ut de subiecto’, ‘Quando alterum praedicatur de altero ut de subiecto, quicquid removetur a praedicato ut ab extraneo removetur a subiecto ut ab extraneo’.

Alii dicunt has veras ‘Quicquid praedicatur de praedicato, praedicatur de subiecto’ ‘Quicquid removetur a praedicato, removetur a subiecto’, nec in aliquibus terminis –sive extranee sive non extranee sumptis– posse inveniri instantiam. Nam cum naturale praedicetur de aere et aes de statua, naturale etiam praedicatur de statua, sic

1 universaliter] et C. 2 non observari] *inv.* C. 3 *Quinque modi a nostro recogniti partim tantum quattuor modis Auctoris Fallaciarum Parvipontanarum, LMI: 593-595 correspondent.*

‘Omnis statua est naturale’ vel sic ‘Quicquid est statua est naturale’, non sic autem ‘Omnis statua est naturalis’, et cum artificiale removeatur ab aere, removebitur etiam a statua, sic ‘Nulla statua est artificiale’.

Secundum hoc autem qualiter primum modum assignamus? Ad hoc potest dici quoniam tunc fit primus || modus quando aliquid quod dictum de praedicato veram reddit orationem, dictum de subiecto illius aliquo modo falsam reddit propositionem; vel quando aliquid quod in vera universali removetur a praedicato, a subiecto tamen in vera <universali> non removetur impediēte¹ extranea praedicati vel subiecti sumptione. Hiis autem manifestissime prius posita aptari poterunt exempla.

II. Secundus modus est quando aliquid vere adiungitur praedicato quod non vere adiungitur subiecto, ut in hiis paralogismis: ‘Coriscus est veniens, sed Plato ignorat venientem, ergo Plato ignorat Coriscum’ ‘Haec aes est statua, quidam homo fecit hanc statuam, ergo fecit hoc aes’.

III. Tertius modus est quando econverso aliquid adiungitur subiecto quod non vere adiungitur praedicato, hoc modo: ‘Coriscus est coopertus, iste cognoscit Coriscum, ergo cognoscit coopertum’ ‘Haec femina est mater, haec femina est femina illius, ergo haec femina est mater illius’.

IV. Quartus modus est quando ex aliqua propositione in qua aliqua praedicantur coniunctim infertur aliqua propositio in qua alterum illorum praedicatur per se, cum tamen illa praedicata coniunctim nequeant praedicari divisim impediēte accidentali praedicatione, hoc modo: ‘Haec oratio est perfecta definitio, ergo haec oratio est perfecta’ ‘Iste homo est citharoedus bonus, ergo iste homo est bonus’ ‘Haec propositio est simplex hypothetica, ergo haec propositio est simplex’. Coniunctam [[in ista]] enim praedicationem divisim fieri impedit extranea sumptio unius praedicabilis ad aliud, nam cum dico ‘Haec oratio est perfecta definitio’ hoc praedicatum ‘perfecta’ gratia alterius praedicati, sc. huius praedicabilis ‘definitio’ attribuitur subiecto. Tamen quia ipsum quando ponitur per se extraneae sumitur, i.e. extra proprietatem illius <cuius> gratia

¹ impediēte] impediēt C a.c.

attribuitur subiecto, iccirco per se dictum de subiecto falsam reddit propositionem.

¶ Quintus modus quando econverso ex aliquibus propositionibus in quibus ali<qu>a divisim praedicantur infertur aliqua propositio in¹ qua illa ponuntur coniunctim, cum tamen nequeant praedicari coniunctim de subiecto, impediente accidentali praedicatione hoc modo: ‘Haec oratio est definitio, haec oratio est imperfecta, ergo haec oratio est imperfecta definitio’, ‘Haec propositio est composita, haec propositio est hypothetica, ergo haec propositio est composita hypothetica’. Nec mireris si in istis paralogismis prius² fallaciam compositionis et fallaciam divisionis assignaverimus, hic autem fallaciam accidentis, nam nihil³ prohibet eandem orationem habere diversas fallendi occasiones, unde ad diversa fallaciarum genera reduci poterunt.

<5.166b28> Ergo inceptivum est. Vel sic poterit continuari: Septem sunt extra dictionem fallaciae, et secundum quamlibet illarum fiunt paralogismi, ergo paralogismi fiunt secundum accidens i.e. secundum fallaciam ex praedicato provenientem quando quidlibet i.e. aliquid, quicquid ipsum sit, fuerit⁴ assignatum similiter inesse rei subiectae i.e. subiecto, vel per praedicationem vel alio modo, et accidenti i.e. ut fuerit assignatum inesse praedicato. Q.d. Secundum accidens fit fallacia quando quicquid aliquo modo assignatur praedicato assignatur etiam [et] subiecto, cum hoc non sit necessarium impediendo [accidentea]⁵ extranea sumptione praedicati vel subiecti. Principium dat cognitionis modorum huius fallaciae, nam ex hoc modi omnes poterunt intelligi et causa omnium. Quod enim impedit aliquid dictum de praedicato dici de subiecto modos ilios⁶ facit, sc. praedica<bi>lis alicuius sumptio extranei.

<5.166b30> Nam quoniam Secundum hoc, dico, fit haec fallacia quod aliquid de subiecto <dictum> sumitur quod de praedicato dicitur extranee vel econverso, nam quoniam multa accidunt eidem

1 in] *potius* cum C. 2 prius] *Supra, ad 4.166a22 sqq.* 3 nihil – occasiones] Arist., SE 24.179b17 4 fuerit] *fa.* C. 5 accidentea] *fere accn'ea C, ex extranea ortum. Mendo statim animadverso scriba extranea addidit, sed verbum mendosum expungere oblitus est.* 6 illos] alios C.

i.e. quamvis multa praedicentur de eodem aliquo modo, non est necesse omnia quae praedicantur de eodem inesse omnibus praedicatis et illi de quo haec praedicantur¹ i.e. quamvis aliqua praedicentur de aliquo et alia de eodem, non necesse est praedicata de se dici.

Vel aliter: Nam quoniam multa probationem inducit ad ostendendum quare non semper dicantur de subiectis quaecumque videntur dici de praedicatis; multa enim de aliquo secundum accidens praedicantur, quae ideo non dicuntur de contentis illius.

Et hoc est <5.166b30> Nam non est necesse haec omnia quae praedicantur de praedicatis in esse i.e. praedicari de omnibus praedicatis et de quo praedicantur illa praedicata. Non est, inquam, hoc necessarium quoniam multa accidunt² eidem i.e. multa accidentali praedicatione et extranea praedicantur de eodem. Manifeste videtur $\forall e/lle$ quod non quaecumque aliquid de aliquo, quicquid de praedicato et de subiecto. Nam cum naturale praedicetur de aere, et aes de statua, non oportet naturale dici de statua, quia hoc praedicabile ‘aes’ non de statua dicitur ut de proprio contento sed accidentaliter.

Vel potest dici, ut determinavimus prius, quod quicquid de praedicato dicitur et de subiecto dicitur, sed secundum hoc extranee dici de aliquo non erit proprie praedicari de illo.

<5.166b32> Nam sic omnia erunt eadem Q.d. Si dicamus omne quod de praedicato quocumque modo dicitur de subiecto illius dici, omnia erunt eadem i.e. eadem erunt omnium praedicabilium res. Mutua enim erit omnium de se praedicatio, lapis enim de homine praedicabitur quia quocumque modo dicitur de aliquo praedicato huius speciei «homo»; similiter et albedo de hoc genere «animal» quia aliquo modo dicitur de communi illorum praedicato, sc. de hoc praedicabili ‘aliquid’.

Secundum priorem expositionem sic lege: Non est necesse quod praedicata aliquorum de se mutuo dicantur, nam omnia sic erunt eadem \<i.e> omnia sic poterunt ad <<un>>um principium reduci, <<quod>> inconueniens est.

<5.166b32> Ut si/ Exemplum ponit paralogismi qui in secundum

1 haec praedicantur] haec praedicantur C. 2 multa accidunt] nihil accidit C.

modum cadit, infert enim quasi quicquid adiungatur praedicato possit eadem ratione adungi subiecto, forma eam sic: 'Coriscus est homo, Coriscus || est alter ab homine, ergo Coriscus est alter a Corisco'. Extranea quidem sumptio huius termini 'homo' impedit illationem necessariam esse. Cum enim dicitur 'Coriscus homo est'¹ intelligitur participare humana[m] natura[m], et ita compositio notatur inter Coriscum et statum quem notat hoc nomen 'homo'; at cum dico 'Coriscus est alter ab homine' sumitur² hoc nomen 'homo' pro aliquo aliorum a Corisco et extra compositionem intelligitur, non enim intelligitur differens in participando humanitate sed in alio.

<5. r66b33> aut si a Socrate alter Alium ponit paralogismum, qui in tertium modum cadit. Infert enim quasi quicquid adiungitur subiecto adungi possit praedicato. Sic forma orationem: 'Coriscus est alter a Socrate, et Socrates est homo, ergo Coriscus est alter ab homine'. Aut si Coriscus est alter a Socrate, Socrates³ autem est homo, aiunt sophisticè opposites in illis concessis concessum esse Coriscum esse alterum ab homine i.e. aiunt hoc necessario provenire ex prae\con/cessis. Et nota modum loquendi convenientem esse. Quando aliqua enim conceduntur, quicquid ex illis accidit necessario concessum sibi iudicat opponens, quia ex \con/cessis haberi potest. Aiunt, inquam, hoc provenire eo quod accidit i.e. quia concessum est hunc i.e. Socratem⁴ esse hominem, a⁵ quo paralogizans dixit hunc esse alterum, sc. Coriscum. Nota quod 'alter' ponitur pro 'differens', ubicumque enim alter[n]itas est, ibi est aliqua differentia.

Mirum videtur quod Aristoteles in priori paralogismo ponit hanc 'Coriscus est alter ab homine' inter primas propositiones et concedendas, quasi vera sit; deinde in secundo paralogismo ponit eam conclusionem, et ex verbis suis innuit eam concedendam non esse.

Ad hoc poteris dicere quod Aristoteles de veritate vel falsitate non curat, hoc solum attendens ut exemplis inductis fallacia⁶ propter quam inducuntur possit aptari. Vel potes dicere quod in secun-

1 est] esse C. 2 sumitur] supitur C a.c. 3 Socrates autem est homo aiunt] *lineas subductas om.* C. 4 Socratem] Socratem C. 5 a] in C. 6 fallacia - possit] *fort.* fallaciae - possi<n>t *scribendum*.

do paralogismo accipitur haec propositio ‘Coriscus est alter ab homine’ pro hac ‘Coriscus est aliud quam homo’, quae falsa est; licet enim concedatur Coriscum esse aliud ab homine, non tamen concedi oportet quod Coriscus sit aliud quam homo, nam in prima, quae vera est, potest hoc nomen ‘homo’ pro aliquo suorum appellationum poni, in secunda minime. Hunc autem paralogismum facit extranea sumptio huius nominis ‘homo’, nam cum dico ‘Coriscus² est homo’ intelligo compositionem quandam inter Coriscum et hominem, extra quam sumitur hoc nomen ‘homo’ cum dico ‘Coriscus est alter ab homine’.

<5.I66b37> SECUNDUM AUTEM QUOD SIMPLICITER

De fallacia quae secundo loco in enumeratione posita est secundo loco agit, quam fallacia<m> ‘secundum quid et simpliciter’ vel ‘secundum quod simpliciter et non simpliciter aliquid dicitur’ dici considerandum.³ Forsitan etiam ideo loco secundo tractatur quia affinis est fallaciae secundum accidens; illa enim secundum omisam habitudinem praedicati fit, \haec/ secundum deminutionem⁴ vel additionem praedicati.

1. Quae appellatio ut evidentior sit, nota quod secundum quid sive non simpliciter dicitur illud cuius res subiecto secundum aliquam determinationem attribuitur, ut albedo secundum determinationem partis attribuitur aethiopi cum dico ‘Aethiops est albus dentes’. Simpliciter vero attribuitur quod assignatur per se inesse alicui sine omni determinatione, ut risibilitas homini cum dico ‘Homo est risibilis’.

2. Fallacia⁵ ergo secundum quid et simpliciter consideratur in appositione determinationis alicui prius simpliciter sumpto, vel sub-

1 pro – aliud] [[i]] pro hac [[enim]] Coriscus est aliud [[ab homine]] C. 2 Coriscus] So(crates) C. 3 considerandum] *vox suspecta, fort. cognoscendum vel sim. scribendum, aut fortasse lacuna ante considerandum latet.* 4 deminutionem] dim(inuti)onem C; diminut(i)onem C^{corr.} s.l. 5 Cf. *Fallaciae magistri Willelmi*, p. 17 Iwakuma (= De Rijk 1968: 693): “Fallacia secundum quid et simpliciter est deceptio proveniens ex appositione vel subtractione determinationis deceptorie in alterutra praemissarum sive in illatione”; *Fallaciae Lemovicenses* 4.2.2: “Fallacia secundum quid et simpliciter est deceptio proveniens ex indebita appositione vel subtractione determinationis.”

tractione determinationis alicui prius non simpliciter assignato. Dupliciter vero apponitur vel subtrahitur determinatio: intellectu tantum vel voce et intellectu. Voce et intellectu quando dictio vel oratio apponitur alicui determinans significationem illius, vel, si fuerit apposita, subtrahitur, ut in hac argumentatione ‘Equus iste currit, ergo bene currit’; item ‘Equus iste bene currit, \ergo currit’/. Intellectu vero quando sumpt[i]o aliquo praedicabili magis generali sumitur illud in quo ipsum cum aliqua determinatione intelligatur, vel sumpto minus generali sumitur generalius et simplicius, ut in hiis orationibus ‘Socrates est animal, ergo Socrates est homo’, ‘Socrates est homo, ergo Socrates est animal’. Non semper tamen ex subtractione determinationis positae vel intellectae vel additione non positae fit fallacia, sed plerumque, sicut non semper commutatio praedicamentorum in argumentatione fallaciam facit.

3. Sex modis contingit hanc fallaciam fieri.¹

I. Primus modus fit ex appositione et subtractione determinationis inter superius et inferius, ut ‘Socrates est animal, ergo Socrates est homo’ – ‘Socrates non est homo, ergo Socrates non est animal’. In prima enim illatione intellectu additur determinatio, in secunda subtrahitur.

Sub hoc etiam modo sunt orationes illae in quibus ab apparente inferiori fit illatio ad apparens superius, ut ‘Socrates caret hoc capite, <ergo> Socrates caret capite’; vel ab eo quod videtur superius ad id quod videtur inferius, ut ‘Socrates non caret [hoc] capite, ergo Socrates non caret <hoc> capite’; videtur enim quod sicut habere hoc caput pars est ad habere [[hoc]] caput, et non habere \hoc/ caput ad non² habere [hoc] caput, similiter etiam carere hoc capite sit pars ad carere capite, et non carere || <hoc> capite sit pars ad <non> carere [hoc] capite, cum tamen econverso fiat: carere enim hoc capite totum est ad carere capite.

Sub hoc etiam modo sunt haec orationes ‘Istud fit album, ergo fit coloratum’ – ‘desinit esse album, ergo desinit esse coloratum’; similiter ‘Solutus Socrates est homo, ergo solus Socrates est animal’;

¹ Modi a nostro recensiti sic modis ab Auctore Fallaciarum Parvipontanarum, LM I: 597, positus sic correspondent: 2 nostri = 4, 3 = 3, 4 = 2, 5 = 1, 6 = 5. Non multum aliter apud Fall. magistri Willelmi et Fall. Lemov. 2 non] hoc C.

item ‘Chimaera est opinabile, ergo chimaera est’. Videtur enim quod sicut ad esse simpliciter inferius¹ est esse hominem, similiter etiam eius pars sit esse opinabile; quod falsum est, quia nec omne quod est, opinabile est; nec omne opinabile est.

II. Secundus modus huius fallaciae est quando alicui additur determinatio ad partem integram pertinentem, vel alicui addita subtrahitur, ut ‘Aethiops est albus dentes, ergo aethiops est albus’ – ‘Aethiops non est albus, ergo aethiops non est albus dentes’.

Ad hunc etiam modum reducunt quidam omnes paralogismos in quibus fit deceptio ex latenti subauditione determinationis ad partem integram pertinentem, quando sc. simpliciter alicui attribuitur quod secundum quid habet ei inesse, ut hos:² ‘Omne coloratum est corpus, sed omnis homo est coloratus, ergo omnis homo est corpus’ ‘Omne rationale est anima, sed omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est anima’. Cum enim dico ‘Omne rationale est anima’ sine omni determinatione intelligendum est hoc nomen ‘rationale’;³ at cum dicitur ‘Homo est rationalis’ subauditur determinatio latens, haec sc. ‘secundum animam’. Similiter homo intelligitur coloratus esse non simpliciter sed secundum quid, sc. secundum corpus. Similes hiis etiam sunt [etiam]⁴ haec orationes: ‘Nullum tempus est quod non sit momentum, sed dies est tempus, ergo dies est momentum’, ‘dies’ enim gratia partis, sc. momenti, dicitur esse, unde etiam quidam dicunt non esse concedendum ‘Dies est aliquid quod est tempus’ ‘Homo est aliquid quod est rationale’, iudicantes has improprias ‘Homo est rationalis’, ‘Dies est tempus’. Item ‘Nihil est crispum quod non sit capillus, hoc animal est crispum, ergo est capillus’.

Has vero orationes reducunt alii ad figuram dictionis sub speciem illam quae univocatio dicitur.

III. Tertio modo fit haec fallacia secundum appositionem vel subtractionem determinationis pertinentis ad locum, ut ‘Nox est apud antipodes, ergo nox est’, ‘Rex habet unum solum castrum Rotomagi, ergo rex habet unum solum castrum’, ‘Iste homo plus ha-

1 inferius est esse] superius est [[in]] esse C. 2 hos] *potius* has C. 3 rationale] *an rationalis scribendum?* 4 etiam haec] etiam [[haec]] C. *Corrector dormitans cum etiam expungere deberet, haec expunxit.*

bet Romae quam imperator, ergo iste homo plus habet quam imperator’.

IV. Quarto modo fit haec fallacia ex appositione vel subtractione determinationis pertinentis ad tempus, ut \in/ hiis paralogismis: ‘Bonum est esse nudum quando quis natat, ergo bonum est esse nudum’, ‘Iste homo stertit quando’ dormit, ergo iste homo stertit’. Quaedam etiam dictiones habent significationem temporis implicitam, ex qua fit deceptio, ut si dicam ‘Iste equus movetur velociter currendo, ergo movetur velociter’, quia haec dictio ‘currendo’ facit intelligi idem quod haec additio ‘quando currit’. Simile est si dicam ‘Bonum est aegrotanti sumere potionem, ergo bonum est sumere potionem’, sensus enim est primae “Bonum est sumere potionem quando quis aegrotat”. In quibusdam autem paralogismis non ponitur determinatio ad tempus pertinens, nec dictio faciens eam intelligi, ex usu tamen intelligitur [est], unde fit fallacia, ut si dicatur ‘[in] Pascha est pulchrum tempus, ergo Pascha est’, ‘Rosa est pulcher flos, ergo rosa est’. Intelligitur enim et Pascha esse pulchrum tempus et rosa esse pulcher flos cum hac determinatione ‘in hac aestate’.

V. Quintus modus est ex appositione vel remotione determinationis ad modum pertinentis, ut² in hiis orationibus: ‘Anima potest potentialiter dividi, ergo potest dividi’, ‘Hoc genus «animal» praedicatur de hoc genere «substantia» particulariter, ergo praedicatur de illo’, ‘Haec aqua bulliens est naturaliter frigida, ergo haec aqua est frigida’.

VI. Sexto modo fit haec fallacia quando subtrahitur vel additur determinatio pertinens ad respectum, ut si dicam ‘Iste est ditior illo argento, ergo iste est ditior illo’, ‘Iste est plus docens hunc quam illum grammaticam, ergo plus docet hunc quam illum’. Huiusmodi etiam³ haec oratio est: ‘Haec propositio est contradictio alicuius, ergo haec propositio est contradictio’, quod concedi non solet, al<i>am enim vim habet hoc nomen ‘contradictio’ per se sumptum, aliam cum adiuncto. Similiter haec⁴ oratio ‘Hoc est verum de Socrate, ergo hoc est verum’.

1 quando] quoniam C. 2 ut] at C. 3 etiam] autem C. 4 haec] verum de add. & del. C.

Continuatio: Praedicto modo fiunt paralogismi secundum accidens. <5.166b37> Secundum autem quod¹ aliquid dicitur simpliciter i.e. sine determinatione cum qua dicendum esset aut quo et non proprie i.e. cum determinatione et non simpliciter – secundum hoc, inquam, fiunt paralogismi quando quod dicitur particulariter i.e. ut alicuius pars quia cum aliquo ei adiuncto.

<5.167a1> ut si quod Paralogismum ponit qui huiusmodi est: ‘Quod non est est opinabile, ergo quod non est est’; fallacia est ex determinatione subtracta quae subtrahenda non esset; haec autem oratio in [se] primum \modum/ cadit.

Et hoc est: ut oratio illa paralogistica est qua probatur quoniam quod non est <est> si quod non est opinabile est i.e. qua infertur haec propositio ‘Quod non est est’ ex hac concessa ‘Quod non est opinabile est’. Non enim idem Causam ostendit unde proveniat fallacia, non enim idem est esse quid et esse simpliciter q.d. Non est idem assignare alicui esse cum aliqua determinatione et assignare ei esse sine determinatione.

<5.167a2> Aut² rursus In proximo exemplo inde fuit fallacia quod simpliciter assignabatur alicui quod cum determinatione erat assignatum; in hoc autem paralogismo fit fallacia inde quod ab aliquo simpliciter removetur assignatum³ quod ab eo removetur cum determinatione. Aut rursus Secundum hanc fallaciam fit paralogismus quo⁴ probatur quoniam quod est non est <i.e.> in quo probatur de aliquo eorum quae sunt quoniam ipsum non sit, si eorum quae sunt quid non est i.e. si ei assignetur non esse cum determinatione ad aliquod existentium pertinente, ut si non est homo i.e. si ei assignetur non esse hominem. Fac sic paralogismum in primo modo: ‘Iste asinus non est homo, ergo iste asinus non est’. Non enim idem est non⁵ esse quid i.e. non idem valet esse removeri ab aliquo cum determinatione quacumque et <simpliciter> non esse i.e. et esse simpliciter removeri ab illo, videtur autem idem⁶ esse, <i.e.> idem⁷ esse assignare alicui non esse cum determinatione et assignare simpliciter non esse eo quod proxima sint dictione i.e. prolatione,⁸ et parum

1 quod] *lin. subd. om.* C. 2 aut] *rus add. & del.* C. 3 assignatum] assignatur C.
 4 quo probatur] *quo pro* C. 5 non] *ferre eum et* C. 6 idem esse] *idem esse* C.
 7 idem esse assignare] assignare idem esse C. 8 prolatione] *probatione* C.

differant¹ quantum ad assignationem in voce factam quid esse i.e. esse cum determinatione et esse simpliciter et non esse quid et non esse q.d. Non multa videtur differentia sive esse simpliciter sive cum adiuncto praedicetur² de aliquo, et sive simpliciter esse³ sive cum adiuncto removeatur ab aliquo.

<5.167a7> Similiter⁴ autem Alium ponit paralogismum, in quo fit fallacia ex omissione determinationis ad partem integram pertinentis, et est in secundo modo sic factus: ‘Indus, cum sit niger, est albus dentibus, ergo Indus est albus \et non est albus’; hanc enim ‘Indus est albus, et non est albus’ infert pro hac eius antecedente ‘Indus est albus/ et Indus est niger’, fit autem haec illatio quasi concessum esset album esse simpliciter convenire Indo.

Et hoc est <5.167a7> Similiter autem fit paralogismus secundum hanc speciem quando probatur quod est secundum quid i.e. quod convenit alicui gratia partis, [et hoc est] et[iam] simpliciter inesse illi, ut si dicatur hoc modo ‘Indus cum sit niger albus est dentibus, ergo est albus et non albus’. Ecce habes integre paralogismum qui fit ex omisa hac determinatione ‘dentibus’.

<5.167a9> Aut si ambo quo i.e. si contrariae formae insint alicui secundum diversas partes, et hoc notat cum dicit contraria, q.d. Non simpliciter sed cum determinatione fiet paralogismus ad probandum quoniam simul contraria inerunt ei⁵ hoc modo: ‘Iste est albus pedem et est niger capillos, ergo iste est albus et niger’. In quibusdam codicibus invenitur quoniam simpliciter contraria,⁶ quod poteris legere sic: Aut⁷ fiet paralogismus si⁸ ambo contraria inerunt quo i.e. si utrumque contrariorum cum determinatione insit et non simpliciter et probabitur quoniam contraria inerunt simpliciter i.e. quoniam utrumque inest sine determinatione. Alii sic legunt: Aut⁹ fiet paralogismus si ambo contraria inerunt quo i.e. secundum diversas partes alicui subiecto; et quod possint duo contraria secundum diversas partes inesse ostendit cum subdit quoniam simpliciter q.d. Possuntne duo inesse contraria? Possunt utique,

1 et parum differant] *lin. subd. om.* C. 2 praedicetur] removeatur ab aliquo C.
 3 esse] et C. 4 similiter] simpliciter C. 5 ei] ei C. 6 contraria] contrarium
 C. 7 Aut] *lin. subd. om.* C. 8 si - quo] *lin. subd. om.* C. 9 Aut] *lin. subd. om.* C.

quoniam contraria inerunt simpliciter i.e. aequaliter uni subiecto, quoniam unum unam medietatem, alterum occupabit alteram.

<5.167a10> Huiusmodi autem Exemplis positis paralogismorum secundum quid et simpliciter docet in quibus facile sit iudicare quod accidens sit attribuendum alicui, in quibus difficile. Ait ergo quod in illis quando unum contrariorum simpliciter attribuitur alicui, reliquum secundum quid, manifestum est illud quod secundum quid assignatur non convenire illi simpliciter. Quando vero utrumque contrariorum aequaliter participatur ab aliquo et utrumque secundum quid assignatur inesse, dubium est utrum subiecto simpliciter sit assignandum, quia aut neutrum erit ei assignandum aut utrumque simpliciter.

Continuatio: Multae orationes sophisticae sunt in quibus aliquid simpliciter assignatur alicui quod convenit ei secundum quid, <5.167a10> facile est quidem omni i.e. cuilibet considerare huiusmodi in quibusdam i.e. discretionem habere istorum in quibusdam, ut in aethiope manifestum est non ei simpliciter assignandum esse albedinem; unde manifesta est fallacia in hac oratione ‘Aethiops est niger [est], et est albus dentes, ergo est niger et albus’.

Et hoc est <5.167a11> ut si aliquis sumens aethiopem esse nigrum quoniam est albus dentibus <dicat>; si ergo ibi albus i.e. si concedatur quoniam aethiops sit albus dentes, cum concessum fuerit prius quoniam aethiops est niger, putabitur opponens disputasse <sylogistice> i.e. necessaria argumentatione probasse quoniam aethiops¹ est niger et quoniam <non niger>, cum perfecerit interrogationem i.e. cum intulerit conclusionem. Perfici dicuntur interrogationes, quando finis interrogationum habitus est, sc. conclusio. Facile est tum discernere quod eorum contrariorum quae assignantur aethiopi ei simpliciter insint. In quibusdam vero latet frequenter² utrum simpliciter sit assignandum accidens subiecto, quando quod dicitur quo videtur sequi simpliciter i.e. videtur simpliciter esse assignandum et pro ‘i.e.’ in illis in quibus non est facile considerare³ utrum eorum quae⁴ videntur secundum quid sit assignandum proprie i.e. simpliciter et per⁵ se. Fit autem huiusmodi ambiguitas in quibus

1 aethiops est] aethiops est C. 2 frequenter] lic’ e C. 3 considerare] dis C.
4 quae videntur] quae vi. C. 5 per] pro C.

opposita sunt¹ similiter i.e. aequaliter, videtur enim² concedendum esse aut ambo aut neutrum contrariorum simpliciter praedicare de nomine subiecti, nulla enim ratio <est> quare potius unum illorum quam alterum sine determinatione de subiecto dicatur, ut si dimidium quidem album, dimidium nigrum dubium erit utrum totum sit³ album vel nigrum. Vel interrogative potest || legi “Utrum erit totum album vel nigrum?”.

91rA

<5.167a21> QUI AUTEM SECUNDUM QUOD. Tertio loco agit de fallacia secundum ignorantiam elenchi, quae tertio loco in enumeratione posita <est>.

1. Notandum ergo, quod cum omnis elenchus syllogismus sit contradictionis, quicquid exigitur ad syllogismi vel contradictionis observationem exigitur ad veri elenchi observantiam. Unde fallacia secundum ignorantiam elenchi dici potest fallacia proveniens ex inobservata proprietate syllogismi vel contradictionis.

0. Sed cum omnes fallaciae, tam quae sunt in dictione quam⁴ illae quae sunt extra dictionem, ex inobservata alicuius⁵ proprietate proveniant, videbitur quod omnis fallacia sit fallacia secundum ignorantiam elenchi vel pars illius. Itaque haec fallacia inter alias non [con] satis congrue tractari videbitur.

S. Sed⁶ nota quod strictius accipitur haec appellatio ‘fallacia se-

1 sunt] 1. C. 2 enim Arist.] lectio incerta C. 3 sit] sit C. 4 quam] quae C. 5 alicuius] alterius C. 6 Cum sequentibus cf. Fallacias Lemovicenses 4.3.3 sqq.: “4.3.3 Ignorantia elenchi est omissio alicuius illorum quae observanda sunt in contradictione. Et appellatur ignorantia elenchi omissio eorumdem, et quia per talem omissionem percipimus ignorantiam respondentis. 4.3.4 Fallacia secundum elenchi ignorantiam est deceptio proveniens ex tali omissione. 4.3.5.0 Variatur autem haec fallacia tot modis quot sunt impedimenta contradictionis. 4.3.5.1.0 Assignantur sex impedimenta contradictionis a Boethio, haec sc.: aequivocatio, synonymia, diversa pars, diversum tempus, diversus modus, diversus respectus. 4.3.5.1.1 Aequivocatio impedit contradictionem ut hic ‘canis currit - non canis currit’. 4.3.5.1.2 Synonymia impedit contradictionem ut hic ‘Socrates est albus - Socrates non est candidus’. 4.3.5.1.3 Diversa pars impedit ut hic ‘Socrates est albus pedem - Socrates non est albus manum’. 4.3.5.1.4 Diversum tempus impedit ut hic ‘iste ieiunat in die Veneris - iste non ieiunat in die Dominica’. 4.3.5.1.5 Diversus modus impedit ut hic ‘haec aqua naturaliter est frigida - haec aqua non accidentaliter est frigida’. 4.3.5.1.6 Diversus respectus ut hic ‘hoc vinum est bonum illi - hoc vinum non est bonum isti’.”

cundum ignorantiam elenchi', ut dicatur talis fallacia deceptio proveniens ex omissione¹ alicuius eorum quae in contradictione sunt observanda. Cum enim elenchus proprie contradictio dicatur, transumptive vero syllogismus contradictionem alicuius inferens, satis congrue ignorantia elenchi dici poterit ommissio alicuius observandorum in contradictione. Ignorantia vero dicitur ommissio quia ex ignorantia fit ommissio. Secundum hanc strictam acceptionem quasi diversa ab aliis tractatur haec fallacia. Sunt autem² in contradictione multa observanda, unde et multis modis in contradictione fit peccatum.

2.1 Sex enumerat Boethius³ impedimenta contradictionis: aequivocationem, synonymiam, diversam partem, \diversum tempus/, diversum modum, diversam relationem.

I. Aequivocationem large intellige, ut comprehendat non solum proprietatem vocis plura significantis principaliter, sed et proprietatem vocis plura significantis vel consignantis ex adiuncto. Huiusmodi proprietas non impedit propositiones contradictorias esse, sed impedit eas in vi contradictoriarum posse retineri, sicut enim contradictoriae⁴ sunt istae 'Omnis homo est animal' - 'Non omnis homo est animal', similiter et istae 'Omnis canis est latrabile animal' - 'Non omnis canis est latrabile animal'. Quod etiam vult Aristoteles in *Topicis* ubi ait⁵ "Si unum oppositorum ut affirmatio et negatio fuerit multiplex, \et reliquum/." Stulte hoc dixisset nisi vellet et terminos sic oppositos et propositiones sic oppositas posse multiplices esse. Licet autem contradictoriae sint, non tamen utentes eis sibi contradicunt.

II. Synonym<i>a est proprietas diversarum vocum idem significantium et appellantium. Haec impedit propositiones esse contradictorias. Non enim dicimus has contradictorias esse: 'Omnis mucro est aliquid' - 'Non omnis gladius est aliquid', 'Tullius est homo' -

1 omissionem] amissione C a.c. 2 autem] *lectio incerta* C. 3 Boethius, *Int., ed. 2^a* pp. 132-134 Meiser; *Intr. Syll. Cat.* pp. 48-51 Thörnqvist (*PL* 64: 778B-780A). 4 contradictoriae] contradictione C a.c. 5 Arist., *Top.* I.15.106b13-15 (*ALV.1*: 23; Rursum in eo quod secundum contradictionem opponitur considerandum si multipliciter dicitur. Nam si hoc multipliciter dicitur, et quod huic contradictorie opponitur multipliciter dicitur).

‘Non Marcus est homo’; huiusmodi tamen propositionibus significantur dicta contradictorie opposita, quia idem significatur hac ‘Non omnis gladius est aliquid’ quod contradictoria huius ‘Omnis mucro est aliquid’.

III. Diversa pars impedit orationes esse contradictorias, ut cum nota unius partis ponitur in una propositionum et ponitur alia in alia, ut ‘Tullius est albus manum’ – ‘Non Tullius est albus pedem’. Vel quando, cum determinatio sit in una posita, non ponitur in ali[qu]a. Vel quando in neutra ponitur determinatio, sed in altera intelligitur, in altera non.

IV. Simili modo diversum tempus impedit contradictionem quando, sc., diversae notae temporum ponuntur [ad] in affirmatione et negatione, vel aliqua in una et nulla in altera, vel in altera intelligitur aliqua, in reliqua nulla, vel non eadem, ut ‘Pascha est pulcrum tempus in aestate’ – ‘Pascha non est pulcrum tempus in hieme’, ‘Pascha est pulcrum tempus in aestate’ – ‘Pascha non est pulcrum tempus’, ‘Pascha est pulcrum tempus’ ‘Pascha non est pulcrum tempus’.

V. Adiectio etiam modi impedit propositiones contradictorias esse, ut quando diversi modi adiciuntur, vel aliquis in una et nullus in altera, vel ex usu intelligitur aliquis modus in una et nullus vel non idem in altera, ut istae ‘Haec species de suo genere praedicatur particulariter’ – ‘Non haec species de suo genere praedicatur universaliter’, ‘Haec species praedicatur de suo genere particulariter’ – ‘Non haec species praedicatur de suo genere’, ‘Haec species praedicatur de suo genere’ – ‘Non haec species praedicatur de suo genere’. Intelliguntur enim diversae determinationes.

VI. Ad horum similitudinem impedit etiam contradictionem nota relationis addita. Et nota quod si nulla determinatio ponatur in una quae non in altera, sive intelligatur sive non, propter intellectum non impediuntur propositiones esse contradictoriae, sed impediuntur utentes illis sibi contradicere.

2.2 Sunt¹ autem et alia \†septem†² contradictionis impedimenta,

1 Cf. *Fallacias Lemovicenses* 4.3.5.2.0: “Sex impedimenta contradictionis assumuntur a modernis, sc. amphibolia; compositio et divisio, quando simul incidunt; diversus locus; defectus termini; dictio quae potest poni in negativa et non in affirmativa; dictio quae habet aliam significationem in negativa, aliam in affirmativa.” 2 In sequentibus octo impedimenta enumerabuntur.

diversa sc. demonstratio, diversa relatio, diversus locus, in negatione dictio posita quae in affirmatione poni non potest, dictio ex diversorum signorum adiectione vim suam mutans, coniunctio duarum propositionum in unam per coniunctionem, sensus unius propositionis alii implicitus, defectus termini.

I. Diversa demonstratio ut ‘Istud est Socrates’ – ‘Non est istud Socrates’ facta demonstratione ad diversa.

II. Diversa relatio ut hic: ‘Aliquid non est animal quod est homo’ – ‘Nihil non est animal quod est homo’.

III. Diversus locus ut si dicat quis ‘Pluit’ et alius || dicat¹ ‘Non pluit’, ex diversa subauditione determinationis ad locum pertinentis poterunt ambae esse verae. 91rB

IV. Impedit etiam dictio apta negationi quae non est apta affirmationi, ut ‘Nihil est animal nisi sit homo’ non potest sic contradici: ‘Aliquid est animal nisi sit homo’. Similiter non potest huic contradici ‘Nullus homo usquam est’ eo quod non sit conveniens locutio ‘Aliquis² homo usquam est’.

V. Dicitio etiam habens aliam et aliam vim ex diversorum signorum appositione impedit contradictionem, ut ‘praeter’. Unde non sunt haec contradictoriae ‘Aliquis homo praeter Socratem currit’ – ‘Nullus homo praeter Socratem currit’. Unde etiam prohibentur haec contradictoriae esse ‘Omnis homo praeter Socratem est’ ‘Nullus homo praeter Socratem est’.

Tale³ etiam impedimentum prohibet has esse contradictorias ‘Iste leget donec crastina dies sit’ – ‘Non iste leget donec crastina dies sit’, nam haec dictio ‘donec’ aliam vim habet in affirmatione, aliam in negatione.

VI. Coniunctio plurium propositionum in unam impedit contradictionem, ut haec ‘\Et/ omnis homo currit et quidam asinus currit’ non habet contradictoriam, nam et si toti propositioni praepoatur

1 dicat] dicit C. 2 aliquis] nullus C. 3 Cf. *Fallacias Lemovicenses* 4.3.5.2.6: “Dicitio habens aliam significationem in affirmativa, aliam in negativa, impedit contradictionem ut hic ‘Socrates leget donec Plato veniat – Socrates non leget donec Plato veniat’. Ista non sunt contra<dicto>ria, et haec dictio ‘donec’ aliam habet significationem in affirmativa, aliam in negativa; in negativa significat inceptionem, in affirmativa continuationem.”

negatio, videbitur tamen quod non habeat vim negandi quod utraque coniunctarum affirmatur.

VII. In quibusdam etiam accidit inconvenientem locutionem fieri in assumptione contradictionis, ubi ita duae affirmationes connectuntur, ut hic¹ ‘Quidam homo et quidam asinus sunt animalia’ non potest sic contradici ‘Nullus homo et quidam asinus sunt animalia’, soloecistica enim est haec locutio. Cuius rationem in grammatica assignare consuevimus. Sensus enim unius propositionis alii implicitus contradictionem impedit, unde est quod istae non sunt contradictoriae ‘Aliquis homo qui currit movetur’ – ‘Nullus homo qui currit movetur’, ex utraque enim istarum sequitur aliquem hominem currere, quod non² necessarium \esset/ si istae essent contradictoriae. Similiter non sunt haec contradictoriae ‘Socrates diligit filium suum’ – ‘Non Socrates diligit filium suum’, ‘Omne animal est rationale quod ipsum est’ – ‘Non omne animal est rationale quod ipsum est’, ‘Socrates est homo nec aliud’ – ‘Non Socrates est homo nec aliud’. Et generale dant quidam iudicium quod nulla implicita habet contradictoriam.

VIII. Defectus etiam termini impedit contradictionem, unde huius ‘Nemo currit’ nulla est contradictoria, nec huius ‘Quidlibet est’; carent enim subiecto termino, habentes signum loco signi et subiecti.

Omnes contradictoriae debent esse eiusdem et de eodem.

Continuatio: Praedicto modo fiunt paralogismi secundum quid et simpliciter. <5.167a21> Qui autem fiunt³ secundum quod non determinatur quid sit syllogismus aut quid elenchus i.e. paralogismi qui fiunt secundum quod [non] omittitur aliquid de definitione elenchi, qua determinate ostendit⁴ quid sit elenchus, illi, inquam, fiunt secundum⁵ deminutionem rationis elenchi,⁶ i.e. secundum ignorantiam elenchi. \Et nota quod originem fallaciae secundum ignorantiam elenchi/ communis assignavit quam oporteat prout hic accipitur fallacia secundum ignorantiam elenchi.

1 hic] h[[u]]ic C.
ostenditur *malim*.

2 non] ita C.

3 fiunt] fiunt C.

5 secundum] *lin. subd. om.* C.

4 ostendit] ostendet *vel*

6 elenchi] elenchi C.

<5.167a23> Nam elenchus. Dico paralogismos fieri secundum quod dividitur definitio elenchi, i.e. contradictionis, plura enim observanda sunt in elencho. Nam elenchus est contradictio Nota quod elenchus proprie dicitur contradictio, aliquando vero transumptive syllogismus illativus contradictionis. Sed hoc nomen¹ ‘contradictio’ dupliciter accipitur, nam contradictio aliquando dicuntur propositiones contradictoriae, quo modo hic dicitur contradictio esse elenchus,² aliquando propositio alii contradicens, secundum quod dici solet unam propositionem alterius esse contradictionem. eius<dem> et unius³ i.e. participans eodem praedicato et eodem subiecto. Sed quia posset idem esse praedicatum et idem subiectum in vocis similitudine et non cum identitate⁴ significationis, subdit non nominis⁵ tantum sed rei i.e. significationis, et nominis i.e. contradictio habens idem praedicatum et subiectum in⁶ voce et significatione. Et cum hoc posset suffecisse ad exclusionem synonymiae, addit⁷ et nominis non synonymi q.d. Non solum dico non nominis tantum, sed nec etiam contradictio significationis tantum.

Et hoc est <5.167a24> non synonymi. Si enim synonymia est, identitas est in significatione, non etiam in voce.

Nunc etiam addit quaedam quae non sunt necessaria ad observationem contradictionis, i.e. ut propositiones <sint> contradictoriae, sed ad hoc ut syllogistice inferatur contradictio, i.e. altera contradictoriarum.

Et hoc est <5.167a23> contradictio, dico, illata <5.167a25> ex hiis quae data sunt ex necessitate, syllogistica sc., ut necessitatem operetur complexio syllogistica, sive terminorum sit cohaerens habitudo sive discohaerens.

<5.167a25> non connumerato quod erat in⁸ principio Quid hoc sit et quot modis hoc fiat in sequenti determinabitur. secundum idem haec sunt necessaria ad contradictionem; “secundum idem”, per hoc excluditur diversa pars quae multotiens impedit contradictionem, et ad idem per hoc diversitas respectuum, et⁹ similiter per

1 nomen] *fere* ein(ome)n C a.c. 2 contradictio esse elenchus] elenchus contradictio esse C a.c. 3 eius<dem> et unius] *lin. subd. om.* C. 4 identitate] i[[a]]dentitate C. 5 nominis tantum] nominis Arist. : *tio. t(ame)n* C. 6 in] *fort. et scribendum.* 7 addit] et nominis non sino. *add. & del.* C. 8 in Arist.] etiam C. 9 et similiter] et si *sine linea subducta* C.

hoc diversitas modorum, et in' eodem tempore per hoc tantum temporis variatio.

<5.167a27> Eodem Totidem in definitione elenchi sunt considerata, totidem autem modis poterit fieri peccatum in contradictione quot modis facienda est in eis observatio.

91vA Et hoc est <5.167a27> Eodem modo est et mentiri de aliquo, || i.e. sophisticè argumentari et mentiendo in definitione elenchi, quod facit qui aliquid de ea omittit.

<5.167a28> Quidam autem Enumeratis hiis quae ad elenchum sunt necessaria ostendit qualiter ex omissione alicuius eorum fit sophistica argumentatio.

Et hoc est <5.167a28> Quidam autem omittentes aliquid ex hiis quae dicta sunt sc. vel observationem eiusdem partis vel eiusdem modi vel eiusdem respectus vel temporis videntur arguere i.e. ad redargutionem ducere² quasi probando contradictoriam propositionis praecessae, ut probando quoniam idem est duplum et non duplum non \una oratione sed duabus, ut si dicit 'Senarius est duplus ad ternarium, ergo est duplus', deinde volens redarguere concedentem conclusionem ingeret[ur] quasi in contrarium sic: 'Senarius non est duplus ad quaternarium, ergo non est duplus'. Neutra vero istarum argumentationum elenchus est respectu alterius, quoniam neutra probat contradictoriam conclusionis alterius; quamvis enim istae per se invicem contradictoriae³ videantur esse 'Senarius est duplus' - 'Senarius non est duplus', tamen in hiis argumentationibus non accipiuntur in vi contradictoriarum, quoniam in utraque latens determinatio intelligitur, et alia[m] in una[m] quam in altera[m]. Q.d. Ita omittit aliquid ad idem probando idem duplum et non duplum, aut \si etiam observat ad idem, omittit tamen secundum idem probando quod aliquid est duplum alicuius, deinde quod non est/ duplum illius, et hoc modo nam †qua⁴ nond† secundum longitudinem⁵ duplum, secundum latitudinem vero non duplum. Hic habes materiam duorum paralogismorum qui sic fiunt: 'Hoc est

1 in eodem tempore Arist.] fere inco q(ua)n(do) C. 2 ducere] dicere C. 3 contradictoriae] spat. vac. 5 fere litterarum capax add. C; nihil tamen deesse videtur. 4 qua nond] q(u)a nōd C. Glossa ad nam explicandum fuisse videtur; litteris q(u)a n ex q(u)afi ortis 5 secundum longitudinem] inv. C a.c.

duplum illius secundum longitudinem, ergo hoc est duplum', item 'Hoc non est duplum illius secundum latitudinem, ergo non est duplum illius'. Aut si¹ etiam observet secundum idem et similiter et eiusdem, sed non observat simul, immo paralogizat sumendo notas diversorum temporum.

<5.167a35> Trahet autem Quia hanc fallaciam dixit fieri secundum omissionem alicuius positorum in definitione elenchi, et ita videbitur fallacia aequivocationis in hanc incidere, quoniam aequivocatio a contradictione separanda est, iccirco facile poterit quis opinari quod haec fallacia potius in dictione sit quam extra dictionem, vel partim in dictione, partim extra; unde hanc tangit in hoc loco opinionem.

Et hoc est <5.167a35> hunc² locum sophisticum \posui inter fallacias extra dictionem, trahet autem aliquis i.e. conabitur reducere et hunc locum sophisticum/ sive fallaciam in eos i.e. inter eos locos qui³ secundum dictionem.

Q. Quaeritur utrum in omni elencho sint servanda quaecumque in definitione elenchi ponuntur, quod forsitan videbitur, aliter enim⁴ inconvenienter essent assignata in definitione, <quae oportet> ut omni rei definiti conveniat; quod si est verum, omnis elenchus erit secundum idem et ad idem. Hoc autem falsum est, multi⁵ enim elenchi sunt non habentes in se aliquam determinationem ad partem vel respectum pertinentem.

S. Ad hoc dicendum quod Aristoteles non posuit ista in definitione elenchi nisi ut contraria illorum ab elencho removeat, sc. diversam partem, diversum respectum; nec voluit ut omnis elenchus sit secundum eandem partem aut eundem⁶ respectum, sed ut nullus⁷ sit secundum diversam partem vel diversum respectum. Quamvis itaque aliquis elenchus nec sit secundum idem nec ad idem, nihil tamen de definitione elenchi omittit quia observat quicquid debet observare.

*Q.*² Item videtur quod haec fallacia non faciat syllogismum

1 aut si] *lin. subd. om. C.* 2 hunc *lin. subd. om. C; item paullo infra.* 3 qui secundum dictionem] qui sunt dictionem C. 4 enim convenienter essent] \enim/ [[quae]] inconvenienter t(antu)m C. 5 multi] multa C. 6 eundem] secundum C. 7 nullus] nullius C.

aliquem sophisticum, si tantum in contradictione consideratur; et eadem ratione nec aliquam argumentationem. Quod si \est/ verum, mirum est quare inter fallacias connumeretur.

S. Ad hoc dicimus quod haec fallacia nullum syllogismum facit sophisticum, facit tamen sophisticum elenchum. Nihil enim prohibet elenchum sophisticum esse syllogismum non sophisticum. Verbi gratia, haec argumentatio ‘Omne latrabile animal est canis, hoc animal est latrabile animal, ergo hoc animal est canis’ necessarius syllogismus est et non sophisticus, posito quod hoc nomen ‘canis’ in eadem significatione accipiatur in propositione et in conclusione. Eadem tamen sophisticus elenchus est, fit enim alicui concedenti hoc animal non esse canem sub hoc sensu “Hoc animal non est marina belua”. In syllogismo enim nullum se ingerit peccatum, sed quia in contradictione fit peccatum, iccirco elenchus sophisticus est. Similiter contra aliquem concedentem hanc ‘Hic aethiops non est albus’ sic arguas ‘Omnis aethiops est albus dentes, hic aethiops est aethiops, ergo hic aethiops est albus dentes’ – syllogistice intulisti, sophisticum tamen elenchum fecisti, quia omissa est proprietas contradictionis.

Q3. Sed videtur quod si¹ aequivocatio impedit contradictionem, quod debeat contineri <sub> ha[n]c fallacia[m], vel quod saltem haec fallacia partim contineatur in dictione. Quo concessio quaeretur quare potius dicatur² esse extra dictionem quam in dictione, cum partim fallat secundum proprietatem dictionis, partim secundum rei proprietatem.

S. Ad hoc poterit dici quod licet aequivocatio quandoque sit causa huius fallaciae, non tamen dicitur fallacia aequivocationis contineri sub hac, multotiens enim et frequentissime incidit aequivocatio ubi non est haec fallacia.

91vB Notandum est quod licet fallat quandoque || ex vocis proprietate, quia tamen³ principaliter ex rerum natura decipit et frequentius, iccirco potius dicitur esse extra dictionem quam in dictione.

1 si] se C. 2 dicatur] quaeretur C. 3 tamen] cā C, *ut videtur*.

<5.167a36> QUI AUTEM IN EO Quarto loco agit de fallacia secundum petitionem principii, quam in enumeratione quintam posuerat, ideo forsitan quia in proximo mentionem fecerat de ea, unde propter certiore illius doctrinam continuat iam positae fallaciae.

Videndum itaque quid hic appelletur principium, quot modis fiat petitio principii, quibus cognitis facile patebit quot modis fiat fallacia secundum petitionem principii.

1. Principium enim quandoque dicitur disciplinare elementum, unde habemus in disciplinariis principii non esse inquirendum †secundum quid†.

Dicitur etiam¹ principium propositio conclusioni praemissa, secundum quam acceptionem immediata propositio dicitur principium demonstrationis.

Tertio modo dicitur principium principale propositum quod in quaestione positum est, ut probetur vel improbetur. Hoc autem modo accipitur in hac prolotione² ‘petitio principii’.

2. Dicitur itaque petitio principii interrogatio eius quod probandum est inter ea quae ad ipsum inducuntur. Quae³ duobus modis fit: secundum opinionem et secundum veritatem. Secundum veritatem fit petitio principii quae verum syllogismum impedit, i.e. demonstrationem. Secundum opinionem fit cum videtur principium⁴ peti, sive petatur sive non. Omnis itaque petitio principii secundum veritatem <est> petitio principii secundum opinionem, et non convertitur.

Ut ergo generaliter assignentur modi petitionis secundum opinionem, quinque sunt.⁵

I. Primus modus est quando idem enuntiabile quod interrogatum est petitur; hoc autem fit tribus modis: vel eisdem verbis vel

1 etiam] enim C. 2 prolotione] proloone C, *quo compendio fortasse etiam prolocutione significari potest.* 3 Cf. *Fallacias Lemovicenses*: “4.4.4.0 Petitur principium dupliciter: quandoque secundum veritatem, quandoque secundum opinionem. 4.4.4.1.0 Secundum veritatem tripliciter, quia quandoque in eadem voce, quandoque in synonymia, quandoque in definitione. [...] 4.4.4.2.0 Secundum opinionem petitur principium quinque modis.” 4 principium] principii C. 5 *Iidem modi in Anon. Parisiensis, Compendio SE; vide versionem Upsaliensem pp. 292-293. Fere iidem, licet ordine mutato, in Fallacis Parvipontanis, LM I: 601-602. Quinquepartita divisio huius fallaciae ex Arist., Top. VIII.13.162b34-163a13 originem ducit.*

synonymo vel definitione. Eisdem verbis ut si petatur haec ‘Contrariorum est eadem disciplina’ cum probandum sit contrariorum eandem esse disciplinam; et hic modus petendi omnino reprehensibilis est. In synonymo ut si petatur haec ‘Aliquid est album’ cum probandum sit aliquid esse candidum. Hic autem modus dialecticae et sophisticae disputationi accomodari potest tunc tantum cum notiora vocabula ponuntur in propositione interrogata quam in probata, quod frequenter in synonymis contingit, ut notior est haec ‘Tunica est nigra’ quam ista ‘Colobium est atrum’, quae tamen¹ idem cum² alia significat; si ergo probandum sit colobium esse atrum, poterit dialectice et sophisticè disputans interrogare utrum³ tunica sit⁴ nigra; in demonstrativa vero disputatione nequaquam admittitur hic modus, oportet enim aliquid notius esse naturaliter altero. Et hii quidem⁵ duo modi qui ad primum spectant secundum veritatem fiunt, quia demonstrationem impediunt. In definitione petitur principium quando cum probanda sit propositio participans definito petitur propositio participans sua definitione, quo modo possumus uti in demonstratione, syllogismus enim iste demonstratio est ‘Omnis substantia animata sensibilis est substantia, omne animal est substantia animata sensibilis, ergo omne animal est substantia’. Modus ergo iste petendi tantum secundum opinionem est.

Q. Quaeritur autem quare definitio potius possit probare definitum demonstrative quam unum synonymorum alterum. Sicut enim synonyma, ita definitum et definitio idem significant.

S. Ad hoc dici poterit quod licet idem sit significatum definitionis et definiti, illud tamen notius est prout significatur definitione quam quod significatur definito. Definitio enim explicite significat quod definitum significat implicite. Unde nihil prohibet definitionem probare demonstrative aliquid de definito vel definitum de aliquo. Vel dici potest quod definitio, etsi significet idem quod suum definitum, facit tamen intelligi quaedam quae naturaliter priora sunt definito, et ea videntur probare definitum cum definitio ad ipsum probandum inducitur. Ideoque satis convenit demonstrativae modus iste probationis.

1 tamen] cum C. 2 cum] *vel* est C. 3 utrum] *iter.* C. 4 sit] sic C.
5 quidem] quidam C.

II. Secundus modus est petendi principium cum petitur universale si probandum fuerit particulare quod cum multis comparticularibus comprehenditur sub universali, ut si haec petitur ‘Omnium oppositorum eadem est disciplina’ cum probandum sit quod omnium contrariorum eadem est disciplina.

III. Tertius modus est quando quod probandum est in universali petitur in particulari, ut si petatur haec ‘Omnium contrariorum eadem est disciplina’ cum probanda sit ‘Omnium oppositorum eadem est disciplina’.

Isti autem modi non sunt reprehensibiles nisi si concessa universali petatur particularis, ut petatur haec ‘Omnium contrariorum eadem est disciplina’ concesso² quoniam omnium³ oppositorum sit eadem. Nota autem quod particularia hic non particulares propositiones vocamus sed contenta respectu suorum continentium.

IV. Quartus modus est cum quae probanda sunt coniunctim petuntur divisim, ut si petantur divisim [[ut]] illae || ‘Medicina est scientia sani’ ‘Medicina est scientia aegri’, cum probanda sit ista ‘Medicina est scientia sani et aegri’.

92rA

V. Quintus modus est quando aliquorum duorum quorum mutua est consecutio \et/ demonstratio unum petitur ad alterum probandum, ut si [[ad]] Socratem esse hominem inducatur ad probandum Socratem esse risibile vel e converso. Similiter si cum probandum sit Socratem esse aequalem Platoni petatur haec ‘Plato est aequalis Socrati’. Sub hoc autem modo, ut in Analyticis habetur,⁴ continetur unus modus petendi principium secundum veritatem, quae fit quando petitur quod nequaquam probari potest nisi per id quod est in quaestione positum, ut si cum probandum sit Socratem esse hominem petatur haec ‘Socrates est risibile’, non enim probari potest Socratem esse risibile nisi per hanc ‘Socrates est homo’, potius enim subiectum proba[n]t accidens quam e converso. Cum ergo ad probandum Socratem esse hominem petatur ‘Socrates est risibile’, ad hoc autem oportet induci Socratem esse hominem, quodam modo ad probandum Socratem esse hominem interrogatum est Socratem esse hominem.

1 sit omnium] iter. C, sed alterum sit in sic mutavit C^{corr.} 2 concesso] quod add. & exp.
C. 3 omnium oppositorum] omne opposita C. 4 Arist., *APr.* II.16.64b39-65a4.

Habes ergo quinque modos petendi principium secundum opinionem, qui modi cum alios sub se contineant, illorum tantum tres sunt secundum veritatem, quorum duos continet primus quinque modorum, tertium¹ quintus.

3. Cognito quid sit petitio principii et quot modis habeat fieri, facile erit videre quot modis fiat [peti.] fallacia secundum petitionem principii vel quid ipsa sit. Est autem fallacia secundum petitionem principii deceptio proveniens ex eo quod petitur illud quod in quaestione est positum. Sicut autem tribus modis fit² petitio principii secundum veritatem, quinque vero modis secundum opinionem, sic tribus modis fit fallacia ex petitione principii secundum veritatem, quinque³ vero modis secundum opinionem. Unde⁴ non quotiens fit petitio principii aliquo dictionum modorum <***>.

O. Notandum autem quod haec fallacia, cum sophisticum syllogismum faciat, necessitatem complexionis non impedit; et cum nec syllogismum nec elenchum impediatur, mirum videtur quod eam Aristoteles ab elencho exclusit in descriptione praenotata.

S. Ad hoc dici poterit quod Aristoteles non solum ea quae complexionem vel contradictionem impediunt ab elencho removet, sed etiam ea quae vitiosum faciunt elenchum vel syllogismum. Petitio autem principii, etsi necessitatem non impediatur, vitiosam tamen facit orationem. Unde etiam connector disputationum Aristoteles in Analyticis⁵ duorum tantum meminit vitiorum argumentationis,⁶ attendens ea culpabilem reddere orationem, quam tamen necessitas comitatur. Haec autem sunt petitio principii et intersertio non causae ut causae.

Ideo autem dicimus fallaciam esse ex petitione principii. Oritur enim ex ea deceptio cum putat respondens aliud esse a quaestione quod idem est illi. Fit etiam per petitionem principii sophisticus syllogismus, i.e. deceptorius, qui tamen nihil habet contrarium⁷ necessitati. Forsitan etiam dici poterit quod peccatum habeat in materia, etsi nulla partium ipsius sophistica sit. Inde enim peccat quod ad materiam suam assumit quod non⁸ erat assumendum.

1 tertium quintus] tertius primus C. 2 fit] quia *add. & exp.* C. 3 quinque vero] *inv.* C *a.c.* 4 Unde - modorum] *lacuna latere videtur.* 5 Arist., *APr.* II.16-17.
6 argumentationis] argumentationem C. 7 contrarium] quantum C. 8 non] *ferre t(ame)n* C.

Et hoc est: Paralogismi <5.167a36> qui fiunt in eo quod erat sumere id[em] quod erat in principio i.e. secundum petitionem principii fiunt sic <et totidem modis> quotiens contingit petere quod erat in principio – totidem, inquam, modis fiunt secundum opinionem, sed tantum tot modis secundum veritatem quot modis †non† petitur principium.

<5.167a38> Videntur¹ Ita peccant quandoque †sophistice principium,† videntur² autem arguere i.e. ad redargutionem perducere [oppo] respondentes eo quod non³ <possint> qui respondent inspicere idem et diversum i.e. quid sit idem principali proposito, quid diversum ab illo. Forsitan enim⁴ concessa aliqua propositione opponens⁵ disputare nititur ad eius contradictoriam et illam inter interrogationes ponit, ex qua, nisi sibi praevideat, respondens <ad> redargutione<m> ducetur; vel⁶ etiam si aliquid praeconcessum fuerit, petendo tamen principium poterit [respondens] opponens respondentem arguere ducendo eum⁷ ad inconveniens ex concessis.

<5.167b1> QUI VERO SECUNDUM CONSEQUENS

Consequenter agit de fallacia secundum consequens, quam ratio enumerationis exigebat prius tractari quam fallaciam secundum petitionem principii nisi aliud impediret.

Videndum itaque quid dicatur consequens, quid sit fallacia secundum consequens, quot modi paralogismorum secundum consequens.

1. Consequens quandoque dicitur praedicabile cuius praedicatio necessario consequitur praedicationem alterius de aliquo et cuius remotionem ab aliquo necessario consequitur remotio alterius ab eodem, ut animal consequens est ad hominem, quia si homo praedicatur de aliquo animal praedicatur de eodem, et si animal removeatur ab aliquo homo⁸ removeatur ab eodem.

Dicitur etiam consequens esse aliquid alterius quod causa illius est, secundum quod Aristoteles in Topicis⁹ dicit tristitiam esse consequens irae, quia sc. tristitia causa irae et impossibile est iram ines-

1 videntur] vi(den)dum C. 2 videntur – arguere] *lin. subd. om.* C. 3 non] ne C; *an pro nequeant?* 4 enim] c(um) eū C. 5 opponens] *vel* opponentis C. 6 *vel etiam si aliquid scripsit C^{corr} in fenestra a librario relicta.* 7 eum] esse C. 8 homo] homine animal C *a.c.* 9 *Arist., Top. IV.5.125b28-34.*

se alicui quin tristitia insit vel infuerit illi, et non convertitur. Hic autem non attenditur aliqua lex praedicationis quae faciat habitudinem inter partem et totum.

92rB Tertio modo || dicitur esse consequens quod est posterius et ratione temporis et ordine naturae, quemadmodum omnis effectus consequitur causam.

Quarto modo dicitur consequens propositio quae ad aliam sequitur.

Quinto modo consequens dicitur adiunctum alicui.

2. Est¹ autem fallacia \secundum/ consequens deceptio proveniens ex omissa habitudine consequentis ad antecedens vel antecedentis ad consequens, cum² secundum quod consequens dicitur totum, tum secundum quod causa, tum secundum quod effectus, tum secundum quod propositio, tum et secundum quod adiunctum.

Sunt autem³ habitudines, quibus omissis fit haec fallacia:

- Si pars universalis de aliquo, totum universale de eodem, et non econverso.

- Si totum universale ab aliquo, pars universalis ab eodem, et non convertitur.

- Item, posito effectum ponitur causa, et non econverso.

- Interempta causa interimitur effectus, et non econverso.

- Item, si aliqua <pro>positio antecedit aliam, dividens antecedentis sequitur ad dividendum inferentis.

Omnes autem heae habitudines possunt hiis duabus maximis includi:⁴ ‘Posito antecedenti ponitur consequens’ et ‘Destructo consequente destruitur antecedens’. Inter adiuncta vero habitudinem consideramus ut inter signum et id cuius est signum, cum tamen inter ea nulla possit attendi consequentia sed⁵ quaedam frequens comitantia.

1 Est etc.] Eadem descriptio fallaciae secundum consequens in Fallaciis Lemovicensibus 4.5.2: “Fallacia secundum consequens est deceptio proveniens ex omissa habitudine antecedentis ad consequens vel econverso.” 2 cum - adiunctum] fere cum secundum quod consequens dicitur totum, [[vic]]tum secundum [[u.]] quod [[aliquid]] causa, tum secundum quod \effectus/, \tum secundum quod/ propositio, tum \et/ secundum quod adiunctum C. 3 autem] spat. vac. 2 fere litterarum capax add. C, nihil vero deest. 4 includi] super vocem erasam add. C^{corr.} 5 sed] [[ut]] \sed/ C.

3. *I.* Primus ergo modus est quando omittitur habitudo praedicabilis ad praedicabile inter partem et totum considerata, ut ‘Omnis homo est animal, Brunellus est animal, ergo Brunellus est homo’ vel sic ‘Omnis homo est animal, Brunellus non est homo, ergo Brunellus non est animal’. Sub hoc etiam modo sunt istae orationes ‘Socrates caret hoc capite, ergo caret capite’, quod manifestum erit si sumantur implicitae in illis, sic: ‘Socrates non habet hoc caput, ergo Socrates non habet caput’, infertur enim remotio superioris ad remotionem inferioris. Similiter si dicam ‘Socrates incipit esse albus, ergo Socrates incipit esse coloratus’ ad remotionem inferioris inferatur remotio superioris, quasi sic inferatur ‘Socrates non prius fuit albus, ergo Socrates non prius fuit coloratus’.

II. Secundus modus est quando omittitur habitudo consequendi inter causam et effectum, hoc modo: ‘Pugna est, ergo victoria est’ vel ‘Victoria non est, ergo pugna non est’, vel in Aristotelis exemplo ‘Opinio est, ergo fides est’ vel ‘Fides non est, ergo opinio non est’. Ad hunc etiam modum reducendae² sunt huiusmodi orationes: ‘Paries est, ergo domus est’ vel ‘Domus non est, ergo paries non est.’

III. Tertius modus quando non servatur lex consequendi inter propositiones. Sed duobus modis hoc fit: aut omittendo habitudinem praedicabilium in propositionibus sumptorum, ut si dicam ‘Si Socrates est homo, Socrates est animal; sed Socrates non est homo, ergo Socrates non est animal’, et haec oratio et aliae tales reducendae sunt in primum³ modum; aut non omittendo nisi habitudinem propositionum simpliciter, ut si dicam ‘Si omnis homo currit, quidam homo currit; sed omnis homo currit, ergo non quidam homo currit’. Item ‘Si necesse est Socratem currere, possibile est Socratem currere; non necesse est Socratem currere, ergo non possibile est Socratem currere’. Item ‘Si nullus phoenix [est lapis] est phoenix, non omnis phoenix est phoenix; quidam phoenix est phoenix, ergo omnis phoenix est phoenix’. Ad hunc etiam modum spectant huiusmodi orationes: ‘Si alterum istorum verum est esse verum, alterum istorum est verum; ergo si alterum esse verum est necessarium, alterum est necessarium’. Videtur enim quod si ali-

1 Cf. Arist., *Tóp.* IV.5.125b34-126a2.

2 reducendae] reducendi C.

3 primum] ipsum C.

quid sequatur ad aliud, omne consequens consequentis sequetur ad omne consequens antecedentis. †Unde aliis† fit manifestior paralogismus sic: ‘Si hoc est asinus, hoc est capra; ergo si aliquid est asinus, aliquid est capra.’ Econverso etiam solet fieri paralogismus, quasi cum aliquid sequitur ad aliud, omne antecedens antecedentis antecedit ad omne antecedens consequentis, ut si dicam ‘Si hoc est paries, aliquid est domus; ergo si hoc est paries, hoc est domus’. Hoc modo multotiens contra quosdam argumentandum erit ad expediens.

III. Quartus autem modus inter adiuncta consideratur hoc modo: ‘Iste est errabundus in nocte, ergo iste est adulter’ vel ‘Iste² habet pulverem in calceis, ergo iter fecit’. Inde autem fit deceptio quia solet adulter errare in nocte et habet illud sibi adiunctum ut signum; similiter habere pulverem in calceis signum est itineris, sed non necessarium ut cuicumque conveniat signum ei conveniat id cuius est signum, immo potius videtur econverso quod ab eo cuius est aliquod signum si<t> consequentiae necessitas ad signum.

Fit autem duobus modis deceptio secundum consequens, sensu sc. et oratione. Sensu ut cum videmus mel omne rubeum esse decipimur credentes quod omne rubeum comitetur necessario mel, et ita opinamur aliquod rubeum esse mel quod tamen non est mel. Similiter videntes terram madidam esse opinamur pluisse, quia pluviam solet comitari mador terrae. Oratione vero fit deceptio cum || in rhetorica, ut dictum est,³ cuius est per adiuncta aliquid ostendere, tum etiam in dialectica, quae non attendit generaliter conversionem consequentiae. Cum autem haec fallacia quandoque consistat [secundum] in omissa proprietate antecedentis, sicut etiam⁴ consequentis, dicitur tamen fallacia secundum consequens eadem ratione qua prima extra dictionem fallacia secundum accidens; sicut enim illa a praedicato, sic <haec> a consequenti propter sui dignitatem nomen accepit.

1 hoc] hic C. 2 Iste - fecit] *Exemplum ex Cic., Inv. I.xxx.47 sumptum.* 3 ut dictum est] *Expressis verbis non est dictum, quamquam exempla ex Ciceronis De inventione paullo supra allata sunt; ad Arist., SE 5.167b8 “Et in rhetoricis ...” referri videmur, de quo loco infra in expositione textus agetur.* 4 etiam] quia C.

Praeterea nota quod cum haec fallacia partim consistat in omit-
tendo habitudines praedicat<i> et subiecti, in¹ parte videbitur conti-
neri sub fallacia secundum accidens, illa² enim videtur in sui partem
trahere omnem deceptionem quae ex ommissa habitudine praedicati
ad subiectum vel subiecti ad praedicatum provenit. Unde dicimus
primum modum consequentis communem esse³ etiam fallaciae se-
cundum accidens.

Et hoc est <5.167b1> Qui vero secundum consequens etc. Q.d.
Ideo falluntur aliqui secundum consequens quia putant consequen-
tiam converti inter ea quae⁴ sibi invicem <non> convertuntur, ut to-
tius ad partem vel causae ad effectum vel adiuncti ad id cuius est
adiunctum putant converti consequentiam. Unde⁵ i.e. ex hac opi-
nionem quae habetur de conversione consequentiae fiunt⁶ fallaciae
quae sunt circa opinionem, quae fiunt opinando ex sensu i.e. secun-
dum sensum. Et inde ponit exemplum: saepe enim aliqui suspicati
sunt mel esse fel eo quod rubeus⁷ color sequitur mel i.e. convenit
omni melli,⁸ putantes converti consequentiam quod mel sequatur
rubeum. Hoc autem non est necesse. Nota quod in hiis non in dis-
putando fit deceptio sed in videndo tantum. Similiter etiam secun-
dum alios sensus fieri poterit.

<5.167b8> Et in Ostenso qualiter ex sensu fiat deceptio demon-
strat qualiter oratione, et primo qualiter rhetoricis persuasionibus.

Continuatio: Praedicto modo secundum consequens fit fallacia
ex sensu, <5.167b8> et demonstrationes i.e. orationes quibus aliquid
de aliquo demonstratur quae in rhetoricis orationibus fiunt secun-
dum signa quasi diceret: Rhetoricae orationes quae fiunt secundum
signa, i.e. per quae probatur aliquid de aliquo vel de aliquibus per
signa, illae, inquam, fiunt ex adiunctis i.e. per coniuncta⁹ decipiunt.
Signa¹⁰ vocamus certa indicia \eventus/ alicuius rei, quae notant sc.
aliquam rem fuisse vel aliquam esse vel futuram esse. Ex hiis autem
fiunt quandoque probabiles propositiones tantum, ut in rhetorica,
ut ‘Qui¹¹ comptus adulter’ et ‘Qui¹² negligit iusiurandum avarus est’;

1 in parte] inp(e/a)rit\e/ C. 2 illa] illi C. 3 esse] fere tē C. 4 quae] qui
C. 5 Unde] q(ua)n(do) C. 6 fiunt fallaciae] lin. subd. om. C. 7 rubeus color]
lectio incerta C. 8 melli] multi C. 9 coniuncta] An adiuncta scribendum?
10 signa] si qua C. 11 qui] cum C. 12 Exemplum ex Cic., Inv. I.29.46.

quandoque fiunt propositiones necessariae, ut in physica¹ ‘Omnis stella quae <non> scintillat prope est’ et ‘Omnis mulier quae lac habet cum viro concubuit’. In hiis autem quae ad physicam spectant non fit deceptio secundum Aristotelem,² ut ubi sc. id cuius <est> signum necessario comitatur signum, sed in rhetorica ubi non est necessaria sed nonnumquam fallax³ signi et eius cuius est signum comitantia.⁴

<5.167b9> Volentes Dico quod in rhetoricis orationibus fit deceptio secundum adiuncta, volentes enim ostendere quoniam⁵ aliquis adulter est accipiunt quod est adiunctum i.e. adhaerens frequenter adultero, ut signum sc., quoniam⁶ compositus aut quoniam in nocte videtur errabundus, et ita secundum consequens decipiunt. In rhetoricis enim ita est quod potius ab eo cuius est signum [quam ad signum] quam e converso est consequentia.

<5.167b11> Pluribus per adiuncta, i.e. per signa, volunt probare convenire aliquibus illa quorum sunt signa. Pluribus autem haec quidem insunt i.e. comptum esse et errabundum⁷ in nocte videri et praedicatum vero non est sc. adiunctum esse quod dicit esse praedicat<um> propter principalem quaestionem in qua ut praedicatum ponitur.

<5.167b12> Similiter autem Qualiter fiat deceptio tum secundum fallaciam tum secundum persuasionem in rhetoricis orationibus ostenso nunc exequitur alium modum huius fallaciae qui fit in syllogisticis orationibus. Inducit ergo paralogismum quo deceptus Melissus secundum consequens probabat universum esse infinitum. Quod ut intelligas nota quod ‘universum’ a Melisso mundus appella<ba>tur, quattuor sc. elementorum ordinata collectio vel rerum omnium collectarum universitas. Infinitum autem cum tribus

1 *Exemplum ex Arist., APo. I.13.78a28-30 (AL IV.1: 29-30):* “prohibet enim nichil eque predicantium notius esse aliquando non causam, quare per hanc erit demonstratio, ut quod prope sint planete propter id quod non scintillant.” *originem ducit. Cf. Iohannem Philoponum, Comm. APo. ad loc., CAG 13.3: 170.27-171.1:* “τεκμηριώδης οὖν ἡ δεῖξις.” *Nota eundem Philoponum 169.23 exemplum* εἰ τέτοκεν ἡ γυνή, πεπλησίακεν ἀνδρὶ *praebuisse.* 2 Aristotelem] ar. C. *Aristoteles numquam talia dicit.* 3 fallax] fall(aci)as C. 4 comitantia] accipiunt quod est adiunctum i.e. adhaerens frequenter *add. & del. C (cf. paullo infra, ubi haec verba suo loco extant).* 5 quoniam] *lin. subd. om. C.* 6 quoniam – quoniam] *lin. subd. om. C.* 7 errabundum] errabundus C.

modis soleat dici, secundum quantitatem, permanentiam et numerum, forsitan a Melisso mundus dicebatur infinitus propter¹ quantitatem eius incomprehensibilem, sed melius est ut dicamus mundum a Melisso dici infinitum quantum ad existentiam. Nota enim quod \ quidam/ philosophi dicebant mundum principium habere, velut Plato² \mundum/ unum genitorum esse asserebat, alii vero ut Aristoteles et Melissus mundum infinitum dicebant, i.e. non finitae existentiae, quod sc. nec principium habuerit nec finem habiturus sit.

O. Quod cum hanc³ opinionem habuerit, mirum videtur quod Aristoteles Melissum⁴ de tali assumptione redargueret.

S. Ad hoc dices quod non positionem sed modum construendi positionem redarguit, vitio enim imputandum est ad aliquid quod suas habet rationes pro ratione quod non est necessarium indu||cere. 92vB
Modus itaque probationis Melissi[s] talis erat: 'Quicquid factum est habet principium, mundus non est factus, ergo non habet principium'. Destruxit antecedens cum destruendum esset consequens, mundum sc.⁵ non esse factum. Proba<vi>t argumentatio necessario sic: 'Nihil ex nihilo fit; quicquid ergo⁶ fit, ex praeiacente materia fit; sed mundus praeiacentem materiam non habuit, mundus igitur factus non est'.

Et hoc est <5.167b12> Similiter autem in syllogisticis⁷ sicut in orationibus rhetoricis secundum hanc fallaciam fit deceptio. <5.167b13> ut Melissi ratio hoc modo paralogistica, cum qua proba<vi>t quoniam universum est infinitum⁸ i.e. quoniam mundus aeternus est, sumens i.e. inducens⁹ ad hoc universum esse ingenitum i.e. mundum non esse factum, et sic argumentans 'Mundus non est factus; quicquid est factum, illud habet principium; ergo mundus non habet principium' vel 'ergo mundus infinitus est', quod idem est. Quod autem mundus non sit factus¹⁰ proba<vi>t¹¹ per communem propositionem et principium nam nihil potest fieri ex nihilo, quod est: ita patet quod mundus non est factus, quod praecedat in paralogismi¹²

1 propter] per C. 2 *Respicitur Timaeus Platonis.* 3 hanc] habuerit C a.c. 4 Melissum] Mellissus C. 5 sc.] v(er)o(?) C. 6 ergo] g (nitium alterius ergo, puto) add. & exp. C. 7 similiter - syllogisticis] *lin. subd. om.* C. 8 infinitum] un(um) C. 9 inducens] inducas C. 10 factus] factum C. 11 probavit] *unam litteram illegibilem add.* C. 12 paralogismi] paralogismo C a.c.

materia. Q.d. Quicquid factum est principium habet, sed¹ et prius habuisti quod mundus non est factus, si² ergo universum³ non est factum i.e. si mundus non est factus, quod utique est concessum, universum principium non habet, immo infinitum est.

<5.167b17> Non necesse⁴ Posito paralogismo eius conclusionem subiungit docens consequentiam <non> converti, cuius conversionem volebat habere Melissus.

<5.167b18> velut Similem argumentationem ponit praedictae, in qua omnino idem genus fallaciae est, quae talis <est>: ‘Si aliquis febricitatur, ipse calet; ergo si⁵ calet febricitatur’.

Notandum ergo quod haec fallacia potius dicitur esse extra dictionem quam in dictione, quamvis et plerique eius modi in orationibus fiant, quia etiam illa consecutio sive adiunctio quae per orationes fit in rebus ipsis attenditur vel ex rerum surgit⁶ proprietatibus.

<5.167b21> QUI VERO Sextam enumeratarum extra dictionem sexto loco tractat, quae est secundum <non> causam ut⁷ causam.⁸ Circa quam videamus quid causa dicatur, quid non causa, quid sit ponere non causam ut causam, et quali<ter> inde fiat fallacia.

1. Causam possumus appellare maiorem vel minorem propositionem syllogismi vel terminum aliquem⁹ in maiori vel minori propositione positum.

2. Non causam appellamus propositionem conclusioni praemisam nihil operantem ad illationem conclusionis.

3. Ponere autem non causam ut causam est praemittere aliquid conclusioni cuius gratia videatur accidere quod in argumentatione accidet. Inde ergo fit fallacia secundum non causam ut causam quod aliquid praemittitur nihil operans ad conclusionem, videtur <autem> non sine eo accidere quod consequitur.

4. Fit autem duobus modis haec fallacia, in syllogismis sc. ostensivis et <in> syllogismis ad impossibile.¹⁰ Tam autem in hiis quam in

1 sed] si C. 2 si - factus] *bis praebet* C. 3 universum non est factum] *mū {i.e. mundus} non est fa C utraque vice.* 4 Non necesse] *Non ne sine linea subducta C.*
 5 si] sit C a.c. 6 surgit] *suegit(?) C a.c.; librarius in scribendo seipsum correxisse videtur.* 7 ut] quae C. 8 causam] *spat. vac. 3-4 lit. add. C. Nihil deest.* 9 aliquem] aliquam C. 10 *Eosdem duos modos in Fallaciis Parvipontanis, LMI: 605 videre licet.*

illis fit dupliciter: uno quidem modo ut non causa participet aliquo communi termino cum propositionibus, alio autem modo ut omnino sit aliena ab aliis sumptis.

I. In syllogismis directis hoc modo: ‘Omne animal est animatum, \et/ omnis homo est animal, \et omnis homo movetur, ergo omnis homo est animatus’; sic etiam: ‘Omne animal est animatum, omnis homo est animal, Socrates non est asinus,¹ ergo omnis homo est animatus’. In hiis autem non videtur incidere inconueniens ex positione non causae ut causae nisi quis convertet orationem sumens contradictoriam primae² conclusionis, ut si aliquis neget conclusionem praedicti syllogismi, consess<er>it tamen praemissas,³ obviet alius ita: ‘Non omnis homo est animatus, et omne animal est animatum, et omnis homo est animal, ergo Socrates <est> asinus’; huiusmodi illatio necessariam faceret illationem⁴ si sumerentur tantum propositiones necessariae ad conclusionem in syllogismo ostensiuo. Quotiens enim ex propositionibus aliquibus syllogistice dispositis sequitur aliqua conclusio, ex contradictoria vel contraria conclusionis cum⁵ aliqua praemissarum potest inferri contraria vel contradictoria exceptae, et permutatim. Quia autem excipitur ex proposita argumentatione propositio quae nihil operatur in syllogismo ostensiuo, iccirco contradictoria conclusionis non habet inferre cum †habet†⁶ contradictoriam illius.

II. In syllogismis vero ad impossibile fit haec fallacia uno quidem modo ut dictum est, non causâ continuatâ propositionibus necessariis per aliquem communem terminum, ut in illo sophistico syllogismo qui fit ad interimendum hanc ‘Anima et vita sunt idem’ hoc modo ‘Anima et vita sunt idem, quicquid est contrarium corruptioni est generatio, vita est contraria morti, et mors est corruptio, ergo vita est generatio. Hoc autem impossibile est’. Ecce ad probandum hoc impossibile inducitur tamquam causa hoc animam et vitam esse idem, ut cum constans fuerit illatum esse impossibile, interimatur animam et vitam esse idem. Et est hic non⁷ causa continuata propositionibus argumentationis per participationem unius termini.

1 asinus] non est asinus *ante supplementum scriptum add. & del. C.* 2 primae] pro C. 3 praemissas] prioribus C. 4 illationem] \illationem/ [[conclusionem]] C. 5 cum] vel C. 6 habet] altera praemissarum *vel sim. sensus requirere videtur.*
7 non causa] causa non C.

93rA II. II Alio modo fit haec fallacia in syllogismis ad impossibile quando non continuatur aliis inductis quod pro causa inducitur, ut si ponat aliquis quod quicquid semel est verum semper est verum, obiciet aliquis sic: 'Quicquid semel est verum semper est verum, nullus motus f[u]it nisi in composito tempore, hoc tempus est tantum simplex tempus, ergo nullus motus modo est; sed hoc est impossibile, quare et impossibile est ex quo <sequitur>, sc. || quod quicquid semel est verum semper est verum.'

Continuatio: Praedicto modo fiunt fallaciae secundum consequens. <5.167b21> Qui vero fiunt secundum non causam ut causam i.e. secundum quod praemittitur conclusio<ni> quod non est causa tamquam ipsum sit causa fiunt' quando quod non est causa assumitur propositionibus necessariis, ut per ipsum sequi videatur quod sine eo tamen accideret <vel>ut propter illud fiat redargutio. Praemittitur enim ita ut ex eo videatur <sequi> impossibile, quo interempto oportet interimi quod inducitur ut causa.

<5.167b22> Accidit Ostendit in quibus orationibus frequentius incidat hoc genus fallaciae, ita ut per ipsum fiat redargutio² apprens. Hoc autem fit in syllogismis ad impossibile. Syllogismus³ enim ad impossibile dicitur esse quando ex positione adversarii perducimus eum ad impossibile, quo interempto cogatur concedere contradictoriam suae positionis ex qua accidit. Fit ergo redargutio in syllogismis ad impossibile. Unde cum talis positio sumitur ex qua non sequitur impossibile per se sumptâ, adiungitur autem aliis ex quibus accidit impossibile, interempto alio impossibili non oportet positionem interimi, interimitur tamen ab opponente qui eam induxit ut causam impossibilis, et sic fit apprens redargutio. Haec autem redargutio non accidit in syllogismis ostensivis, et quando non est ostensivus ille qui interempto impossibili interimit positionem, sed magis syllogismus ad impossibile, ideo[que] dicitur hoc potius accidere in syllogismis <ad impossibile> quam in aliis.

<5.167b23> Nam in hiis Causa est quare <in> syllogismis⁴ potius ad impossibile accidat redargutio quam in aliis Nam in hiis neces-

1 fiunt quando] fit qu(ae) n(on) C; cum *Arist.* 2 redargutio] *iter.* C. 3 syllogismus] similiter C. 4 syllogismis] syllogismus C.

sarium est interimere aliquid ex hiis quae posita sunt i.e. aliquid positorum; si ergo ibi ponatur non causa videbitur saepe fieri redargutio. Si ergo quia in syllogismis ad impossibile accidit redargutio propter impossibile quod sequitur ex praemissis, quando cum propositionibus necessariis ponatur non causa videbitur propter illam fieri redargutio. Si ergo in necessariis interrogationibus i.e. inter necessarias interrogationes illud ad quod aliis adiunctis accidit impossibile Q.d. Si necessariis propositionibus addit<ur> non causa et¹ aliis adiunctis accidit impossibile videbitur propter² hoc fieri redargutio quia ex hoc videbitur sequi impossibile, quo interempto oporteat redargutionem fieri. Vel sic:³ Si enumeretur⁴ in necessariis ad [in] quod accidit i.e. sumuntur interrogationes quae necessariae sunt ad impossibile quod accidit enumeretur non causa videbitur etc. In quibusdam libris invenitur “non accidit”⁵, quod facile est lectu sic: si necessariis interrogationibus enumeretur illud ad quod i.e. propter quod non accidit impossibile i.e. illud quod non est causa impossibilis, videbitur etc.

<5.167b27> Ut quoniam non est idem Q.d. Ut haec redargutio videretur accidere ‘Non est idem anima et vita’. Et ostendit quo modo dicens Nam si generatio est <corruptioni contrarium,> et alicui corruptioni quaedam erit generatio contrarium, quasi diceret: Si generatio et corruptio sunt contraria, et species earum erunt contrariae. Mors autem est corruptio quaedam i.e. species corruptionis, et est contraria vitae. Hic habes propositiones duas ‘Quicquid est contrarium corruptioni est generatio, vita est contraria corruptioni, quia morti, quare vita generatio et⁶ vivere e<s>t generari. Integre sum[mer]e paralogismum sic: ‘Anima et vita sunt idem, quicquid est contrarium corruptioni est generatio, vita est contraria corruptioni [[quia morti]], ergo vita est generatio et vivere est generari. Hoc autem impossibile est, quare non idem est anima et vita. Ita infert quasi ex hac ‘Anima et vita sunt idem’ accidet impossibile hoc. Unde? Quia⁷ illa quae non sit causa inducitur tamen ut causa, iccirco fit apparens redargutio.

1 et] in C. 2 propter Arist.] per C, ut videtur. 3 vel sic] vel sic C. 4 si enumeretur] sine. C. 5 accidit] non accidit add. & exp. C. 6 et vivere e<s>t generari] lin. subd. om. C. 7 quia] quare C.

<5.167b31> Non autem syllogizatum Inducta ratione sophistica ponit eius conclusionem, ostendens quoniam non propter hanc eius concessam ‘Anima et vita sunt idem’ accidit impossibile, quia etiam si illa interimatur et concedantur aliae, idem accidet¹ inconueniens.

Et hoc est <5.167b31> non autem syllogizatum est i.e. non necessario provenit quod anima et vita non sint idem sed solum si² concedat vitam esse contrarium morti cum mors sit corruptio³ i.e. et mortem corruptionem esse, corruptioni autem generationem esse contrarium,⁴ et nihil nisi generationem. Ex hoc enim accidit vitam esse generationem,⁵ sed [non] hoc est impossibile; quod, <ut> ex praemissis accidat, oportet quod aliquod inferentium sit impossibile, et ita vel impossibile est quod mors sit corruptio vel quod vita sit contraria morti vel quod non sit vera haec generalis ‘Quicquid corruptioni est contrarium est generatio’, quae tamen vera videtur esse secundum methodos quas in Topicis ponit Aristoteles:⁶ si enim aliqua duo contraria sunt, et alia duo sunt contraria, si[ve] unum sub uno, reliquum oppositum sub reliquo⁷ opposito continebitur, cum neutrum secundum superabundantiam dicatur. Potest ergo dici quod mors corruptio non est sed eam comitatur corruptio, vel quod mors et vita non sunt contraria, cum in eodem possint esse et in eodem tempore, vel, ut quidam dicunt, nec mors est corruptio nec eam comitatur corruptio sed quaedam dissolutio.

93rB <5.167b34> Ergo insyllogizatae Quid sentiat de orationibus in quibus⁸ ponitur non causa ut causa ostendit dicens quia orationes tales simpliciter syllogisticae sunt, ad propositum aut non sunt syllogizatae, quoniam non sunt utiles ad propositum construendum vel destruendum. ||

<5.167b35> et latet Ostendit quod quandoque etiam interrogantem sicut et respondentem latet⁹ non causa in oratione posita ut

1 accidet] concedet C. 2 si] hic C. 3 cum mors sit corruptio] *lin. subd. om.*
 C. 4 esse contrarium] esse contraria C. 5 generationem] corruptionem
 C. 6 Cf. Arist., *Top.* IV.6 .127b8-11 (*ALVI.1: 83*: “Amplius quando existente et speciei et generi contrario quod melius est contrariorum in peius genus ponit; accidet enim reliquum in reliquo esse, eo quod contraria in contrariis generibus”). 7 reliquo] [[altero]] reliquo C. 8 quibus] non *add. & exp.* C. 9 latet] licet *C a.c.*

causa. Putant enim esse causam quod non est causa, vel interimendam¹ esse non causam cum non sit interimenda.

<5.167b37> Ergo propter Quandoquidem tales sunt parallogismi qui fiunt secundum consequens et secundum non causam, \uergo propter² consequens etc.

O. Videtur quod in omni argumentatione sit fallacia secundum non causam ut causam, / quia in omni argumentatione sophistica conclusioni aliquid praemittitur quod non operatur ad illam inferendam, inducitur tamen quasi operetur; in omni igitur argumentatione ponitur non causa ut causa vel non est sophistica. Inde autem provenit deceptio quod illud quod non operatur ad conclusionem inducitur quasi sit necessarium ad illam. In omni³ itaque sophistica oratione est fallacia ex non causa posita ut causa.

S. Ad hoc solvendum sufficit quod in principio huius fallaciae determinavimus, tunc sc.⁴ poni non causam ut causam quando inter propositiones ad conclusionem necessarias aliquid superfluum ponitur quod ablato non minus ex reliquis accidit conclusio.

Q. Praeterea, in qua argumentationum praedictarum ponatur <non> causa ut causa?

Si dicatur in hac ‘Quicquid est contrarium corruptioni est generatio, vita est contraria corruptioni, quare vita est generatio’, hoc falsum erit. In hac enim nihil ponitur quod <non> operetur ad conclusionem, nisi dicatur quod eadem⁵ argumentatio sint istae propositiones ‘Quicquid est contrarium corruptioni est generatio, vita est contraria corruptioni, ergo vita est generatio, quoniam anima et vita sunt idem’ ‘Quicquid est contrarium corruptioni est generatio, vita est mortis contraria, quae est corruptio[ni], ergo vita est generatio’, quod iterum manifeste falsum est.

Si dicatur quod in hac ultimo posita est non causa ut causa, obici potest quod dicit Aristoteles⁶ huiusmodi orationes simpliciter esse syllogisticas, ad propositum autem non syllogizatas. At haec argumentatio ‘Anima et vita sunt idem, quicquid est contrarium corruptioni est generatio etc.’ non simpliciter nec ad propositum

1 interimendam esse] interimend(um) est C. 2 propter Arist.] secundum C.
 3 in omni] i(de)o C. 4 sc.] secundum C. 5 eadem] eodem C. 6 SE5.167b34-35.

syllogizata est. Item in illatione quae ultimo fit per interemptionem non ponitur non causa ut causa cum infertur ‘sed hoc’ est impossibile, non ergo anima e<es> vita’, immo alia fallacia ibi videbitur assignanda.

S. Ad hoc dicimus quod in hac argumentatione ponitur non causa ‘Anima et vita sunt idem, quicquid est contrarium corruptioni est generatio etc.’, huiusmodi autem orationem dicit Aristoteles simpliciter syllogizatam quasi simpliciter² necessariam. Ut enim in principio huius tractatus diximus,³ interpositio non causae ut causae vel petitio principii non aufert necessitatem argumentationi, quicquid enim ex aliquo simpliciter sequitur videtur sequi ad idem quolibet adiuncto. Dicuntur autem non syllogizatae ad propositum propter quod inducuntur. Quod enim non possunt dici syllogizatae orationes in quibus ponitur non causa ut causa, ut proprie accipiamus oratione<m> syllogizatam esse, ex verbis Aristotelis in Analyticis⁴ poteritis habere; in definitione enim syllogismi ponit “eo quod haec sunt”. Quare aut non recte data est definitio, aut omnis syllogismus fit eo quod haec sunt. Non dicitur autem fieri eo quod haec sunt ubi ponitur aliquid superfluum, quod <patet> ex illatione quam facit in octavo Topicorum.⁵ Nam quoniam sumunt plura necessariis, quia \non/ fit syllogismus eo quod haec sunt, ex hac illatione patet nullum syllogismum fieri eo quod haec sunt in quo ponuntur plura necessariis, nulla ergo oratio syllogistica est quae habet plura necessariis.

<5.167b38> QUI AUTEM IN EO

Ultimo loco agit de fallacia ultimo loco posita in enumeratione, hanc autem fallaciam dicit consistere in eo quod plures fiunt⁶ interrogationes ut una.

Unde videndum quid \sit/ interrogatio, quid sit facere plures interrogationes unam et quae fallacia inde proveniat.

1 hoc] hic C. 2 syllogizatam quasi simpliciter] iter. C. 3 Vide quae dixit noster ad 1.164b27 et 5.167a36. 4 Arist., *AP*: I.1.24b20. 5 Arist., *Tóp.* VIII.11.161b28-30 (*ALV*.1: 172-173: “Rursum si ablati quibusdam {sc. fiat syllogismus}; nam quandoque sumunt plura necessariis, quare non eo quod haec sunt fit syllogismus.”) 6 fiunt] sunt C.

1. Interrogatio dicitur proprie oratio interrogativa. Interrogationum alia est disciplinalis, alia dissertiva.¹ Disciplinalis est quae fit per nomina interrogativa, quae decem sunt secundum quod decem rerum genera ab Aristotele per distinctionem generalissimorum assignantur. Dissertivae autem quae per adverbia fiunt; tales, dico, ad quas tantum habent orationes responderi, ut ‘Utrum est Socrates animal vel non?’. Et haec quidem dialecticae quaestiones dicuntur. Harum vero aliae quaerunt de inhaerentia terminorum, aliae² de inhaerentia consecutionis. De terminorum inhaerentia \ut ‘Utrum Socrates est animal necne’, de inhaerentia consecutionis/ ut ‘Utrum si Socrates est homo, Socrates est animal’. Ad quaerendum autem de consecutionis³ inhaerentia inventae sunt hypotheticae quaestiones. De interrogationibus vero dialecticis in hoc loco loquimur.

2. Est autem plures interrogationes unam facere plures propositiones ut unam sub interrogatione inducere.

3. Fallacia autem quae fit secundum plures <interrogationes> ut unam est fallacia proveniens ex pluribus ut una sub interrogatione inductis. Fit etiam quandoque fallacia haec quando una ut plures in interrogatione inducitur, a communiori tamen modo utendi ea nomen accepit. Plura autem ut unum sub interrogatione poni provenit ex triplici enuntiandi diversitate. || Quandoque enim enuntiamus plura de uno, quandoque unum de pluribus, quandoque plura de pluribus. 93vA

4. Fit itaque tribus modis haec fallacia secundum quod totidem modis plura ut unum interrogantur.⁴

I. Primus modus est quando plures propositiones, in quibus proponuntur plura, de uno interrogantur coniunctim ut una, ut si dicam ‘Putas Socrates et Plato est homo et non homines?’, <‘Sic’,> ‘Ab isto videntur Socrates et Plato, ergo ab eo videntur homo et non homines’.

II Secundus modus est quando plures ut una interrogantur, in quibus[dam] plura de uno enuntiantur, ut si dicam ‘Putasne sanitas

1 dissertiva] disē/r/tiva C ut videtur. 2 aliae] alie[[i]] C. 3 consecutionis inhaerentia] consecutione inhaerentiae C. 4 Fere ut noster hanc fallaciam in modos distribuit Anonymus Aurelianensis I, 155, necnon Auctor Fallaciarum Lemovicensium 4.7; aliter Auctor Fallaciarum Parvipontanarum, LMI: 608.

est bona et mala?', 'Non', 'Ergo sanitas non est bona et non est mala.'

III. Tertius modus est quando plures interrogantur, in quibus plura de pluribus enuntiantur,¹ et cum distinguendae essent quaeruntur tamen ut una coniunctim, hoc modo: 'Putas virtus et iniustitia sunt² bonum e[s]t malum?', 'Sic', 'Quicquid convenit virtuti et iustitiae convenit virtuti, ergo virtus est bonum et malum'. Et nota quod cum unitatem possimus assignare in tali interrogatione³ 'Putas Socrates et Plato est homo' si habeatur consideratio ad hypotheticam, Aristoteles tamen pluralitatem interrogatorum ostendit secundum pluralitatem categoricarum constituentium⁴ hypotheticas et secundum praedicatorum vel subiectorum pluralitatem et variationem.

Notandum etiam quod non dicimus plures interrogationes ut unam fieri quando duae contradictoriae in interrogatione ponuntur, ut 'Putas Socrates est homo vel non est homo?', sed quando diversae non contradictoriae, sive videantur contradictoriae ut 'Putas illa sunt alba et sunt non alba?', sive non ut 'Putas terra mare est an caelum?'

Et hoc est <5.167b38> Qui autem fiunt in eo quod opposites faciunt duas interrogationes unam i.e. in eo <quod> plures interrogantur ut una secundum aliquem dictorum modorum, illi, inquam, paralogismi fiunt⁵ quando latet respondentem plures esse interrogationes, i.e. quando latenter plura quaeruntur⁶ ut unum et assignatur⁷ responsio una quasi unius i.e. simpliciter et sine distinctione⁸ fit responsio quasi ad unam interrogationem.

<5.168a1> In aliquibus Diversitatem huiusmodi orationum ostendit, ut per hoc sciamus secundum quas rationes facile sit fallere et idoneum, secundum quas minime. Ait ergo, quia quandoque plura interrogantur ubi cuilibet manifestum esse potest plura quaeri, aliquando plura interrogantur ubi difficile est cuilibet et interroga-

1 enuntiantur] terminatur C. 2 sunt] sint C. 3 interrogatione] [[locutione]] interrogatione C. 4 constituentium] construentium C. 5 fiunt] [[sunt]] fiunt C. 6 quaeruntur] quaerantur C. 7 assignatur] has C. 8 sine distinctione] secundum distinctionem C.

tiones distinguere, ut ‘Utrum terra mare est aut caelum?’ hic facile est videre plura quaeri ut <unum>, una enim interrogatio est ‘Utrum terra est mare?’, alia est ‘Utrum terra est caelum?’. In aliquibus vero minus facile est videre quod plura interrogata² et quasi una sit interrogatio aut concedunt conclusionem, q.d. Altero istorum modorum †interrogantur quod† vel concedunt conclusionem falsam quia male respondent ad interrogata³ nescientes ibi esse fallaciam, aut vere aut apparenter redarguitur. Redarguitur enim si concedat falsam conclusionem, apparenter vero redarguitur si negat conclusionem cum concesserit praemissa.

Et hoc est <5.168a3> aut concedunt conclusionem in eo quod <non> respondeat ad interrogatum i.e. in eo quod non convenienter respondet ad praemissa aut videntur⁴ redargui si⁵ [sis] sc. neget conclusionem, cum tamen praemissa concesserit.

Vel sic legi potest: Plures, dico, interrogationes latenter fiunt ut una et respondentes aut concedunt fieri i.e. simplicem dant responsum vel simpliciter affirmando vel simpliciter negando, aut⁶ in eo quod non respondeat ad interrogatum i.e. ita quod responsio non conveniat ibi interrogationibus, una est enim et simplex responsio; aut si non concedant et si non simpliciter respondent sed plures dant responsiones ut ad plura interrogata, videntur redargui ab audientibus, i.e. vide<n>tur timidi redargutionis et magis quam debeat sibi praecavere.

<5.168a5> ut⁷ ‘Putas hic et hic est homo?’ Secundum paralagisimum sic forma: ‘Putas hic et hic est homo et non homines? Ab isto percutitur hic et hic, ergo ab eo percutitur homo et non homines’.

<5.168a7> Aut <rursum> quorum haec Aliud exemplum ponit plurium interrogationum ut una, et sic proponuntur: ‘Putas ista quorum quaedam sunt alba quaedam non alba sunt⁸ alba aut non alba?’ Aut rursum⁹ plures interrogationes ut una fiunt;¹⁰ quorum¹¹ etc. i.e. si in illis quorum quaedam sunt bona quaedam non bona

1 utrum] *lin. subd. om.* C. 2 interrogata] interrogantur C *a.c.* 3 interrogata] interrogationem C *a.c.* 4 videntur Arist.] *gi.* C. 5 si sis] si.sis. C (*sis ex si .f., i.e. si scilicet, ortum esse dixerim*). 6 aut - interrogatum] *lin. subd. om.* C. 7 ut] et C. 8 sunt] *si add. et exp.* C. 9 aut rursum] aut rursum (*rursus a.c.*) C *sine linea subducta.* 10 fiunt] aut C. 11 quorum etc.] *lin. subd. om.* C.

93rB

quaeratur utrum sint bona an non bona, [utrum] latenter, dico, quaeruntur¹ plura; utrum enim dixerit sc. vel quod ista sint bona vel quod ista sint non bona est quidem i.e. evenit cum elenchum² i.e. quod interrogans videbitur facere falsum apparens i.e. ducere respondentem ad concessionem manifeste falsi aut elenchum videbitur facere. Si enim dicat quod ista sint non bona, ducet³ ad manifeste falsum concludendo || ‘Ergo aliquod non bonum est bonum’. Item, si dicat ea esse bona, ducet eum ad manifeste falsum sic: ‘Ergo aliquod non bonum est unum bonorum’.

Et hoc est <5.168a9> Nam dicere etc.

O. Huic videtur contrarium quod in Topicis habes:⁴ “Non bona bonis nihil prohibet esse magis eligenda.” ‘Non bona’ appellat ibi Aristoteles ea quorum cum unum sit bonum, reliquum sit⁵ non bonum.

S. Ad hoc dicimus quod Aristoteles accipit ibi propositionem de praedicato infinito pro extinctiva eo quod in terminis singulariter sumptis⁶ et simpliciter †fere semper continetur veritate illius† de duobus quorum unum sit album, alterum⁷ non, concedimus propositionem extinctivam ‘Non ista sunt alba’, separativas vero negamus hanc, sc. ‘Ista non sunt alba’, et hanc multo magis ‘Ista sunt non alba’, haec enim ad sui veritatem exigeret ut cuilibet istorum conveniret non esse album.

<5.168a11> Quandoque autem Docuit qualiter respondens ducatur ex concessione alterius duarum ad falsum, nunc docet qualiter ei fiat elenchus verus ut redarguatur ex concessione alterius illarum. Sed non ponit elenchum nisi contra concedentem hanc ‘Ista sunt non bona’, quoniam ista \pars/ minus improbabilis est quam altera, ideoque cum ostendat qualiter haec interimatur facilis erit⁸ intellectu reliquae interemptio. Fit autem elenchus propositione una exterius sumpta, sicut cum dicitur ‘Quod non habet visum, cum tamen aptum sit habere’; similiter est in pluribus. †quod† ‘Caeca dicuntur quae non habent visum, nata autem sunt habere; sed ista, quorum unum habet visum, alterum non, nata sunt habere visum,

1 quaeruntur] quaeratur C. 2 elenchum Arist.] *lectio incerta* C. 3 ducet] duorum C. 4 Arist., *Top.* III.2.117a21-22, trl. Boethii *AL V.1: 53.24-25 ad verbum.* 5 sit] fit C. 6 sumptis] superas C. 7 alterum] *iter.* C. 8 erit] [[est]] \erit/ C.

non autem sunt videntia; ergo sunt caeca; sed prius dictum erat quod non erant caeca’.

Continuatio: Ad manifeste falsum ducitur respondens quandoque <5.168a11> quandoque autem quibusdam assumptis i.e. ibi aliqua propositione exterius sumpta fiet contra respondentem verus elenchus i.e. necessarius. Ut si quis Ex hiis materiam trium paralogismorum habere poteris. Ut si quis de duobus quorum alterum est nigrum, alterum non, concedat ipsa esse non nigra, et concedat ipsa esse non alba, probabitur ei quod sint alba hoc modo: ‘Sicut unum dicitur album quod est coloratum et non nigrum et non coloratum medio colore, sic et plura; sed ista sunt colorata et non nigra et non colorata medio colore, ergo sunt alba’. Similiter poteris alios elenchos formare.

Et hoc est <5.168a13> Nam si caecum est quod non habet visum, natum autem habere, et caeca etc. Sicut enim in uno se habet, ita et in multis se habebit, et quia sic est, ergo quoniam haec sunt talia quod hoc¹ quidem habet visum, illud autem non, probabitur quod ambo sunt videntia vel caeca, ut ex hoc habeat quod impossibile sit ista esse videntia, <unde> probabitur ista esse caeca per praedictum elenchum.

<6.168a17> AUT ERGO SIC

Executus est Aristoteles fallacias generaliter, tum eas quae sunt in dictione cum eas quae sunt extra dictionem, ostenditque² \per/ exempla qualiter ex singulis fiant sophistici elenchi. Sed quia non omnes suae fallaciarum distinctioni consentiebant, cum eas Aristoteles tresdecim dixerit, quidam autem omnium principium dicebant ignorantiam elenchi et ad eam omnes alias reducebant, iccirco ne videatur inscius opinionis illius eam ponit et[q] in opinione auditoris ponit ut utrumvis eligat, dicat sc. secundum eum elenchi ignorantiam diversam esse ab aliis an ipsam³ principium esse omnium aliarum. Notandum autem quod secundum opinionem etiam Aristotelis omnes paralogismi ad ignorantiam elenchi reducuntur. Ac-

1 hoc quidem habet] *lin. subd. om. C.* 2 ostenditque] *fere ostendet quod C.*
3 ipsam] *ad add. et exp. C.*

cipitur enim large ignorantia elenchi ut contineat quicquid delinquitur in omissione alicuius observandorum in elencho, et ita haec est principium omnium fallaciarum et in quam omnes cadunt. Dicitur etiam ignorantia elenchi, ut superius diximus,¹ omissio alicuius eorum quae in contradictione sunt observanda. Potest ergo dici quod secundum se fecit hanc fallaciarum distinctionem, secundum se facit hanc reductionem, secundum aliud et aliud tamen. Vel possumus dicere quod secundum alios hoc facit, quoniam distinxit² separatim ab aliis fallaciam quae est secundum ignorantiam elenchi, alii autem ad eam omnes fallacias reducunt.

<6.168a17> Ergo aut secundum nos sic dividendum est apparentes³ syllogismos et elenchos i.e. fallacias apparentium syllogismorum et elenchorum. Apparentes syllogismos dixit quantum ad illos qui fiunt secundum alias fallacias quam secundum ignorantiam elenchi, apparentes elenchos quantum ad sophisticos elenchos qui fiunt secundum ignorantiam elenchi. aut omnes reducendum⁴ fallacias paralogismorum in ignorantiam elenchi. Et quibus est reducendum? His qui faciunt hanc principium i.e. dicunt hanc esse principium omnium fallaciarum aut paralogismorum. Est autem Q.d. aliquis “Possuntne reduci omnes in elenchi ignorantiam?” “Possunt utique”. Est enim resolvere⁵ omnes [fallacias] dictos || modos i.e. o<mne>s modos fallaciarum in elenchi definitionem i.e. in peccatum aliquod quod proveniat ex omissione alicuius de definitione elenchi. Et ita poterunt omnes reduci ad ignorantiam elenchi, quae consideratur secundum quod aliquid, quicquid sit,⁶ de definitione elenchi \omittatur.

<6.168a21> PRIMUM⁷ QUIDEM Dixit quia omnes paralogismi omnium fallaciarum⁸ possunt ad ignorantiam elenchi reduci/, nunc incipit eas omnes fallacias ad eam reducere, primum generaliter, deinde singulatim quamlibet. Generalis ergo reductio est quod⁹ si sophistici elenchi fuerint¹⁰ immodificati ad ignorantiam elenchi reducun-

1 superius diximus] *Ad* 5.167a21. 2 distinxit] distinximus C. 3 apparentes - elenchos] *lin. subd. om.* C. 4 reducendum] *econtra* C. 5 resolvere omnes] *in* omnes C. 6 sit] *iter.* C. 7 Primum quidem] *primum quod sine linea subducta* C. 8 fallaciarum] *ad add. et del.* C. 9 quod] quae C. 10 fuerint] fuer(unt) C.

tur. Notandum autem quod dupliciter dicitur argumentatio immo-
 dificata, sicut dupliciter accipitur hoc nomen ‘modus’. Dicitur enim
 modus quandoque dispositio propositionum quae consideratur ex
 qualitate et quantitate propositionum et ex ordine quandoque, et
 syllogismus modificatus qui habet formam talem consideratam ex
 qualitate et quantitate propositionum. Dicitur alio modo modus
 proprietatis concludendi aliquid ex necessitate ex hiis quae posita
 sunt. Secundum hanc acceptionem omnis syllogismus modificatus,
 et generalis potest fieri reductio <im>modificatorum ad ignorantiam
 elenchi, non autem secundum priorem modi acceptionem pos-
 sumus immo modificatos syllogismos ad elenchi ignorantiam reducere.
 Concedimus enim quod elenchus sit huiusmodi argumentatio ‘Ni-
 hil est animal quod non sit substantia, nihil est homo quod non sit
 animal, ergo nihil <est> homo quod non sit substantia’ si fiat ad
 obviandum alicui dicenti contrarium.

Secundum quosdam modus dicitur definitio elenchi quasi men-
 sura, eo quod ultra illam nec extenditur definitum nec ultra conti-
 nuatur.¹ Sed secundum hanc acceptionem² mo\di/ non omnes im-
 modificati poterunt reduci ad elenchi ignorantiam. Immo modificati
 enim dicuntur omnes sophisticus elenchi quibus non convenit defini-
 tio elenchi, quidam tamen necessarii syllogismi sunt quibus non
 convenit definitio elenchi.

Ad hoc³ dicunt non quemlibet sophisticum elenchum <reduci>
 ad elenchi ignorantiam, sed de quolibet genere sophisticorum elen-
 chorum aliquem.

Prior tamen sententia potior est, et haec⁴ continuatio: Omnes,
 dico, paralogramas contingit ad ignorantiam elenchi reducere,
 <6.168a21> primum quidem si sunt immo modificati praedicto modo,
 i.e. si non conv\e/niat eis concludere aliquid ex necessitate ab his
 quae posita sunt.

<6.168a21> oportet In elenchi ignorantiam possunt orationes
 omnes quibus hoc non convenit reduci, oportet enim in omni syl-

1 continuatur] contiatur C *a.c.*, contiatur C *p.c.* 2 acceptionem] conceptionem
 C. 3 ad hoc] *an adhuc scribendum?* 4 haec] hoc C.

logismo et in omni elencho conclusionem accidere ex¹ hiis quae posita sunt [ex necessitate] ut dicatur ex necessitate complexionis, sed² non [in]videatur q.d. non apparenti sed vera³.

<6.168a23> Deinde secundum partes definitionis Generalem docuit reductionem, nunc autem docet specialem singulatim unamquamque fallaciarum reducendo ad suum principium. Specialis autem reductio⁴ consideratur secundum singulas fallacias per partes definitionis elenchi, secundum quamlibet enim fallaciam paralogismi omittunt aliquid de⁵ definitione elenchi, vel secundum syllogismum vel secundum contradictionem, et ita cum non totam et integram observet definitionem elenchi non erit elenchus.

Continuatio: Praedicto modo principaliter et communiter fit⁶ reductio paralogismorum ad ignorantiam elenchi, <6.168a23> deinde⁷ i.e. secundo modo secundum partes definitionis. Duae sunt partes considerandae in elencho: contradictio et syllogismus. Secundum considerationem contradictionis reducuntur paralogismi in dictione ad ignorantiam elenchi, secundum syllogismum paralogismi extra dictionem.

<6.168a23> NAM EORUM Primum ostendit qualiter paralogismi in dictione secundum contradictionem reducuntur. Omnes autem reducuntur ad hanc fallaciam quia non sunt eiusdem de eodem: aequivocatio et amphibologia et figura dictionis sunt eiusdem vocis et non rei, compositio et divisio et accentus non eiusdem vocis nec eiusdem rei.

Or. Videtur autem secundum hoc quod compositio et divisio et accentus et figura dictionis impediunt contradictionem. Si enim reducuntur ad ignorantiam elenchi secundum impedimentum contradictionis, oportet quod unaquaeque illarum in aliquo contradictionem impediatur †vel contradicentes†, quod tamen falsum videtur.

1 ex Arist.] ab C. Cf. autem ad 6.168a34: "Omnes ergo paralogismi secundum accidens reducuntur ad ignorantiam elenchi quia non observant eam particulam quae est "ex necessitate", non enim inferunt conclusionem ex necessitate ab his quae posita sunt". 2 sed non [in]videatur] lin. subd. om. C. 3 vera] vere C. 4 reductio] est add. et exp. C. 5 de] potius autem C. 6 fit] sit C. 7 deinde et secundum partes definitionis] lineas subductas om. C.

Sr. Quoquo tamen modo possumus evadere de compositione <et> divisione et accentu, quod impediunt contradictionem, nam nec composita divisae contradictoria est, nec e converso, quoniam aliud praedicatum et aliud subiectum habet composita quam divisa, nec propositio habens dictionem¹ sic accentuatam contradicit propositioni habenti dictionem aliter prolatam. Cum ergo alicui neganti hanc ‘Album esse nigrum est possibile’ sic obvio ‘Quicquid erit nigrum possibile est esse nigrum, album erit nigrum, ergo album possibile est esse nigrum’, sophisticum elenchum facio, et pecco in contradictionis assignatione, infero enim apparentem contradictionem faciente hoc compositione et divisione.

S2. De figura autem dictionis dicunt quidam quod non est impedimentum contradictionis; quia tamen aliquam particulam omittit quae est in contradictione sicut et in syllogismo servanda, iccirco secundum contradictionem dicitur ad ignorantiam elenchi reduci: omittit enim particulam “eiusdem”, quae in syllogismo sicut et in contradictione servanda est; conclusio enim participare debet eodem praedicato et subiecto cum altera praemissarum, quod prohibet figura dictionis. Haec autem fallacia aut consistit in eo quod alium terminum habet conclusio quam propositio vel assumptio, aut quod alio || modo sumitur in conclusione similitudo inter aliqua 94rB quam in propositione data fuerit.

Et hoc est <6.168a23> Nam eorum qui sunt in i.e. paralogismorum qui sunt in dictione hi quidem sunt secundum duplex ut aequivocatio <et> oratio et² similis figuratio i.e. paralogismus aequivocationis et amphibologiae et figurae dictionis. Amphibologiam vocat orationem quia ipsa principaliter in oratione consistit. Sicut in principio huius operis determinavimus,³ tripliciter accipitur orationem esse [sc.] secundum duplex. Dicitur enim duplex quod sub eadem forma vocis plura significat vel significare videtur, et secundum hoc omnes fallaciae in dictione sunt secundum duplex. Dicitur etiam duplex quod sub eadem voce plura significat [et secundum hoc] vel videtur significare, et secundum hoc aequivocatio et

1 dictionem] definitionem C. 2 et similis figuratio] sed si si C sine linea subducta. 3 Fortasse scholium ad 4.165b27 indicare voluit noster, quamquam tres modos duplicis ibi aliter assignaverat.

amphibologia et figura dictionis sunt secundum duplex, aequivocatio enim et amphibologia faciunt dictionem¹ vel orationem sub eadem voce plura significare,² figura vero dictionis facit ut sub eadem voce videatur dictio plura significare. Tertio modo duplex dicitur quod sub eadem voce plura significat, et secundum hoc solae aequivocatio et amphibologia sunt secundum duplex. Est ergo ratio quare dicit³ figuram dictionis secundum duplex esse.

<6.168a25> Consuetum hoc respicit ad id quod dixerat de figura dictionis, quia enim de ea magis dubium erat quam de alia utrum esset secundum duplex, iccirco hoc⁴ ostendit dicens quoniam propter similem figurationem nominum inter se videntur appellativa sicut et propria significare hoc aliquid, et ita videntur appellativa dupliciter accipi.

Et hoc est <6.168a25> Consuetum enim i.e. consueverunt sophistae dicere omnia significantia significare ut hoc aliquid decepti, dico, propter nominum figurationem, et ideo figura dictionis dicitur esse secundum duplex quia propter eam videtur vox aliqua dupliciter accipi.

Commentator⁵ sic legit: Consuetum enim [sumus] i.e. ex consuetudine dicimus omnia sc. ista tria communiter, aequivocationem et amphibologiam et figuram dictionis, significare plura, ut dicimus hoc aliquid i.e. unum illorum significare plura, q.d. Sicut unum⁶ istorum dicimus consistere in multiplicitate ita⁷ et consuevimus dicere ista tria communiter.

Aliter adhuc legitur:⁸ Consuetum enim i.e. consuevimus dicere haec⁹ tria significare omnia sua sig<ni>ficata ut hoc aliquid i.e. ut unum de suis significatis.

<6.168a26> COMPOSITIO AUTEM ET DIVISIO ET ACCENTUS reducuntur ad ignorantiam elenchi in eo quod non est eadem oratio¹⁰ hoc quantum ad compositionem et divisionem vel nomen differens quantum ad accentum. Aliud enim nomen est vox uno modo accentuata et aliud

1 dictionem] dictiones C a.c. 2 significare] significante C. 3 dicit] dicunt C. 4 hoc ostendit dicens] hic ostendit dicū (vel sim.) C. 5 *Toto caelo aliter hunc locum exponit Michael Ephesius, CAG II.3: 56.* 6 unum] iter. C. 7 ita] uti C. 8 legitur] loquitur C, ut videtur. 9 haec] haec C. 10 oratio] omnia C.

alio modo, ut ‘malum’ habens primam circumflexam aliud nomen est quam ‘malum’ habens primam acutam. Non \est/ ergo elenchus si alicui neganti hanc ‘Malum est bonum’ sic fiat obviatio apparens ‘Omne pomum bonum est, omne malum pomum, ergo omne malum bonum est’, non sunt enim dividentes sic acceptae propositiones ‘Non malum est bonum’ – ‘Malum est bonum’, quia aliud subicitur in una et aliud in altera.

<6.168a28> Oportebat autem Aristoteles nunc¹ haec \re/ducit ad ignorantiam elenchi quia non observatur vocis identitas, autem² pro ‘sed’ merito, quia³ oportebat haec⁴ i.e. orationem et nomen esse eadem quemadmodum et oportet rem eandem esse si debeat elenchus vel syllogismus fieri i.e. oportet in omni elencho servari identitatem vocis et rei.

<6.168a30> ut si tunica Exemplum inducit ad ostendendum qualiter non fiat elenchus propter diversitatem vocis. Sed nota quod hic non potest assignari compositio vel divisio vel accentus, sed per similitudinem est hoc inductum⁵ ut, sicut manifestum <est> diversitatem vocis [hoc] impedire elenchum fieri, ita etiam manifestum sit compositionem et divisionem et accentum impedire.

Continuatio: Identitas vocis servanda est cum rei identitate, ut⁶ si tunica debeat syllogizari, i.e. si debeat syllogizari propositio in <qua> praedicetur vel subiciatur hoc nomen ‘tunica’, non pro eo <6.168a30> syllogizetur⁷ vestis sed tunica, i.e. non inferatur propositio habens hunc terminum ‘vestis’ et non hunc terminum ‘tunica’. Est enim paralogismus si sic fiat ‘Omne tale indumentum est tunica, sed iste pannus est tale indumentum, ergo \est/ vestis’; inferendum esset: ‘igitur est tunica’.

<6.168a31> Nam et verum Ne quis putet conclusionem falsam esse eo quod dica[n]t eam non accidere ex praemissis veris, ostendit quod conclusio vera est, sed non ideo magis accidit ex praemissis.

Et hoc est <6.168a31> Nam q.d. Non⁸ dico non accidere conclusionem quia falsa sit, nam et verum est illud sc. istud esse vestem,

1 nunc] non C. 2 autem] *lin. subd. om.* C. 3 quia] *quia* C. 4 haec] hoc *Arist.*, *sed videsis apparatus ad ALVI.1: 15,15: “hoc BnMa: haec cett.”* 5 inductum] indicium C *a.c.* 6 ut si tunica] *lin. subd. om.* C. 7 syllogizetur] *sub* C. 8 non] enim C.

quemadmodum praemissa sunt vera, sed non est syllogizatum, non enim est ibi identitas vocis.

<6.168a31> sed adhuc Ostendit non esse syllogismum cum sic inferitur, conclusio enim non est evidens; si autem syllogismus esset, etiam si ignota et obscura esset significatio alicuius dictionis in conclusione positae, tunc tamen <evidens> esset conclusionem ex praemissis necessario accidere; nunc autem dubium est et oportet interrogare quare accidat conclusio, utrum sc. idem sit esse vestem quod esse tunicam.

Et hoc est: dico quod non est syllogizatum, quia non est evidens conclusio <6.168a31> sed¹ adhuc interrogatione indiget, cui interrogationi respondeatur quoniam idem significat ‘vestis’ et ‘tunica’. Et ad quem² ferenda est responsio? – ad eum³ qui interrogat quare accidat talis conclusio.

94vA <6.168a34> QUI VERO SECUNDUM ACCIDENS Paralogismis⁴ in dictione secundum unam partem definitionis, || sc. contradictionem, ad elenchi ignorantiam reductis, paralogismos extra dictionem secundum aliam partem, sc. syllogismum, ad idem principium reducit. Et primo agit fallaciam secundum accidens, quoniam ea prima in enumeratione illarum quae sunt extra dictionem ponitur, et primo tractata est. Omnes ergo paralogismi secundum accidens reducuntur ad ignorantiam elenchi quia non observant eam particulam quae est “ex necessitate”, non enim inferunt conclusionem ex necessitate ab his quae posita sunt, quod omni convenit syllogismo. Et quoniam haec eadem particula in omni elencho servanda est, iccirco cadunt a ratione elenchi.

Continuatio: Manifestum est praedictos paralogismos reducendos esse secundum contradictionem, <6.168a34> qui vero sunt secundum accidens, illi,⁵ inquam, sunt⁶ manifesti i.e. manifesta est eorum reductio in ignorantiam elenchi definito syllogismo⁷ i.e. ex consideratione definitionis syllogismi.

<6.168a35> Nam “Quid ad rem[c]”, dicere<t>⁸ aliquis, “<dicere>

1 sed - indiget] *lin. subd. om. C.* 2 quem] *quam C.* 3 eum] *eam C.* 4 paralogismis] *paralogismus C.* 5 illi] *illa C.* 6 sunt manifesti] *manifesti fiunt Arist.; lin. subd. om. C.* 7 syllogismo] *lin. subd. om. C.* 8 dicere<t>] *ad add. et exp. C.*

de definitione syllogismi ad reducendum orationem aliquam in ignorantiam elenchi?” Ad hoc dicit Nam oportet eandem esse definitionem syllogismi et elenchi i.e. tota syllogismi definitio convenit elencho, et cum¹ hoc [ut] oportet contradictionem adiacere i.e. praeter ea quae in syllogismo consideranda sunt oportet in elencho contradictionis naturam servari, nam per contradictionem additam differt elenchus ab aliis syllogismi speciebus.

<6.168a36> Nam elenchus Bene dico et quod definitio syllogismi et proprietas contradictionis in elencho² servanda est, nam elenchus est syllogismus contradictionis. Per hoc quod est syllogismus habes quod tota definitio syllogismi ei convenit, per hoc quod additur “contradictionis” habes quod tota etiam contradictionis definitio in definitione elenchi includitur. Si ergo Quia tota definitio syllogismi in definitione elenchi includitur, ergo si alicui non convenit definitio elenchi, multo minus ei convenit syllogismi definitio, et hoc dicit aequipollenter Si ergo non est syllogismus accidentis i.e. oratio quae secundum accidens fit non fit elenchus i.e. multo minus erit elenchus. Non enim \si³ cum⁴ hoc sit necesse †... quod†⁵ hoc esse Per “hoc” primo positum intellige praedicatum maioris propositionis, hoc autem est album⁶ i.e. album dicitur de praedicato quoquo modo necesse est album esse i.e. album dici de subiecto, velut⁷ cum necesse⁸ sit hominem esse <animal, animal autem est album, necesse est hominem esse> album, sumitur enim hoc nomen⁹ ‘animal’ in assumptione extra compositionem quam in propositione designaveram inter ipsum et subiectum, animal enim forsitan non in eo quod homo est sed in eo quod cygnus est dicitur esse album.

<6.168a40> Neque si triangulus Aliud ponit exemplum et in alia

1 cum] non C. 2 elencho] syllogismo C. 3 si] s.l.; lectio incerta C. 4 cum hoc sit] lin. subd. om. C. 5 ... quod] fere l' quod C; est Arist. 6 album] animal C.
 7 Paralogismus quem spectat noster hic esse videtur: ‘Homo est animal, animal est album, ergo homo est albus’. Cf. Michael Ephesius, *Comm. SE ed. ultima, CAG II.3: 38.33-35 ad SE 5.166b28sqq.* Aliter tamen interpretatus est Michael locum de quo hic agitur (vide CAG II.3: 58). Cf. praeterea Anon. Aurelianensis I, *Comm. SE 168*: “Ubi autem impediatur haec fallacia syllogismum exemplariter demonstrat, et formatur sic paralogismus qui exemplariter inducitur: ‘necesse est Socratem esse hoc, sed hoc est album, ergo necesse est Socratem esse album’.” 8 necesse] neutrum C. 9 nomen] unum C.

facultate, quod¹ disponitur in tertia figura sic: ‘Triangulus habet angulos aequales duobus rectis,² sed triangulus est figura vel primum vel principium, ergo figura vel primum vel principium habet tres angulos duobus rectis aequales’. Nota ideo provenire fallaciam quia prima propositio per reduplicationem subiecti intelligenda est. ‘Triangulus’ enim, hoc nomen, hanc vim habet ut in eo quodam modo intelligatur habere tres angulos aequales duobus rectis. Cum ergo dico ‘Omnis triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis’, intelligo propositionem per reduplicationem, i.e. “Omnis triangulus in eo quod est triangulus habet etc.” Conclusio autem si intelligatur per reduplicationem erit³ falsa manifeste, non enim figura in⁴ eo quod est figura vel primum vel principium habet tres angulos aequales duobus rectis. Est itaque paralogismus cuiusmodi est iste: ‘Omnis statua est artificialis, quoddam aes est statua, ergo quoddam aes est artificiale’, statua enim in eo quod est statua est artificialis, non autem in eo quod \est/ aes.

Ait ergo: Non est necesse si hoc ad illud sequitur, et hoc est album, illud esse album, <6.168a40> neque si triangulus habet angulos aequales duobus rectis, accidit autem ei figuram esse vel primum vel principium i.e. omnis triangulus est figura vel primum vel principium, non ideo est necessarium quoniam <figura vel> primum vel principium hoc⁵ i.e. quod figura vel primum vel principium habeat tres angulos aequales duobus rectis. Triangulus⁶ dicitur primum vel principium quia est prima figurarum quae constant ex lineis, et omnis figura angularis principaliter habet reduci in triangulos.

<6.168b2> Non enim Ostendit quod non provenit conclusio, non enim eo modo dicitur de figura vel primo vel principio quod habeat tres angulos aequales duobus rectis quo modo dicitur de triangulo.

Et hoc est <6.168b2> Non enim fit demonstratio⁷ i.e. non probatur demonstrative triangulum habere tres angulos aequales duobus rectis in eo quod est figura vel primum vel principium sed in eo quod est triangulus; unde dicimus primo hanc vim habere hoc no-

1 quod] quia C. 2 rectis] aequales *add. et del.* C. 3 erit] erat C *a.c., ut videtur.*
 4 in eo - principium] *iter.* C. 5 hoc Arist.] hic C. 6 triangulus] triangulis C
a.c. 7 non enim fit demonstratio] *lin. subd. om.* C.

men ‘triangulus’ ut in eo intelligatur sensus orationis illius quae est quasi definitio trianguli.

<6.168b4> Si<militer>¹ autem et \in/ aliis orationibus impedit necessitatem fallacia secundum accidens.

<6.168b4> Quare si elenchus Ad hoc spectat quod dixerat elenchum esse syllogismum, q.d. Quando quidem omnis [syllogismus] elenchus est syllogismus contradictionis, quare si i.e. quia, ut sit confirmativum non dubitativum, elenchus est syllogismus quis i.e. si elenchus est pars syllogismi, ut subsit sc. generaliter syllogismo (mos loquendi est quem habet Aristoteles ut adiciat particularem notam generali² quando praedicat ipsum de inferiori, ut ostendat aliquid eius esse partem), paralogismus qui secundum accidens fit non erit elenchus eo quod non sit syllogismus.

<6.168b6> Sed secundum hoc artifices Quia haec fallacia impedit syllogismum et elenchum, vide<re>tur eius nulla esse utilitas, quod³ etiam nimis manifesta esset et cognitu facilis. Ad hoc dicit quod ipsa latentissima est, ita etiam ut per eam || peritissimi plerumque fallantur. 94vB

Et hoc est <6.168b6> Secundum hoc⁴ artifices et scientes omnino arguuntur ab⁵ insciis. Artifices vocat illos qui agunt de arte et operantur secundum artem, scientes vero vocat artis opifices qui artem docent⁶ sine operatione. Quaelibet quidem ars <habet suam> practica<m> et in ea suum opificem, qui hic dicitur artifex, et habet et suam theoreticam et in ea suum opificem, qui dicitur hic sciens. Secundum⁷ <hoc> scientes, dico,⁸ ab insciis arguuntur, inscii enim faciunt syllogismos contra sapientes ut eos arguant. Qui⁹ vero non possunt dividere i.e. distinguere fallaciam et discernere aut concedunt falsum interrogati,¹⁰ aut cum non dent, i.e. \cum non/ concedant putantur¹¹ dedisse ab auditoribus eo quod non manifeste negaverint nec instantiam afferre potuerint,¹² et ita decipiuntur audientes, sicut et qui respondent.

1 Si<militer> autem et \in/ aliis] lin. subd. om. C. 2 generalij] generalem C.
 3 quod] *fortasse corruptum; an si scribendum?* 4 hoc] hanc C. 5 ab insciis] *fere ih.*
 C. 6 docent sine] docendam C. 7 Secundum] S. C. 8 dico] dici C. 9
 qui – dividere] lin. subd. om. C. 10 interrogati] in. sine linea subducta C. 11 putan-
 tur] pa. C. 12 potuerint] potuerunt C.

<6.168b_{II}> QUI AUTEM SECUNDUM QUID ET SIMPLICITER Post fallaciam secundum accidens eam quae secunda erat in ordine praecedentis tractatus secundo loco reducit, sc. fallaciam secundum quid et simpliciter. Paralogismi autem huius fallaciae reducuntur propter omissionem particulae huius de definitione elenchi quae est “secundum idem”; ubi enim fit haec fallacia sumuntur propositiones non secundum idem. Et nota quod hii paralogismi fiunt secundum omissionem particulae praedictae non in contradictione sed in syllogismo; sicut enim in contradictione servanda est illa pars ut ad idem et secundum idem sint affirmatio et negatio, similiter etiam in syllogismo servanda est ut ad idem et secundum idem sumantur termini in propositione et assumptione et conclusione. Fit ergo haec fallacia secundum quod omittitur haec particula non in contradictione sed in syllogismo, velut si dicam ‘Omne album non est nigrum, aethiops est albus dentes, ergo non est niger’.

Et hoc est <6.168b_{II}> Qui autem fiunt secundum² quid et simpliciter reducuntur ad ignorantiam elenchi quoniam affirmatio et negatio non sunt de eodem q.d. Quia affirmatio vel negatio aliqua sumitur quasi aequipollen<s> alii cum cuius dividente ipsa non est de eodem,³ ut cum dico ‘Quicquid est album non est nigrum, aethiops est albus dentes, ergo non est niger’, haec propositio [est] ‘Aethiops est albus dentes’ sumitur quasi aequipollens huic ‘Aethiops est albus’, cum tamen non sit de eodem cum negatione illius, sc. ‘Aethiops non est albus’. Hic est ergo fallacia quoniam non sunt de eodem affirmatio et negatio – istae, sc., ‘Aethiops est albus dentes’ ‘Aethiops non est albus’, ista tamen ‘Aethiops est albus dentes’ sumitur quasi affirmatio illius, quia sumitur quasi aequipollens huic ‘Aethiops est albus’.

<6.168b₁₂> Nam secundum q.d. Non sunt, dico, de eodem affirmatio et negatio eo quod una habet determinationem, reliqua non, nam ambae aut cum determinatione sumendae sunt aut ambae sine determinatione.’

Et hoc est <6.168b₁₂> Nam secundum quid [non] albi secundum quid etc., i.e. affirmationis simpliciter sumptae cum hoc praedicato

1 secundum] sunt C a.c. 2 secundum] *lin. subd. om.* C. 3 eodem] *ferre ced(em)* C.

‘album’ negatio est propositio simpliciter negans ab eodem hoc praedicabile ‘album’, affirmationis vero cum determinatione negatio vera¹ sumenda est cum determinatione. Si ergo Quia positioni simpliciter sumptae non contradicit propositio sumpta cum determinatione nec e converso, ergo si opponens² dato i.e. concesso aliquid secundum quid esse album i.e. si concessa propositione in qua praedicatur hoc praedicabile ‘album’ cum determinatione opponens accipit eam ut simpliciter dictum et in argumentando utatur pro illa propositione simpliciter sumpta, non facit elenchum, quia nec etiam convenienter argumentatur nec syllogistice infert, videtur autem facere elenchum eo quod ignoretur a respondente quid est elenchus, ideoque nescit utrum observetur proprietas elenchi necne.

<6.168b17> MANIFESTISSIMI Post reductionem paralogismorum secundum quid et simpliciter reducit alios in ignorantiam elenchi, \illos sc. qui fiunt secundum ignorantiam elenchi/ minus communiter acceptam.³ Istos autem dicit manifestius quam alios reduci eo quod manifestius omittunt aliquid de definitione elenchi quam alii.

Et hoc est: Praedictos ita reduxi ad ignorantiam elenchi; paralogismi autem qui fiunt secundum definitionem elenchi, i.e. secundum omissionem definitionis elenchi secundum eam partem quae est contradictio, <6.168b17> sunt⁴ manifestissimi in reductione omnium⁵ qui prius dicti sunt i.e. inter omnes illos qui prius dicti sunt nulli adeo manifestam habent reductionem ut hii qui sunt secundum ignorantiam elenchi. Quare et sic nuncupati⁶ sunt, quia sc. manifestus peccatur in eis quam in aliis, et ideo manifestus reducuntur, nam secundum omissionem reduci potest, dico, haec fallacia in elenchi ignorantiam, nam phantasia i.e. deceptio fit⁷ secundum omissionem rationis i.e. definitionis contradictionis. <6.168b19> Et dividunt sic ut illi distinguunt qui omnes fallacias ad elenchi ignorantiam reducunt communis est ponenda deminutio rationis i.e. communiter oportet assignare ignorantiam elenchi quae consi-

1 vera] u()a C. 2 opponens] opp()ones C. 3 acceptam] acceptum C.
4 sunt] sunt C. 5 omnium - sunt] *lin. subd. om.* C. 6 nuncupati sunt] *lin. subd. om.* C.
7 fit] *lin. subd. om.* C.

deratur in deminutione elenchi definitionis in hiis omnibus paralogismis.

Vel sic: <6.168b19> et' dividuntibus sic ut nos distinximus ponentes eorum fallaciam secundum ignorantiam elenchi, deminutio rationis contradictionis est ponenda communis in omnibus hiis solummodo, ut non assignetur aliis nisi paralogismis huius fallaciae secundum strictam, dico, significationem huius orationis 'ignorantia elenchi'.

95rA Alii hoc capitulum <6.168b17> Manifestissimi autem etc. aliter legunt. Dicunt ergo hic doceri differentiam inter paralogismos reductos et reducendos in hoc quod manifestior et magis evidens est resolutio reductorum quam reducendorum. Continuatio: Multos paralogismos iam ad ignorantiam || elenchi reduxi et multi sunt reducendi, omnium autem i.e. reductorum et reducendorum manifestissimi sunt qui prius dicti sunt i.e. manifestissima est reductio praedictorum secundum² elenchi definitionem i.e. secundum omissionem definitionis elenchi et etiam quare nuncupati <sunt> sic i.e. quare dicantur paralogismi secundum ignorantiam elenchi et unde est hoc manifestum, nam phantasia,³ i.e. deceptio, fit secundum omissionem definitionis elenchi sive in syllogismi sive in elenchi proprietate, et dividuntibus sic i.e. divisim et discrete sic reducuntibus deminutio i.e. omissio definitionis elenchi/ est ponenda in omnibus his qui dicti sunt.

<6.168b22> QUI AUTEM IN EO Duorum⁴ paralogismorum sequentium continue ponit reductionem, sc. paralogismi qui est secundum non causam ut causam et eius qui est secundum petitionem principii. Isti vero reducuntur secundum omissionem definitionis sicut alii, nam "elenchus⁵ est syllogismus contradictionis, non nominis sed rei, et nominis non synonymi sed eiusdem, ex his quae data⁶ sunt, ex necessitate, non connumerato quod erat in principio, secundum idem et ad idem, similiter, et in eodem tempore". Paralogismi qui fiunt secundum non causam ut causam non concludunt ex hiis quae

1 et - sic] *lin. subd. om. C.* 2 secundum elenchi] *lin. subd. om. C.* 3 phantasia] fallacia C. 4 duorum] *potius* ducitur C. 5 "elenchus - tempore"] Arist., SE 5.167a23-27. 6 data] dicta C.

data sunt, alii vero connumerato eo¹ quod in principio dictum est; quare tam hii quam illi cadunt a definitione elenchi. Et nota quod licet haec duo superius in assignatione² contradictionis exclusa fuerint, tamen non dicit³ paralogismos istarum fallaciarum secundum contradictionem reduci sed secundum syllogismum. Non exclusa fuerunt a contradictione nisi gratia elenchi a quo generaliter sunt excludenda.

Et hoc est: Praedicto modo praedicti paralogismi resolvuntur, <6.168b22> qui autem fiunt in eo quod hoc quod in principio quae-situm erat⁴ et in eo quod sumitur non causa ut causa manifesti sunt per definitionem i.e. manifeste reducuntur per definitionem, nam uterque aliquid de definitione omittit elenchi. Et nota quod, ut superius⁵ determinavimus, nihil prohibet huiusmodi rationes esse necessarias, sed non concedimus eas esse elenchos, oportet enim conclusionem accidere eo quod haec sunt in syllogismo, ita sc. quod nec aliquid superfluum sit nec aliquid in eo deminutum, quod non est in non⁶ causis i.e. in paralogismis in quibus ponitur non causa ut causa; et rursum⁷ oportet conclusionem accidere in elencho non [quod] connumerato⁸ eo <quod> in principio i.e. non facta petitione principii.

<6.168b27> QUI AUTEM SECUNDUM CONSEQUENS Consequenter fallaciam secundum consequens reducit ad fallaciam secundum ignorantiam elenchi, non autem per se sed mediante fallacia secundum accidens, fallacia enim secundum consequens pars est fallaciae secundum accidens.

Sed si consequens pars est accidentis vel fallacia secundum consequens fallaciae secundum accidens, videtur non recte haec fallacia cum illa in enumeratione posita esse.

Ad hoc dicunt quidam quod consequens dicitur pars accidentis non quia generaliter possit assignari fallacia secundum accidens⁹ ubi assignatur fallacia secundum consequens, sed quia quidam modorum quibus fit fallacia secundum consequens sunt etiam commu-

1 eo] id C. 2 assignatione] elen *add. et exp.* C. 3 dicit] alios C. 4 erat] *lin. subd. om.* C. 5 *Vide ad* 5.167a36. 6 non] *iter.* C. 7 rursum] *fere num* C. 8 connumerato eo] *con. ce.* C : enumerato eo *Aristoteles.* 9 accidens] *antecedens* C.

nes fallaciae secundum accidens. Duos quidem modos illis superius¹ communes assignavimus. Cum etiam consequens dicatur omne quod comitatur aliud, quoddam consequens erit accidens,² ideoque fortasse dictum fuit consequens partem accidentis³ esse, unde indifferenter possumus dicere consequens partem accidentis et accidens partem consequentis, ideo tamen potius hanc illius partem dicit quia illa prior est in ordine fallaciarum posita.

Sed nota quod mediante accidente non potest fieri nisi reductio paralogismorum qui sunt communes accidentis et consequentis, unde alienam reductionem dicit in sequentibus aliter esse perspicendam.

Continuatio: Sic reducuntur praedicti paralogismi, <6.168b27> qui vero sunt⁴ secundum consequens partes sunt accidentis i.e. paralogismi consequentis in parte <sunt> inter paralogismos accidentis, <et> ita mediante accidente facienda est illorum reductio. Nam consequens Ex parte, dico, continentur hii sub illis, nam consequens accidit i.e. contingit idem esse consequens et accidens, consequens enim multipliciter accipitur, ut superius⁵ determinavimus.

<6.168b28> differet Convenientiam assignavit⁶ inter paralogismos accidentis et consequentis, unde ne videantur in nullo differre, subiungit differentiam illorum dicens quia accidens potest sumi in uno solo, consequens vero in pluribus semper sumitur.

Hoc diversis modis exponi solet. Quidam enim dicunt accidens fieri posse in uno solo, i.e. contingit tale sumere accidens quod in uno solo sit, eo sc. cui assignatur, ut ‘Haec statua est opus huius, sed aes est statua, ergo est opus huius’; potest enim contingere quod solum statua sit opus huius et quod solum aes sit statua, nec minus proveniet haec fallacia. Consequens vero semper in pluribus, i.e.⁷ semper cum fit fallacia secundum consequens oportet quod conse-

¹ *Nusquam duos modos communes assignavit, nam in scholio ad 5.166b28 certum numerum modorum communium statuere supersedit cum diceret “Sunt autem huius fallaciae” – sc. secundum accidens – “diversi modi, quorum quidam sunt communes etiam fallaciae secundum consequens, quidam autem sunt eius proprii”, et ad 5.167b1 unum tantum esse indicavit: “dicimus primum modum consequentis communem esse etiam fallaciae secundum accidens”. 2 accidens] antecedens C. 3 accidentis] antecedentis C. 4 sunt] om. Arist.; fort. fiunt scribendum. 5 Quinque modi in scholio ad 5.167b1 enumerati sunt. 6 assignavit] assignavimus C a.c. 7 i.e.] cum add. et exp. C.*

quens conveniat pluribus quam id cui assignatur pro consequenti. Si enim non conveniat pluribus sed convertatur illi, iam non erit fallacia.

Alii sic exponunt: Accidens est in uno sumere, i.e. paralogismus¹ accidentis fit secundum variationem et diversam sumptionem unius termini sine conversione, consequens² vero in pluribus quia consideratur secundum habitudines diversorum terminorum cum conversione. Licet enim in ea[n]dem argumentatione[m] incidant istae fallaciae, verbi gratia in hac ‘Socrates est homo, Plato est homo, ergo Socrates est Plato’, secundum aliud tamen haec, secundum aliud illa attenditur. Fallaciam enim accidentis attend[en]do secundum hoc quod in prima sumitur haec species <<homo>> de hoc individuo <<Socrates>> per compositionem, in assump[ti]one vero extra 95rB illam compositionem sumitur de hoc individuo <<Plato>>, et ita solummodo notatur hic diversa sumptio huius termini ‘animal’. Fallaciam vero secundum consequens attend[en]do in hoc quod inferitur tamquam converterentur ista ‘homo’ ‘Socrates’, et veluti concessa hac ‘Socrates est homo’ concederetur eius conversa ‘Omnis homo est Socrates’, et ita attenditur fallacia secundum duos³ terminos in conversione illorum.

Exponatur ergo littera sic: Accidens, dico, est sumere in uno solo, i.e. fallaciam accidentis contingit fieri secundum unius tantum termini variationem, <6.168b30> ut idem esse rubeum et mel i.e. ut in paralogismo illo quo sumitur haec propositio ‘Omne mel est rubeum’ ut eâ probetur mel esse fel sic: ‘Omne mel rubeum est, et omne fel rubeum est, ergo fel est mel’. et album et cygnum et ille paralogismus quo sumitur haec propositio ‘Omnis cygnus est albus’ ut ex ea sic procedat quis ‘et omnis margarita est alba, ergo quaedam margarita est cygnus’. qui⁴ autem secundum consequens semper fit in pluribus i.e. secundum plurium <o>rationum conversionem, nam in pluribus, dico, consideratur, nam [li.] quae sunt⁵ eadem uni et eidem i.e. quae uni et eidem subiciuntur. Mos loquendi est ut subiectum dicamus idem esse suo praedicato, ut ‘Homo est

1 paralogismus] paralogismos C a.c. 2 consequens] *super* accidens *expunctum* C^{corr.} 3 duos] diversos C a.c. 4 qui] quod *Arist.* 5 sunt] secundum C: *om. Arist.*

idem animali' et¹ sibi invicem probamus i.e. inferimus esse eadem putantes conversionem esse illorum terminorum quorum non est conversio; propter quod i.e. quia ita concludimus eadem sibi invicem esse quae uni sunt eadem propter <quod> fit elenchus i.e. paralogismus consequentis quae fit secundum conversionem illorum quorum non est conversio.

<6.168b33> Est autem non Ita probamus sibi invicem esse eadem quaecumque sunt uni eadem, ut quae uni subiciuntur, autem i.e. sed non est omnino i.e. generaliter verum quod quaecumque sunt uni eadem sint etiam sibi eadem; possunt enim aliqua subici alicui, ita tamen quod neutrum illorum alteri subiciatur. ut si q.d. Non est necessarium ita esse ut non est necessarium si sit secundum accidens q.d. Sicut non necessario provenit quod paralogismo secundum accidens provenire ostenditur, ita nec quod paralogismo secundum consequens. \Nam nix Per exemplum ostendit quod non sit necessarium sibi invicem subici quae uni et eidem subiciuntur, nam nix <et cygnus> sunt albo idem i.e. subiciuntur huic universali «album», nec tamen sibi sunt eadem, cum nec nix sit cygnus nec cygnus nix. Vel aliter: \ut² si sit secundum accidens q.d. Non est verum generaliter quod si aliqua sint eadem uni quod illa sint sibi eadem/ ut si sit secundum accidens i.e. ut verbi gratia plura sunt eadem uni accidenti, non tamen sunt sibi eadem, nam cygnus et nix etc.

<6.168b35> Aut rursus Aliud ponit exemplum in quo similiter accidit fallacia eo quod sumitur conversio inter aliqua quorum non est conversio. Melissus enim volebat ista 'factum esse' et 'principium habere' sibi invicem subici quia ipsa uni et eidem subiciuntur: omne enim quod factum est habet principium et omne quod habet principium habet principium.

Et hoc est <6.168b35> Aut rursus probantur aliqua sibi esse eadem eo quod uni sunt³ eadem, ut in Melissi ratione i.e. argumentatione accipit Melissus <i>dem esse factum esse et principium habere propter consequentiam quam converti putabat, quia enim omne factum videbat habere principium putabat omne habens principium factum esse.

1 et - probamus] *lin. subd. om.* C. sibi *Arist.*] *potius* est C. 3 ut - accidens] *lin. subd. om.*
C. 3 sunt] sint C.

<6.168b36> Aut Aliud est exemplum in quo etiam sumuntur aliqua sibi eadem inde sumpta occasione quod ipsa eidem¹ subiuntur.

Et hoc est <6.168b36> Aut accipit² aliquis eadem esse aequalia esse et eandem magnitudinem accipere, eo quod ipsa sunt eadem uni <et> ei<dem> sc., quod est fieri aequalia, nam quaecumque accipiunt[ur] eandem magnitudinem sunt aequalia, sed non convertitur. Quasi autem convertatur sumitur paralogismus sic:³ ‘Quaecumque habent eandem magnitudinem sunt aequalia, sed Socrates et Plato sunt aequalia, ergo habent eandem magnitudinem’. Non est verum, uterque enim suam habet magnitudinem.

O. Sed secundum hoc videtur prima propositio nugatoria esse, quae sic proponitur ‘Quaecumque habent eandem magnitudinem etc.’ <cum> nulla talia sint.

S1. Quidam sic faciunt paralogismum: ‘Quicquid est habens eandem magnitudinem cum alio est ei aequale’, quod satis conveniens est, ut corpus Socratis Socrati est aequale et habe[n]t eandem magnitudinem cum illo.

S2. Alii dicunt quod habere eandem magnitudinem hic dicitur duorum alterum ita crescere ut adaequetur alteri, et ita verum est quod quaecumque accipiunt eandem magnitudinem sunt aequalia, sed non convertitur; possunt enim aequari etsi neutrum creverit sed alterum ad mensuram alterius decreverit.

<6.168b37> Quoniam enim Duo induxit exempla. Nunc docet qualiter in illis deceptio provenerit. Quoniam enim quod factum <est> habet principium i.e. quoniam verum est omne quod est factum habere principium, Melissus probat et quod principium habet factum esse i.e. probat omne habens principium factum esse, deceptus ex conversione tamquam eadem sint⁴ factum esse etc., i.e. <factum esse et> principium habere eadem, dico, sint in eo quod habent

1 eidem] eadem C. 2 accipit aliquis] accipit aliquis C. 3 *Exemplum et eius interpretatio e commentario Michaelis Ephesii, CAG II.3: 62-63, originem ducit. Cf. frgn. translationis in Ebbesen 1981: 2.492: “potest sic formari ratio ‘Quaecumque habent eandem magnitudinem sunt aequalia, Socrates et Plato sunt aequalia, ergo habent eandem magnitudinem’, et habet Commentator hanc conclusionem pro inconvenienti quia Socrates et Plato non habent <eandem> magnitudinem, sed quilibet habet suam magnitudinem.”* 4 sint] sunt C.

principium, i.e. quia utrique convenit idem, habere principium. Similiter autem putatur consequentia converti in hiis quae aequalia facta sunt i.e. in paralogismo de eo quod est aliqua fieri aequalia. Et ostendit quoniam consequentiam putant converti si eandem magnitudinem et unam sumentia aequalia sunt, i.e. si haec fuerit concessa ‘Omnia sumentia unam et eandem magnitudinem sunt aequalia’ putabis quod et quae i.e. quaecumque aequalia facta sunt unam magnitudinem accipiunt i.e. putabis conversam concessae veram esse. Quare consequens sumit qui argumentatur sic per positionem consequentis ‘Omnia sumentia eandem magnitudinem sunt aequalia, sed ista sunt aequalia, || ergo habent eandem magnitudinem’.

95vA

<6.169a3> Quoniam ergo A praemisso non in proximo est illatio. Quia consequens est pars accidentis et mediante accidente¹ in ignorantiam elenchi reducitur, ergo quoniam elenchus secundum accidens est <in> ignorantia elenchi manifestum, quoniam² et paralogismus secundum³ consequens similiter est in ignorantia elenchi.

<6.169a5> Perspiciendum Quia mediante accidente⁴ consequens ad ignorantiam elenchi reduxerat, ne videretur ipsum propriam non habere reductionem, ostendit quoniam consequens etiam per se reduci potest. Notandum ergo quod prior reductio quae fit per accidens medium non respicit nisi ad duos consequentis modos qui sunt communes consequenti et accidenti.⁵ Haec autem reductio, quam secundum⁶ aliam perspectionem dicit fieri posse, ad omnes pertinet quotquot sunt consequentis modi.

Et hoc est <6.169a5> Perspiciendum autem hoc et aliter i.e. alia potest haberi inspectio in reductione consequentis ad ignorantiam elenchi, omnes enim reducuntur per definitionem syllogismi omitendo illam particulam quae est “ex necessitate”.

<6.169a6> QUI VERO IN EO Fallaciam ultimo positam in enumeratione ultimo loco reducit. Haec autem fallacia reducitur in ignorantiam elenchi per omissionem definitionis propositionis, omnia enim definitione propositionis omittitur aliquid de definitione syl-

1 accidente] ante/cedente C. 2 quoniam et] *lin. subd. om.* C. 3 secundum consequens] *lin. subd. om.* C. 4 accidente] antecedente C. 5 accidenti] antecedenti C a.c. ut videtur. 6 secundum] per C a.c.

logismi, quoniam syllogismus est ex veris¹ propositionibus etc. In definitione syllogismi dicitur “Syllogismus est qui ex quibusdam positis”; per “positis” intelligitur definitio propositionis, quae quia non observatur cum plures ut una proponuntur, nec definitio syllogismi observatur; in definitione vero elenchi intelligitur definitio syllogismi, quare nec definitio elenchi tunc observatur cum hoc fit;² per definitionem ergo syllogismi quasi medium reducitur³ haec fallacia in ignorantiam elenchi ex definitione propositionis.

Et hoc est <6.169a6> Qui vero faciunt plures interrogationes ut unam i.e. paralogismi qui sunt secundum quod plures interrogationes proponuntur ut una; illi, inquam, sic reducuntur in ignorantiam elenchi in eo quod non enodamus i.e. extra nodum⁴ et dubietatem ponimus definitionem propositionis q.d. Per hoc quod non observatur definitio propositionis, \quare statim eam subiungit: nam propositio unum de uno est. Bene dico quod non observatur definitio propositionis/ cum plures interrogationes proponuntur ut una, nam propositio est unum de uno enuntians subintellige, q.d. Haec est definitio propositionis “oratio unum de uno enuntians”. Per “unum” et “de uno” intellige unum praedicatum et unum subiectum – non dico significatione sed voce. Licet enim et subiectus terminus et praedicatus plura significet, non minus tamen propositione tali unum de uno enuntiat. Nam eadem est definitio unius solius hoc est definitio unius propositionis et non propositionis simpliciter; “Immo” respondet “et unius propositionis et simpliciter propositionis”, nam eadem est definitio unius solius et simpliciter rei i.e. eadem est definitio universalis simpliciter sumpti et eiusdem sumpti cum hac determinatione ‘unus’⁶ vel ‘una’ vel ‘unum’, ut hominis et unius tantum hominis i.e. ut huius universalis «homo» et huius universalis «homo unus» eadem est definitio.

Non videtur tam<en> generaliter verum propter illa in quibus pars nomen totius suscipit, ut panis – unus panis, caseus – unus caseus, piscis – unus piscis. Sed non est de hiis obiectio, quoniam

1 veris] *Nutasse videtur noster, cum condicio “ex veris” tantum syllogismo demonstrativo competat, non autem syllogismo simpliciter, neque ad propositum probandum quicquid conferat.* 2 fit] sit

C. 3 reducitur] inducitur C. 4 nodum] modum C. 5 unius solius Arist.] aliquis sine linea subducta C. 6 unus] unius C.a.c.

ista simpliciter¹ sumpta aliam habent acceptionem quam tunc cum² sumuntur cum adiuncto. Item videtur³ quod si eadem est definitio universalis simpliciter sumpti⁴ quae et illius sumpti cum hac determinatione ‘unus’ vel ‘una’ vel ‘unum’, eadem sit plurium definitio. Praeterea, si hoc universale «homo unus» habet eandem definitionem quam et «homo», tunc ipsum habebit substantialem definitionem,⁵ et ita erit genus vel species.

Verba ergo sic intelligenda sunt: <6.169a8> eadem est definitio unius solius⁶ et simpliciter⁷ rei i.e. eadem definitione ostenditur quid sit aliqua res simpliciter designata et designata cum hoc adiuncto ‘unus’.

Vel sic: <6.169a8> eadem est definitio unius et simpliciter⁸ rei i.e. quaecumque definitio convertibilis est cum aliquo simpliciter \sumpto/ convertibilis est et cum eodem sumpto cum adiuncto hoc ‘unus’ ‘una’ ‘unum’.

<6.169a10> Si⁹ ergo est Infert a simili: Quia quicquid convertitur cum hoc termino ‘homo’ convertitur etiam cum hoc termino ‘unus homo’, et similiter etiam est in omnibus aliis, ergo et a simili quicquid convertitur cum hoc praedicabili ‘propositio’ convertitur etiam cum hoc praedicabili ‘aliqua’ vel ‘una propositio’.

Et hoc est <6.169a10> Si¹⁰ ergo est una propositio oratio quae unum de uno enuntiat,¹¹ simpliciter erit propositio huiusmodi interrogatio. Interrogatio dicitur propositio eo quod in argumentatione interrogatur. Q.d. Si cum una propositione convertitur hoc ‘enuntians unum de uno’ et cum propositione simpliciter hoc convertetur.

<6.169a10> Si ergo Ostendit secundum quam partem definitionis omissam cadat huiusmodi paralogismus in ignorantiam elenchi, ostendens sc. quoniam omissa definitione propositionis omittitur definitio syllogismi. Quae assignatur quoniam syllogismus ex propositionibus simpliciter sumptis constat. In quo autem omittitur definitio syllogismi, in eodem necesse est omitti et definitionem elenchi.

1 simpliciter] habetur *add. et exp.* C. 2 cum] *una littera illegibilis* C. 3 videtur] videatur C *a.c.* 4 sumpti] sumpta C. 5 definitionem] quam et homo *add. et del.* C. 6 solius] *lin. subd. om.* C. 7 simpliciter *Arist.*] uni. C. 8 simpliciter *Arist.*] id C. 9 Si] *si s.l. add. C^{corr.}* 10 Si - propositio] *lin. subd. om.* C. 11 enuntiat] en C : assignat *Aristoteles*.

Et hoc est <6.169a10> Si¹ ergo syllogismus est ex propositionibus, elenchus autem est syllogismus, et elenchus erit ex propositionibus subintellige “simpliciter sumptis”. Si ergo Q.d. Omnis propositio elenchi || est una, igitur oratio in qua non est una propositio, sed plures inducunt<ur> ut una, cadit in ignorantiam elenchi. Et bene reducitur ex inobservata² definitione propositionis videtur enim esse propositio quae non est propositio. Non est enim propositio cum plures proponuntur ut una, sicut nec una propositio debet dici. 95vB

<6.169a16> Si ergo Hoc non est de reductione huius fallaciae, sed quiddam docet circa hanc fallaciam incidens, quod si ad plures interrogationes ut unam factas fiat a respondente una responsio, contingit ipsum respondentem vere ex concessione sua redargui; si autem non³ simplicem dedit responsionem sed apparenter⁴ simplicem, contingit respondentem non redargui sed apparenter⁵ redargui. Et hoc notat cum dicit si autem non dedit⁶ sc. simplicem responsionem sed⁷ videtur dare,⁸ fit⁹ ei apparens elenchus propter responsionem apparenter¹⁰ simplicem.

<6.169a18> QUARE ET OMNES A partibus sufficienter enumeratis est illatio, quia omnes in dictione et omnes extra dictionem¹¹ ad elenchi ignorantiam reducuntur, quare et omnes etc. Ergo qui Breviter modum reducendi commemorat ostendens secundum¹² quid quidam, secundum¹³ quid alii reducuntur. Ergo¹⁴ expletivum est et non illativum, vel pro ‘sed’ legatur, paralogismi qui sunt secundum dictionem reducuntur in ignorantiam elenchi quoniam apparens contradictio i.e. quia omittunt contradictionis proprietatem, quod¹⁵ sc. contradictio vel contradictionis observatio erat proprium elenchi, per hoc enim differt ab aliis syllogismi speciebus, cum quibus

1 Si ergo syllogismus] *lin. subd. om. C. NB lemma compositum est ex 169a10 Si ergo et 169a12-14 syllogismus - propositionibus.* 2 inobservata] *inobservantia C a.c.* 3 non] *ut C.* 4 apparenter] *apparentem C.* 5 apparenter] *apparentem C.* 6 dedit] *lin. subd. om. C.* 7 sed videtur] *lin. subd. om. C.* 8 dare] *idage vel sim. C.* 9 fit ei] *fit ei C.* 10 apparenter] *apparentem C.* 11 dictionem] *dictiones C.* 12 secundum] *sunt C.* 13 secundum] *sunt C a.c.* 14 Ergo] *lin. subd. om. C.* 15 quod] *lin. subd. om. C.*

commune habet esse syllogismum. alii autem secundum' <syll-
gismi> definitionem i.e. secundum omissionem alicuius partis defi-
nitionis syllogismi.

Videtur quod rectius debeat assignari paralogismis extra dictionem reduci secundum contradictionem quam paralogismis in dictione, cum una illarum quae sunt extra dictionem sit ipsa fallacia quae ignorantia elenchi appellatur et in contradictione consideratur.

Ad hoc dicimus quoniam propter maiorem partem dixit paralogismos in dictione[m] ad ignorantiam elenchi reduci secundum contradictionem, maior enim pars reducitur secundum omissionem aliquorum quae in contradictione observanda sunt, non tamen ut observanda sunt in contradictione sed in syllogismo. Similiter et propter maiorem partem dictum est eos qui sunt extra dictionem secundum syllogismum reduci, et non generaliter, nam utrorumque quidam secundum contradictionem, quidam vero secundum vim syllogismi reducuntur.

<7.169a22> FALLACIA. Distinctis fallaciis et paralogismis qui secundum fallacias fiunt, causam fallendi in omnibus assignat. Est autem duplex causa fallendi sophisticae accommodata, interior sc. et exterior. Interior causa, quae et efficacior est, est ipse locus sophisticus, idoneitas sc. orationis ut per eam aliquis decipiatur. Causa vero exterior est imperitia auditoris non attendentis fallaciam. Hucusque sufficienter egit de causis intrinsecis,² quoniam eas enumeravit et qualiter secundum eas fiat³ paralogismus edocuit. Amodo incipit agere de causis extrinsecis, ostendens per ordinem quae fallacia sit causa deceptionis, primo autem quae sit causa decipiendi secundum aequivocationem et amphibologiam, haec autem est inscitia distinguendi multiplicitatem nominis vel orationis.

Et hoc est: Omnes praedicti paralogismi fallunt, <7.169a22> Fallacia autem⁴ fit in hiis quidem quae sunt etc., i.e. fallacia fit secundum aequivocationem et amphibologiam, quae intelligitur per hoc quod dicit "orationem", cum non potest dividi a respondente quod

1 secundum] sunt C. 2 intrinsicis] intrinsicus C. 3 fiant C *a.c.* 4 fallacia autem *Arist.*] ea quae C.

multipliciter dicitur i.e. cum respondens nescit multipliciter distinguere. Quaedam enim q.d. aliquis “Suntne aliqua distinguere difficilia?” Sunt utique: quaedam enim non est idoneum¹ dividere sc. non facile et promptum, ut² unum, videtur enim quibusdam ‘unum’ aequivoce accipi, aliis³ univoce; sic et ‘ens’ et ‘idem’, et propter diversa de hiis data iudicia non est idoneum dividere ista, cum dubium <sit> utrum sint distinguenda necne; vel forte quia quodlibet istorum diversis modis dicitur, nam ‘unum’ modo participans unitate ut substantia, secundum quod sola substantia dicitur unum, modo unione ut ‘populus unus’, modo ab effectu ut⁴ unitas una quia efficit unum. ‘Idem’ etiam dicitur diversis modis, quia genere, specie, numero, proprietate. ‘Ens’ etiam dicitur modo quasi subsistens, unde nihil quod \non/ sit substantia dicitur esse aliquid quod est ens; modo ‘ens’ quasi assistens sive adiacens, secundum quod accidentia dicuntur esse. Aliter etiam voces dicuntur esse, quarum nihil est esse nisi id ipsum quod est proferri; aliter nomina esse, quorum esse est significationem suam et institutionem retinere. Forsitan autem varias istas contrahunt ex adiunctis acceptiones, et ideo non est ea idoneum dividere.

<7.169a25> IN HIIS Causam exteriorem quae est \in/ compositione et divisione assignat, et similiter in accentu. Haec autem est imperitia distinguendi compositam orationem a divisa et nomen uno modo || 96rA
prolatum ab alio nomine similiter quantum ad formam vocis prolato. Cum enim duae propositiones sub eadem vocis forma proferuntur, et altera earum est composita, altera divisa, facile contingit respondentem ambigere utra proponatur, composita sc. an divisa; unde et facile⁵ paralogizatur. Similiter et qui duo nomina audit <quae> sub eadem vocis forma sunt: utrolibet illorum prolato inscius erit respondens utrum proferatur, et sic facile falletur, vel putabit⁶ forsitan unum tantum proferri cum plura proferantur.

Et hoc est <7.169a25> In hiis autem quae⁷ sunt secundum compositionem et divisionem fit deceptio eo quod nihil putatur differre

1 idoneum dividere] *lin. subd. om. C.* 2 ut unum] *lin. subd. om. C.* 3 aliis] aliud C.
4 ut] videtur *vel sim. C a.c.* 5 facile] contingit *add. et del. C.* 6 putabit] putabis C.
7 quae - divisionem] *lin. subd. om. C.*

composita et divisa quia nescit respondens distinguere compositam orationem a divisa velut in plurimis q.d. non in omnibus sed in pluribus, i.e. ex maxima parte. Quaedam enim sunt in quibus non diiudicare facile est quae composita sit, quae divisa. Similiter autem et¹ secundum accentum i.e. similis est causa deceptionis secundum accentum, sc. imperitia respondentis nescientis² distinguere inter diversa nomina sub eadem vocis forma prolata. Non enim aliud videtur significare remissa oratio i.e. oratio cuius pars gravi accentu regitur et intensa i.e. cuius pars acuto vel circumflexo accentu proferitur, in nullo q.d. In <n>ullo videtur <aliud> significare intensa quam remissa oratio, aut si in aliquo, non in pluribus videtur aliud significare intensa oratio quam remissa, paucae enim sunt de quibus statim cum proferuntur manifesta habeatur discretio.

<7.169a29> EORUM VERO QUI SUNT Causam deceptionis quae est in figura dictionis ostendit, haec autem est imperitia discernendi quae dictiones similiter, quae dissimiliter dicantur, et in quibus similiter, in quibus dissimiliter. Putat enim respondens quod dictiones quae dissimiles sunt in terminatione iccirco etiam similes sunt in significatione; vel quia in appellatione, iccirco etiam in significatione vel in praedicatione, ut quia hoc aliquid habet appellare utrumque istorum nominum ‘substantia’³ ‘Socrates’, putabit quis quod etiam utrumque hoc aliquid habeat significare; et quia similiter dicuntur ‘album’ et ‘bicubitus’, videbitur alicui quod sicut unum ad praedicamentum qualitatis⁴ pertinet, ita et reliquum, unde per talem orationem decipietur ‘Qualis fuit Socrates heri, talis est hodie; sed heri fuit bicubitus, ergo hodie est bicubitus’.

Et hoc est <7.169a29> Eorum qui sunt⁵ secundum figuram dictionis i.e. per illos paralogismos qui sunt secundum figuram dictionis fallacia fit propter⁶ similitudinem dictionis i.e.⁷ quia similes <sunt> dictiones in aliquo accidente, ut in casu vel terminatione vel genere; inde enim sumit respondens principium fallaciae, ut putet sc. simil-

1 et] in his quae sunt *add. Arist.* 2 nescientis] nescientes C. 3 substantia] scilicet C a.c., *ut videtur.* 4 qualitatis] *ex* quantitatis *corr.* C, *vel vice versa.* 5 sunt Arist.] *ferè sî* C. 6 propter similitudinem Arist.] p(e)r fi. (= per figuram) C. 7 i.e. quia] in quod C.

itudinem esse etiam in significatione. Difficile enim est dividere \quae/ diverse dicuntur et quae similiter secundum vocem sc. et sensum. Si enim est similitudo in voce, putatur esse etiam in sensu. Si est differentia in voce, putatur etiam esse in sensu.

<7.169a31> Paene Dico quod difficile est differentias similium et similitudines differentium considerare, enim hoc est quia qui hoc potest facere¹ paene est prope videre verum i.e. paene videt verum et prope, i.e. cito, habilis erit ad videndum verum; “prope” dicit quoniam non quicumque vident verum prope vident illud, i.e. cito,² sed quidam tardius, quidam citius.³

Alii aliter exponunt, dicunt enim quia quattuor sunt instrumenta iudicandi verum, primum propositiones assumere, secundum est scire multipliciter distinguere, [[tantum est]] tertium est differentiae⁴ investigatio, quartum est similitudinis consideratio. Qui haec quattuor habet videt perfecte verum; qui tria prope⁵ est videre verum, qui tantum duo paene est prope videre verum, sc. qui ultima duo novit. Quod notavit cum ait qui enim hoc etc.

<7.169a33> Maxime autem sciet⁶ Adhuc per aliud ostendit quod facile sit discernere quae similiter et quae diverse dicantur inducendo falsam quorundam opinionem, quorum deceptionis causam facile solveret qui in discretione similitudinis et differentiae rerum non falleretur. Haec autem <est> opinio de universalibus; propter similitudinem enim quam habent nomina appellativa cum propriis in appellatione – habent enim easdem res appellare et in numero et in terminatione et aliis accidentibus – videbantur illis⁷ forsitan haec illis similia esse in significatione. Quod tangit in Praedicamentis Aristoteles sic dicens:⁸ “Omnis substantia videtur hoc aliquid significare, in primis quidem indubitabile et verum est quoniam hoc aliquid significat[ur], in secundis autem videtur sub appellationis figura”. Qui autem peritus erit discernendo similia a diversis maxime sciet annuere i.e. manifestare et assignare unde proveniat haec opinio quoniam omne quod praedicatur opinamur

1 facere *Arist.*] su. C. 2 cito] scito C. 3 citius] scitius C *a.c.* 4 differentiae] differentia[[s]] C, *ut videtur.* 5 prope] proprie C. 6 sciet *Arist.*] hoc C. 7 illis] nil huic vocabulo in *textu Aristotelico* correspondet. 8 *Arist., Cat. 5.3b10-14.*

hoc aliquid significare et intelligimus ut unum i.e. intelligimus ipsum ut una<m> rerum significare.

<7.169a35> Nam unum et substantiam Probat quoniam sub appellationis figura videntur universalia hoc aliquid significare inducens illa de quibus hoc minus videri possit, illa sc. quae supra praedicamenta sunt et omnibus aliis generaliora. Cum enim de istis videatur, quae ita remota sunt a primis substantiis, quod habeant
96rB || hoc aliquid significare, multo facilius videbitur de secundis substantiis, quae sunt propinquiores primis.

Et hoc est <7.169a35> Nam unum et substantia<m> maxime¹ videtur sequi hoc aliquid i.e. quodlibet istorum videbitur significare hoc aliquid. Vel poterit “ens” in vi accusativi legi. Nam unum et substantia<m> videtur sequi hoc aliquid et ens significare hoc aliquid et aliquod ens determinate.

<7.169a36> Quare in hiis A praemissis est illatio, magis tamen pendens ex sequentibus rationibus, q.d. Quia haec fallacia fit ex similitudine dictionis, quare hic locus ponendus in hiis etc. Per hoc innuit dubitationem fuisse de hac fallacia utrum ponenda esset in dictione an extra. Quia enim <fit> ex proprietate vocis videbitur ad dictionem pertinere; item quia plerumque fit secundum commutationem praedicamentorum, in qua rerum proprietas attenditur et significationum, iccirco videbitur ad res pertinere et extra dictionem ponenda.

<7.169a37> primum quidem Rationibus diversis probat quod in dictione ponenda sit. Ratio prima est: frequentius fit haec fallacia habita consideratione <ad> alterum² quam ad se simpliciter, per orationem vero fit fallacia habita consideratione ad alterum, quare magis in dictione ponenda est haec fallacia quam extra.

Nota quod duplex est consideratio: una quae dicitur consideratio ad alterum, altera vero quae dicitur consideratio per se. Consideratio per se est quam aliquis secum habet per³ meditationem, et hoc magis fit circa rem quam orationem, intenditur enim animus ad rem, non <ad> vocem, [sed] \intellectu⁴/ comprehendendam. Quae vero ad alterum est per orationem fit, quare deceptio in conside-

¹ maxime *Arist.*] fere et *cas* C. ² alterum] alteram C. ³ per] se *add. et exp.* C.
⁴ intellectu] *supra* in *expunctum add.* C^{corr.}

ratione ad alterum proveniens ex oratione surgit. Unde et locus, cuius usus est in consideratione ad alterum [est], ad dictionem debet spectare.

Et hoc est <7.169a37> Primum quidem i.e. prima ratio quare in dictione sit est quoniam per eum fallacia fit magis hiis¹ i.e. inter eos qui cum aliis disputando quam inter illos qui per se agunt. Nam quae Ideo dico quod in dictione ponenda est quia maxime fallit considerantem ad alterum, nam quae cum alio est consideratio maxime fit per² orationes, unde et deceptio quae in illis fit necessario ex vocum proprietatibus oritur. Quae autem per se fit consideratio non minus fit³ per ipsam rem i.e. magis fit per ipsam <rem> †huius dicit plus intelligit†

<7.169a40> Deinde Ne videretur non fieri fallaciam secundum hunc locum in consideratione per se, ostendit quoniam etiam considerans per se potest decipi, habens sc. considerationes ad dictiones vel orationes, ex quarum similitudine considerata et non omnino perfecta decipiatur. Et ita, licet fallaciarum extra dictionem sit considerantem per se decipere, probatur tamen haec fallacia ad dictionem omnino pertinere,⁴ licet et considerantem per se decipiat, quoniam deceptio illa provenit ex dictionum vel orationum proprietatibus, quas non bene perspicit secum considerans.

Et hoc est: Principaliter fallit locus iste considerantem cum altero, <7.169a40> deinde hoc est secundario et⁵ secundum⁶ eum accidit aliquem per se falli, sed tunc tantum cum facit considerationem cum⁷ oratione i.e. cum habet considerationem ad orationem, quae autem deceptio tunc provenit magis ex vocis quam rei proprietate, quare magis in dictione quam⁸ extra est haec fallacia ponenda.

<7.169b1> Amplius Aliam⁹ inducit ad idem probandum rationem: haec fallacia fit ex dictionum similitudine, similitudo autem dictio-

1 hiis] *lin. subd. om. C.* 2 per orationes] *lin. subd. om. C.* 3 fit] *lectio incerta C.*
 4 pertinere] *lectio incerta, fort. pertinebit C a.c.* 5 et] *lin. subd. om. C.* 6 secundum eum] *secundum eum C.* 7 cum] *in Arist.* 8 quam] *ibi add. et exp. C.* 9 Aliam - debet] *Cf. Anon. Laudianus, Comm. SE 4rA: "Amplius. Tertia ratio est amplificativa duarum vel potius exprimens ipsas. Est autem huiusmodi: figura dictionis est ex similitudine vel terminationis vel appellationis quam habet una dictio cum alia, sed haec similitudo est in dictione, quare haec fallacia in dictione erit."*

num ad dictiones spectat, quare haec fallacia ad dictionem spectare debet.

<7.169b3> IN HIIS AUTEM Assignavit¹ causam fallendi in paralogismis qui sunt in dictione, nunc incipit assignare causam fallendi quam habet loci extra dictionem² positi, et primo assignat de fallacia secundum accidens. Est autem causa quare quis decipiatur secundum accidens imperitia distinguendi diversos modos sumendi aliquod praedicabile. In huiusmodi enim orationibus ‘Omne aes est naturale, omnis³ statua est aes, ergo omnis statua est naturalis’ vel ‘Omnis definitio est perfecta, haec oratio est definitio, ergo haec oratio est perfecta’ decipietur facile qui nesciet assignare diversos modos sumendi hoc nomen ‘aes’ vel hoc nomen ‘definitio’, utrumque enim sumitur in quadam compositione sine qua postea intelligitur.

Et hoc est <7.169b3> [in] eo quod non potest diiudicare unum et multa⁴ i.e. unum et multos modos sumendi idem praedicabile.

Alii volunt ut aliud notetur per “idem⁵ et diversa” et aliud per “unum [praedicando] et multa”, ut “idem et diversa” referatur ad diversos modos sumendi idem praedicabile, modo in praedicando, modo in subiciendo ipsum, ita ut diversis modis sumatur per se; “unum” vero “et multa” referatur⁷ ad diversos modos sumendi idem non per se sed cum adiuncto, †ut quidem†

Et etiam fallacia secundum accidens provenit ex⁸ eo quod respondens non potest diiudicare <7.169b4> praedicationibus qualibus⁹ i.e. qualibus¹⁰ praedicatis et rei i.e. subiecto haec omnia acciderunt quae de praedicato dicuntur, q.¹¹ d. in eo quod respondens non potest diiudicare quae sint illa praedicata quibus si accidat aliquid, necessarium sit illud subiecto accidere, haec autem sola sunt

1 Assignavit – secundum accidens] Cf. Anon. Laudianus, *Comm. SE* 4rA: “In his autem quae secundum accidens. Quomodo assignavit causam fallendi et efficaciam in singulis fallaciis quae sunt in dictione, sic et assignationem eandem exequitur in illis quae sunt extra dictionem, incipiens ab ea quae est secundum accidens.” 2 dictionem] dictione^s C (i.e. *duplex lectio*: dictionem et dictiones). 3 omnis] aes *add. et exp.* C. 4 multa] *Arist.*] *nescioquid* C. 5 idem] unum C. 6 multa] multi C. 7 referatur] proferatur C. 8 ex] in C. 9 qualibus] q(u)a. C. 10 qualibus] quaelibet C. 11 q.] .i. (= i.e.) C a.c.

huiusmodi quae secundum substantiam indifferentia sunt, sicut superius determinatum est.

<7.169b6> SIMILITER Q.d. Similis est causa fallendi secundum consequens ei quae est secundum accidens, pars <enim> quaedam accidentis est consequens i.e. fallacia consequentis quodam modo sub accidente continetur. “Quodam modo” dico quoniam non simpliciter continetur sub illa, || sed sunt potius excedentia et excessa. Ad hanc ergo particularem continentiam notandam addidit “quaedam”. Quoniam autem haec identitas causae fallendi non convenit nisi modis illis consequentis qui sunt communes etiam accidenti, addit aliam causam fallendi quae convenit aliis modis accidentis. Haec autem \est/ imperitia cognoscendi quid consequens cui antecedenti convertatur. 96vA

Et hoc est <7.169b7> Amplius i.e. alia est causa deceptionis, haec sc. quoniam¹ in pluribus i.e. multis consequentibus videtur i.e. putatur et probatur² a nobis haec sc. si hoc i.e. si consequens non³ separatur ab illo, i.e. ab antecedente neque alterum⁴ separari ab altero i.e. antecedens a consequente, <ut si> \risibile/ ad hominem sequitur, et ita ad risibile⁵ sequi hominem. Unde decipimur putantes ita esse in hiis ‘homo’ ‘animal’, et probamus quod sicut ad hominem sequitur animal, ita et ad animal hominem sequi.

<7.169b9> IN HIIS VERO Prius⁶ locis praedictis tot causas fallendi quot et ipsi erant assignaverat, nunc autem sequentium locorum causam monstrat, et omnibus illis unam et eandem assignat.⁷ Primo ergo in omnibus illis deceptio in eo quod paene. Primo in paralogismis secundum ignorantiam elenchi decipimur in eo quod paene, quoniam cum uni contradictoriarum apponitur aliqua determinatio, vel voce vel intellectu, parva videtur differentia et⁸ idem videtur esse quod et si nihil apponeretur. Hic ergo decipit similitudo paene indifferentium, quae enim in parvo differunt eadem videntur esse. Similiter

1 quoniam] quoniam C. 2 probatur a nobis] d¹ a nobis C. 3 non - illo] *lin. subd. om.* C. 4 alterum] *lin. subd. om.* C. 5 risibile sequi hominem] hominem sequi risibile C *a.c.* 6 prius] per C *a.c.*, *ut videtur.* 7 assignat] assign(er)at C. 8 et idem videtur esse] *iter.* C.

etiam accidit in¹ fallacia secundum quid e[s]t simpliciter, parva enim est differentia² inter praedicatum simpliciter sumptum et cum determinatione. Sic etiam est ubi non causa ut causa ponitur, et cum plures ut una proponuntur et³ in petitione principii; plures enim propositiones ut una positae non videntur ab una posita differre.

Et hoc est <7.169b9> In hiis paralogismis qui sunt secundum deminutionem rationis i.e. definitionis elenchi, i.e. qui sunt in elenchi ignorantia, et qui sunt secundum quid et simpliciter; in hiis, inquam, est deceptio in eo quod paene attendimus omnia quae attendenda sunt, nam si aliquid deminuat quod esse<t> apponendum vel aliquid apponatur quod non esse<t> apponendum, decipimur forsitan non considerando quid subtrahatur vel superflue apponatur. In hiis ergo fallaciis, ut diximus prius, <decipit> paene indifferentium similitudo, nam quasi nihil significet⁴ i.e. nihil ad significationem propositionis operetur quid i.e. determinatio ad partem universalem pertinet, aut quo i.e. determinatio partis integralis, aut⁵ ubi i.e. determinatio ad locum spectans, aut quo modo determinatio modi, aut nunc determinatio temporis, universaliter i.e. simpliciter concedimus. “Universaliter” ponit pro “simpliciter”; universalitatem <enim> comitatur simplicitas, quia quanto aliquid est universalius, tanto simplicius est.

<7.169b12 Similiter autem ***>

<7.169b15> Non enim Q.d. Dico quod in hiis tribus sequentibus simpliciter est fallacia in eo quod paene, non enim subtiliter discernimus propositionis definitionem in quo sc. differat una propositio a pluribus; et hoc quantum ad plures interrogationes factas ut unam, nec definitionem syllogismi,⁶ et hoc quantum ad non causam ut causam positam et petitionem principii. In hiis enim utrisque non⁷ bene consideratur differentia veri elenchi ad non verum. Quare nec bene consideratur elenchi definitio propter praedictam causam i.e. propter fallaciam in eo quod paene.

1 in] cum C. 2 differentia - sumptum] distantia in praedicto similiter et subiecto C. 3 et in] ex [[in]] C. 4 significet] si. C; consignificet *vel* -at *Aristoteles*.
5 aut ubi] *lin. subd. om. C; non extat haec particula in textu Aristotelis, sed auctor noster eam legisse videtur.* 6 syllogismi] *lin. subd. om. C.* 7 non] ut C a.c.

<8.169b18> QUONIAM AUTEM HABEMUS

Docuit hucusque locos apparentium syllogismorum, qui sc. ad apparentem ducunt redargutionem, ante quam locos qui ad alias metas ducunt exequatur. Quia forsitan aliquis quaereret ut post locos apparentium syllogismorum locos traderet sophisticorum, ostendit quod ex quo locos apparentium habemus, habemus¹ etiam et locos sophisticorum. Ut ergo videas quem locum habuerit huiusmodi quaestio, nota aptitudines apparentis syllogismi ad sophisticum. Notandum ergo quod apparens syllogismus et paralogismus paria sunt, quemadmodum enim paralogismorum alius habet fallaciam implicitam, alius non, similiter et apparentium syllogismorum alius apparet et non est propter aliquam fallaciam implicitam, alius apparet et non est, non propter aliquam fallaciam. Quae est ergo habitudo sophistici syllogismi ad paralogismum, eadem erit eiusdem ad apparentem syllogismum. Sunt autem excedentia et excessa sophisticus syllogismus et paralogismus. Quidam enim sophisticus syllogismus [et non omnis² quidam] est paralogismus, et non omnis; item quidam paralogismus est sophisticus syllogismus et non <omnis, qui> sc. propter aliquam fallaciam videtur esse syllogismus cum non sit; alius autem non est sophisticus syllogismus, qui sc. propter solam³ imperitiam videtur et non propter aliquam fallaciam, et iste magis temptativus est. Similiter ergo erunt excedentia et excessa syllogismus et apparens syllogismus.

Notandum tamen quod strictam habet acceptionem haec oratio ‘apparens syllogismus’ ut dicatur apparens syllogismus non simpliciter oratio quae apparet syllogismus et non est, sed oratio quae propter aliquam fallaciam videtur syllogismus || et non est, et secundum hoc inferius est tam ad sophisticum syllogismum quam ad paralogismum. Sophistici vero ad temptativum est oppositio, quoniam nullus temptativus ex eo quod est temptativus est sophisticus. Sophisticus vero dicitur solum ille qui fallaciam habet implicitam, temptativus vero nullus ex eo quod temptativus decipit ex fallacia implicita.

96vB

1 habemus] haberi C. 2 omnis] *vel* communis C. 3 solam] sophisticam C.

Quia ergo dictum est quod omnis apparens syllogismus est sophisticus et non convertitur, viderentur alii esse loci sophisticorum praeter¹ illos qui conveniunt etiam apparentibus. Ideo quasi ad talem quaestionem hoc putantis inducit hoc capitulum. Et ut modum agendi habeas, [huc] usque dum locos aliarum metarum doceat, primo² ostendit quod ex quibus et quot fiunt apparentes syllogismi, ex eisdem et totidem fiunt sophistici. Deinde docet quoniam sophisticus syllogismus secundum omnes fallacias fit. Tertio ostendit qualiter sophisticus syllogismus et sophisticus elenchus habeant se ad syllogismum et elenchum. Quarto docet³ quare locos sophisticorum syllogismorum potius secundum dialecticam quam alias artes assignaverit. Postea divisionem quorundam ponit, qui dicebant orationum aliam esse ad nomen, aliam ad intellectum, et eam multipliciter improbat. Postea, ex quodam loco sumpta occasione, differentiam assignat inter demonstrativum syllogismum et dialecticum et inter eorum casus. Deinde, ne huius tractatus argueretur, ostendit quoniam non est praeter⁴ officium dialectici sophisticas orationes considerare et locos earum.

Lege litteram sic: <8.169b18> Habemus secundum quot fiunt apparentes syllogismi et apparentes elenchi,⁵ et quoniam illos⁶ <habemus>, habemus et⁷ secundum quot sophistici⁸ fiunt <sylogismi> apparentes et⁹ elenchi i.e. habemus locos sophisticorum syllogismorum et elenchorum.

<8.169b20> Dico autem Ne videretur inutiliter quaesitos locos esse sophisticorum syllogismorum post locos apparentium, quos¹⁰ utique superflue quaerere<t> si¹¹ idem omnino esse<n>t apparentes qui et sophistici, iccirco adicit statim differentiam sophisticorum ad apparentes, ha<n>c videlicet quod sophisticus syllogismus continet apparentem. Dicitur enim sophisticus syllogismus non solum oratio quae videtur syllogismus propter aliquam fallaciam et non est, sed etiam oratio quae videtur esse syllogismus et est etiam, cum tamen habeat fallaciam implicitam.

1 praeter] propter C. 2 primo etc.] *Capitula 8-11 breviter percurrit noster.* 3 docet] fere dolet C. 4 praeter] propter C. 5 elenchi] elenchorum C a.c. 6 illos] alios C. 7 et] c(um) C. 8 sophistic] si. C. 9 et elenchi] esyllogismi C. 10 quos] quod C. 11 si idem omnino] non idem oratio C.

Et hoc est <8.169b20> Dico autem sophisticum syllogismum et elenchum non solum etc. sed etiam illum dico sophisticum qui est quidem ita etiam quod videtur. Et hoc est videtur autem q.d. Non quilibet qui est sed illum qui est et videtur propter aliquam fallaciam implicitam, ille, dico, non conveniens rei i.e. veritati.

Vel aliter: <8.169b23> non conveniens rei i.e. non convenientem habens materiam; materiam rem appellat quia cum sine forma intelligitur tamquam res simpliciter et ut per se ens et ut ad diversas formas suscipiendas habilis.

Notandum autem quod dupliciter in syllogismo peccatur: aut secundum materiam aut secundum formam. In forma dicitur esse peccatum si decidat ab aliquo quod ad formam spectet, sc. vel a modo vel a figura vel a complexionis necessitate. Nullus autem sophisticus syllogismus qui peccatum habuerit in forma¹ syllogismus est simpliciter. Si autem peccatum habuerit in materia, non dico ita ut sit ex propositionibus falsis, sed ex propositionibus quibus vel quarum alicui fallacia sit implicita, nihil prohibet orationem syllogismum esse simpliciter et sophisticum syllogismum, velut si dicam “Omne nomen desinens in -a, ut hoc nomen ‘musa’, feminini generis est; sed hoc nomen ‘Catilina’ desinit in -a sicut et ‘musa’, ergo est feminini generis”, prima propositio sophistica est, et videtur propter figuram dictionis. Haec autem oratio sophisticus syllogismus est, et necessarius etiam, quoniam conclusio ex necessitate provenit ex praemissis.

<8.169b23> Sunt autem Haec littera videtur velle quod velit probare praedictos locos posse accommodari etiam temptativae. Cum enim distinxerit species sophistici syllogismi, quarum unam notaverit converti cum apparenti syllogismo, de illa vero specie dicat esse temptativos, videtur velle quod et aliqui<s> apparentium quorum loci ostensi sunt debeat dici temptativus. Nos autem superius² diximus quoniam opposita sunt sophisticus syllogismus et temptativus. Dicimus ergo quoniam usus est in hoc loco hoc pronomine ‘hii’ \non/ in designatione identitatis sed similitudinis, ut sit sensus hii †communius⁴ quae sequitur† tales sunt sophistici quales temptativi, conveniunt enim cum eis in hoc quod sicut quidam sophisticus syl-

1 forma] simpliciter *add. et del. C.* 2 *Ad 2.165b7.* 4 *communius] lectio incerta C.*

logismus est syllogismus, quidam non, ita quidam temptativus syllogismus est syllogismus, ille sc. qui assumit quasi principium quod non est principium et ex eo syllogizat, alius vero non est syllogismus, qui ex sumpto principio deviat non syllogizando.

97rA Continuatio: Sophisticorum quidam \sunt/ syllogismi, quidam autem non. || <8.169b23> Sunt autem hii i.e. huiusmodi, tales sc. quales sophistici, illi¹ qui arguunt <i.e.> ad redargutionem ducunt non secundum rem i.e. ita quod in materia sit peccatum, sumitur sc. pro principio quod non est principium, et monstrant ignorantes i.e. manifestant respondentis imperitiam, quod² erat proprium temptativae i.e. convenit temptativo syllogismo ita quod nulli alii.

Alii videntur expeditius hanc litteram legere, qui dicunt sc. quoniam idem sophistici syllogismi et temptativi. Sed aequivocationem constituunt in hoc nomine ‘sophisticum’, dicunt enim quandoque sophisticum syllogismum appellari syllogismum habentem aliquam tredecim fallaciarum, et secundum hoc non convenit temptativo sophisticum esse, vel si convenit, propter aliud et aliud tamen convenit ei sophisticum esse et temptativum. Dicitur alio modo sophisticus syllogismus deceptorius, et secundum hoc continet temptativum, omnis enim temptativus deceptorius est. Dicunt ergo eum intellig<er>e quod dicit de deceptorio cum ait <8.169b20> Dico autem etc.

<8.169b25> Est autem Assignata convenientia inter sophisticum et temptativum, ne videantur in nullo differre consequenter subiungit illorum differentiam. Differunt ergo in hoc quod temptativa est pars dialecticae, sophistica vero minime.

Et hoc est: In praedictis conveniunt sophisticus syllogismus et temptativus et sophistica et temptativa, differunt autem in hoc quod <8.169b25> temptativa est pars dialecticae. Sensus huius idem est cum eo quod alibi aliis verbis dicit Aristoteles, sc. quoniam temptativa est quaedam dialectica. Notandum ergo quoniam cum aliquid dicatur alii idem propter essentiam, ut homo idem risibili et Marcus idem Tullio, et dicat<ur> aliquid idem alii propter resolutionem, ut enthymema dicitur syllogismus, temptativa nec hoc nec illo modo

1 illi] illi C. 2 quod erat proprium] quod erat proprium C. 3 Arist., SE II.171b4-5.

dicitur idem quod dialectica, sed propter nimiam similitudinem, quemadmodum dicimus <filium> esse patrem propter expressam similitudinem patris ad filium et filii ad patrem, Salom<on>em dicimus aliquem propter nimiam sapientiam, Tullium propter imitationem¹ illius in eloquentia. Est enim dialecticae similis temptativa, quoniam sicut dialecticus interrogando et respondendo negotiatur, sic et temptator; sicut dialectica utitur probabilibus simpliciter, ita temptativa probabilibus alicui; utraque² etiam ad redargutionem ducit. Hoc autem non convenit sophisticae, nec enim simpliciter probabilibus nec alicui probabilibus utitur, sed apparentibus probabilibus simpliciter vel alicui.

Possumus et aliter dicere, quoniam sc. hoc nomen 'dialectica' magis communiter et minus communiter accipitur. Dicitur enim quandoque dialectica scientia de³ omni problemate ex probabilibus simpliciter syllogizans, et secundum hoc temptativa non est pars dialecticae, vel dialectica quaedam, quod idem est.

Nota: Alii hoc intelligunt aliter. Mirum enim hoc forsitan vide<re>tur quare de temptativo hic⁴ aliquid induceret. Ad hoc respondet se merito de temptativo induxisse, quoniam temptativa est pars dialecticae sicut et sophistica. Secundum eos ergo nulla hic assignatur inter temptativum et sophisticum differentia.

<8.169b25> Haec autem Dixit quod temptativa pars esset dialecticae, nunc differentia<m> assignat inter eam et dialecticam in hoc [enim] quod temptativa falsum syllogizat ut manifestetur respondentis inscitia, hoc enim⁵ dialecticae non convenit

Et hoc est <8.169b25> Haec autem Q.d. Dixi[t] temptativum partem esse dialecticae,⁶ haec autem i.e. temptativa potest syllogizare falsum i.e. habet potestatem syllogizandi impossibile propter ignorantiam eius qui orationem dat manifestandam, i.e. ut per illationem impossibilis manifestetur ignorantia[m] respondentis praecedentis praemissa.

<8.169b27> Sophistici autem Ostensa convenientia inter sophisticum et temptativum, in hoc sc. quod uterque est non conveniens

1 imitationem] inventionem C. 2 utraque] uterque C. 3 de] ex C. 4 hic] hoc C. 5 enim] non *add. et exp.* C. 6 dialecticae] non convenit *add. et del.* C.

rei – uterque enim peccat quandoque in materia, uterque quandoque in forma –, assignat differentiam inter illos,¹ hanc sc. quod temptativus manifestat ignorantiam semper illius qui respondet, sophisticus vero non ¶in² uno tantum decipit¶. Differunt ergo manifeste, quoniam propter aliud fit temptativus, sc. ut manifestet ignorantem,³ propter aliud sophisticus, sc. ut decipiat. Et ex hoc patet quod temptativus non debet dici qui fallaciam habet implicitam, per fallacias enim scientes⁴ omnino et artifices ab insciis arguuntur. Non ergo potest manifestare⁵ quis sit ignorans, quis sciis.

Et hoc est <8.169b27> Sophistici elenchi et si [et] hoc est quamvis sylogizent contradictionem i.e. false quod oppositum est concessio prius, non⁶ faciunt manifestum si respondens ignorat, i.e. non manifestant ignorantiam, nam et scientes⁷ Vere non manifestant ignorantiam, nam et scientes vere non manifestant ignorantes, nam et hiis orationibus i.e. sophisticis sophisticè impediunt etiam scientes. Cum ergo illi non sint ignorantes, manifestum quoniam hii<s> non monstratur ignorantia[m].

97rB Alii differentiam assignant non omnium sophisticorum ad temptativos [non] sed quorundam. Quod⁸ ergo dicit sophisticos || syllogismos non manifestare ignorantem non de omnibus volunt intelligi sed quibusdam, ut sit sensus: “Non omnes sophistici syllogismi vel non semper sophistici syllogismi monstrant ignorantes”.

<8.169b30> Quoniam autem habemus Quod prius dixerat probare ingreditur, sc. quod secundum quot et quae fiunt apparentes syllogismi et elenchi, secundum illa eadem et totidem fiunt sophistici syllogismi et elenchi. Nota: sophisticum syllogismum intelligit in hoc loco qui habet fallaciam in materia implicitam, quem nil prohibet esse syllogismum, de sophistico enim qui peccat in forma non erat dubium quin secundum illa eadem haberet fallaciam secundum quae et apprens. Apprens enim oratio idem est qui et sophisticus qui peccat in forma. Probat ergo quoniam secundum eadem pecca-

1 illos] illa C. 2 in uno tantum decipit] semper tamen decipit *vel sim. scribendum videtur.* 3 ignorantem] ignorantiam C a.c. 4 scientes – arguuntur] Cf. Arist., SE 6.168b6-7: “secundum hoc et artifices et omnino scientes ab insciis arguuntur”. 5 manifestare] manifestatur C. 6 non Arist.] ut C. 7 scientes] hic et bis infra sci. C; scientem Arist., pluralem autem numerum expositio praesupponit. 8 Quod] Quidam C a.c.

tur¹ in materia secundum quae peccatur in forma. In materia enim peccatur quando aliqua propositionum propter fallaciam ei implicitam vera videtur cum non sit vera; in forma vero quando propter aliquam fallaciam argumentationi implicitam videtur conclusio accidere ex praemissis ex quibus non provenit. Sed cum nil prohibeat propter eadem² videri propositionem veram, cum sit falsa, et conclusionem accidere ex praemissis cum non accidat, manifestum quoniam propter eadem erit peccatum in materia et in forma, et ita idem erit sophisticorum syllogismorum et apparentium³ loci.

Ait ergo: Eâdem viâ habemus apparentes syllogismos et sophisticos, <8.169b30> quoniam⁴ autem eos habemus eadem via manifestum est i.e. manifestum esse potest, sc. ex dicendis, nam secundum quae i.e. propter quam causam videtur interrogans syllogizare velut interrogata i.e. velut ex interrogatis, secundum haec i.e. propter idem videbitur respondenti propositio vera cum non sit vera.

<8.169b32> Quare erunt Quia per omnes easdem fallacias fiunt sophistici et apparentes, quare erunt⁵ syllogismi falsi i.e. syllogismi falsum inferentes, et per hos <locos> intellige sophisticos, quoniam in omni syllogismo \falsi/ aliqua praemissarum est falsa, et ita est peccatum in materia. erunt aut per haec omnia i.e. per omnes locos apparentium aut per quaedam si non per omnia. Quod forsitan dicit propter fallaciam \accentus secundum quam paucissimi fiunt sophistici syllogismi. Vel “quaedam” dicit propter fallaciam/ petitionis principii et non causae ut causae, quoniam numquam per has fallacias fit sophisticus syllogismus, sc. qui habeat peccatum in materia, cum fiat apparens syllogismus. Hae fallaciae enim semper formam syllogismi impediunt, numquam ergo secundum eas fit syllogismus sophisticus simpliciter in materia.

Nota quod falsus syllogismus quadrupliciter dicitur: vel qui est ex falsis, vel qui est <ex> non necessariis, vel qui ad propositum non est, vel qui \non/ fit secundum disciplinam secundum quam fieri debet. Primo autem modo possumus appellare sophisticos syllogis-

1 peccatur] peccetur C. 2 eadem] eandem C, *sed fort. in eadem correctum.* 3 apparentium] syllogismi *add. et del.* C. 4 quoniam - eadem] *lin. subd. om.* C. 5 erunt *Arist.*] o(mn)es C.

mos falsos, unde non est curandum utrum transitive an intransitive legas quod dicit “falsi syllogismi”.

<8.169b33> Quod enim Ostensio quod secundum eadem fiant apparentes syllogismi et sophistici. Cum enim fiat apparens syllogismus respondententi, forsitan si consenserit, astans et audiens putabit argumentatione<m> necessariam esse sicut et respondens, putabit ergo conclusionem, quae falsa est, veram esse et concedendam. Quod si concesserit, poterit ei fieri sophisticus syllogismus habens peccatum in materia tantum secundum idem \secundum/ quod fiebat apparens respondententi, cuius conclusionem astans veram putat esse.

Et hoc est <8.169b33>> Quod enim non interrogatus astans i.e. audiens arbitratur dandum i.e. concedendum, interrogatus ponet si interrogetur ab eo. Si <d>et ergo, i.e.¹ si concesserit, sophisticus syllogismus <erit> et apparens, sed propter aliud dicitur sophisticus, propter aliud apparens: apparens quantum ad audientes, sophisticus quantum ad respondententes. Et haec lectio magis videbitur consonare litterae.

Continuatio: Secundum eadem, dico, videbitur audientibus secundum quae respondententi,² et ita secundum eadem erit sophisticus et apparens, <8.169b33> quod enim non³ interrogatus i.e. audiens arbitratur⁴ dandum i.e. concedendum, ipse⁵ etiam interrogatus i.e. si sedeat pro respondente ponet, et ita fiet ei respondententi syllogismus sophisticus secundum quod fiebat apparens audienti.

<8.169b34> Verum⁶ in Per locos praedictos dixit fieri sophisticos syllogismos, et apparentes similiter, qui fiunt quando in materia peccatur. Sed ne cui videatur quod semper similiter fiant apparentes, ita sc. ut semper videatur respondententi conclusio ex praemissis accidere, dicet quoniam differenter fit: quandoque enim ita fit quod cuilibet patet fallacia et quod conclusio non accidat ex praemissis; quandoque vero latenter, ut etiam peritis difficile sit comperire.

Et hoc est <8.169b34> Verum in quibusdam exemplis accidit i.e. contingit simul.⁷ Melius posuisset ‘accidunt’, exigit enim plurali-

1 i.e.] illi C. 2 respondententi] respondententes C. 3 non] in() C. 4 arbitratur Arist.] li. C (ex a. ortum). 5 ipse] ipse C. 6 Verum Arist.] Uaū vel Naū C. 7 simul] lin. subd. om. C.

tatem vis huius adverbii ‘simul’, †et quae simul contingunt† et¹ respondentem interrogare quod [i]deest i.e. quod praetermissum est et apparere falsum i.e. fallaciam argumentationis esse manifestam || ut² in hiis apparentibus syllogismis qui fiunt secundum dictionem et soloecismum i.e. quia ita fiunt secundum dictionem quod ducunt ad soloecismum, †et est primum <***>, secundum causale, alterum⁴ vero finale†.

97vA

O. Sed cum omnes loci in dictione sint loci redargutionis, difficile videtur assignare quae orationes in dictione ducant ad soloecismum.

S1. Dicimus quidem quoniam quaedam orationes quae secundum amphibologiam sunt, ut haec ‘Quicquid vides esse, hoc est; vides lapidem esse; ergo lapidem est’, haec enim oratio secundum amphibologiam est, quoniam prima propositio ambiguitatem habet ex diversis constructionibus.

S2. Alii tamen dicunt quoniam haec secundum figuram dictionis est, est enim deceptio inde quod dissimilis casus nominis videtur similis. Sed sive secundum hanc sive illam fallaciam sive secundum utramque⁵ sit haec oratio, in dictione est et ad soloecismum ducit, ita quod cuilibet facile sit videre falsitatem.

<8.169b38> Si ergo Quidam sic continuant: Quia idem sunt apparentes syllogismi et sophistici, quare si apparentes fiunt ex hiis locis, palam quoniam et sophistici fiunt ex eisdem.

Alii continuant sic: Secundum ea fiunt apparentes secundum quae et sophistici et econverso, ergo si apparentes syllogismi sunt secundum omnes fallacias, palam quoniam et sophistici similiter secundum omnes erunt.

Et hoc est <8.169b38> Ergo si paralogismi⁶ contradictionis i.e. si apparentes elenchi qui dicuntur paralogismi[s] contradictionis quoniam apparenter syllogizant contradictionem sunt secundum apparentem elenchum i.e. fiunt secundum omnia illa quae impediunt elenchum, q.d. secundum omnes fallacias, manifestum⁷ quoniam propter tot erunt syllogismi falsorum i.e. sophistici syllogismi, qui

1 et] *lin. subd. om. C.* 2 ut in hiis] *lin. subd. om. C.* 3 fiunt] *sunt Arist.* 4 alterum] *fort. tertium scribendum.* 5 utramque] *potius utrumque C.* 6 paralogismi] *p(a)r(i). C.* 7 manifestum] *lin. subd. om. C.*

dicuntur¹ syllogismi falsorum quasi syllogismi falsam habentes conclusionem, quae cum sit falsa non potest accidere nisi ex falsis – secundum tot, dico, secundum quot fit apparens elenchus.

Alii legunt aliter, sic sc.: <8.169b38> paralogismi contradictionis i.e. sophistici sunt secundum apparentem elenchum i.e. sunt apparentes elenchi, et cum hoc sit, ergo manifestum² quoniam syllogismi falsorum i.e. sophistici syllogismi sunt tot etc. Hic non mutatur.

<8.169b40> Apparens Nunc ostendit quoniam³ apparens fiat elenchus secundum singulas fallacias.

Et hoc est <8.169b40> Apparens autem elenchus fit secundum particulas veri i.e. secundum omissionem particular[i]um veri. Partes veri elenchi sunt duae: syllogismus et contradictio. Particulae dicuntur quae ad utrumque istorum spectant. Et bene dico quod secundum particularum omissionem fit, nam cum singulum deerit i.e. cum singulorum aliquod deerit, quodcumque ipsum sit, videbitur elenchus i.e. apparens erit elenchus, ut qui ad <impossibile> ducit,⁴ i.e. qui fit secundum non causam ut causam positam est apparens secundum accidere propter orationem, i.e. propter omissionem particulae istius quae est conclusionem accidere ex necessitate, propter⁵ orationem i.e. ex hiis quae posita sunt; et qui duas interrogationes unam facit, i.e. paralogismus qui secundum plures interrogationes ut unam positas, ille, inquam, est apparens secundum propositionem i.e. secundum omissionem definitionis propositionis. et qui secundum accidens et huius pars qui secundum <consequens>, isti, inquam, sunt apparentes propter⁶ secundum idem i.e. propter omissionem eiusdem particulae, quae est sc. concludere ex necessitate.

Secundum hanc lectionem altera istarum dictionum “propter” “secundum” superfluit. Vel aliter, ut⁷ materiale impositum sit “secundum idem”: et qui secundum accidens etc. propter secundum idem i.e. propter omissionem huius particulae “secundum idem”,

1 dicuntur] videntur C. 2 manifestum] *lin. subd. om.* C. 3 quoniam] *fort.* quo modo *ut subiunctivus* fiat *iustificetur scribendum*. 4 ducit] ducit C. 5 propter orationem] *lin. subd. om.* C. 6 propter C *cum codicibus translationis Boethianae* pro *ed. Dod, quia in graeco àvrti habetur*. 7 ut] propter C.

quia sc. non secundum eundem modum sumitur praedicabile vel consequens.

<8.170a5> Amplius non in re Ostensum est de quibusdam fallaciis extra dictionem quod secundum eas fiat apprensus elenchus. Nunc idem ostendit generaliter de fallaciis in dictione et de aliis, quae etiam extra dictionem¹ sunt, nondum commemoratis.²

Et hoc est <8.170a5> Amplius fiunt apparentes elenchi non solum propter omissionem illius particulae quae est accidere in re sed etiam propter omissionem huius³ accidere in oratione. Oportet enim ut identitas rei et vocis observetur in syllogismo et elencho. Vel sic: Amplius plures sunt fallaciae, non dico propter accidere in re i.e. propter fallacias extra dictionem factas, sed propter accidere in oratione i.e. propter peccata orationum quae secundum dictionem sunt.

<8.170a6> Deinde Redit ad ostendendum in quo peccent aliae orationes extra dictionem.

Et hoc est <8.170a6> Deinde fit apprensus elenchus secundum⁴ universalem contradictionem i.e. generaliter secundum omissionem alicuius particulae contradictionis. Et ostendit quae sint illae: secundum idem et ad idem q.d. secundum omissionem cuiuslibet istarum particular[um], secundum quod in aliquo horum fit defectio vel secundum singulum horum q.d. Vel ita fit⁵ peccatum quod quaelibet istarum particularum omittatur,⁶ quaecumque ipsa sit,⁷ vel ita quod omnes simul omittantur.

<8.170a8> Amplius secundum non connumerato Docet secundum quid sit apprensus ille qui est secundum petitionem principii.

Et hoc est <8.170a8> Amplius fit apprensus elenchus secundum non connumerato quod || erat in principio i.e. secundum omissionem eius particulae quae est non connumerare quod est in principio positum.

97vB

Nota, ubi ostendit secundum quid fit⁸ apprensus paralogismus qui est in ignorantia elenchi, docet etiam ibidem secundum quid

1 dictionem] quod secundum eas fiat apprensus elenchus *add. et del.* C. 2 commemoratis] commemorata C. 3 huius] huius C. 4 secundum] s(unt) C; propter *plerique codices translationis Boethianae*; pro editio Dod, *quia in graeco ἀντι habetur.* 5 fit] sit C. 6 omittatur] omittitur C *a.c.* 7 sit] fiat C. 8 fit] *vel sit* C.

fi\|a/t apparens paralogismus secundum quid et simpliciter. Fiunt enim illi duo secundum earundem particularum omissionem.

<8.170a9> Quare A praedictis est illatio: Habemus ex quibus et quot fiunt apparentes elenchi et dictum est quod secundum tot fiunt sophistici, quare habebimus secundum quot fiunt paralogismi dialectici, i.e. sophistici syllogismi; omnis quidem sophisticus syllogismus, sive sit syllogismus sive non, est paralogismus dialectici. Nam non erunt secundum¹ plura quam apparentes, et dictum est sufficienter ex quibus sint apparentes; sed omnes erunt secundum ea quae dicta sunt i.e. secundum fallacias dictas, sicut et apparentes.

<8.170a12> EST AUTEM Modum agendi praenotatum observat. Postquam enim docuit secundum quae fiunt tam sophistici syllogismi vel elenchi quam apparentes, docet habitudines sophistici syllogismi et elenchi ad syllogismum et ad elenchum.

Et hoc est: <8.170a12> Est autem sophisticus elenchus non simpliciter elenchus sed² ad aliquem.

O. Videtur sibi ipsi repugnans cum superius dixerit quod sophisticus est simpliciter syllogismus, et similiter sophisticus elenchus simpliciter³ elenchus. Dixit etiam in principio[rum] Topicorum⁴ quoniam litigiosorum alius quidam est litigiosus et simpliciter syllogismus, alius vero non.

S1. Ad haec dicunt quidam⁵ quod propter maiorem partem dixit sophisticum non esse simpliciter syllogismus, quamvis tamen quibusdam eorum conveniat esse syllogismos simpliciter.

S2. Vel potest dici quoniam simpliciter syllogismum vocat in hoc loco Aristoteles syllogismum sine omni fallacia, qui est ad quemlibet syllogismus. Sophisticus vero qui peccatum habet in materia implicitum non est sine omni fallacia nec ad quemlibet syllogismus, quia non ad illum qui peritus est in discretionem fallaciae; sed ad aliquem est syllogismus, ad eum sc. qui non novit fallaciam distinguere.

<8.170a13> et syllogismus similiter sophisticus non simpliciter syllogismus, sed ad aliquem.

1 secundum plura] *lin. subd. om.* C. 2 sed] *si* C. 3 simpliciter elenchus] *inv.* C a.c. 4 Arist., *Top.* I.1.101a1-4. 5 quidam] *quidem* C.

<8.170a13> Nam si non Divisionem sophisticorum elenchorum et syllogismorum innuit, sc. quoniam alii sunt syllogismi ad aliquem et non simpliciter, alii nec syllogismi simpliciter nec ad aliquem. Nec simpliciter nec ad aliquem est syllogismus qui fit non secundum concessionem respondentis, quod accidit quando disputatur ad nomen, ubi aliter intelligit opponens et aliter respondens. Ille vero ad aliquem est et non simpliciter in quo syllogizatur secundum concessionem respondentis, cum sc. ad idem ferunt intellectum disputantes et ubi aequivocatio est.

Et hoc est: Bene dico quod non est simpliciter elenchus, nam sive hoc sive alio modo fiat, et hoc est <8.170a13> Nam si respondens non sumat i.e. non putet terminum qui secundum aequivocum est i.e. terminum aequivocum unum tantum significare, immo et sciat et velit distinguere diversas illius acceptiones, et qui secundum similem respondens non sumat terminum qui dicitur secundum similem formam alterius, solum hoc i.e. hoc aliquid significare, et per hoc notat figuram dictionis, et in aliis similiter fallaciis sciat distinguere – si, inquam, respondens in omnibus noverit fallaciam assignare nec' syllogismi erunt² nec elenchi sophisticae argumentationes nec simpliciter nec ad eum qui interrogatur, †solum³ enim orationum fallaciam†

<8.170a17> Si autem sumat Dixit qui et quando si<n>t sophisticis syllogismi ita quod nec ad aliquem nec simpliciter, nunc ostendit qui si<n>t syllogismi ad aliquem et non simpliciter.

Et hoc est <8.170a17> Si autem sumat i.e. si concedat respondens terminum aequivocum unum tantum significare, et ita accipiat ut opponens, et nesciat multipliciter distinguere, syllogismus quidem est ad eum qui interrogatur, quoniam decipitur et concedit simpliciter sine assignatione multipliciter, simpliciter autem non erit⁴ nec etiam ad quemlibet, quia non ad illum qui noverit fallaciam. Non enim Bene dico quod non est syllogismus simpliciter nec ad quemlibet, non enim sumpserunt unum tantum i.e. non habent terminos unius tantum significationis, immo tales qui poterunt multas assignationes multipliciter recipere.

1 nec – elenchi] *lin. subd. om.* C. 2 erunt] erant C, *ut videtur.* 3 solum] *an solvit scribendum?* 4 erit] *vel erunt* C; erunt *Arist. Propter contextum erit praetuli.* 5 quemlibet] *[[ali]]quemlibet* C.

<8.170a19> et secundum reliqua Q.d. Secundum aequivocationem et figuram dictionis non erit simpliciter syllogismus, nec etiam ad aliquem, si praedicto modo fiat, et secundum reliqua i.e. secundum reliquas fallacias similiter.

Alii litteram praedictam sic legunt: Dixi quod sophistici syllogismi praedicti nec sunt simpliciter syllogismi nec ad aliquem, et vere, non ad aliquem, respondens enim et opponens non sumpserunt unum significatum i.e. terminos paralogismi in una significatione.

98rA <9.170a20> SECUNDUM AUTEM Docuit hucusque sufficienter quae sint loci apparentium syllogismorum et sophisticorum,² et ita manifestavit principia ex quibus est ars sophistica et circa quae est. Quia autem nondum docuerat materiam sufficientem³ sophisticae vel de quibus principiis versetur, forsitan expectaret hoc auditor ab eo. De huius autem doctrinae || praetermissione excusat se praetendens⁴ paenitentiam, quoniam non sine omnium scientia[m] possunt sufficienter assignari de quibus principiis agat sophistica.

Ut autem intelligas quae sequuntur, nota quod quaelibet ars principia habet circa quae versatur, habet et principia ex quibus est. Principia circa⁵ quae est ars sunt termini, ad quorum doctrinam pertinet quicquid in arte docetur, velut in geometria ‘triangulus’, ‘punctum’, ‘linea’ et aliud huiusmodi. Principia ex quibus est ars sunt regulae ad praenotata principia pertinentes, ut in geometria⁶ ‘A quolibet puncto ad aliud punctum aequalem ducere’, et illud⁷ ‘Supra datam rectam lineam aequilaterum⁸ triangulum constituere’. Huiusmodi principia habet dialectica, tam ea sc. circa quae est, quemadmodum ista: ‘genus’, ‘species’, ‘definitio’, ‘argumentum’, ‘propositio’ – quam illa ex quibus est, ut ista: ‘De quocumque⁸ species et genus’, ‘Omnis infinita propositio aequipollet suae particulari’. Principiorum autem alia sunt propria, alia sunt communia, tam

1 non ad aliquem] non(?) ad aliquem C. 2 sophisticorum] syllogismorum *add. et del.* C. 3 sufficientem] *an sufficienter scribendum?* 4 praetendens] praecedens C. 5 circa quae] ex quibus C. 5 *Exempla suppeditavit* Euclides, *Elementa, post.* 1 & I.1. 6 illud] [[aliquid]] aliud C. 7 aequilaterum] aequilateram C. 8 quocumque] quacumque C.

eorum sc. circa quae quam eorum ex quibus est ars. Propria sunt ut ‘numerus’ proprium principium est arithmeticae et ‘triangulus’ geometriae. Item, proprium est geometriae principium quod prius diximus ‘Supra datam \rectam/ etc.’. Communia sunt quae ita ad unam [p]artem pertinent quod ad aliam possunt transferri,¹ quemadmodum ista: ‘genus’, ‘species’, ‘definitio’; et haec ‘De quocumque species et genus’ ‘De quocumque definitio et definitum’.

Agit autem dialectica de quibusdam principiis, quae tamen magis disputationum principia quam artis dici debent, et illa sunt propria dialecticae, ut haec ‘Semper² quidlibet est’, ‘Nihil praeter Socratem Socrati est indifferens’ et huiusmodi alia, circa quae versatur cotidiana inquisitio. Et ista, cum sint propria dialecticae, sunt communia, et ideo magis communia quam propria dialecticae. Dicuntur etiam communia quia ad illum pertine<n>t cuius est considerare principia. <Principia> de quibus agit³ dialectica infinita sunt nec possunt ad artem redigi.

Habet etiam⁴ sophistica principia circa quae est, ut ista: ‘aequivocatio’, ‘amphibologia’ etc. Habet et ex quibus, ut praecepta forte pertinentia ad hos locos. Haec autem sufficienter docentur in hoc opere, vel ex hic dictis intelligi possunt. Infinita autem sunt principia ex quibus agit sophistica, imitatrix enim est dialecticae quae per infinita decurrit. Quoniam itaque haec in arte<m> redigi non poterunt, quare hiis supersedeat ostendit, primo tamen inducens de materia verorum elenchorum, quam infinitam ostendit esse, ut ostendat a simili et hanc infinitam esse.

Et hoc est <9.170a20> Non⁵ oportet <temptare> sumere i.e. temptare ut sumamus illa secundum quae arguunt qui⁶ utuntur veris elenchis i.e. docere principia ex quibus habent fieri veri elenchi sine scientia omnium quae sunt – nisi quis omnium habeat scientiam⁷ vel nisi quis omnium facere velit scientiam et notitiam. Et ideo, ut dictum est, de materia verorum elenchorum hic ostendit prius, ut postea melius faciat hoc manifestum de materia sophisticorum, quae similiter est infinita.

<9.170a22> Hoc autem i.e. assignare secundum quae arguunt

1 transferri] transferre C a.c. 2 semper] si per C. 3 agit] agis C. 4 etiam] enim C. 5 non] ideo C. 6 qui] quae C. 7 scientiam] sciat C a.c.

utentes veris elenchis. Vel¹ hoc \de omnibus non est unius artis i.e. non ad unam artem pertinet determinare; infinite enim sunt scientiae fortasse; “sunt scientiae fortasse” temperamentum est. Sed quid ad rem de scientiarum infinitate? Immo, quia dixerat non per unam artem posse dari² scientiam omnium, †et ad hoc quandam probationem fidem† infinitatem scientiarum induxit.

<9.170a23> Quare manifestum et quoniam demonstrationes sunt infinite. Argumentum est quasi a relativis, mutuo enim respectu dicitur scientia et demonstratio, nam scientia definitur sic:³ “Scientia est finis demonstrationis vel habitus in anima ex demonstratione factus”. Item:⁴ “Demonstratio est syllogismus faciens scire”. Cum itaque quaelibet scientia ex demonstratione sit,⁵ et infinite sint scientiae, verisimile est quod infinite sint demonstrationes.

<9.170a23> \[nam] Demonstrationes,⁶ dico, sunt infinite, demonstrationes/ autem sunt et hoc est etiam veri elenchi, et ita veri elenchi infiniti erunt et infinitam habebunt materiam.

<9.170a24> Nam quaecumque Probat quod demonstrationes omnes sunt elenchi. Continuatio: Dico quod⁷ demonstrationes sunt elenchi, nam quaecumque est demonstrare i.e. demonstrative probare erit et redarguere <i.e.> improbare redarguendo eum qui ponit contradictionem veri, nam si aliquis contradixerit ei quod inferitur demonstrativo syllogismo, si illud ei demonstrative probetur, iam⁸ erit redargutus, et eadem oratio erit demonstratio et elenchus.

Nota: non inducit hoc ad probandum quod omnis demonstratio sit elenchus, sed quod omnis demonstratio possit esse elenchus, nam eodem modo posset probari quoniam omnis syllogismus verum inferens est elenchus, quod tamen non est verum. Numquam
98rB enim argumentatio dicitur elenchus nisi eâ redarguatur || aliquis. Unde contingit quod illa argumentatio quae modo est elenchus iam non erit elenchus, si nullus sc. contradicat conclusioni.

<9.170a25> ut si Exemplum est de materia in qua [demonstra-

1 vel] vel C. 2 dari] *lectio incerta*; dici C *a.c.* 3 Scientia – factus] Iohannes Philoponus, *APo.*, *CAG* 13.3: 23.23-24; *cf.* Ebbesen 2008a: 191. 4 Demonstratio – faciens scire] Arist., *APo.* I.2.71b17-18 (≈ Ioh. Philop., *APo.*, *CAG* 13.3: 3.1; *cf.* Ebbesen 2008a: 191). 5 sit] fit C. 6 demonstrationes] demonstrationes C. 7 quod] quia C. 8 iam] *lectio incerta* C, *vox fort. lineâ transversâ deleta.*

tionem] potest fieri demonstratio et elenchus, si quis ponat contradictionem veri.

Et hoc est <9.170a25> ut si quis posuit diametrum commensurabilem costae,¹ arguet quis i.e. ducendo ad redargutionem probabit demonstrative quoniam incommensurabilis i.e. quia non est commensurabilis, ita oratio qua hoc² probabitur erit demonstrativus syllogismus factus ex principiis et ad docendum, <et> erit elenchus quia fiet ad redarguendum.

<9.170a27> Quare omnium Quia infinitae sunt scientiae et demonstrationes, infiniti etiam sunt veri elenchi, quia omnes demonstrationes possunt esse elenchi. Quare si qui velint assignare secundum quae arguunt utentes veris elenchis, oportebit eos omnium scientes esse aut non sufficientem verorum elenchorum scient assignare materiam. Nam alii quidam elenchi sunt veri secundum ea principia quae sunt in geometria et horum³ conclusiones. “Horum autem principiorum conclusiones” dicuntur quaedam propositiones quae per principia probantur.

<9.170a30> Sed et falsi Nunc ostendit id propter quod aliud induxerat, sc. quod infinita sit demonstratio sophisticorum syllogismorum.

Et hoc est: Non solum veri elenchi infiniti sunt, <9.170a30> sed et falsi elenchi⁴ infiniti erunt i.e. infinita sunt secundum quae possunt fieri sophistici elenchi, nam secundum unamquamque artem est falsus syllogismus i.e. sophisticus, ut⁵ secundum geometriam geometricus sophisticus et secundum medicinam medicinalis sophisticus.

O. Sed hoc videtur aut nihil esse \vel/ falsum. Nam omnis geometricus falsus temptativus est, et falsus medicinalis <similiter>. Diximus autem superius quod nullus temptativus est sophisticus.

S. Ad hoc responde quod geometricus non dicitur hic qui fit secundum principia propria geometriae, sed⁶ secundum quaedam communia, <quae> pertinent quodam modo ad geometrem, a quibus etiam non est alienum dialectici officium. Ex illis autem factus falsus syllogismus sophisticus est.

1 costae] costae C. 2 hoc probabitur] haec probabilis C. 3 horum Arist.] sunt C.
 C. 4 elenchi] in C. 5 ut] lin. subd. om. C. 6 geometriae sed] geometriae (sic) sunt C.

<9.170a33> Dico autem Ad hoc respicit quod dixerat secundum unamquamque artem fieri falsum syllogismum, q.d. aliquis:¹ “Quid est fieri syllogismum secundum artem?” – Fieri² secundum principia illius sc. artis.

<9.170a34> Manifestum Quia infinita verorum elenchorum principia, ergo manifestum quoniam non sunt sumendi loci i.e. principia omnium³ elenchorum i.e. de quibus habeat omnis elenchus fieri, sed principia eorum quae sunt secundum dialecticam i.e. sumenda sunt communia quaedam principia, circa quae est dialectica, ad assignandum qualiter ex illis fiant sophistici syllogismi. Nam hii Et quare sunt haec principia magis sumenda quam alia? Quia magis sunt idonea, nam hii communes⁴ i.e. haec principia sunt communia ad omnem artem et potentiam. Artes appellat disciplinas ex quibus est quadrivium, potentias vero facultates quae constituunt trivium.

Habes ergo quae sunt sumenda ad habendum communia principia elenchorum, sc. principia ex quibus est dialectica, <9.170a36> et eum Q.d. aliquis: “Et qualiter habebimus⁵ principia ex quibus fiunt in quacumque disciplina veri elenchi?” Ad hoc respondet quod⁶ hoc habebitur ex artifice illius artis qui peritus est in arte tali, ut a medico medicinalia, a geometra geometrica, et sic de ceteris.

Et hoc est <9.170a37> et scientis quid⁷ artem est considerare eum elenchum qui est secundum quamque disciplinam, ut cuiuslibet artis principiorum consideratio ad artificem illius referatur; eum autem elenchorum qui est ex communibus et sub⁸ nullam artem⁹ dialectici¹⁰ est considerare.

Vel potest aliter legi: <9.170a38> ex communibus et etiam ex aliis sub nullam artem cadentibus,¹¹ nam quaedam sunt communia quae sub artem cadunt, quaedam communia quae sub nullam artem cadunt, et utrorumque consideratio ad dialecticum pertinet. sive cum non sit verus quare videtur esse verus, sive est verus¹² quare est verus.

<9.170a39> Nam si Probat quod dialecticorum sit considerare elenchum qui est ex communibus, nam eius est considerare syllogis-

1 aliquis] a. C. 2 fieri] fieri C. 3 omnium] lin. subd. om. C. 4 communes] lo C
(exco ortum) 5 habebimus] habemus C a.c. 6 quod] quia C. 7 quid] lin.
subd. om. C. 8 sub Arist.] a. ad. C. 9 artem Arist.] ar p(er). C. 10 dialectici]
dialecticorum Arist. 11 cadentibus] ca. C. 12 verus] verus C.

mos probabiles. Idem autem omnino sunt syllogismi ex probabilibus qui et elenchi ex communibus.

Et hoc est <9.170a39> Nam si habemus ex quibus sunt probabiles syllogismi in quolibet i.e. in qualibet materia vel in qualibet arte, habebimus etiam ex quibus sunt elenchi,¹ nam hii ex eisdem sunt, nam elenchus est syllogismus contradictionis i.e. inferens contradictoriam propositionis praeconcessae, et quandoquidem elenchus est syllogismus contradictionis, quare aut unus syllogismus contradictionis i.e. [est] concludens alteram partem contradictionis, aut duo syllogismi contradictionis sunt elenchus i.e. concludens totam contradictionem.

<9.170b3> Habemus ergo Quandoquidem habemus ex quibus fiunt probabiles syllogismi,² || ex eisdem autem fiunt elenchi, 98vA
<9.170b3> ergo habemus secundum quae omnes huiusmodi sunt habemus quod tam elenchi quam probabiles syllogismi ex communibus sunt. Ex Topicis quidem constat nos habere ex quibus sunt probabiles syllogismi; inde etiam habemus ex quibus elenchi[s], omnis enim probabilis syllogismus potest esse elenchus, sc. ut fiat ad contradicendum.

<9.170b4> Si autem haec habemus,³ et solutiones eorum [si] habemus Et hoc ostendit cum subdit⁴ nam solutiones horum sunt instantiae.⁵

Nota quod solutionum alia est per interemptionem, alia per divisionem, alia per instantiae inductionem, et haec⁶ est primus modus dialecticorum. Ad quam autem argumentationem et qualiter ferendae sint instantiae ex Topicis⁷ palam est. Quapropter in Topicis habemus ex quibus syllogismi et elenchi et etiam eorum solutiones.

Vel aliter, ut totum de sophisticis elenchis legatur ab illo loco <9.170b3> Habemus ergo: Q.d. Quandoquidem⁸ tam sophistici quam dialectici sunt ex communibus, ergo habemus secundum quae omnes huiusmodi sunt sc. sophistici, si autem haec habemus,

1 elenchi] ex *add. et del.* C. 2 syllogismi] inde etiam habemus ex quibus elenchus, omnis \enim/ probabilis syllogismus *add. et exp.* C (*quae verba paullo infra suo loco posita invenies*). 3 habemus *Arist.*] a. C. 4 subdit] *ferere* siquidit C. 5 instantiae *Arist.*] ta. C. 6 haec] hoc C. 7 *Arist., Top.* VIII.2.157a34-b33 & VIII.10.161a1-12. 8 quandoquidem] quod *add. et exp.* C.

et solutiones eorum habemus, et vere, nam eorum sc. sophisticorum solutiones sunt instantiae i.e. similium inducti\o/nes vel fallaciarum distinctiones, quia per similis inductionem vel fallaciae manifestationem instandum est sophisticis orationibus.

<9.170b5> Habemus autem Q.d. Et sicut ex Topicis habemus ex quibus sunt probabiles syllogismi et elenchi, sic ex hoc opere habemus ex quibus sunt apparentes syllogismi. Unde patet quod non solum habemus ex quibus veri syllogismi et elenchi, sed¹ etiam habemus ex quibus² fiunt apparentes syllogismi.

Sed ne videretur quod diceret apparentes ex propriis principiis, sc. quod nos³ haberemus propria principia apparentium, subdit <9.170b6> apparentes autem non cuilibet sed talibus. Hoc quidam sic exponunt: apparentes non cuilibet, quia non sapientibus, sed talibus sc. stultis. Sed melius sic exponitur: apparentes non cuilibet q.d. Habemus secundum quae fiunt apparentes syllogismi, sed non habemus secundum quae fiunt apparentes cuilibet⁴ i.e. apparentes syllogismi secundum unamquamque facultatem, sed talibus i.e. secundum talia qualia sunt de quibus prius diximus, sc. <qualia> sunt communia. Et vere non habemus apparentes cuilibet, <9.170b7> enim i.e. quia si quis consideret⁵ secundum quae apparent i.e. fiunt apparentes quibuslibet i.e. secundum quamlibet disciplinam indefinita sunt illa,⁶ et ideo sub aliquam partem redigi non possunt.

<9.170b8> Quare Istud est quasi⁷ conclusio totius⁸ capituli: Quandoquidem tam⁹ sophistici quam dialectici syllogismi fiunt ex communibus, quare manifestum est quoniam dialectici est posse sumere [eo quod] secundum quae fit vel qui est elenchus per¹⁰ communia vel apparens elenchus vel dialecticus - et nota quod dialecticum ponit contra elenchum, quia sunt excedentia et excessa - vel apparens dialecticus vel temptativus vel¹¹ apparens temptativus. Et nota quod temptativum appellat qui habet peccatum in materia, apparentem temptativum qui in materia et forma. De omnibus autem istis considerare est dialectici.

1 sed - syllogismi] *omnia lineâ subductâ quasi lemma efficiant praebet* C. 2 quibus] *qua* C. 3 nos] non C. 4 cuilibet] *lin. subd. om.* C. 5 consideret] *con. e. a.* C. 6 illa] *illa* C. 7 quasi] *quod* C. 8 totius] *potius* C. 9 tam] *quam* C. 10 per communia] *lin. subd. om.* C. 11 vel apparens temptativus] *non habet Arist.*

<10.170b12> NON EST AUTEM

Duas superius posuit Aristoteles divisiones, unam secundum se, quae est talis: fallaciarum aliae sunt in dictione, aliae sunt extra; et earum quae sunt in dictione sex assignavit species, earum vero quae sunt extra dictionem septem, quarum unam posuit ignorantiam elenchi. In altera autem divisione secundum alios posita est in principio ignorantia elenchi ut quoddam commune principium in quod omnes reducantur fallaciae.

Tertiam, secundum quosdam, hic ponit ne videtur vel propter invidiam eam tacuisse vel propter ignorantiam eam praeterisse;¹ positam vero non approbat² sed improbat. Est autem divisio talis: Orationum alia est ad nomen, alia ad intellectum. Et dicunt qui sic dividunt quod illa oratio est ad nomen quae alio modo accipitur a respondente quam ab interrogante. Ad intellectum est omnis illa quae eodem modo ab utroque accipitur. Sed/ secundum hoc omnis oratio quae est ad nomen ad intellectum esse potest et econverso, et nil prohibebit eandem esse ad nomen et intellectum. Nomen etiam aequivocum quandoque eodem modo ab utroque accipitur, quare non est conveniens divisio quam faciunt cum dicant eam per opposita esse. Quod nisi per opposita dicerent eam esse, non possent³ ostendi inconvenienter dividisse ex hoc quod eadem oratio est ad nomen et ad intellectum, quia potest esse vocis in modos, sicut ista conveniens est ‘Differentiarum alia est constitutiva, alia est divisiva’, licet tamen divisiva sit constitutiva et divisiva. Secundum Aristotelem autem illa oratio dicitur esse ad nomen quae⁴ in se habet quare diversis modis⁵ accipiat, ut ista ‘Canis currit’; ad intellectum quae non⁶ habet in se aliquid propter quod || [quod] diversis modis⁷ accipi possit.

98vB

Legem litteram: <10.170b12> Non est differentia orationum conveniens quam dicunt quidam. “Differentia” in propria vi hic accipitur vel pro divisione. Quae sit autem illa quorundam divisio subdit: has

1 praeterisse] praetermisse C. 2 approbat] apparobat C *a.c.* 3 possent] possunt C. 4 quae] qui C. 5 modis] numeris C. 6 non habet] h(abe)t(?) h(abe)t C *a.c.*; non [[h]](abe)t C *p.c.* 7 modis] numeris C *a.c.*

quidem esse ad nomen,¹ illas vero² hoc est alias ad intellectum esse. Q.d. Haec divisio quorundam inconueniens ‘Orationum alia est ad nomen, alia ad intellectum’, et vere inconueniens est, nam inconueniens est opinari³ alias esse ad nomen, alias autem ad intellectum. Sed quia possent⁴ aliae esse ad nomen, aliae ad intellectum, ita tamen quod quaedam caedem ad nomen et intellectum essent, subdit sed⁵ non easdem esse ad nomen et intellectum. Hoc, inquam, opinari inconueniens est, quare stultum est opinari quod praedicta divisio per opposita sit.

<10.170b16> Quid [quod] Ex eorum opinione probat quod eadem oratio est ad nomen et ad intellectum. Nihil enim aliud est secundum eos orationem esse ad nomen quam aliter ipsam et aliter a diversis accipi[tur], ad intellectum vero esse orationem nil aliud est quam ipsam eodem modo a diversis accipi. At nil prohibet orationem⁶ eandem ab hiis eodem modo, ab aliis diversis modis accipi; quare nil prohibet eandem orationem esse talem et talem.

Et hoc est <10.170b16> Quid est enim oratio<nem> non ad <intellectum> i.e. oratio<nem> esse ad nomen⁷ nisi quando⁸ ille qui putatur interrogare i.e. sophisticè interrogans, qui bene dicitur putari interrogare, quia non observat quae in convenienti⁹ \et recta/ interrogatione sunt servanda, non utitur nomine in illa significatione ad quod¹⁰ i.e. secundum quam is qui interrogatus est dedit i.e. concessit. Idem autem i.e. sic uti nomine secundum eos qui praedictam faciunt divisionem est ad nomen disputare, ad intellectum autem disputatur quando¹¹ interrogans utitur nomine intelligens i.e. in eadem significatione ad quod¹² i.e. iuxta quam dedit¹³ respondens.

<10.170b19> Si autem Progreditur in probatione sua. Iam enim ostensum est qualiter ipsi accipiant orationem esse ad nomen, et qualiter accipiant eam esse ad intellectum. Restat ex hoc ostendere divisionem per opposita non esse, et sic inconuenienter factam.

1 nomen] unum C. 2 vero] *lin. subd. om.* C. 3 opinari alias Arist.] *app. a(utem)* C. 4 possent] *possint* C. 5 sed non easdem] *lin. subd. om.* C. 6 orationem] *esse add. et exp.* C. 7 nomen] unum C. 8 quando ille] quam illam C; *quando Arist.* 9 conuenienti] *conco*[[i]] *vel conē*[[i]] C. 10 quod Arist.] quam C. 11 quando interrogans] quando in. C. 12 quod] quam C. 13 dedit] *lin. subd. om.* C.

Cum enim omnis oratio multiplex sit ad nomen,¹ contingere potest quod et² respondens et interrogans multipliciter ignoret, et sic uno eodemque modo accipietur ab interrogante et respondente oratio. Quare oratio illa quae ad nomen est, erit et ad intellectum. Inconvenienter ergo ponantur alias esse ad nomen³ quam ad intellectum et non easdem.

Et hoc est <10.170b19> Si autem aliquis putet unum significare nomen⁴ et non plura, nomine⁵ tamen significante plura – opinatur, dico, aliquis, sc. interrogans et interrogatus i.e. opponens et respondens, ut forte⁶ ens et unum plura, si forte dicit quod quibusdam non videtur plura significare, sed tamen, quamvis plura significant,⁷ et respondens Zenoni et interrogans Zeno putans unum esse quod significatur his nominibus, i.e. putans haec nomina unum tantum significare, interrogat – hoc non ad utrumque potest referri sed ad Zenonem tantum – et est oratio a Zenone proposita quoniam omnia sunt unum. Forte intellexit Zeno omnia unum esse quasi in uno convenientia [est]. Vel unum i.e. mundus,⁸ sicut plures homines unus⁹ dicuntur populus. Haec oratio est¹⁰ †ipsa† disputata ad nomen aut ad intellectum [disputata]? “Ad intellectum” oportet eos dicere, quia eodem modo accipitur oratio a Zenone et a respondente.

<10.170b25> Si vero Ita est ad intellectum cum ad idem feratur utriusque intellectus. Si vero aliquis multa putet significare, <continget> eandem orationem esse ad nomen¹¹ et ad intellectum.

<10.170b26> Primum ergo Ita dividunt illi orationem, et dicunt alias¹² esse ad nomen quam ad intellectum, ergo¹³ sed primum est¹⁴ i.e. contingit esse ad nomen et ad intellectum circa¹⁵ huiusmodi orationes quaecumque plura significant i.e. primum ostendi potest quod orationes illae quae plura significant, eadem disputant ad nomen et ad intellectum. Deinde potest ostendi quod circa quamlibet est i.e. quod non solum multiplex oratio potest esse ad nomen¹⁶

1 nomen] unum C. 2 et] est C a.c.< 3 nomen] intellectum C a.c. 4 nomen] unum C. 5 nomine] lin. subd. om. C. 6 forte ens Arist.] faciens C. 7 significant] significant C. 8 mundus] mund(um) C. 9 unus] unum C. 10 est] lin. subd. om. C. 11 nomen] unum C. Eodem modo multoties errat C in sequentibus usque ad 171a23; singula notare supersedi. 12 alias] illas C. 13 ergo et primum est] lineas subductas om. C. 14 est Arist.] t' C. 15 circa] cum C. 16 nomen] unum C a.c.

et ad intellectum, sed etiam quaelibet, non enim est <in> oratione ad intellectum¹ esse vel ad nomen² secundum eos, sed³ in eo quod respondens habet se aliquo modo ad ea quae dantur i.e. proponendo offeruntur, accipiendo sc. ea[m] quae interrogantur eodem⁴ modo quo interrogans.⁵

99rA Vel aliter: Sed omnis oratio talis est quod⁶ eodem modo possunt eam opponens et respondens intelligere; nihil ergo prohibet omnem orationem ad intellectum esse.<10.170b30> Deinde i.e.⁷ secundo contingit eas⁸ omnes esse ad nomen, possunt enim omnes esse non ad intellectum, et quaecumque non sunt ad intellectum [non] sunt ad nomen †ad hoc† nam⁹ esse ad nomen est esse non ad intellectum hoc loco i.e. secundum eos qui praedic||tam divisionem sufficienter et per opposita faciebant.

<10.170b32> Nam si Bene dico quod quaecumque orationes non sunt ad intellectum sunt ad nomen nam si non¹⁰ omnes quae non sunt ad intellectum sunt ad nomen erunt¹¹ quaedam aliae neque ad nomen neque ad¹² intellectum, nam quaedam quae non sunt ad nomen non sunt etiam ad intellectum. Et hoc notat cum subdit hi¹³ vero dicunt omnes esse¹⁴ vel ad nomen vel ad intellectum, et¹⁵ dividunt i.e. dividendo dicunt omnes esse vel ad nomen vel ad intellectum.¹⁶ Eos ergo dicere convenit omnes esse ad nomen quae non sunt ad intellectum.

<10.170b35> At tamen¹⁷ Reprobata divisione praedicta ostendit quam¹⁸ orationem ipse dicat esse ad nomen, qua<m> ad intellectum. Illam ergo solam intelligit esse ad nomen quae vel cuius aliquid multipliciter gerit, et ita aequivocationem et amphiboliam scimus esse¹⁹ causas quare aliqua oratio sit ad nomen.

Et hoc est <10.170b35> aliqui²⁰ syllogismi sunt in hoc quod multi-

1 intellectum Arist.] unum C. 2 nomen] t(m) C. 3 sed in eo] lin. subd. om. C. 4 eodem - interrogans] omnia in C lin. subd. habent. 5 interrogans] respondens C. 6 quod] quae C. 7 i.e.] a. (ex i. i. ortum) C. 8 cas omnes Aristotele duce scripsi] nescioquid C. 9 nam] lin. subd. om. C. 10 non omnes Arist.] om. non C. 11 erunt quaedam aliae Arist.] erit que aliter C. 12 ad intellectum] lin. subd. om. C. 13 hi Arist.] his sine linea subducta C. 14 esse] esse C. 15 et dividunt] lin. subd. om. C. 16 intellectum] uti. C. 17 tamen Arist.] tantum C. 18 quam] quod C. 19 esse] o(mne)s (?) add. et exp. C. 20 aliqui] a()qui C; quicumque Arist.

pliciter¹ i.e. secundum multiplicatam sunt, horum sunt aliqui qui secundum nomen, et² non omnes illi sunt secundum nomen.

Dupliciter³ dicitur oratio esse in eo quod multipliciter, sc. cum plura significant⁴ vel videntur significari⁴ sub eadem voce vel eadem⁵ vocis forma, et sic in eo quod multipliciter dicuntur fiunt⁶ omnes paralogismi in dictione⁷; vel plura significant⁴ vel videntur plura significari sub eadem voce, quod comprehendit aequivocationem et amphibologiam. Primo autem modo hic accipitur, cum dicit non omnes esse secundum nomen qui sunt in eo quod multipliciter secundum quosdam, q.d. non omnes paralogismi qui fiunt secundum dictionem sunt ad nomen sed eorum quidam.

Et ostendit quare non omnes dicat secundum nomen esse sed⁸ quosdam: <10.170b36> nam inconvenienter est dictum⁹ secundum nomen esse omnes¹⁰ orationes quae sunt secundum¹¹ dictionem; sed [item] quidam paralogismi sunt non¹² in eo hoc est non ideo quod respondens habeat se ad illos paralogismos aliquo modo, quia quocumque modo se habeat, i.e. sive ad idem cum interrogante intellectum ferat respondens sive ad aliud erit ad nomen, sed¹³ dicitur esse ad nomen quod¹⁴ huiusmodi¹⁵ interrogationem <habeat> ipsa oratio i.e. ipse paralogismus habeat in se huius<modi> inter <rogationem> quae¹⁶ plura significet vel huius<modi> aequivocationem vel amphibologiam.

<10.171a1> Et omnino¹⁷ Nunc reprehendit eos quasi deridendo, quia ipsi faciunt distinctionem sophisticorum elenchorum cum ipsi nil sciant aut de syllogismo aut de elencho.

Et hoc est <10.171a1> Et omnino inconveniens est i.e. maximum inconveniens est disputare¹⁸ de elencho et non prius de syllogismo i.e. loqui de elencho cum nil sciant de syllogismo. Et ostendens

1 multipliciter] miq()i C. 2 et non omnes] et non omnes C. 3 dupliciter] tripliciter C. 4 significari] significare C. 5 eadem] *ex nescioquo correctum praebet* C. 6 fiunt] fieri C. 7 in dictione] inductione C *a.c.* 8 sed quosdam] et quodam C. 9 dictum *Arist.*] dicere C. 10 omnes] *lin. subd. om.* C. 11 sunt secundum] secundum sunt C. 12 non in *Arist.*] no() non C. 13 sed dicitur esse ad nomen] sed dicitur esse ad .u. C. 14 quod - ipsa oratio] *lin. subd. om.* C. 15 huiusmodi interrogacionem *Arist.*] haec est C. 16 quae plura significet] quae p() si. *sine linea subducta* C. 17 omnino] or(ati)o C. 18 disputare] *lin. subd. om.* C.

quod prius oportet disputare de syllogismo quam de elencho subdit nam elenchus omnis est syllogismus, [quare oportet prius de syllogismo quam de elencho disputare] quare' et oportet prius disputare de syllogismo quam de falso elencho, quia verus elenchus et falsus dicuntur in respectu contrarietatis, et ideo cum ipsi nil sciant de vero elencho nil sciunt etiam de falso, quia si sciatur quis falsus per contrarium scietur quis verus et permutatim. Et melius ostendit quod prius oportet scire quis syllogismus quam² quid falsus elenchus, et quia syllogismus in eius descriptione ponitur.

Et hoc est <10.171a2> nam elenchus i.e. falsus elenchus est apparens syllogismus contradictionis³ i.e. apparens est vel in syllogismo⁴ vel in contradictione, et in syllogismo, sive peccet in materia sive in forma. Et melius sic dixit quam si dixisset “est syllogismus apparentis contradictionis”, quia sic nullus falsus elenchus⁵ peccaret nisi in contradictione, et eadem ratione nullus †sophisticus esset verus esset elenchus†.

<10.171a5> Quare Illis reprehensis docet quare dicatur apparens syllogismus. Non dicitur apparens syllogismus quod sit ad intellectum,⁶ ut ipsi aiunt, sed quia habet peccatum vel in syllogismo vel in contradictione vel in utroque.

Et hoc est <10.171a5> Quare quia falsus elenchus apparen[tis] <est> syllogismus contradictionis, aut in syllogismo aut in contradictione erit causa quare sit apparens. Oportet enim adiacere contradictionem i.e. adiungi syllogismo, quia dicitur apparens syllogismus contradictionis, et ita est peccatum quandoque in syllogismo, quandoque in contradictione, <10.171a7> quandoque autem in utroque⁷ apparens erit elenchus si in syllogismo et in contradictione. Ostendit autem exemplo quando sit causa apparentiae in syllogismo, quando in contradictione, quando in utroque. Et nota quod cum est peccatum in contradictione non est simpliciter elenchus, sed quando est in syllogismo potest †quidem† esse simpliciter syllogismus, peccatum enim materiae non perimit esse syllogismus aut

1 quare] qb C. 2 quam] quem C. 3 contradictionis] *lin. subd. om.* C. 4 syllogismo] sil()r C. 5 elenchus] est apparens *add. et exp.* C. 6 intellectum] unum C. 7 utroque] *utrisque Arist.*

elenchum. Ait ergo Est¹ autem causa ap||parentiae in contradic- 99rB
tionem, non in syllogismo² in illa argumentatione quae est dicere
quod est tacentem dicere³, i.e. qua probatur quoniam contingit ta-
centem dicere, i.e. loqui, cum sit positio respondentis quod non
contingit tacentes dicere, per compositionem intelligentis, et proba-
bitur quoniam continget tacentem loqui per divisionem, et erit pec-
catum in contradictione, non in syllogismo. Parallogismus talis est:
‘Quisquis⁴ potest dicere, contingit eum dicere; sed iste tacens potest
dicere; ergo contingit istum tacentem dicere’. Per divisionem intel-
ligitur conclusio, et ideo non contradicitur, et non est peccatum in
syllogismo, sed impeditur contradictio per compositionem et divi-
sionem.

Quare ergo superius non posuit compositionem et divisionem
inter impe[n]dimenta contradictionis? Dicunt quidam quod sub ae-
quivocatione comprehendit⁵ omnes fallacias in dictione. Vel potest
dici quod hic sophisticus elenchus fit secundum amphibol\og/iam,
non secundum compositionem aut divisionem, nam ‘Contingit ta-
centem dicere’ amphibologiam⁶ facit, significat enim et quod tacens
dicat aliquid et quod aliquis⁷ dicat rem tacentem. Sit⁸ ergo positio
respondentis quod non contingit tacentem dicere sub hoc sensu
“Non contingit quod tacens dicat” et alius probet quod contingit
tacentem dicere sub hoc sensu “Contingit quod aliquis dicat rem
tacentem”. Fiet ergo parenchus⁹ sic: ‘Quicquid contingit ab aliquo
dici, contingit ipsum dicere¹⁰ illud; sed contingit tacentem dici ab
aliquo; ergo contingit aliquid dicere tacentem’. Peccatum est in con-
tradictione tantum, nam etsi maior propositio multipliciter accipi
possit ut conclusio, ut tamen¹¹ omne peccatum syllogismi auferat-
ur,¹² ponatur accipi in eadem significatione propositionem ab op-
ponente et respondente.

<10.171a8> De eo \autem/ quod est quod non habet aliquis dare,
i.e. in illa argumentatione qua probatur quod aliquis dabit quod

1 est] *lin. subd. om.* C. 2 in syllogismo *Arist.*] potest syllogismus C. 3 dicere]
docere C. 4 Quisquis] Quicquid C. 5 comprehendit] comprehendunt C
a.c. 6 amphibologiam] amphibologiae C. 7 aliquis] aliquid C. 8 sit] fit
C. 9 parenchus] paralenchus C. 10 dicere] aliquid *add. et exp.* C. 11 ta-
men] tantum C. 12 auferatur] auferantur (*sic!*) C.

non habet, est causa apparentiae in utroque, sc. in syllogismo et contradictione. Positio est alicuius quod non contingit aliquem dare quod non habet per compositionem, et probabitur¹ per divisionem, et tunc compositio et divisio impediunt² contradictionem, et erit eadem oppositio quae prius et eadem conclusio. Vel dicatur quod hic³ est amphibologia ‘Contingit aliquem dare quod non habet’, significat enim quod aliquis det aliquid quod non habet et quod aliquid [et] quod non habet det aliquem. Paralogismus talis: ‘Contingit istum dare unum solum, et non habet unum solum, ergo contingit istum dare quod non habet’.

<10.171a9> De eo autem⁴ quod est, i.e. in illa argumentatione qua probatur quoniam poema Homeri est figura, quod probatur per circulum,⁵ i.e. sumpto medio \hoc/ termino ‘circulus’, in⁶ illa, inquam, est causa apparentiae in syllogismo [et in contradictione]. Oratio talis est: ‘Omnis circulus et figura, sed poema <Homeri> est circulus, ergo poema Homeri est figura’. Recte contradicitur, sed peccatum est in syllogismo. Circulare carmen, ut dicunt, sunt quidam versus in rota scripti. Vel circulare carmen versus retrogradi dicuntur, ut ‘en giro torte sol cyclos et rotor igne’. Vel circulare carmen versus⁷ quidam sunt qui recte scribuntur et de litteris in medio sumptis fit versus aliquis in quo continetur laus vel \vi/tuperium alicuius, cuiusmodi versus composuit Vergilius in laude<m> Augusti Caesaris.

<10.171a11> Qui autem in neutro⁸ habet causam apparentiae, sc.⁹ nec in syllogismo nec in contradictione verus est syllogismus, i.e. conveniens et necessarius.

<10.171a12> Sed unde.¹⁰ Inceperat disputare contra eos qui sic dividebant orationem, et usus fuit incidenti interpositione[m] ostendendo quae sit causa apparentiae in apparentibus elenchis. Nunc¹¹ revertitur ad principale propositum. Sed unde q.d. Usus fui digressionem, sed redeamus ad hoc unde¹² sermo venit prius i.e. ad impro-

1 probabitur] probabiliter C. 2 impediunt] impediunt C. 3 hic est amphibologia] hoc est amphi. C. 4 autem] vero Arist. 5 circulum] catulum C. 6 in illa] inquam C a.c. 7 versus] retrogradi *add. et exp.* C. 8 in neutro] narrat C. 9 sc] sic C. 10 unde] Q.d. usus fuit digressionem sed redeamus *add. et exp.* C. 11 nunc] non C. 12 unde sermo venit prius Arist.] unum secundum ae. prava C.

bandum eorum opinionem. Et statim incipit improbare: orationes quae sunt in¹ disciplinis, i.e. disciplinales syllogismi, i.e. demonstrationes² sunt ad || intellectum vel ad³ nomen q.d. ad intellectum sunt, quia demonstrator agit secundum intellectum respondentis. Disciplinales syllogismi dicuntur qui fiunt in quadrivio, nam⁴ artes quadrivii dicuntur proprie disciplinae quia vere discimus et docemus,⁵ quia quaecumque ibi docentur certis rationibus probantur, et sic habemus quod demonstrationes⁶ sunt ad intellectum; sed etiam sunt ad nomen, quia respondens potest putare quod triangulus plura significet, [et] ita quod accipiat triangulum in alia significatione quam demonstrator; ergo illa demonstratio quae fit ad demonstrandum quod triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis et⁷ est ad intellectum et est ad nomen.

Et hoc est <10.171a13> Et si cui i.e. alicui videtur⁸ hoc nomen triangulus plura significare et dedit i.e. concessit aliquid de triangulo non ut hanc figuram i.e. non ut in designatione figurae de⁹ qua figura demonstrator[um] concludit quoniam duo recti i.e. quod habet tres angulos <aequales> duobus rectis – si ita, inquam, fit, dicant modo utrum hic¹⁰ i.e. interrogans disputavit ad¹¹ intellectum vel non q.d. Non, immo ad nomen! Unde patet quod eadem oratio est ad nomen et ad intellectum.

<10.171a17> Amplius Alia ratio est contra eos. Sit positum quod nomen plura significet, sed respondens non putet quod plura. Manifestum est quoniam oratio ad intellectum est secundum eos. Eadem autem¹² ad nomen est ex se. Eadem ergo oratio est ad nomen et ad intellectum.

Et hoc est <10.171a17> Amplius¹³ si nomen quidem significat plura, ille autem i.e. respondens nec intelligit neque putat quod plura significet quo modo hic¹⁴ non disputavit ad intellectum? q.d. Patet quia ad intellectum disputavit. Nota quod bene dixit “intelligit” et “putat”, nam non possumus intelligere plures vocabuli significationes

1 in disciplinis Arist.] ut dis. C. 2 demonstrationes] demonstrationis C. 3 ad nomen] ad unum C; non Arist. 4 nam] non C. 5 docemus] an docemur scribendum? 6 demonstrationes] demonstratores C. 7 et] exp. C. 8 videtur] lin. subd. om. C. 9 de qua Arist.] quaequae C. 10 hic Arist.] hoc C. 11 ad Arist.] quid C. 12 autem] fort. exp. C. 13 Amplius Arist.] aut C. 14 hic Arist.] hoc C.

quin' plures habeat, [quin sint plures] sed plures possumus putare quamquam plures non habet, nam 'putare' quandam falsam opinionem videtur innuere. "Intelligit" itaque potest referri² ad vocabulum quod plura significat, "putat" autem ad nomen quod unum solum.

<10.171a18> Aut etc. Alia ratio est ad ostendendum quod eadem oratio ad nomen et ad intellectum est. Nam oportet interrogantem dividere. Quod a quibusdam sic intelligitur: Oportet interrogantem dividere, i.e. distinguere multipliciter. Quod est inconueniens opinari. Similiter dicit Aristoteles in Perihermenias³ "Oportet interrogantem determinare", quod ita intelligimus: Oportet interrogantem uti interrogationibus determinatae responsionis. Naturales interrogationes habent se ad infinitas responsiones, ut 'Quid est?' 'Quale est?', nam ad 'Quid?' omnia substantiva respondentur, ad 'Quale?' omnia qualitatua. Dialecticae vero interrogationes⁴ sunt determinatae responsionis, quia per huiusmodi interrogationes restringitur responsio circa affirmationem et negationem, ut <ad> hanc 'Putas Socrates currit?' oportet alterutram istarum respondere: 'Socrates currit' 'Socrates non currit'. Similiter oportet interrogantem dare divisionem, i.e. distinguere interrogationem, inter duo[s], sc. inter duas contradictorias, non autem multipliciter distinguere, quia sic adversarium instrueret. Quia tamen forte secundum illorum opinionem interrogantem dividere multipliciter dicitur, utrolibet modo intelligatur ostendit⁵ quod eadem oratio est ad nomen et ad intellectum. Nam si dicatur quod oportet interrogantem dividere, i.e. uti interrogationibus determinatae responsionis, ut sc. duas contrarias sumat interrogationes, sc. ut faciat interrogans, et neutram⁶ illarum concedat respondens, si alteram⁷ illarum probet interrogans, manifestum quod disputatio est ad intellectum, etiam si terminus sit aequivocus. Sed oratio est ad nomen, ex se enim habet terminum multiplicem. Quare sic patet quod eadem oratio ad nomen et ad intellectum est. Pariter⁸ si interrogans

1 quin] quamquam C. 2 referri] proferri C. 3 Arist., *Int.* 11.20b29. 4 interrogationes] interrogationis C a.c. 5 intelligatur ostendit] *inv.* C. ostendit] ostendat C a.c. 6 neutram] neutrum C. 7 alteram] alteri C. 8 pariter] *lectio incerta* C.

dividat i.e. multiplic<ita>em distinguat et secundum nullam significationem concedat respondens, probet autem interrogans in aliqua significatione, manifestum quoniam est ad intellectum. Eadem autem est ad nomen, eadem ergo erit et ad nomen et ad intellectum.

Et hoc est <10.171a18> Aut quo modo oportet interrogare non dantem Dicit duobus modis, ut supra² posuimus et ipsemet exponit: Dico dantem divisionem sive interroget aliquis si est tacentem dicere vel non i.e. sive dividat i.e. interrogationem faciat inter duas contradictorias, ut dicat ‘Putas contingit tacentem dicere vel non?’ sive etiam dividat³ || i.e. multiplicatatem distinguat hoc modo: “Est quidem ut sic, est autem ut non” i.e. in illa significatione est verum, in alia falsum. Consuevit enim dicere recte quae sunt vera esse, quae sunt falsa non esse. Si autem aliquis nullo modo det i.e. concedat, ille⁴ autem disputet⁵ i.e. aliquo modo probet, ergo non i.e. Numquid ad intellectum disputat? q.d. †quam† ad intellectum quamvis oratio videatur esse de numero earum quae sunt ad nomen i.e. quamvis oratio sit ad nomen, quia habet aequivocationem. Unde patet quod eadem \o/ratio ad nomen est et ad intellectum sic, quia probatum est quod omnis oratio est ad nomen, omnis est ad intellectum. <10.171a23> Ergo non est aliquod genus orationum⁶ ad intellectum i.e. non est aliqua pars orationum⁷ oratio ad intellectum, cum omnis oratio ad intellectum sit, sed heae quidem sunt ad nomen i.e. aliquae orationes sunt ad nomen, sed⁸ non omnes sed huiusmodi⁹ i.e. non omnes sunt ad nomen. Diceret aliquis “Vere non sunt omnes ad nomen, quia veri elenchi”, ideo subdit non quoniam q.d. Dico quod non omnes sunt ad nomen, non dico [quae] ideo quoniam non omnes elenchi¹¹ sunt ad nomen, sed nec apparentes elenchi sunt¹² ad nomen, quia non illi qui extra dictionem sunt. Sunt enim apparentes elenchi et non secundum¹³ dictionem sed extra, etc.¹⁴ Sunt igitur aliqui apparentes elenchi qui non sunt ad nomen.

1 non dantem] non dam. C; nisi dantem *Arist.* 2 supra] supp[[le]]r vel supplex C. 3 dividat] dividit C. 4 ille - disputet] *lin. subd. om.* C. 5 disputet *Arist.*] disputat C. 6 orationum] orationum *add. et exp.* C. 7 orationum] orationis C. 8 sed] sed C. 9 huiusmodi] *lin. subd. om.* C. 11 elenchi] vel C. 12 sunt ad nomen] sunt ad unum C. 13 secundum *Arist.*] sunt C. 14 etc.] ut etiam C.

<10.171a28> Si autem Inducendo¹ rationem quandam contra illos dixit quoniam oportet interrogantem dividere, i.e. multiplicatam distinguere secundum quosdam. Ut haec [ex]positio sive sententia †videatur†, multa ex hoc ostendit sequi inconvenientia. Et hoc est Si autem aliquis probet i.e. approbet [in]dividere i.e. multiplicatam distinguere quoniam dico est tacentem dicere i.e. ut si dicam ‘Contingit tacentem dicere aliquid’, dividat interrogans hoc modo “Haec² quidem sic, illa autem non³ sic” i.e. in una significatione est verum, in alia est falsum. Tunc⁴ primum⁵ i.e. statim inconveniens⁶ est hoc probare i.e. approbare, et⁷ ostendit, quia forte interrogans nescit quod propositio plura significet, et tunc non poterit distinguere multiplicatam, ergo non semper oportet interrogantem dividere, i.e. multiplicatam distinguere. quandoque enim interrogatum hoc⁸ est propositio interrogata non videtur⁹ multipliciter se habere i.e. multa significare, et tunc non potest dividere. Qualiter enim distinguet plures significationes cum eas ignoret? impossibile autem dividere quod non putat habere¹⁰ plures significationes. Deinde docere quid aliud erit? q.d. Non aliud. Cum enim distinguit interrogans orationis multiplicatam instruit adversarium¹¹ ignarum prius forte quod plures esse<n>t significationes. <10.171a32> Manifestum enim faci<e>t adversario ut se habet oratio sc. utrum plura significet vel non, et quae significet – adversario, dico, ei¹² i.e. respondenti qui¹³ nec scit nec opinatur nec¹⁴ considerat quoniam¹⁵ propositio¹⁶ aliter dicitur. Bene quasi diversa¹⁷ posuit ‘scire’ ‘considerare’ opinari¹⁸. ‘Considerare’ enim dicimur¹⁹ quando quod scimus in memoria[m] tractamus, ‘scire’ autem multa dicimur etsi ea in memoria[m] non²⁰ tractemus, ‘opinari’ vero²¹ dicimur²² quando non habemus quasi certitudinem scientiae sed putamus sic esse vel non esse. Possumus tamen \non/ considerare et tamen scire, et nec

1 inducendo] inducendo C. 2 haec Arist.] hoc C. 3 non] om. Arist., sed habent codd. Bo et Mx teste Dod. 4 tunc] tamen Arist. 5 primum] est add. et exp. C. 6 inconveniens] lin. subd. om. C. 7 et] l add. et exp. C. 8 hoc] haec C. 9 videatur Arist.] inres C. 10 habere] habere C. 11 adversarium] adversarius C. 12 ei] ex C, ut videtur. 13 qui nec scit] lin. subd. om. C. 14 nec considerat] iter. C. 15 quoniam Arist.] quod C. 16 propositio] propositio C. 17 diversa] diverse C. 18 opinari] opinare C. 19 dicimur] dicimus C. 20 non tractemus] retractemus C. 21 vero] enim C. 22 dicimur] dicimus C a.c.

considerare nec scire et tamen opinari. Omnia enim removet dicens nec considerat etc. Si autem, ut dictum est, distinguere multiplici-
tatem est docere adversarium cui non videbitur, hoc stultum et ꝑ̄in-
cuperabile†.¹

<10.171a34> Deinde Aliam contra eos inducit rationem. Quia for-
te illi dicebant debere multiplici-
tatem distinguere ut respondens
impediatur, nunc ostendit quod etiam sic quandoque impeditur re-
spondens, quia si propositio unum solum significet et interrogans
multiplicitatem assignet, errans faciet alium errantem. Et hoc est
Deinde in \non/ duplicibus i.e. in orationibus quae non significant
plura quid prohibet hoc² facere ut multiplici-
tatem ibi assignet? Aut
quid prohibet respondentem hoc pati quod ei ita determinetur mul-
tiplicitas, cum tamen nulla sit? Q.d. Nil prohibet! Ut putas aequales
sunt unitates in binariis in quaternariis? Interrogatio, si forte propo-
natur ab aliquo, putabitur ab eo plura significare, ut sic sit vera “Tot
|| sunt binarii habentes unitatem communem in quaternariis quot
unitates, quia in uno quaternario possunt tales binarii assignari
quattuor”; sic autem falsa “Tot sunt ibi binarii nulla communitate
participantes quot unitates”. Sed tamen³ propositio unum solum
significat, quia non possunt venire in numerum cum binariis unitate
nulla participantibus binarii habentes unitatem communem cum il-
lis. Ipse hoc modo multiplici-
tatem exponit: Sunt autem hi⁴ quidem
binarii sic uniti ut nullam habe-
<n>t communem unitatem.⁵ Et⁶ si
quis dicat “Putas contrariorum una est disciplina vel non?” hanc sic
potest dividere quasi habeat multiplici-
tatem: sunt⁷ autem contraria
haec⁸ quidem nota et illorum eadem est disciplina, illa vero ignota
et illorum non est eadem disciplina. Simile est ꝑ̄quaꝑ̄ dividat hanc
‘Istud est animal’ hoc modo: Si dicis istud esse animal, verum est; si
ve<ro> dicis \esse/ animal i.e. animal⁹ rationale, mentiris.

<10.171a38> Quare Superius induxerat contra illos quod nil aliud
est multiplici-
tatem distinguere quam adversarium docere, quare si
ita dicant <10. 171a38> qui[d] hoc probat i.e. concedit¹⁰ videtur ig-

1 incuperabile] inculpabile *vel* increpabile *scribendum videtur.* 2 hoc Arist.] t(er)t(er)
vel sim. C. 3 tamen] tantum C. 4 hi Arist.] *lectio incerta* C. 5 unitatem] cum
illis *add. et exp.* C. 6 Et - dicat] et si quis di. C. 7 sunt Arist.] *sed* C. 8 haec
Arist.] hoc C. 9 animal] *fort.* rationale C *a.c.* 10 concedit] concedat C.

norare quod aliud est docere quam disputare, et quoniam Sumpta occasione hic dat differentiam inter docentem et disputantem, et etiam quattuor facultatum¹ ad invicem differentiam assignat. Ideoque notandum breviter in quo differant. Differunt ergo instrumento, artifice, materia, fine et modo. Instrumento quia al<i>o genere argumentationis utitur una quam alia, nam demonstrativa demonstratione, dialectica dialectico syllogismo, sophistica sophistico syllogismo, temptativa temptativo. Artifice² quia demonstrativae artifex est demonstrator, dialecticae dialecticus, sophisticae sophisticus, temptativae temptativus. Materiâ quia demonstrativa est ex necessariis, dialectica³ ex probabilibus, sophistica ex apparentibus, temptativa ex probabilibus ei⁴ cum quo sermo conseritur. Sed melius etiam possumus determinare de materia, nam demonstrativa plerumque fit ex propriis principiis⁵ secundum veritatem sumptis, dialectica ex communibus quae sunt probabilia, sophistica ex⁶ communibus quae sunt apparentia⁷ alicui; temptativa vero est duplex, quia alia est ex communibus probabilibus alicui, quae dicitur pars demonstrativae; alia est ex propriis principiis, quae magis imitatur demonstrativam. Fine autem differunt quia demonstrativa instituitur fine scientiae, dialectica fine credulitatis vel exercitii, temptativa fine experientiae, sophistica fine gloriae vel victoriae. In modo differunt quia demonstrativa utitur propositionibus non interrogando sed sumendo, dialectica et temptativa⁸ utuntur interrogationibus interrogando non sumendo nisi praeinterrogatas. Assignans autem differentiam quae est in modo subdit [et] <10.171a38> videtur⁹ ignorare quoniam oportet docentem i.e. demonstratorem non interrogare propositiones sed manifesta facere i.e. per se nota<s> propositione<s>, illum autem i.e. disputantem oportet interrogare propositiones.

<11.171b3> Amplius Aliam assignat hic differentiam, sc. quod non oportet demonstratorem ita proponere ut in optione respondentis

1 facultatum] facultatem C. 2 artifice] artificio C. 3 dialectica] dialectici C. 4 Formula ei cum quo sermo conseritur ex Boethii *Top. Diff.* I.7.4 (PL 64:1180D) *originem ducit* 5 principiis] quae magis imitatur demonstrativam fine (*quae verba suo loco posita infra extant*) *add. et exp.* C. 6 ex communibus quae sunt] quae sunt ex communibus C a.c. 7 apparentia *Fink*] probabilia C. 8 temptativa] *fere* tense C. 9 videtur - ignorare] *lin. subd. om.* C.

ponat quam velit concedere, sc. aut affirmationem, aut¹ negationem, sed dialecticus hoc modo proponere² debet. Officium est dialectici ad utramque partem contradictionis esse probabilem.³ Demonstrator vero hoc non potest: demonstrative enim⁴ aliquo probato non iam erit eius oppositum demonstrare.

Et hoc est <II.171b3> Amplius non est demonstrantis probare i.e. in propositione ut dicant vel negent i.e. ut ad libitum suum respondens sustineat affirmationem vel negationem, sed est hoc sumentis experimentum i.e.⁵ temptatoris. Sed quare magis hoc dixit temptatoris quam dialectici vel sophistae? Ideo quia minus videbatur hoc temptatori convenire quam alii. Tempt<at>or enim demonstratorem imitatur. Dicit ergo hoc convenire temptatori ut per hoc pateat ipsum dialectico vel sophistic⁶ convenire, de quibus magis videbatur.

Dixi quod tempta<to>ris est illa proponere, et ideo dialectici, <II.171b4> nam temptativa⁷ est dialectica || quaedam⁸, et ita temptator[um] quodam modo dialecticus est. Et quia temptativa quaedam dialectica, et dialectica est ex communibus, quapropter⁹ temptativa de omnibus inspicit i.e. ex communibus est sicut dialecticus, et considerat non scientem i.e. experimentum¹⁰ sumit de non sciente, sed considerat ignorantem et assimulantem i.e. ascribentem sibi aliquam scientiam cuius est ignarus.

100rB

<II.171b6> Qui ergo Docuit differentiam inter docentem et disputantem, hinc nacta occasione dat differentiam inter ipsos disputantes, sc. dialecticum, te<m>ptatorem et sophistam. In hoc quidem conveniunt quod qui[d]libet \eorum/ disserit¹¹ ex communibus, sed dialecticus ex communibus secundum veritatem aut probabilitatem sumptis, sophista ex communibus sumptis secundum apparentiam, temptator ex communibus sumptis secundum opinionem illius cum quo sermo habetur.

Et hoc est <II.171b6> ergo i.e. sed ille qui considerat communia secundum rem i.e. veritatem vel probabilitatem dialecticus est, qui

1 aut] *supra* et *expunctum inseruit* C. 2 proponere] *proponunt* C *a.c.* 3 probabilem] *probabilis* C. 4 enim] *ut* C. 5 i.e.] *linea subducta muniuit* C. 6 sophistic] *sophistice* C. 7 temptativa] *fere differentiae* C. 8 quaedam] qui C. 9 quapropter *Arist.*] *quam sine linea subducta* C. 10 experimentum] *experimentiam* (*sic!*) C. 11 *disserit*] *differri* C.

autem hoc facit apparenter i.e. qui sumit communia secundum apparentiam, est sophista¹, et syllogismus eius est litigiosus et sophisticus. Haec nomina duo eiusdem sunt, sed propter diversas causas ei conveniunt, nam litigiosus dicitur qui fit propter victoriam, sophisticus est propter gloriam. unus quidem sophisticus est apparens, alter² vero syllogisticus, i.e. sophisticorum alius est apparens, alius verus est syllogismus; apparens qui habet peccatum in forma, verus qui peccatum in materia et non in forma, de quibus \sc. de numero quorum, sc. apparentium vel syllogisticorum est dialectica³ i.e. dialecticus temptativus, i.e.⁴ ille temptativus qui est ex [communibus]/communibus est dialecticus⁵ te<m>ptativus †non mutatur hic†

Dico quod temptativus est apparens <II.171b10> etsi⁶ i.e. quamvis vera sit conclusio i.e. propositio quam concludit. Nihil enim prohibet aliquam veram falso ex aliis inferri.

Vel aliter: aliquis temptativus est sophisticus, ut dixi, <II.171b10> etsi i.e. quamvis vera sit conclusio, i.e. illatio, i.e. quamvis necessario inferat, tamen dicitur temptativus, non⁷ quia peccet in forma, sed <quia> peccet in materia.

<II.171b10> Nam huiusmodi⁸ est deceptorius eius qui⁹ est propter quid i.e. cadit a ratione demonstrativi. Nec tamen omnis demonstrativus est propter quid, nam demonstrationum alia est propter quid, alia¹⁰ quoniam. Propter quid est illa in qua proxima causa probat causatum de aliquo vel aliquid de causato. Demonstratio¹¹ quoniam dicitur illa <in> qua¹² per remotam causam probatur aliquid de causato vel causatum de aliquo, vel in qua causatum probat causam. Sed demonstrationem propter quid posuit pro demonstratione, quod est dignior species illius.

<II.171b11> et quicumque Notavit unam speciem temptat<iv>orum, sc. temptativos qui sunt ex communibus, non notare †indidit† aliam speciem, sc. temptativos ex propriis principiis. Huiusmodi paralo-

1 sophista et syllogismus] *lin. subd. om. C.* 2 alter vero] *non habet Arist., sed secundum apparatus Dodii cum codd. Od & T̄i facit noster.* 3 dialectica] dida C. 4 i.e. ille] .ille C. 5 dialecticus temptativus] dialecticus tep. C. 6 etsi i.e. quamvis] et si hoc(?) quamvis C. 7 non] nisi C. 8 huiusmodi est] huius uttendi esse C. 9 qui Arist.] quod C. 10 alia quoniam] alia quoniam C. 11 demonstratio] demonstrativum C. 12 qua] quae C.

gismi qui dicti sunt sunt temptativi et quicumque videntur esse secundum¹ artem i.e. sunt principia alicuius artis, cum non sint secundum viam² singulorum i.e. sunt principia alicuius artis, quaecumque illa fu<er>it, illi sunt temptativi, et dicuntur tales esse ex propriis principiis, non quia illa quae sumunt³ sunt propria principia, i.e. verae artis propositiones, sed sunt ex propriis principiis, i.e. ex talibus quae non pertinent ad aliam artem. Et ita sunt duo genera temptat<iv>orum, unde saepe dixerat ante: “temptativi sunt tales quales dialectici” propter eos qui sunt ex communibus, et “temptativi non sunt tales quales dialectici” propter eos qui sunt ex propriis principiis. Et nota quod⁴ non generaliter intelligendum quoniam omnes tales temptativi sunt paralogismi, immo quidam sunt syllogismi, nisi <quod> in respectu sunt paralogismi, i.e. paralogismi demonstrationum.

<II.171B12> Nam Probat quod huiusmodi paralogismi sunt temptativi, quia non sunt litigiosi. †Sunt enim sed† non sunt demonstrativi nec dialectici, quia sunt falsi, nec litigiosi (hoc probabit), ergo sunt temptativi. Nam falsae descriptiones non litigiosae ut paralogismi qui fiunt circa geometriam ex falsa linearum protractione⁵ non sunt litigiosi. Et hoc probat quia sunt ex propriis alicuius artis, litigiosus autem est ex communibus ad omnem artem.

Et hoc est <II.171B12> Nam huius<modi> paralogismi sunt secundum ea quae sub⁶ arte i.e. sunt ex propriis, litigiosus autem ex communibus; ergo non sunt litigiosi.

Dixit quod falsae descriptiones non sunt litigiosae, propter quod probavit || quod sunt temptativae. Falsas autem appellavit eas quae sunt ex falsis et quae falso concludunt. Nunc ostendit quod etiam falsae descriptiones quae concludunt verum non sunt litigiosae, sed sunt temptativae. <II.171B14> Nec si qua est falsa descriptio circa verum est litigiosa, i.e. argumentatio quae fit per falsam protractionem⁷ concludens verum non est litigiosa sed temptativa, ut Hippocratis <aut> quadratura per lunulas non est litigiosa sed temptativa,

100vA

1 secundum] sunt C. 2 viam] ut C. 3 sumunt] sumant C. 4 nota quod] iter. C. 5 protractione] protectione C a.c. 6 sub] re C. 7 protractionem] pertractionem C.

sed ut Bryso quadravit circulum est litigiosa oratio, non temptativa.

Videndum est quid sit quadratura per lunulas, et quae Brysonis. Quadraturam enim Hippocratis non novimus. Quadrare¹ circulum est probare de circulo proposito quod² sit aequalis alicui quadrato et econverso. Quadratura vero per lunulas huiusmodi est: proposito circulo protrahatur linea recta a[c] circumferentia a<d> circumferentia[ru]m quae faciat lunulam; lunula autem est minima portio circuli, ut in hoc circulo apparet:

Putabit ergo aliquis quod in tantum possunt lunulae dividi ut veniret<ur> ad aliquam partem circumferentiae quae esset recta linea. Quod si esset similiter alia pars circumferentiae, quae esset recta linea aequalis illi, et ita ex illis lineis³ fieret una linea dupla utriusque earum, et ita posset esse recta linea⁴ aequalis quartae parti circumferentiae, et similiter esset alia recta linea aequalis alii quartae parti circumferentiae, et tertia aequalis tertiae, et quarta quartae, et ita necessario ille circulus ex illis lineis constans posset commensurari alicui quadrato.

Haec oratio temptativa est probans verum, verum est enim aliquem quadratum alicui circulo aequalem esse, certum enim est aliquem esse maiorem, aliquem minorem, quia aliquis inscribitur, aliquis extra fit, et si<c> veri simile <est> quod minor possit crescere vel maior ad aequalitatem circuli decrescere. Est ergo haec oratio temptativa probans verum, sed sumit falsum, non enim potest aliqua pars circumferentiae esse recta linea.

Bryso vero voluit probare sic quadraturam circuli, faciens huiusmodi descriptionem quae continet circulum inscriptum quadrato et quadratus ille inscribitur alii circulo, et ille circulus maiori quadrato, ergo circulus maior et quadratus minor sunt maiores et minores eodem.⁵ Erat ergo haec oratio Brysonis: Quaecumque sunt maiora et minora eodem⁶ sunt aequalia; sed iste circulus et ille quadratus

1 quadrare] de circulo *add. et exp.* C. 2 quod] quid C. 3 lineis] locis C.
4 recta linea] *iter.* C. 5 eodem] eidem C *a.c.* 6 eodem] eidem C *a.c.*

sunt maiores et minores eodem,¹ ergo sunt aequales. Haec oratio necessaria \est sed/ litigiosa est,² peccat enim in materia, sed non in forma, quia falsa est haec ‘Quaecumque sunt maiora et minora \eodem/, sunt aequalia’. Sed haec est vera ‘Quaecumque sunt maiora et minora omnibus eisdem³ sunt aequalia’ et est ibi fallacia secundum quid et simpliciter, sicut ‘Omnis homo vel⁴ omnis asinus est homo’, non tamen ‘Omnis homo vel asinus est homo’. Et haec oratio, ut diximus, litigiosa est, quia potest fieri circa aliam artem, non dico si sumantur eadem⁵ propositiones, sed idem modus argumentandi, ut ‘Quaecumque sunt maiora et minora eisdem sunt aequalia, sed quaternarius et binarius sunt maiores et minores eisdem, ergo sunt aequales’. Fit autem oratio Brysonis circa principia geometriae, sed non fit ex principiis geometriae, sicut et haec oratio ‘Omnis consonans est vox, sed sola littera est consonans, ergo sola littera est vox’ circa principia grammaticae⁶ est. Nec tamen est oratio temptativa sed litigiosa, quia similiter in arithmetica fieri posset: ‘Omnis impar numerus numerus est, sed solus talis numerus est impar numerus, ergo solus talis numerus est numerus.’ Illa vero quadratura quae per lunulas est, temptativa est, nec potest ad aliam [p]artem quam ad geometriam transferri, quia non est alterius artis considerare descriptiones.⁷

Et bene dico quod quadratura Brysonis est litigiosa, nam <11.171b16> et si quadratur circulus i.e. quamvis necessario probet quadraturam circuli, tamen quia non secundum rem i.e. non secundum artem, i.e. non secundum talia quae ad unam artem pertineant. Vel non secundum rem i.e. <non> secundum convenientem materiam, peccatum est enim in materia, sophisticus [est] ideo est syllogismus. Quare syllogismus qui est de his apparens est oratio litigiosa, et quia litigiosam dixit orationem quae habet apparentiam in materia, <et> inde videretur quod esset syllogismus, subdit || est⁸ litigiosa, qui autem apparens syllogismus secundum rem i.e. secundum materiam est litigiosa oratio et si sit syllogismus i.e. oratio ex

100vB

1 eodem] eidem C a.c. 2 est] et necessaria *add. et exp.* C. 3 eisdem] eiusdem C a.c. 4 vel] et C. 5 eadem] *fere* esse demum C a.c. 6 grammaticae] geumetrie C. 7 descriptiones] inscriptiones C. 8 est litigiosa] est litti C.

positis necessario inferens conclusionem, nam est apprens secundum rem tantum i.e. tantum ita quod non secundum formam.

<II.171b22> Quemadmodum Qu<i>a dixerat litigiosum syllogismum fallacem et iniustum, ut illud metaphorice dictum intelligatur, similitudinem ostendit inter agonisticas disputationes et certatorias exercitationes, quod scilicet¹ quemadmodum in illis quibusdam insidiis adhibitis nituntur ad victoriam, sic et in disputationibus² †tam apparentibus sumptis† sophistae nituntur ad gloriam.

Et hoc est: Fallax et iniustus est litigiosus syllogismus, quia <II.171b22> quemadmodum iniuria quae est in certamine habet quandam³ speciem [re.] et [tamen] est quaedam⁴ iniusta certatio. sic et agonistic/a disputatio cum falsas orationes veris misceat a vero videtur recedere. Et hoc est quod subdit sic et in, qui enim non contradicit videtur contradicere interveniente fallacia. Ostendens autem probationes⁵ similitudinis inductae subdit Nam et illic sic<ut> in certamine illi qui volunt⁶ <vincere> adversarium omnia apprehendunt i.e. omnes dolos et insidias praetendunt et [si] hic sc. in litigiosa disputatione litigiosi⁸ suas intermiscent fallacias ut vel⁹ ita decipiant.

<II.171b25> Ergo Cum idem sint litigiosi et sophist[ic]ae, docet quoniam <ob> aliud litigiosi, ob aliud dicuntur sophistae. Et hoc est Ergo qui etc. Littera patet. qui propter gloriam tales sunt i.e. talibus utuntur orationibus propter gloriam, dico, quae est in divitiis i.e. in copia¹⁰ argumentorum, i.e. propter quam dicantur sophist[ic]ae; qui, inquam, propter gloriam tales sunt sophistici sunt.

Ostendens autem quod gloria quae est in divitiis sit sophisticae, subdit <II.171b27> Nam est ditativa¹¹ vel quia confert divitias vel quia facit argumentis abundare, propter¹² quod sc. ut videantur argumentis abundare appetunt i.e. sophist[ic]ae apparentem demonstrationem quae ad hoc sufficit.

1 scilicet] secundum C. 2 disputationibus] disputationibus C. 3 quandam] que C. 4 quaedam] quod C. 5 probationes] probationem *malim.* 6 volunt] *lectio incerta* C. 7 omnia] *omnino vel oratio* C. 8 litigiosi] *siti* C. 9 vel ita] *lectio suspecta.* 10 copia] *topica C a.c.* 11 est ditativa] etc. D[[o]itativa *sine linea subducta* C. 12 propter quod] *lin. subd. om.* C.

<II.171b29> Et in orationibus Hic ostendit quod litigiosa et sophistica in fine differunt, quia in eadem materia versantur, sed propter diversa, ut dictum est.

Et hoc est <II.171b29> Et in eisdem orationibus quidem sunt i.e. circa eandem materiam versantur <ur> amatores litium i.e. litigiosi et sophistae, sed non propter eadem i.e. non propter eundem finem consequendum, et similiter oratio eadem quidem litigiosa et sophistica, sed non etc. – non¹ propter idem, dico, sed litigiosa dicitur propter apparentem victoriam, sophistica autem dicitur eo hoc est propter hoc quod est propter sapientiam apparentem, est enim sophistica apparens sapientia,² non autem existens.

<II.171b34> Litigiosus autem Quia inceperat ostendere differentiam litigiosi syllogismi et temptativi, ut eorum manifestius appareat differentia comparat litigiosum dialectico, temptativum demonstrativo. Sicut enim se habet³ litigiosus ad dialecticum, ita se habet temptativus⁴ ad demonstrativum, unde et eius casus dicitur. Habet autem se litigiosus ad dialecticum hoc modo quod sicut dialecticus est ex communibus, sic et litigiosus, deviat tamen semper in aliquo a dialectico, cum enim dialecticus ex vere probabilibus vere concludit, litigiosus vel ex apparentibus vere vel ex probabilibus apparenter concludit. Simili autem modo se habet temptativus ad demonstrativum, sc. quod sicut demonstrativus ex propriis principiis est, sic[ut] et temptativus, semper tamen deviat ab eo in aliquo, demonstrativus vero ex veris⁵ principiis vere concludit, temptativus vel ex veris principiis falso vel <ex> apparentibus vere concludit.

Et nota quod pro demonstratione ponit geometricum syllogismum, quia in geometria omnia manifestis rationibus demonstrantur, pro temptativo ponit falsigraphum, quia ex falsis protractionibus maxime solent fieri falsi syllogismi circa geometriam.

Ait⁶ ergo: <II.171b34> Litigiosus⁷ autem syllogismus est ille⁸ quodam modo etc., et bene ait⁹ “quodam modo”, quia non omnino sic se habet litigiosus ad dialecticum ut falsigraphus ad demonstra-

1 non-dico] non propter idem dico C. 2 sapientia] sapientiam C a.c. 3 habet] dialecticus *add. et del.* C. 4 temptativus] [[dialecticus]] \temptativus/ C. 5 veris] vere C. 6 ait ergo] ait ergo C. 7 Litigiosus autem] *lin. subd. om.* C. 8 ille] u()le C. 9 ait] [[iat]] C.

101rA tivum. Si enim omnino sic se haberet, tunc quemadmodum isti ex communibus sunt, sic et isti ex communibus essent. Quod autem sic se habet litigiosus ad dialecticum ut falsigraphus ad geometricum ostendit subdens¹ Nam litigiosus paralogizat i.e. decipit ex eisdem² dialecticae i.e.³ ex eisdem generibus communium ex quibus vere syllogizat [de] || dialectica, velut falsigraphus paralogizat⁴ ex eisdem geometriae i.e. ex eisdem principiorum generibus ex quibus vere syllogizat [de] geometria, sed hic⁵ quidem sc. falsigraphus non est litigiosus. Et quare? Ideo, sc., quoniam falsigraphus describit falso utendo ex principiis et conclusionibus quae sunt sub arte hoc est utendo principiis et conclusionibus determinate sub aliquam artem cadentibus.⁶ Quae sunt artis principia et quae principiorum⁷ conclusiones supra diximus; hic autem vocat principia artis elementa.

<II.172a1> Qui⁸ autem ex hiis quae sunt sub dialectica i.e. qui est ex communibus ex quibus est dialectica, ille,⁹ qui est etiam circa alia i.e. circa aliarum principia artium, †et tun† manifestum quod litigiosus erit. Est ergo differentia inter litigiosum et temptativum quod litigiosus circa principia diversarum artium est, temptativus circa unius determinate, et exemplificans de utroque subdit ut quadratura per lunulas non litigiosa i.e. paralogismus quo probavit Zeno quadraturam circuli non est litigiosus. Ostendens autem quare haec sit litigiosa¹⁰, illa vero non, subdit <II.172a5> et hunc quidem i.e. paralogismum Zenonis non est i.e. non contingit transferre nisi ad geometriam tantum eo i.e. ideo quod ille, sc. paralogismus Zenonis, fit¹¹ ex propriis principiis geometriae, illum autem, i.e. paralogismum Brysonis, contingit transferre ad plura artium artifices; et bene “ad plures”, quia ad omnes illos quicumque non sciunt quid¹² possibile i.e. quid sit verum, quid impossibile i.e. falsum quid sit in unoquoque i.e. circa unumquodque genus communium. Et sic constat quod oratio Brysonis litigiosa est, et vere litigiosa, aptabitur

1 subdens] subde d(ice)ns C. 2 eisdem dialecticae Arist.] fere cicius C. 3 i.e.] iter. C. 4 paralogizat] paralogisset C. 5 hic] hoc C. 6 cadentibus] videntibus C a.c. 7 principiorum] principiora C a.c. 8 Qui autem ex hi(i)s quae sunt codd. Az, Bo, Ti & Yf textus Aristotelici] quia sunt ex hiis quae sunt sine linea subducta C. 9 ille - alia] ille qui est etiam circa alia C. 10 litigiosa illa vero] litigiosus illa que C. 11 fit] sit C, ut videtur. 12 quid] quod C.

enim i.e. comparabitur id hoc est oratio Brysonis illi †tamen†¹ quadrandi circulum ut Antipho quadravit circulum. De huius oratione manifeste apparebat quod litigiosa erat, eius autem orationem non invenimus.

Evidentiori exemplo aptans² Brysonis orationem subdit <II.172a8> Vel si quis.

Notandum est quod Zeno <duabus> rationibus nil moveri <***>.³

Prima talis erat, quia omnis actio composita est, et non contingit aliquam actionem in⁴ simplici tempore exerceri, quare non in aliquo momento; cum autem omne tempus per momenta decurrat, sic numquam⁵ aliquid contingit moveri.

Secunda ratio erat: Omnis locus minutissimis corporibus plenus est, ut aiebant quidam philosophi; si ergo contingeret aliquid moveri de uno loco in alium, oporteret quod quae in loco illo⁶ prius erant ab ipso in alium transirent, et sic ad omnia⁷ motus transferre[n]tur, quare una re movente omnia moverentur; hoc⁸ autem impossibile, impossibile est ergo [esse] aliquem moveri, quare non contingit aliquem post cenam deambulare, et sic deambulare post cenam non est, quare nec bonum nec malum est, sicque⁹ non est bonum deambulare post¹⁰ cenam.

Et hoc est <II.172a8> Vel si <quis> dicat i.e. probet per Zenonis rationem hoc sc. non esse melius¹¹ deambulare post <cenam> quam quiescere, nonne erit paralogismus quo hoc probabit <non medicinalis>?¹² i.e. non erit tantum pertinens et vere ad physicam,¹² communis enim¹³ est ille paralogismus, i.e. communiter pertinens ad plures.

Nota¹⁴ adhuc tertiam Zenonis rationem qua dicebat nil moveri. Philosophica opinio erat quod omnis linea ex infinitis partibus constat, nam cum aliquis pertransi<eri>t dimidium spatii¹⁵ quod totum fuit ex pertranseundis, adhuc restant¹⁶ infinita pertranseunda, \et sic semper,¹⁷ quamdiu aliquid stadii¹⁸ superest, infinita [sunt] restant

1 tamen] rationi *vel sim. scribendum videtur.* 2 aptans] aptatis C. 3 <***>] probare conatus est *vel sim. intelligas.* 4 in] ex C. 5 numquam] *fere* nuquid C. 6 illo] illa C. 7 omnia] *fere* nutua C. 8 hoc] hic C. 9 sicque] *fort.* sic ergo *scribendum.* 10 post] per C. 11 melius] ma() C. 12 physicam] phi()am, *id quod potius philosophiam significat,* C. 13 enim - paralogismus] enim est ille paralogismus C. 14 nota] notat C *a.c.* 15 spatii] *an stadii scribendum?* 16 restant] referat C. 17 semper] *lectio incerta* C. 18 stadii] studii C.

pertranseunda./ Unde propter hoc dicebat quod non contingit stadium pertransire.

<II.172a9> Si ergo Ostendit quare superius¹ dixerit litigiosum² quodam modo se habere ad dialecticum ut falsigraphus³ ad geometricum.

Et hoc est <II.172a9> Si ergo etc., non⁴ esset litigiosus de illis i.e. de communibus, sed ex propriis principiis sicut falsigraphus; sed falsum est quod sit ex propriis,⁵ quia est ex illis ex quibus est dialecticus; ille autem est ex communibus, quare et litigiosus ex communibus⁶ erit.

Et hoc est <II.172a11> Nunc autem non est dialecticus syllogismus circa aliquod genus determinatum i.e. circa alicuius disciplinae genus determinate. Et nota quod genus artis dicitur id circa quod versatur ipsa ars, ut numerus arithmeticae genus dicitur. Partes generis dicuntur ipsa contenta, passionis partium⁷ ipsarum proprietates. Non est dialecticus syllogismus circa aliquod genus determinatum, nec est ostensivus⁸ || ullius naturae⁹ i.e. ullius naturalis passionis de parte determinati generis. Et nota quod ‘naturale’ ab Aristotele accipitur pro ‘substantiale’. nec dialecticus est talis qualis est universalis in demonstrativis, quia dicitur universalis quia est ex per se notis, quanto enim aliqua universaliora sunt, tanto notiora sunt¹⁰ et ad demonstrationem faciendam magis idonea.

<II.172a13> Nec¹¹ ergo Responsio est ad tacitam obiectionem. Quasi enim quis diceret “Nonne potest aliquod¹² esse sub quo continentur omnium disciplinarum genera, sicut constat aliquod¹³ esse sub quo continentur omnia genera earum quae continentur in quadruvio, et ita dialectica esset ad istud determinate?” Unde¹⁴ dicitur genus sub quo continentur omnia mathematicarum¹⁵ disciplinarum genera, ut cum sit genus geometriae magnitudo immobilis,¹⁶ arithmeticae multitudo mobilis, sub quantitate ista continentur.

1 Arist., SE II.171b34-36. 2 litigiosum] lititiosus C. 3 falsigraphus ad geometri-
cum] temptativus ad geometriam C. 4 non esset] ver(um) C. 5 propriis] pri
add. et exp. C. 6 communibus] quibus C. 7 partium] paralim C. 8 osten-
sivus Arist.] ostendit C. 9 naturae] a textu Aristotelico abest; cf. tamen quae in apparatu suo
Dod de cod. Zm refert. 10 sunt] est C. 11 Nec ergo] Neque enim Arist. 12
aliquod] potius aliquem C. 13 aliquod] aliquid C. 14 unde] fort. <quantitas> ad-
dendum. 15 mathematicarum] mathematicorum C. 16 immobilis] inmabilis C.

Respondet ergo dicens quod non potest aliquod genus esse quod omnium disciplinarum genera contineat, quare non illarum quae sunt in trivio. Et quamvis aliquod genus tale posset esse, cum tamen sub eo containerentur disciplinarum genera ad quae communis esset dialectica, non diceretur \esse/ ad aliquod genus determinatum nisi esset ad proximum, sicut etiam non dicimus quod aliqua containerentur sub eodem genere nisi contineantur sub eodem proximo genere.

Et hoc est: Bene dico quod dialectica non est aliquod genus determinatum, <II.172a13> nec enim omnia disciplinarum principia in uno aliquo genere sunt i.e. sub uno genere continentur, nec si i.e. quamvis omnia essent sub uno genere, quod est impossibile, possibile esset¹ ideo ea quae sunt, i.e. disciplinarum principia, quae vere dicuntur esse quia per ea docetur qualiter in re² est, (vel “ea quae sunt” vocat ipsas disciplinas) esse sub eisdem principiis i.e. esse sub eisdem principiis ad eandem partem pertinentibus. Oportet enim et si hoc esset, diversarum disciplinarum diversa esse principia. Constat ergo dialecticam ad nullum genus determinatum esse, quare nulla³ ars demonstrativa alicuius i.e. alicuius [nisi] passionis de parte determinati generis, hoc <est> nulla ars pertinens ad aliquod genus determinate, est interrogativa i.e. dialectica. Et vere nulla demonstrativa est interrogativa, si enim demonstrativa interrogaret ut dialectica, posset respondens utramque partem contradictionis dare vel negare; quod non contingit <in> demonstrativis⁴: quicquid enim est⁵ falsum, et impossibile; quicquid est <verum>, et necessarium.

Et hoc est <II.172a16> Non enim etc. Q.d. Bene dico quod nulla demonstrativa est dialectica, non enim possibile in demonstratione utramlibet partium dare respondentem, sicut est <in> interrogativa, ubi in optione respondentis est utramlibet dare; sed in demonstratione semper⁶ alteram tantum oportet sumere. Et vere non est in optione respondentis utramlibet dare in⁷ demonstratione, nam ibi non fit syllogismus ex utrisque⁸ i.e. ad utramque partem contradictionis, sicut in dialectica, quae semper ad utramque partem docet esse paratum.

1 esset] esset C. 2 qualiter in re *haesitans scripsi*] qualis [[*ipsa*]] \in re/ C. 3 nulla n(e)c C. 4 demonstrativis] *potius* demonstrativus C. 5 est] *iter.* C. 6 semper] super C. 7 in] *spat. vac. 3 fere litterarum capax add.* C. 8 utrisque *Arist.*] au C.

<II.172a17> Dialectica autem Dixerat quod nulla ars demonstrativa alicuius naturae est dialectica. Quare dicitur interrogativa? Quia, cum sit tantum circa probabilitatem, et quod tantum probabile est, dubium est utrum concedi vel negari debeat, utitur interrogationibus inquirendo quam partem contradictionis concedat, quam neget respondens, in cuius optione est utramlibet dare. Dialectica autem ad utramlibet partem rationes habet. Inde est quod interrogativa dicitur <et> inquisitiva, et quia¹ inquisitiva² est, ad omnium methodorum genera viam habet.

O. Sed videtur quod dialectica etiam demonstrationibus utatur, quia cum quaelibet ars aliqua habeat principia, aliqua et dialecticae erunt.³ Quod si est, contingit ex illis fieri demonstrationes, et sic videbitur quod dialectica utatur demonstrationibus.

S. Sed nota quod licet dialectica posset demonstrationibus uti, non tamen in eo quod⁴ est interrogativa, quia sic in optione respondentis esset utramlibet dare, quod non est in demonstrativa. Si enim \ibi/ interimeret⁵ respondens quod affirmandum est, non iam⁶ haberet interrogans per quod⁷ probaret affirmationem, quia in demonstrativis non contingit demonstrare opposita,

101vA Et hoc est <II.172a17> Dialectica autem interrogativa est propter dictam causam, et non est demonstrativa. Sed quasi quis || diceret “Quare dicis quod dialectica non est demonstrativa cum constet quod similiter demonstrat quandoque sicut aliae disciplinae?” subdit Si autem ostendit i.e. demonstrat quandoque⁸ non interrogavit i.e. quandoque non est tunc interrogativa; hoc est dicere: etsi dialectica quandoque demonstrationibus utatur, non tamen⁹ in eo quod est interrogativa. Demonstrat autem quandoque dialectica etsi i.e. quamvis non omnia demonstrat,¹⁰ omnia¹¹ sc. circa quae ipsa est, non enim demonstrat¹² communia; etsi non demonstrat omnia, dico, sed pro ‘saltem’ demonstrat prima¹³ et propria principia eius.

<II.172a20> Probans autem quod dialectica non est demonstrati-

1 Arist., *Top.* I.2.101b3-4, trl. Boethii, *ALV.1*: 7.21-22: “Cum enim sit inquisitiva ad omnium methodorum principia viam habet.” 2 inquisitiva] inqui[[a]]sitiva C. 3 erunt] erant C. 4 quod] quia C. 5 interimeret] interrogaret C. 6 iam] iō (= ideo) C. 7 quod] quam C. 8 quandoque] *non extat in Arist.* 9 tamen] tantum C. 10 demonstrat] de. C. 11 omnia] ola C. 12 demonstrat] demonstrat C. 13 prima Arist.] prin(cipia) C.

va in eo quod est interrogativa subdit Nam etc. Modus probandi talis est: Si dialectica¹ in eo quod est demonstrativa est interrogativa, in optione respondentis erit circa principia utramlibet partem contradictionis dare, quod esse non potest; nam si negaret interrogationem,² non iam haberet³ interrogans quid contra illam disputaret.

Et hoc est <II.172a20> Nam si non d<ar>et respondens⁴ quod propositum est ab interrogante, sed negaret illud, non⁵ iam haberet [non] interrogans ex <quibus> disputaret ad instantiam i.e. ad instantem, i.e. ad negantem quod ipse proposuit. Constat igitur quod interrogativa non est demonstrativa, sed ex communibus.

<II.172a21> Talis autem est et temptativa quasi interrogativa. Conformatur⁶ enim temptativa fere in omnibus dialecticae, illa quidem⁷ temptativa quae est ex communibus, de qua hic loquitur; non tamen in omnibus <con>formatur illi, quia est dialectica ex probabilibus simpliciter, temptativa ex probabilibus alicui. Ostendens autem de qua specie temptativae hic <loquitur> subdit: non enim⁸ temptativa de qua hic est sermo est talis qualis⁹ est geometria i.e. qualis est temptativa illa quae est ex propriis sicut geometria, unde et illi conformatur quam¹⁰ et superius notavit falsigraphia. sed illa¹¹ temptativa de qua hic est sermo est¹² illa quam habeat et non sciens propositam disciplinam aliquam. Et hic est manifesta ostensio de qua agat, de illa <sc.> quam habet etiam aliquis non sciens artem, haec enim ex communibus est sicut dialectica, duae siquidem sunt species temptativae, una quae est ex propriis, cuius differentiam ostendit ad dialecticam, hanc autem nemo habet nisi sciens artem, quia ex propriis principiis non¹³ posset quis alium temptare nisi artem sciret; altera quae est ex communibus, quae sunt quasi¹⁴ initia¹⁵ demonstrationum artis; quaelibet enim ars habet quaedam communia, quae sunt quasi initia¹⁶ demonstrationis eius, ut circa geometri-

1 dialectica] didialectica C. 2 interrogationem] negationem C. 3 haberet interrogans] fere br() interrogatis C. 4 respondens] respondens C. 5 non - interrogans] non iam haberet non in C. 6 Conformatur] Confirmatur C. 7 quidem] lectio incerta C. 8 enim Arist.] e(st) C. 9 qualis] quae C. 10 quam - falsigraphia] quae - falsigraphiam C. 11 illa] illa C. 12 est illa] est illa C. 13 non] nisi C. 14 quasi] lectio incerta C. 15 initia] initium C. 16 initia] interna C a.c.

am istud est commune ‘Quicquid est maius maiore est maius minore’, et[iam] huiusmodi [autem] non solum in geometria sed in qualibet arte consideranda sunt. Huiusmodi autem sciri possunt arte penitus ignorata, sed ignorabitur¹ ars nisi ista sciantur. Potest autem per haec aliquis temptare et ostendere artis ignorantem, cum tamen sit et ipse eius ignorans.

Et hoc est q.d. Bene dico quod etiam nesciens potest habere scientiam temptativae de qua hic loquor, <II.172a23> est enim hoc est contingit enim qui nescit artem – vel secundum aliam litteram: rem, quod idem est – sumere experimentum et[iam] i.e. etiam nescientis² i.e. de nesciente artem, et vere³ siquidem i.e. quia nesciens artem dat i.e. proponit non ex quibus novit i.e. non ex illis per quae possit artem noscere, [sed] nec ex propriis artis proponit sed ex consequentibus artem, i.e. ex communibus quae sunt coniuncta arti et consequentia illam quia sunt initium demonstrationum eius. Et ostendens qualia sunt illa subdit quae<cumque> sunt talia \quae/scientem quidem nihil⁴ prohibet nescire artem i.e. quaecumque sunt talia quae⁵ scire potest aliquis et artem ignorare, non scientem autem ignorare⁶ neesse est i.e. artem ¶eram inquam huiusmodi sunt haec quae diximus†.

<II.172a27> Quare Quasi: Et quandoquidem constat per haec quod temptativa talis est qualis dialectica, manifestum est quoniam temptativa non est disciplina [n]ullius determinati i.e. circa aliquod genus determinate eo quod ex⁷ communibus est sicut dialectica. Et vere ex communibus est, nam temptativa haec circa omnium artium communia versatur, et omnes⁸ aliqua communia habent. Quod ostendens subdit Nam omnes artes utuntur communibus i.e. habent quaedam communia, quare omnes etiam idiotae utuntur dialectica et temptativa, cum sint circa talia quaecumque scientem nil prohibet non artem scire. Et vere omnes iis utuntur, nam omnes conantur diiudicare i.e. argumentari, et hoc pronuntiantes usque ad [ali]quid.

1 ignorabitur] ignorabam C a.c. 2 nescientis] nesciente C; non scientis *Arist.*
 3 vere] vere C. 4 nihil *Arist.*] in C. 5 quae] a(utem) C. 6 ignorare] ferre illi.
 C. 7 ex communibus] de omnibus *Arist.* 8 omnes – habent] omnis – habeat C.

Istud quidam¹ exponunt hoc modo: <II.172a31> pronuntiantes usque ad quid i.e. usque dum faciunt interrogationem per ‘Quid?’. [sic] Sed melius potest <sic> legi: pronuntiantes usque ad quid i.e. usque propria principia artis, ad quae provenientes procedere² nesciunt. Disputant tamen omnes, || <autem pro> sed haec ex³ quibus disputant sunt communia q.d. aliquis “Possuntne⁴ ipsi ex communibus artium disputare et artem⁵ ignorare?” – Possunt quidem, nam nihilominus ipsi <sciunt> ea i.e. communia quamvis videantur⁶ valde extra dicere i.e. valde extranee dicere. Qui etiam arte ignorata de illa conatur disputare, talis⁷ multa proponit quae nil aut parum videntur ad artem pertinere. Unde et sic⁸ disputanti dicitur quod valde extranee dicat, i.e. valde inartificiose.

Et quandoque omnes utuntur communibus diiudicando, <II.172a34> ergo omnes arguunt i.e. argumentantur, etiam⁹ artem ignorantes; et vere, nam sine arte participant id i.e. faciunt per id de¹⁰ quo faciendo artificialiter est dialectica i.e. instituta, unde inquit quod omnis ars initium habet a natura, consummationem vero per exercitium, et dialecticus temptativus fit de eo etiam artificialiter arte syllogistica i.e. per artem syllogisticam. Et nota quod hic¹¹ se de te<m>ptativa cum dialectica tractasse commemorat.

<II.172a36> Quoniam autem Ostenso quod dialectica et temptativa quaedam ex communibus est, ad istarum quattuor facultatum maiorem evidentiam – sc. demonstrativae, temptativae, dialecticae, litigiosae – ostendit quod quaedam temptativa ex propriis est, litigiosa vero ex communibus.

Si quaeratur quare similiter non ostendat hic ex quibus fit demonstrativa, dicendum est quod ideo praetermisit quoniam manifestum est ex quibus illa sit, sc. ex propriis alicui¹² generi.

<II.172a36> Quoniam¹³ autem haec i.e. communia sunt multa et quoniam haec de omnibus¹⁴ sunt i.e. circa omnem disciplinam. Et

1 quidam] quidem C. 2 procedere] praecedere C. 3 ex quibus] ex quibus C. 4 possuntne] possunt ut C. 5 artem] ar [[u⁹ ad.]]tem C. 6 videantur *Arist.*] i' C. 7 talis] talia C. 8 sic disputanti] *fort.* <de> sic disputante *scribendum.* 9 etiam] et tamen C. 10 de quo] *lin. subd. om.* C. 11 hic] haec C. 12 alicui generi] aliquid genus C. 13 Quoniam autem haec] *lin. subd. om.* C. 14 omnibus] eo C.

vere haec sunt communia, non autem talia sunt haec ut¹ eorum na-
tura quae<dam> sit² genus, i.e. ut sint circa aliquod genus determi-
nate et circa naturales passiones illius generis. Si³ ergo in littera “ge-
nus” non habeatur, dicendum quod naturam genus vocat ut
superius. sed sunt velut negationes i.e. velut valde infinita; negatio
enim infinita dicitur, affirmatio vero finita.

Constat igitur quaedam esse communia ex quibus est dialectica
et temptativa, quaedam <II.172a38> alia autem sunt non⁴ talia i.e.
non communia, sed sunt propria ex quibus, subaudi, est alia species
temptativae, et est i.e. contingit sumere experimentum ex⁵ hiis i.e.
tam⁶ propriis quam communibus de omnibus qui se aliquam artem
scire profitentur,⁷ et contingit⁸ etiam esse artem ex hiis i.e. ex
communibus, et illam non esse talem quales sunt illae quae demon-
strant⁹ i.e. quae sunt demonstrativae. Et ut ostendat hoc dictum de
litigiosis subdit eo etc. Unde superius¹⁰ dixit quod litigiosus sic se
<habet> ad dialecticum ut falsigraphus ad geometricum, et adiunxit
“quodam modo” ut ostenderet quod¹¹ non omni modo, quia falsi-
graphus ex propriis est, litigiosus ex communibus – ex communi-
bus, dico, quia¹² non ¶ licet a. ¶ paralogisticus i.e. decept[at]orius ex
determinati etc.

<II.172b5> Loci ergo Quia superius dixerat eos esse locos sophi-
sticorum elenchorum et apparentium, et omnibus manifeste
appare[a]t eos esse apparentium, brevi utens epilogo¹³ dicit eos esse
sophisticorum elenchorum etiam,¹⁴ ut hoc manifeste appareat.

Et hoc est <II.172b5> Loci¹⁵ ergo de sophisticis elenchis sunt hii
quidem i.e. ¶ sunt ¶. Et ne videretur quod solius sophist[ic]ae de dic-
tis locis esset considerandum, dicit quod est etiam dialectici de hiis
considerationes facere, quoniam his ignoratis in dialectica ne-
quaquam consequetur perfectionem.

1 ut] *lin. subd. om. C.* 2 sit] sunt C. 3 Si – superius] *si textus corruptus non est, ita intel-
ligendus, ut puto: Si a littera “genus” abest, voce “natura” pro “genus” usum esse auctorem dicendum,
quia sicut genus superius est, ita natura.* 4 non talia] *lin. subd. om. C.* 5 ex Arist.] de
C. 6 tam] *[[i]]tam C.* 7 profitentur] *proferuntur C.* 8 contingit etiam]
contingit etiam C. 9 demonstrant] de(monstrativae) sunt C. 10 Arist., SE,
II.171b34-36. 11 quod] quia C. 12 quia non licet a.] fere quia non licet a’ C; non
enim erit Arist. 13 epilogo] epilogo C. 14 etiam] apparentium *add. et exp.*
C. 15 Loci ergo de sophisticis Arist.] litigioso C.

Et hoc est <11.172b5> Quoniam autem est dialectici considerare de hiis i.e. de locis sophisticis et posse facere ea quae docentur fieri secundum locos sophisticos non est difficile videre sed facile. Sed nota quod bene ait “posse facere ea” et non simpliciter “facere”, quia non est eius hoc facere sed posse facere, et aliquando tamen necessarium est ei hoc facere, quando sc. cum dyscolo et proterviente disseritur. Et unde potest videri quod sit¹ dialecticae de hiis considerare? Ex Topicis, ubi omnes hii loci vel maxima pars contine<n>tur, ibi enim dicitur² “Amplius alius locus sophisticus”, et in octavo libro instruens interrogantem et respondentem multos interserit locos sophisticos.

Et hoc est <11.172b7> nam methodus i.e. ars quae <circa> propositiones³ est i.e. docet sumere probabiles propositiones, habet i.e. continet omnem speculationem⁴ i.e. sophisticae, quae hic doce[n]tur; “omnem” dicit quia maximam partem.

<12.172b9> <Et> de⁵ elenchis Alio brevi epilogo subdit Et de elenchis quidem apparentibus dictum est i.e. de locis de quibus [re] ducitur ad apparentem redargutionem. Omnes enim hii loci proprii sunt⁶ redargutionis. Nota ergo quod non dicunt<ur> proprii illius quia illi soli convenient, quia sicut superius dixit, [per]ducitur⁷ quandoque per eos⁸ quis ad soloecismum et alias metas, sed ideo ne nulli⁹ viderentur redargutionis, cum¹⁰ constet omnium aliarum metarum esse locos proprios.

<12.172b10> FALSUM Superius propositae¹¹ fuerunt quinque metae sophisticae, redargutio etc. Docuit sufficienter locos qui ducunt ad redargutionem. || Nunc vult docere locos qui ducunt ad alias metas, prius docens locos falsi et inopinabilis. Est eadem differentia inter falsum et inopinabile quae est inter verum et probabile: sicut enim verum sumit iudicium a re vel rei existentia, probabile autem ab hominum opinione, similiter falsum sumit iudicium a re (dicitur

102rA

1 sit] sic C. 2 *Respicitur fortasse* Arist., *Top.* II.5.111b32, *ALV.1:* 38.8: “Amplius sophisticus modus”. Cf. *quae dicit noster infra* ad 12.172b25. 3 *propositiones est Arist.]* *peu* C. 4 *speculationem Arist.]* *nescioquid* C. 5 *de elenchis] fere de(inde) unc'tis* C. 6 *sunt] ducit* C. 7 *ducitur] potius dicitur* C. 8 *eos] eas* C. 9 *nulli] illi* C. 10 *cum] non vel nunc* C. 11 *propositae] proposuit* C a.c

enim falsum quod non est sic in' re ut dicitur), inopinabile <a>ut ab hominum opinione; et sicut quoddam verum est probabile et econverso sed non \omnia/, multa enim sunt contra hominum opinionem, non tamen falsa, similiter quoddam falsum est inopinabile sed non omne, quoddam inopinabile falsum sed non omne.

Quoniam ergo falsum et inopinabile sic concurrunt in idem quandoque, et aliqua<ndo> inveniuntur diversa, iccirco docet quosdam locos communes falsi et inopinabilis, deinde docet locos proprios falsi, postea locos proprios inopinabilis.

Q1. Quaeritur autem utrum plures sint loci sophisticus quam illi quos superius docuit. Ad utramque partem sunt heae rationes:

Omnis locus sophisticus est fallacia, omnis fallacia in dictione vel extra est, omnis in dictione est aliqua istarum sex, omnis extra dictionem est aliqua illarum septem; non ergo plures sunt loci sophisticus quam illi quos superius docuit.

Item, hic assignat aliquos locos sophisticos, ergo aut eosdem aut alios; non eosdem, quia inutilis videretur repetitio; ergo alios; sunt ergo alii loci sophisticus quam superius² praedicti sunt; ergo plures quam illi.

S. Ad hoc dicimus quod locus sophisticus dupliciter dicitur. Dicitur enim locus sophisticus principium artis sophisticae unde eliciuntur argumenta sophistica; dicitur etiam locus sophisticus³ cautela per quam habemus maiorem idoneitatem et copiam sophisticorum argumentorum; ergo plures sunt loci sophisticus quam praedicti, i.e. plures sunt cautelae tales, sed non plures quam illi, i.e. non sunt plura principia ex quibus eliciuntur argumenta quam illa. Et †tamen† omnis locus sophisticus quem hic docebit circa aliquem supradictorum locorum versatur, aut circa aequivocationem aut circa aliquem alium locum.

Q2. Item loci supradicti sunt communes ad omnes sophisticas disputationes, ergo et ad omnes metas, quia sicut per illos ducimus⁴ ad redargutionem, similiter ad aliquam aliam metarum. <Quare> ergo dicuntur proprii redargutionis, cum sint communes ad omnes?

1 in re] inte C. 2 superius] *ferè* sumuus C. 3 sophisticus] dupliciter dicitur locus sophisticus *add. et del.* C. 4 ducimus] dicimus C; *fort.* ducimur *scribendum*.

S. Ideo quia quaelibet aliarum habet locos proprios, sed redargutio non, ne nulli viderentur esse eius loci, illi qui communes sunt ei assignantur quasi eius proprii – <proprii>, dico, \non/ quia illi soli convenient, sed quia †ipsi† soli† convenient redargu<tion>i, huiusmodi sunt loci redargutionis.

<12.172b10> Sed ostendere² falsum in aliquo i.e. circa artis disputationem, i.e. ducere respondentem ad falsum in aliqua disputatione primum i.e. principaliter accidit maxime i.e. contingit ex eo quod interrogat quodam modo i.e. ex modo interrogandi, et per interrogationem³ maxime contingit hoc – “per interrogationem” i.e. ex modo interrogandi, †quia illius expositio vel ita varietur† ex eo quod interrogat quodam modo i.e. ex modo interrogandi et⁴ per interrogationem i.e. ex ordine interrogandi, sc. ut ibi sit [sc. sit] necessarius et modus et ordo, ducere respondentem⁵ ad inopinabile oratione⁶ i.e. argumentatione. Vel ducere⁷ orationem vel rationem (quia tot sunt litterae) i.e. positionem respondentis, ad inopinabile maxime accidit ex eo quod interrogat etc. Quid ad rem de falso et inopinabili? Immo quia hoc secundum etc. Consuetudo auctorum est ut cum prius locuti fuerint de duobus, si sequatur demonstratio, ad propinquum fiat. Sed si fiat demonstratio haec ad inopinabile, tunc falsum est, quia hoc fuit tertium, non secundum. Ideo facit demonstrationem quasi ad illa duo, eo quod ipsa quandoque inveniuntur⁸ pro eodem. hoc i.e. ducere ad⁹ falsum vel inopinabile fuit secundum¹⁰ sophisticae voluntatis i.e. quia secundo loco appetunt sophist[ic]ae, nam quinque sunt quae pertinent ad sophisticam voluntatem quae volunt sophist[ic]ae.

Et hoc est <12.172b11> secundum etc.

<12.172b13> Dixit quod falsum in aliquo ostendere et orationem ad inopinabile¹¹ ducere maxime accidit ex modo interrogandi; ic-

1 ipsi soli] etiam *sensus requirere videtur*. 2 ostendere] ostenderit C. 3 interrogationem maxime] *lin. subd. om. C.* 4 et per interrogationem] *lin. subd. om. C.*
 5 respondentem] respondentem C. 6 oratione] *lin. subd. om. C.* 7 ducere orationem vel rationem] duo. tā. vel r(ati)o. C. 8 inveniuntur] inveniuntur C.
 9 ad falsum vel inopinabile] ad falsum vel inopinabile C. 10 secundum sophisticae] falsum i(de)o (*ex so ortum*) C. 11 inopinabile] impossibile C.

circo ponit quoddam praeceptum de modo interrogandi, ut sc. non interrogemus ad aliquod¹ certum propositum, quia quando non videbunt² aliquod propositum, facilius concedunt aliquid ex quo ducetur ad falsum vel inopinabile.

102rB Continuatio: Bene dico quod eo modo || interrogandi accidit hoc, <12.172b13> nam interrogare ad nullum determinatum positum venativum³ est horum i.e. per hoc facilius habebitur positio ex qua ducetur ad falsum vel inopinabile. Et hoc ostendit, nam respondentes dicentes vane i.e. non respondentes circa aliquod certum propositum peccant magis i.e. citius concedunt aliquod falsum. Et ostendit quando dicunt⁴ vane: vane autem dicunt quando⁵ nil habent propositum⁶ i.e. quando⁷ non est determinatum propositum.

<12.172b16> Et⁸ interrogare Aliud praeceptum. Primum enim fuit quando non est determinatum propositum. Sed etiam si sit aliquod propositum possumus uti hac cautela ut multas propositiones interrogemus et inter illas aliqua falsa ponatur, quia tunc facilius illam concedet. Sed nota quod istud quandoque est reprehensibile, quandoque non tantum. Si inter socios disputatio et multas interrogeamus, vitium est; si vero inter dyscolos, quia⁹ ibi non est curandum quocumque modo vincamus, tunc possumus hoc facere, et interrogare multa est venativum horum, et est hoc necessarium quamvis¹⁰ determinatum sit ad quod disputat i.e. propositum.

<12.172b17> Et ea Aliud¹¹ <praeceptum>: Quandoque respondens <dubitat> de aliqua propositione utrum sit vera necne, et quando dubitat iam accedit ad eam concedendam. Tunc debemus eum laudare quia talem propositionem recipit, quamvis e[ti]am nondum receperit et per ea quae videtur dicere i.e. quae videtur concedere facit etc.

<12.172b18> Et si Quandoque respondens negat aliquam propositionem sine qua non possumus habere propositum. Tunc debemus

1 aliquod certum propositum] aliquem certum propositum C; *fort.* aliquod certum positum *scribendum* 2 videbunt] videbit C. 3 venativum est horum] *lin. subd. om.* C. 4 dicunt] dicant C. 5 quando *Arist.*] quoniam C. 6 propositum] *lin. subd. om.* C. 7 quando] quoniam C. 8 Et - determinatum propositum] *iter.* C. 9 quia] *iter.* C. 10 quamvis *Arist.*] quam etiam C. 11 aliud - quandoque] Aliud quandoque C.

ducere disputationem ad illam propositionem, quia forsitan facilius poterimus abundare argumentis ad illam probandam quam ad principale propositum. Et si interrogatus i.e.¹ respondens dicat² aliquid horum quae³ utilia sunt ad positionem, i.e. concedat affirmationem cum vellemus negationem, aut neget i.e. sumat negationem cum vellemus affirmationem, i.e. si sumat contradictoriam eius quam vellemus, tunc⁴ debemus eum ducere ad id ad quod idoneus⁵ est argumentari i.e. ad quod abundabimus argumentis.

<12.172b19> Possunt autem Q.d. Hoc notandum est circa hanc cautelam quod si respondens fuerit cautus, poterit nos laedere magis etiam quam prius, quia prius laedeba[n]t nos eo quod negabat illam propositionem quam vellemus, sed magis poterit nos laedere si divertamus disputationem, quia quaeret “Quid⁶ ad propositum?”. Et ideo, si quandoque faciamus digressionem, sic facienda est digressio ut eius semper videatur causa ille qui respondet, ut lateat respondentem illa digressio. <***> <12.172b21> Quid⁷ hoc ad id[em] quod in principio?

<12.172b19> <Et hoc est:> Possunt autem respondentes [ne] non minus laedere interrogantes quam⁸ prius per haec i.e. quando utuntur⁹ hac cautela, quam prius i.e. ante digressionem.

Alii libri non habent “non”, et tunc referendum est ad interrogantes, hoc modo: <12.172b19> Possunt autem nunc interrogantes laedere¹⁰ minus respondentes, i.e. quando utuntur hac cautela quam prius i.e. ante digressionem. Et ostendit quando: exigunt enim ab¹¹ interrogantibus Quid etc. i.e. “Quid ad propositum?”

<12.172b21> Elementum etc. Aliud praeceptum: Non debemus interrogare aliquam propositionem tamquam velimus ex illa procedere †permittantes nos illi conclusuros,† sed interrogare tamquam velimus discere, quoniam¹² tunc facilius dicet ea quae secundum suam opinionem vera sunt, et ideo facilius ducetur ad falsum vel inopinabile.

1 i.e.] et C. 2 dicat] *lin. subd. om.* C. 3 quae - positionem] quae utilia sunt ad positionem C. 4 tunc debemus eum] tunc debemus eum C. 5 idoneus Arist.] z (=et) do. C. 6 quid] quis C a.c. 7 Quid - principio] *lin. subd. om.* C. 8 quam prius] *lin. subd. om.* C. 9 utuntur] *vel utimur* C. 10 laedere minus *lin. subd. om.* C. 11 ab] ad C a.c. 12 quoniam] quam C.

<12.172b21> Elementum autem eveniendi aut falsum aliquod aut inopinabile nullam statim interrogare positionem i.e. in subito non proponendo¹ aliquam propositionem tamquam velimus eum² ducere ad [vel ad] inopinabile vel ad falsum, sed confiteri debet interrogans se hoc ob³ hoc interrogare quod discere velit i.e. ut velit di<s>cere opiniones illius. Et quare hoc est faciendum? Quia haec consideratio sc. ut promittamus nos velle di<s>cere facit locum argumentationis⁴ i.e.⁵ praestat quandam idoneitatem argumentandi.

<12.172b25> AD MENTIENTEM Posuit locos communes falsi et inopinabilis, nunc ostendit proprios locos falsi, et repetit unum praedictorum, sc. quamvis sit communis falso et inopinabili⁶, magis tamen valet || ad falsum quam ad inopinabile ducere ad talia etc.

Sed nota quod tripliciter fit digressio:⁷ Quandoque enim necessarium est digredi, quandoque apparens necessarium, quandoque nec necessarium nec apparens necessarium. Necessarium est digredi quando negatur aliqua \utilium⁸ ad propositum,⁹ ad quam fortassis plures sunt rationes quam ad propositum. Apparens necessarium¹⁰ est quando negat aliquam¹¹ quae videtur esse utilis et non est. Nec apparens nec necessarium quando ea quae negatur nec est utilis nec videtur esse, sed interrogans non habet quod dicat de proposito. Quando necessarium est digredi, tunc convenienter potest uti dialecticus digressionem, sed quando est apparens digressio, iam illa digressio¹² fit sophistica, nam locus digressionis communis est dialectico et sophistae. Unde saepe dicit Aristoteles in Topicis¹³ "Amplius locus sophisticus ducere ad talia ad quae idonei erimus argumentorum", i.e. locus communis dialectico et sophistae. Quando vero

1 proponendo] fere proponuntur C. 2 eum {enim C} - inopinabile] omnia lineâ subductâ munivit C. 3 ob] .b. C. 4 argumentationis] au().C. 5 i.e. praestat] et praestat C. 6 inopinabili - inopinabile] impossibili - impossibile C. 7 digressio] progressio C. 8 utilium] manu secundaria supra fenestram a scriba relictam additum. 9 propositum - propositum] propositionem - propositionem C. 10 necessarium] necessaria C, ut videtur. 11 aliquam] aliquem C. 12 digressio Martin] disputatio C. 13 *Revera nusquam ita loquitur Arist. in Topicis. Respicitur autem Top. II.5.111b32-33 (AL V.1: 38.8-9): "Amplius sophisticus modus, ducere ad tale ad quod idonei sumus argumentorum."* Cf. supra, ad 11.172b5.

nec apparens nec necessarium est digredi, tunc omnino verendum est dialectico uti digressionem.

Et hoc est quod debemus digredi, <12.172b26> autem i.e. sed est i.e. contingit facere hoc i.e. uti digressionem et bene si sit necessarium vel apparens necessarium et non bene si neque si[n]t necessarium nec apparens necessarium, <12.172b27> quemadmodum dictum est prius i.e. sicut docuimus in Topicis. Vel: sicut² prius dictum est, i.e. [con] sicut consignificatum est in superiori versiculo ubi³ dixit <12.172b19> Possunt autem etc.

<12.172b29> Rursum Ponit locum proprium inopinabili: Considerandum est de quo genere est ille qui disputat. Genera autem disputantium secundum principales positiones cognoscuntur, ut⁴ si sint de eorum genere qui dicunt quod quicquid semel est verum semper est verum, vel eorum qui dicunt quod nihil sequitur ex falso, vel quod ex impossibili sequitur quidlibet. Et tunc considerandum est quid⁵ secundum alios in eius opinione si[n]t improbabilius, quia⁶ circa illud facilius ducetur ad inopinabile.

Et hoc est <12.172b29> Rursum etc.

<12.172b31> Est Diceret aliquis forte in eius opinione nihil esse inopinabile, ideo dicit Est enim in singulis opinionibus aliquid tale i.e. inopinabile aliis, quemadmodum in nostra opinione inopinabile quod numquam esset verum te esse in Paradiso, in aliorum opinione inopinabile est quod non possunt nobis⁷ facere necessaria argumenta procedendo ex hac ‘Quod semel est verum semper est verum’, quia dicunt \quod/ ex falso nihil sequitur.

<12.172b31> Elementum autem etc. Alia cautela est quod non debet interrogans unam solam positionem interrogare sed plures simul commiscere, ut ita facilius ducatur respondens ad inopinabile, ut non tantum debet inter<rogare> ‘Quicquid \semel/ est verum semper est verum’ sed istas duas simul commiscere ‘Quicquid semel est verum semper est verum’ et ‘Nihil potest incipere vel desinere esse verum’, quia⁸ sic forte citius⁹ accidet inopinabile. Ista autem

1 non] nisi C. 2 sicut {quemadmodum Arist.} - prius] *lin. subd. om.* C. 3 ubi] ut C. 4 “Quicquid semel est verum, semper est verum” *positio fuit Nominalium*, “Nihil sequitur ex falso” *Meludinsium*, “Ex impossibili sequitur quidlibet” *vero Parvipontanorum sive Adamarum*. 5 quid] quod C. 6 quia] quod C. 7 nobis] nobis C. 8 quia sic] [[sic]] \quia/ si\c/ C. 9 citius] *lectio incerta* C.

cau\te/la non minus utilis est respondenti quam interroganti, si enim noverit respondens de quo genere sit interrogans, facilius¹ poterit invenire instantias secundum eius opinionem.

Et hoc est <12.172b33> Elementum autem i.e. idoneitas horum i.e. ad omnes huiusmodi cautelas² est sumere³ plures positiones singulorum respondentium, in⁴ propositionibus i.e. in argumentatione[m], sic enim facilius ducetur ad inopinabile.

<12.172b33> Solutio⁵ Quoniam haec cautela non minus erat utilis respondenti quam interroganti, iccirco ponit eius solutionem, non quia hic ponat instructionem respondentis, sed in hoc ipse instruit interrogantem, ut sc. caute sciat uti hac cautela. Solutio autem horum i.e. harum argumentationum quibus ducimus⁶ ad inopinabile fertur competens i.e. competenter ostendere i.e. ostendendo quoniam non accidit illud propter suam orationem i.e. propter suam argumentationem, sed propter positionem; adiunctum est enim positioni quod numquam esset verum te esse in Paradiso, semper autem hoc vult ille qui contendit i.e. ille qui disputat, ut propter suam argumentationem accidat⁷ improbabile.

<12.172b36> Amplius Alium locum ponit ducendi ad inopinabile.

102vB

Consideranda est differentia inter absconsas || voluntates et manifestas op\i/niones, nam absconsa voluntas et manifesta opinio contraria sunt quandoque, ut communis opinio est melius esse iuste egere quam prave affluere divitiis, <***>⁸ quam iuste egere. Si ergo dicat respondens secundum absconsas voluntates, ducetur ad inopinabile secundum communes, et e converso.

Et hoc est <12.172b36> Amplius ducetur aliquis ad inopinabile secundum⁹ communes et e converso ex voluntatibus et manifestis opinionibus, i.e. considerando contrarietatem quae est inter voluntates et communes opiniones.

Diceret aliquis “Potest aliquis duci ad inopinabile secundum

1 facilius poterit] iter: C; *postea erroris conscius primum facilius expunxit, primum vero poterit expungere oblitus est.* 2 cautelas] cautela *Martin, fort. recte.* 3 sumere *Arist.] fere sc¹. C sine linea subducta.* 4 in - argumentatione[m]] i.e. in argumentationem in propositionibus C a.c. 5 Solutio] *lin. subd. om. C.* 6 ducimus] ducibus C. 7 accidat] accidit C, *ut videtur.* 8 <***>] sed absconsa voluntas magis vult affluere divitiis *vel sim. excidisse videtur.* 9 secundum - e converso] *linea subducta erasa esse videtur.*

hunc locum?” – Posset quidem, <12.172b36> non enim eadem volunt et¹ dicunt <sed dicunt> ea quae sunt secundum communes opiniones et volunt ea quae sunt secundum absconsas.

Et hoc est <12.172b37> sed dicunt quidem decorissimas² orationes Decora oratio dicitur quae est secundum communem opinionem, volunt autem ea quae videntur prodesse, ut ‘V<e>llem prave affluere divitiis magis quam iuste egere’.

Et hoc est, ut ipsi dicunt, magis oportere³ <12.172b39> bene <i.e.> iuste⁴ mori quam voluptuose vivere, et egere iuste etc., volunt autem contraria, volunt enim magis voluptuose <vivere> quam iuste mori et prave affluere divitiis quam iuste egere. Et quandoquidem ita contrarietas est †quando secundum hunc locum† ergo eum etc. i.e. si dicat secundum absconsas voluntates ducetur ad inopinabile secundum communes opiniones et e converso, <12.173a4> Utrumque enim necessarium est †ne.†⁵ dicere⁶ i.e. sive hoc dicat sive illud ducetur ad inopinabile; et hoc probat: aut enim respondentes dicunt contraria ad manifestas si dicant secundum absconsas, aut dicunt contraria ad obscuras opiniones si dicant secundum manifestas opiniones.

<12.173a7> Plurimus autem Alium locum ponit proprium inopinabilis, qui talis est: consideranda est contrarietas quae est inter legem et naturam, nam lex et natura in quibusdam inveniuntur contraria. Legem autem hic appellamus opinionem plurium, naturam vero opinionem sapientium. \Opi<nio>/ vero plurium quandoque contraria est opinioni sapientium, ut opinio plurium est quod melius est nocere quam pati iniuriam, opinio vero sapientium est quod melius est pati quam nocere. Si ergo dicat respondens secundum legem, i.e. secundum opinionem plurium, ducetur ad inopinabile secundum naturam, i.e. secundum opinionem sapientium.

Et secundum hoc facile poterit legi tota sequens littera. Sed in hoc solo esset contrarietas quod magis videtur esse secundum legem quod est secundum opinionem sapientium, magis vero secun-

1 et dicunt] *lin. subd. om.* C. 2 decorissimas *codd. Bn & Ma Aristotelis*] decoratissimas *ed. Dod cum reliquis codicibus*; d(e). C. 3 oportere] oportere C. 4 iuste] iuste C. 5 ne.] extra opinionem *Arist.*; fieri potest ut varia lectio ex translatione *Iacobi* necopinatum in compendio lateat. 6 dicere *Arist.*, sed extat v.l. ducere] d. C.

dum naturam quod est secundum opinionem plurium, naturale enim est nocere, quia naturale[s] est illatas iniurias¹ repellere, quod in² brutis animalibus, quae natura reguntur, facile perspicitur, quia quae fortiora sunt magis debilia deprimunt.

Si³ hanc contrarietatem patiamur, ut esset sequens capitulum facilius, legatur: <12.173a7> Plurimus autem locus⁴ i.e. cautela quae multum valet ad ducendum ad inopinabile est in⁵ eo quod \est/ secundum naturam et secundum legem i.e. considerando⁶ contrarietatem quae est inter legem et naturam, sicut Callides⁷ etc. Callides fuit quaedam persona quae introducit a Socrate in libro quodam qui dictus est Gorgias, in quo introduxerat⁸ duas personas, Callidem et quendam⁹ alium, et Callides ducebat¹⁰ alium ad inopinabile secundum contrarietatem quae est inter legem et naturam. Et omnes etiam veteres arbitrati sunt accidere inopinabile secundum contrarietatem quae est inter legem et naturam, quia ipsi dicebant naturam et legem esse contraria in quibusdam, et i.e. quia dicebant iustitiam esse bonum¹¹ quidem secundum legem i.e. secundum opinionem plurium, sed dicebant eam esse non bonum secundum naturam i.e. secundum opinionem sapientum. Hoc autem intellige de positiva¹² iustitia, nam posit<iv>a iustitia in quibusdam contraria est sapientibus, et quia¹³ in quibusdam <est> contrarietas inter legem et naturam, ergo ad eum i.e. ei qui dicit secundum naturam i.e. secundum opinionem sapientum oportet obviare secundum legem i.e. secundum opinionem || plurium, ad eum vero i.e. eum qui dicit secundum opinionem [sapientum] plurium ducemus ad inopinabile secundum opinionem sapientum. <12.173a14> Utrumque enim

103rA

1 iniurias] innutas C a.c. 2 in brutis animalibus – deprimunt] haec indirecte a commentario Michaelis Ephesii, CAG II.3: 103.1-2 pendent: “Διὰ τί γάρ, φησί {sc. Καλλικλῆς}, τῶν θηρίων τὰ μὲν πεποίηκεν {sc. ἡ φύσις} ἰσχυρὰ τὰ δ’ ἄτονα;” Quod in Anonymi Parisiensis Compendio Sophisticorum Elenchorum, p. 307 hoc modo latine versum extat: “Ad quid enim natura fecit quaedam animalia fortia, quaedam debilia?” 3 si] secundum C; forsitan autem maior corruptela lateat. 4 locus Arist.] c() C. 5 in eo] lin. subd. om. C. 6 considerando] consideranda C. 7 Callides] i.e. Callicles. Illo autem modo saepissime in codd. translationis Boethii scribitur nomen. 8 introduxerat] introduxerunt C. 9 quendam] quemadmodum C a.c. 10 ducebat] ducebatat C a.c. 11 bonum Arist.] ferene. C. 12 positiva iustitia] positiva[[m]] iustitiam C. 13 quia – quibusdam] quia in quibusdam C.

etc. i.e. quodcumque dicat ducetur ad inopinabile. Erat Tamquam aliquis quaereret ab eo quid¹ esset verum secundum antiquo<s> – illud quod est secundum naturam an quod est secundum legem? – subiungit Erat autem eis i.e. antiquis verum quod est secundum² naturam i.e. secundum opinionem³ sapientum, secundum legem autem i.e. illud erat⁴ quod pluribus videtur sive sit verum sive non.

<12.173a16> Quare quoniam Callides ducebat⁵ adversarium suum ad inopinabile secundum contrarietatem quae est inter legem et naturam, inde manifestum est quod antiqui sicut et moderni conabantur adversarios suos ad inopinabile <ducere>, et ita participabant⁶ id⁷ sine arte de quo dialectica postea artificialiter fu[er]it instituta.

Et hoc est <12.173a16> Quare ergo etiam⁸ illi i.e. antiqui conabantur respondentem aut arguere i.e. vel ducere ad redargutionem aut facere dicere inopinabilia⁹ i.e. vel conabantur eum ducere ad inopinabile quemadmodum et qui nunc sunt i.e. sicut moderni sunt.

<12.173a19> Quaedam¹⁰ ergo Ostendit per exemplum quasdam orationes esse circa quas nihil potest dicere respondens quin¹¹ ducatur ad inopinabile, ut si quaeratur utrum oporteat patri vel sapientibus¹² oboedire si dissentiant, et dicat respondens oboediendum esse sapientibus, ducetur ad inopinabile secundum legem, i.e. secundum opinionem plurium; si vero dicat quod oboediendum est patri, ducetur ad inopinabile secundum naturam, i.e. secundum opinionem sapientum. Sed videretur oboediendum esse patri secundum naturam, sapientibus vero secundum legem; et haec¹³ est illa contrarietas quam superius notavimus.

<12.173a19> Quaedam ergo interrogationes i.e. quaedam orationes habent¹⁴ utrimque improbabilem responsionem, quia quamcumque¹⁵ partem concedat respondens ducetur ad inopinabile, <ut utrum sapientibus aut patri oporteat oboedire>, quia secundum le-

1 quid] quod C. 2 secundum naturam] *lin. subd. om.* C. 3 opinionem] aptionem C.
 4 erat – videtur] erat etiam proiū (*vel proui*) C. 5 ducebat adversarium] dicebat adversatum C.
 6 participabant – instituta] *cf. Arist., SE II.172a34-35: “nam sine arte participant id de quo artificialiter dialectica est”.* 7 id] .id. C.
 8 etiam illi] *lin. subd. om.* C. 9 inopinabilia] 10 Quaedam ergo] Quidam ergo C;
 Quaedam autem *Arist.* 11 quin] quod C. 12 sapientibus] ducetur ad inopinabile *add. et exp.* C.
 13 haec] hoc C. 14 habent – responsionem] *lin. subd. om.* C. 15 quamcumque] qu(ae)emcumque (*sic!*) C.

gem oboediendum est patri, secundum naturam sapientibus, et¹ utrum oporteat magis expedientia aut iusta [aut iustu] etc.

<12.173a22> Oportet² autem Notat quandam cautelam circa praedictam considerationem: Debemus considerare in quibus contrario modo dicant plures sapientibus et in illis facile ducimus³ ad inopinabile secundum hunc locum, nam plures dicunt secundum legem, sapientes vero secundum naturam.

Et hoc est <12.173a22> Oportet autem ducere respondentem ad ea quae sunt contraria pluribus si dicat secundum sapientes, et oportet eum ducere ad ea quae sunt contraria sapientibus si dicat secundum plures. Nam si⁴ dicat aliquis etc. i.e. si aliquis dicat ut dicunt sapientes, ducetur ad inopinabile secundum opinionem plurium; et si dicat ut dicunt plures, ducetur ad inopinabile secundum opinionem sapientum. Sapientes dicunt<ur> esse in⁵ ratione quia considerant secundum rationem.

<12.173a25> Dicunt Ostend[er]it per exemplum quod in quibusdam dicunt sapientes contrarie[m] pluribus et econverso. Nam sapientes⁶ dicunt regem non esse beatum nisi sit iustus, pluribus vero⁷ videtur regem esse beatum sive sit iustus sive non.

Et hoc est: Vere in quibusdam contrarie dicunt sapientes⁸ pluribus, <12.173a25> dicunt enim hi i.e. sapientes beatum⁹ ex necessitate esse iustum i.e. quod non potest aliquis esse beatus nisi sit iustus, pluribus autem est improbablee regem non esse felicem i.e. non esse beatum, licet non sit iustus. Dicunt enim regem esse beatum si sit potentissimus, etiam¹⁰ si sit tyrannus.

<12.173a27> Erit Nunc ostendit quod haec consideratio eadem est inferiori: Erit¹¹ autem [ad] ducere ad ea quae sic sunt¹² improbabilia i.e. secundum contrarietatem quae est inter plures et sapientes¹³ idem quod ducere in eam¹⁴ quae est inter legem et naturam i.e. idem

1 et - magis] et utrum oporteat magis C. 2 Oportet autem] *lin. subd. om.* C.
 3 ducimus] patimus (*sic!*) C. 4 si] s(ecundum) C. 5 in ratione] *lin. subd. om.*
 C. 5 sapientes] sapientibus C *a.c.* 7 vero videtur] videtur vero C. 8 sapientes
 pluribus] sapientibus pluribus C. 9 beatum] *lin. subd. om.* C. 10 etiam si] si
 etiam C. 11 Erit] du. C. 12 sunt improbabilia] *lin. subd. om.* C. 13 et sapien-
 tes] et si essent C. 14 eam] e₉^a (*i.e. econtra*) C.

erit hoc quod ducere ad inopinabile considerando¹ contrarietatem quae est inter legem et naturam. Nam lex est opinio² plurium, et ideo si quis <ducatur ad> inopinabile secundum opinionem plurium, <ducetur> ad inopinabile || secundum legem; sapientes autem et secundum naturam et secundum veritatem <dicunt>; et iccirco si ducatur ad inopinabile secundum opinionem sapientum,³ ducetur ad inopinabile secundum naturam. 103rB

Vel aliter possumus dicere quod hic incipiat quoddam praeceptum <12.173a22> Oportet autem etc. Secundum <hoc>, quod hic dicit⁴ <12.173a27> “erit idem” sic expone: “i.e. simile”.

<13.173a31> Et ea quidem quae sunt extra opinionem ex his oportet quaerere locis i.e. secundum praedictos locos ducetur⁵ quis ad inopinabile.

<13.173a32> QUID DICIMUS Posuit locos redargutionis, falsi et inopinabilis, amplius vult ponere locos aliarum metarum, sc. nugationis et soloecismi, et primo ponit⁶ locos nugationis, cum tamen superius prius posuerit soloecismum in enumeratione quam nugationem, nam⁷ superius enumeravit eas secundum quod magis appetuntur <a> sophistis, et quia plus appetitur soloecismus quam nugatio prius enumeravit soloecismum; hic autem exequitur eas secundum quod abundant pluribus locis, et quia pluribus locis abundat nugatio quam soloecismus prius agit de nugatione.

1. Nugatio alia est secundum vocem, alia secundum intellectum. Nugatio secundum vocem est repetitio eiusdem vocis absque commoditate vel necessitate, ut ‘Homo homo currit’ vel ‘Homo⁸ est homo’. “Absque commoditate vel necessitate” dico, quia si repetatur quod semel dictum⁹ non intellexit, vel si necessitate metri bis idem dicatur, non est nugatio.

Nugatio secundum intellectum est repetitio eiusdem intellectus ex eadem parte orationis absque commoditate vel necessitate ut ‘Homo rationalis currit’. Et notandum quod semper ex nugatione

1 considerando] consideranda C. 2 opinio] d. C. 3 sapientum] sapientem C.
 4 dicit erit] dicere erunt C. 5 ducetur quis] dicitur quid C. 6 ponit] posuit C a.c.
 7 nam] enim C. 8 Homo est homo] fort. corrupta. 9 dictum] differt C.

secundum intellectum potest haberi nugatio secundum vocem et non econverso, ut ‘Homo rationalis currit, ergo homo homo currit’ vel ‘Rationale rationale currit’. Non docet autem Aristoteles descriptive quid sit nugatio <eo> quod superius posuit eius descriptionem, sed tantum ponit locos hic nugationis <sive> ducendi ad nugationem.

2.1 Loci vero nugationis sunt tres.

I. Primus autem est quando exponendum ponitur in expositione, ut si quaeratur quid est duplum, et aliquis hoc modo exponat: “Duplum dimidii”, sed quasi generale est quod semper pro exponendo potest sumi¹ \eius/ expositio et econverso. Cum ergo dicitur ‘Duplum est duplum dimidii’ \si² pro duplo ponatur eius expositio, dicitur ‘Duplum est duplum dimidii/ dimidii’. Et similiter si hic pro exponendo ponatur eius expositio, iam tunc erit dictum ‘duplum <est> duplum dimidii dimidii <dimidii>’, et ita usque in infinitum.

O. Sed secundum hoc multae descriptiones huius artis videbuntur esse reprehensibiles, ut ‘Terminus³ \est/ in quem propositio resolvitur’, non enim potest esse definitio termini ‘in quem resolvitur propositio’, quia sic definitum praedicaretur de aliquo de quo non definitio, dicitur enim quod haec dictio est terminus, non dicitur tamen⁴ ‘Haec dictio \est/ in quem resolvitur propositio’. Dicitur ergo quod ‘Terminus est in quem resolvitur propositio’ <***>, quod ex relatione probabitur, nam vis relationis exigit ut ‘terminus’ trahatur secum in eandem partem orationis,⁵ ut ‘Terminus est terminus in quem resolvitur propositio’; ponatur enim expositio pro exponendo, et iam erit ibi nugatio hoc modo: ‘Terminus est terminus in quem resolvitur propositio in⁶ quem resolvitur propositio’. Et si iterum pro exponendo ponatur eius expositio, tunc⁷ dicitur ‘in quem resolvitur propositio in quem resolvitur propositio \in quem resolvitur propositio’/. Similiter ‘Differentia est qua differunt a se singula’, quia ‘qua’, \quod/ est relativum, trahit secum hoc nomen ‘differen-

1 sumi] fere summi C. 2 \si - dimidii/ in mg. C; corrector autem in eo erravit quod signum insertionis post dimidii sequens appinxit. 3 Terminus - resolvitur] Arist., APr. I.1.24b16. 4 tamen] tantum C a.c. 5 orationis] o. C; pars orationis hic idem valet quod extremitas propositionis. Similiter paullo infra in descriptione secundi loci. 6 in] non C. 7 tunc] t' C.

tia', ut hoc modo 'Differentia est differentia qua differunt a se singula', et secundum hoc dicitur 'Differentia est differentia qua differunt a se singula <qua differunt a se singula>' si pro exponendo ponatur eius expositio.

S. Heae¹ descriptiones alibi exponuntur.

II. Secundus locus est quando aliquid quod ponitur in expositione potest coniungi ei quod exponitur et ex eadem parte orationis, ut 'Concupiscentia est appetitus delectationis', potest coniungi cum hac dictione 'concupiscentia' ex eadem parte orationis; dicitur enim 'concupiscentia delectationis'. Si ergo² pro exponendo ponatur eius expositio dicitur 'Concupiscentia est appetitus delectationis³ delectationis'.

III. Tertius || locus est quando passio describitur per subiectum. Passio appellatur proprietas, quia⁴ materia patitur impressionem formae, et ideo consuetudo Aristotelis est ut passiones appellet proprietates. Fit⁵ ergo tertius locus quando proprietas, i.e. nomen proprietatis, describitur per subiectum, i.e. per nomen subiecti, ut 'Album est corpus affectum albedine', nam 'album' nomen proprietatis est, 'corpus' nomen subiecti. Si<c> ergo ducetur aliquis ad nugationem: 'Sed aliquid est corpus album', pro albo ponatur eius expositio, 'ergo aliquid est corpus corpus affectum albedine'. Similiter 'Simum est naris⁶ cava, sed aliquid⁷ est naris sima', ponatur eius expositio, 'ergo aliquid est⁸ naris naris cava'.

Et notandum quod secundum primum istorum trium locorum potest aliquis duci ad infinitam nugationem, sed secundum utrumque sequentium non potest.

2.2 Aristoteles hos locos ponit qui ducunt ad nugationem secundum vocem⁹, sunt tamen aliqui qui ducunt ad nugationem secundum intellectum.

I. Primus fit¹⁰ in terminis disiunctis, ut 'Istud est animal rationale

1 Heae - exponuntur] *obelis saepire ausus non sum, confiteor autem me non intelligere quid auctor dicere voluerit.* 2 ergo] ponatur C a.c. 3 delectationis delectationis] delec. delec.

C. 4 quia] quoniam C a.c. 5 fit] sit vel sic C. 6 naris] naris C hic et in sequentibus. 7 aliquid] aliquis C. 8 est] corpus corpus affectum albedine add. et exp.

C. 9 vocem] intellectum C. 10 fit] sit C.

vel irrationale, sed si est rationale vel irrationale est sensibile, ergo est animal sensibile; <***>¹, ergo est \animal/' animal. Notandum ergo quod si hoc complexum 'rationale vel irrationale' sit determinatio huius termini 'animal', est ibi nugatio, quia 'rationale vel irrationale' et 'animal' paria sunt. Si vero non intelligatur eius determinatio, sed sicut dicatur 'Istud est animal rationale, vel est irrationale', non est ibi nugatio, ut² sit fallacia secundum compositionem vel divisionem.

II. Secundus locus est quando pronomen demonstrativum adiungitur superiori, ut 'Hoc animal rationale est homo'. Si enim iste terminus 'rationale' intelligatur determinatio huius complexi 'hoc animal', erit ibi nugatio, nam huic animali substantiale est esse rationale, et esse hoc animal est esse rationale; sed si hoc complexum 'animal rationale' intelligatur determinari per illud pronomen, non erit ibi nugatio.

III. Tertius locus est ex geminata determinatione temporis, ut 'Tu aliquando dormis in nocte', et potest tunc³ fieri deductio ad nugationem secundum vocem, ita 'ergo in aliquo tempore dormis in nocte, ergo⁴ in nocte vel in alio, sed \non/ in alio, ergo tu in nocte dormis⁵ in nocte'.

IV: Quartus locus est ex geminatione determinationis pertinentis ad locum, ut 'Tu alicui es in hac⁶ domo, <ergo> in hoc loco vel in alio, sed non in alio, ergo in hoc loco, ergo in hac domo es in hac domo'.

†Quae⁸ ...† possumus assignare [in] alium locum ducendi ad nugationem secundum vocem, in illis sc. in quibus semper sumitur similis consequentia, ut 'Si verum est verum, \verum/ est verum esse verum; et si verum est verum esse verum, <verum> est esse verum verum [est] esse verum; et si hoc, [est] verum est esse verum esse verum verum esse verum', et ita in infinitum. Similiter 'Istud desinit esse et non amplius desinet esse, ergo desinit desinere esse et non

1 <***>] sed animal et sensibile convertuntur *vel sim. excidisse conicio.* 2 ut sit] *corruptela subesse videtur, fort. aliquid ante ut excidit, aut forte ut sit in et fit mutandum.* 3 tunc] tum (?) C. 4 ergo in nocte] *iter.* C. 5 dormis] det. C. 6 hac] hoc C.
7 Quae ...] *fere q(uae) f C.*

amplius desinet desinere esse, ergo desinit desinere desinere esse' et sic usque in infinitum.

<13.173a32> Quid dicimus nugari iam monstravimus i.e. Iam ostendimus per descriptionem quid sit nugatio, et iccirco non assignabimus hic nisi tantum locos qui ducunt ad nugationem. Omnes autem huiusmodi orationes quae sequuntur volunt hoc facere i.e. volunt ducere ad nugationem – bene¹ autem dixit “volunt” quia non semper huiusmodi orationes ducunt ad nugationem, sed quaedam² videntur ducere et non ducunt. Omnes, inquam, hoc volunt facere, ita dico, si nil differat nomen vel orationem dicere i.e. si nulla differentia sit orationem pro nomine ponere³ i.e. eius expositionem, nam expositionem vocat hic orationem in qua ponitur in expositione illud quod est exponendum vel in qua ponitur illud quod potest coniungi ex eadem parte orationis cum eo quod est exponendum, vel in qua ponitur nomen subiecti illius passionis || cuius nomen⁴ est exponendum. 103vB

Et hoc est <13.173a35> Duplum autem et duplum dimidii idem fit †quod ponatur hic eius expositio ‘duplum est dimidii duplum’†. Si⁵ ergo est <duplum> dimidii duplum \i.e. si ponatur haec eius expositio et item ponatur pro duplo eius expositio erit dimidii dimidii duplum etc./

<13.173a37> Et rursum etc. <***>

<13.173a38> Et⁶ putas Posuit exemplum in primo loco, nunc ponit exemplum in secundo, quando sc. aliquid ponitur in expositione quod potest coniungi cum exponendo ex eadem parte orationis. Et putas est aliquid concupiscentia delectionis,⁷ haec autem sc. concupiscentia est appetitus delectionis, quasi haec est eius expositio; cum ergo dicitur ‘Concupiscentia est concupiscentia delectionis’, ‘concupiscentia’ ponatur [haec est] eius expositio, sc. ‘appetitus delectionis’, et reliquum maneat, poterit⁸ inde inferri ergo concupis-

1 bene – ad nugationem] post ita dico locavit C a.c. 2 quaedam] quae ad C. 3 ponere] p(ro)de C. 4 nomen] non C a.c. 5 si] sin C a.c. 6 Et putas] lin. subd. om. C. 7 delectionis] delectationis Arist., sed in quibusdam codd. delectionis legitur, ut ex apparatu editionis Dod apparet. In sequentibus, quotiens haec vox plenis litteris scribitur, delectionis praebet C. 8 poterit inde] praeteritum t(ame)n C.

centia est appetitus delectionis delectionis, et ita erit [inquit] nugatio.

<13.173b1> Sunt autem Notat orationes quae sunt¹ in primo et secundo loco, quae semper fiunt circa ea quae sunt ad aliquid, ut duplum ad aliquid dicitur, dicitur enim duplum² dimidii duplum; et concupiscentia ad aliquid est, i.e. ad aliud refertur, dicitur enim concupiscentia alicuius concupiscentia. Notandum autem est ad expositionem sequentis litterae quod illud circa quod sumuntur orationes in primo loco refertur ad aliud secundum se, et non oportet quod referatur ad aliud secundum genus, ut in duplo³ et in dimidio; sed illud⁴ circa quod sumuntur orationes [est] in secundo loco refertur ad aliud et secundum se et secundum genus, ut concupiscentia [m] alicuius [ad] concupiscentia [m] et appetitus alicuius appetitus. Et istud adhuc notandum erit quod semper debet fieri assignatio per eundem casum, ut si unum referatur ad aliud per genitivum secundum se⁵ quod refertur ad idem secundum genus per genitivum, ut †de† concupiscentia dicitur alicuius concupiscentia et <appetitus> alicuius appetitus. Sed si aliquid referatur ad aliud secundum se per genitivum, et secundum genus per alium casum, non propter hoc ducetur quis ad nugationem, ut si concupiscentia secundum se referatur ad aliud per genitivum hoc modo ‘concupiscentia delectionis’, et secundum genus per accusativum hoc modo ‘appetitus per⁶ delectionem’, et pro ‘concupiscentia’ ponatur eius expositio, non erit propter hoc nugatio, ut ‘Concupiscentia est appetitus delectionis per delectionem’, quia non est ibi eiusdem vocis repetitio.

Et hoc est quod dicit <13.173b1> Sunt autem huiusmodi omnes orationes quae⁷ sunt in primo et in secundo loco, et in ad⁸ aliquid i.e. fiunt circa ea quae referuntur ad aliud, et illud pertinet tam ad orationes quae sunt in primo loco quam ad eas quae sunt in secundo; sed quod subiungit pertinet tantum⁹ ad eas quae sunt in secundo loco.

1 sunt] circa *add. et exp.* C. 2 duplum dimidii] *inv.* C *a.c.* 3 duplo] duplum C. 4 illud] ille C. 5 se] et secundum genus *add. et exp.* C. 6 per] pro C. 7 quae] qui C. 8 ad aliquid *Arist.] aliam* C. 9 tantum] tamen C.

Et hoc est: Et in illis etiam contingit ducere ad nugationem <13.173b2> quaecumque dicuntur ad aliquid i.e. referuntur ad aliud non solum¹ genera, i.e. secundum genera, sed et ipsa i.e. secundum se etiam ad aliud referuntur. Et est hic modus loquendi quo utitur Boethius cum dicit² “Species est suum genus” i.e. “Homo est animal”, <***> grammatica, dicitur suum genus ad aliud, i.e. grammatica dicitur alicuius scientia. et quaecumque assignantur ad³ unum et ad idem i.e. quae referuntur ad aliud ita quod fiat assignatio et secundum se et secundum genera secundum eundem casum, ut appetitus alicuius appetitus dicitur, et ita refertur genus ad aliud per genitivum, et concupiscentia alicuius concupiscentia, et ita species refertur ad aliud secundum⁴ eundem casum, et duplum [g(rati)a] alicuius duplum et [p] sc. dicitur duplum dimidii. Et inde manifestum est quod illud quod praedixit referendum est tantum <ad ea> quae vere sunt⁵ in secundo loco, quia non ostendit quod duplum referatur ad aliud secundum genus, sed tantummodo secundum se, et posuit exemplum in primo et secundo loco, nunc ponit exemplum in tertio.

Et hoc est: Etiam in illis etiam contingit ducere ad nugationem <13.173b5> quorumcumque substantia condesignantur⁶ i.e. ponuntur in⁷ ratione i.e. in definitione sive descriptione eorum praedicatorum de his i.e. eorum quae praedicantur de his, i.e. de substantiis, de⁸ numero quorum sc. praedicatorum sunt habitus aut passiones aut huiusmodi i.e. sunt⁹ qualitates aut aliquae aliae proprietates, cum non sint omnino ad aliquid. In hoc¹⁰ ostendit differentiam huius loci ad primum vel secundum.

Vel aliter: || <13.173b5> Et¹¹ quorumcumque substantia,¹² cum non sint omnino ad aliquid condesignantur i.e. ponuntur in ratione i.e. in definitione eorum praedicatorum i.e. quae ponuntur de¹³ his i.e.

104rA

1 solum Arist.] i(de)o C (ex so = solum ortum). 2 Locum non inveni. 3 ad unum] du. C. 4 secundum] genus sed tantummodo secundum se add. et exp. C. 5 sunt] sint C. 6 quorumcumque - condesignantur] quorum substantia condu. C. condesignantur potius quam condesignatur legendum esse suadet glossa ponuntur, quamquam syntaxis durior fit. Cf. apparatus editionis Dod ad locum. 7 in ratione] quae coî C. 8 de numero] de numero C. 9 sunt] sint C. 10 hoc] hac C. 11 Et quorumcumque] lin. subd. om. C. 12 substantia] subiecta C. 13 de his i.e.] de his idem C.

de subiectis – de subiectis, dico, quorum sunt habitus vel passiones etc., \i.e./ in quibus sunt' illae qualitates vel aliae proprietates.

<13.173b8> Ut abundans i.e. si quis ita describat 'Abundans est numerus medium habens' ducetur ad nugationem. 'Abundans' est nomen proprietatis, 'numerus' nomen subiecti; 'abundans numerus' dicitur in quo abundat unitas, quae impedit ne possit fieri divisio per aequalia, et idem³ est impar numerus. [Perfectus numerus est in quo nulla abundat unitas quae possit \impedire ne/ fiat divisio per aequalia et modo est impar numerus.] Perfectus numerus est in quo nulla abundat unitas quae possit impedire ne fiat divisio per aequalia, et idem est par numerus.

<13.173b8> Ut abundans est numerus medium habens, est autem aliquis³ numerus abundans Ponatur pro abundanti eius expositio, et inde infertur est ergo aliquis⁴ numerus numerus medium habens.

<13.173b9> Et si Aliud exemplum, quod superius quoque posuimus. 'Simum'⁵ nomen est passionis, 'naris'⁶ vero nomen subiecti.

<13.173b12> Videntur etc. Ostendit quod quandoque videntur aliqui ducere ad nugationem, sed tamen non ducunt, quia⁷ praetermittunt aliquam interrogationem sine qua non possunt necessario ducere ad nugationem,⁸ ut utrum idem significet nomen quod oratio, non enim interrogant utrum idem hoc nomen 'duplum' quod haec oratio 'duplum dimidii', sed si concedatur eis quod aliqui<d> est duplum dimidii, inferunt 'ergo aliquid est duplum dimidii dimidii', quamvis necessarium esset aliam praemitti⁹ interrogationem si\ne/ qua non potest necessario¹⁰ concludi nugatio.

Et hoc est <13.173b12> Videntur autem quandoque respondentes facere hoc non facientes i.e. videntur ducere ad nugationem, cum tamen non ducant. Et quare non ducunt[ur]? Eo i.e. ideo quod non adinterrogant si i.e. utrum duplum per se dictum significat aliquid¹¹ vel¹² nihil quia de hoc etiam est dubitatio. Dicit enim Aristoteles in

1 sunt] sint C. 2 idem] nil C. 3 aliquis] aliquod C. 4 aliquis] ad. C.
 5 simum] sumit *vel* sumum C. 6 naris] natis C. 7 quia] quod C *hic, sed* quia in
eodem contextu per errorem infra repetito. 8 nugationem] sed tamen non ducunt, quia
praetermittunt aliquam *add. et exp.* C. 9 praemitti] praetermitti C *a.c.* 10 neces-
sario] necessaria C. 11 aliquid *Arist.]* ea C. 12 vel nihil] *lin. subd. om.* C.

secundo libro,¹ ubi ponet solutiones ad omnes hos locos, quod ‘duplum’ forte per se nil significat, quia si dicam ‘Aliquid est duplum’ nil addendo, nullum intellectum constituo. et etiam si constet quod ‘duplum’ per se aliquid² significet, non interrogant³ utrum idem significet quod ista oratio [est] vel diversum – non hoc, inquam, interrogant, sed statim⁴ dicunt conclusionem hoc modo: ‘ergo aliquid est duplum dimidii’, et videtur illis⁵ idem significare⁶ nomen quod oratio eo i.e. ideo quod nomen idem si[n]t i.e. ideo quod id nomen ponatur in oratione quod prius per se dicebamus.

Vel eo⁷ quod nomen idem si[n]t i.e. nominatio i.e. appellatio, quia cuicumque convenit appellatio huius nominis ‘duplum’, eidem convenit appellatio huius orationis ‘duplum dimidii’ et e converso, quia quicquid est duplum est duplum dimidii et e converso.

<14.173b17> SOLOECISMUS

Docuit locos⁸ nugationis, nunc docet locos soloecismi.

1. Soloecismus est incongruitas locutionis vel secundum vocem vel secundum intellectum. Nam soloecismus secundum vocem est incongruitas locutionis secundum iuncturam dictionis in suis accidentibus, ut ‘Dominum promisit’ pro ‘Dominus promisit’. Soloecismus secundum intellectum est quando dictiones convenienter coniunguntur secundum sua accidentia, ex ipsis tamen nullus ad auditorem descendit [ad] intellectus, ut ‘Es homo qui est asinus’ vel ‘Ille homo patronymicus habet uxorem possessivam’. Et nota quod soloecismus secundum vocem magis pertinet ad considerationem grammaticorum, \soloecismus vero secundum intellectum magis pertinet ad considerationem dialecticorum/.

2.1 Aristoteles tamen non ponit nisi locos qui ducunt ad soloecismum secundum vocem, quoniam manifestior est.

1. Est ergo unus locus ducendi ad soloecismum secundum vocem quando dictio similis est in diversis accidentibus secundum eandem orationem, ut primus locus ducendi ad soloecismum secun-

1 Arist., *SE* 31.181b32. 2 aliquid significet] *lin. subd. om.* C. 3 interrogant] interrogatum C. 4 statim] *ha.* C. 5 illis] *illis* C. 6 significare *Arist.*] significat C. 7 eo] *lin. subd. om.* C. 8 locos] locutionis C *a.c.*

dum vocem sit¹ ex permutatione numerorum circa eandem dictionem quae similis est in diversis casibus² sub eadem terminatione, ut ‘Quod tu dicis esse, hoc est; sed lapidem dicis esse; ergo lapidem est’, || ‘hoc’ enim sub eadem <terminatione> tam nominativi quam accusativi casus potest esse.

II. Secundus locus soloecismi secundum vocem <est> ex permutatione numerorum circa eandem dictionem quae similis est in diversis numeris in eadem terminatione, ut ‘Haec mulier nil est quod non sit, sed haec mulier³ est alba, ergo alba est’. Hoc nomen ‘alba’⁴ prius erat singularis numeri, sed postea pluralis; non enim potest poni per se nisi in plurali numero et neutro genere, et iccirco quia coniungitur per se cum verbo singularis numeri est soloecismus.

III. Tertius locus est ex permutatione generum circa eandem dictionem quae in diversis generibus similis est sub eadem terminatione, ut in praedicto exemplo, quia ‘alba’ est prius feminini generis, postea vero neutri.

2.2 Quinque sunt loci qui ducunt ad soloecismum secundum intellectum.⁵

I. Primus locus est quando relatio sequitur terminum complexum sub disiunctione vel praecedat terminum complexum per coniunctionem, ut ‘Istud est rationale vel irrationale quod est homo’. In talibus enim potest aliquis duci ad soloecismum si fiat permutatio generis circa alteram partem illius complexi, ut ‘Istud est rationale vel irrationale quod est homo, sed si est rationale est homo et e converso, ergo istud est homo vel irrationale quod est homo’. Similiter ‘Aliquid est quod est Socrates et Plato, <Socrates et Plato> sunt animalia, ergo aliquid quod est duo homines sunt animalia’, hic enim praecedat relatio hunc terminum complexum ‘Socrates et Plato’. Et nota quod si fiat ibi relatio ad totum complexum, erit ibi soloecismus, sed si fiat ad eius alteram partem non erit.

II. Secundus locus est quando demonstratio praecedat⁶ terminum complexum per coniunctionem, ut ‘Istud rationale vel irrationale est asinus’ faciendo demonstrationem ad asinum, ‘sed si quid

1 sit] vel fit C. 2 casibus] Nam add. et exp. C. 3 mulier] non add. et exp. C.
4 alba] nomen C a.c., ut videtur; nescioquid C p.c. 5 intellectum] rem C. 6 praecedit] praecedunt C.

est rationale, ipsum est homo et econverso; ergo iste est homo vel irrationale est asinus'. Sed nota quod \si/ in prima propositione adiungatur demonstratio illi termino complexo non erit soloecismus, sed si adiungatur eius alteri parti erit soloecismus.

III. Tertius locus est quando relatio sequitur terminum simplicem, ut 'Solum rationale est rationale quod ipsum est, ergo nullum rationale vel irrationale quod ipsum est' vel 'Falsum est aliquod animal non esse rationale quod ipsum est, ergo nullum animal non est rationale quod ipsum est, ergo omne animal est rationale quod ipsum est'.

IV. Quartus locus est quando aliquid cum alio construitur et aliquid sequitur ad unum illorum quod non potest coniungi cum reliquo, ut 'Iste est fortissimus omnium hominum, sed graeci sunt homines, ergo est fortissimus graecorum.' Similiter 'Alter aliquorum currit, ergo alter duorum vel plurium currit'.

V. Quintus locus est quando aliquid construitur cum alio intransitive et aliquid potest construi cum uno illorum intransitive quod non potest construi cum reliquo, ut 'Haec definitio est substantialis, sed haec oratio <est> haec definitio, ergo haec oratio est substantialis'. Similiter 'Haec propositio <est> categorica, sed <haec> oratio est haec propositio, ergo haec oratio <est> categorica'.

<14.173b17> Soloecismus autem quale quid¹ est dictum est prius i.e. superius ostendimus per descriptionem quid² esset soloecismus. Nam per 'quid' intelligimus genus, per 'quale' vero differentias. Est autem i.e. contingit facere³ hoc i.e. quandoque ducere ad soloecismum [videri ducere ad soloecismum] necessario, et contingit⁴ non facientem i.e. aliquem non ducentem ad soloecismum videri ducere ad soloecismum, et contingit⁵ facientem i.e. ducentem non videri ducere,⁶ ut contingit hoc fieri si ficus est secundae declinationis quemadmodum⁷ Caecilianus dixit. Caecilianus autem dixit quod debet dici 'hic ficus, huius fici' et in accusativo plurali 'ficos'. Unde

1 quid] *vel* quidem C; quidem *Arist., sed, teste Dod, varia lectio quid in quibusdam codicibus invenitur. Quae noster infra dicit lectionem quid glossabunt.* 2 quid] quod C. 3 facere hoc] *lin. subd. om. C.* 4 contingit] contingit C. 5 contingit] contingit C.

6 ducere] ducere C. 7 quemadmodum - dixit] *lin. subd. om. C.*

dicit Martialis¹ “Cum dixi ficus rides quasi barbara verba, et dici ficos, Caeciliane, iubes. Dice[re]mus ficus quas scimus in arbore nasci, dicemus ficos, Caeciliane, tuos”.

Et hoc est <14.173b20> Nam ille qui dicit ficus maturas² facit soloecismum secundum illum³ i.e. secundum Caecilianum, non videtur autem pluribus facere⁴ soloecismum, i.e. quamvis faciat soloecismum secundum illum, non tamen facit soloecismum simpliciter.

104vA || qui vero dicit⁵ ficos videtur facere et facit simpliciter, sed non facit secundum Caecilianum.

Similiter quidam erant qui dixerunt quod ‘finis’ esset tantum masculini generis, alii autem quod esset tantum feminini. Si ergo aliquis diceret ‘certam finem’ faceret soloecismum secundum eos qui dicebant quod esset tantum masculini generis, si ‘certum finem’ faceret soloecismum secundum eos qui dicebant quod esset feminini tantum.

Et hoc est Eodem⁶ modo contingit aliquem videri facere soloecismum quamvis non faciat si finis solummodo⁷ sit⁸ masculini generis secundum quosdam nam qui dicit ‘certam finem’ facit soloecismum secundum⁹ eos qui dicunt quod sit tantum masculini generis.

<14.173b22> Manifestum ergo Quandoquidem quandoque ducimus necessario ad soloecismum et non videmur ducere, quando<que> videmur ducere et non ducimus, manifestum est quod quaedam ars est \qua possumus ducere ad soloecismum et videri, et qua possumus videri ad soloecismum ducere quamvis non ducamus, sed nulla ars est quae possit hoc facere nisi sophistica, ergo sophistica est ars./ et haec est illa auctoritas quam a principio notavimus.¹⁰

Et hoc est <14.173b22> Manifestum¹¹ est ergo quoniam ars quaedam potest facere hoc, sc. ut ducamus ad soloecismum quamvis non videamur ducere, vel ut videamur ducere licet non ducamus, eo i.e. ideo quod multae interrogationes¹² i.e. multae argumen-

1 Martialis, *Epigram.* 1.65. 2 maturas] im. C, sed fortasse in m. correctum. 3 illum] ū C. 4 facere] facere C. 5 dicit] dices vel dicos C. 6 Eodem modo etc.] huic secundo exemplo a Boethio addito nihil in graeco correspondet. 7 solummodo – generis] lin. subd. om. C. 8 sit] fit C. 9 secundum eos] lin. subd. om. C. 10 Sc. in scholio ad 1.165a21. 11 Manifestum – ergo] lin. subd. om. C. 12 interrogationes] inter. C; orationes Arist.

tationes non colligentes soloecismum i.e. non necessario ducentes ad soloecismum videntur syllogizare i.e. videntur necessario inferre soloecismum¹ velut in elenchis i.e. sicut in redargutionibus. Nam sicut quando<que> ducimus ad redargutionem et non videmur, quandoque videmur ducere et non ducimus, similiter etiam quando<que> videmur ducere ad soloecismum et non ducimus, quandoque ducimus et non videmur.

Q. Solet autem quaeri utrum aliquis necessario possit duci ad soloecismum.

Quod tamen videtur, quia contingit aliquem² quandoque apparenter ducere ad redargutionem, quandoque vero necessario; similiter ad falsum et ad inopinabile et ad nugationem. Et inde videtur ex aliarum inductione <quod> quandoque ducatur aliquis necessario ad soloecismum.

Item, superius dixit quod contingit hoc facere.

Item, inutiliter viderentur posita inter metas sophist[ic]arum nisi sophist[ic]a posset ad eam ducere necessario.

Rursum videtur quod si concedatur ‘Omnis homo est alba animal, sed omne risibile est homo’ quod necessario inferatur ‘ergo omne risibile est alba animal’.

<***>³

S. Quod non concedimus, potest enim quis duci necessario et syllogistice etiam ad soloecismum, ut in praedicto exemplo. Sed opponitur “Illa argumentatio est syllogismus, ergo constat ex tribus propositionibus”. Verum est – vel ex aliquibus positis. Loco illarum ponitur enim aliquid loco maioris propositionis et aliquid loco conclusionis, sicut syllogismus tertii modi primae figurae semper est ex universali affirmativa et duabus particularibus, vel aliquibus positis loco illarum, quia quandoque ponuntur indefinitae vel singulares loco particularium.

<14.173b26> Sunt autem paene omnes apparentes soloecismi i.e. omnes argumentationes apparenter ducentes ad soloecismum secundum hoc i.e. quando aliqua dictio similis est in diversis casibus, si-

1 soloecismum] soloecismum C. 2 aliquem] aliquando C. 3 <***>] *Videtur ratio in contrarium excidisse, cuius conclusionem negat auctor his verbis: Quod non concedimus.*

cut haec dictio ‘hoc’ similis est in nominativo et in accusativo casu; “paene” autem dicit quia quandoque fit etiam soloecismus secundum commutationem numerorum, quandoque secundum commutationem generum, frequentius tamen secundum commutationem casuum; <14.173b27> et pro ‘sc.’ quando casus neque masculinum neque femininum indicat sed neutrum i.e. quando neque est masculini generis neque feminini sed neutri. Nam ‘hic’ masculinum significat i.e. rem masculini generis, ‘haec’ autem femininum i.e. rem feminini generis, ‘hoc’¹ vero vult neutrum significare quasi ex institutione significat rem² neutri generis, \quando<que> tamen sumitur ad designandam rem masculini vel feminini generis.

Et hoc est <14.173b29> saepe³ autem et significat et illa utraque i.e. masculinum et femininum et etiam neutrum, ut ‘Quid est <hoc>?’⁴ si fiat demonstratio ad lignum erit⁵ neutri⁶ generis/ et poterit responderi ‘lignum’⁷; si fiat demonstratio ad Calliopeam erit feminini et poterit responderi ‘Calliopea’; si ad Coriscum masculini et respondebitur ‘Coriscus’.

Ita dictio neutri generis invenitur similis in diversis casibus, <14.173b31> ergo i.e. sed omnes⁸ casus masculini et feminini differunt i.e. nulli sunt similes, sed⁹ casus neutri alii quidem¹⁰ sunt similes, alii autem¹¹ non sunt similes. Dato ergo saepe ‘hoc’ i.e. concesso¹² in vi nominativi casus syllogizant sophistae¹³ quasi dictum¹⁴ sit ‘hunc’ i.e. tamquam concederetur in vi accusativi casus. Similiter autem ponunt alium <et> alium casum pro alio i.e. decipiunt ex permutatione aliorum casuum. ||

104vB

<14.173b34> Paralogismus autem fit¹⁵ in huiusmodi qui ducunt ad soloecismum eo i.e. ideo quod ‘hoc’ sit commune¹⁶ plurium casuum i.e. quia invenitur in diversis casibus, et prius accipitur in uno¹⁷ et deinde in alio. Et hoc ostendit: nam ‘hoc’ significat¹⁸ quandoque

1 hoc vero vult] *lin. subd. om. C.* 2 rem neutri] *inv. C.* 3 saepe – utraque] *lin. subd. om. C.* 4 hoc] *ut add. et exp. C.* 5 erit] *ut C.* 6 neutri] *feminini C a.c., ut videtur.* 7 lignum – responderi] *iter. C.* 8 omnes] *omnis C.* 9 sed] *sed C.* 10 quidem] *lin. subd. om. C.* 11 autem non] *lin. subd. om. C.* 12 concesso in vi] *concessi.vinci vel sim. C.* 13 sophistae] *sophistae C.* 14 dictum sit] *du. sc]. C.* 15 fit] *lin. subd. om. C.* 16 commune *Arist.*] *solo. (= soloecismus) C.* 17 uno] *duo C, ut videtur.* 18 significat *Arist.*] *sig^{est.} C, ut videtur.*

quidem 'hic' i.e. quandoque nominativi casus, quandoque autem hunc' i.e. quandoque accusativi casus. Et nota quod non simul potest esse nominativi et accusativi casus, sed quando coniungitur cum hoc verbo 'est', tunc est nominativi casus, quando cum hoc verbo 'esse', est accusativi casus.

Et hoc est <I4.173b37> Oportet autem permutatim² i.e. non simul significabit nominativum et accusativum, sed cum³ <hoc> verbo 'est' significabit 'hic' i.e. erit nominativi casus, cum 'esse' autem 'hunc' i.e. erit accusativi casus, ut est etc.; et in femininis similiter, quia cum dicitur 'est Calliopeia'⁴ nominativus est, cum dicitur 'esse Calliopeiam' est accusativus. nam in omnibus 'est' et 'esse' similiter faciet differentiam i.e. sicut 'est' et 'esse' discernunt in his duobus nominibus 'Calliopeia' et 'Coriscus' quando sint nominativi et quando accusativi casus, quia quando cum eis iungitur 'est' sunt nominativi casus, ut 'est Calliopeia' 'est Coriscus', quando iungitur cum eis 'esse' sunt accusativi casus, ut 'esse Calliopeiam' et 'esse Coriscum', similiter in omnibus aliis 'est' et 'esse' faciunt differentiam; ergo et in hac dictione 'hoc'⁵ ut quando iungitur cum⁶ 'est' sit nominativi casus, quando cum 'esse' accusativi.

<I4.174a5> Et quodam Ne viderentur isti loci omnino esse alii a superioribus ostendit quod habent fieri circa aliquem superiorem, quoniam⁷ circa figuram dictionis; fiunt enim ex permutatione accidentium circa eandem dictionem. quodam modo similis <est> elenchis i.e.⁸ paralogismis qui dicuntur⁹ secundum quod non similia¹⁰ similiter i.e. qui fiunt secundum figuram dictionis (hac circumlocutione designat figura<m> dictionis, quia¹¹ secundum figuram dictionis videntur aliqua esse similia cum non sint; aliqua enim quae dissimilia sunt secundum significationem videntur esse similia in significatione quia sunt similia in terminatione). Dicit itaque quod soloecismus qui fit ex permutatione accidentium circa ean-

1 hunc Arist.] homo C. 2 permutatim Arist.] per signum sine linea subducta C.
 3 cum, est et 'hic'] lineas subductas om. C. 4 Calliopeia] sic et in sequentibus C, quamquam superius Calliopea scripserat. 5 hoc] hac C. 6 cum 'est'] certius vel tertius C.
 7 quoniam] quod C. 8 i.e. paralogismis] i.e. paralogismis C. 9 dicuntur Arist.]
convenienter C. 10 similia] sed. C. 11 quia - dictionis] qui secundum fi. dic()
 C.

dem dictionem similis est quodam modo illis elenchis qui fiunt secundum figuram dictionis, quia sicut hii fiunt¹ ex permutatione accidentium circa eandem dictionem, similiter illi ex permutatione proprietatum circa eandem rem, ut cum dico ‘Qualiscumque heri fuisti es hodie, sed heri fuisti similis Platoni, ergo hodie es similis Platoni’, quia primo sumo qualitatem, sed deinde relationem. Sed dicit “quodam modo” quia non omnino est expressa similitudo, nam ibi fit paralogismus ex similitudine quae est in re, hic autem ex similitudine quae est in voce. Et ostendit quare dixerit “quodam modo”, <14.174a7> Nam² quemadmodum accidit facere³ soloecismum illis i.e. in paralogismis qui fiunt secundum figuram dictionis in rebus, sic i.e. similiter accidit facere soloecismum his qui sic ducunt ad soloecismum in nominibus. Dicit similiter ibi fieri soloecismum in rebus sicut hic fit in nominibus, quia sicut fit ibi permutatio \proprietatum circa eandem rem cum falsitate, similiter et hic fit permutatio/ accidentium circa eandem dictionem cum incongruitate. Nam homo et album et res et nomen est i.e. circa hos duos terminos potest fieri soloecismus et secundum rem et secundum vocem. Secundum rem hoc modo: ‘Quemcumque hominem heri vidisti hodie vides, sed heri vidisti hominem album, ergo vides hominem album hodie’. Secundum vocem hoc modo: ‘Quemcumque hominem heri vidisti hodie est, Sed Socratem heri vidisti, ergo Socratem hodie est’.

<14.174a10> Manifestum Epilogus est eorum quae dicta sunt de soloecismo. Ex⁴ his casibus i.e. ex casibus qui similes sunt in neutro genere, sicut est ‘hoc’.

<14.174a12> Species igitur Ponit⁵ epilogum totius praecedentis partitionis. Et nota quod quando ita fit, illud in fine solet esse locus a causa finali. Quandoquidem quae dicta sunt confuse diximus, ergo repetamus, ut brevius dicamus.

Et hoc est <14.174a12> Sunt igitur⁶ hae species agonisticarum⁷ i.e. sophisticarum disputationum, quantum ad tresdecim fallacias, et partes specierum, quantum ad quinque metas sophisticas, et modi

1 fiunt] sunt C. 2 Nam quemadmodum] *lin. subd. om.* C. 3 facere Arist.] fi. C *hic et paullo infra.* 4 Ex his casibus] *lin. subd. om.* C; ex dictis casibus *Arist.* 5 ponit] *ponit* C. 6 igitur Arist.] qui C. 7 agonisticarum] *lin. subd. om.* C.

qui dicti sunt, quantum ad modos paralogismorum quos superius in singulis assignavimus. Vel partes specierum referretur ad modos paralogismorum, modi¹ vero qui dicti sunt referatur ad \c/autelas sophisticas quas docuit circa falsum vel inopinabile vel nugationem vel soloecismum.

<14.174a13> DIFFERT AUTEM Hucusque sufficienter docuit locos e quibus eliciuntur sophistica argumenta, sed quia non poterat haberi perfectio disputationis per locos e quibus eliciuntur sophisticae propositiones et sophistica nisi etiam aliquid sciremus de modo et ordine² interrogandi, iccirco || adiungit de modo et ordine. Sed notandum quod in alio consistit modus et in alio ordo. Modus enim in hoc consistit ut sciamus qualiter una propositio sit interroganda; quandoque enim propositio sumptive est inducenda, quandoque vero interrogative proponenda, quandoque vero ex negatione est interrogandum. Ordo autem in hoc consistit ut sciamus quae ante quam sit interroganda. 105rA

Et hoc est <14.174a13> Differt autem non parum i.e. maxime differt si ordinentur (per hoc habemus ordinem interrogandi) quodam modo (per hoc habemus modum) ea quae circa³ interrogationem sunt, i.e. interrogans debet observare modum et ordinem interrogandi, quod, sc. observare ordinem, differt ab eo quod est non ordinare propositiones, ut lateant ea circa quae sumuntur interrogationes velut in dialecticis observandus est modus et ordo interrogandi. Deinceps ergo i.e. consequenter his quae sunt dicta i.e. post hoc quod superius diximus hoc primum dicendum sc. de modo et ordine interrogandi.

<15.174a17> EST AUTEM Incipit ponere praecepta de modo interrogandi, et primum praeceptum est huiusmodi, sc. longitudo. Hoc autem multis modis intelligitur, quia vel de longitudine propositionis, debemus enim longas interrogare propositiones, multas unâ⁴ ponendo negationes, ut ‘Nullus homo non est⁵ non animal nisi ipse non sit non homo quando non est non risibile’. Vel potest intelligi

1 modi et qui dicti sunt] *lineas subductas om.* C. 2 ordine] et *add. et exp.* C. 3 circa
interrogationem] *inv.* C. 4 unâ] unum C. 5 non est] *iter.* C.

de longitudine argumentationis, quia debemus facere argumentationem constantem ex sex propositionibus vel ex pluribus. Vel, quod melius est, potest intelligi de longitudine disputationis, ut faciamus quattuor argumentationes aut quinque, quia non poterit tot argumentationibus instare.

Et hoc est <15.174a17> Est autem ad arguendum i.e. ut facilius ducamus ad redargutionem unum praeceptum longitudo propositionum, difficile autem¹ multa simul conspiciere i.e. multos terminos vel propositiones positas, secundam primam expositionem; vel multa conspiciere i.e. multas propositiones in argumentatione positas, secundum mediam expositionem; vel unum² praeceptum est longitudo disputationis, difficile est enim multa simul conspiciere i.e. multas argumentationes quae eâ fiunt, quia non poterit tot argumentationibus instare. Ad longitudinem³ vero utendum praedictis elementis i.e. praedictis fallaciis, ut implicemus aliquam fallaciam in propositione (secundum primam expositionem); vel praedictis elementis⁴ i.e. fallaciis, ut faciamus aliquam argumentationem interserendo aliquam fallaciam in propositionibus [vel] (secundum mediam); vel (secundum tertiam) praedictis elementis i.e. fallaciis, ut secundum unam fallaciam faciamus plures, et secundum aliam similiter plures argumentationes.

<15.174a19> Unum Ponit aliud⁵ praeceptum de modo interrogandi, quod est huiusmodi: festinatio,⁶ ut sc. festinemus, quia tunc citius concedet respondens aliquid⁷ quod erit utile ad propositum. Sed dicit in Topicis⁸ quod non est festinandum, etiam si sit omnino utile. Hoc est verum – non est festinandum ad quosdam⁹ respondentes qui veloces sunt in respondendo; sed festinandum est ad eos qui tardiores sunt.

Et hoc est <15.174a19> nam tardiores i.e. illi qui non sunt perspicacis ingenii minus praevident sibi in respondendo, quia facilius concedunt aliquid quod est utile ad propositum.

1 autem] enim *Arist.* 2 unum – disputationis] unum praeceptum est longitudo disputationis C. 3 longitudinem] locum C. 4 elementis *Arist.*] est C. 5 aliud] alium C. 6 festinatio] *lin. subd. om.* C. 7 aliquid] aliquod C. 8 *Arist., Top.* VIII.1.156b23-24. *Conflasse videtur noster translationem Boethii et anonymam, praebet enim illa (ALV.1: 159): “non properare etiam si omnino utile sit”; haec vero (ALV.3: 290): “Non festinare, et si omnino utile fuerit”. 9 quosdam] quoddam C *a.c.*; quo’dam C *p.c.**

<15.174a20> Est autem Aliud praeceptum est de modo interrogandi. Et hoc est: Est autem aliud¹ praeceptum ira et contentio, ut sc. faciamus eum iratum contendendo contra eum. Et quare valet hoc? Quia omnes conturbati minus² possunt conservari circa propria<s> propositiones, i.e. minus possunt observare proprias rationes. Elementa autem irae i.e. quibus facilius provocabimus³ eum ad iram sunt⁴ haec: et facere manifestum eum quod⁵ ve\lit/ iniuste <agere, i.e.> disputare, cum⁶ tamen ipse putet se iuste disputare, quia sic facilius concedet aliquid quod erit utile ad propositum; et ostendere eum esse impudentem i.e. inverecundum circa omne propositum, quasi quaerendo qualiter non pudeat eum prave disputare ante tales auditores.

<15.174a24> Amplius Ponit quoddam praeceptum de ordine interrogandi, quod est tale: Oportet permutatim interrogationes ponere; nam si habemus plures argumentationes ad aliquod propositum, vel plures ad plura proposita, debemus prius interrogare maiorem huius, deinde maiorem illius, et postea minorem huius, et deinde minorem illius, quia tunc ignorabit respondens ad quod propositum velimus tendere, et iccirco facilius concedet aliquid⁷ utile || ad propositum.

105rB

<15.174a24> Amplius oportet interrogantem ponere interrogationes permutatim i.e. modo unam, deinde aliam, sive habeat[ur] plures orationes i.e. plures argumentationes ad idem propositum probandum, sive habeat plures argumentationes ad probandum et⁸ quoniam sic[ut] et quoniam non sic[ut] i.e. unam ad probandum affirmationem et alia<m> ad probandum negationem. Et ostendit quare sit utile, enim i.e. quia accidit interrogantem simul facere observationem⁹ aut ad plura i.e. ad plures argumentationes quas habemus ad idem propositum aut ad contraria i.e. ad plures argumentationes duas contradictorias probantes.

<15.174a26> Omnino Quoniam posuerat quoddam praeceptum de ordine interrogandi, sc. quod oportet permutatim interrogatio-

1 aliud] aliud C. 2 minus possunt conservari Arist.] uti.pos ab. C. 3 provocabimus] provocavimus C. 4 sunt haec] sunt haec C. 5 quod – iniuste] lin. subd. om. C. 6 cum – disputare] iter. C. 7 aliquid] aliquod C. 8 et] lin. subd. om. C; item sequenti vice. 9 observationem Arist.] ab. C.

nes ponere, illud autem idem posuit in Topicis,¹ inde videretur alicui quod hic essent repetenda omnia quae ibi dicta sunt de ordine interrogandi. Iccirco dicit quod generaliter, quaecumque ibi dicta sunt ad celationem esse utilia, hic etiam sunt intelligenda.

Et hoc est <15.174a26> Omnino autem i.e. generaliter dico quod omnia quae prius dicta <sunt> utilia ad occultationem i.e. quae prius diximus utilia esse ad celationem propositi sunt utilia et i.e. etiam ad agonisticas i.e. ad sophisticas disputationes.

<15.174a28> Nam Ostendit quod quaecumque sunt utilia ad celationem propositi sunt utilia ad sophisticas disputationes, nam occultatio propositi est causa quare lateat, quod autem lateat est causa fallaciae, fallacia vero tantum ad sophisticas pertinet, et iccirco ea quae docentur in Topicis propter instructionem dialectici non dicuntur nisi gratia illius dialecticae disputationis quae est permixta sophisticae disputationi. Et hoc est Nam occultatio² etc.

<15.174a30> Ad abnuentes Aliud praeceptum est de modo interrogandi. Quidam sunt respondentes qui omnia negant quae³ vident esse utilia ad propositum.⁴ A talibus non debemus quaerere eam quam volumus [eam] concedi, sed eius contradictoriam. Putabunt enim valere illam ad propositum et eam negabunt,⁵ et ita concede<n>t eam quam volebamus.

Et hoc est <15.174a30> Ad abnuentes i.e. ad negantes, sc. ad eos qui negant omnia quaecumque⁶ opinantur esse utilia ad orationem i.e. ad argumentationem faciendam, interrogandum⁷ ex negatione i.e. ex contradictione, velut ille qui interrogat velit contrarium eius quod ipse vult, quia si velit affirmationem †similiter†⁸

<15.174a32> Aut Aliud praeceptum est de modo <interrogandi>: Debemus ex⁹ aequo interrogationem facere i.e. debemus simul¹⁰ contradictorias interrogationes¹¹ ponere, quia tunc <non> percipiet¹² respondens quam illarum velimus magis nobis concedi, ut ‘Putas omnium contrariorum est eadem disciplina vel non?’. Sed est unus

1 Arist., *Top.* VIII.1.156a23-26. 2 occultatio] ue C. 3 quae] qui C. 4 propositum] positionem C. 5 negabunt] negabit C. 6 quaecumque - esse] *lin. subd. om.* C. 7 interrogandum] *lin. subd. om.* C. 8 similiter(?)] *Ante vel post hanc vocem aliquid excidisse videtur.* 9 ex - facere] *lin. subd. om.* C. 10 simul] sill' C. 11 interrogationes] interrogationem C. 12 percipiet] perecipiet C a.c.

modus sophisticæ respondendi ad huiusmodi interrogationes: ‘Verum est’ sc. ‘quod omnium contrariorum sit eadem disciplina vel non’.

Et hoc est: Praedicto modo interrogandi est utendum, <15.174a32> aut etiam¹ debemus ex aequo interrogationem facere i.e. proponere interrogationem inter duas contrarias, ut aequaliter se habeat interrogatio ad affirmationem et ad negationem. Nam quando dubium est respondentibus quid² velit sumere interrogans, sive affirmationem sive negationem, tunc³ minus graves fiunt, quia citius concedent aliquid⁴ quod est utile ad propositum.

<15.174a33> Et quando Aliud praeceptum est de modo interrogandi: Quandoque habemus aliquam argumentationem ad aliquid⁵ probandum, et non statim debemus proferre conclusionem, sed debemus eam cum praecedentibus sumptive proferre, ut ‘Istorum contrariorum est eadem disciplina, et illorum et illorum’ non statim debemus inferre ‘ergo omnium contrariorum est eadem disciplina’, quia forte talis esset respondens qui vellet ad omnia instare. Sed debemus eam sumptive cum aliis proferre, ut ‘Istorum contrariorum est eadem⁶ disciplina, illorum et illorum, similiter omnium’, et tunc citius concedet eam respondens, quia non habebit iustam causam negandi eam.

<15.174a33> Et quando aliquis dederit i.e. concesserit singulare i.e. singularem propositionem in partibus i.e. per enu<mer>ationem partium – dedit, dico, aliquis⁸ inducenti universale i.e. facienti inductionem a particularibus ad universale non saepe est interrogandum⁹ i.e. non est cum illatione inferendum eam quae posita est in quaestione, sed¹⁰ utendum est ut concessio i.e. tamquam concessa sit a respondente.

Vel aliter: Quidam sunt interrogantes qui facta argumentatione quaerunt utrum conclusio || sequatur ex praemissis. Hoc autem reprehendit Aristoteles in Topicis,¹¹ et hic similiter, nam qui quaerit

105vA

1 etiam] *lin. subd. om.* C. 2 quid] quod C. 3 tunc] tunc C. 4 aliquid] aliquod C.
 5 aliquid] aliquem C. 6 eadem] o. C. 7 et] *lin. subd. om.* C. 8 aliquis induceni universale] in alicuius in universale C.
 9 interrogandum] iustum C. 10 sed – concessio] fere si (e)n(im) est ir con C. 11 Cf. Arist., *Top.* VIII.2.158a7, *AL V.1: 162.18*: “Non oportet autem conclusionem interrogationem facere”.

utrum sequatur ex praemissis propriae argumentationi videtur derogare.¹ Hoc autem vitium est.

Et hoc est <15.174a34> non saepe interrogandum utrum conclusio sequatur ex praemissis, sed vel inferendum est sub illatione vel utendum² est ut concesso i.e. tamquam concessum sit. Et ostendit quod sit utile ita sumere propositionem sine illatione, nam quandoque putant et ipsi³ respondentes dedisse i.e. concessisse[m] et audientibus videtur⁴ quod ipsi eam concesserint, quare videtur tam istis⁵ quam illis propter inductionis memoriam i.e. quia adhuc recordantur illius inductionis qua⁶ dixerat interrogans ‘Istorum est eadem disciplina, et illorum, et illorum’, velut i.e.⁷ vel<ut> illa inductione non interrogata stulte i.e. non facta stulte, immo ut haberetur illa propositio.

<15.174a37> Et in quibus. Aliam cautelam ponit. Aliquando volumus nobis concedi aliquam⁸ universalem propositionem, et non est aliquod nomen per quod possit sumi illa universalis. Tunc utendum est nomine similitudinis et transferenda est similitudo ad id quod expedit, ut in illo exemplo Alexandri:⁹ ‘Hoc animal quadrupes quod habet fissam ungulam ruminat, et illud, similiter de omnibus aliis; ergo omne tale animal ruminat’. Hic ‘tale’ potest referri ad ‘quadrupes’, et sic falsum; et potest referri ad ‘animal habens fissam ungulam’, et sic verum. Si ergo concedatur, utendum est ad quod expedit: ‘Sed asinus animal tale, sc. quadrupes, ergo ruminat’.

Et hoc est <15.174a37> Et in illis in quibus fill’is† universale¹⁰ non significatur nomine i.e. quando non possumus sumere universalem nomine subiecti,¹¹ sed similitudine[m] i.e. nomine similitudinis, tunc¹² utendum illa similitudine ad hoc quod expedit i.e. ad illud ad quod poterit nobis prodesse, latet enim similitudo plerumque i.e. quando dubium est ad quod debeat ferri¹³ similitudo.

1 derogare *scripsi coll. quae noster ad 174b8 annotavit*] negare C. 2 utendum] ri. (*ex u. ortum*) C. 3 ipsi] *lin. subd. om.* C 4 videtur] ui. C; videntur *Arist., sed videtur codd. Az et Bo teste Dod.* 5 istis] [[aliis] \istis/ C. 6 qua] quod C. 7 i.e.] illud C. 8 aliquam] aliquem C. 9 *Cf. Ebbesen 1981: 2.518 & 3.240-241.* 10 universale - i.e.] *iter: C, sed secunda vice universalem pro universale praebet.* 11 subiecti] subiecto C. 12 tunc] tunc C. 13 ferri] fieri C.

<15.174a40> Et ad sumendum Alia cautela. Quandoque volumus¹ nobis concedi aliquam universalem propositionem, quae tamen habet instantiam, quam² si per se interrogaremus, negaretur propter instantiam; iccirco³ adiungenda est ei sua contraria, quae in pluribus habet instantiam, <ut> ex improbabilitate illius appareat probabilitas huius. Ut si velimus hanc nobis concedi ‘Omnium contrariorum eadem est disciplina’, non⁴ debemus eam per se quaerere, quia sic forte negaretur, sed hoc modo ‘Putas omnium contrariorum <aut> nullorum est eadem disciplina?’ et ad sumendum universalem⁵ propositionem i.e. ut possit facilius propositio quam vult aliquis⁶ sibi concedi [et] oportet interrogantem admittentem i.e. adiungentem ei contrarium i.e. contrariam propositionem quae in multis habet instantiam inquirere i.e. interrogare. Ut si debeat⁷ sumere quoniam oportet patri omnia oboedire i.e. velit sumere hanc propositionem ‘Oportet patri oboedire in omnibus’, nam ‘oboedire’ ibi transitive ponitur, et ideo sic debet exponi; tunc haec propositio non est per se interroganda, quia sic forte daretur instantia[m], sed ei adiungenda est sua contraria hoc modo ‘Putas utrum oportet patri oboedire omnia i.e. in omnibus aut omnia <inoboedire> i.e. in nullis oboedire.

<15.174b3> Et saepe Ostendit quod propositioni⁸ quae in multis vera est et in paucis habet instantiam non solum adiungenda est sua contraria, quae in multis habet instantiam, sed etiam quaelibet alia propositio quae in multis habet instantiam, [sed] quia sic[ut] magis apparebit eius probabilitas.

Et hoc est <15.174b3> Et si⁹ velimus sumere saepe multa i.e. propositionem quae in multis est vera et in paucis habet instantiam, interrogandum est utrum multa sint concedenda aut pauca, i.e. utrum concedenda sit illa quae in multis vera est vel¹⁰ quae in paucis, i.e. facienda est interrogatio inter eam quae in multis est vera et eam quae in paucis,¹¹ sive sit eius contraria sive non. Magis videbuntur¹²

1 volumus] videmus C. 2 quam] quod C. 3 iccirco] [[necessario]] \iccirco/ C. 4 non] si C. 5 universalem] universalem C. 6 aliquis] ducere *add. et exp.* C. 7 debeat *Arist.*] du.di. C. 8 propositioni] propositionum C. 9 si] si C. 10 vel] [[sed]] \vel/ C. 11 paucis] habet instantiam *add. et exp.* C. 12 videbuntur *Arist.*] i.bⁱ. C.

esse <multa> concedenda, i.e. magis videbitur illa propositio concedenda esse quae in multis est vera quam quae non, si necesse est i.e. si debeat altera illarum' concedi.

105vB <15.174b5> Appositis Ostendit per similitudinem quod fit probabilior propositio ex appositione contrariae, quia si aliqua contraria iuxta se ponantur, et alterum eorum sit bonum et alterum || malum, magis apparebit bonitas unius ex malitia alterius quam si per se considerare<n>tur.

Et hoc est <15.174b5> Appositis enim iuxta <se> contrariis i.e. si ponantur iuxta se aliqua contraria, aliqua eorum videbuntur² hominibus maiora³ quam si per se considerarentur, et quaedam eorum videbuntur magna, cum tamen per se non viderentur magna, et peiora et meliora⁴ – similiter expone. Et nota quod “maiora” potest referri ad ea quae valde sunt magna, sed “magna” ad mediocria.

<15.174b8> Valde Aliud praeceptum ponit, quod facta argumentatione non debemus quaerere⁵ utrum conclusio sequatur ex praemissis, quia hoc reprehensibile est, ut dicit Aristoteles in Topicis,⁶ quia qui hoc facit propriae argumentationi videtur derogare, sed illative inferenda est tamquam necessario accidat ex praemissis, quia sic facilius redargueretur respondens.

Et hoc est <15.174b8> sophistica calumnia interrogantium i.e. interrogantes qui sophisticè calumniantur, i.e. qui <in>iuste inquirunt, nam⁷ calumnia dicitur iniusta petitio – illa⁸, inquam, valde facit respondentem maxime videri⁹ redargui et saepe i.e. frequenter cum ipsi¹⁰ non¹¹ syllogizantes i.e. non necessario inferentes non faciunt¹² interrogationem de hoc quod ultimum¹³ est i.e. de conclusione, non enim interrogant utrum necessario accidat ex praemissis, sed conclusively dicunt i.e. inferunt velut syllogizantes i.e. tamquam necessario accidat ex praemissis. Et quo modo inferunt?¹⁴ Sic:¹⁵ Non ergo

1 illarum] illorum C. 2 videbuntur] videntur Arist. 3 maiora] *lin. subd. om.*
 C 4 meliora Arist.] ma. C 5 quaerere – derogare] *paucis mutatis = quae supra ad 174a34 leguntur.* 6 Cf. Arist., *Tóp.* VIII.2.158a7, *AL* V.1: 162.18: “Non oportet autem conclusionem interrogationem facere”. 7 nam] non C. 8 illa inquam] illa inquam C. 9 videri Arist.] t(ame)n. C. 10 ipsi] ipsi C. 11 non] nihil Arist. 12 faciunt Arist.] fi. C. 13 ultimum Arist.] nil C. 14 inferunt] infertur C. 15 Sic] sicut C.

hoc et hoc. Ponit 'hoc' pro qualibet conclusione, quia pronomen generalem habet demonstrationem ad omne suppositum.

<15.174b12> Sophisticum. Aliam cautelam ponit. Quandoque proponimus probare aliquod improbable ad \quod/ probandum non erunt² multae rationes. Tunc considerandum est quod probabilius adiunctum est illi improbabili, et debemus illud interrogare. Si respondens illud concedat, ducetur ad redargutionem; si non concedat ducetur ad inopinabile, quia³ illa videretur esse probabilis,⁴ ut, sicut dicit Alexander,⁵ si velimus probare hanc propositionem 'Bonum est parentes⁶ interficere', debemus hanc interrogare 'Putas, quod videtur, Archelaus fuerit felix?', et eri[n]t sic interroganda 'Utrum \tibi/ videtur?' quia sic non videbitur quaerere causâ argumentandi, sed magis ut sciamus quid⁷ super hoc sentiat respondens, et ideo facilius concedetur. Archelaus per interfectionem parentum est adeptus⁸ regnum. Quaeretur ergo utrum fu<er>it felix, quod inde videbitur quia rex fuit. Quod si concedatur, sic procedam: 'Sed per interfectionem parentum adeptus est regnum, ergo bonum est interficere parentes, nam cuius finis bonus, quoque ipsum bonum'.

Possumus⁹ autem familiarius exemplum inducere, ut si¹⁰ velimus probare quod nihil crescit, quod valde improbable est, interrogandum erit hoc probabilius, sc. utrum illud reliquum Socratis quod est a genibus supra sit pars¹¹ Socratis, quo concesso facile probabitur quod nihil crescit, quia ablato pede illud idem erit Socrates quod modo est pars Socratis, et ex hoc facile habebitur quod nihil crescit.

<15.174b12> Sophisticum autem i.e. quaedam cautela sophistica et i.e. etiam posito inopinato i.e. proposito aliquo improbabili ad probandum est probare i.e. sumere hoc quod videtur respondere i.e. consonare, i.e. quod adiunctum est proposito pro eo posito¹² quod videtur ex principio i.e. principali proposito et oportet¹³ inter-

1 et hoc *lin. subd. om.* C. 2 erunt] er() C. 3 quia] [[quod]] \quia/ C. 4 probabilis] falsa C *a.c.* 5 Cf. Ebbesen 1981: 2.518-519 & 3.241-242. 6 parentes] pa[[tt]]r/entes C. 7 quid] quod C. 8 adeptus] aseptus C. 9 possumus] posuimus C *a.c.* 10 si] [[non]] \si/ C. 11 pars] iō. {i.e. ideo, ex fo., i.e. Socrates, male lecto ortum} *add. et exp.* C. 12 pro eo posito C *cum cod. Bo textus Aristotelici*] proposito eo *textus communis.* 13 oportet] oportet C.

rogationem talium quae sic[ut] ponuntur pro principali proposito facere sic[ut]: “Utrum tibi videtur quod Archelaus fuerit felix?” Vi-
debitur enim talis argumentatio fieri non causâ argumentandi sed
ut sciamus quid super hoc sentiat respondens.

Sic, inquam, interrogandum est quod probabilius adiunctum est
principali proposito, <15.174b15> enim i.e. quia si¹ interrogatio sit² ex
eis ex quibus est syllogismus i.e. sit de numero eorum de quibus³
necessario infertur conclusio, necesse est respondenti fieri⁴ aut
elenchum aut inopinabile, quia aut concedet aut non concedet. Si
concedat,⁵ fiet ei elenchus, si vero non concedat, nec etiam dicat esse
probabile, ducetur ad inopinabile. Si vero non concedat, dicat ta-
men esse probabile, fiet⁶ ei apparens elenchus. Et hoc⁷ est <15.174b16>
cum dat quidem i.e. quando concedat, necesse⁸ est ei fieri elenchum,
106rA cum autem non dat i.e. non || concedit⁹ neque videri fatetur i.e. nec
dicit etiam illud esse probabile, necesse est eum duci ad inopinabile;
cum vero non dat, videri autem fatetur i.e. quando dicit illud esse
probabile, non tamen concedit ne propositum interimatur, tunc fiet
ei elenchi simile i.e. apparens elenchus.

<15.174b19> Amplius Aliud praeceptum: Sicut necessarium est
oratori considerare utrum adversarius in fine causae dicat aliquid¹⁰
quod sit contrarium alicui illorum quae prius dixit, similiter in dis-
putationibus considerandum est utrum respondens dicat aliquid
quod sit contrarium ei quod prius dixit, vel utrum dicat aliquid
quod sit contrarium sententiae magistri sui,¹¹ et tunc ostendendum¹²
est quod non bene¹³ tene[n]t sententiam magistri sui. Consideran-
dum est etiam si dicat contrarium illis qui similem sustinent positio-
nem, ut si dicat quis propositionem-conclusionem-praemissam
esse argumentum, considerandum est utrum dicat contrarium eis
qui dicunt quod dictum propositionis est argumentum, quia eodem
modo debet sustineri haec positio et illa.

1 si] *lectio incerta, fort. si p.c.*, quia a.c. C. 2 sit ex eis] sit ex eis C. 3 quibus] quo-
rum C. 4 fieri aut elenchum *Arist.*] u(er)o aut eius C. 5 concedat] concedet
C. 6 fiet] fiat C. 7 hoc - quidem] hoc est cum dat quidem C. 8 necesse est
et fieri] *lineas subductas om.* C 9 concedit] concedunt C a.c. 10 aliquid - aliquid
- aliquid] aliquod - aliquod - aliquod C. 11 sui] .su. C. 12 ostendendum]
ostend() C. 13 bene] debet C a.c.

Et hoc est <15.174b19> Amplius Q.d. Aliud praeceptum: Quemadmodum considerandum est contrarietates in rhetoricis i.e. sicut orator debet considerare utrum adversarius dicat aliquid quod sit contrarium alicui¹ eorum quae prius dixit, similiter² †dicens³ in re.† i.e. etiam in⁴ elenchis⁵ i.e. in disputationibus utrum dicat contrarium \eis quae prius dicta sunt.

Et hoc est considerandum <15.174b20> aut i.e. utrum dicat contrarium/ ad ea i.e. eis quae prius⁶ dicta sunt ab eo i.e. quae prius dixit,⁷ aut utrum dicat contrarium ad eos⁸ i.e. eis quos⁹ confitetur bene dicere (quantum ad positiones quae sunt in sermocinatione) vel bene facere (quantum ad positiones quae sunt in ethica, quae fiunt secundum¹⁰ actum de moribus¹¹). <15.174b22> Amplius etiam considerandum est utrum dicat contraria ad eos¹² qui videntur huiusmodi aut [si] ad similes Expositio est praecedentis. Possumus¹³ etiam facere differentiam, quia non omnes qui videntur huiusmodi sunt huiusmodi, neque omnes qui sunt similes videntur esse huiusmodi. vel ad omnes vel ad plures i.e. considerandum est si dicat ea quae sunt contraria vel omnibus vel pluribus.

<15.174b23> Et sicut Aliud praeceptum. Sunt quidam respondentes qui facta conclusione, quia nesciunt instare argumentationi, imponunt¹⁴ aliquam multipliciter conclusioni, licet nulla sit ibi multiplicitas \hoc modo: ‘Istud est animal: si dicis animal rationale, verum est; si dicis animal irrationale, falsum est’, ad tales dicendum¹⁵ est quod <si> in falsa significatione inferimus ipsam instet¹⁶ argumentationi si¹⁷ potest. <15.174b23> Et sicut respondentes saepe cum redarguuntur faciunt duplex i.e. imponunt aliquam multipliciter conclusioni, cum nulla sit ibi multiplicitas,/ ita, dico, si debeat accedere redargui i.e. si conclusione concessa redarguuntur¹⁸ – sicut,

1 alicui] ill *add. et exp.* 2 similiter] similis C. 3 dicens in re.] debet interrogans considerare et vel sim. sensus requirere videtur. 4 in Arist.] ē (= est) C. 5 elenchis] el’ C; elenchicis Arist., sed e codicibus a Dod adhibitis solus Ch veram lectionem servavit, cum reliqui elenchis praebant. 6 prius] prius C. 7 dixit] dix(im)us C. 8 eos] om. Arist. 9 quos] *lin. subd. om.* C 10 secundum actum] factum C *a.c., ut videtur. An corrupta?* 11 de moribus] demonibus C *a.c.* 12 ad eos] *lin. subd. om.* C 13 possumus] possumus C. 14 imponunt] imponi C. 15 dicendum] du(cen)d(um) C. 16 instet] istat C. 17 si potest] si potest C. 18 redarguuntur] redarguitur C.

inquam, hoc faciunt respondentes, et i.e. similiter utendum est quandoque interrogantibus hoc praecepto contra instantes i.e. contra respondentes qui insta<n>t hoc modo, ‘Si sic quidem, accidit’ i.e. ‘Si accipias in hac significatione, est verum’, ‘Sic autem non’ i.e. ‘Si accipias eam in illa significatione, tunc non est verum’ – ad illos,¹ inquam, dicendum² est quoniam sic sumpsit³ sc. in falsa significatione, <15.174b27> ut Cleon facit \in/ Mandrabulo Quidam liber Socratis fuit in quo introduxit duas personas, Cleonem et quendam alium. Cleon vero fecit adversario suo quandam argumentationem, in conclusione cuius assignabat ille multiplicatam, cum tamen nulla esset ibi multiplicitas; et Cleon dixit se eam accipere in falsa significatione.

<15.174b28> Oportet Aliud praeceptum. Si⁴ respondens sustineat aliquam positionem ad quam sustinendam plures habeat rationes, non debemus statim argumentari contra illam [pro]positionem, sed primo debemus eius orationes considerare et eas infirmare, deinde vero debemus nostras rationes inducere, quia tunc facilius acquiescet, cum propter suas propositiones quas infirmavimus, tum propter nostras, quas induximus.⁵

Et hoc est <15.174b28> Oportet⁶ etiam interrogantes absistentes⁷ ab oratione i.e. ab argumentatione incidere i.e. infirmare reliqua argumenta i.e. argumenta reliquae partis, sc.⁸ argumenta respondentis, et oportet ei prius instare⁹ i.e. argumentationibus respondentis, et praedicere ei suas partes – ita,¹⁰ dico, si praesumpserit¹¹ illas rationes.

106rB Quidam etiam legunt hoc de respondente, || respondens enim <debet> praedicere¹² interrogantis conclusionem, quia postea erit ei¹³ utendum¹⁴ eius conclusione. Sed in hoc magis instruit respondentem quam interrogantem, cum tamen hic principaliter intendat instruere¹⁵ interrogantem. Dicunt quod instruit respondentem ut

1 illos] illas C. 2 dicendum] ducendum C. 3 sumpsit Arist.] fru C. 4 si] hoc C. 5 induximus C p.c., ut videtur] videmus C a.c. 6 Oportet etiam] lin. subd. om. C. 7 absistentes Arist.] ab.s. C. 8 sc.] sunt C. 9 instare Arist.] istares C. 10 ita] ita C. 11 praesumpserit noster cum cod. If translationis Boethii] praesenserrit Arist. 12 praedicere] praecedere C. 13 ei] eis C a.c. 14 utendum eius] fere verendum med³ C. 15 instruere] insistere C.

†ml'†¹ ipso instruat² interrogantem, ut quamvis praedixerit respondens conclusionem, non tamen minus utatur sua argumentatione interrogans.

Littera sic legatur: <15.174b28> Oportet etiam respondentes ab-
sistentes ab³ oratione quasi: nec<esse> etiam respondentes <***>
propositionibus interrogantis incidere reliqua i.e. praedicere con-
clusionem, \tunc enim incidi dicitur argumentatio quando interro-
gans <non> dicit conclusionem et respondens dicit conclusionem/.
Et ipse hoc exponit: et⁴ oportet prius instare respondenti argumen-
tationi interrogantis et praedicere ei suam conclusionem⁵ – ita, dico,
si praesumpserit, i.e. si noverit qua argumentatione⁶ debeat uti in-
terrogans. Solent enim respondentes saepe sic[ut] dicere: “Iam scio
quod argumentum vultis facere; haec⁷ est instantia”. Sed melior est
prior expositio.

<15.174b30> Conandum Aliud praeceptum est: Si circa <ea quae>
proponuntur non abundemus rationibus, utile est facere digressio-
nem ad tale circa quod idonei sumus argumentorum. Hoc idem
praeceptum posuit superius⁸ tamquam proprium falsi vel inopina-
bilis, sed⁹ hic iterum repetit quia est quidam modus interrogandi
sophistice.

<15.174b30> Conandum autem quandoque digredi et ad alia ab
eo quod dictum est i.e. a principali proposito, nobis, dico sumenti-
bus illud i.e. principale propositum extra i.e. nobis relinquentibus
illud, illud enim sumimus extra quod relinquimus. Vel aliter: nobis
sumentibus illud ad quod fit digressio extra principale propositum.
Et hoc non semper est faciendum, sed si non habeat aliquis argu-
mentari ad hoc quod propositum est¹⁰ i.e. si non abundet argumen-
tationibus ad principale propositum. Quod Lycophron¹¹ fecit pro-
posito lyram extollere Lycophron voluit librum componere de
laude lyrae, sed quia non abundabat¹² commendationibus circa ly-

1 ml'†] mediante *vel sim. scribendum videtur.* 2 instruat] instituat C. 3 ab oratione]
abeo enim C. 4 et] *lin. subd. om.* C. 5 conclusionem] [[contrariam]] \conclu-
sionem/ C. 6 qua argumentatione] contra argumentationem C. 7 haec] hoc
C; *possis etiam* huic. 8 Arist., *SE* 12.172b19. 9 sed] si C. 10 est] *lin. subd. om.*
C. 11 Lycophron *Arist.*] h(aec) C (*ex li. ortum*). 12 abundabat] abundaret C.

ram¹ transtulit se ad eum commendandum qui invenerat huiusmodi instrumentum. Lyra est instrumentum musicae.

<15.174b33> Ad eos Et consuetudo respondentium est quorundam ut quando ex propositionibus non percipiunt² ad quod³ velit propositum tendere interrogans, interrogent quam⁴ ad rem vel quod a<d> propositum velit tendere. Et videtur esse iustum ut interrogans dicat ei ad quod propositum nitatur. Iccirco docet qualiter sit respondendum ad tales. Non est omnino determinandum propositum, sed generaliter dicendum est quod volumus⁵ illi concludere <contradictionem, i.e.> volumus probare eam⁶ quam ipse negavit aut⁷ improbare eam quam affirmaveri[n]t.

<15.174b33> Ad eos autem respondentes qui exigunt ab interrogantibus ad quod propositum ipsi conantur, quia videtur oportere assignare causam quare huiusmodi propositiones inducamus, dictis autem quibusdam i.e. si omnino determinemus ei propositum, fiet⁸ observabilius i.e. magis observabit respondens propriam positionem,⁹ ne ei<u>s contradictoriam cogatur recipere. Ad tales, inquam, oportet dicere¹⁰ contradictionem, <sed non> quoniam volumus probare quod omnium contrariorum est eadem disciplina, i.e. non est ita determinandum propositum ut dicamus quam velimus probare.

Vel aliter: <15.174b33> Ad eos etc. quia videtur¹¹ oportere assignare causam, dictis¹² autem aliquibus¹³ fiet¹⁴ observabilius i.e. melius poterimus respondere ad tales si observemus quoddam praeceptum quod ego subiungam, sc. quod oportet dicere etc., i.e. debemus dicere quod velimus [ad] contradictionem¹⁴ huius propositionis quam ipse concesserit. Cetera non mutantur.

<15.174b38> Non etc. Aliud praeceptum: Si ex aliquibus propositionibus necessario inferatur conclusio, non debemus interrogare

1 lyram] litteram C. 2 percipiunt] participant C a.c. 3 quod] instrumentum add. et exp. C. 4 quam] quod C. 5 volumus] velimus C. 6 eam quam] eum quem C. 7 aut] quam C; *post vocem quam supra lineam signum additum est quasi additio marginalis inserenda esset, quae tamen non extat.* 8 fiet] *non invenitur in textu Aristotelis.* 9 positionem] *vel* propositionem C. 10 dicere contradictionem Arist.] diuū. C. 11 videtur oportere Arist.] ut. oportet C. 12 dictis autem] *lin. subd. om.* C. 13 aliquibus] *vel a quibus* C. 14 contradictionem Arist.] contra C.

conclusionem ut propositionem. Ut si interrogavimus ‘Putas omnium contrariorum est eadem disciplina?’ et ‘Putas ista sunt contraria?’, non debemus sic interrogare: ‘Putas illorum contrariorum est eadem disciplina?’, sed sumenda est per se tamquam certa, et inducenda est ad aliud probandum.

<15.174b38> Non¹ oportet autem conclusionem interrogare ut propositionem Et nota quod interrogationum alia interrogatur ut 106vA propositio, ut ‘Putas contrariorum est || eadem disciplina?’, alia ut problema, ut ‘Utrum contrariorum est eadem disciplina vel non?’ Sed vero² etiam <non> debemus quasdam conclusiones interrogare,³ neque ut propositiones neque ut problemata, sed debemus eis sic⁴ uti ut concessis i.e. tamquam essent concessae. Vel ut concessis uti i.e. sicut utebatur⁵ illi[u]s quae prius concessae fuerant.

<16.175a1> EX QUIBUS Epilogus est totius praecedentis distinctionis. Ex quibus ergo fiunt interrogationes (quantum⁶ ad locos sophisticos, e quibus eliciuntur sophistica argumenta), et quo modo interrogandum (quantum ad modum interrogandi, de quo nunc dictum est) in agonisticis exercitationibus i.e. in sophisticis disputationibus dictum est.

1 Non] Nam C. 2 vero] vero C. 3 interrogare Arist.] utrum C. 4 sic] s(unt) C.
5 utebatur] an utebamur scribendum? 6 quantum] qualiter C. Item paullo infra.

Liber II

<16.175a2> <D>E RESPONSIONE Perfectio uniuscuiusque disputationis¹ in duobus consistit, interrogatione et responsione, ut sciamus scienter interrogare et sufficienter respondere. Hucusque sufficienter instruxit Aristoteles interrogantem, nunc vult instruere² respondentem, ut sit eius intentio tractare de modo et ordine respondendi.

Responsio autem duplex est, nam responsionum alia est ad interrogationem, alia ad argumentationem. Responsio ad interrogationem fit vel affirmando vel negando vel aliis modis prohibendo. Quo modo respondendum sit affirmando vel negando non contingit scire sine³ omnium quae sunt scientia, sed [quando] quo modo respondendum sit aliis modis prohibendo ipse docebit. Responsio autem ad argumentationem per quam damus solutionem argumentationis [et hoc est] duplex est, nam alia fit per interemptionem, alia per divisio<nem>. Solutio fit per interemptionem quando negamus aliquod praemissorum. Solutio per divisionem fit per manifestationem fallaciae. De utraque autem hic aget Aristoteles, sc. et de ea responsione quae est <ad> interrogationem, et de ea quae est ad argumentationem. Harum autem alia est ad orationem, alia ad hominem. Solutio ad hominem, quae fit ut quocumque modo possimus evitare manus opponentis, haec est solutio quae fit ad unum interrogantem et non ad quemlibet.⁴ Solutio ad orationem est vera solutio argumentationis.

Primo ergo determinat Aristoteles utilitatem sophisticarum orationum, ne videretur inutilis totus iste tractatus. Quidam enim putabant totum hunc tractatum inutilem esse. Deinde incipit agere de solutione, et prius⁵ agit de solutione ad hominem quam de solutione ad orationem, quia sicut sunt quidam interrogantes qui magis volunt videri syllogizare et non syllogizare quam syllogizare et non

1 disputationis] dispositionibus C. 2 instruere] instituere C. 3 sine - scientia] cf. Arist., SE 9.170a20-21, AL VI.1: 20: "Secundum quae autem arguunt qui elenchis utuntur, non oportet temptare sumere sine omnium quae sunt scientia." 4 quemlibet] quidlibet C. 5 prius] primo C.

videri, similiter quidam respondentes sunt qui magis volunt solvere ad hominem quam ad orationem, i.e. magis volunt videri solvere et non solvere quam solvere et non videri.

Continuatio: Superius posuimus epilogum praecedentis distinctionis, <16.175a2> autem i.e. sed post¹ haec erit dicendum de responsione, et² pro ‘scilicet’ dicendum erit quo modo oportet solvere <i.e.> determinare³ quo modo habeamus determinatum modum solvendi. Quidam enim solvunt, sed indeterminate, i.e. inartificialiter. Et in hoc quod dicit “quo modo” potes⁴ habere quod aget hic de modo respondendi, et in hoc intelligendum est quod simul⁵ dicet de ordine respondendi. et dicendum erit ad quid⁶ prosint huiusmodi orationes i.e. ad quid⁷ valeat exercitio sophisticarum orationum, et⁸ ad quam utilitatem.

O. Hoc autem incongrue videtur dictum, sc. “ad quid et ad quam utilitatem” nisi unum sit expositio alterius, ut hoc totum simul exponatur hoc modo: Dicendum erit ad quam utilitatem valeat exercitio huiusmodi orationum.

S. Vel ita fiat differentia: “ad quid”⁹ quantum ad illud in quo nulla continetur utilitas, <“ad quam utilitatem”> \quantum ad¹⁰ illud in quo continetur utilitas/, quia valent huiusmodi orationes ad gloriam, et <in> hoc nulla est utilitas, valent etiam ad philosophiam,¹¹ sicut ipse dicit, et in hoc maxima est utilitas. Valet etiam cognitio harum orationum et consideranti ad alterum,¹² sc. interroganti, et respondenti, quia interrogans quandoque putat facere necessariam argumentationem cum non faciat, et respondens similiter quandoque putat interrogantem facere necessariam argumentationem cum non faciat – et consideranti per se, quia considerans per se || frequentius fallitur¹³ ex proprietate rei quam ex proprietate vocis. Quod ergo dixit “ad quid”¹⁴ retulit ad illud in quo nulla est utilitas,

106vB

1 post haec] post haec C. 2 et pro] et pro C. 3 determinare] determinare C.
 C. 4 potes] putes C. 5 simul] similiter C. 6 ad quid] aliquid C. 7 quid] quod C.
 8 et - utilitatem] *lin. subd. om.* C. 9 quid] quod C. 10 ad] utilis *add. et exp.* C.
 11 philosophiam] sophisticam C *a.c.* 12 alterum] ultimum C.
 13 fallitur] fallere C. 14 quid] quod C.

quod autem¹ dixit “ad quam utilitatem” retulit ad illud in quo est aliqua utilitas.

<16.175a5> Utiles ergo Exponit utilitatem harum orationum. Duplex est autem earum utilitas: ad philosophiam prima utilitas est quod si aliquis exercitatus fuerit circa huiusmodi orationes, facilius considerabit per se quam si ignoret; et valet etiam exercitio huiusmodi orationum ad habenda quaedam instrumenta videndi verum. Quattuor enim <sunt> instrumenta videndi verum: primum est propositiones invenire, secundum multipliciter distinguere, tertium similitudines assignare, quartum differentias considerare. Exercitio ergo orationum quae sunt circa fallacias² in dictione utilis est ad sciendum quae, cum sint similia in voce, non sunt similia in re et e converso, et quae,³ cum sint similia in voce, sunt similia in re et e converso. Exercitio ergo orationum quae sunt circa fallacias quae sunt in dictione valet ad habenda tria instrumenta videndi verum, sc. ad sciendum multipliciter distinguere et ad differentias et ad similitudines invenire. Exercitio vero earum⁴ quae sunt extra dictionem valet consideranti per se.

Et hoc est <16.175a5> Utiles ergo⁵ sunt huiusmodi orationes, i.e. exercitio huiusmodi orationum utilis est ad philosophiam propter duo, et determinat quod sit primum illorum: primum quasi prima utilitas ad quam valet exercitio huiusmodi orationum est quoniam orationes quae fiunt⁶ secundum dictionem melius⁷ faciunt habere i.e. praestant quandam idoneitatem assignandi quotiens i.e. quot modis dicitur⁸ singulum multipliciter dictorum, et faciunt etiam melius habere quae similiter accidunt⁹ in re et¹⁰ in nominibus, quando, cum sit similitudo in re, non sit etiam similitudo in voce et e converso, et quae¹¹ aliter i.e. quando, cum¹² sit similitudo in re, non si[n]t etiam similitudo in voce et e converso.

<16.175a9> Secundo vero Quasi: Secunda utilitas est ad¹³ eas quaestiones quae sunt per¹⁴ eundem i.e. quas aliquis per se conside-

1 autem] ut C. 2 fallacias in dictione] figuram dictionum C. 3 quae cum sint] quaecum[[que]] s(unt) C. 4 earum] eorum C. 5 ergo sunt] *lin. subd. om.* C. 6 fiunt Arist.] sunt C. 7 melius Arist.] *se. i.e.* C. 8 dicitur] dixit C. 9 accidunt Arist.] hac C. 10 et - nominibus] *lin. subd. om.* C. 11 quae] *eque* C. 12 cum] causa C *a.c.* 13 ad - quaestiones] *lin. subd. om.* C. 14 per eundem Arist.] *petende* C.

rans facit, quia nisi aliquis exercitatus fuerit circa sophisticas orationes facile decipietur a se ipso. Et potest hoc esse quod aliquis decipiat a se? Potest. Qualiter? Nam ille¹ qui facile paralogizatur i.e. decipi[e]tur ab alio i.e. considerando ad alterum, et hoc non sentit² i.e. non percipit quod decipiat, et ipse a se hoc patitur saepe i.e. ipse a se ipso decipitur.

<16.175a12> Tertium³ Nunc exponit quid⁴ sit tertium illorum ad quae⁵ valet exercitio sophisticarum orationum, hoc est illud in quo <non> continetur tanta utilitas quanta continetur in hoc⁶ <quod> valet ad philosophiam, nam secundum⁷ hoc quod huiusmodi orationes utiles sunt ad philosophiam sunt etiam utiles ad⁸ veri inquisitionem. Per hoc quod dicit “reliquum” notat quod in hoc non tanta continetur utilitas.

Et hoc est <16.175a12> Tertium vero et⁹ reliquum i.e. tertia utilitas ad¹⁰ hoc est ad quod valet, sc. ad gloriam. Et quo modo valet ad gloriam? Sc. videri exercitatum circa omnia i.e. circa quaslibet disciplinas, quia etiam in geometria videbitur exercitatus si sufficienter fuerit exercitatus circa sophisticas orationes, quia¹¹ in geometria sunt multae orationes sophisticae et in nullo inscie¹² se habere i.e. in nullo videbitur ignorans si fuerit exercitatus circa sophisticas orationes.

<16.175a14> Nam Ostendit quasi per contrarium quod si aliquis fuerit exercitatus circa sophisticas orationes in nullo videbitur esse ignorans, quia si aliquis¹³ non fuerit exercitatus circa sophisticas, immo spernat solutiones¹⁴ earum, sicut est consuetudo quorundam, circa quaelibet videbitur esse ignorans. Ad hoc ergo ut in¹⁵ nullo videatur ignorans oportet quod si<t> exercitatus circa sophisticas orationes.

Et hoc est <16.175a14> Nam si ille qui communicat orationibus i.e. respondens – respondens enim dicitur communicare orationi-

1 ille] ille C. 2 sentit Arist.] sem. C. 3 Tertium] lin. subd. om. C. 4 quid] quod C. 5 quae] quod C. 6 hoc <quod> valet] his valent C. 7 secundum hoc] huiusmodi C a.c., ut videtur. 8 ad veri] fere addum() C. 9 et] in C. 10 ad hoc] adhuc Arist. 11 quia – sophisticas orationes] geminavit C. 12 inscie Arist.] .s. (= scilicet) C. 13 aliquis] circa sophisticas add. et exp. C. 14 solutiones] soldens C a.c., lectio incerta C p.c. 15 in nullo] intellecto C.

107rA bus quia interrogans totam interrogationem proponit respondenti ut hoc dicat,¹ sc. ut de ea indicet – si² is, inquam, spernit [ut] orationes – non dicit “nescit”, sed sive sciat sive nesciat || spernit³ orationes cum nil habeat <determinare> de vitio illarum⁴ i.e. vel cum non possi[n]t vel noli[n]t solvere vitium⁵ orationum illarum suspectionem dat auditoribus quod videtur⁶ gravis i.e. timidus in respondendo, non quia verum sit quod sit timidus in respondendo, sed propter imperitiam auditorum; auditores enim imperiti putant quandoque aliquam argumentationem esse necessariam quae tamen non est necessaria, vel non esse necessaria<m> quae tamen⁷ est necessaria, et iccirco nisi respondens solvat illam orationem putant quod non propter aliud dimittat nisi quia nescit solvere.

<16.175a17> Respondentibus Notat quod in superioribus ex maxima parte instruxit, ubi⁸ sc. instruebat interrogantem, quia ex quo respondens novit cautelas interrogantis, ex hoc satis poterit habere qualiter respondendum sit ad illas, quia per quandam vacationem,⁹ sed non ex hoc habere poterit qualiter obviandum sit¹⁰ statim quando proponitur interrogatio.¹¹ Ad hoc ergo ut respondens magis sit exercitatus in solutionibus orationum dicendum erit ad¹² hoc melius de responsione.

Et hoc est <16.175a17> quo modo autem respondentibus¹³ obviandum i.e. qualiter responden[te]s debeat obviare ad huiusmodi i.e. ad sophisticas orationes, manifestum est quodam modo ex supradictis si quidem (comprobat<iv>um est) diximus¹⁴ prius i.e. in praecedentibus recte¹⁵ i.e. sufficienter ex quibus fiunt¹⁶ paralogismi i.e. locos secundum quos fiunt paralogismi, et divisimus sufficienter¹⁷ superabundantias quae sunt inquirendo i.e. interrogando, i.e. quae pertinent ad instructionem interrogantis. Et nota quod ‘obtusio’ et

1 dicat] dicit C. 2 si] fi C. 3 spernit orationes cum Arist.] spernat a(). c(um). sine linea subducta C. 4 illarum] illa C; earum Arist. 5 vitium] lectio incerta C. 6 videtur Arist.] in C. 7 tamen] non C. 8 ubi] ut C. 9 vacationem] narrationem C a.c. Cf. Arist., SE 18.177a8 “per vacationem autem videre facile” (κατὰ σχολὴν ἰδεῖν ῥᾶϊον). 10 sit] sint C a.c. 11 interrogatio] interrogare C a.c. 12 ad hoc] fort. adhuc scribendum. 13 respondentibus obviandum Arist.] referat.ob C. 14 diximus Arist.] dix(it) C. 15 recte Arist.] te C. 16 fiunt] sunt Arist. 17 sufficienter superabundantias Arist.] s(upe)r s(unt). C.

‘obnubilatio’¹ et ‘fallacia’ et ‘argutia’² et ‘superabundantia’ nomina sunt eiusdem, sed obtusiones dicuntur quia obtundunt³ intuitum respondentis ne possi[n]t videre falsitatem orationis, obnubilatione<s> vero dicuntur quia obnubilant⁴ orationem aliquam, deceptiones⁵ <sive> fallaciae dicuntur quia fallunt i.e. decipiunt, argutiae⁶ quia arguunt, superabundantiae dicuntur quia superabundant in argumentatione, si enim auferretur fallacia, forte ex aliis fieret vera⁷ argumentatio, et ideo⁸ fallacia dicitur superabundantia quia hoc est illud quod superabundat et nocet in argumentatione. Et ita ex superioribus potest habere respondens qualiter respondendum sit, quasi per quandam vacationem, sed non potest inde habere qualiter respondendum sit statim quando proponitur interrogatio. Ideo adhuc magis erit dicendum de responsione.

Et hoc est <16.175a20> Non est autem idem respondentem sumentem i.e. considerantem⁹ orationem videre vitium illius orationis et solvere per quandam vacationem¹⁰ et posse¹¹ obviare interroganti velociter i.e. statim quando <pro>ponitur interrogatio. Nam¹² ille qui non est exercitatus circa sophisticas orationes quandoque¹³ habet in aliqua disputatione quattuor vel quinque argumentationes et earum falsificationes, sed <si> fiat transpositio¹⁴ disputationis circa alios terminos, iam ostenderetur ignorans; sed si esset exercitatus circa sophisticas orationes, facile posset percipere causam deceptionis circa quoscumque¹⁵ terminos fieret disputatio. <16.175a22> Nam quod scimus in aliquibus terminis, saepe¹⁶ <transpositum> ignoramus i.e. si fiat transpositio illius disputationis circa alios terminos vel circa alias propositiones.

<16.175a23> Amplius Dixit quod non est idem aliquem scientem orationem quasi per quandam vacationem¹⁷ videre vitium¹⁸ orationis

1 obnubilatio] obiubilatio C a.c. In sequentibus pluries obiubilatio non correctum invenitur, id quod annotare supersedeam. 2 argutia] arbutia(?) C a.c. 3 obtundunt] obtundunt C. 4 obnubilant] abiulant C. 5 deceptiones] desceptionem C. 6 argutiae] arbutiae C. 7 vera] negā (i.e. negativa) C. 8 ideo] non C a.c. 9 considerantem] considerandum C a.c. 10 vacationem] uoc[onem] C. 11 posse Arist.] post C. 12 Nam] Nam C. 13 quandoque habet] quandoque habet C. 14 transpositio] transmutatio C. 15 quoscumque] posse C a.c.; omnes C p.c. 16 saepe ignoramus] lin. subd. om. C. 17 vacationem] narrationem C. 18 vitium] victum C.

et interroganti posse obviare velociter. Unde, quamvis ex superioribus quoquo modo possit habere respondens qualiter respondendum sit per quandam vacationem,¹ tamen adhuc dicendum est <de> responsione ut sciat qualiter respondendum sit velociter interroganti [[et]] †prius† invitat² ad exercitium, quia sicut quicquid³ ipse dixit in Topicis⁴ de instructione interrogantis et de⁵ instructione respondentis inutile est nisi adhibeatur exercitium, \similiter quicquid hic dicet de responsione et quicquid dixit de⁶ interrogatione inutile est nisi adhibeatur⁷ exercitium [est]./

Et hoc est <16.175a23> Amplius quemadmodum in disputationibus dialecticis, quae vocantur disputationes per excellentiam, nam demonstrativa disputatio non proprie dicitur disputatio, quia non est alter<cati>o duorum, nec temptativa nec sophistica disputatio || dicitur proprie disputatio, sed dicuntur †prohibitiones,† quia⁸ dialectica disputatio proprie dicitur disputatio†. Et ideo dicit quemadmodum in disputationibus dialecticis fit aliquis⁹ citius vel tardius i.e. fit aliquis pro<m>ptior et tardior <in> interrogando vel in respondendo. Sicut, inquam, hoc fit in disputationibus dialecticis, sic i.e. similiter se habet in aliis i.e. similiter in sophisticis disputationibus fit aliquis pro<m>ptus vel tardus maxime per exercitationem,¹¹ quare quandoque exercitatione hoc maxime contingit quod aliquis sit pro<m>ptus vel tardus etsi¹² i.e. quamvis manifestum quidem nobis sit¹³ i.e. quamvis nobis manifesta sit solutio orationis, ut bene sciamus solutionem sed modo non reducamus ad memoriam.

Et hoc est <16.175a26> immeditati autem simus i.e. neque habeamus meditationem neque exercitationem, quia haec duo simul coniu<n>cta sunt, ut dicit Aristoteles [in to] in octavo Topicorum,¹⁴

1 vacationem] fere vectionem C. 2 invitat] fere muttat cum signo suprascripto quod compendio et simile est C. 3 quicquid ipse] ipse quod quid C. 4 Non liquet ad quem locum referamur. Fortasse ad Arist., Top. VIII.14. 5 de instructione] demonstratione C. 6 de interrogatione] de responsionei (sic) C a.c., deinde interrogatio super responsio scripsit, ut, puto, de responsione efficeret; demum toto expuncto de disputatione addidit. 7 adhibeatur] adabeatur C. 8 quia dialectica] quae dis. C. 9 quemadmodum in disputationibus] lin. subd. om. C. 10 aliquis] aliquod C. 11 exercitationem] enumerationem C. 12 etsi] si Arist. 13 sit Arist.] sunt C. 14 Arist., Top. VIII. 14. 163a29.

quia plena exercitio adiunctam habet sibi meditationem, quia exercemur¹ vel conferentes ad alterum vel quasi per quandam vacationem² considerantes nobiscum.³ Exercitio est assiduitas⁴ conferendi secum vel cum altera sine intermissione ad usum accommodate. Meditatio est assiduitas [[conferendi secum]] cogitandi ad memorandum inventa vel ad inveniendum memorata. Et⁵ hoc est <16.175a26> et⁶ simus immeditati i.e. non habeamus meditationem ut per nos consideremus, nec habeamus exercitationem quae est ad alterum, quae illi sc. meditationi adiuncta est. – Si ita, inquam, sit, fallimur frequenter temporibus i.e. multis temporibus, i.e. multotiens decipimur.

<16.175a26> Accidit Adhuc[uc] melius ostendit quod quamvis superius dix<er>it de interrogatione, adhuc tamen dicendum est de responsione. Et ostendit hoc quasi per contrarium, quia quemadmodum contingit in falsigraphia quod aliquis respondens, si peritus fuerit, scierit quandoque assignare in quo facta est falsa protractio lineae, si interrogans contra ipsum fecerit falsam lineae protractionem<m> ut ipsum decipiat, et tamen⁷ si interrog<ar>et nesciret eandem falsam protractionem facere contra alium, quia non recollexit⁸ omnes propositiones⁹ quas ille induxit nec ordinem earum, similiter econtrario accidit¹⁰ hoc quod aliquis interrogans sciet inducere aliquam falsam orationem secundum supradictos locos factam, et tamen \†se†/ respondens nesciet solutionem illius orationis. Unde quamvis dicta sunt de interrogatione, tamen adhuc dicendum est de responsione.

Et hoc est <16.175a26> Accidit autem quandoque per contrarium in sophisticis disputationibus sicut in descriptionibus i.e. sicut in geometria vel in falsigraphia, nam et illic sc. in falsigraphia solventes i.e. veram¹¹ solutionem argumentationis dantes rursum componere non possumus i.e. non possumus facere eandem deceptionem contra alium. Et sicut hoc est in his, sic¹² i.e. similiter, accidit et

1 exercemur] exercemus C. 2 vacationem] notionem C. 3 nobiscum] uob(is). a. C. 4 assiduitas] assuduitas C. 5 Et hoc est] et hoc est C. 6 et simus immeditati] immeditati autem simus *Arist.* 7 tamen] cum C a.c. 8 recollexit] fere rec(olemit) C. 9 propositiones] fort. protractiones *scribendum.* 10 accidit] accidat C a.c. 11 veram] nō ā (i.e. non autem) C. 12 sic] *lin. subd. om.* C.

i.e. etiam in elenchis i.e. in sophisticis disputationibus nos scientes¹ secundum quid accidit oratio² ea i.e. scientes secundum quam fallaciam fiat aliqua sophistica oratio, dubitamus solvere orationem i.e. nescimus v[[r]]eram orationis solutionem,³ et iccirco dicendum erit adhuc de responsione ut promptiores simus in solutione orationum.⁴

Sed solutio alia est ad hominem, et illa dicitur apparens solutio; alia est ad orationem, et illa est vera solutio. Et prius dicendum erit de solutione ad hominem, quia sic sunt quidam respondentes qui magis volunt videri solvere et non solvere quam solvere et non videri, et ideo prius dicendum erit de solutione apparenti[s]. Et etiam iustum est contra tales interrogantes magis uti apparenti solutione quam vera.

Et hoc est <17.175a31> Primum ergo sicut nos dicimus⁵ quandoque magis oportere eligere syllogizare probabiliter quam vere i.e. sicut quidam interrogantes magis volunt videri syllogizare⁶ et non syllogizare quam syllogizare et non videri, sic, i.e. similiter, dicimus esse solvendum quandoque⁷ i.e. dicimus oportere eligere || quandoque solvere magis probabiliter quam⁸ secundum verum, i.e. oportere uti apparenti solutione quam secundum verum⁹ i.e. quam vera solutione.

<17.175a33> Omnino¹⁰ autem contra litigiosos obstandum i.e. solvendum est quocumque modo contra eos qui litigiose agunt, qui tamen ad hoc nituntur¹¹ ut videantur redarguere. Contra tales, inquam, obstandum est, et non ut contra arguentes¹² i.e. non contra tales qui necessario ducunt¹³ ad redargutionem, quia contra illos utendum vera solutione, sed solvendum est ut contra¹⁴ apparentes i.e. ut contra tales qui nituntur tantummodo ut appareant. Et quare dixisti quod non est solvendum contra tales ut contra arguentes? †vero non ut ipsi arguant. non¹⁵†

1 scientes] *lin. subd. om. C.* 2 oratio ea] *ar. ea. C;* orationem *Arist.* 3 solutionem] solutionum *C.* 4 orationum] orationem *C a.c.* 5 dicimus] *lin. subd. om. C.*
6 syllogizare] solvere *C.* 7 quandoque *Arist.] quoniam C.* 8 quam - verum] *lin. subd. om. C.* 9 verum] unum C. 10 Omnino - obstandum] Omnia autem quaeli. ob. *C;* Omnino enim contra litigiosos obstandum *Arist.* 11 nituntur] mit- tentur C. 12 arguentes] *lin. subd. om. C.* 13 ducunt] ducat C. 14 contra ap- parentes] contra apparentes C. 15 non] *fortasse expunxit C.*

Et hoc est <17.175a35> Non enim dicimus ipsos¹ sc. sophistas syllogizare quandoque² (sed quandoque tamen syllogizant). Quare, quandoquidem tantummodo nituntur ut apparenter <syllogizent>, non sunt³ prohibendi ut non ducant ad redargutionem, quia <hoc> non faciunt, sed sunt prohibendi⁴ ne videantur ducere ad redargutionem, <quia> \hoc⁵ ipsi desiderant/, et non ut non ducant.

<17.175a36> Nam Dixerat quod non sunt prohibendi ut non arguant, sed ut non videantur. Nunc ostendit quod non arguunt,⁶ quia ad hoc ut arguerent oporteret ut uterentur elencho,⁷ ad hoc vero ut [ut] utantur elencho oportet ut [ut] utantur contradictione, <et> oportet ut removeantur omnia impedimenta contradictionis; sed ipsi utuntur fallaciis, quae sunt impedimenta contradictionis; ergo non arguunt.

Et hoc est <17.175a36> Nam si elenchus est contradictio, quod bene convenit ei de interpretatione,⁸ elenchus enim ab ‘en’ \dicitur/ quod est “contra”, et ‘lexis’ quod est “dictio”, inde ‘elenchus’ quasi “contra⁹ dictio”. Notandum tamen quod elenchus sive contradictio quandoque dicitur altera contradictoriarum, quandoque dicitur syllogismus contradictionis, et sic erit accipiendum hic. Nam si elenchus est contradictio i.e. syllogismus contradictionis, dico, non¹⁰ aequivoca i.e. ut removeatur illud impedimentum contradictionis quod dicitur aequivocatio, et similiter intellige ut removeantur [[illud impedimentum contradictionis]] omnia alia¹¹ impedimenta praeter aequivocationem. Syllogismus, dico, ex quibusdam i.e. si elenchus talis est qualem superius¹² eum descripsimus, ut sit sc. contradictio unius et eiusdem, non nominis tantum sed rei, et nominis non synonymi sed eiusdem, ex his quae data sunt, ex necessitate, non connumerato quod erat in principio, secundum idem et ad idem, similiter et in eodem tempore – si, inquam, talis si[n]t

1 ipsos] eos *Arist.* 2 quandoque] quandoque C. 3 sunt] sint C. 4 sunt prohibendi] *lin. subd. om. C;* corrigendi sunt *Arist.* 5 hoc – desiderant] *ante ad redargutionem inserenda esse indicavit corrector. Extat altera additio in margine, quae ubi inserenda sit non liquet. Est autem haec:* et hoc est quare quorsum. *Verba quare quorsum nusquam in textu Aristotelico extant.* 6 arguunt] arguant C. 7 elencho] *nescioquid C a.c.* 8 *Eandem etymologiam praebet Anon. Aurelianensis I, Comm. SE, p. 11.* 9 contra] *ante C a.c.* 10 non] *lin. subd. om. C.* 11 alia impedimenta praeter] *illa impedimenta per C.* 12 *Arist., SE 5.167a23-27.*

<17.175a37> nil i.e. non est opus dividere ad amphibologiam¹ et aequivocationem i.e. ad orationes multiplices secundum aequivocationem vel amphibologiam \non, inquam dividendum ut non² arguamur sed ut³ non videamur redargui. Sed tamen notandum est quod multiplicitas secundum aequivocationem vel amphibologiam/ quando<que est> in propositione quae est ante conclusionem quandoque in conclusione. Si [sit] multiplicitas sit in conclusione, tunc est dividendum ut non videamur redargui et non ut non redarguamur, quia ille qui utitur oratione multiplici secundum aequivocationem vel amphibologiam non redarguit, neque⁴ enim facit syllogismum, et ita videtur velle⁵ quod nulla argumentatio in qua sit implicita aequivocatio vel aliqua \aliarum/ fallaciarum est syllogismus. Hoc autem falsum est. Distinguendum enim est ita: si interrogans et respondens utantur in eadem significatione multipliciter dic<t>o secundum aequivocationem vel amphibologiam, tunc est syllogismus; sed si in alia significatione utatur interrogans et in alia[m] respondens, non est syllogismus. Et hoc adiungendum est, non enim facit syllogismum, si⁶ in alia significatione utatur respondens et in alia interrogans multipliciter dic<t>o, tunc, inquam, non est opus dividere ut non redarguamur <17.175a38> sed ob i.e.⁷ propter nil aliud condividendum nisi⁸ quia conclusio videtur similis elencho⁹ i.e. contradictioni, hoc est nisi quia conclusio videtur esse contradictio. Et notandum quod iccirco dixit “condividendum” ut
 107vB innueret quod <non> est multum immorandum || in distinctione multipliciter dicitur, ut ipse dicit in Topicis.¹⁰

<17.175a40> Non¹¹ ergo Quandoquidem facit syllogismum, sed tamen conclusio videtur similis elencho, ergo non est cavendum redargui¹² <i.e.> ut sophistae non redarguant, quia hoc non faciunt, sed cavendum est videri redargui i.e. ut non videantur redarguere, quia hoc ipsi desiderant. Et quare hoc est faciendum? <17.175a41> Eo

1 amphibologiam] ā. C; amphibola *Arist.*, *sed vide apparatus in AL VI.1: 36.* 2 non] in(de) C, *ut videtur.* 3 ut non] non ut C. 4 neque] non *Arist.* 5 velle] vullem C. 6 si] sed C. 7 i.e. propter] i.e. propter C. 8 nisi quia] non quia C. 9 elencho *Arist.*] eius C. 10 *Arist.*, *Top.* VIII.7.160a26-27. 11 Non ergo] *lin. subd. om. C.* 12 redargui] *lin. subd. om. C.*

i.e. ideo quod i.e. quia interrogare amphibola¹ et[iam] interrogare quae sunt secundum aequivocationem i.e. interrogare propositiones multiples secundum aequivocationem et secundum amphibologiam, et[iam] interrogare quaecumque aliae huiusmodi obtusiones² sunt i.e. propositiones in quibus [sunt] implicitae sunt aliae fallaciae, fallaciae enim dicuntur obtusiones quia obtundunt³ intuitu<m> respondentis, ut non vere possit iudicare de argumentatione et interrogatione, et⁴ quae verum elenchum obnubilant - hoc idem est illi quod prius dixit - interrogare, inquam, talia et talia et talia faciunt dubium et arguentem et non arguentem i.e. dubitari facit utrum interrogans redarguat vel non redarguat, et etiam utrum respondens si<t> redargutus vel non. Et hoc non est bonum, sc. ut dubitetur utrum sit redargutus vel non, et iccirco cavendum est ne videamur redargui dicendo quod in alia significatione accepimus in prima propositione et in alia in conclusione. Quodsi constet esse verum, manifestum quod non sumus⁵ redargu<t>i; sed si constet esse falsum, manifestum est quoniam sumus redarguti; sed si dubitetur utrum sit verum vel non, dubitatur utrum simus redarguti vel non.

<17.175b3> Nam quia licet respondenti, i.e. quamvis liceat ei in fine⁶ conclui i.e. post conclusionem dicere⁷ se negare non quod affirmavit i.e. non in eadem significatione in qua affirma<vi>t, sed aequivoce i.e. aliud⁸ nega<vi>t et aliud affirma<vi>t propter aequivocationem etsi i.e. quamvis nondum ferat intellectum⁹ interrogans in quod respondens, quod sc. ut ad idem ferant intellectus interrogans et respondens maxime contingit, et hoc maxime contingit quando interrogatur aliqua multiplex propositio et non percipit respondens multipliciter donec post conclusionem - tunc, inquam, dubium¹⁰ est si i.e. utrum respondens sit redargutus vel non. Et ostendit quare hoc sit dubium: dubium enim si respondens vera dicit nunc i.e. post conclusionem, quando dicit se in alia significatione negare quod

1 amphibola *Arist.*] amphi. C. 2 obtusiones] ab. C. 3 obtundunt] obtundunt C. 4 et *Arist.*] ea C. 5 sumus] simus C. 6 fine] fune C. 7 dicere - affirmavit] dicere se ne. numquid affir. C; non quod affirmavit negare dicere *Arist.*
8 aliud] illud C. 9 intellectum] intellectum C. 10 dubium est] lin. subd. om. C; dubium *Arist.*

affirmav<i>t, nam forte in eadem significatione negat in qua affirmav<i>t.

<17.175b7> Si vero Dixit quod interrogare amphiboli<c>a et quae sunt secundum aequivocationem et secundum alias huiusmodi obtusiones facit dubium elenchum, et faciunt' dubium et arguentem et non arguentem, et nunc ostendit quod si interrogans divideret, i.e. distingueret multipliciter, tunc non esset dubium utrum respondens sit redargutus vel non, sed certum esset quod esset redargutus vel esset certum quod non esset redargutus. †Quoniam ergo non pertinet ad interrogantem ut distinguat² multipliciter†, haec utilitas inde sequeretur quod respondens semper simpliciter responderet vel "Sic!" vel "Non!", et quod³ etiam respondens non haberet occasionem⁴ prohibendi orationem interrogantis, et quod interrogans non haberet occasionem iniustam⁵ interrogandi contra respondentem, et quod non fieret dubius elenchus secundum aequivocationem.

Et hoc est <17.175b7> [et]si interrogans distingueret multipliciter interrogatum necesse esset respondentem respondere ad interrogatum i.e. ad id quod interrogatur. Vel ita: necesse esset interrogatum⁶ respondentem || respondere⁷ sic vel non i.e. simpliciter affirmando vel negando. Litigiosi i.e. sophist[ic]ae requirunt⁸ - requirunt, dico, nunc⁹ quidem minus i.e. post distinctionem multipliciter, prius autem magis i.e. ante distinctionem, consuetudo enim est eorum qui sophist<ic>e interrogant ut quando habent aliquam sophisticam deceptionem implicitam ut postulent a respondente ut respondeat "Sic[ut]" vel "Non", sed quando distincta est multipliciter non adeo requirunt.

<17.175b10> Nunc autem Bene dico quod si interrogans divideret, non esset dubius elenchus, sed tunc necesse esset respondere "Sic[ut]" vel "Non"; sed quia interrogans neque vult neque debet distinguere multipliciter, iccirco oportet respondentem distinguere, ne[que] videatur redargui.¹¹

1 faciunt] *subiectum est* obtusiones; cf. *Arist.* 2 distinguat] distinguit C. 3 quod] quoniam C. 4 occasionem] orationem C. 5 iniustam] *an iniuste scribendum?* 6 interrogatum] *lin. subd. om.* C. 7 respondere *Arist.*] respondendum est C. 8 requirunt *Arist.*] requiritur C. 10 nunc quidem *Arist.*] non quod C. 11 redargui] redarguere C.

Et hoc est <17.175b10> Nunc autem quia inquirentes i.e. interrogantes non bene interrogant i.e. sophisticæ; et adiunge: et non pertinet ad eos distinguere multipliciter, Quia hoc, inquam, fit necesse est ut [h]is qui interrogatur i.e. respondens respondeat aliquid i.e. det aliquam¹ responsionem, ipse, dico, corrigen[s]² vitium propositionis i.e. terminando vitium in ipsa propositione implicitum, quia tunc libere poterit respondere sine aliquo impedimento, quia tunc [libere poterit] non timebit interrogantem quoniam sufficienter³ divisio i.e. distincto et determinato sufficienter vitio propositionis necesse est respondentem dicere sic vel non i.e. respondere simpliciter affirmando vel simpliciter negando.

<17.175b15> Si autem Dixerat⁴ quod si sit multiplicitas in conclusione secundum æquivocationem vel amphibologia[m], dubius erit elenchus, quia dubium erit utrum respondens sit redargutus vel non; dubium enim [[verum]] est utrum verum dicit nunc quando dicit quod in alia significatione concesserit quam negaverit. Quidam autem⁵ dicebant quod si concluderetur contradictoria eius quam primo concessit, sive esset \ibi/ multiplicitas sive non, numquam esset \dubius <<elenchus>> sed verus elenchus. <<Contra>> eos agit hic Aristoteles <<...>>sid[us]⁶ quod secundum hoc <<contingeret>>⁷ quod <<non⁸ esset>>/ effugere redargutionem ubi⁹ esset multiplicitas.

Et hoc est <17.175b15> Si autem aliquis putet¹⁰ paralogismum qui est secundum æquivocationem esse elenchum simpliciter, tunc¹¹ non erit i.e. non contingit respondentem effugere redargutionem quodam modo, quia numquam ubi esset æquivocatio secundum illum, sed forte ubi non esset æquivocatio erit \e/<f>fugere redargutionem.

Ostendit qualiter non erit effugere [ad] redargutionem: nam necessarium¹² erit¹³ respondentem negare nomen quod dixit et affirmare quod negavit in visibilibus i.e. visibiliter i.e. manifeste.

1 aliquam] aliquem C. 2 corrigen[s] - propositionis] *lin. subd. om.* C. 3 sufficienter Arist.] *ferè fuerit* C. 4 dixerat] dixerit C. 5 autem] ut C. 6 <<...>>sid[us] *vestigia participii nesciocuius esse dixerim.* 7 <<contingeret>>] *exempli gratia scripsi; sequeretur æque quadraret.* 8 <<non esset>>] *nulla vestigia horum verborum vidi, quæ, si extant, in intima margine latent.* 9 ubi] *vel potius nisi* C. 10 putet Arist.] *p(a)rti.* C. 11 tunc] *tunc* C. 12 necessarium Arist.] *ne* C *a.c.*; *n(ome)n, ut videtur; C p.c.* 13 erit] *erit* C.

Vel <17.175b17> necessarium¹ erit hoc facere in visibilibus i.e. in² sensibilibus, nam visibile ponitur pro sensibili sicut visus pro sensu, quia visus est inter ceteros excellentior sensus; sensibilia vero hic intellige audibilia.

Et hoc est <17.175b17> in³ visibilibus i.e. in sensibilibus, i.e. in audibilibus, i.e. [in] quantum ad audibilia, non quantum ad intelligibilia.

Quidam tamen dicebant quod non esse<nt> concedendae contradictoriae secundum vocem sicut nec contradictoriae secundum significationem. Unde⁴ non concedebant has duas ‘Coriscus est musicus’ ‘Coriscus non est musicus’, posito quod hoc nomen ‘Coriscus’ esset aequivocum ad duos, quorum alter esset musicus et alter non. Sed sic forte concedebant: ‘Hic Coriscus est musicus’ facta demonstratione ad istum, et ‘Hic Coriscus non est musicus’ facta demonstratione ad alium. Hanc eorum solutionem reprehendit Aristoteles, quia secundum hoc similiter concedebant has duas contradictorias secundum vocem et non secundum significationem, has⁵ sc. ‘Hic Coriscus <est musicus’ ‘Hic Coriscus> non <est> musicus’, quia iste terminus ‘hic Coriscus’ similiter se habet aequivoce ad istos duos sicut iste terminus ‘Coriscus’.

108rB <17.175b18> Nam ut corrigunt quidam nil prodest i.e. solutio quorundam nihil valet, non enim aiunt Coriscum esse musicum et⁶ non musicum i.e. non concedunt has ‘Coriscus est musicus’ || ‘Coriscus non est musicus’, sed aiunt hunc Coriscum esse musicum et hunc Coriscum non esse musicum i.e. concedunt has duas ‘Hic Coriscus est musicus’ et ‘Hic Coriscus non est musicus’, quae similiter sunt contradictoriae secundum vocem et non secundum significationem, et ideo⁷ nihil valet eorum solutio, nam⁸ eadem erit oratio Coriscum esse musicum et⁹ hunc Coriscum¹⁰ esse musicum, i.e. oratio habens eandem vim in diversitate significationum, et eadem erit

1 necessarium] *lin. subd. om. C.* 2 in] sine C. *Glossa quae est in sensibilibus fortasse ex Graeco fonte derivata est. Videsis Ebbesen 1981: 3.246.* 3 in visibilibus] *intrinfibilibus vel sim. C.* 4 unde] unum C. 5 has – musicus *alterum*] has .s. hic co. est non mu. C. 6 et non musicum *Arist.*] i.e. non uti C. 7 ideo] ideo C. 8 nam] nam C. 9 et] *vel Arist.* 10 Coriscum] *lin. subd. om. C.*

oratio Coriscum¹ non esse musicum et hunc Coriscum non esse musicum, i.e. habens eandem vim in diversitate significationum; quod sc. hunc Coriscum esse musicum simul affirmant et negant i.e. simul concedunt hanc et eius contradictoriam.

<17.175b23> Sed² Ponit veram solutionem quod utraque³ istarum concedenda est ‘Coriscus est musicus’ ‘Coriscus non est musicus’, sed in diversis significationibus, sicut utraque istarum concedenda est ‘Hic Coriscus est musicus’ ‘Hic Coriscus non est musicus’, sed in diversis significationibus.

<17.175b23> Sed fortasse non idem significat i.e. aliud significat ‘hic Coriscus’ in affirmatione quam in negatione, nam neque⁴ illic <nomen> idem⁵ significat, i.e. quia⁶ hoc nomen ‘Coriscus’ aliud significat⁷ in affirmatione, aliud in negatione. Quare aliquo differt⁸ Etiam in alio est differentia concedere duas contradictorias secundum vocem et concedere duas contradictorias secundum significationem.

<17.175b24> Si autem Alia<m> aliorum solutionem reprehendit. Quidam enim dicebant quod non erant concedendae contradictoriae propositiones, sed affirmatio concedenda est simpliciter, negatio cum aliqua determinatione, vel e converso. Non enim concederent has duas ‘Coriscus est musicus’ ‘Coriscus non est musicus’, sed concederent has duas ‘Coriscus est musicus’ ‘Aliquis Coriscus non est musicus’. Hanc eorum solutionem improbat Aristoteles ostendens quod sicut concedunt affirmationem simpliciter et negationem cum determinatione, quare non similiter concedere<n>t negationem simpliciter et affirmationem cum determinatione? Quod ipsi concedebant.⁹ Concedebant ergo has quattuor propositiones: ‘Coriscus est musicus’ ‘Aliquis Coriscus non est musicus’ ‘Aliquis Coriscus est musicus’ ‘Coriscus \non/ est musicus’. Concedebant ergo has duas ‘Coriscus est musicus’ ‘Coriscus non est musicus’, et similiter has duas ‘Aliquis Coriscus est musicus’ ‘Aliquis Coriscus non est musicus’, et ita concedebant duas contradictorias secundum vo-

1 Coriscum - musicum] Coriscum non esse musicum C. 2 Sed] *lin. subd. om.* C. 3 utraque istarum] utroque istorum C. 4 neque] u\que/ C; nec *Arist.*
5 idem significat] idem significat C. 6 quia] quod *C.a.c.* 7 significat] significatione *C.a.c.* 8 differt *Arist.*] dist^t. C. 9 concedebant] concedunt C.

cem. Sunt ergo concedendae contradictoriae, sed cum distinctione multiplicatis.

Et hoc est quod dicit <17.175b24> Si autem aliquis¹ assignet huic i.e. affirmationi simpliciter dicere Coriscum i.e. ubi nomen simpliciter ponatur in affirmatione et sine determinatione, ut² ‘Coriscus est musicus’, illi autem i.e.³ negationi addat hoc⁴ quod est aliquem i.e. negationi addatur haec determinatio ‘aliquis’, ut⁵ hic ‘Aliquis Coriscus est musicus’ – quamvis hoc, inquam, fiat, tamen inconueniens est haec eorum solutio. Et ostendit quare sit inconueniens: quia nil i.e. non magis debet addi determinatio alteri propositioni quam alteri, i.e. non magis debet addi negationi quam⁶ affirmationi vel e converso; utrolibet enim i.e. utrolibet propositioni addatur determinatio, vel affirmationi vel negationi, nihil differt q.d. Non est curandum.

<17.175b28> Non⁷ autem est conueniens solutio quam ipsi dicunt, sed illa solutio est conueniens quam ego supponam, sed quia ille qui non determinavit amphibologiam – et similiter, intellige, qui non determinav<i> acquiuationem, si ibi sit⁸ – i.e. qui non distinxit multiplicatam propositionis dubius⁹ est i.e. dubitari facit de se utrum sit redargutus vel non, et hoc inconueniens est ut faciamus de nobis dubitari utrum simus redarguti vel non. Quoniam, inquam, hoc est, concessum est autem i.e. permissum est respondentibus in disputationibus dividere i.e. multiplicatam distinguere, manifestum quoniam¹⁰ dare interrogationem¹¹ i.e. concedere propositionem multiplicatam non determinatam sed simpliciter i.e. non distinguendo multiplicatam illius propositionis peccatum [autem] est, et quandoquidem concessum est in disputationibus dividere et ipse non dividit, quare i.e. ergo etsi i.e. quamvis ipse¹² respondens non sit redargutus, quia forte in alia significatione concesserit quam ille processerit, tamen illa disputatio similis est redargutae¹³ i.e. similis est illi disputationi in qua ducitur¹⁴ ad redargutionem, et ita videtur velle || quod distinguenda sit multiplicitas in propositione.

108vA

1 aliquis] aliquis C. 2 ut – musicus] *lineam subduxit* C. 3 i.e. negationi] i.e. negationi C. 4 hoc quod est] hoc quidem C. 5 ut] vel C. 6 quam] vel C. 7 Non autem] *lin. subd. om.* C. 8 sit] fit C. 9 dubius est] *lin. subd. om.* C. 10 quoniam] *lin. subd. om.* C. 11 interrogationem Arist.] oratio(nem) C. 12 ipse – sit] ipse respondens non sit C. 13 redargutae Arist.] me. C. 14 ducitur] *ducentur* C.

Hoc est verum, sed tamen adhibenda est consideratio: <propositio> in qua est multiplicitas quandoque est vera in qualibet sua significatione, quando<que> est falsa in qualibet sua significatione, quandoque est vera¹ in una significatione et falsa in alia. [[adhibenda est]] Si vera sit in qualibet sua significatione, simpliciter est concedenda, ut ‘Omnis canis est substantia’. Si sit falsa in qualibet sua significatione, simpliciter est neganda, ut ‘Omnis canis est lapis’. Si² sit vera in una significatione et falsa in alia, adhibenda est huiusmodi consideratio: considerandum est enim si magis accommodetur [in sua significatione] ad usum disputantium in vera significatione quam in falsa vel e converso. Si enim magis accommodetur in vera³ significatione ad usum disputantium, simpliciter erit concedenda, ut ‘Illa tria praedicabilia⁴ ‘homo’ ‘risibile’ ‘navigabile’ sunt paria’, nam aliqua dupliciter dicuntur esse paria: vel numero vel praedicatione. Quando ergo magis accommodatur ad usum disputantium [[in falsa significatione simpliciter erit neganda]] quod sint paria in praedicatione, et in hac⁵ significatione est verum quod sint paria, simpliciter erit concedendum quod sint paria. Sed si magis accommodetur ad usum disputantium in falsa significatione, simpliciter erit neganda, ut ‘Ista praedicabilia ‘homo’ ‘asinus’ sunt paria’, dupliciter enim dicuntur⁶ aliqua paria, sicut dictum est, vel numero vel praedicatione, et quia haec propositio magis accommodatur ad usum disputantium <secundum> quod illa sint paria praedicatione, et hoc est falsum, simpliciter erit neganda. Si⁷ similiter habeat se ad usum disputantium secundum veram significationem et secundum falsam, consignificandum erit quoniam multipliciter dicitur, et concedenda erit in <utraque> significatione per totam disputationem.

<17.175b33> Accidit autem⁸ <Dixit> quod multiplicitas distinguenda est. Dixit etiam quod quandoque non percipitur multiplicitas donec post⁹ conclusionem. Nunc ostendit quod quidam¹⁰ respondentes quandoque percipiunt multiplicitem, et tamen nolunt¹¹ eam distinguere, quoniam postquam semel dividerint mul-

1 vera] verum C. 2 si] sed C. 3 vera] sua C. 4 praedicabilia] probabilia C. 5 hac] hoc C. 6 dicuntur] dicitur C. 7 si] sed C. 8 autem] *lin. subd. om. C.* 9 *inter post et conclusionem s.l. signum additum est ac si aliquid inserendum esset, sed nil tale videtur, nec requiritur.* 10 quidam] quosdam C. 11 nolunt] volunt C.

tiplicitatem incongruum videtur eis in eadem disputatione totiens multipliciter distinguere ne videantur esse graves. Hoc reprehendit Aristoteles, quoniam ad quamlibet¹ multiplicat²em semper consignificandum est quoniam multipliciter dicitur.

Et hoc est <17.175b33> Accidit autem saepe respondentes videntes amphibologiam i.e. percipientes multipliciter propositionis pigrescere i.e. nolle dividere i.e. distinguere multipliciter eo i.e. ideo quod² i.e. quia talia i.e. multiplices propositiones frequenter proponantur in eadem disputatione, ne ipsi videantur esse graves ad omnia i.e. ad quamlibet interrogationem. ‘Graves’ respondentes dupliciter dicuntur: vel quia gravant, i.e. impediunt, interrogantes, vel quia tardi sunt in respondendo. <17.175b36> deinde postquam ipsi nolunt distinguere multipliciter eis non putantibus fieri orationem i.e. argumentationem propter³ hoc i.e. propter aequivocationem obviavit eis aliquod improbabile, quia quidem difficile est instare ad argumentationem quae est sophistica propter aequivocationem, ut ‘Omne verum est argumentum et econverso, et omne necessarium est argumentum et econverso, et omne necessarium est verum, ergo omne verum est necessarium’. Haec enim argumentatio sophistica est secundum aequivocationem, et tamen ad eam difficile est instare eis qui propositiones concedunt.

<17.175b37> Quamobrem⁴ Quandoquidem concessum est dividere, et nisi dividant accidit improbabile, quamobrem i.e. ergo quoniam⁵ datum est i.e. permissum dividere non est pigritandum distinguere multipliciter, quemadmodum dictum est prius.

<17.175b39> Si autem Dixit quod <non> est respondendum sine distinctione multipliciter ad propositionem quae multiplex est secundum aequivocationem, et hoc ostendit quasi per simile, quia sic<ut> non est danda una responsio ad plures propositiones quae proponuntur tamquam una, similiter non⁶ est <una responsio> respondendum ad propositionem multipliciter secundum aequivocationem. Simile enim est ac si plures propositiones proponerentur, quoniam una multiplex propositio \habet/ vim plurium, ut si ponat

1 quamlibet] quemlibet C. 2 quod] lin. subd. om. C. 3 propter hoc] lin. subd. om. C. 4 Quamobrem] quare Arist. 5 quoniam Arist.] quemadmodum C. 6 non] a(utem) C.

tur quod hoc nomen ‘Coriscus’ sit aequivocum ad Socratem et ad Platonem, sicut et ad has || duas ‘Socrates <est> musicus?’ ‘Plato est musicus?’ non est danda una responsio sed plures, similiter ad hanc propositionem ‘Coriscus est musicus’ non est simpliciter respondendum, sed distinguenda est multiplicitas.

<17.175b39> Si autem quis i.e.¹ aliquis faceret duas² interrogationes ut³ unam i.e. proponere[n]t plures interrogationes tamquam unam, tunc⁴ fieret paralogismus non propter aequivocationem i.e. non propter aliquam harum fallaciarum sed fieret <vel> elenchus vel non i.e. vel fieret verus elenchus vel sophisticus elenchus, et hoc secundum eam fallaciam quae est plures interrogationes unam facere, quia sicut ipse dicit in superiori libro,⁵ quandoque fit verus elenchus secundum hanc fallaciam, et ille paralogismus qui fiet secundum hanc fallaciam non erit secundum aequivocationem vel amphibologiam, sed erit illi similis qui fit secundum amphibologiam vel aequivocationem, quia similis causa deceptionis est in paralogismo secundum plures etc. et in eo qui est secundum aequivocationem vel amphibologiam, quia sicut est ibi deceptio quando⁶ datur simplex responsio ad plures interrogationes, similiter est deceptio hic quando datur una sola responsio ad propositionem multiplicem.

Bene dico quod similis, <17.175b41> quia quid differt interrogare si i.e. utrum Callias et Themistocles musici sunt i.e. has duas propositiones ‘Callias est musicus’ ‘Themistocles⁷ est musicus’ †ubi⁸ cum hoc† inquam, differt quam si ambobus i.e. illud duobus, sc. Calliae et Themistocli⁹ esset impositum unum¹⁰ nomen, et secundum illud nomen sumeretur aliqua propositio multiplex, illis, dico, existentibus diversis Q.d. Nihil differt, nulla enim differentia est quantum ad pluralitatem significationum, sed differentia est quantum ad vocem, quia ibi interrogantur plura <una propositione>, \hic autem interrogantur plura pluribus propositionibus.

1 i.e. aliquis] i.e. aliquis C. 2 duas Arist.] pa. C. 3 ut] non Arist., sed in quibusdam codicibus ut legitur, teste Dod. 4 tunc] tunc C. 5 Fort. Arist., SE 5.168a11-12 respicitur. 6 quando datur] quae datur C. Eodem modo paullo infra. 7 Themistocles] themistocles C. 8 ubi cum hoc] an nil enim hoc scribendum? 9 Themistocli] themistoli C. 10 unum nomen] lin. subd. om. C.

Et hoc est <17.176a2> nam¹ si nomen plura significat interrogans² interrogavit plura uno nomine vel una³ i.e./ una propositione. Sed si plures proponantur ut una non interrogant<ur> plura una propositione sed pluribus. <17.176a3> Si ergo Et quandoquidem simile est quando plures proponuntur et quando proponitur aliqua multiplex secundum aequivocationem, ergo si non est rectum i.e. si non est iustum probare⁴ i.e. approbare⁵ simpliciter sumere unam responsionem i.e. dare simplicem responsionem ad duas interrogationes, quae p<ro>ponuntur ut una. Quod constat, <nam> manifestum est quoniam non convenit⁶ simpliciter respondere i.e. quod non est respondendum simpliciter affirmando vel negando alicui eorum quae sunt secundum⁷ aequivocationem i.e. alicui propositioni multiplici secundum aequivocationem. Dico⁸ quod non est danda simplex responsio, nec si <de> omnibus sit verum i.e. nec etiam si propositio multiplex vera sit in omni sua significatione, quandoque enim propositio vera fit in omni sua significatione, quandoque falsa in omni, quandoque falsa in una et vera in alia, sicut superius⁹ diximus. Sed nonne dicit in octavo Topicorum¹⁰ quod si in¹¹ qualibet significatione est vera, simpliciter est concedenda; si in qualibet falsa, simpliciter est neganda; sed si in una est vera et in alia est falsa, adhibenda est praedicta consideratio? Ideo addit ut volunt quidam, quidam enim dicebant quod si propositio multiplex esset vera in qualibet sua significatione, non tamen esset simpliciter concedenda, sicut non est simpliciter respondendum ad duas interrogationes quae proponuntur ut una <si una> illarum sit vera.

Et hoc est <17.176a6> Nihil enim differt multiplicem secundum aequivocationem quam¹² si interrogasset utrum Coriscus et Callias sint domi i.e. quam si interrogasset¹³ <has> duas ‘Coriscus est domi’ ‘Callias est domi’, vel non domi i.e. quam si interrogasset h<as>/

1 nam si et plura significat] *lineas subductas om. C.* 2 interrogans] interrogans C.
 3 una] *lin. subd. om. C.* 4 probare Arist.] probat C. 5 approbare] approbat C
a.c. 6 convenit] *lin. subd. om. C.* 7 secundum aequivocationem] aequivoca
Arist. 8 dico] duo C *a.c.* 9 *Ad* 17.175b28sqq. 10 Arist., *Top.*
 VIII.7.160a24-28. 11 in] *ferre* nc C, *ad quod clarificandum corrector s.l. in addidit.*
 12 quam – interrogasset utrum] quem si inta utrum C. 13 interrogasset] inter-
rogans C *a.c.*, *ut videtur.*

duas ‘Coriscus non est domi’ ‘Callias non est domi’, sive praesentibus sive non praesentibus i.e. sive uterque esset domi sive neuter, q.d. sive utraque affirmatio esset vera sive¹ utraque negatio. Et hoc secundum eos² qui dicebant quod non erat simpliciter respondendum ad multiplicem etiam si esset vera in qualibet sua significatione.

Vel fiat differentia, ut ostendat Aristoteles †secundum se† quod non esset \respondendum/ una propositione ad propositionem multiplicem, sicut nec quando proponuntur plures.

Et hoc est <17.176a8> sive utrisque praesentibus sive non praesentibus i.e. si tantum³ alter sit praesens et alter non. Quod ideo videtur determinare quia si alter eorum esset praesens, videretur alicui ista propositio simpliciter esse concedenda ‘Coriscus est domi’ gratia eius qui praesens esset, cum tamen hoc sit falsum gratia eius qui absens est.

Bene dico quod nil differt⁴ interrogare hoc et illud <17.176a8> quia⁵ utrimque i.e. sive proponantur⁶ plures propositiones ut una sive proponatur una multiplex sunt plures propositiones i.e. plura proposita. Bene dico quod plura interrogantur || illis, non [est] 10grA enim si verum est dicere i.e. quamvis quaelibet illarum quae proponuntur sit vera, non propter hoc est una⁷ interrogatio [prius⁸ enim] <i.e.> non est respondendum simpliciter ad propositionem multiplicem, etiam si sit vera in qualibet sua significatione, quia non similiter respondendum est simpliciter ad [[propositionem multiplicem]] plures interrogationes quae proponuntur ut una, quamvis quaelibet earum sit vera. <17.176a10> Possibile⁹ enim mille alia interrogata sic vel non verum esse dicere i.e. possibile est simul respondere ad mille propositiones quae proponuntur ut una vel simpliciter affirmando si quaelibet earum sit vera, vel simpliciter negando si quaelibet earum sit falsa. at tamen non est respondendum una¹⁰ responsione. i.e. tamen ad illas omnes <non est danda> una sola responsio. Et

1 sive] secundum C.a.c. 2 eos] quos C.a.c. 3 tantum] non C. 4 differt] differat C. 5 quia utrimque] utrimque enim Arist. 6 proponantur] praeponantur C. 7 una Arist.] ut C. 8 prius enim ex lemmate Aristotelico possibile enim ortum, quod tamen hoc loco poni non debet. 9 Possibile enim mille Arist.] post enim illis C. 10 una Arist.] enim C.

ostendit quare¹ non sit ad eas danda una responsio sed plures, quia si detur una responsio ad plures, interimitur² disputare i.e. interimitur proprietas disputationis; proprietas enim disputationis est ut ad singulas interrogationes una detur responsio. Unde Boethius³ talem assignat differentiam inter oratorem et dialecticum quod orator continua oratione decurrit, postea vero adversarius simul respondet ad omnia eius argumenta; dialecticus⁴ vero gaudet interpositione interrogationum et responsionum, ut ad unamquamque interrogationem detur sua responsio. Si autem ad plures ita propositas redderetur una responsio,⁵ iam non ad quamlibet⁶ daretur sua responsio, et ita interimeretur proprietas disputationis. <17.176a13> Hoc⁷ autem sc. ut ita proponantur plures propositiones ut una simile est tamquam <si> idem ponatur nomen diversis et secundum illud fiat aliqua multiplex interrogatio.

<17.176a14> Si ergo Et quandoquidem simile est proponere plures propositiones ut unam et proponere aliquam quae sit multiplex, ergo si non oportet dare unam responsionem ad duas interrogationes i.e. si non est respondendum una responsione ad plures ita propositas, manifestum quoniam nec in aequivocis ‘Sic’ vel ‘Non’ dicendum i.e. quod non est respondendum ad propositionem multiplicem secundum aequivocationem simpliciter⁸ affirmando vel negando. Et ostendit quare non sit ita respondendum: <17.176a16> Neque enim ille⁹ qui dixit ‘Sic’ vel ‘Non’ ad multiplicem propositionem respondit¹⁰ bene sed¹¹ dixit Q.d. Locutus est ita: Non est simpliciter respondendum ad multiplicem¹¹ simpliciter affirmando vel negando, sed tamen quidam respondentes concedunt in disputationibus i.e. respondent affirmando vel negando simpliciter quodam modo i.e. sine determinatione multipliciter eo quod latet quandoque aliquod inconueniens, quod tamen accidit, sicut superius dictum est.

1 quare] quod quae C. 2 interimitur disputare] *lin. subd. om. C.* 3 Cf. Boethius, *Tóp. Diff.* IV.1.17-3 (PL 64: 1206C-D). 4 dialecticus] dialectica C. 5 responsio] et ita interimeretur proprietas disputationis, [[hoc] si autem (autem si a.c.) [[ut ita]] ad plures ita propositas redderetur una responsio *add. C.* 6 quamlibet] quemlibet C. 7 Hoc autem] *lin. subd. om. C.* 8 simpliciter] similiter C. 9 ille] illo C *a.c.*; *non habet Arist.* 10 respondit *Arist.*] respondendum C. 11 sed dixit *Arist.*] si dixit C *sine linea subducta.*

<17.176a19> SICUT

Proposuerat superius tractare de solutione, sed usus est digressionem contra quosdam qui dicebant semper fieri redargutionem si quis concederet contradictorias secundum vocem. Finita digressionem revertitur ad principale propositum, sc. ad tractandum de solutione. Et primo tractat de apparenti solutione, deinde agit de vera solutione.

Continuatio: Diximus quod quidam interrogantes magis volunt videri syllogizare et non syllogizare quam syllogizare et non videri. Similiter sunt quidam respondentes qui magis volunt videri solvere et non solvere quam solvere et non videri. Et hoc etiam iustum est ut contra tales magis utamur apparenti solutione quam vera, non enim iustum est ut ille qui sophisticè interrogat a nobis quia tamen quando orationem extorqueat.

Et hoc est <17.176a19> Sicut ergo diximus quod quidam videntur esse elenchi qui non sunt i.e. Sicut quidam videntur³ syllogismi, cum non [[sint]] syllogizent, <17.176a20> eodem modo solutiones videntur esse <quaedam> quae non sunt i.e. similiter quidam respondentes videntur solvere orationem cum non solvant, quas solutiones, quae videntur esse verae cum non sint,⁴ dicimus quandoque magis oportere ferre quam⁵ veras i.e. dicimus quandoque magis esse utendum apparenti solutione quam vera. Et ostendit contra⁶ quos et quando: in agonisticis disputationibus i.e. sophisticis disputationibus, i.e. contra eos qui sophisticè interrogant, et ad obviacionem ad duplex i.e. ad propositiones quae sunt⁸ multiplices secundum aequivocationem et amphibologiam.

<17.176a23> Respondendum autem⁹ Ponit quoddam praeceptum de responsione ad interrogationem. Nam dupliciter solvitur argumentatio: vel respondendo sc. ad interrogationem, vel ad argumentationem. Praeceptum tale est: Si interrogetur aliqua propositio

1 ad tractandum] attractandum C. 2 quia tamen quando] q(ua) t(ame)n qⁿ C; veram solutionem *vel sim. requiri videtur ut sensus restituatur.* 3 videntur] iter. C. 4 sint] sint C. 5 quam] quas C. 6 contra] con()o C. 7 ad obviacionem ad duplex] ad ob addi C, ad duplex {v.l. duplcis} obviacione {v.l. -em} Arist. 8 sunt] sint C. 9 autem Arist.] ergo C.

109rB quae valde sit probabilis, respondens tamen dubitet utrum sit vera vel falsa, non est simpliciter concedenda, sed est sic[ut est] || respondendum †in idem† ‘Si[n]t ita’, quia sic neque fiet elenchus, quia non simpliciter [[est concedenda, sed est sicut respondendum in idem sint ita]] affirmavit vel negavit. Et si, inquam, accidat aliquod improbabile, poteri[n]t dicere quoniam falsum est illud praemissum, neque concessit illud, [sed dixerit] sed dixit tantum ‘Sit ita’.

<17.176a23> Respondendum autem in his quae videntur i.e. ad propositiones valde probabiles, de quibus tamen dubitat respondens utrum si<n>t verae vel non, dicentem i.e. dicendo “Sit”.¹ Et ostendit quare sit utile ita respondere: et enim sic i.e. respondendo “Sit” minime i.e. non fiet elenchus² ad se i.e. contra respondentem.

<17.176a25> Si vero Ponit³ quoddam praeceptum de responsione ad argumentationem: Si interrogetur aliqua propositio valde improbabilis, quam<vis> necessario accidat ex concessis,⁴ non erit simpliciter concedenda, ne fiamus infesti auditoribus; sed dicendum est quoniam ita nobis videtur. Sic enim nullum accidet improbabile, non enim concedimus quod hoc sit verum, quia⁵ hoc esset improbabile, sed concedimus quod ita nobis videtur, et hoc non est <im>probabile, immo verum est.

<17.176a25> Si vero respondens cogatur dicere a<liqui>d quod extra opinionem i.e. si cogatur aliquid quod sit improbabile, hic⁶ i.e. tunc maxime addendum est videri i.e. non est dicendum cum magna affirmatione quod ita sit, sed quoniam nobis videtur. Et ostendit quare ita sit⁷ respondendum, quia⁸ sic respondenti neque fieri elenchus videbitur quia non simpliciter affirmavit⁹ vel negavit neque inopinatum¹⁰ i.e. non videtur accidere propter hoc aliquod improbabile.

<17.176a27> Quoniam autem Ponit¹¹ quoddam praeceptum de ea responsione quae est ad interrogationem: Si interrogetur aliqua

1 Sit] *lin. subd. om.* C. 2 elenchus ad se] utile ad se C, ad se elenchus *Arist.*
 3 Ponit] ponit C. 4 concessis] concisis C. 5 quia] quod C. 6 hic et maxime]
lineas subductas om. C. 7 sit] fiat C. 8 quia sic] sic enim *Arist.* 9 affirmavit vel
 negavit] affirmant vel negant C *a.c.* 10 inopinatum *Arist.*] etiam op. C. 11 Po-
 nit] ponit C.

probabilis propositio quae nimis est adiuncta quaestioni, non est simpliciter affirmanda vel neganda, quia si concederetur, forte interimeretur propositio; si vero negaretur, aliquod accideret improbabile. Sed dicendum est quod¹ nimis adiuncta <est> quaestioni. Similiter si interrogetur aliqua propositio quae sit improbabilis, quae tamen² necessario accidat ex positione, non erit simpliciter respondendum, sed similiter dicendum erit quod petit quod est in quaestione. Nam aliud est positio quam quaestio:³ quaestio enim duas habet partes, sc. positionem et eius contradictoriam. Aliud ergo est aliquid esse adiunctum quaestioni et aliud aliquid esse adiunctum positioni.

<17.176a27> Quoniam autem manifestum est quo modo petitur quod est in principio i.e. quot sint modi <petendi> quod est in principio, quia istud docetur in Topicis,⁴ putant autem omnino respondentes⁵ aliquid esse interimendum i.e. negandum [sit] si sit propinquum i.e. adiunctum positioni, et⁶ putant etiam \non/ esse concedendum quaedam⁷ ex quo⁸ adiuncta positioni vel quaestioni, dicendum velut dicendum est respondente petente quod est in principio. Et quid est dicendum quando respondens petit quod est in principio? Dicendum est quod petit quod [petit] est in principio. Similiter et hic dicendum est quod petit quod est in quaestione. et quando quis i.e. aliquis qui interrogat probaverit aliquid tale quod necessarium est accidere ex positione respondentis, est⁹ autem falsum vel inopinabile illud quod accidit, tunc¹⁰ idem est dicendum sc. quod petit quod est in quaestione. <17.176a32> Nam \quae/ ex necessitate [quae] accidunt ex positione¹¹ videntur esse eiusdem positionis cum ipsa principali positione.

<17.176a33> Amplius¹² Posuerat superius¹³ quoddam praeceptum quod pertinet ad instructionem interrogantis, sc. quod si volumus sumere aliquam propositionem universalem, <si non> sit¹⁴ nomen

1 quod] quam C, *ut videtur*. 2 tamen] etiam C. 3 quaestio *primum expunxit C, nimirum dittographiam esse ratus*. 4 Arist., *Tóp.* VIII.13.162b31-163a13. 5 respondentes] respondentis C. 6 et putant etiam] et putant etiam C. 7 quaedam Arist.] quidem C. 8 ex quo] *corruptelam suspicor; si nulla est, ex quo hoc loco idem significat ac quia*. 9 est autem] *lin. subd. om.* C. 10 tunc] tunc C. 11 positione] positione C. 12 Amplius] *lin. subd. om.* C. 13 Arist., *SE* 15.174a37. 14 sit] fit C.

positum per quod possit sumi illa universalis propositio, sumenda est nomine similitudinis. Nunc docet modum respondendi ad illam cautelam, ut semper respondens ferat¹ ad aliud similitudinem, sive iuste sive iniuste.

Et hoc est <17.176a33> Amplius quando non nomine sumitur universale i.e. quando non est aliquod nomen per quod possit sumi universalis propositio quam volumus sumere sed parabola i.e. sed sumitur nomine proprio² similitudinis, tunc³ est dicendum quoniam⁴ non sumit ut datum est neque ut⁵ proposuit i.e. non refert propositio⁶ similitudinem ad ea de quibus prius locutus fuerat. [Nam propter hoc] Et quare ita respondendum est? Nam propter hoc i.e. quando sumitur universale parabolâ saepe fit elenchus si ferant ad idem similitudinem interrogans et respondens.

<17.176a36> Si autem Docuit quo modo sit respondendum ad hanc cautelam. Inde videretur interroganti quod numquam esset sibi utendum || hac cautela. Ipse tamen superius docuit eam ad institutionem interrogantis, ideo ostendit quod quamvis docuerit quo modo ad ipsa<m> respondendum sit, non tamen minus est ea utendum.

<17.176a36> Si autem is⁷ i.e. interrogans prohibeatur ad hoc i.e. per hoc quoniam non bene ostensum est i.e. quoniam non convenienter utitur nomine similitudinis sed fert similitudinem ad aliud quam posuerit, tunc⁸ eundem⁹ obviandum est i.e. ipse debet obviare, ut sit intransitiva constructio accusativi¹⁰ ad gerundivum. Vel, ut alii libri habent eundem¹¹ obviando i.e. ipse debet procedere in respondendo¹² secundum dictam determinationem i.e. cautelam quam superius diximus, i.e. quam superius docuimus.

1 ferat] fuit vel suut C. 2 proprio] pro()o (i.e. propositio) C. 3 tunc est] tunc est C. 4 quoniam non Arist.] quia non sine linea subducta C. 5 ut Arist.] etiam C. 6 propositio] *vix sanum; fort. proponens scribendum.* 7 is C *cum codicibus Mx, Zm, Ma textus Aristotelici*] his Arist. 8 tunc] tum C. 9 eundem obviandum] eundem ob. C; eundem obviando Arist., *sed vide apparatus editionis Dod.* 10 accusativi] accipitur C. 11 eundem obviando] eum. dum. obviando C. 12 respondendo] respondenti C.

<17.176a38> In his Docet alium modum respondendi sophisticè quo etiam utendum[[um]] est in dialectica disputatione: Quando interrogatio ambigua est propter aliquam causam obscuritatis, non est simpliciter respondendum, sed secundum diversas causas obscuritatis diversis modis respondendum est.

Iccirco determinandae erunt causae obscuritatis. Sunt autem septem \causae/ obscuritatis:

I. Ignorata vocabuli significatio, ut ‘Colobium¹ est atrum?’², haec enim interrogatio obscura est, quia forte ignoratur significatio huius vocabuli ‘colobium’ et similiter significatio huius vocabuli ‘atrum’.

II. Secunda causa obscuritatis est translatio, quia plus notis vocabulis ad ignotas significationes utimur, ideo fit obscura interrogatio, ut si appellemus hominem platanum quia longus est sicut platanus. Secundum hanc causam obscurae sunt fere omnes³ descriptiones huius artis, ut³ “Locus est sedes argumenti” et “Argumentum est ratio rei dubiae faciens fidem”. Notae sunt significationes horum vocabulorum ‘sedes’ et ‘ratio’, sed quia utimur eis [[ab eis ignotis]] ad ignotas significationes, ideo sunt obscurae huiusmodi descriptiones.

III. Tertia causa est multiplicita[ti]s secundum aequivocationem et amphibologiam ut ‘Omnis canis currit’ vel ‘Aio⁴ te Aeacida Romanos vincere posse’. Obscura enim est, quia dubium est de qua proponat interrogans vel secundum quam significationem velit procedere.

IV. Quarta causa est similium propositionum sub eadem forma vocis inductio, quod fit⁵ maxime secundum compositionem et divisionem, ut ‘Possibile est album esse nigrum’: dubium enim est utrum proponatur divisa vel utrum proponatur [[divisa]] composita.

V: Quinta causa est indistincta prolatio, ut ‘Quicquid vivit⁶ semper vivit’.

1 colobium] colobrum C, *item infra*. 2 omnes] has C. 3 *Exempla ex Boethii Top. Diff. tracta:* “Locus est sedes argumenti” II.3.1 (PL 64: 1185A); “Argumentum est ratio rei dubiae faciens fidem” I.7.1 (PL 64: 1180C). 4 aio - posse] *Fragmentum Ennianum a Boethio, Divis.* p. 10 Magee (PL 64: 878A) *exempli vice usurpatum*. 5 fit maxime] *fere sit()* mat^c C. 6 vivit - vivit] innuit - innuit C, *ut videtur*.

VI. Sexta causa est eclipsis, ut ‘Animal est genus cuius nulla est species’: potest enim hoc intelligi per eclipsim huius genitivi [[animal]] ‘eius’ hoc modo: “Animal est genus e<iu>scuius nulla est species” [[potest enim hic intelligi per eclipsim]] vel “Animal est genus, cuius generis nulla est species”.

VII. Septima est nimia rei subtilitas abundanti egens intelligentia.

Quando ergo obscura est interrogatio propter ignoratam¹ vocabuli significationem, concessum est dialectico dicere “Non intelligo”, vel si noluerit suam manifestare imperitiam, poterit culpam retorquere in auditores, sc. ut praecipiant quasi cum quadam increpatione ut manifestius proponat, quia forte eum non intelligunt auditores.

Si vero fuerit obscura interrogatio propter translationem, si conveniens fuerit translatio, non est reprehensibilis, sed si inconveniens fuerit, culpandus est ille qui utitur tali translatione, ut si dicat² ‘Cultello³ rationis eviscerabo dumeta Porphyrii’ vel ‘Uxores verborum exequit[t]andae sunt a cathedra suae impositionis’, et poterit ad eum dici “Transgredieris”, ille autem proprie dicitur transgredi qui metam positae locutionis excedit.

Sed quo modo responden<dum> sit quando obscura est interrogatio propter multiplicatam quae est secundum aequivocationem vel amphibologiam superius determinavimus.

Eodem modo si si[n]t obscura propter quartam causam respondendum erit, nam si utraque sit vera, simpliciter erit concedendum etc.

Si autem sit obscura interrogatio propter indistinctam prolotionem, cogendus est interrogans ut distincte proferat, neque enim tenetur respondens lege disputationis respondere ad talem inter-

1 ignoratam] ignorantiam C. 2 dicat] dicam C. 3 cultello rationis eviscerabo] cultelle rationis evic(er)abo C. Cf. Theoderici Carnotensis *Commentarius super Rhetoricam ad Herennium* 328: “Aut duriter etc.,” sc. verbis aliunde translatis “ut quidam commentaria faciens super Porphyrium dicit ‘Cultello rationis eviscerabimus dumeta Philosophiae.’” Anonymi *Glossae in Poetrium Horatii* 337, in *apparatu*: “Cultello rationis eviscerabo dumeta Porphyrii” *exemplum durae translationis*.

rogationem,¹ sed si nolit distinguere, nos ipsi distinguamus² expediti ut ‘Quicquid vivit semper vivit’.

Quando autem obscura est proper eclipsim, [[o]] cogendus est ut suppleat defectum; si nolit supplere, nos ipsi suppleamus.

Si vero sit obscura interrogatio || propter septimam causam, non est reprehendendus interrogans, sed magis est reprehendendus respondens, illud vero solum remedium datur dialectico ut praecipiat probare quia forte ex modo probandi potest³ percipere quid proponatur. 109vB

<17.176a38> ergo i.e. sed in his nominibus quae dicuntur proprie i.e. non transumptive,⁴ ut non sit ibi causa obscuritatis quae dicitur translatio, neesse est respondere simpliciter i.e. concedendo affirmationem vel concedendo negationem vel divisum i.e. distinguendo, quia secundum quamlibet aliam causam obscuritatis fit multiplicitas vel multiplicitati simile,⁵ ut ubi est indistincta prolatio, vel ubi est eclipsis, †ut†⁶ primam et ultimam causam. Nam secundum primam et ultima<m> neque fit⁷ multiplicitas neque multiplicitati simile, et illae possunt⁸ comprehendi sub hoc quod dicit “neesse est respondere simpliciter”.

<17.176a39> Quae autem ponimus i.e. concedimus subintelligentes i.e. per quoddam⁹ subintellectum ut quaecumque non plane sed truncatim¹⁰ interrogantur i.e. per eclipsim, quia tunc interrogatur truncatim¹¹ oratio quando in ea est eclipsis, propter hoc quod¹² ita interrogantur, saepe accidit i.e. fit elenchus,¹³ ut ‘Putasne etc.’ – haec interrogatio obscura est propter eclipsim, nam ille genitivus¹⁴ ‘Danaum’ potest intelligi numeraliter, i.e. “de numero Dana[u]um”, et potest intelligi possessive.¹⁵ Si ergo simpliciter concedatur, sic poterit fieri elenchus: ‘sed homo est Danaum, ergo est possessio Danaum’. Ut ‘Putasne etc.’ ‘Utique!’ q.d. ‘Ita!’.

1 interrogacionem] argumentacionem Ca.c. 2 distinguamus] u/// add. C. 6 fere litterae erasae sunt. 3 potest] ponit C. 4 transumptive] transsit(iv)e C; fort. translatively scribendum. 5 simile] sill'i C. 6 ut] sed non secundum vel praeter vel sim. sensus exigit. 7 fit] sit C. 8 possunt] possit C. 9 quoddam] quandam C. 10 truncatim interrogantur Arist.] er(it). nitū C. 11 truncatim] tetanti C. 12 quod] quod C. 13 elenchus] lin. subd. om. C. 14 genitivus] fere gari'ts C. 15 possessive] iter. C.

<17.176b2> Similiter et in aliis, ut ‘Quicquid est Lacedaemoniorum est possessio Lacedaemoniorum’ et ‘Quicquid est [possessio] animalium est possessio animalium, sed homo est animalium etc.’ Et determinat quo modo sit intelligendum quod homo est animalium, i.e. de numero animalium, i.e. homo est animal. Et hoc est <17.176b4> Nam hominem etc.

<17.176b6> Manifestum ergo quoniam in nullis in quibus est obscurum quod proponitur i.e. quando interrogatio obscura est propter aliquam causam obscuritatis, non est concedendum eam simpliciter,¹ sed distinguendo diversis modis secundum diversas causas obscuritatis.

Et notandum quod non posuit omnes causas obscuritatis, sed tantum eam quae est per eclipsim et eam quae est secundum translationem; per positas² non positas intellexit.

<17.176b8> Quando³ Docet alium modum respondendi sophisticæ: Si interrogarentur aliquae duae propositiones ad quarum altera<m> sequatur altera et non e converso, magis concedendum⁴ est consequens quam antecedens, quia si concessa esset antecedens, haberetur etiam consequens, et non e converso. Ut si quaerantur illae⁵ propositiones ‘Putas omnium contrariorum est eadem disciplina’ et ‘Putas omnium <im>mediatorum est eadem disciplina’, magis [erit] concedenda erit haec ‘Omnium immediatorum est eadem disciplina’.

<17.176b8> Quando duobus existentibus i.e. quando duae propositiones interrogantur, cum unum⁶ est ex necessitate alterum esse videtur i.e. ita quod altera illarum necessario sequatur ad alteram, cum⁷ autem alterum hoc non ex necessitate i.e. ad consequens sequitur antecedens, tunc⁸ oportet interrogatum i.e. respondentem dare i.e. concedere illud quod minus est i.e. illud quod sequitur; difficilius enim syllogizare de pluribus i.e. difficilior est probare propositionem plura continentem quam <pro>positionem pauciora continentem. Et vocat antecedens “maius” et consequens “minus”,

1 simpliciter] *lin. subd. om. C.* 2 positas] *positam C.* 3 Quando] *lin. subd. om. C.* 4 concedendum] *concedendo C.* 5 illae] *aliae C.* 6 unum] enim C; alterum *Arist.* 7 cum *Arist.*] est C. 8 tunc] tunc C.

quia plura intelliguntur in antecedenti quam¹ in consequenti, sed non e converso. Omnis enim <pro>positio in qua praedicatur² inferius alicuius de aliquo plura continet quam ea in qua praedicatur illud superius de eodem, ut haec ‘Plato est homo’ plura continet quam ‘Plato est animal’. Sed omnis illa in qua superius subicitur alicui plura continet <quam ea> in qua suum inferius subicitur eidem, †.v^{um}.† ut haec ‘Omne animal currit’ plura continet quam haec ‘Omnis homo currit’, quia haec sequitur ad illam et non e converso.

<17.176b11> Si³ autem Docet alium modum respondendi sophisticè per exempla, qui etiam ad alios terminos⁴ transferri potest. Si necessaria argumentatione probetur de aliquo quod ipsum habeat contrarium, concedendum erit quod⁵ habeat contrarium; et [[hic]] \si/ quaeratur quod sit illud contrarium, dicendum erit non esse nomen per quod designetur. Et similiter dicimus nos quod Socratem sedere significabitur alia propositione quam hac⁶ ‘Socrates sedet’; si quaeratur ‘Qua?’, dicendum erit forte quod⁷ nondum est instituta ista propositio.

Et hoc est quod dicit <17.176b11> Si autem conetur i.e. probet interrogans qu<oni>am huic quidem est i.e. hoc habet contrarium, illi autem non est i.e. illud non habet contrarium, si vera sit oratio i.e. si sit necessaria argumentatio qua illud probatur, oportet⁸ dicere i.e. concedere illud habere⁹ contrarium, nomen autem non esse alterius i.e. quo designetur alterum contrarium.

<17.176b14> Quoniam autem Alium || docet modum respondendi sophisticè, qui¹⁰ talis est: Cum utraque pars posita est quia sunt probabiles rationes ad utramque partem, ut si, <cum> concesserit respondens affirmationem, sint probabiles rationes ad negationem, et e converso – in talibus debet respondens imponere multipliciter alicui dictioni. Ut quidam †posuerunt† in hanc partem quod si Socrates est animal, Socrates est homo; quidam in hanc ‘Non si Socrates est [[homo]] animal, Socrates est homo’. Ideo imponenda est multipliciter alicui dictioni, ut huic dictioni ‘si’. Si enim notat comi-

1 quam] et C. 2 praedicatur] ponitur C. 3 Si autem] *lin. subd. om.* C. 4 terminos *haesitans scripsi*] fere v^{os} C. 5 quod] quam(?) C. 6 hac] haec C. 7 quod] qua C. 8 oportet] oportet C. 9 habere] haberi C. 10 qui] Quandoque autem C.

tantiam, verum¹ est, quia Socrates² non potest esse quin sit homo; sed si notat consequentiam, falsum est.

<17.176b14> Quoniam autem plures inquirunt³ mentiri⁴ eum qui non concedit quaedam eorum quae⁵ ipsi dicunt, i.e. qui non concedit⁶ partem⁷ quaestionis quam ipsi concedunt, quidam⁸ non dicunt eum qui hoc non concedit⁹ mentiri, sed magis verum dicere, ut¹⁰ quaecumque utrimque¹¹ opinantur i.e. quando utraque pars quaestionis posita est, quia non est determinatum multis utrum anima brutorum animalium sit mortalis vel incorruptibilis. Quidam enim dicunt quod anima brutorum animalium mortalis, quidam vero dicunt quod sit incorruptibilis, quia omnis anima est substantia incorporea, substantia vero incorporea corrumpi non potest. Et interponit coniunctionem propter longam interpositionem: in illis <ergo> quaestionibus in¹² quibus dubium <est> utro modo debeat¹³ dici i.e. utrum debeat concedi affirmatio vel negatio, ut¹⁴ utrum dicendum sit ut¹⁵ conceptiones, quia concipit eas animus auditoris quam cito eas audit. <17.176b18> Vocant enim conceptiones non tantum maximas propositiones, sed¹⁶ et i.e. etiam veras opiniones alicuius notorum secundum geometriam, ut istud ‘Omne corpus est partibile’ conceptio dicitur, non quod sit maxima propositio sed quia est opinio alicuius notorum geometrarum, et totas negationes i.e. negationes quae totae verae sunt, quod enim dicit “opiniones” magis proprie retulit <ad> affirmationes, quia opinio magis proprie dicitur affirmatio quam negatio. Negatio dicitur tota vel quae tota est vera vel quae tota est falsa, nam ea quae in quodam est <vera> et in quodam falsa non proprie dicitur negatio. <17.176b20> ut diameter est costae incommensurabilis Alia¹⁷ est quaedam conceptio. Et interponit coniunctionem¹⁸ p<ropt>er longam interpositionem.

1 verum est] *fere* in illo C. 2 Socrates] *si* C. 3 inquirunt] *inquirent* Arist.
 4 mentiri] *lin. subd. om.* C. 5 quae ipsi dicunt] *quae dicunt* Arist.; *lin. subd. om.* C..
 6 concedit] *concedunt* C. 7 partem - non concedit] *iter.* C. 8 quidam non] *quaedam autem non* Arist., *sed quidam autem non* *codd. Bo, Ti.* 9 concedit] *concedunt* C *utraque vice.* 10 ut] *lin. subd. om.* C. 11 utrimque opinantur Arist.] ri. api. C. 12 in quibus dubium] *lin. subd. om.* C. 13 debeat] de. d(e). C; *soleat* Arist. 14 ut utrum] *inv.* Arist. 15 ut conceptiones] *lin. subd. om.* C. 16 *sed et]* sed etiam C. 17 *alia est quaedam]* *aliud est quoddam* C. 18 *Quaenam coniunctio innuatur mihi non liquet.*

<17.176b20> Amplius cuius verum [est]¹ opinantur utrimque i.e. quidam opinantur affirmationem esse veram et quidam negationem, in his maxime² latebit aliquis transferens nomina i.e. vocabula, qui³ sc. utitur translatione vocabulorum, i.e. qui imponit multiplici-
tatem alicui dictioni. Et bene dixit “latebit”, quia quandoque non videbitur fieri elenchus cum tamen fit. Et ostendit quare hoc sit utile: quia hoc enim dubium est utro⁴ modo se habeat verum i.e. quae pars quaestionis vera sit, non opinabitur sophisma agere i.e. non putatur sophisticè respondere, quia vero <utrimque> opinantur i.e. quia utraque pars quaestionis posita est, et ipse concedit utramque⁵ secundum diversas expositiones, non putabitur mentiri, immo putabitur verum dicere. Bene dico quod latebit in his, nam translatio i.e. interpositio multiplici-
tatis faciet orationem sine elencho videri i.e. videri non esse elenchum.

<17.176b26> Amplius Docet⁶ alium modum respondendi sophisticè: Si respondens praesenserit qua argumentatione debeat uti interrogans, prae[[c]]dicere debet conclusionem, quia tunc non utetur⁷ interrogans eadem conclusione.

<17.176b26> Amplius quascumque interrogationum i.e. argumentationum ex interrogationibus factarum praesenserit⁸ aliquis respondens insurgendum est prius sc. ante quam ille inferat conclusionem, et praedicendum i.e. ipse debet eam praedicere, sic enim maxime interrogantem⁹ prohibe<bi>t praedicendo conclusionem.

<18.176b29> QUONIAM Hucusque docu\i/t de apparenti solutione. Nunc vult docere de vera. In qua innuit divisionem solutionum, quod alia est apparens [[solutio est]], alia vera. Apparens solutio est ea quam superius diximus. Vera solutio est manifestatio falsi secundum quod <falsum>.

Falsus autem syllogismus dicitur dupliciter: vel secundum materiam vel secundum formam. Falsus autem dicitur syllogismus secundum [[formam]] materiam quando aliqua praemissarum est

1 est] spat. vac. 6-7 litterarum capax post hanc vocem reliquit C; nihil tamen deest. 2 maxime] lin. subd. om. C. 3 qui] quae C. 4 utro] ri. C. 5 utramque] potius utrumque C. 6 docet] docet C. 7 utetur] mittetur C. 8 praesenserit Arist.] possunt C. 9 interrogantem Arist.] interegem sine linea subducta C.

110rB falsa. Falsus dicitur secundum formam quando' conclusio non necessario infertur || ex praemissis. Quando syllogismus [quando] peccat in materia, utendum est solutione quae est per interemptionem, et hoc maxime ad dialecticos pertinet. Quando vero peccat in [[materia]] forma, adhibenda est solutio quae est per divisionem, et de hac solutione docebit hic Aristoteles solvens singulos paralogismos secundum ordinem fallaciarum.

Notandum autem quod argumentationum alia ex veris vere concludit, alia ex falsis falso, <alia ex veris falso>, alia ex falsis vere. Si ex veris vere concludat, nulla solutione indig[ide]t; si ex falsis falso, satis manifesta est solutio, potest enim solvi per divisionem et potest solvi per interemptionem; sed si ex veris falso, tantum solvendum erit per divisionem; si vero ex falsis vere concludat, solvitur tantum per interemptionem.

<18.176b29> Quoniam autem recta, i.e. vera, solutio est manifestatio falsi syllogismi i.e. secundum quamcumque interrogationem accidit falsum i.e. quia vera solutio est manifestatio falsi syllogismi secundum quod falsus, falsus autem² syllogismus fit dupliciter quia vel falsus est secundum materiam vel est falsus secundum formam.

Et hoc est <18.176b31> aut enim syllogizatum est falsum i.e. conclusio, et ita aliquod praemissorum est falsum, et tunc dicitur peccare in materia, aut cum non est syllogismus videtur esse syllogismus, et tunc peccat in forma, erit et quae nunc dicta est solutio i.e. erit quaedam solutio sophistica de qua iam diximus et vera solutio erit correctio apparentis syllogismi secundum quam interrogationem videtur, i.e. quae fit determinando vitium in aliqua propositione implicitum.

<18.176b35> Quare Dixit quod et erit quae nunc dicta est solutio, quae determinat vitium propositionis in argumentatione, et haec est vera solutio. Ideo subdividit ut<ram>que solutionem ne videretur sibi agendum de omni vera solutione. Verarum enim solutionum alia fit per interemptionem, alia per divisionem. Solutio per interemptionem est quando interimitur aliqua praemissarum conclusioni. Solutio per divisionem est quando ostenditur conclusio non ne-

1 quando] quoniam C. 2 autem] con C.

cessario cohaerere cum praecedentibus. Solutio vero per divisionem fit dupliciter: vel per¹ manifestationem fallaciae vel manifestando falsitatem argumentationis in evidentiori exemplo. Aristoteles non aget hic de solutione per interemptionem neque de ea per divisionem quae fit inducendo simile exemplum, quia de ea dictum est nihil,² sed tantum de ea quae fit per divisionem per manifestationem fallaciae. Ostendet enim singulas solutiones diversorum paralogismorum secundum ordinem fallaciarum.

Ad maiorem igitur evidentiam solutionum dicendum est de instantia ad argumentationem, de qua ipse non dicit. Instantia ad argumentationem tripliciter fit: vel in particulari, vel in simili, vel in contrario [[n]]. Ad quod melius intelligendum sciendum est quod omnis argumentatio vim suam contrahit ex aliqua/ universali propositione - universali dico vel in argumentatione posita vel extra argumentationem concepta. In argumentatione posita, ut in syllogisticis. Extra argumentationem concepta, ut in enthymematicis. Quando universalis ponitur in argumentatione, tantum solvendum est per interemptionem; sed quando concipitur extra argumentationem, tunc solvitur tripliciter: vel in particulari vel in simili vel in contrario. In particulari ut si fiat talis argumentatio:³ 'Ista sunt contraria, ergo eorum est eadem disciplina': propositio universalis extra concepta est ista 'Omnium contrariorum eadem disciplina' et potest ita dari⁴ instantia[m]: 'Notum et ignotum sunt contraria, ergo noti et ignoti est eadem disciplina'.

Sed notandum est quod numquam poterit dari instantia in particulari nisi propositio extra concepta talis sit quae habeat instantiam secundum opinionem interrogantis. Sed si talis sit⁵ propositio extra concepta quae non habeat instantiam secundum eius opinionem, tunc quaerenda erit instantia in simili vel in contrario. Ut si fiat talis argumentatio: 'Istud est individuum, ergo praedicatur de uno solo' - propositio⁶ universalis extra concepta est ista 'Omne individuum praedicatur de uno solo', et haec non habet[i] instantiam secundum opinionem interrogantis: concederet enim de quoli-

1 per manifestationem] pro manifestatione C. 2 dictum est nihil] *iter.* C.
 3 *Exemplum ex Arist., APr. II.26.69b9-15 originem ducit.* 4 dari] diu *vel* diri C. 5 sit] fit C. 6 propositio] praedicatur C.

bet individuo quod praedicatur de uno solo; quare non potest dari instantia [et] in particulari. Quaerenda est ergo propositio similis propositioni extra conceptae per simplicem collationem. Similis illi est ista ‘Omne nomen proprium convenit uni soli’ et ita poterit dari instantia: ‘Hoc¹ nomen ‘Aiax’ est nomen proprium, ergo convenit uni soli.’ Quandoque vero non poterimus habere instantiam in simili per simplicem collationem; tunc recedendum erit ad propositionem || similem universali extra conceptae per contrarium, ut in hac argumentatione ‘Hoc est individuum, ergo praedicatur de uno solo’. Propositio extra concepta est haec ‘Omne² individuum praedicatur de uno solo’; huic similis est ista per contrarium ‘Omne nomen appellativum pluribus convenit’, nam individuum et nomen appellativum similia sunt contrario, et similiter praedicari de uno solo et convenire pluribus similia sunt in contrario. Iccirco sic[ut] poterit dari instantia in contrario: ‘Hoc³ nomen ‘phoenix’ est appellativum, ergo convenit pluribus’. Omnis ergo instantia infertur vel in universali vel in particulari vel in simili vel in contrario; nam si sit instantia ad propositionem, fit in universali vel in particulari, sicut docetur in Topicis;⁴ si vero sit instantia ad argumentationem, fit vel in particulari vel in simili vel in contrario. [[nam si sit instantia ad propositionem, fit in universali vel in particulari]]

Iterum notandum est alia divisio instantiarum quod instantiarum alia est secundum veritatem, alia est secundum opinionem, alia est secundum apparentiam, et quaelibet illarum vel fit in universali vel in particulari vel in simili vel in contrario.

Instantia est secundum veritatem quae potest fieri <ad> quemlibet⁵ interrogante<m> de qua sunt superiora exempla. Instantia secundum opinionem est quae potest fieri ad unum interrogantem et non ad quemlibet; ut si aliquis Meludinensis utatur tali argumentatione ‘Si id⁶ quod currit movetur, aliquid movetur; ergo si nihil movetur nec id quod currit movetur’, poterit dari instantia in univer-

1 Hoc nomen – uni soli] *Eadem instantia in Tractatu de locis argumentationum, ed. Iwakuma, CIMAGL 38 (1981) 17.* 2 omne] u()e C. 3 Hoc nomen – pluribus] *Eadem instantia in Tractatu de locis argumentationum, ed. Iwakuma, CIMAGL 38 (1981) 17.* 4 in Topicis] nichil’ (i.e. nichil) C. 5 quemlibet] quaelibet C. 6 id] rō C.

sali, quoniam ex falso nihil sequitur, et falsum est nihil moveri. Poterit etiam dari instantia in particulari, hoc modo: ‘Si Socrates non est lapis, Socrates non est margarita; ergo si Socrates est margarita, Socrates est lapis’. Sed dabitur instantia in simili secundum opinionem, ut si quis Adamita utatur tali argumentatione ‘Hoc genus «animal» est genus huic speciei «homo», ergo omnis homo est animal’: ‘Hoc genus «animalia» est genus huic speciei ««homo»», ergo omnis homo est animalia’. Item dabitur instantia in contrario secundum opinionem, si [[ta]] quis Meludinensis faciat talem argumentationem ‘Ista sunt opposita, ergo de quocumque praedicatur unum, ab eodem removetur reliquum’: ‘Haec species «homo» et hoc proprium «risibile» sunt¹ paria, ergo de quocumque haec species et hoc proprium’.

Instantia secundum apparentiam est sophistica instantia. Instantiarum vero secundum apparentiam alia fit² in universali, alia in particulari, alia in simili, alia in contrario. In universali, ut ‘Istud est album, ergo est coloratum’: ‘Illud non fit³ coloratum, ergo non fit album’. In particulari ut ‘Illud⁴ fit album, ergo fit coloratum’. In simili datur instantia secundum apparentiam, ut ‘Istud fecit⁵, ergo necesse est hoc fecisse’; instantia: ‘Istud est, ergo necesse est hoc esse’; sed non est vera instantia, quoniam non eodem modo se habet [[se]] in praeteritis et praesentibus,⁶ concedimus enim quod quicquid fuit necesse est fuisse, non tamen quicquid est necesse est esse. Instantia secundum apparentiam fit in contrario ut hic: ‘Ista sunt paria, ergo de quocumque praedicatur unum, de eodem praedicatur reliquum’: ‘Ista sunt opposita, ergo a quocumque removetur unum et reliquum’.

Continuatio. Dixit quod vera solutio est correctio⁷ apparentis syllogismi secundum quam interrogationum videtur, et hoc fit vel interimendo⁸ ipsam vel assignando in ea phantasiam, inde infert <18.176b35> Quare accidit orationes syllogizatas i.e. necessario inferentes interimere i.e. solvere per interemptionem, apparentes autem

1 sunt] sint C. 2 fit] habet C. 3 fit] sit C. 4 illud] aliud C. 5 fecit] faciat C. 6 praesentibus] praecedentibus C. 7 correctio *scripsi coll. SE* 18.176b34-35, *AL VI.1: 40.15* coniectio C. 8 interimendo] interimando C.

i.e. orationes non necessario inferentes accidit dividentem solvere
i.e. contingit eas solvere per divisionem.

<18.176b36> Rursum Posuit talem divisionem orationum quod aliae sunt falsae secundum materiam, aliae secundum formam, et illae quae peccatum habent¹ in materia solvuntur per interemptionem, aliae, quae peccatum habent in forma, solvuntur per divisionem. Nunc ponit aliam divisionem orationum respectu illationis, secundum² quam sy<llogi>zatarum orationum aliae habent veram conclusionem, <aliae> falsam.

Sed aliter accipit[ur] hic syllogizatam orationem quam prius, prius³ enim appellavit syllogizatam orationem <necessario inferentem, hic vero appellat syllogizatam orationem> pro syllogismo inductam, sive <sit> syllogismus sive non, sicut dicit in Analyticis⁴ “<oratio> syllogistica quae non habet pares propositiones” <cum> nulla quae sit syllogismus non habet pares propositiones, immo quaelibet habet pares ante conclusionem. [Sed intelligendum est syllogisticam et pro syllogismo inducta simile habent conclusionem veram, aliae falsam, quae non habet pares propositiones, nulla quae sit syllogismus non habet pares propositiones, immo quaelibet || ante conclusionem.] Sed intelligendum est “syllogistica” i.e. “pro syllogismo inducta”⁵. Similiter autem et hic dicitur “syllogizatarum orationum”, i.e. orationum pro syllogismo inductarum, aliae habent⁶ veram, aliae falsam conclusionem. Sed vera conclusio vel falsa dupliciter dicitur, quia vera conclusio dicitur vera propositio quae infertur, et falsa conclusio falsa propositio quae concluditur. Item vera conclusio dicitur vera illatio et falsa conclusio falsa illatio. Et sic est accipiendum ut sic intelligatur divisio syllogizatarum orationum: aliae habent veram conclusionem, aliae falsam, i.e. orationum pro syllogismo inductarum aliae habent veram illationem, aliae fal-

1 habent – quae peccatum] *iter. C.* 2 secundum] t(antu)m C. 3 Arist., SE 18.176b35. *Supplementum* necessario inferentem *ex glossa nostri ad illum locum hausit.*

4 Arist., *APr.* I.25.42a35-40, *AL* III.56: “Manifestum igitur quoniam in qua oratione syllogistica non pares sunt propositiones per quas fit conclusio principalis (quasdam enim superiorum conclusionum necessarium esse propositiones), haec oratio aut non syllogizata est aut plura necessariis interrogavit ad positionem.” 5 inducta] *ferè inducia C.* 6 habent veram aliae] *iter. C.*

sam, et illas quae habent falsam¹ conclusionem solvendum erit quandoque per interemptionem si² aliqua praemissarum sit falsa, vel per divisionem, ostendendo sc. conclusionem non necessario cohaerere cum praemissis. Illae vero quae habent veram conclusionem tantum solvuntur per interemptionem.

Et hoc est <18.176b36> Rursum³ autem quoniam syllogizatarum orationum i.e. orationum pro syllogismo inductarum hae quidem habent veram conclusionem i.e. necessario inferunt, illae⁴ autem falsam i.e. aliae non necessario inferunt, eas⁵ quidem orationes quae sunt falsae secundum conclusionem [i.e. necessario inferunt, illae⁶ autem falsam i.e. aliae non necessario inferunt, eas quidem orationes quae sunt falsae secundum conclusionem] i.e. quae non necessario inferunt duobus modis contingit⁷ solvere – duobus modis, nam et⁸ contingit eas solvere in eo i.e. ideo quod [contingit] interimitur⁹ aliquod eorum quae interrogata sunt i.e. per interemptionem si aliquod praemissorum fuerit falsum, et in eo i.e. ideo¹⁰ quod¹¹ [ideo] ostenditur conclusio non sic se habere i.e. non necessario [non]¹² cohaerere cum praecedentibus, i.e.¹³ solvitur¹⁴ per divisionem, sed¹⁵ eas propositiones quae sunt falsae secundum propositiones i.e. non secundum conclusionem, i.e. quando conclusio [[non]] necessario cohaeret cum praemissis, eas, inquam contingit solvere tantum¹⁶ in eo quod quid interimitur <i.e.> tantum per interemptionem, nam¹⁷ conclusio vera i.e. necessario infertur.

<18.177a2> Quare Posuit duas divisiones orationum, quod aliae sunt falsae secundum materiam, aliae secundum formam, et quod orationum syllogizatarum aliae habent veram conclusionem, aliae falsam, et inde infert Quare volentibus solvere orationem¹⁸ i.e. illis

1 falsam] falsas C. 2 si] sed C. 3 Rursum autem] *lin. subd. om.* C. 4 illae autem] *lin. subd. om.* C. 5 eas quidem orationes quae sunt falsae secundum conclusionem] *eas quidem orationes quae sunt falsae secundum conclusionem* C. 6 illae autem] *lin. subd. om.* C. 7 contingit] *acon* C. 8 et] *lin. subd. om.* C. 9 interimitur aliquod eorum] *inter s(unt). alic.* C. 10 ideo] *ferè oū* C. 11 quod ideo ostenditur] *lineas subductas om.* C.] 12 non] *lectio incerta* C. 13 i.e.] *lectio incerta* C. 14 solvitur] *fort. solvuntur scribendum.* 15 sed – secundum propositiones] *sed eas propositiones quae sunt falsae secundum propositiones* C. 16 tantum in eo quod quid interimitur] *tantum in eo quod quid interimitur* C. 17 nam conclusio vera] *nam aliqua vera* C. 18 orationem i.e. illis] *orationem .iuis* C.

qui volunt dare instantiam argumentationi[s] primum¹ quidem <perspiciendum> i.e. in primis considerationem circa hoc debe<n>t adhibere si i.e. utrum oratio sylogizata est aut non – et hic accipit syllogisticam orationem ut prius – considerandum est utrum sit necessario inferens vel non necessario, deinde [considerandum utrum sit necessario inferens vel non necessario, deinde] considerandum est utrum conclusio sit vera.

Vel sic: i.e. utrum propositio quae infertur sit vera vel falsa, aliter enim hic accipit veram vel falsam conclusionem quam prius. Et non est mirum si Aristoteles ita variet² appellationes terminorum, †quae³ ideo obscura sunt tam† quae ipse dicit. Similiter in Praedicamentis,⁴ cum loqueretur de differentiis secundum quod sunt divis<iv>ae, infert de illis secundum quod sunt⁵ constitutivae.

Vel si[c] turpe videatur tot acceptiones vocabulorum facere in eodem capitulo, sic exponatur sicut prius exponebatur: <18.177a3> primum⁶ quidem perspiciendum est si i.e. utrum sylogizata fuerit i.e. pro syllogismo inducta, i.e. similis syllogismo, vel non sylogizata i.e. si non fuerit similis syllogismo [vel non sylogizata i.e. si non fuerit similis syllogismo]; deinde si constet quod sit similis syllogismo,⁷ considerandum est utrum conclusio sit vera vel falsa i.e. utrum vera sit illatio vel non vera. Et quare hoc erit considerandum? Quatinus⁸ solvamus vel dividentes vel interimentes i.e. per divisionem vel per interemptionem. Sed ne videretur dicturus de solutione quae fit per interemptionem, ostendit quod de ea dict<ur>us est nihil.

Et hoc est <18.177a5> et [ut] interimentes solvamus vel hoc vel illo modo, sicut dictum est prius in Topicis⁹ – vel hoc vel illo modo i.e. interimendo eam¹⁰ quae est causa falsi, vel interimendo¹¹ eam quae non est causa falsi, sicut dicit in Topicis,¹² ut si fiat talis argumentatio ‘Quicumque sedet scribit, sed Petrus¹³ sedet, ergo scribit’, posito

1 primum quidem <perspiciendum> i.e. in primis] primum quidem i.e. in p^a C.

2 variet] manet C. 3 quae – tam] fort. quia ideo obscura fiunt ea *scribendum*.

4 Cf. Arist., *Cat.* 3.1b16-24. 5 sunt] illud C. 6 primum – perspiciendum] *lin.*

subd. om. C. 7 syllogismo] *ferre* solle C. 8 quatinus] quamvis C. 9 Arist., *Tóp.*

VIII.10.16ob23-39. 10 eam – falsi] eam – falsi C. 11 interimendo] interimando

C. 12 Arist., *Tóp.* VIII.10.16ob23-39. 13 Petrus] P. C; Socrates Arist. (*Tóp.*

VIII.10.16ob27-28).

quod utraque praemissarum sit falsa poterit interimi ea quae est causa falsi, i.e. maior, et haec est vera solutio; praeter<ea> potest interimi ea quae non est causa falsi, sc. minor, et haec non est vera solutio.

Vel sic: <18.177a5> vel hoc vel illo modo i.e. vel interimendo minorem; et est eadem sententia.

Vel aliter: vel hoc vel illo modo i.e. interimendo || propositionem ferendo ad ipsam instantiam vel in particulari vel in universali, quoniam dupliciter fertur instantia ad propositionem, sicut ipse dicit in Topicis,¹ vel in universali vel in particulari; et ita nunc dicemus hic de illa solutione quae sit,² quia licet ex superioribus haberi posset quo modo solvendum esset vitium propositionis per vacationem quandam, non tamen inde habebitur qualiter statim solvendum sit quando proponitur argumentatio. Ideo ad maiorem evidentiam solutionum adhuc dicendum est de hac solutione.

Et hoc est <18.177a6> Differt autem plurimum i.e. maxima differentia est solvere interrogatam orationem i.e. solvere vitium orationis statim quando ipsa interrogatur vel non [non] interrogatam i.e. non statim quando interrogatur sed post longum tempus. Et hoc ostendit quod differt. Nam providere orationem i.e. videre vitium orationis per vacationem i.e. si longo tempore consideretur oratio.

<19.177a9> Eorum igitur De illa solutione quae fit per interemptionem et de ea quae fit per divisionem inducendo simile exemplum dictum est †ut haec†³; sed hic dicendum erit de ea solutione per divisionem quae fit manifestando fallaciam in argumentatione. Iccirco incipit docere solutiones paralogismorum secundum ordinem fallaciarum, et primo docet paralogismorum solutiones qui fiunt secundum aequivocationem et amphibologiam, et simul docet eorum solutiones, quia illae⁴ duae fallaciae similes sunt, quia sicut amphibologia <est> multiplicita[ti]s orationis, similiter aequivocatio est multiplicita[ti]s orationis, et sicut una dicitur dupliciter⁵ actu, similiter et altera, et ideo quaecumque hic dicentur de amphibologia intelligenda erunt de aequivocatione et e converso.

1 Immo in *Analyticis*. Videsis Arist., *APr.* II.26.69b1-3 (*AL* III: 136.2-4). 2 sit] *potius* fit C. 3 ut haec] *fort.* adhuc *scribendum*. 4 illae] si(mi)le C. 5 dupliciter] duplex *malim*.

Ideo notandum est quod propositio multiplex secundum aequivocationem quandoque significat plura, non enim semper propositio multiplex secundum aequivocationem plura significat, immo quandoque est multiplicitas ex diversis adiunctis, ut ‘Omne sanum est animal, sed iste cibus¹ est sanus, ergo iste cibus est animal’; hic enim nulla propositio plura significat, sed est ibi multiplicitas quia [est] iste terminus ‘sanum’ plura significat ex diversis adiunctis, et ad tales non est solvendum assignando multipliciter in aliqua propositione, quia nulla illarum multipliciter dicitur, sed assignando eiusdem termini diversas acceptiones, quia aliter accipitur in maiori et aliter in minori.

Sed si propositio multiplex secundum aequivocationem plura significet, considerandum erit utrum multiplicitas sit in aliqua praemissarum vel in conclusione. Si sit multiplicitas in aliqua praemissarum et non extendatur usque ad conclusionem, statim quando proponitur distinguenda est multiplicitas, quia conclusio vera contradictio est. Sed si extendatur multiplicitas usque ad conclusionem, non est necessarium distinguere multipliciter ante conclusionem, quia eandem idoneitatem distinguendi poterimus habere in conclusione, conclusio enim non est vera contradictio positionis.

<19.177a9> Igitur² inceptivum est. Eorum ergo³ qui [o.] sunt secundum aequivocationem et amphibologiam non tamen simpliciter elenchorum, quia elenchus <qui> est secundum aequivocationem vel amphibologiam non simpliciter dicitur elenchus – illorum, inquam, alii interrogationum aliquam plura significantem i.e. aliquam praemissam conclusioni quae plura significat, alii autem habent⁴ conclusionem multipliciter dictam i.e. quae plura significat.

Et notandum quod videtur <non> facere mentionem de multiplicitate quae est ex diversis adiunctis, sed intellexit eam ubi dixit <19.177a10> alii habent interrogationum⁵ etc. Sic enim est exponen-

1 cibus] est albus C. 2 igitur inceptivum est] igitur inceptivum est C. 3 ergo] e. C. *Nota nostrum cum bis lectionem vulgatam quae est igitur citaverit, hic ergo cum codd. Ch et Ti consentientem praebere (videsis AL VI.41.3 cum apparatu critico).* 4 habent conclusionem multipliciter dictam] habent conclusionem multipliciter dictam C. 5 interrogationum Arist.] interrogationem C.

dum: i.e. habent multiplicitem vel ex diversis adiunctis vel ex diversis significationibus. Et videtur iterum non esse conveniens haec divisio “Orationum aliae habent multiplicitem <in> interrogatione, aliae in conclusione”, quia quaecumque habet multiplicitem in conclusione, et in aliqua praemissarum conclusioni;¹ si enim sit multiplicitas vel in maiori vel in minori extremitate, erit necessario² multiplicita[ti]s in conclusione; sed si multiplicitas <sit> in medio termino, non est necessarium multiplicitem esse in conclusione. Ideo sic intelligenda est divisio: “Orationum aliae habent multiplicitem tantum in aliqua praemissarum, aliae etiam in conclusione”, et sic nulla erit exceptio,³ quia nulla quae habeat multiplicitem in conclusione habet multiplici||tatem tantum in aliqua praemissarum. Possumus etiam hoc dicere non tantum esse dictum de syllogisticis sed etiam de non syllogisticis, in illis enim quandoque est multiplicitas in conclusione et non in praemissa conclusioni, ut ‘Istud est latrabile animal, ergo est canis’. Et notandum quod ipse non ponit⁴ hic exempla nisi de his quae multipliciter dicuntur secundum philologiam.

III B

Et hoc est: Quandoque est multiplicitas ante conclusionem, quandoque in conclusione, <19.177a11> ut in eo quidem quod est tacentem loqui i.e. in paralogismo quo[d] probatur aliquid dicere rem tacentem conclusio duplex est i.e. multiplicitas est in conclusione. Paralogismus talis est: ‘Contingit aliquem dicere lapidem, sed omnis lapis est res tacens, ergo contingit aliquid dicere tacentem’. Huius conclusio plura significat, vel quod res tacens dicat aliquid, et hoc falsum est; vel quod aliquid dicat rem quae tacet, et hoc verum.

<19.177a12> In eo Docuit quando fit multiplicitas in conclusione, nunc docet quando fit⁵ in aliqua praemissarum multiplicitas.

<19.177a12> In eo vero quod est non conscire scientem i.e.⁶ in paralogismo quo hoc probatur una interrogationum sc. maior est amphibolia.⁷ Conscire aliquid est illud cum multis aliis scire.⁸ paralo-

1 conclusioni si enim sit] conclusio enim semper fit C. 2 necessario] *ferè* rci(O)a C. 3 exceptio] exp(ositi)o C. 4 ponit] patet C. 5 fit] sit C. 6 i.e.] et C. 7 amphibolia] *amphi. C; amphibola Arist., sed v.l. amphibolia, qua noster infra utitur, in codd. Od et Yf extare testatur Dod.* 8 *iuxta scire, quae ultima vox versus est, in margine modo legitur sine signo ubi inserendum sit indicante, nec ubi inseri possit video.*

gismus talis est: ‘Quicquid aliquis scit, illud non’ conscit; sed aliquis scit grammaticam; ergo grammatica non conscit’ [et sic verum]. Et potest intelligi ‘illud’ nominativi² casus, ut sit sensus “Quamcumque rem scit aliquis, illa non conscit”, et sic verum. Et potest intelligi ‘illud’ accusativi casus, ut sit sensus “Quamcumque rem scit aliquis, illa<m> non conscit”, et sic falsum. Ut sic legatur littera: In eo vero quod est non <con>scire i.e. in paralogismo in quo assumitur maior propositio quae vera est si ‘illud’ et ‘conscit’ intransitive construuntur, ut sit sensus ‘Quamcumque rem scit aliquis, illa res non conscit’ – in illo, inquam, paralogismo³ una interrogationum sc. maior amphibolia i.e.⁴ duplex.

Posuit unam divisionem multiplicium orationum, sc. quod aliae habent conclusionem multipliciter dictam, aliae habent aliquam interrogationem multipliciter dictam. Nunc ponit aliam divisionem, sc. quod multiplicium orationum alia in qualibet sua significatione est vera, alia in qualibet falsa, alia in una vera et in alia falsa, ut postea ostendat qualiter respondendum sit quocumque modo propositio sit multiplex.

Et hoc est <19.177a14> <Et> duplex quandoque [et]⁵ quidem tantum est <i.e.> propositio multiplex quandoque est vera in qualibet sua significatione, quandoque autem⁶ tantum non⁷ est i.e. quandoque falsa est in qualibet significatione, sed [in] duplex i.e. <pro>positio multiplex quandoque significat duo, hoc⁸ quidem ens i.e. verum unum, illud vero non ens i.e. unum falsum.

<19.177a16> Quibus ergo Dixit <quod> quandoque est multiplicitas in conclusione, quandoque ante conclusionem. Nunc ostendit quod si sit duplicitas⁹ ante conclusionem ita ut extendatur usque ad conclusionem, non est necessarium dividere ante conclusionem, quia eandem idoneitatem dividendi poterimus habere in conclusione, quia conclusio non est vera contradictio positionis, quia multiplex non vere contradicit, sed tantum contradicit secundum vocem

1 non] ut C. 2 nominativi] accusativi C. 3 paralogismo] paralogismo C.
 4 amphibolia i.e.] amphibolia est C; *nota vocem amphibolia plenius litteris scriptam esse.*
 5 et quidem tantum est] *lineas subductas om.* C. 6 autem Arist.] quidem C.
 7 non est] *lin. subd. om.* C. 8 hoc quidem ens] *lin. subd. om.* C. 9 duplicitas] simplicitas C.

et¹ non secundum significationem, et ideo non fiet elenchis nisi respondens concedat conclusionem esse veram contradictionem positionis, et nisi dicat quod ipse sit redargutus² si respondens eam probaverit, ut si proponatur haec ‘Omnis canis est latrabile’ et respondens dicat eam esse falsam et veram contradictionem huius ‘Quidam canis non est latrabile’, et postea probet eam interrogans, redargutus eri[n]t respondens. Sed si sit multiplicitas ante conclusionem ita quod non extendatur usque ad conclusionem, tunc necesse est dividere ante quam inferatur conclusio quae est vera contradictio positionis, et iccirco maxime cavendum est ab illis in quibus est multiplicitas ante conclusionem.

Et hoc est: In³ illis ergo orationibus in⁴ <19.177a16> quibus in fine est multipliciter i.e. in quibus est multiplicitas in conclusione non fit elenchus, quia conclusio non est vera contradictio positionis, nisi respondens prius sumpserit⁵ contradictionem i.e. nisi dixerit se esse redargutum si⁶ probetur illa contradictio conclusionis. Et ponit inde exemplum: ut in eo quod est caecum videre – haec est conclusio paralogismi; paralogismus talis est: ‘Contingit quemlibet hominem videre aliquid,’ i.e. contingit quod aliquid videat quemlibet hominem ‘sed omnis caecus est homo, ergo contingit caecum videre aliquid’. Haec conclusio duplex est, significat enim vel quod caecus videat aliquid, et hoc falsum; vel quod aliquid videat hominem caecum, et ita non fit elenchus, quia multiplex non vere contradicit, <19.177a18> nam sine contradictione non erat elenchus i.e. superius dicebamus quoniam elenchus veram⁷ contradictionem exigit.

<19.177a18> Quibus vero Dixit quod || si⁸ est multiplicitas in conclusione non fit elenchus quia conclusio non est vera contradictio nisi respondens sumpserit contradictionem, i.e. nisi concesserit quod conclusio sit vera contradictio. Plerumque autem contingit quod respondens sumit contradictionem. Interrogans enim quandoque format multiplicem propositionem, et tunc si respondens sumat affirmationem dicens negationem esse eius veram contradictionem, et interrogans probet negationem, non⁹ habebit respon-

IIIV A

1 et non] *ferē* tirum C. 2 redargutus] redargitus C. 3 In] In C. 4 in] in C.
 5 sumpserit] *supponit* C a.c.; *sump* C p.c.; sumpserint *Arist.*, *sed* sumpserit *codd. Tī et Yf, teste Dod.* 6 si] se C. 7 veram] *ferē* s()i C. 8 si] non C, *ut videtur.*
 9 non] *lectio incerta propter vellum tritum* C.

dens tantam libertatem dividendi quantam haberet si non concessisset illam esse veram positionis contradictionem. Sed quando[que] est multiplicitas <in> interrogatione, quando¹ non est sumpta contradictio illius interrogationis, possumus libere distinguere multiplicitem.

<19.177a18> Quibus vero interrogationibus i.e. in illis interrogationibus in quibus non est necesse prius negare quod duplex est i.e. in quibus non est sumpta prius contradictio. Etsi enim aliqua interrogatio multiplex est, non necesse sumere contradictionem, nam oratio i.e. disputatio non fit ad² hoc probandum,³ i.e. haec non est conclusio argumentationis, sed⁴ propter hoc i.e. per hoc fit disputatio quia una interrogationum <est>. <19.177a20> Ergo – ponit hic coniunctionem propter hanc interpositionem – [addit] in principio⁵ et ad aliam interrogationum quae multiplex est sic respondendum est sicut docebimus; duplex⁶, dico, et nomen et orationem i.e. sive sit ibi multiplicitas secundum aequivocationem sive secundum amphibologiam, nam aequivocatio proprie dicitur multiplicitas dictionis, amphibologia vero est proprie multiplicitas orationis; respondendum, dico, sic quoniam est ut sic <i.e.> in hac significatione est verum est autem ut non i.e. in illa significatione est falsum. Consuetudo enim Aristotelis est ut dicat ea esse quae sunt vera, ea vero non esse quae sunt falsa.

Vel ita legatur: <19.177a18> Quibus vero interrogationibus est⁷ multipliciter i.e. quando multiplicitas est in significatione, in illis non necesse prius negare quod duplex est i.e. non est sumere contradictionem, nam non ad hoc sed⁸ propter hoc oratio et inde infert ergo etc. Et ponit exemplum: ut contingit⁹ tacentem loqui i.e. dicere aliquid, si haec propositio interrogetur si <est> tacentem¹⁰ <loqui>, respondendum quoniam¹¹ est ut sic i.e. in hac significatione est verum, sc. “Contingit quod aliquid dicat rem tacentem”; est autem ut non <i.e.> in illa significatione est falsum, sc. “Contingit quod <res>

1 quando] quia C. 2 ad hoc] *lin. subd. om.* C. 3 probandum] *vello trito iam tantum proba legitur.* 4 sed propter] *lin. subd. om.* C. 5 principio] *pli. vel sim.* C.
 6 duplex] *lin. subd. om.* C. 7 est multipliciter] *lin. subd. om.* C. 8 sed propter] *lin. subd. om.* C.
 9 contingit] *contingit* C. 10 tacentem] *cētū {i.e. centum}* C.
 11 quoniam – sic] *lin. subd. om.* C.

tacens dicat aliquid”. Et ponit similiter exemplum de aequivocatione: et quae expediunt faciendum, i.e. si interrogetur haec propositio ‘Omnia expedientia sunt facienda?’ sic erit respondendum ‘Sunt quae sic’ i.e. sunt quaedam expedientia quae sunt facienda, ‘Sunt autem quae non’ <i.e.> quaedam expedientia quae <non sunt> facienda. Nam expedientia dicuntur i.e.² hoc nomen ‘expediens’ multipliciter dicitur, nam expedientia dicuntur honesta, et secundum hoc omnia expedientia sunt facienda; dicuntur etiam expedientia necessaria, quae sc. inevitabilia sunt, et secundum hoc non omnia expedientia sunt facienda, ut quandoque necessarium est secari, tamen non est simpliciter faciendum, sed illi qui indiget.

<19.177a24> Si autem Dixit quod quandoque est multiplicitas <in> interrogatione distinguenda est multiplicitas, sed si non percipiatur multiplicitas donec post conclusionem, addendum est aliquid per quod determinetur multiplicitas. Determinatur enim multis³ modis. Per genus, ut si dicatur⁴ ‘Canna Romanorum sanguine sorduit’, multiplicitas est in hoc nomine ‘Canna’ et determinatur per genus cum dico ‘Canna Romanorum sanguine sordidus’. Similiter determinatur per numerum, ut si dicam ‘Isti servi sunt poetae’, multiplicitas est in hoc nomine ‘poetae’, sed determinatur per numerum cum dicitur ‘Isti servi sunt huius poetae’, non enim⁵ potest esse nisi singularis numeri. Similiter⁶ determinatur multiplicitas per casum in hoc eodem exemplo. Quandoque p<er> articulum, ut si hoc nomen ‘Coriscus’ sit aequivocum ad musicum et ad non musicum et dicam ‘Hic Coriscus’ determinatur aequivocatio per demonstrationem. Quandoque per metrum, ut⁷ ‘Popule vive precor’; si enim poneretur⁸ pro illa congregatione⁹ prima corriperetur.

<19.177a24> Si autem lateat multiplicitas, i.e. si respondens non percipiat¹⁰ multipliciter, oportet in¹¹ fine corrigere i.e. determinare multipliciter, in fine,¹² dico, addentem aliquid¹³ interrogationi illi quae multipliciter dicitur. Vel interrogationi i.e. conclusioni

1 Sunt quae sic] sunt quae sunt C. 2 i.e.] et C. 3 multis] fere ml'as C.
 4 Exemplum ex Boeth., De divisione p. 46 Magee (PL 64: 890B). 5 enim] hic C.
 6 similiter] simpliciter C. 7 Exemplum ex Ov., Her. 5,27. 8 poneretur] ponentur C.
 9 congregatione] conclusione C. 10 percipiat] participat C. 11 in fine] ip(sum) vel sim. C. 12 in fine dico] ipsum dico C. 13 aliquid] lin. subd. om. C.

quae prius fuit interrogatio, i.e. quaestio, si ea multipliciter dicatur. Ergo est tacentem loqui, quia ‘ergo’ nota est conclusionis, non est verum quod contingat tacentem loqui, i.e. dicere aliquid sed hunc tacentem et ponitur hic haec determinatio ‘hunc’ non pro se sed pro qualibet determinatione, quia sicut haec oratio ‘Contingit tacentem dicere aliquid’ plura significat, similiter et haec ‘Contingit hunc tacentem dicere aliquid’. Vel forte ponitur ibi pro se haec determinatio, quia cum dico || ‘Contingit hunc tacentem dicere aliquid’ determinatur multiplicitas per demonstrationem, manifestum enim est quod non dico quod hic tacens dicat aliquid, quia video ipsum tacere, sed dico quod aliquid dicit hunc tacentem.

iiiiB

<19.177a26> Et in his Dixit quod si multiplicitas non proveniat usque in conclusione[m] distinguenda est multiplicitas addendo aliquid conclusioni. Nunc ostendit quod similiter quandoque distinguenda est multiplicitas addendo aliquid interrogationi.

Et hoc est <19.177a26> et in his autem quae habent multipliciter in¹ propositionibus i.e. in illis orationibus in quibus implicita est multiplicitas <in> interrogatione similiter est faciendum, i.e. distinguenda est multiplicitas addendo aliquid ipsi interrogationi. Non ergo concedenda est simpliciter haec propositio ‘Consciunt quoniam sciunt’ i.e. haec propositio non est concedenda sine distinctione multiplicитatis ‘Quaecumque aliqui sciunt, illa consciunt’, sed distinguenda est multiplicitas: ‘Quaecumque aliqui sciunt, illa, i.e. illae² res, sciunt’, hoc falsum est; ‘Quaecumque aliqui sciunt,³ illa, i.e. illas res, sciunt’, hoc est verum. Utique q.d. concedenda est illa propositio, sed non simpliciter. Et hoc est sed non sic scientes i.e. non ita concedenda est ut illa desi<g>net rem scientem, i.e. quod intelligatur in vi nominativi intransitive construi cum verbo.

<19.177a28> Non enim Tamquam aliquis quaereret utrum esset aliqua differentia inter propositionem simpliciter sumptam et propositionem sumptam cum determinatione, assignat differentiam, quia aliud significat haec propositio ‘Quaecumque aliqui sciunt, illa consciunt’ et ‘Quaecumque aliqui sciunt, illas res consciunt’, sed cum debeat assignare differentiam inter has duas ‘Quaecumque ali-

1 in propositionibus] *lin. subd. om.* C. 2 illae] illas C. 3 sciunt] *sequitur in C rasura*
2-3 *litterarum capax.*

qui sciunt, illa consciunt' et 'Quaecumque aliqui sciunt, illas res consciunt' assignat differentiam inter has duas 'Quaecumque aliqui sciunt, illa' non consciunt' et 'Quaecumque aliqui sciunt, illas res non consciunt', quia sicut haec dicitur multipliciter 'Quaecumque aliqui sciunt, illa non consciunt', sic ista 'Quaecumque aliqui sciunt, illa consciunt', et sicut haec unum solum significat 'Quaecumque aliqui sciunt, illas res non consciunt', similiter ista 'Quaecumque aliqui [con]sciunt, illas res consciunt'. Non enim idem est quoniam non est conscire simpliciter et quoniam sic scientes non est conscire i.e. non idem significat haec simpliciter sumpta 'Quaecumque aliqui sciunt, illa non consciunt' et ista sumpta cum determinatione 'Quaecumque aliqui sciunt, illas res non consciunt'.

<19.177a30> Et omnino Ponit aliam cautelam sophisticè respondendi ad propositionem secundum aequivocationem et amphibologi[[c]]am multiplicem, quod etiam si interrogans concludat propositionem in eadem significatione secundum quam concessimus vel negavimus, semper dicendum quod in alia significatione concessimus vel negavimus quam processit, quia sicut quando sc. in alia[m] significatione[m] utitur interrogans multiplici propositione quam respondens, non fit elenchus, et omnino et generaliter, quia semper ita possumus obstare contra respondentem, obstandum est contra ipsum etiam² si simpliciter syllogizet et si etiam procedat in eadem significatione in qua concessimus vel negavimus, et ita faciat syllogismum.³ Et quo modo obstandum est? Ita: quoniam non rem quam dicit⁴ negavit, i.e. non in eadem significatione concedit in qua negavit, quamvis eandem propositionem concedat quam negavit; et quia <in> alia⁵ significatione negavit, quare i.e. ergo⁶ non est elenchus. Vel 'quare' legatur causative et non illative: quare sc. quia [[con]] non conceditur propositio in eadem significatione in qua negatur, non est elenchus, ut 'quare' notet causam propter quam non est elenchus.

<20.177a33> Manifestum. Docuit qualiter solvendum sit ad paralogismos secundum aequivocationem et amphibologiam, nunc docet qualiter solvendum sit ad paralogismos secundum compositio-

1 illa] illi C. 2 etiam] *lin. subd. om.* C. 3 syllogismum] subiectum C. 4 dicit] dixit *Arist.*
 5 alia] aliud C. 6 ergo] ergo C.

nem et divisionem, et simul docet eorum solutiones, quia istae duae fallaciae¹ †illius†² sic coniunctae sunt ut nec compositio sine divisione nec divisio sine compositione inveniatur; et etiam propter aliud, quia istae fallaciae quosdam habent modos paralogismorum communes, docet ergo simul horum solutiones. Solvendum autem erit hoc modo quod si respondens procedat secundum compositionem, detur solutio per divisionem et *e/converso*, quia quando[que] vera est composita, falsa est divisa et *econverso*; ut <cum> haec propositio ‘Impossibile est album esse nigrum’ <vera sit> per compositionem, si³ interrogans sumat eam per divisionem sic ‘sed hoc est album, ergo impossibile est hoc esse nigrum’, dicendum est quoniam prima vera est per compositionem sed falsa per divisionem. Manifestum est autem ex his quae nunc dicentur⁴ quo modo solvendum sit⁵ et etiam eos paralogismos qui sunt secundum compositionem et divisionem. Nam si i.e. quia divisa oratio conclusa i.e. quae concluditur aliud significat et aliud composita, et⁶ quia etiam composita oratio conclusa i.e. quae concluditur aliud significat et aliud divisa, contrarium dicendum, i.e. solvendum est per contrarium, ut si procedat secundum compositionem, sol⁷

Reliqua desunt

1 fallaciae] fabulae C; *item paullo infra.* 2 illius] 1⁹ C, *quod etiam ius legi potest.* 3 si] et C. 4 dicentur] dicantur C. 5 sit et etiam] sit et etiam C. 6 et quia etiam] et quia etiam C. 7 *Ultimam periodum hoc fere modo restituas: solvendum est per contrarium, ut si procedat secundum compositionem sol<vendum est per divisionem; si vero procedat secundum divisionem, solvendum est per compositionem.>*

Index of Quotations

- Alexander Aphrodisiensis
Commentarium in Topica
 18-19 89
 104.29-105.2 110
- Alexander sive Commentator
In Sophisticos Elenchos
 Prooemium 1.D 53, 74
 Prooemium 7.C 81
 164a27 60
 165a21-22 75
 165b3.2.C 88
 165b27.A.5 105, 108
 166a23-38.1.C 131
 168a25 (frgm. novum) 206
 168b40-169a2 219
 174b12.A 319
- Anonymus
Fallaciae Lemovicenses
 4.1.2 157
 4.2.2 163
 4.3.3-5 170
 4.3.5.2.0 172
 4.3.5.2.6 173
 4.4.4 179
 4.5.2 184
 4.7 197
- Fallaciae Londinenses*
 648 109
 657-663 131
- Fallaciae Parvipontanae*
 555-60 110
 572-4 118
 576 131, 132
- 577 132
 578-9 134
 583-5 143
 584-5 145
 587-90 148
 593-5 158
 597 164
 601-2 179
 605 190
 608 197
- Glossae in Poetriaum Horatii*
 337 354
- Tractatus Anagninus VI*
 327 109
- Tractatus de locis argumentationum*
 17 362
- Anonymus Aurelianus I
Commentarium in Sophisticos Elenchos
 10 57
 11 335
 58 92, 93
 85 109
 96-97 118
 107 131
 120ff. 143
 122 145
 155 197
 168 209
- Anonymus Aurelianus II
De parallogismis
 17 63

- Anonymus Laudianus
Commentarium in Sophisticos Elenchos
 4rA 229, 230
 I.3.73a6-7(?) 84
 I.13.78a28-30 188
- Anonymus Parisiensis
Commentarium in Sophisticos Elenchos,
Versio Upsaliensis
 292-3 179
 307 292
- Aristoteles
Categoriae
 generaliter 53-4
 3.1b16-24 366
 5.3b10-14 227
- De interpretatione*
 generaliter 54
 11.20b29 262
 11.20b35-6 136
- Analytica Priora*
 generaliter 54, 71
 I.1 59
 I.1.24a16-17 79
 I.1.24a24 78
 I.1.24b10-12 64
 I.1.24b16 296
 I.1.24b20 196
 I.25.42a23 & 29 64
 I.25.42a35-40 354
 II.16.64b39-65a4 181
 II.16-17 182
 II.26.69b1-3 367
 II.26.69b9-15 361
 locus non inventus 71
- Analytica Posteriora*
 generaliter 54
 I.2.71b9-12 82
 I.2.71b17-18 248
- Tópica*
 generaliter 54, 71
 I.1.100b21-23 89
 I.1.101a1-4 244
 I.2.101b3-4 81, 278
 I.12.106a18-19 54
 I.15.106b13-15 171
 I.15.106b35-36 110
 I.18.108a34-35 145
 II.5.111b32 283
 II.5.111b32-33 288
 III.1.116a3 94
 III.2.117a21-22 200
 IV.5.125b28-34 183
 IV.5.125b34-126a2 185
 IV.6.127b8-11 194
 VI.14 63
 VIII.1.156b23-24 312
 VIII.1.156b23-26 314
 VIII.2.157a34-b33 251
 VIII.2.158a7 315, 318
 VIII.7.160a26-27 336
 VIII.10.160b23-39 366
 VIII.10.161a1-12 251
 VIII.11.161b28-30 196
 VIII.11.162a3-7 79
 VIII.12 91
 VIII.13.162b31-163a13 351
 VIII.13.162b34-163a13 179
 VIII.14 332
 VIII.14.163a29 332
 locus non inventus 71
- Sophistici Elenchi*
 5.167a23-27 214, 335
 5.167b8 186
 5.167b34-35 195
 5.168a11-12 345

- 6.168b6-7 238
 8.169b27-29 95
 9.170a20-21 326
 11.171b4 236
 11.171b4-5 88
 11.171b34-36 276, 282
 11.172a34-35 293
 12.172b19 323
 14.173b17-24 123
 14.173b22-24 73
 15.174a37 351
 16.175a5-16 55
 18.176b35 364
 18.177a8 330
 24.179b17 136, 149, 160
 31.181b32 303
 32.182b3-4 123
 33.182b17-18 113
 33.182b22 62
- Boethius
 locus non inventus 301
- Arithmetica*
 II, p. 24 Friedlein 79
- Commentarii in librum Περι
 Ἐρμηνείας, editio secunda*
 132-4 171
- De divisione*
 10 (PL 878A) 353
 46 (PL 890B) 373
- De syllogismo categorico*
 I, p. 13 (PL 797A) 113
 I, p. 14 (PL 797B) 66
 II, p. 69 (PL 821A) 65
- De topicis differentiis*
 I.7.1 (PL 1180C) 353
- I.7.4 (PL 1180C-D) 89
 I.7.4 (PL 1180D) 92, 266
 II.2.3 (PL 1183A) 65
 II.2.10 (PL 64: 1183D) 90
 II.3.1 (PL 1185A) 353
 IV.1.17-3 (PL 1206C-D) 348
- In Topica Ciceronis*
 274.5-6 (PL 1045B) 91
- Introductio ad syllogismos categoricos*
 48-51 (PL 778B-780A) 171
- Cicero
De inventione
 I.xxix.46 90, 187
 I.xxx.47 186
- Euclides
Elementa
 Postulata 1 246
 I.1 246
- Horatius
Carmina
 I.25.7-8 146
- Iohannes Philoponus
Commentarium in Analytica Posteriora
 3.1-2 82
 23.23-24 248
 30.5-6 84
 169.23 188
 170.27-171.1 188
- Michael Ephesius
*Commentarium in Sophisticos Elenchos,
 ed. ultima*
 8.28-9.1 60
 38.33-35 209
 56 206

- 58 209
62-3 219
103.I-2 292
- Martialis
Epigrammata
I.65 306
- Ovidius
Heroides
5.27 373
Metamorphoses
2.777 61
- Plato
Tîmaeus
locus non indicatus 189
- Priscianus
Institutiones grammaticae
XVII.I.3 99
- Quidam
Opera non indicata
54-5, 61-3, 65, 72, 99, 102, 112,
120, 122, 125, 127, 142, 145-7, 151,
156, 158, 165, 174, 194, 205, 215-6,
219, 225, 227, 241, 244, 252, 259,
262, 281, 322, 357-8
- Theodericus Carnotensis
*Commentarius super Rhetoricam ad
Herennium*
328 354
- Vergilius
Aeneis
V.13 146
- Willelmus
Fallaciae
16 (692 De Rijk) 157
17 (693 De Rijk) 163

Index verborum

The index is selective. Not all words are included, and some occurrences have been omitted. When a reference covers several pages, *e.g.* '219-28', the relevant term occurs on most of those pages, but not necessarily on every page. There need not be any meaningful connection between occurrences linked by '-'.
 Abbreviations: *adj.* = adjective; *adv.* = adverb; *cf.* = see also; *def.* = definition; *app.* = in the apparatus; *&c.* = and several other instances; *& sim.* = and the like; *etym.* = etymology provided; *ex.* = used as an example or occurs in an example; *gram.* = as a term of grammar; *log.* = as a term of logic; *subst.* = noun substantive; *sensus* = meaning(s) of term explained; *vs.* = distinguished from; → = see.

<p>ablativus 119
 abnegatio 75, 153
 absens 68, 347
 absolute poni 119
 abundare 75, 272, 287, 295, 302, 323, 354
 abuti 73
 accentu-s, -are 103-7, 143-6, 204-7, 225-6, 239; <i>def.</i> 143; acutus, circumflexus 226
 acceptio 53, 78-9 &c.; diversae, variae -nes 225, 245, 368; stricta (147), 171, 233
 accidens 73, 169, 181, <i>gram.</i> 101, 103, 147, 152, 226-7, 303, 309-10; fallacia sec. -ns 103, 151, 155-63, 186-7, 208-11, 215-20, 230-1, 242; scire secundum -ns 128
 accidentalis forma 156; praedicatio 159-61; -e praedicabile 156-7; problema 87
 accidere 55, 61 &c.; <i>cf.</i> necessario</p> | <p>accipere 79, 82 &c.; minus, magis communiter 86, 96, 237; diversis modis 253-4, 257, 368; in hac, illa significatione 322; in propria vi 253; largius 110; strictius 170
 accusativus 120-1, 126, 130, 228, 300, 304-5, 308-9, 352, 370
 actio 275; -nem significare 106, 148, 153
 activus <i>gram.</i> 116-17, 152
 actus 82, 121, 153, 321; du-, multiplex -u, potentia, phantasia 106-7, 118, 126, 143, 367
 acutus <i>gram.</i> 144, 207, 226
 Adam <i>ex.</i> 137
 Adamita 363
 additio 63, 101, 121, 128, 163-4, 166
 adiacere 209, 225, 258
 adiectio 158, 172-3
 adiun- gere, -ctio, -ctum 58, 63, 65, 67, 96, 109-15, 147, 159, 162, 166-8, 171, 184-93, 196, 222, 225,</p> |
|---|--|

- 230, 258, 282, 290, 298, 305, 311,
317, 319-20, 333, 336, 339;
multiplicitas ex diversis -ctis 109,
368-9; quaestioni 351
- adulter 90, 186-8
- adverbium 113, 197, 241
- adversarius 98, 192, 262-3, 265, 272,
293, 320-2, 348
- Acacida 353
- aedificare 153
- aeger 73, 135, 137, 151, 181
- aegrotare 166
- aequal-is, -itas 141, 150, 155, 181, 210,
219-20, 246, 261, 265, 270-1;
divisio per -ia 302
- aequilaterus 246
- aequipoll-ere, -enter 121, 124, 209,
212, 246
- aequivalere 124
- aequivoc-us, -atio 55, 67-71, 103-7,
109-18, 122-30, 171, 177-8, 204-6,
224-5, 236, 245-7, 253, 256-7, 259,
262-3, 284, 335-40, 342, 344-6,
348, 353-4, 367-8, 372-3, 375; *def.*
109-10; modi -ationis 110-11,
- aes 157-9, 161, 210, 216, 230
- aestas 166, 172
- affectus *ptc.* 112, 153 397
- affini-s, -tas 74, 118, 163
- affirm-are, -atio, -ativus 78-80, 84,
87 &c.; *cf.* negare, simpliciter
- affluere divitiis 290-1
- agere 55, 57 &c.; secum 109; *vs.* pati
153; *cf.* modus
- agonisticus 97, 272, 310, 314, 325,
349
- Ajax 362
- alb-us, -edo 84-5, 99, 112-3, 117, 119,
133, 136, 150, 155-6, 161, 163-5,
168-70, 172, 178, 180, 185, 198-201,
209-10, 212-13, 217-8, 226, 297,
304, 307, 310, 363; -um esse
nigrum 138, 205, 353, 376
- Alexander 53, 74, 81, 105, 108, 316
- alicubi 298
- aliquando *ex.* 113, 298
- aliquid 128, 130, 133, 161; *cf.* hoc
- aliquis 341-2
- alter *ex.* 113, 162-3, 185, 305; =
differens 162
- altercatio 78, 332
- amarus 74
- ambig-ere, -uus, -uitas 126, 129,
143-6, 169, 225, 241, 353
- ambulare → sedere
- amicus 90, 120
- amphibol(og)-us, -ia, -icus 71, 103,
105-7, 109, 118-30, 137, 142, 204-6,
224, 241, 247, 256-60, 336-9,
342-5, 349, 353-4, 367-70, 372,
375; *def.* 118
- amplificatio 99
- Analytica 59, 64, 71, 79, 97, 181-2,
196, 364
- Anglia 113
- anim-a, -atus 59-61, 84, 89, 165-6,
180, 191, 193-96, 248, 358
- animal 156, 183; brutum 292, 358;
quadrupes 316; hoc genus «a.»
85, 119, 161, 166, 363; *ex.* 62 &
passim
- animus 228, 358
- annus 60; *ex.* 151
- antea *ex.* 113
- anteced-ere, -ens 133, 184, 186, 189,
231, 356-7
- Antichristus 70, 111
- Antipho 275
- antipodes 155, 165
- antiqu-us, -itus 90, 93, 99, 293
- apodictica 53
- appar-ere, -ns, -ntia 56-7, 60, 62,

- 64, 67-8, 77, 79-80, 98 &c.; -ns
sensus 71; -ns *vs.* *existens* 71-2, 74-5,
 273; *gf.* *esse*, *sapientia*, *syllogis-*
mus
- appellare 145 &c.; *hoc aliquid* 226;
res 227; *voces idem significantes*
et -antes 171
- appellat-a, -io 62, 74, 86, 93, 96,
 104, 109, 147, 156, 163, 170, 226-8,
 303; -io *pertinens ad ea quae sunt*
et fuerunt III
- appellativus 206, 362
- appet-ere, -ibile, -itus 56, 71, 73, 75,
 77, 89, 98, 100, 114, 272, 285, 295,
 297. 299-301
- appo-ner-e, -siti-o 65, 83, 87, 94, 110,
 118, 126, 130, 132, 163-6, 231-2, 318
- approbare 253, 264, 346
- aptus 173, 200; -issimus 67-8, 109
- aqua 166
- Archelaus 319-20
- argent-um, -eus 61, 150-1, 166
- arguere 68, 176, 183, 236 &c.; *cum*
genitivo 76, 94, 234; *gf.* *modus*
- argument-ari, -atio 53, 56, 58, 62,
 64-6, 68, 71 &c.; -atio *necessaria*
 58, 122-3, 157, 169, 240, 327, 330,
 357
- argumentum 123; 133, 246, 248,
 320, 322-3, 344, 348; *def.* 353; -is
abundare 272, 287; *necessarium*
 289; *sophisticum* 68, 284, 311,
 325; *quid sit* -um 320
- argutia 331
- Aristoteles 89, 146, 189; *in Elenchis*
 57, 62, 195 &c.; *in aliis libris* 54, 59,
 64, 79, 84, 171, 183, 194, 196, 200,
 227, 262, 288, 318, 332, 366; *ex.* 73
- arithmetica 85, 247, 271, 276
- ars 53, 63, 72, 77; *def.* 74; *disserendi*
 53, 74; *grammatica* 74; *liberalis*,
mechanica 72; *peripatetica* 54;
syllogistica 281; *gf.* *sophisticus*
- articulus *gram.* 373
- arti-fex, -ficialis, -ficialiter, -ficiosus,
 -fici-um 53, 59-60, 73, 80, 89,
 156, 158-9, 210-1, 238, 250, 266,
 274, 281, 293
- ascensus *praedicamentalis* 84
- ascribere *sibi scientiam* 267
- asinus 62, III-2, 120, 133-5, 149, 167,
 173-4, 186, 191, 271, 303-5, 316, 343
- assequi 56-7, 72, 77, 101-2
- assiduitas 333
- assign-are, -atio 55-7, 59, 63-4, 67,
 167 &c.; -atio *multiplicitatis* 245
- assistere 71, 225
- assum-ere, -ptio 105, 115, 122, 149,
 174, 182, 189, 192, 201, 205, 209,
 212, 217, 236, 370
- astans 240
- ater 180, 353
- Athenienses 60
- atten-do, -tus, tio 53, 56-57, 62,
 65-6, 69, 73, 87, 101, 103, 109,
 116-9, 126, 134, 144, 155, 162, 182,
 184, 186-7, 190, 217, 224, 228, 232
- attribuere 74, 108, 121, 137, 151, 153,
 159-60, 163, 165, 169
- auctor, -itas 106, 146, 285, 306
- audibilis 340
- audi-re, -ens, -tor 62, 71, 78, 87, 95,
 99, 107, 199, 201, 211, 224-5, 240,
 246, 260, 303, 313, 316, 330, 350,
 354, 358; *quam cito -tur intelli-*
tur 74
- Augustus 260
- aurum 150
- avarus 90, 187
- barbar-us, -izare 101, 306
- beatus 294

- belua marina 110, 178
 bene 113
 benevolentia 57, 59
 biceps 137
 bicubitus 150, 226
 binarius 265-6, 271
 Boethius 65-6, 79, 89, 91, 171, 301, 348
 bon-us, -itas 60, 89, 114-5, 136, 159, 166, 198-200, 207, 275, 292, 318-9, 337
 bos 62, 113
 brevitās 63
 Brunellus 185
 Bryso 270-1, 274-5

 cadere ab 67, 92, 95, 208, 215, 268; in 117, 144, 162, 202, 222-3; sub 80, 134, 151, 250, 274
 Caecilianus 305-6
 caecus 200-1, 371
 caeleste signum 127
 caelum 199
 Caesar 112-3, 134-5, 280
 calere 190
 Callias 345-7
 Callides *i.e. Callicles* 242-3
 Calliope(i)a 308-9
 calumni-a, -ari 318
 candidus 133, 180
 canis 110, 127, 171, 178, 253, 343, 353, 369, 371
 Canna, canna 373
 capillus 165, 168
 capra 186
 caput 126-7, 137, 149, 164, 185
 carmen circulare 260
 caseus 221
 castrum 165
 casuale 120-1, 123
 casus demonstrativ-i, -arum
 disputationum 81, 234, 273;
 dialectic-i, -arum disputationum 81, 95, 234; *gram.* 120-1, 126-7, 130, 147, 241, 304, 308-9, 370
 Categoriae 53
 categoricus 79-80, 132-4, 198, 305
 cathedra 354
 Catilina 147-8, 152, 235
 causa 54, 74, 82-3, 85, 182-5, 187, 190; apparentiae 258-60; deceptionis, fallendi 55, 67-68, 103, 108, 136, 160, 178, 224-7, 230-1, 239, 314, 331, 345; falsi 366-7; ex-, in-trinseca 62, 224-5; finalis 77, 310; obscuritatis 353-6; proxima, remota 268; non -a ut -a 65, 182, 190-6, 214-5, 232, 239, 242
 causalis 241
 causative 375
 causatum 83, 85, 268
 cautela 284, 286-7, 289-90, 292, 316-7, 319, 330, 352, 375
 ca-vere, -tus 55, 73, 287, 336-7
 cavus 297
 cel-are, -atio 67, 91, 314
 cena 275
 certa-men, -torius 272
 cert-us, -itudo 62, 69-70, 83, 151, 187, 261, 264, 325, 338; -um propositum 286
 cervus 62
 chimaera 165
 cibus 110, 148, 368
 circul-us, -aris 260, 270-1, 274-5
 circumferentia 270
 circumflexus 144, 207, 226
 citharoedus 136, 159
 citra *ex.* 113
 civitas 137
 Cleon 322
 coaptatio 63, 66

- codex 143, 168
 cogere 98, 100, 103, 123, 145, 192,
 324, 350, 354-5
 cogn-oscere, -itio 55, 66, 73-4,
 179, 182, 211, 231, 289, 327; -itio
 certa 62; -oscere Coriscum 159
 cohaerere 84, 175, 361, 365
 coincid-ere, -entia 112, 120
 collatio 90, 362
 collectio ordinata elementorum
 188; praeceptorum 74
 colligere 91, 110, 157, 307
 colobium 180, 353
 color, -atus 61, 84, 112-3, 157, 164-5,
 185, 187, 201, 363
 comit-ari, -antia 69, 99, 131, 152,
 184, 186, 188, 194, 216, 232, 357
 commensur-ari, -abilis 249, 270
 comment-um, -ator 53, 74-5, 105,
 108
 commoditas 99-100, 295
 communicare 54, 89, 329
 communi-s, -ter 53-4 &c.; -e
 loquendi genus 143; -ia (princi-
 pia) 85-6, 92-3, 246-7, 249-52,
 253, 266-9, 273-4, 276, 278-82; -is
 opinio 290-1; -ter accipi 96, 213,
 237
 communitas 55, 265
 commut-are, -atio 119, 147-51, 153,
 164, 228, 308
 compar-are, -ative 53, 119, 141, 273,
 275; -are = *obtain* 74, 103, 109
 complexio 63-5, 175, 182, 235
 complexus 125-6, 140-1, 155, 298,
 304-5
 componere 157; -situm 63; librum
 146, 260, 323; *cf.* tempus
 compositio 63, 151, 157, 162-3, 217,
 230; *vs.* inventio, usus 54;
 corporis 60; dictionis 128;
 praedicati et subiecti 130, 209;
 syllogistica 54; et divisio 71, 103,
 105-7, 118, 120, 126-43, 145, 152,
 160, 204-7, 225-6, 259-60, 298,
 353, 375-6
 comprehen-dere, -sio 62, 69, 89,
 133, 171, 181, 257, 259, 355;
 intellectu 150-1, 228
 comptus 187-8
 computatio 69
 conce-dere, -ssio 57, 65, 70, 76, 87,
 98, 104-5 &c.; -dimus 69, 72, 117,
 138, 200, 203, 215, 307, 363; ex
 -ssis 65, 183, 350; simpliciter -dere
 232, 341, 343, 346-7, 350, 355, 374
 con-cipere, -ceptio 99, 358, 361-62
 conclu-dere, -sio 63-64, 67, 115, 122,
 191 *etc.*; -sio falsa 199, 242, 366;
 vera -sio vel falsa dupliciter
 dicitur 364
 concumbere 188
 concupiscentia 297, 299-301
 concurrere 53, 66, 284
 condeterminare 151
 confirmat-io, -ivus 113, 211
 conform-ari, -itas 59, 94, 147, 279
 confu-ndere, -se 151, 310
 congeries dictionum 128
 coniecturaliter 100
 coniugatio 84
 coniunctim 130, 136, 159-60, 197-8
 coniunctio dictionum, propositio-
 num 99, 101, 126, 131, 173; *gram.* 57,
 113, 173, 304, 358, 372.
 coniungere 82, 101, 128, 130-1, 134,
 136, 139, 173-4, 181, 187, 280, 299,
 303-5, 309, 332, 376
 connector disputationum 182
 connumerare 178; quod erat in
 principio 175, 214-5, 243, 335;
 totum parti 62

- conscire 369-70, 374-5
 consecutio 181, 190, 197
 consentio 201, 240
 consequentia 184, 186-8, 190, 298,
 358
 consequ-i, -ens 55, 280, 282; *sensus*
 183-4; *log.* III, 133, 184-186, 189,
 231, 243, 356-7; fallacia secundum
 -ens 156-8, 183-92, 195, 215-20,
 231, 242; *lex -endi* 185
 consero → sermo
 consider-are, -atio 53, 55, 64-5, 69,
 75, 80-1, 85-7, 95-6, 100-1, 103,
 117-8, 123, 133, 143-5, 147, 163, 176,
 178, 184-5, 198, 202-4, 208-9, 217,
 224, 227-9, 232, 235, 247, 250,
 252, 267, 271, 280, 282-3, 289-92,
 294-5, 303, 318-22, 327-9, 331,
 333, 341, 346, 366-8; *per se* 128-9,
 318, 328; *ad/per se, ad alterum*
 228-9, 329; -are *vs.* scire, opinari
 264-5; -atio dialectica 93; diligens
 55
 consignific-are, -atio 70, 110-3,
 115-6, 171, 289, 336, 343-4
 consonans 271
 constitu-ere, -tio, -tivus 62, 66,
 77, 83, 88, 100, 102, 128, 198, 236,
 246, 250, 253, 366; intellectum
 -ere 74, 303
 constitutivus 253, 366
 constru-ere, -ctio, -ctivus 54, 62, 94,
 107, 115-30, 142, 189, 194, 241, 305;
 -i diversis modis 120, 122, 126; -io
 conveniens 146; intransitiv-a, -e
 -ctio, -i 352, 370, 374;
 consuetudo 60, 90, 329; Aristotelis
 297, 372; auctorum 285; eorum
 qui sophisticè interrogant 338;
 respondentium 324
 consummatio 281
 contemptibilis 73
 contendere 102, , 290, 313
 continentia 54, 231
 con-tinere, -tentum 54, 79, 88, 103,
 120, 125-6, 129-30, 155, 161, 178,
 181-2, 187, 194, 200, 202, 216, 231,
 234, 236, 260, 270, 275-7, 283,
 327, 329, 356-7
 contingens 157
 continuari 191-2, 203
 continuatio 100, 107 &c.
 continu-us, -e 141, 144, 150, 348;
 contradic-ere, -tio, -toria 54, 57-8,
 64, 66-7, 76, 91, 170-8 &c.;
 utraque pars -tionis 267, 277; *sec.*
 vocem, significationem 340-1,
 349, 370-1; -tio *ex.* 166; *cf.*
 impedire
 contrarietas 258, 290-5, 321
 contrarius 168-9, 176, 191-6, 290-2,
 294, 314-21, 357, 362, 376; -a
 conclusioni 191; -orum eadem
 disciplina 90, 180-1, 265, 314-7,
 325, 356, 361; -ae interrogationes
 262; in -um cedit 55, 86, in -um
 niti 78; *cf.* instantia, ostendere
 controversia 158
 convenientia 216, 236
 conven-ire, -ien-s, -ter 70, 94, 101
 &c.
 conver-tere, -tibilis. -sio 54; *logice* 82,
 99, 179, 184, 186-7, 190-1, 217-20,
 222, 231, 234-5
 coopertus 159
 copiosus 75
 copulare 116, 156
 Coriscus 159, 162-3, 308-9, 340-2,
 345-7, 373
 corpus 60, 74, 89, 157, 165, 219, 297,
 358
 corripere *gram.* 373

- corru-mpi, -ptio 70, 191, 195-6
 corrupte loqui 101
 cras, -tinus 119, 135, 173
 credere 71, 87, 124, 152, 186
 credibilis 83
 credulitas 80-1, 266
 crescere 219, 270; dies -unt 151; nihil
 -it 319
 crispus 165
 culp-a, -are, -abilis 151, 182, 354
 cultellum rationis 354
 currere 99, 112, 151, 164, 166, 173-4,
 185, 253, 262, 295-6, 305, 353, 357,
 362
 currus 152
 cygnus 148, 209, 217-8
- Danai 355
 dare quod non habet, unum solum
 259-60; utramlibet partem
 contradictionis 277-9
 de *ex.* 113
 deambulare 275
 debilis 292
 dec-ipere, -eptio 55, 67-8, 71-3
 declinatio *gram.* 148
 decrescere 270
 defect-us, -io 83, 94, 173-4, 243, 355
 defin-ire, -itio, -itivus 55-56, 63,
 65-7, 74-5, 82, 84, 86-9, 91, 177,
 180, 196, 202-4, 208-9, 211-5,
 220-4, 230, 232, 242, 246-7, 296,
 301; -itio per divisionem 89; -itio
 substantialis 305; problema
 -itivum 87; de quocumque -itio et
 -itum 247
 delect-io, -atio 297, 299-300
 deliberare 98
 deminut-us, -e, -io 63, 163, 174,
 213-5, 232
 demonstr-are, -atio, -ativus,
- ator 53-6, 74-9, 81-86, 91-2,
 96-8, 128, 145, 150, 173, 179-81,
 187, 210, 234, 248-9, 261, 266-9,
 272-3, 276-82, 332; propter quid,
 quia 83-5, 268; -atio *sensus* 82; -are
 ad oculum 68; -atio = *deixis* 111-3,
 130, 285, 304, 308, 319, 340,
 373-74; pronomen -ativum 298;
 cf. syllogismus
 denominat-io, -ive 80, 149
 dens 163, 165, 168-9, 178, 212
 deprecatio 65
 descen-dere, -sus 84, 303
 descript-io, -ive 86-7, 91-4, 296-7
 &c.; (in)sufficiens 85-6, 91; falsa
 269-71
 desider-are, -ium 77, 101, 335-6; *ex.*
 151
 designa-re, -tio 53, 62, 68, 70, 82,
 121, 128, 150-3, 156-7, 209, 222,
 235, 261, 308, 357
 desinere esse 135, 137, 164, 289,
 298-9; *gram.* 235
 destru-ere, -ctivus 54, 184, 189
 determin-are, -ate, -atio 54, 64-5,
 69, 85-6, 93, 107, 111, 117, 120, 127,
 132-6, 140, 144, 150-1, 153, 159-77,
 212-3, 221-2, 228, 232, 262,
 265-66, 274, 276-7, 280, 282, 286,
 298, 324, 327, 339, 341-2, 347-8,
 373-5; -atio pertinens ad partem
 integrale[m], tempus, locum 155,
 165, 168, 232, 298; -atio praedicatio
 132; -are vitium 360
 deus 89
 deviare 236, 273
 dia *i.e.* διά 88
 diaet-a, -are 73, 110
 dialectic-a, -us 53, 56, 64, 68, 73,
 76-9; *etym.* 88
 diameter 249, 358

- dici multipliciter 73, 105-6 (*sensus*),
128, 130, 143, 257, 262, 328, 336,
343-4, 368-70, 373-5
- dictio 68, 70-1, 94 &c.; *cf.* fallacia,
figura, paralogismus
- dictum III, 132, 138-40
- dies II9, 137, 151, 165, 173
- differentia 55, 64-5, 65, 87 &c.; -ae
investigatio 227; communis 149;
constitutiva, divisiva 253, 366; -a
est qua differunt a se singula
296-7
- differre specie II9, 137
- digitus 149
- dign-us, -itas 81-2, 86, 92, 104, 157,
186, 268
- digre-di, -ssio 260, 287-9, 323, 349
- diudicare 226, 230, 280-1
- diligere 90, 120, 174
- dimidius 170, 275; *cf.* duplus
- disc-ere, -iplina, -iplinalis, -iplinaris,
-ipulus 53, 55, 59, 74-76, 78, 81-2,
87-8, 90, 92, 98, 179-81, 197, 239,
250, 252, 261, 265, 276-81, 287-8,
314-7, 324-5, 329, 356, 361; -ere *ex.*
113-4, 139; *cf.* contrarius
- dis-cernere, -cret-us, -crete,
-cretio 55, 88, 150, 169, 211, 214,
226-7, 232, 244, 309
- discohaerere 84
- disiunct-us, -io 102, 131, 133-4, 297,
304
- dispo-nerc, -satio 62-4, 89, 153, 191,
203
- disputare 55, 68, 71 &c.; *etym.* 79; *vs.*
docere 266-7; ad nomen,
intellectum 245, 254-5, 261-3; *ex*
communibus artium 281; iuste,
prave 313; sophisticc 73-74, 98,
145, 180
- disputatio 68, 71, 73-81, 85, 87-8,
91, 93-5, 97-102, 145, 247 &c.;
etym. & *sensus* 78-9; genera -ionum
80-1, 97, 289; lex -ionis 354;
longitudo -ionis 312; perfectio
-ionis 311, 326; proprietates -ionis
348; agonistica 272, 310, 349;
demonstrativa 78-9, 81, 97, 180,
332; dialectica 78-9, 81, 87, 91, 97,
314, 332, 353; disciplinalis 81;
doctrinalis 81, 85; inter socios,
dyscolos 286; litigiosa 81, 95, 97,
102; mathematica 81; sophistica
71, 73, 77-9, 81, 97, 101-2, 180, 284,
310, 314, 325, 332-3, 349; tempta-
tiva 78-9, 81, 93-4, 97, 332
- disser-ere, -tivus 53-4, 73-4, 88, 197,
267, 283
- dissimilitudo 101, 152
- dissol-verc, -utio 68, 194
- distincte proferre 144-5, 354
- distin-guere, -ctio 54, 58, 62, 78, 81,
83-4 &c.; multiplicitat-em, -is
224-5, 227, 245, 262-5, 328, 336,
338-9, 342-5, 368, 372-4; -guere
accepciones 245; -tio fallaciarum
201-2; -ctio praedicamentorum
153, (197).
- ditativus 272
- dius 143
- divers-us, -itas 68-9, 80, 109-13,
183, 230 &c.; demonstratio, locus,
modus, pars, relatio, tempus
168, 171-7; -a putare 79; -a (con)
significare 68, 105, 111-3, 115-6,
121, 125, 128, 130, 142, 340-1, 369;
-ae accepciones 245, 253-4; -itas
constructionum 107, 118-23,
125-6, 129, 142, 241; -itas vocis
207; *cf.* institutio
- divertere disputationem 287
- dives 166; Achilles 143

- divi-dere, -sio 55-56, 107, 166, 175,
 184, 225, 262-5, 270, 336, 338-9,
 342-4, 370-2; -dens 66, 80, 184,
 207, 212; (in)sufficien-s, -ter 66,
 79, 256, 330, 339; per opposita
 80, 97, 253-4, 256; -sio disputatio-
 num 78-80, 97; elenchorum 245;
 instantiarum 362; numeri 70, 302;
 oration-is, -um 66, 253-6, 280,
 364, 369-70; probabilis 89-90;
 propositionis 79; scientiae 74;
 superioris ad inferiora 96-7;
 syllogismorum 96, 245; tempta-
 tivi 93; vocis in modos 253;
 solutio per -sionem 251, 326,
 360-1, 365-7; *cf.* compositio
 divisim 136, 138-9, 159-60, 181, 214
 divisiva differentia 253, 366
 divitiae 75, 89, 272, 290-1
 doc-ere, -ilis, -ilitas, -trina, -umen-
 tum 53-5, 57, 62, 72-4, 78, 81-3,
 85, 88, 94, 97-8, 114, 146, 154, 166,
 179, 204, 211, 214, 246, 261, 264-7,
 277 &c.; docuimus 289, 352; -ere
ex. 148; adversarium -ere 265; *cf.*
 disputatio
 domin-us, -ari 117, 303
 domus 72, 185-6: 298; -i 346-7
 donec *ex.* 173
 dormire 146, 155, 166, 298
 dubietas 221
 dubit-are, -atio, -ativus 66, 95, 113,
 141, 146, 156, 211, 228, 286, 302,
 337, 342, 350
 ducere ad falsum &c. 102, 176,
 236-7, 306 &c.
 dumeta Porphyrii 354
 duo 99, 112, 135-7, 140-1, 304
 dupl-ex, -iter, -icitas 63, 265, 367,
 370 &c.; -ex *sensus* 205-6; secun-
 dum -ex 106-7, 205-6; *cf.* actus
 duplus 176-7, 296, 299-303
 durus 74
 dyscolus 283, 286
 eclipsis = *ellipsis* 356
 effectus 53-4, 72-3, 83, 98, 108, 110,
 156, 184-5, 187
 effica-x, -cia 54, 62, 80, 156, 224
 effugere 339
 egere 291
 element-um, -aris 53, 63, 179, 188,
 274, 287-90, 312-3
 elenchus 55-58, 61-62, 66 &c.;
 apparens 56; in, extra
 dictione(m) 263; simpliciter 244,
 258, 339, 368; sophisticus 54-59,
 66-67, 244-5; verus 170, 200-1,
 232, 242, 247-50, 258, 263, 339,
 345; *cf.* ignorantia
 elicere argumenta 284, 311, 325
 el-igere, -ectio 55, 72, 90, 94, 114,
 200-1, 324
 ens 225
 enthymema, -tice, -ticus 54, 64, 236,
 361
 enumerare, -tio 101, 130 &c.; (in)
 sufficien-s, -ter 124, 223
 enuntiabile 148, 179
 enunti-are, -atio 65-6, 197-8, 221-2
 Epicurus 89
 epilogus 77, 282-83, 310, 325, 327
 equus 62; *ex.* 164, 166
 errabundus 90, 186, 188
 err-or, -are 131, 265
 esse = verum esse 263; hoc verbum
 'sunt' 132; *vs.* apparere 72-75; *cf.*
 videri
 essentia 69, 142, 236
 ethica 321
 etymologia 79
 even-ire -centus 89, 187, 200

- eviden-s, -ter, -tia 89-90, 107, 163,
208, 214, 275, 281, 361, 367
- eviscerare 354
- evitare 326
- excedere 57, 95-96, 145, 231, 233,
252, 354
- excellen-s, -tia 332, 340
- exclu-dere, -sio 65, 72, 87, 106, 175,
182, 215
- exempl-um, -ificare 54-5, 59, 64,
146, 274, 357 &c.
- exequitare 354
- exercit-ari, -atio, -ativa, -io, -ium 53-
5, 62, 72, 77, 93, 266, 272, 281, 325,
327-33
- existens 119, 122, 136, 167; *vs.*
apparens 71-2, 74-5, 273
- existentia 98, 189, 283
- expedire 54, 186, 294, 316; -itus 129;
-itius 236, 355; *ex.* 114-5, 373
- experimentum 267, 282
- experi-ri, -entia 61, 74, 80, 82, 92-3,
266
- expo-nerere, -sio, -sive 57, 60, 74-7,
100-1 &c.; 296, 299-300, 302
- expo-nerere, -sio, -sivus 57, 60,
74-7, 100-1, 105, 122, 142, 152, 161,
216-7, 227, 252, 263, 265, 281, 285,
296-7, 299-300, 302, 312, 317, 321,
323, 327-8, 359, 366, 368
- exprimere 81, 88, 121, 310
- extendere 203, 368, 370-1, 374
- extinctivus 200
- extrane-us, -e 157-63, 281
- extrem-um, -itas 63, 75, 369
- facere *vs.* pati 116-7, 153, 265; factum
esse 189-90, 218-9
- facultas 53, 71-72, 77, 88-9, 93, 210,
250, 252, 266, 281
- fallacia 62, 71, 78 &c.; *def.* 54-5,
67-8; in, extra dictione(m) 103-9,
113, 131, 147, 155, 160, 170, 177-8,
186, 190, 201, 205, 228-9, 243,
253, 284, 328; *sophistica* 54, 57,
60, 65, 103
- fall-ax, i 61-62, 74, 188, 272, 327
- falsificatio 331
- falsigraph-us, -ia 273-4, 276, 279,
282, 333
- falsitas 162, 241, 310, 331, 361
- falso *adv.* concludere 269, 273, 360;
inferre 268
- falsus III, 124 &c.; -um *meta* 76-79,
98-102, 123, 200-1, 283-8, 295,
307, 311, 323, 351; -um impossibile
277; manifeste 79, 98, 195,
200-1; -um sumere 270; -um
sylogizare, inferre 237, 239, 360;
omne -um -um est esse 90; ex -o
nihil sequitur 289, 363; *cf.* causa,
sylogismus
- febricitari 190
- fel 61, 187, 217
- felix 294, 319
- femina 159
- femininus *gram.* 148, 152-3, 235, 304,
306, 308-9
- ferre instantiam 367; unum solum
140; *cf.* intellectus
- festinare 312
- ficus 305-06
- fides 84, 104, 107-8, 185, 248, 353
- figura 210, 260-61, hoc genus «f.»
85; appellationis 227-8; dictionis
103, 106-7, 146-53, 165, 204-6,
226-8, 235, 241, 245-6, 309-10;
sylogistica 58, 63-4, 210, 235, 307
- figuratio 107, 153, 205-06
- finis 69, 73-75, 89, 319; disputatio-

- num, facultatum 102, 266;
 demonstrati-vae, -onis 81, 248,
 266; dialecticae 56, 81, 91, 266;
 litigiosae 102, 273; sophist(ic)ae
 56-57, 78, 80, 98, 101-3, 266;
 temptativ-ae, -i 93, 266, 273; -em
 habere 189; 'f.' masculini &
 feminini generis 306
 finitus 62, 69-70, 189, 282
 flos 112, 166
 fluvius currit 112
 forma syllogis-mi, -tica 56, 58, 63-4,
 92, 97; vocis 105, 107, 130, 132, 134,
 138-9, 142-3, 146, 225-6, (245),
 257; -ae contrariae 168; *gf.* peccare
 fortis 292, 305
 fortuna 156
 frater 136
 fug-a, -ere 55, 72
 futurus 118-9; *gram.* III, 119, 144

 Galenus 131
 geminatio determinationis 298;
 intellectus, vocis 99
 generalis 174, 296; appellatio 110,
 156; demonstratio 319; distinctio
 103; modus 155; nota 211;
 propositio 194; reductio 202-4,
 224; -e praedicabile 164; -e
 problema 87; -e vocabulum 79;
 -issimum (genus) 84, 149, 197
 generatio 69, 191, 193-6
 genitivus 94, 300-1, 354-5
 genitus 189
 genus 54, 77-8, 84-86, 119, 246-7,
 301 &c.; artis 276-7; decem rerum
 -era 197; determinatum 277;
 disciplinarum 276-7; disputan-
 tium 289-90; generalissimum
 149; proximum 84, 277; syllo-
 gismi 64; -era continent species
 126, 129; de quocumque species
 et -us 85; *gram.* 148, 235, 304, 306,
 308, 373
 geometr-a, -ia, -icus 85-6, 246-50,
 269-82, 329, 333, 358; *accusativus*
 geometrem 249
 gerundivum 352
 gladius 55, 171-72
 glori-a, -ari, -osus 55, 60, 73, 80, 95,
 100, 102, 109, 266, 268, 272, 327,
 329
 Gorgias 242
 graecus 146, 305
 grammatic-a, -us 73-74, 112, 114, 120-1,
 135, 143, 150, 166, 174, 271, 301,
 303, 370
 grav-is, -are 226, 315, 344
 gustus 74

 habere unum solum 260
 habitudo 95-6, 233, 244; conse-
 quendi 185; consequentis ad
 antecedens & *vice versa* 184;
 corporis 60; propositionum 64,
 185; subiecti ad praedicatum
 157-8; terminorum, praedicabi-
 lium 64, 156-8, 175, 185, 187, 217;
 inter partem et totum 184-5; inter
 signum et id cuius est signum 184
 habitus 301-2; animae 60, 248; de-
 monstrativus 82; *vs.* privatio 104
 heri *ex.* III, 135, 150, 152, 226, 310
 Hippocrates 269-70
 hoc *ex.* 121-2; hoc aliquid 147-8,
 150-2, 206, 226-8, 245
 hodie, -rnus 137; *ex.* 150, 226, 310
 Homerus 260
 homo *ex. passim*; haec species
 «homo» 83, 85, 119, 161, 217, 363

- Horatius 146, 260
 human-us, -itas 162
 hypotheticus 80, III, 133-4, 136,
 159-160, 197-8; -a disiuncta,
 coniuncta, naturalis 133-4
- idem 225; ad, secundum i. 175-7,
 212, 214, 242-3, 335; genere,
 specie, numero, proprietate 225;
 non eadem eisdem nominibus et
 orationibus significantur 105-6,
 108; ; quaecumque sunt uni
 eadem sunt sibi eadem 218; *cf.*
 tempus, verus
- identitas 142, 152, 175, 207-8, 231,
 235, 243
- idiota 68, 280
- idone-us, -itas 53, 91, 144-6, 198,
 224-5, 250, 276, 290, 328, 368,
 370; -itas argumentorum 284;
 287-8, 323
- ignor-are, -antia 55, 71, 94-5, 139,
 156, 236-8, 253, 255, 261, 266-7,
 280-2, 313, 328-9, 331, 353-4; -are
 venientem 159; -antia elenchi
 170-1, 174, 201-9, 212-5, 220-4,
 231-2, 243, 253
- ignotus 100, 208, 265, 353, 361
- illatio 62, 64, 71, 120, 139, 162, 164,
 168, 190-1, 196, 220, 223, 228, 237,
 244, 268, 315-6, 364; necessaria
 62, 104; *cf.* inferre
- illativus 175, 223
- imit-ari, -atio, -atrix 62, 92, 94, 146,
 237, 247, 266-7
- immediatus 356; *cf.* propositio
- immobilis 276
- immodificatus 201, 203
- immortalis 89
- immutabilis 70, 82
- impar 140-1, 271, 302
- impedi-re, -mentum 58, 69, 157,
 159-60 265, 302, 339, 344;
 contradiction-em, -is 57, 170-5,
 178, 204-5, 259-60, 335; -ire
 demonstrationem 180; elenchum
 211; 241; formam syllogisticam
 56; illationem necessariam, neces-
 sitatem 162, 211; syllogismum 179,
 211, 239
- imperativus -a oratio 65
- imperfect-us, -e 121, 128; *gram.* 116,
 160
- imperit-us, -ia 62, 70, 95, 224-6,
 230-1, 233, 236, 330, 354
- impetere 98
- implicit-us, -e 83, 166, 180; fallacia
 & *sim.* 71, 95-7, 123, 136, 233-5,
 238-9, 312, 336-9, 374; multiplici-
 tas -a 374; peccatum, vitium -um
 244, 339, 360; (propositio) -a 174,
 185; sensus propositionis alii -us
 173-4
- impo-nere, -sitiō 70, 110, 345, 354;
 -nere multipliciter 321, 357,
 359; materiale -sitiō 242
- impossibile 79, 138, 183, 190-4, 196,
 237, 242, 274-5, 277, 376; ex -i
 sequitur quidlibet 289
- impressio formae 297
- improbabilis 79-80, 101, 200,
 289-90, 293-4, 317, 319, 344,
 350-1
- improbare 55, 234, 248, 253, 261,
 324, 341
- inartifici-aliter, -ose 281, 327
- inceptivus 59, 160, 368
- incert-us, -itudo 69, 144
- incidere 322-23
- incid-ere, -entia 65, 67, 114, 149, 157,
 177-8, 191-92, 217, 223, 260
- incipere esse 70, 137, 185, 289

- incommensurabilis 249, 358
 incomplexus 126
 incomprehensibilis 189
 incongru-us, -itas 99-101, 303, 310, 327
 inconsiderate 72
 inconvenien-s, -ter 62, , 191, 253-4
 &c.; ac-, in-cidere -s 191, 194, 348;
 ducere ad -s 183.
 incorporeus 68, 358
 incorruptibilis 358
 increpa-bilis, -tio 266; *app.*, 354
 indefinitus 127, 307
 indeterminat-us, -e 68, 327
 indicium 197
 indifferen-s, -ter 72, 105, 107, 134, 216, 231-2, 247
 indigere 53, 65, 84, 107, 208, 373
 indignus 72, 80
 indignus 72, 80
 indisciplinatus 62
 indiscretus 98, 105
 indistict-us, -io → prolatio
 individuum 136, 217, 361-2
 indubitabilis 227
 induct-io, -ivus, -ive 54, 64-5, 80, 104, 107-8, 315-6; -io similis 252
 indumentum 207
 Indus 168
 inferi 90
 inferior 77, 96-7, 119, 151, 164-5, 185, 211, 233, 294, 357; species 119
 inferre 55, 57-58, 65-67, 73, 80, 91, 111, 122-3, 140, 156, 159-60, 162, 167-9, 171, 175, 184-5, 191, 193-6, 205, 207-8, 213, 217, 222, 239, 248, 268, 299, 302, 307, 315-16, 318, 320, 324, 360, 362-6, 371-2; falso 268; *cf.* illatio
 infinitivus 112
 infinit-us, -as 62, 69-70, 188-90, 200, 247-50, 252, 262, 275, 282, 296-9; propositio -a 246
 infirmare 322
 inflare 60
 informare 64
 inhaerentia 197
 initium artis 281; demonstrationum 280
 iniuria 98, 272, 291-2
 iniust-us, -e, -itia 144, 198, 272, 313, 318, 338, 352
 inobservatus 157, 170
 inopinabile 78, 98-102, 123, 283-95, 307, 311, 319-20, 323, 351
 inquisit-io, -ivus 76-7, 80-1, 93, 278; cotidiana -io 247; veri 329
 insci-e, -ens, -tia 55, 94, 109, 224, 237, 329
 inscribere circum 270
 inscriptio 56
 insipiens 75
 insistere 75
 inst-are, -antia 79, 104, 158. 211, 251-2, 279, 290, 312, 315, 317, 321-3, 344, 366-7; in universali, particulari, contrario, simili 361-3, 367; secundum veritatem, opinionem, apparentiam 362-3
 institutio 80, 352; artis 72; = *impositio* 107, 110, 116-7, 125, 127, 308
 instru-ere, -ctio 98, 262, 264, 283, 290, 314, 322-3, 326, 330, 332, 351
 instrumentum 324; disserendi 54; -a disputationum, facultatum 80, 266; -a iudicandi *sive* videndi verum 227, 328
 insyllogizatus 194
 intelligentia 59, 69, 155, 354
 intell-igere, -ectus, -ectivus 74-5, 164, 337 &c.; -ectu comprehendere 150-1; -ectus respondentis 261;

- ectus *vs.* vox 99-101, 164, 231,
295-7, 303-4; ad -ectum 234,
253-6, 258, 261-3; ferre -ectum ad
245, 257, 337; *cf.* constituere
- inten-do, -tio 71, 76, 102, 226, 228,
322; -tio Aristotelis 54, 56, 326
- inter-ficere, -ectio 319
- inter-imere, -emptio 63, 66-7,
76, 87, 91, 184, 191-6, 200, 251,
278, 320, 326, 348, 351, 360-1,
363-7
- interpo-nere, -satio 138, 196, 260,
348, 358-9, 372
- interpres 62
- interpret-ari, -atio 152-3, 335
- interroga-re, -ns, -tio, -tivus, -tive 64,
71, 76-8, 88-9, 98-9, 113, 169,
179-81, 183, 194-4, 196-200, 208,
211, 221-3, 237, 239-42, 245, 253-7,
261-6, 277-9, 283, 285-90, 302-3,
306, 311-39, 342, 344-76; -tio
obscura 354-6; disciplinalis,
dissertiva 197; multiplex 372-5;
-tiones contradictoriae 314; plures
-tiones ut una 197-9, 221, 223,
232, 242, 345-8; oratio -tiva 65,
197; -tive legere 170; -tive
proponere 311
- interser-ere, -tio 94, 182, 283, 312
- intransit-io, -ivus, -ive 119, 124-5,
240, 305, 352, 370, 374
- introducere 292, 322
- inutil-is, -iter 64-5, 71, 234, 307, 326,
332
- inven-ire, -tio 54-6, 78, 94, 98, 197,
324, 333; = *institu-ere, -tio* 70, 116;
-ire instantiam 158; 290; -ire
propositiones 328
- investig-are, -atio 65, 227
- invitare 332
- ipse 112, 174, 305
- ira, -tus 183, 313
- irrationalis 65, 99, 111, 149, 298,
304-5, 321
- iste 112
- iudex 71
- iudic-are, -ium 55-6, 74, 78, 90, 98,
100, 126, 133, 162, 165, 169, 174,
225, 227, 230, 283
- iun-gere, -ctura 101, 111, 115-7, 139,
156-7, 303, 309
- iusurandum 90, 187
- iust-us, -e, -itia 144, 198, 290-2, 294,
313, 315, 324, 334, 346, 349, 352
- laborans 111, 115-7
- lac 188
- Lacedaemonii 366
- laedere 287
- lapis 61, 120, 122-3, 133-4, 140, 161,
241, 304, 343, 363, 369
- lat-ere, -ens, -enter 62, 68, 107, 145,
148-9, 165, 176, 194, 198-200, 211,
240, 287, 311, 314, 316, 348, 359,
373
- latinus 146
- latrabilis 110, 171, 178, 369, 371
- laurus 147
- lau-s, -dare 99, 260, 286, 323
- legere 85, 234 &c.; *ex.* 112
- leo, Leo 112
- lex *vs.* natura 291-5; consequendi
185; disputationis 354; praedica-
tionis 184
- liber *adj.*, -e, -tas 142, 339, 372
- liber *subst.* 55-56, 78, 103, 146, 153,
193, 233, 287, 292, 303, 345;
Socratis 322
- liberalis 90; ars 72
- linea 246, 269-70, 275, 333
- lithargyr-um, -eus 61
- litigi-um, -osus 53-54, 78, 81, 88, 92,

- 95-7, 100, 102, 244, 268-76, 281-2, 334, 338
- littera 271; discere -as 139; = *textus Aristotelis* 55, 57 &c.
- locus 53, 155-6, 165, 173; primo secundo -o *passim*; a causa finali 77, 310; dialecticus 54, 68; est sedes argumenti 353; falsi 288; falsi et inopinabilis 283-4, 288; in, extra dictione(m) 230, 241; litigiosus 54; nugationis 295-6, 299; redargutionis 241, 283-5; rhetoricus 68; sophisticus 54, 67-8, 71, 103, 109, 154, 233, 283-4, 325; temptativus 91
- locutio 99-101, 104, 111, 116-7, 125, 155-6, 173
- logic-a, -us 54-6, 72, 74, 88, 145; partes -es 54-6, 91
- logos 88
- long-us, -e, -itudo 62, 146, 155, 176-7, 311-2, 353, 358, 367
- loqui 124; genus -endi 143; modus -endi 162, 301; mos -endi 211, 217; recte -i et scribere; -eris *ex.* 144
- luctari 93
- luna 83
- lunula 269-71; 274
- Lycophron 323
- Lydia 146
- lyra 323-4
- mad-or, -idus 186
- magister 74; 320; -i nostri 90
- magnitudo 219-20; immobilis 276
- maius quicquid est -us -ore est -us minore 74, 280
- male cantare 113; dicere 62; facere 90; respondere 199; uti 73
- malitia 318; prolationis 106
- malus 72-73, 114-5, 198, 275, 318; *málum vs. málum* 144, 207
- Mandrabulus 322
- maneries 77, 155
- manifest-us, -e, -are 55, 59, 61, 63-4, 66-7, 70-1, 79 &c.; ignorantem & *sim.* -are 76, 94, 238
- manus 326; *ex.* 148-9
- Marcus 172, 236
- margarita 217, 363
- masculinus *gram.* 148, 152-3, 306, 308
- mater 90, 159
- materia 63, 80, 235, 297; disputationum 80- 97, 266, 273; clenchi 58, 247-9, 251; libri Elenchorum 56-7, 59, 78; paralogismi 121, 176, 201; praeiacens 189-90; sophisticae 246; syllogismi 63-4, 67, 95; falsus secundum -am, formam 359-60, 364-5; *cf.* peccare
- materiale impositum 242
- mathematicus 81-2, 276
- maxima (propositio) 158, 184, 358
- mechanicus 72
- medic-us, -ina, -inalis 73, 110, 181, 249-50, 275
- medietas 169
- meditatio 228, 332-3
- medius color 201; locus 53, 74-5; -m principium 86; terminus 260, 369; -um 53, 63, 84, 108, 220-1, 302
- mel 186-7, 217
- Melissus 188-90. 218-9
- Meludinensis 362-3
- memor-ia, -ari 264, 316, 332-3
- mensura 203, 219
- men-tiri, -daciū 76, 176, 265, 288, 358-9

- meta 91, 98-103, 154, 211, 234,
 283-4, 295, 307, 310, 354
 metallum 61
 metaphoricè 272
 methodus 53-4, 81, 194, 278, 283
 metrum 295, 373
 metuo 146
 mi-scere, -xtio 157, 272
 moderni 293
 modificatus 203
 modulatio 143
 modus *passim*; agendi 54-5, 57, 59,
 234, 244; arguendi 103-4, 108;
 construendi 120, 129, 189;
 interrogandi 78, 285-6, 311-5,
 323, 325; loquendi 162, 301;
 probandi 279; sumendi aliquod
 praedicabile 230; syllogisticus
 58; 63-4, 203, 307; vocis 253;
cuiusque fallaciae 109, 125, 131,
 143, 155, 182 &c.; m. iste 'possibile'
 132; 'particulariter' 'universaliter'
 diversi modi 172; *gram.* 112; *cf.*
 accipere, construere
 momentum 135, 137, 165, 275
 monachus albus 136
 monoculus 136
 mors 55, 191, 193-5
 mortalis 83, 358
 mos 321; loquendi 217; (loquendi)
 Aristotelis 57, 211
 mo-veri, -tus 166, 174, 191-2, 275,
 362-3
 mucro 171-2
 mulier 136, 188, 304
 multipl-ex, -iciter, -icitas 53, 73,
 105-7, 109-10, 116, 118, 123-6,
 128-30, 171, 206, 216, 224-5, 227,
 234, 245, 255-7, 259, 262-5, 321-2,
 328, 336-9, 342-9, 353-5, 357, 359,
 367-75; actu, potentia 126, 143,
 367; *cf.* dici
 multiplic-are, -atio 70
 multitudo mobilis 276
 mundus 188-90, 255
 musa 147-8. 152. 235
 music-a, -us 112, 135, 156, 324,
 340-2, 345, 373
 mutabilitas 69
 mutare 81, 101, 127, 133, 152, 173,
 242, 268, 324; significationem 114
 naris 297, 302
 nasci 70, 135, 306
 natare 136
 natur-a, -alis, -aliter 59-60, 65,-6,
 73-4, 77, 84, 166 &c.; -a *vs.* ars,
 artificium 60, 73, 103, 281; -a *vs.*
 lex 291-5; -a *vs.* opinio 89; -a
 dictionum, rerum 103-4, 178; -a
 humana 162; hypothetica -alis;
 133-4; ordo -ae 184; interrogatio
 -alis 262; passio -alis 276, 282;
 statua, aes -alis, -e 148, 157-9, 161,
 230; prima, priora -â, -aliter 59,
 98, 180
 navigabile 343
 necessari-us, -o 133-35, 148, 157, 183,
 186, 189, 229, 271, 302; 306-7, 334,
 344, 365-66; -um scire 93-4; -o
 accidere 162, 208, (242), 318,
 350-1; -o concludere (242), 252;
 -o inferre 122, 268, 270, 272, 307,
 318, 320, 324, 360, 364-66; -o
 provenire 162, 194, 218; -o sequi
 356
 necesse est *vs.* possibile est 185
 necessitas 87, 104, 186, 196, 211 &c.;
 complexionis, syllogistica 58,
 63-5, 67, 175, 182, 203-4, 208, 214,

- 220, 235, 242, 335; metri 295;
triplex 64
- neg-are, -atio, -ativus 60, 77-80, 84,
87-8, 94, 133, 171, 173-4, 199-200,
205, 211-3, 262, 267, 277-79, 282,
286-88, 311-7, 324, 326, 337-39,
341-3, 346-8, 350-1, 355-9, 371-2,
375
- negoti-um, -ari 53, 68, 78, 237
- nescire 70, 144, 199, 213, 225-6, 230,
245, 264, 280-1, 321, 330, 333
- neutrum *gram.* 152-3, 304, 308
- nig-er, -redo 85, 112, 136, 168-70,
180, 201, 205, 212-3, 353, 376
- nihil 133; crescit 319; ex nihilo fit
189; movetur 275, 362; n. praeter
247; ... quod non 203
- nix 218
- nocere 291-2, 331
- Noe 137
- nomen *passim*; *vs. res* 68-70, 214;
aequivocum 253 &c.; *gram.* 132,
135, 296 &c.; appellativum,
proprium 206; 362; *cf. disputare*
- nominatio 303
- nominativus 120, 126, 130, 308-9,
370
- nos = *Anon. Cant.* 88, 90(?), 95, 109,
116, 124-5, 138, 142, 235, 357; =
scholares 90(?), 251; = *Aristoteles*
59, 202, 214, 334
- noster doctrina -tra 146; enumera-
tio -tra 124; opinio -tra 289;
positiones -trae a magistris -tris
antiquioribus nobis traditae 90
- nota 144, 156, 172, 374; particularis
211; similitudinis 147-8
- notula 144
- notus 89, 266, 180, 361
- nox 146, 155, 165, 186, 298
- nudus 166
- nuga-ri, -atio, -atorius 78, 98-100,
102, 123, 219, 295-303, 307, 311
- nullus nisi 133
- numer-us, -aliter, -atus 57, 69-70,
85, 141-3, 189, 225, 247, 265, 271,
276, 343, 355; abundans, perfec-
tus -us 302; *gram.* 112, 147-9, 227,
304, 308, 373; *cf. impar, par*
- ob-icere, -iectio 70, 72, 97, 192, 195,
221; -ici stellae 83; tacita -iectio
276
- oblatrare 100
- obliquus *gram.* 119-20
- obnubil-are, atio 55, 331, 337
- oboedire 293-4, 317
- obscur-us, -itas 208, 291, 353-6, 366
- observ-are, -antia, -atio, -ator 58,
63, 120, 157-8, 170-1, 175-7, 202,
207-8, 221, 223-4, 244, 254, 311,
313, 324
- obstare 334, 375
- obtu-ndere, -sio 330-1, 337-8
- obvi-are, -atio 117, 203, 207, 330-1,
344, 349, 352
- occasio 142, 234, 256, 267, 338;
fallendi 149, 160
- occultatio 314
- oculus ad -um 68; *ex.* 134, 136
- odium -o habere 150
- officium 71, 76, 78, 93, 234, 249
- omi-ttere, -sio 58, 94, 99, 157, 163-4,
168, 171, 174, 176-8, 184-7, 202,
204-5, 212-5, 220, 222-4, 242-4
- oper-ari, -atio 64, 175, 190-1, 195,
199, 211, 232; *ex.* 106, 148
- opifex 75, 145, 211
- opinabilis 165, 167
- opin-ari, -atio, -io 77, 81, 87, 89-90,

- 98, 177, 179-80, 182-3, 185-7, 189, 201, 227, 254-5, 261-2, 264-5, 267, 283-95, 350, 358-9, 361-3; -io communis 290-1; -io manifesta 290-1; -io plurium, sapientium 291-5
- opponens 76, 88, 98, 123, 162, 169, 183, 192, 198, 213, 245-6, 255-6, 259, 326
- opportunum 114-5
- optio 266, 277-9
- opus 72, 216; hoc = *SE* 54-7, 72, 78, 146, 205, 247, 252; sapientis 75-76
- oratio 60-1, 63-6, 68, 118, 120-30 &c.; *sensus* 113; ad nomen, intellectum 234, 262; affirmativa vel negativa 79; composita, divisa 105, 142; continua 248; dialectica, temptativa, demonstrativa, litigiosa 53; imperativa, interrogativa, optativa 65-6; imperfecta 121; multiplex 118, 255, 336, 370; ridiculosa 64; sophistica 55, 77; syllogistica, -zata 66, 68, 71, 195-6, 363-6
- orator 320-1, 348
- ordin-are, -atio 63, 118, 122, 130, 156, 188, 311
- ordo 55, 78, 103, 109, 126, 129, 133 &c.; naturalis, artificialis 59, 184; interrogandi 285, 311, 313-4; propositionum 203, 333; respondendi 326-7
- ostendere 66, 70-1 &c.; conclusionem non necessario cohaerere cum praecedentibus 360-61; 365; falsum 285; ignorantem 280, 331; per contrarium 329, 333; per principia 94; impudentem 313
- paene in eo quod p. 231-2
- paenitentia 246
- panis 129, 221
- pannus 207
- par, -itas *sensus* 343; numero 69, 140-1 302, 343; praedicatione 95-6, 120, 233, 298, 343, 363
- parabola 352
- Paradisus 289-90
- paralogismus 58, 96, 112-275 *passim*, 308-11, 330, 339, 345, 360-1, 367, 369-71, 375-6; contradictionis 241; in, extra dictione(m) 204-5, 208, 223-4, 230, 257
- paralogisticus 167, 189, 282
- paralogizare 55, 70-1, 94, 97, 118 &c.
- parens 319
- paries 185-6
- pars 62; artis 72; domus 72; generis 276; integralis 165, 168, 232; universalis 184; habitudo inter -tem et totum 184-5; *cf.* contradictio, diversus, logica, totum
- partibilis 358
- particip-are, -atio 65, 75, 103, 151, 162, 169, 175, 180, 191, 205, 225, 265, 281, 293
- participium 70, 112, 115-8
- particula 205, 208, 212, 220, 242-4
- particular-is, -ter 104, 128, 181, 231, 315; nota -is 211; (propositio) -is 127, 181, 246, 307; -ter praedicari 158, 166, 172; *cf.* instare
- part-iri, -itio 54-5, 91, 310
- Pascha 166, 172
- passio *vs* actio 55, 153; = *proprietas* 84, 276-7, 282, 297, 299, 301-2
- passiv-us, -e *gram.* 106, 116-7, 152
- pati 83, 116-7, 120, 148, 153, 265, 291-2, 297, 329
- patronymicus 303
- pecca-re, -tum 55; in contradic-

- tionem 57; in materia, forma 56,
 58, 67, 92, 94-5, 97, 182, 235,
 238-40, 244, 252, 258, 266, 268,
 271, 360
 pendere 228; *ex.* 144
 penna 112
 per-cipere, -ceptio 53, 314, 324, 329,
 331, 337, 343-4, 355, 373
 percutere 134, 113, 199
 perfect-us, -io 53, 63, 75, 98, 229,
 282, 311, 326; definitio, oratio -a
 121, 136, 159, 230; numerus -us
 302, -io logices 55
 Perihermenias 54;
 peripateticus 54
 peritus 55, 62, 70, 76, 95, 211, 227,
 240, 244, 250, 333
 permanentia 189
 permut-are, -atio, -atim 129, 133, 147,
 153, 155, 191, 258, 304, 308-10, 313
 persona 292, 322; *gram.* 117
 persuasio 187-8
 pertinere 85-6, 94, 111, 114-5 &c.
 pertransire 275-6
 pes 112, 155, 168, 172, 319
 petitio 318; principii 65, 175, 179-83,
 196, 214-5, 232, 239, 243, 351
 Petrus 366
 phantasia 104, 106-7, 213-4, 363
 philosoph-us, -ia, -icus 55, 61, 189,
 275, 327-9
 phoenix 111, 185, 362
 physica 73, , 82, 188, 275
 piscis 127, 221
 platanus 353
 Plato 189; *ex.* 112 &c.
 plu-it, -via 173, 186
 plura 201; necessariis 196; ut unum
 197; *ex.* 136, 139-41, 149; *cf.*
 propositio, significare
 pluralis 112, 149, 304-5
 pluralitas 108, 198, 240, 345
 plures → interrogatio, propositio
 poe-ma, -ta 145, 260, 373
 poena 90
 pomum 207
 ponere 64, 66 &c.; in syllogismo
 63-65; posito antecedenti -itur
 consequens 184
 populus 148, 225, 255, 373
 Porphyrius 354
 positio 56, 66-7, 76, 90-1, 189, 191-2,
 259, 264, 285-91, 320-2, 324, 351,
 368, 370-1; consequentis 220; -nes
 nostrae 90; -es principales 289
 possess-io, -ivus, -ive 303, 355-6
 possibile 132, 138-40, 142, 185, 205,
 353
 Posteriora 84, 97; *cf.* 54
 potentia 77, 250; *cf.* actus
 potentialiter dividi 166
 potio 166
 praeceptum 73-5, 247, 286-7, 295,
 311-24, 349-51
 praecognoscere 59
 praecedere 176, 183, 237, 239,
 251
 praedicabilis 57, 136, 149-50 &c.; -e
 accidentale, substantiale 156-7
 praedicament-um, -alis 84-5, 119,
 147-50, 153, 164, 226, 228; P.-a
 227, 366
 praedic-are, -atum, -atio 54, 84-5,
 125-33, 151, 156-63, 185-8 &c.;
 coniunctim, divisim 136, 159; de
 inferiori 119, 211; de pluribus 112,
 119; de uno solo 361-2; in quid 119,
 137; lex -ationis 184; universaliter,
 particulariter 172; -atum = acci-
 dens 156; -atum complexum 125;
 -atum infinitum 200; -atio acci-
 dentalis 160-1; modus -andi 147

- praedicere 323
 praeiacens materia 189
 praeinterrogatus 266
 praemissio 64
 praemittere 57, 115, 302; conclusioni
 64, 179, 190, 192, 195, 360, 368-9;
 -ssa 139, 191, 193-4, 205, 207-8,
 235, 239-40, 315-6, 318, 320,
 359-60, 365, 367-9; -ssum 71, 101,
 199, 220, 237, 326, 350, 360, 365
 praepone 91, 94, 173
 praepositio *gram.* 113
 praesens 70, III, 115-7, 144, 347, 363
 praesentire 359
 praetendere 93, 126, 128, 246, 272
 praeter 133, 173, 247
 praeteritus III, 115-6, 363
 praevidere 98, 183, 312
 pratum ridet 70, 110
 principalis 63, 103, 108, 188, 289; *cf.*
 proponere
 principaliter 54, 56 &c.; *cf.* signifi-
 care
 principium 53, 74-75, 79-80, 84-94,
 97, 127, 160-1, 210, 236, 246-53,
 266-74, 277-81, 284; *sensus* 179;
 apparens 87, 92-5; artis 86, 247,
 250, 269, 274, 284; elenchorum
 250; fallaciarum 201-2, 204, 208,
 226, 253; habere 189, 218-20;
 proprium, commune 86-7,
 246-8, 250-3, 266, 268-9, 273,
 278-81; *cf.* communis, petitio
 Priscianus 73
 priv-are, -atio, -ative 58, 96, 104,
 141
 probabil-is, -itas, -iter 54, 64, 67, 71,
 76, 79-81, 87-98, 101, 104, 187,
 200, 237, 251-2, 266-7, 273, 278-9,
 283-4, 317-20, 324, 350-1, 357;
 natura, opinione, usu 89-90
 probare 55, 86, 104-6, 181, 188, 313,
 319, 324, 326, 355-6 &c.; demon-
 strative 180, 210, 248-9, 261, 267;
 modus -andi 355
 problema 54, 87, 112, 237, 325
 procedere 141, 217, 281, 287, 289,
 319, 342, 353, 375-6
 proferre 88, 107, 114, 126-7, 144,
 205, 225-6
 profiteri 78, 93, 282
 prohibere 173, 205, 326, 335, 338,
 352, 359; nihil -et 72, 92 &c.
 prolatio 105-6, 130, 167, 179;
 indistincta 143-6, 353-5
 promittere 288, 303
 pronomen 110, 112, 114, 117, 120-2,
 132, 235, 298. 319
 propinqu-us, -itas, -iter 60, 83-5,
 228, 285, 351
 proponere 55-6, 63-5, 67, 77-8,
 98-9, 319 &c.; *in disputatione* 87,
 127, 132, 140, 197, 199, 219, 221,
 223, 225, 256, 265, 267, 279-81,
 286-8, 311-5, 319-20, 323-4, 330-1,
 344-8, 353-6, 367-8, 371; ad
 -situm 194-6, 239, 286-8, 313;
 celare -situm 91; principale
 -situm 179, 183, 260, 287, 320, 323,
 349
 propositio 53-54, 59, 63-5, 79-80
 &c.; *def.* 79; definitio -nis 221, 223;
 genera -um 80; composita 160;
 concessa 57, 76; contingens, de
 necessario, de inesse 157;
 extinctiva 200; extra concepta
 361-2; immediata 84-5, 179; longa
 311; maior, minor 190 &c.;
 multiplex 116, 307, 315, 346-7,
 361-2, 368, 370-1; particularis,
 singularis, universalis; plura
 continens 356-7; separativa 200;

- nes plures ut una 347; probabilis 187, 283, 351; *cf.* categoricus, hypotheticus, maxima
- proprie 55, 74, 83, 355 &c.
- proprietas 58, 65-6, 68, 70, 77, 151, 157, 159, 203, 225, 276, 297, 301-2; contradictionis 58, 170, 178, 209, 223; dictionis, vocis 68, 103, 109, 118, 155, 171, 178, 228-9, 327; disputationis 348; elenchi 213-4; locutionis 154-5; orationis 229; rei 104, 109, 155, 178, 190, 228, 229, 309-10, 327; syllogismi 214
- proprius 60, 63, 81, 125 &c., 141; -um 84; problema -um 87; *cf.* nomen, principium
- protर्वiens 283
- protra-here, -ctio 269-70, 273, 333
- prudencia 89
- publicissimus 67-8, 109
- pudet 313
- pugn-a, -ans 121, 185
- pulvis in calceis 186
- punctum 246
- purus 151
- putare 69, 187, 195, 207, 211, 218, 220; 226-7, 231, 234, 245, 255, 261-2, 264, 313, 316, 327, 330, 344, 351; diversa 79
- quadr-are, -atura 269-71, 274-5
- quadrupes 316
- quadrivium 72, 86, 250, 261, 276
- quaeritur *ex.* 144
- quaestio 53, 77, 179, 181-2, 233-4, 315, 328, 351, 358-9, 374; dialectica, hypothetica 197; principalis 188
- qualis ... talis 226; -e quid 147, 150-3
- qualiscumque 150, 310
- qualitas 85, 113, 144, 147, 150, 153, 226, 301-2, 310 propositionum 203
- quantitas 189, 276; continua, discreta 141, 150; propositionum 203
- quantus 150, 153
- quare *ex.* 144
- quaternarius 176, 265, 271
- quicquid 112; heri vidisti 150; semel est verum semper est verum 192, 289; vivit semper est 120, 134, 353, 355
- quicumque sedet scribit 366; volat pennas habet 112; quae- leguntur scribuntur 112; quo- vidisti 134; de quo- subiectum ... 158
- quilibet 126-7; -dlibet semper est 247
- quinque 135, 140-1, 149
- ratio 53, 59, 68, 80 &c.; certa 82-3; cultellum -nis 354; construendi 129; elenchi, syllogismi 58, 67, 95; probabilis 357; rei dubiae faciens fidem 353; -es ad utramque partem 284
- rationalis 65, 83-4, 99-100, 111, 149, 156, 165, 174, 265, 295-8, 304-5, 321
- reciproce *gram.* 120
- rector 90
- redargu-ere, -tio 78, 337 &c.; apparens, vera -tio 56, 101, 103, 192, 199 &c.; *meta* 98, 100-3, 123, 295
- reddere 57, 77, 348; -i. = *construi cum* 94, 125; *veram & sim.* 65, 101, 116, 126, 132, 159-60, 182
- reduc-ere, -tio 62, 79, 83, 90, 110, 135, 140, 147, 151, 160-61, 165, 177, 185, 201-5, 208-116, 220-24, 253, 332

- reduplicatio 210
 referre 58, 60, 76, 93 &c.
 regere 292
 regio 151
 regnum 319
 regul-a, -aris 63, 86, 120
 relat-io, -ivus *categoria* 150, 248, 310;
 gram. 110-2, 150, 171, 173, 296, 298,
 304-5; nota -ionis 172
 remedium 355
 remissus 226
 remotio 166, 183, 185; = *distantia* 62
 removeri *log.* 158-9, 167-8, 177,
 182-3, 363; causa -ta 83, 268;
 impedimentum 335
 repellere 98, 292
 repet-ere, -itio 99-100, 288, 295,
 300, 310, 314, 323
 repraesent-are, -atio 124, 144
 reprehend-ere, -sibilis 180-1, 257-8,
 286, 296, 315, 318, 340-1, 354-5
 repugnare 98, 244
 res *vs.* dictio, nomen, terminus, vox
 68-70, 103, 131, 190, 310, 328, 335;
 publica 144; *cf.* natura, proprietas
 resistere 68
 Resolutorii 54
 resol-vere, -utio 53, 112, 202, 214-5,
 236, 298
 respectus mutuus 296
 respondens 76, 78, 87-8, 92-4,
 97-101, 103, 144, 182-3, 194, 198,
 200-1, 211, 213, 223-6, 230,
 236-41, 246, 253-67, 277-94, 302,
 312-59, 371, 373, 375-6
 respon-dere, -sio 71, 76, 78, 88, 197-9,
 208, 326-7, 330-34, 338-9, 344-57,
 359, 370, 372-3; ad interrogatio-
 nem, argumentationem 326; -sio
 simplex 199, 223, 262, 312; -sio
 una *vs.* plures 223, 344-5, 348;
 male -dere 199; sophisticè -dere
 315, 356, 359, 375; *cf.* simpliciter
 restringere 58, 79, 87, 96, 262
 retrogradus 260
 rex 165, 294, 319
 rhetoric-a, -us 68, 77, 186-9, 321
 ridicul-us, -osus 64, 144
 risibil-is, -itas 83-4, 112, 149, 163,
 181, 231, 236, 307, 311, 343, 363
 Romani 353, 373
 rosa 166
 Rotomagum 151, 165
 rubeus 186-7, 217
 rugibilis 112
 ruminare 316
 saeculum 126, 128-30
 sagitta 112
 salubris 73
 sanguis 60, 373
 san-us, -are, -itas 73, 110-1, 115-17,
 135, 137, 148, 151, 181, 197-8, 368
 sapiens 71-2, 75-7, 89, 211, 252,
 292-5
 sapientia 53, 237; *def.* 53, 75;
 apparens 71-75, 273
 scientia 53, 55, 72-75, 93, 237,
 264, 266, 301 &c.; definiendi,
 dividendi, argumentandi 56;
 inveniendi, iudicandi 56;
 multiplicandi 70; omnium 247-9,
 326; sani 181; sensitiva, intellec-
 tiva, demonstrativa 74-5, 83, 128;
 sophistica 74
 scintillare 188
 scire 70, 4, 82-3, 93-4, 126, 128-30,
 139, 248, 264-5, 279-80, 282,
 369-70 &c.; *sensus* 128; quod quis
 -it hoc -it 121-2; saeculum -it 126,
 128, 130
 scribere 73; indistincte 144; recte 74;

- non -ntem -ere 137-9, 148; *cf.*
 quicumque
 scriptura 143-5
 Secana 113, 151
 secare 148, 153, 373
 secundum quid → simpliciter
 sedere -ntem stare, ambulare 115-7,
 132, 137-8, 142; quicumque -et
 scribit 366
 sedes argumenti 353
 semel quicquid s. est verum 192, 289
 semper *passim*; est verum 192, 289;
ex. 120, 134, 137, 247, 353, 355
 sens-us, -ibilis, -itivus 61, 74, 83-4,
 86, 90, 151, 180, 186-7, 227, 298,
 340; -us orationis, propositionis
 173, 211; ut sit sensus & *sim.* 66 & *c.*
 separat-im, -ivus 200, 202
 sequi 65; consequens ad antecedens
 184; antecedens ad consequens
 356; necessario 356
 sermo 88, 146; cum quo s. conseri-
 tur 89, 92, 266-7; (fit) s. de 68,
 138, 279
 sermocinatio 321
 servus 373
 sex 99
 si *duplex* 113
 signific-are, -atio, -ativus 54, 58, 70;
 -are diversa, multa, plura 68-9,
 105-107, 109-10, 114, 116, 125,
 127-30, 171, 205-6, 221, 255, 257,
 261-2, 264-5, 346, 368-9, 374; -are
 unum (tantum) 106, 116, 128-30,
 142, 245, 255; -antia *vs.* -ata 74;
 -are ex usu 125, 127; -are principa-
 liter 110, 125, 127, 129, 142, 149, 171
 signum 184, 186-8; = *quantifier* 126-7,
 173-4; caeleste 127
 similis *passim*; -e 59, 74, 139, 222,
 252, 361-3; *ex.* 150, 310
 similitudo 59-61, 106-7, 152, 172,
 175, 205, 207, 227-9, 231-2, 235,
 237, 272, 310, 316, 318, 328, 352;
 accidentium 147; antiquae
 veritatis 99; categoricae ad
 categoricam, hypotheticam &
 hypotheticae ad hypotheticam
 134; dictionis cum dictione 147-8,
 153, 229; differentium 61; in voce
 227; propositionum 103; termina-
 tionis 147, 152
 simplex collatio 362; propositio
 159; responsio 199, 223, 338;
 tempus 192, 275; terminus 53, 305
 simplicitas 232
 simpliciter 53, 59 & *c.*; affirmare,
 negare, concedere, respondere
 341-56, 374; probabile 88, 92, 237,
 279; sumere 58, 65, 155, 200,
 221-3, 232, 374-5; secundum quid
 et s. 163-170, 212-13, 232, 244, 271;
cf. elenchus, syllogismus
 simus 297, 302
 singularis → numerus, propositio
 Socrates *auctor librorum* 292, 322; *ex.*
 83 & *c.*
 sol 135, 260
 solere -iti sumus 127, 151
 sollicitudo 71
 soloecis-mus, -ticus 73, 78, 98-102,
 111, 120, 122-3, 174, 241, 283, 295,
 303-11; sec. vocem, intellectum,
 rem 303-4, 310
 solus 112, 133, 164, 271
 sol-vere, -utio 117, 123, 131, 195, 227,
 251-2, 290, 303, 326-7, 329-30,
 332-4, 340-2, 349, 359-68, 375-6;
 ad hominem, orationem 326-7,
 334; -utio apparens, vera 334, 349,
 359; per divisionem, interemptio-
 nem 251, 326, 360-1, 364-7, 376

- sophista 56-57, 71, 73, 75, 77, 80, 98-102 &c.
- sophisticus 54 & *passim*; (ars) s.-a 54, 56, 72, 75, 77; *cf.* disputatio, elenchus, fallacia, oratio, syllogismus
- spatium 62, 275
- specialitas 79
- species 83-6, 119-20, 125-6, 129, 136-7, 149, 161, 172, 193, 222, 225, 246-7, 354, 363; demonstrationis 82, 86, 268; disputationis 78, 80; fallaciarum 155-6, 253, 310; figurae dictionis 165; probabilis 90; soloecismi 101; specialissima 149; syllogismi 54, 56, 65, 89, 92-4, 96-7, 209, 223, 235, 268; temptativae 279, 282; de quocumque -es et genus 85, 246-7; -es est suum genus 301
- specul-are, -atio 62, 283
- stadium 275
- stagneus 61
- statua est aes 148, 157-9, 161, 210, 216, 230
- statuo 142
- status 69, 162
- stella 83, 188
- stertere 166
- strict-us, -e 147, 170-1, 214, 233
- stult-us, -e, -itia 62, 171, 252, 254, 265, 316
- subaud-ire, -itio 76, 119, 165, 173, 282
- subiectum 62, 84, 126-32 &c.; *cf.* habitudo
- subsistere 225
- substantia 150-1, 225-8, 231, 301; hoc genus «s.» 149, 166; incorpora 358; prima, secunda 228; *ex.* 65, 83-4, 86, III, 134, 152, 180, 203, 343
- substantialis 118, 156-7, 222, 276, 298, 305
- subtra-here, -ctio 163-7, 232
- sufficien-, -s, -ter 86, 102, 256 &c.; *cf.* dividere, descriptio, enumerare
- sumere *propositiones* 67, 78, 87, 95, 268, 277 &c.; in syllogismo 65
- sumptio 64, 157-60, 162-63, 217
- sumptive 311, 315
- superabund-are, -antia 194, 330-1
- superflu-us, -e 124, 195-6, 215, 232, 234, 242
- superior → inferior
- superscriptus 145
- supplere 63, 121, 128, 355
- supponere 342; aliquid locutioni 111; exempla 55, 109; parti logices 54-6; praedicato 85; verbum 94; differentias 64; -situm 117, 319
- suppositio 84-5
- surgere 115
- sustinere 98, 267, 320, 322
- syllogismus 54, 58-9, 61-8, 80, 85, 104-8 &c.; definitio -i 63-6, 196, 208-9, 220-4, 232; ratio -i 58; ad aliquem 244-6; ad, per impossibile 79, 190-3; agonisticus 97; apparens 96, 202, 233-5, 239-41, 246, 252, 258, 268, 271, 360, 363; contradictionis 170-1, 175, 209, 214, 251, 258, 335; deceptorius 236; demonstrativus 58, 80, *def.* 82, 89, 96-7, 180, 248-9, 261, 273; dialecticus 58; 65, 67, 80, 87, 89, 91, 96, 266, 268, 273, 276; directus 191; disciplinalis 261; ex falsis 239, 242; faciens scire 82, 248; fals-us, -i 239-42, 249-50, 359-60; geometricus 249, 273;

- litigiosus 95-7, 268, 272-3;
 necessarius 203, 260; ostensivus
 191-2; principalis 108; probabilis
 251-2; simpliciter 67, 96, 244,
 246, 258; sophisticus 56-7, 67, 80,
 89, 95-6, 178, 182, 191, 233-6,
 238-45, 249-50, 266, 268, 271;
 temptativus 80, 89, 92-3, 95-6,
 235-6, 273; verus 175, 252, 260,
 266, 268
- sylogistic-us, -e 54, 56, 58, 66, 104,
 108 &c.; -e inferre 175, 178 *cf.* ars,
 complexio, forma, materia,
 modus, figura, necessitas
- sylogizare 64, 66, 68-9, 73, 76,
 87-97, 123, 194-6, 207-8, 236-9,
 241, 245, 274, 308, 318, 326, 334-5,
 349, 356, 360, 363-6, 375; modus
 -andi 64
- synonym-ia, -us 171, 175, 180, 214
- tac-ere, -itus 253, 276; *ex.* 123-4, 259,
 263-4, 369, 372-4
- tactus *subst.* 74
- talis 112
- tantum *adv.* 112
- tantus *ex.* 141, 150
- temperamentum 128, 248
- tempt-are, -ativus, -ativa, -ator 53-
 56, 77-81, 87-97, 145, 233-8, 247,
 249, 252, 266-74, 279-82, 332
- tempus 119, 155-6, 165-6, 172, 184,
 232, 275, 298, 333; diversum 137,
 171-2, 176-7; longum 367; simplex,
 compositum 192, 275; in eodem
 -ore 151, 176, 194, 214, 335; *gram.* III,
 115-7, 144
- tendere 74-75, 91, 98, 100, 313, 324
- terminare vitium 339
- terminatio *gram.* 103, 147-9, 152-3,
 226-7, 304, 309; = determinatio 135
- terminus 53, 59, 63-4; disiunctus
 297; praedicatus, subiectus 125-6,
 132 &c.; simplex 53, 305; singula-
 riter sumptus 200
- terra 61, 113, 186 199
- Themistocles 345
- tim-ere, -idus 199, 330, 339
- titulus 54, 56
- Topica 54, 63, 71, 90-1, 94, 97, 145,
 171, 183, 194, 196, 200, 244, 251-2,
 283, 288-9, 312, 314-5, 318, 332,
 336, 346, 351, 362, 366-7
- totum 62, 64, 72, 96, 164, 170,
 184-5, 187, 221
- tractatus 56, 77, 79, 196, 212, 234,
 326
- transferre 85, 93, 247, 271, 274-5,
 316, 357, 359; = *vertere* 146
- transgredi 354
- trans-ire, -itio, -itivus, -itive 275;
gram. 119-21, 124-5, 240, 317
- translatio alia 60-2; = *metaphora* 70,
 353-6, 359
- translator 146
- transmutare 76, 153
- transpositio 133, 331
- transumptive 55, 156, 171, 175, 355
- triangulus 209-11, 246-7, 261
- tribu-s, -aliter 60
- tristitia 183-4
- trivium 72, 250, 277
- truncatim 355
- Tullius 171-2, 236-7
- tunica 180, 207-8
- tyrannus 294
- ungula fissa 316
- unio 225
- unitas 69, 198, 225; *arithmetice* 225,
 265, 302
- universal-is, -iter, -itas 97, 112, 128,

- 136, 158-9, 181, 184, 218, 221-2, 227-8, 232, 315-6, 363, 367; *sensus* 276; *propositio* -is 127, 159, 181, 276, 307, 316-7, 351-2, 361-2; *signum* -e 126-7; *totum* -e 184; -ter *dici*, *praedicari* 168, 172
- univers-um, -itas 188-90
- unus *sensus* 225
- uri 148
- urina sana 110
- usquam *ex* 173
- usus 55, 60, 73, 79, 86, 89-91, 109, 117, 229, 333; *ex* -u 89, 125, 127, 166, 172; *vs.* *inventio*, *compositio* 54; *disputantium* 343
- uti 77 &c.; *cautela* 352; *communibus* 280; *conclusionone* 274, 322; *fallacia* 187, 312; *modo respondendi* 353; *praecepto* 322; *principiis* 274; *propositione* 172; *solutione* 334, 349, 360
- util-is, -itas 54-5, 57, 71, 75, 194, 211, 287-8, 290, 312-6, 323, 326-9, 338, 350, 359
- utrum *haec dictio* 'u.' 94
- uxor *possessiva* 303; *verborum* 354
- vacatio 330-3, 367
- valere 60, 167, 313; *ad* 288, 292, 314, 327-9; *nihil* 340
- vari-are, -atio 80, 110, 118, 120, 126, 129-30, 148, 150, 176, 217, 225
- ven-ari, -ativus 65, 286
- verbum 72 &c.; *gram.* 94, 96, 111, 114-7, 120-3, 125, 128, 132, 134-5, 139-40, 146, 148-9, 152-3, 304, 309, 374
- Vergilius 99, 146
- verisimil-is, -iter 80, 100, 146, 248
- veritas 99, 106, 133, 162, 200; 235; *sec.* -tem 87, 179-83, 266-7, 295, 362; *antiqua* 99; *immutabilis* 82
- versiculus 57, 289
- versus 123, 146, 260
- verum 76-77, 79-80, 134, 192, 289; *omne* -um est *argumentum* 344; *omne* -um -um est *esse* 90; *quod semel est v.* -um *semper est* -um 289; *nihil potest incipere vel desinere esse* -um 289
- verus *passim*; *nulla propositio -ior est quam illa in qua idem de se praedicatur* 65
- vestis 207-8
- via 54, 55, 81, 98, 100, 239, 278
- victoria 73, 80, 96, 100, 102, 109, 185, 266, 268, 272-3
- videre *ex* 112, 127, 134-5, 148, 150, 197, 241, 310, 371
- videri *passim*; *magis* 240, 267, 291, 317-8; *omnibus, pluribus, sapientibus* 89; *respondenti* 87, 93-4, 239-40; *vs.* *esse* 59, 63, 68, 71
- vig-ere, -or 75, 153
- viginti 112
- vincere 286, 353
- violentus 54
- virtus 198; *artis et scientiae* 53, 74-5; *nominum, vocum, dictionum* 70-71
- vis 80, 91, 106, 141, 166, 173-4, 210, 224, 241, 340-1, 344; *argumentationis* 361; *relationis* 296; *in vi +gen.* 118, 121, 126, 133, 171, 176, 228, 308, 374
- vis-us, -ibilis 61-2, 200-1, 339-40
- vita 191, 193-6
- viti-um, -osus 65, 67, 182, 189, 286, 316, 330-1, 339, 360, 367

- vituperium 99, 260
vocabulum 70, 104, 261-2, 353-4,
359, 366; generale 79; notum 180,
353
volare 112
volo me accipere pugnantes 121
volumen 53-5, 78-9, 97
voluntas absconsa 290-1; sophi-
stica 285
volupt-as, -uose 89, 291
vox *passim*; significativa ad placi-
tum 113; *cf.* contradictio, divisio,
forma, intellectus, proprietas,
soloecismus, virtus
Zeno 255, 274-5

General guidelines

The Academy invites original papers that contribute significantly to research carried on in Denmark. Foreign contributions are accepted from temporary residents in Denmark, participants in a joint project involving Danish researchers, or those in discussion with Danish contributors.

Instructions to authors

Please make sure that you use the stylesheet on our homepage www.royalacademy.dk. All manuscripts will be refereed. Authors of papers accepted for publication will receive digital proofs; these should be returned promptly to the editor. Corrections other than of printer's errors will be charged to the author(s) insofar as the costs exceed 15% of the cost of typesetting.

Authors receive a total of 50 free copies and are invited to provide addresses of up to 20 journals to which review copies could profitably be sent.

Manuscripts can be returned, but only upon request made before publication of the paper. Original photos and artwork are returned upon request.

Manuscript

General

Book manuscripts and illustrations must comply with the guidelines given below. The digital manuscript and illustrations plus one clear printed copy of both should be sent to the editor of the series. Digital manuscripts should be submitted in a commonly used document format (contact the editor if you are in doubt), and the illustrations should be sent as separate files. Please do not embed illustrations within text files.

A manuscript should not contain less than 48 printed pages. This also applies to the Sci.Dan.M. where contributions to the history of science are welcome.

Language

Manuscripts in Danish, English, German and French are accepted; in special cases other languages too. Linguistic revision may be made a condition of final acceptance.

Title

Titles should be kept as short as possible, preferring words useful for indexing and information retrieval.

Abstract, Summary

An abstract in English is required. It should be of 10-15 lines, outline main features, stress novel information and conclusions, and end with the author's name, title, and institutional and/or private postal address. – Papers in Danish must be provided with a summary in another language as agreed between author and editor.

Manuscript

Page 1 should contain title, author's name and the name of the Academy. Page 2: Abstract, author's name and address. Page 3: Table of contents if necessary. Consult a recent issue of the series for general layout. Indicate the position of illustrations and tables. A printout must accompany manuscripts submitted electronically.

Figures

All illustrations submitted must be marked with the author's name. It is important that the illustrations are of the highest possible quality. Foldout figures and tables should be avoided.

References

In general, the editor expects all references to be formally consistent and in accordance with accepted practice within the particular field of research. Bibliographical references should be given in a way that avoids ambiguity.

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab
The Royal Danish Academy of Sciences and Letters

Scientia Danica. Series H, Humanistica, 4

Sci.Dan.H.4

VOL DKK

- 7** *Food, Population and Health – global Patterns and Challenges*. Proceedings of an Interdisciplinary Symposium on the Dynamics from Prehistory to Present. Edited by Lars Jørgensen, Niels Lynnerup, Anne Løkke & Henrik Balslev. 2016. 185 pp. Ill. 200.-
- 8** Fredrik Hagen and Kim Ryholt: *The Antiquities Trade in Egypt 1880-1930. The H.O. Lange Papers*. 2016. 335 pp. Lavishly ill. 300.-
- 9** *Positions and Professions in Palmyra*. Edited by Tracey Long and Annette Højen Sørensen. 2017. 136 pp. Lavishly ill. 200.-
- 10** *Women, children and the family in Palmyra*. Edited by Signe Krag and Rubina Raja. 2019. 228 pp. Lavishly ill. 250.-

Scientia Danica. Series H, Humanistica, 8

Sci.Dan.H.8

VOL DKK

- 12** Gunver Skytte: *ELI – 99 års opdagelsesrejse gennem livet. En biografi om sprogforskeren Eli Fischer-Jørgensen (1911-2010)*. 2016. 235 pp. Ill. 180.-
- 13** *Hans Brøchners bidrag til Kierkegaard-receptionen i Danmark*. Udgivet med indledning og kommentarer af Carl Henrik Koch. 2016. 200 pp. 120.-
- 14** Hans Peter Lund: *Camus – au-delà de l'absurde*. 2017. 125 pp. 100.-
- 15** *The elite university – roles and models*. Edited by Ditlev Tamm. 2017. 232 pp. Ill. 140.-
- 16** Thomas Heine Nielsen: *Two Studies in the History of Ancient Greek Athletics*. 2018. 304 pp. 200.-
- 17** Mogens Herman Hansen: *Aspects of the Athenian Democracy in the Fourth Century B.C. Reflections on Claudia Tiersch (ed.) Die Athenische Demokratie im 4. Jahrhundert. Zwischen Modernisierung und Tradition (Stuttgart 2016)*. 2018. 109 pp. 100.-
- 18** Iven Reventlow: *Attempted Solution to a Fundamental Psychobiological Problem. How to Determine Individual and Milieu Parameters from Species-Typical Behaviour of Animals in Their Natural Environments*. Edited and translated by Arne Friemuth Petersen. With a Commentary and a Postscript by Jens Mammen. 2019. 136 pp. Ill. 100.-
- 19** *Anonymus Cantabrigiensis. Commentarium in Sophisticos Elenchos Aristotelis*. Edited by Sten Ebbesen. 2019. 407 pp. 150.-

Priser ekskl. moms / Prices excl. VAT

Printed in Denmark by Special-Trykkeriet Arco a-s
ISSN 1904-5492 · ISBN 978-87-7304-424-7

